



Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

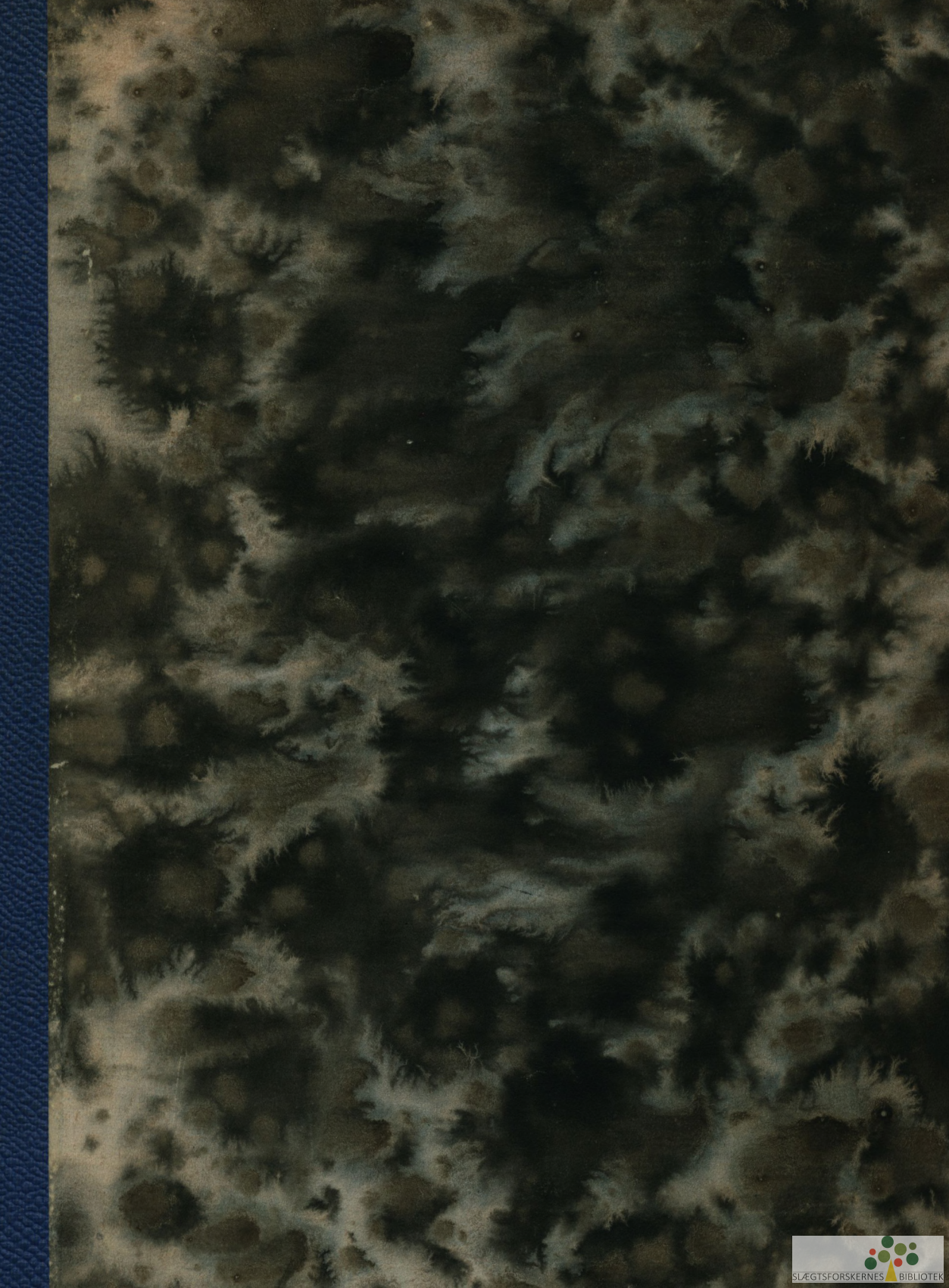
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>



SØKORTDIREKTØR
JENS SØRENSEN

»DEN DANSKE HYDROGRAFIS FADER«

1646—1723

ET BIDRAG TIL DET DANSKE SØKORTVÆSENS HISTORIE

AF

JOHANNES KNUDSEN

UDGIVET VED MARINEMINISTERIETS FORANSTALTNING

AF

DET KONGELIGE DANSKE SØKORT-ARKIV



KØBENHAVN

1918

SØKORTDIREKTØR
JENS SØRENSEN

SØKORTDIREKTØR
JENS SØRENSEN

»DEN DANSKE HYDROGRAFIS FADER«

1646—1723

ET BIDRAG TIL DET DANSKE SØKORTVÆSENS HISTORIE

AF

JOHANNES KNUDSEN

UDGIVET VED MARINEMINISTERIETS FORANSTALTNING

AF

DET KONGELIGE DANSKE SØKORT-ARKIV

KØBENHAVN

1918

INDHOLD

	Side
<i>Forord</i>	VII
„Søkortdirektør Jens Sørensens Arkiv“	X
Rettelser og Tilføjelser	XII
I. <i>Jens Sørensens Biografi.</i>	
1. Familieforhold og Privatliv	1
2. Embedsvirksomhed som Søkortdirektør	29
II. <i>To af Jens Sørensens Opmaalingsrejser.</i>	
1. Milevognsrejsen 1695	84
2. Kattegatsrejsen 1697	170
III. <i>Nogle Uddrag af Jens Sørensens Opmaalingsbøger.</i>	
1. Øresund, sydlige Del	198
2. Øresund, nordlige Del	201
3. Forskellige Længdemaal	201
4. Isefjord	204
5. Kippinge Vig	210
6. Samsø	211
7. Røsnæs	216
8. Ebeltoft Vig	217
9. Kalø Vig	217
10. Kattegat	218
11. Anholt Rev og Knob	221
12. Læsø Trindel	222
IV. <i>Jens Sørensens Korttegning.</i>	
1. Betænkning over „Neptune François“ (1693)	224
2. Betænkning over Rosenfelt og Gøddas svenske Søatlas (1694) ..	225
3. Fortegnelser over Jens Sørensens Kort	236
4. Jens Sørensens kartografiske Metode	260
<i>Register</i>	265

Kortbilag.

- I. Johannes Mejers Oversigtskort over Danmark. 1650.
 - II. De danske Farvande, fra „Le Neptune François“. 1693.
 - III. Sundet, fra „Le Neptune François“. 1693.
 - IV. Kattegat og Skagerak, fra Rosenfelt og Geddas Søatlas. 1694.
 - V. Sundet, Storebælt og Dele af Østersøen, fra Rosenfelt og Geddas Søatlas. 1694.
 - VI. Jens Sørensens Oversigtskort over de danske Farvande, med det moderne Kort indlagt med stiplet Linie.
 - VII. Jens Sørensens Kort over Limfjorden, med det moderne Kort indlagt med stiplet Linie.
 - VIII. Jens Sørensens Specialkort over Sønderjyllands Vestkyst, med det moderne Kort indlagt med stiplet Linie.
-

FORORD

Det vækker en egen vemodig Stemning at sysle med *Søkortdirektør Jens Sørensens* Personlighed og Livsskæbne: en jævn Handelsmand og Skipper, der frivillig forlader sin Hjemstavn i en tidligere dansk Provins for at slutte sig til sit gamle Fædreland, og her sætter al sin Viljestyrke og Arbejdskraft ind paa Virkeliggørelsen af den Tanke, der har besjælet ham lige fra hans Ungdom af, en gennemgribende Forbedring af Søkortene over de danske Farvande og Østersøen, en Opgave, hvortil han føler et særligt Kald, og hvis Betydning for Almenheden ikke let kan overvurderes — en livslang utrættelig og uselvvisk Stræben, der dog, trods al anvendt Flid og Iver, maa standse paa Halvvejen — og efter Døden total Forglemmelse. Først nu, to Hundrede Aar efter hans egen Tid, har enkelte Forskere igen draget hans Navn frem af Mørket og derved givet ham en sen, men velfortjent Opregnsning.

Det er forunderligt, at der i den trykte Literatur saa længe har kunnet herske en saa godt som fuldstændig Tavshed om en Mand, der dog i mere end en Menneskealder beklædte en vigtig Post i Statens Tjeneste og der udrettede et betydningsfuldt Arbejde. Man finder næppe nok hans Navn nævnet i Registrene til de mange eksisterende historiske og genealogiske Samlinger og Tidsskrifter, end mindre Oplysninger af Betydning om hans Person og Livsværk. *E. J. Jessen*¹⁾ og *Pontoppidan*²⁾ nævner ham en enkelt Gang, og *H. G. Garde* giver i sine „Efterretninger om den danske og norske Sømagt“ nogle faa spredte Meddelelser om hans Opmaalingsstogter. Men bortset fra disse og muligvis enkelte andre lignende korte Hentydninger har der været en Dødens Stilhed om hans Eftermæle.

Æren for at have saa at sige genopdaget Jens Sørensen tilkommer vistnok Prof. *Ed. Erslev*, som i sin Bog om Jylland (1886) har indflettet et Afsnit „Til dansk Kaarthistorie“, hvori han med stort Eftertryk peger paa hans fremragende Betydning, men uden dog at kunne give væsentlige nye Oplysninger om ham. „Om hans Levned“, siger nævnte Forf. (S. 176), „er det

¹⁾ Om Kongeriget Norge (1764). I, 34. — ²⁾ Danske Atlas. II, 69.

overmaade vanskeligt at faa noget at vide, og vi have næsten udelukkende været henviste til Ordene paa hans Ligsten i Holmens Kirke, som allerede er aftrykte hos Pontoppidan¹⁾. Og endvidere S. 179: „En af vore Hydrografer bør nøje gennemgaa dem [o: Jens Sørensens Kort], og det er ingen Tvivl underkastet, at han da vil opstille den halvglemte Jens Sørensen som *den danske Hydrografis*²⁾ Fader Det skulde glæde os, om en eller anden, der har Adgang til Kilder, som ikke have staaet til vor Raadighed, kan skaffe mere at vide om denne mærkelige Mand og hans Færd; han fortjener det“.

Omsider var nu imidlertid det Øjeblik kommet, da det her udtalte Ønske kunde blive opfyldt. Ved den Ordning af Marinens Arkiv i Rigsarkivet, som i Slutningen af 19. Aarh. foretoges af afd. Arkivsekretær *G. L. Grove*, kom det for en Dag, hvilken paafaldende Modsætning der var mellem Literaturens Tavshed og Arkivaliernes Veltalenhed. Jens Sørensens efterladte Papirer og Optegnelser, som i sin Tid ved hans Død var udtaget af hans Bo og henlagt i det gamle Admiralitetsarkiv, blev atter fremdraget og samlet sammen og derved gjort tilgængelige for Studium, og endvidere viste det sig, at der desforuden fandtes en ikke ringe Mængde andet arkivalisk Stof, hvorfra der kunde hentes yderligere Bidrag til Oplysning om hans Liv og Virksomhed. Paa Grundlag af dette nye store Materiale skrev da Godsejer *J. Estrup*, dengang Assistent i Rigsarkivet, en ganske vist kort, men indholdsrig Biografi af Jens Sørensen i Dansk Biografisk Lexikon. Hermed var Isen brudt og Jens Sørensens Skikkelse atter rykket inden for den historiske Videnskabs Synskreds, Banen var gjort ryddelig for videregaaende Undersøgelser.

Lige saa vigtigt for Studiet af Jens Sørensen, som Ordningen af Marinearkivet, var det, at Søkort-Arkivet samtidig gennemførte en Nyordning af sin betydelige Samling af gamle Søkort og udgav en trykt Fortegnelse over den („Søkaart-Archivets Antike Kaartsamling“. 1895). Paa den Maade blev ogsaa Jens Sørensens efterladte kartografiske Arbejder, hvoraf langt de fleste opbevares her, gjort let tilgængelige, og de har da ogsaa i Aarenes Løb tiltrukket sig flere og flere Videnskabsmænds Opmærksomhed.

Under disse Omstændigheder syntes Tiden da at være kommet til at rejse den gamle Søkortdirektør det Æreminde, han saa længe havde maattet savne, og takket være rundhaandet Tilskud fra Carlsbergfondet udkom i 1916 det store Kortværk: „*Danske Søkort af Jens Sørensen (1646—1723)*“, indeholdende et Udvalg af hans Kort, ledsaget af en kortfattet Tekst (Biografi af *J. Estrup*, kartografiske Oplysninger af *Johs. Knudsen*). Ved denne Publikation er det formentlig tilfulde godtgjort, at det af Ed. Erslev antciperede Prædikat „den danske Hydrografis Fader“ med fuld Ret kan tillægges Jens Sørensen.

Er der end saaledes i de sidste Aartier gjort ikke saa lidt for at sætte

¹⁾ Marmora Danica (1741). II, 294. — ²⁾ „Hydrograf“ brugtes tidligere i Betydningen: Søkort-Tegning, Søopmaaling o. lign.

Jens Sørensen paa den Plads, der tilkommer ham, kan det dog endnu langt fra siges, at det foreliggende Arkivstof er benyttet fuldtud. Der kan endnu føjes mangt et nyt Træk til hans Biografi, og hans kartografiske Arbejde trænger til en mere indgaaende Belysning og Undersøgelse, end der hidtil er blevet den til Del. Endvidere indeholder hans Optegnelser og Dagbøger en Rigdom af maritime Stednavne og af Bidrag til dansk Farvandsbeskrivelse, som er af stor Interesse baade for Stednavneforskningen og for Hydrografien. Og endelig kan der ud af hele dette Materiale hentes vigtige Oplysninger om Søfartens Vilkaar i det hele taget i det paagældende Tidsrum. Der turde derfor være rigelig Grund til at gøre Jens Sørensens Person og Livsværk til Genstand for en betydelig fyldigere og mere alsidig Skildring, end hidtil sket er, og et Forsøg herpaa skulde gøres i det følgende.

Da nærværende Arbejde altsaa saa at sige helt og holdent er bygget paa utrykte, dels hidtil ukendte og dels meget spredte Kilder, har Forf. fundet det formaalistjenligt at anføre Ordlyden af disse i adskillig større Udstrækning, end det ellers plejer at være Tilfældet i en historisk Undersøgelse. Som bekendt var Retskrivningen ved Aar 1700 endnu ret vaklende, og da dette ganske særlig gælder Jens Sørensens egen — endog sit eget Navn skriver han afvekslende Søffrenssøn, Søfrensen, Sørensen etc. —, har Forf. foretrukket i Citaterne at gennemføre en Normalisering i Retning af Nutidens Stavemaade, men med Bibeholdelse af selve de gamle Ordformer.

Dette gælder ogsaa for Stednavnenes Vedkommende. Jens Sørensens Navneformer er saa godt som altid de samme som Nutidens; men i hans Optegnelser og Kort findes de bogstaverede med den samme Mangel paa Konsekvens, som i det hele er ejendommelig for den Tids Ortografi; og da de tilmed overordenlig hyppigt er ført i Pennen af andre, Skrivere og Medhjælpere, syntes der ikke at ligge stor Vægt paa nøjagtig Gengivelse af de mangfoldige Varianter i Skrivemaaden. Dog er det tilstræbt at bevare den lydige Klang, som Jens Sørensen og hans Skrivere har opfattet og søgt at udtrykke i deres Bogstavering. Men nogen absolut Ensartethed og Konsekvens er ikke gennemført ved Normaliseringen.

Idet da nu dette Arbejde udsendes som Frugten af en aarelang Syslen, er det Forf. magtpaaliggende at udtale sin Tak først til *Carlsbergfondets Direktion* for den rundhaandede Understøttelse, hvorved den gennem flere Aar har muliggjort disse Studier; dernæst til *Søkort-Arkivet*, hvor Forf. saavel hos Direktøren, Hr. Kommandør C. D. Bloch, som hos Personalet til enhver Tid har mødt den største Velvilje og den utrætteligste Imødekommen; og endelig ikke mindst til *Marineministeriet* for den Ære, det har vist Arbejdet ved at lade det komme frem som en officiel Publikation fra en saa anset og betydningsfuld videnskabelig Institution som Søkort-Arkivet.

København i Septbr. 1918.

JOHANNES KNUDSEN.

„Søkortdirektør Jens Sørensens Arkiv“ i Rigsarkivet bestaar af 14 enkelte Hefter, fordelte i 3 Pakker; de kan passende ordnes paa følgende Maade:

Nr. I. „Brevbogen“, af J. S. selv betegnet som: „Kgl. originale Brevve fraa A° 1689“ [indtil 1711].

Bogen indeholder dog i sin nuværende Tilstand mange andre Aktstykker, baade Originaler, Afskrifter og Koncepter. Originalerne til Afskrifterne og Renskrifterne af Koncepterne findes for største Delen, ofte i flere Eksp., paa forskellige Steder i Marinestyrelsens Arkivalier. Blandt de i Brevbogens indlagte løse Papirer er ogsaa et vidtløftigt Aktstykke af selvbiografisk Indhold, oprindeligt tænkt som en Opregning af hans Genvordigheder, formodentlig til Brug i en Supplik til Kongen; det er dog kun blevet til en ufuldendt Kladde.

Nr. II. Register over Længdemaal.

Nr. III. Journaler fra Opmaalingsrejserne 1690, 1692, 1694 og 1705. Uheftet, i løst Omslag, Fol. 1—66. Rejsen 1690 kendes kun herfra.

Nr. IV. „Klade-Journal offuer Kattedaged. A° 1697“.

Nr. V. Blandede Optegnelser 1685—1704.

[Indhold:] Register over denne Bogs Indhold. — Fortegnelse over 29 Specialkort fra Rejsen 1690. S. 269. — Isserfjordens Forretning Jan. 1691. S. 270—77. — Kippinge Vigs Observationer 1691. S. 278. — Maalt Knudshoved ved Vordingborg $\frac{2}{3}$ 1691. S. 279. — Amagers Land maalt med Liner $\frac{20}{31}$ 1691. S. 280—81. — Samsø Land maalt Aug.—Sept. 1691. S. 282—87. — Beretning (1692) af Skipper Jens Jystesen, Grindø, om Hastens Grund, Naveren og Kalkgrunden. S. 288. — Røsnæs maalt $\frac{5}{6}$ 1691. S. 289—90. — Køge By maalt Sept. 1689. S. 6. — Vejemaal ml. Køge og København 1689 og 1692. S. 7. — Københavns Stad maalt 1689 og 1692. S. 7. — Skovshoved—København maalt paa Isen $\frac{2}{3}$ 92. S. 8. — Pejlinger fra Helsingør. S. 8. — Vejmaal i Skaane og Blegem. S. 8. — Flinterenden at indsejle. S. 9. — Ravnene. S. 9. — Amager Land maalt $\frac{20}{31}$ 1691 (Pejlinger). S. 9. — Stevns afp. $\frac{23}{24}$ 1688. S. 10. — Boringholm af Barfod indgiven¹⁾. S. 11—20. — Boringholm J. S. selv observeret²⁾. S. 20—22. — Lante Ryen J. S. afp. 1688. S. 23. — Aarhus Red og dets Indsejlinger (sl. St. Høyers). S. 23. — Rostock (Forklaring af Rostokker Skipperen). S. 23. — Middelgrunden (Jacob Matchis forklaret). S. 23. — Nogle Distancer i den vestlige Østersø (J. Olsen, Ysted). S. 24. — Stettin Indsejling. S. 24. — Gulland, Faarø (Jens Nielsen Hal). S. 24. — En Del Pejlinger og Distancer N. om Sjælland og til Samsø. S. 25. — Af Runde Taarn afpejlet 1684. S. 26. — Runde Taarns Højde maalt 1717. S. 26. — Paa min Tramyndes Rejse Apr. 1687 afp. S. 27—28. — Pillov. S. 28. — Rønneby Indsejling i Blegem. S. 29—30. — Danziger Stad maalt og afp. i Sept. og Okt. 1688. S. 31—33. — Uldsækkene. S. 34. — Ved Køge maalt 1699. S. 35. — Tegning af en Lysekroner. S. 35. — Optegnelser fra den hollandske Rejse 1701. S. 36—37. — Kortskitse af Neustadt Bugten. S. 37. — Lybske Trave afp. 1704 og Lybæk. S. 38—41. — Gaarde i Mælby Sogn. S. 41. — Stensaa ved Baastad. S. 41. — Den hollandske Rejse 1701. S. 45—49. — Pillau og

¹⁾ Denne Beskrivelse af bornholmske Havne- og Kystforhold er rimeligvis forfattet af Bagge Wandel, se Tidsskr. f. Søv. 1917, S. 269 ff. — ²⁾ Trykt i Tidsskr. f. Søv. 1917, S. 284—86.

Køenigsberg 1702 og 1704 (Ravindsamlingen paa Næringen). S. 51—62. — Carlsrona 1686¹⁾. S. 63—66. — Calmar 1685. S. 67.

- Nr. VI. Sœ Carts Protocol over Kattegattet m. m. 1692.
 Nr. VII. Sœ Carts Protocol over Kattegattet. 1694.
 Nr. VIII. „Mihle-Vogns Maalning langs gandsche Jylland, Holsten, Hamborg, Eluen og Westerlandene. A° 1695“.
 Indeholder baade en Kladde, en Renskrift og en Extract; ved Gengivelsen i Afsnit II er Renskriften lagt til Grund, men hist og her er dog ogsaa Kladden benyttet. Limfjordsopmaalingen, der fremtræder som et selvstændigt Afsnit, er i Gengivelsen sat ind paa sin kronologiske Plads.
 Nr. IX. „Sœ Carts Protocol. Kattegattet med Petter Jortt, han gjorde mig idel Forhindring og ingen Nøtte i kongl. Tieneste. A° 1697“.
 Nr. X. „Sœ Carts Protocol. Kattegats Havner og Gronder, Femern, Gitzer. A° 1703“.
 Nr. XI. „Sœ-Carts Protocol. Norge. Kiæringøen til Christiania, tilbage til Boleere igien. A° 1705“.
 Nr. XII. „Sœ-Carts Protocol. Norge. Nor Weholm, Boleerne, indtil Arendal. A° 1706“.
 Nr. XIII. Betænkning over de franske Søkort. 1694. — Do. over det svenske og det hollandske Sœatlas. 1696. — Opmaaling af Stevns. 1709. — „Min Sœ Carts Løn og Indkombst, imod dets Udgifter og Afgang“.
 Nr. XIV. Supplik om „Sœlands Landtmaaling“. — Do. om J. S.s „mange store Skadelidende i Krigstider indtil 1722“.

Hvor der i det følgende i Fodnoterne henvises til „Jens Sørensens Arkiv“, vil der blive brugt Forkortelsen „J. S. A.“ med tilføjet Romertal. Paa samme Maade henvises der ved „J. S. Atlas“ til den foran (S. VIII) nævnte Udgave af „Danske Søkort af Jens Sørensen“, 1916.

¹⁾ Trykt af G. Clemensson i Karolinska Förbundets Årsbok 1917 (Lund 1918).

RETTELSER OG TILFØJELSER

- S. 25, L. 8 f. n. Da Jens Sørensens Kort over Øresund (S. 260) er dateret *København* d. 5. April 1720, maa han allerede paa dette Tidspunkt være flyttet fra Christianshavn.
- S. 31, L. 24 f. n. *Salten-Strømmen i Lofoten*, læs *Saltstrømmen ved Bodø*; jfr. Tidsskr. f. Sø-væsen 1917, S. 417.
- S. 31, L. 22 f. n. „En Grund i Ebeltoftvig“; det drejer sig i Virkeligheden om Schultz' Grund i Kattegat; jfr. Tidsskr. f. Søværnen 1918, S. 150 ff.
- S. 78, L. 7 f. o. „Ant. Kort I, 48“, læs I, 45.
-
-

I. JENS SØRENSENS BIOGRAFI.

1. FAMILIEFORHOLD OG PRIVATLIV.

„Anno 1646 jeg født i *Sølvitsborg* i Blegen under H. K. M. i Danmark, salig og højlovligst Ihukommelse Konning *Christian den 4de*, som den Tid var regerende Herre over Blegen og Skaane, og hs. Excell. sal. Hr. *Niels Krabbe* i Danmark, daa Geh. Raad, Ridder og Slotsherre paa Sølvitsborg Slot og over dets Greveskab paa ungefer 900 Bønder. Min Fader *Søfren Jensen*, Raadmand i Sølvitsborg og født i Rønne paa Boringholm.“ Saaledes begynder Jens Sørensen den lille Selvbiografi, der findes løst indlagt i hans Brevbog. Af en Optegnelse, han nedskrev paa sin 70 Aars Fødselsdag, erfarer vi, at han er født d. 28. December.¹⁾ Om sin Moder oplyser han intet. Derimod kender vi en Broder til ham ved Navn *Peder Sørensen*, der senere af og til optræder som hans Medhjælper i Søkartarbejdet, og en Søster, *Karen Sørensdatter*, „som i sine Forældres Alderdom og Svaghed dennem trohjertig opvartede og derover sig ikke i Ægteskab indlade vilde, men siden i enlig Stand døde“. Der maa dog have været endnu en Søster, eftersom Jens Sørensen taler om sin Svoger *Daniel Peersen*, der i 1698 udsteder en „Forskrivelse“ til ham paa forskellig Ejendom i Sølvitsborg af Faderens Efterladenskab²⁾. Maaske denne Søster er identisk med den *Anna Cathrine Sørensdatter*, der „holdt Huen“ ved et af Jens Sørensens Børns Daab i Frelseres Kirke paa Christianshavn 1683; begge hendes Fornavne genfindes som Navne paa Broderens Børn.

Sølvitsborg, der nu er en By med c. 2600 Indbyggere, var dengang en ubetydelig lille Flække. Ganske vist havde den haft Købstadprivilegier siden 1445, men disse var dog blevet væsenlig begrænsede allerede i den danske Tid, idet Frederik d. 3. i Breve af 19. Juli 1654 og April 1656 havde frataget den Retten til at drive Handel og Sejlads paa Udlandet³⁾, et Forbud, som var udstedt for at ophjælpe den c. 30 km vestligere liggende By og Fæstning *Christianstad*, der jo var anlagt af Christian d. 4. og af militære Grunde skulde hjælpes frem saa meget som muligt. Denne Sølvitsborgs Underordnede under *Christianstad* havde for øvrigt flere ganske tilsvarende Sidestykker i Skaane og Bleking; den er vel næppe altid blevet overholdt bogstaveligt, og at Sølvitsborgerne søgte at omgaa den, er jo let forstaaeligt.

Raadmand Søren Jensen var aabenbart en velstaaende Handelsmand, og han var baade Skibsreder og selv Skipper. Jens Sørensen er sikkert allerede

¹⁾ J. S. A., XIII, S. 1. — ²⁾ Tyske Kanc., Sverrig A. Kommissionsakter 1721—22. II, Pk. Nr. 3, Littr. O. — ³⁾ Sølvitsborgs Dombog 1670—80 (Landsark. i Lund), fol. 151.

fra Barnsben af blevet fortrolig med Søen, og mærkværdig tidligt har han haft Sans for at have Øjnene med sig, hvad man kan se af følgende Beretning om hans første længere Rejse:

„A^o 1664 in April, daa den største Rigsdag eller Herredag, som i Sverige enten før eller siden er holden, da den store Forsamling til Prunk sammenkaldet fraa alle Sveriges Provinser og forhvervede Lande til Stockholm at komme, som varede fraa Paasken indtil efter St. Mecheli samme Aar, nemlig Adelen, Bisperne, Provster, Borgemesterne, en Raadmand eller en Borger af hver Stad, en Bonde af hvert Herred, ellers og alle Slags Supplicando og Citandanter, som Bestilninger vilde søge. Daa Konning Carl d. 11^{te} udi sit 8^{de} Aars Alder, daa og de 4^{re} Regeringsherrer over Sverige, navnlig Grev Per [Brahe], Rigsdrost, Grev [Carl Gustav] Wrangel, Rigsfeltherre, Grev Magnus [Gabriel] Delagardie, Rigskansler, Grev [Gustav Otto] Stenbock, Rigsadmiral. Den Tiden jeg ikkun i mine 18 Aars Alder med min Fader til Opvartning paa samme sin Herredagsrejse¹⁾ Sejladsen hen og tilbage igenem Kalmar Sund; den Tiden Staden nys opbygget²⁾, og Kirkemuren 3 Al. høj over Jorden kommen; daa observeret, hvis muligt var.“³⁾

D. 9. Juni 1668 udsteder Borgmester og Raad i Sølvitsborg et Söpas til Vidnesbyrd om, at Søren Jensen har bygget en ny Skude, „Passientia“ benævnt, som tilhører ham som eneste Reder og Parthaver, og at hans Søn Jens Sørensen nu er Skipper paa den. „Min første Udrejse for Skipper jeg udfoer til Danzig etc.“⁴⁾

„1669 d. 19. Martii for mig et andet nyt saadan Certifications Brev maatte tage til igennem Øresund paa svenske Toldfrihed [i Henhold til Freden i Brømsebro 1645] at fare.“⁵⁾ Og samme Aar i April „jeg for Skipper og Købmand med min Faders Skib med Proviantvarer fra Sølvitsborg til Stockholm, da hen og tilbage igennem Kalmar Sund, daa i Staden, paa Slottet, Skanser og Dørksejlingen observeret.“⁶⁾

D. 26. Juni 1671 optegner han nogle Oplysninger om Aarhus Red, som er ham meddelt af hans Bysbarn *Steffen Høyer*⁷⁾.

Om Jens Sørensens Liv i de følgende faa Aar, han kom til at tilbringe i sin Fødeby, haves en Del Efterretninger i Sølvitsborgs Dombog 1670—80, det eneste Stykke, der er tilbage af Byens Arkiv fra dette Tidsrum⁸⁾. Heri læser vi da:

27. Novbr. 1672. „Blev først fremkaldet en Del Stadens Indvaanere, som ikke een Gang, men endog nogle Gange er tilsagt tilforne at aflægge deres borgerlige Ed, nemlig Peder Søfrensen, Jens Søfrensen etc. Da først for Retten fremstod Peder Søfrensen, som med oprakte Fingre gjorde sin Ed

¹⁾ Søren Jensen er altsaa mødt som Delegeret paa Sølvitsborgs Vegne. — ²⁾ Kalmar var nedbrændt 1647. — ³⁾ Søkort-Arkivet, Ant. Kort, I, 46 (J. S. Atlas XIX, 23). — ⁴⁾ Brevbogen, Nr. 1. — ⁵⁾ Brevbogen (Registeret). — ⁶⁾ Søk. Ark., Ant. Kort, I, 46 (J. S. Atlas XIX, 23). — ⁷⁾ J. S. A., V, 23. — ⁸⁾ I Landsarkivet i Lund.

efter Privilegierne. Jens Søfrensen i lige Maade gjorde sin Ed med opholdne Fingre. Gud give dennem begge Lykke og Velsignelse, samme borgerlige Ed at holde efter Privilegierne!¹⁾ — Det hele synes at tyde paa, at Brødrene har udsat Edsaflæggelsen saa længe som paa nogen Maade muligt — „Privilegierne“ var jo ikke saa fristende at sværge til — og at Magistraten har haft en Følelse af, at deres kommercielle Moral nok kunde trænge til Afstivning, trods Eden.

En stor Del af den gamle Dombogs Indhold optages selvfølgelig af alle Slags smaa og store, ofte langtrukne Retstrætter, hvori Jens Sørensen da ogsaa optræder flere Gange²⁾; men disse Sager er for ubetydelige til at kunne omtales her.

D. 6. Febr. 1674 „kom han i Ægteskab med sin dydige Hustru *Bente Andersdatter Rogge*, og levede sammen i christeligt Ægteskab 34 Aar, haft sammen 9 Børn“.³⁾ „Min Hustrus Fader *Anders Olufsen [Rogge³⁾]*, ældst Borgemeister i Christianstad, født i Væ“.⁴⁾ Bente Andersdatter var Enke efter den førnævnte Steffen Høyer, med hvem hun havde 3 Sønner: *Henrik, Johan Frederik* og *Abraham*, af hvilke de to sidste døde i alt Fald inden 1708. Abraham Høyer nævnes paa flere af Stiffaderens senere Rejser som hans Skriver⁵⁾.

Allerede før sit Ægteskab har Jens Sørensen vistnok begyndt at erhverve sig Velstand, og hans Hustru bragte ham yderligere forskellige Ejendomme og Jordlodder i Medgift. Disse Besiddelser, samt hvad han senere arvede efter Faderen, blev dels ødelagt ved den Skaanske Krig, og dels, som Følge af hans Overgang til Danmark, beslaglagt af de svenske Myndigheder, og da der endelig i 1721, i Henhold til Art. 12 i Fredstraktaten i Frederiksborg, nedsattes en dansk-svensk Kommission til at afgøre retslige og andre Tvistigheder mellem begge Rigers Undersaatter, fremkom han med Fordring paa igen at faa udleveret sine Ejendomme i Sølvitsborg og Erstatning tilkendt for, hvad Skade de maatte have lidt. Af de herhen hørende Aktstykker⁶⁾ ser man, at han ifølge Registrering, Vurdering og Skiftebrev efter sin salig „Formand“ Steffen Høyer har faaet sig tilvurderet hans Gaard for 440 Cd. S. M., og forskellige Huse, Haver og Løkker for 165 D. Dertil kommer en Gaard, som han selv har købt i 1672 for 330 Cd. S. M. Og paa hver af de to Gaarde har han yderligere kostet Forbedringer til 200 D.

Striden mellem Sølvitsborg og Christianstad om „Seglations-Retten“ var imidlertid blevet mere og mere bitter, og d. 25. Novbr. 1673 var der paa Sølvitsborg Raadstue blevet læst en Skrivelse fra Landshøvdingen *Magnus Dureel*, som i utvetydige Ord indskærpede Sølvitsborgerne, at „alla och een huar medh uthrykes Seglation och Handel herefter aldeelles skolle afstaa, så at dhe huercken skolle låssa eller ladhe med egne eller fremmandhe Fahr-

¹⁾ Sølv. Dombog 1670—80, fol. 92. — ²⁾ F. Eks. fol. 104, 229, 247. — ³⁾ Epitafiet i Holmens Kirke. — ⁴⁾ Selvbiografien. — ⁵⁾ Dombogen fol. 247, 263. Kommissionsakterne 1721—22. — ⁶⁾ Tyske Kanc., Svørrig A.

koster på uthrykes Ohrtter.“¹⁾ Ydermere befalede Landshøvdingen Borgerskabet i Sølvitsborg, saa mange som Seglationen og Købmandskab bruger, at comparere d. 11. Marts 1674 for den velvise Magistrat i Christianstad og der foredrage deres Postulata. Der mødte da ogsaa en Deputation af Sølvitsborgere, deriblandt Jens Sørensen paa sin Faders og egne Vegne, og fremlagde et Kompromis-Forslag gaaende ud paa, at Skibsejerne i Sølvitsborg tilbød enhver lysthavende i Christianstad at blive „Medredere udi vores Skibe-rum . . . for Contant, enten udi Halvparten, fjerde Part eller saa vidt dem selv behager“. Og selv om, imod Forhaabning, ingen af Borgerskabet i Christianstad vil indlade sig herpaa, „vil vi formode, Eders Velvisheder under os samme Friheder, som udlændiske nyde“, frit at sejle og handle overalt, hvor man vil og kan²⁾).

Men det „velmente“ Tilbud blev pure afvist, og Christianstad gav til „velment“ Svar, „at saasom kongl. Majts. adskillige og i Synderhed ved sidste Rigsdag givne Resolutioner til denne Stad exprimere, at Sølvitsborg-Boerne al udenrigs Seglation og Handel skulle være betagen, altsaa kunne denne Stads Indvaanere ikke resolve dem at rede med dem i Sølvitsborg, som Handelen og Seglationen ere betagne og forbudne; uden som Købmandslavet her sammesteds har resolveret at ville købe dem aldeles fra de Farkoster, som due-lige ere, dersom de for en Billighed kunne obtineres; saa endskønt disse nu herværende Personer og Fuldmægtige fra Sølvitsborg dem ikke fuldkomlig eller med nogen Alvorsomhed udlade ville, alenest som det synes under et Skin, idet at somlige ikke ville stille noget Pris, de andre stegre deres Farkoster saa højt imod Contant, at ingen kan byde derpaa, dog ligevel skulle nogle Købmænd her fra Staden forderligste rejse til Sølvitsborg og baade bese og byde paa samme Farkoster, og dersom de for en Billighed kunne erlanges, da at slutte strax Køb derom. Og dersom ingen af disse Indvaanere skulde ville afhandle dem deres Farkoster, at om de i Sølvitsborg ikke maa tage Fragten, paa hvad Ort og Pladser de ville og kunne, dertil svares kortelig, at saadant staar ikke til os at efterlade og samtykke, uden H. K. M. Resolutioner bør i alle deres Clausuler efterkommes og intet under et eller andet Skin violerede vorde. Men saafremt Sølvitsborg-Boerne, som ville bruge Handel, ville flytte hid til Christianstad og bli her Borgere, samt her bygge og bo, da vilde en og anden af Borgerskabet og Handelsmændene rede og participere med dem. I vidrigt Fald maatte man paalide velb. Hr. Landshøvdingens Assistance og Maintien over kgl. Majts. naad. Resolutioner. Actum Christianstad d. 11 Martii A^o 1674.“³⁾

Magistraten i Christianstad var altsaa nu bestemt paa at føre sin Krig igennem med alle Midler, og at det nu var Alvor med Truslerne, fremgaar deraf, at i det følgende Par Aars Tid flytter virkelig de paagældende Sølvitsborgere en efter en til Christianstad, efter højtidelig at have frasagt sig

¹⁾ Sølv. Dombog fol. 150. — ²⁾ Dombogen fol. 177. — ³⁾ Dombogen fol. 178.

deres Borgerskab i Fædrenebyen. D. 28. April 1675 kundgøres i Sølvitsborg en Forandring med Rytternes Indkvartering, „som foraarsages af det, at en Del de fornemste Skatteborgere herfra er bortfløt, og flere agter sig herfra at begive“.¹⁾

Ogsaa Jens Sørensen maatte til sidst gaa under Aaget. D. 14. Jan. 1676 sender han Magistraten i Sølvitsborg følgende Skrivelse²⁾:

„Næst al Lyksaligheds og selvbegærlig Velstands Ønske for bevist Gode, min pligtskyldige Tjeneste udi alle behagelige Maader, Salutem. Højtærede og velvise Hr. Kæmnerrets-Forvalter udi Sølvitsborg, højtærede gode Venner og Gynnere! Eftersom Nøden driver mig til, og jeg tilforn haver hos Eder mit Borgerskab mundtlige opsagt, mens eftersom hans Naade velb. Hr. Lands-høvdingen saa vel som velvise Hr. Borgmester og Raad udi Christianstad endog dermed ikke er benøjet, uden at jeg mit Borgerskab udi Sølvitsborg hos Eder skriftlige skal opsige og derpaa Attest fra Eders Velvisheder fremvise: Altsaa hermed opsiger jeg mit Borgerskab udi Sølvitsborg og med forderligste, næst Guds Hjælp, agter mig herfra og til Christianstad at indflytte. Hvorfore begæres at faa vide, hvad jeg bliver skyldig til Førlov at give, skal cito blive clareret. Og formoder at jeg efter denne Dag for adskillige Paalager forskaanes. Hvorudimod jeg findes til Eders Velvisheders Tjeneste villig i alle Maader. Hermed Eder, med alt Eder kært er, den trofaste Gud i Vold befalet. Datum Sølvitsborg d. 14. Jan. A° 1676. Jens Søfrensen.“

Med al sin Ubehjælpssomhed i Stilen bærer dette Brev dog et umiskendeligt Vidnesbyrd om, hvor meget det har kostet ham at rive sig løs fra sin Hjemstavn; og Flytningen blev da ogsaa det første skæbnsvangre Led i en Række Tilskikkelser, der i første Omgang bragte ham store økonomiske Tab, og efterhaanden totalt førte ham bort fra den Livsbane, som indtil da tilsyneladende havde ligget aaben for ham, nemlig at arbejde sig op til den første Mand i sin lille Fødeby og ende sine Dage der som Byens Matador og velvise Raadmand, eller maaske endog Retsforvalter.

Inden vi helt forlader Sølvitsborg, skal det endnu tilføjes, at Tvisten mellem den og Christianstad blev endelig afgjort allerede i 1680, idet Bleking i dette Aar blev udskilt fra Skaanes Statholderskab³⁾; dermed var ogsaa Sølvitsborgs Dependence af Christianstad brudt. Endnu en Gang dukker Jens Sørensen op i den ærværdige gamle Dombog, men nu (16. Juni 1680) som „velfornemme Handelsmand og Indvaanere udi København“, idet han stævner en af sine tidligere Medborgere til Betaling af et ham tildømt lille Beløb⁴⁾. Der er dog næppe Tvivl om, at hvis Dombøgerne fra de følgende Aartier var bevarede, vilde vi ogsaa i dem møde ham adskillige Gange under hans Kamp med Myndighederne for at hævde sine Ejendomsrettigheder i den gamle Hjemstavn. Faderen Søren Jensen beklædte til sidst Stillingen som Kæmner-

¹⁾ Dombogen fol. 257. — ²⁾ Dombogen fol. 315. — ³⁾ *Karl Enghoff*: Kristianstad 1614—1914 (1914) S. 172 ff. — ⁴⁾ Dombogen fol. 373.

rettens Formand og levede i det mindste endnu i 1689¹⁾, men hans Dødsaar kendes ikke. Det oplyses ikke, hvordan den uden Tvivl ret anselige Arv efter ham blev delt; men ved en „Forskrivelse“ af 10. Okt. 1698 fra Svo-geren Daniel Peersen erhvervede Jens Sørensen „den retmæssige Ejendomsret“ til Faderens efterladte „Gaarde, Huse, Haver, Jorder, Grunde og Ejendomme“. Formodenlig blev dog ingen af disse Herligheder nogensinde hans mere end af Navn.

Om sin Flytning og sine af Krigen følgende Tab fortæller Jens Sørensen i Selvbiografien saaledes: „1674 [sc. 1676], som jeg var Borger i Sølvitsborg, daa i Krigens Anfang blev jeg af Landshøvding Magnus Dureel tvungen ved Proces til at indflytte i Fæstningen Christianstad at bo og saaledes forlade efter mig i Sølvitsborg mine der havende 6 Huse og Gaarde, som siden i Krigstiden der bleve dels ruinerede og nedbrødt, og dels ganske forfalden og til intet, og saaledes led stor Skade, 3000 Dlr. Item og fraa mit udborgede til adskillige Standspersoner om i Landet og Stæder, som af Krigen bleve ruinerede, og jeg aldrig fik Lejlighed til at indfordre, mens maatte lide den Skade til 2500 Dlr. S. M. Saa og H. K. M. i Sverige efter mine Præentioner var mig skyldig, det Hr. Assessor Christian Simensen i København vitterligt er, 3000 Dlr. S. M., som den Tid i Stockholm paa mine [Vegne] søgte det, fik alenest en Afregning paa 7¹/₂ Hundred Dlr. Capital og dets forfaldne Rente, hvilket en Købmand ved Navn Oluf Nielsen Engelholm og bedrog mig af med.“

I hans første Supplik i Anledning af den forventede dansk-svenske Kommissions Nedsættelse 1721 siges det rigtigt, at han „i Krigen A° 1676 er bleven forfulgt af Landsh. Dureel og Magistraten i Christianstad og tvungen til at flytte fra hans Skibsfart, Handel og Næring, og fra hans udborgede 3500 Daler Sølvemønt“. Nogen personlig Forfølgelse fra Landshøvdingens Side, hvad Selvbiografiens Udtryksmaade kunde tyde paa, er der altsaa ikke Tale om.

Den Skaanske Krig var jo udbrudt i 1675, og snart ramtes ogsaa Jens Sørensen af Krigens Ulykker. „A° 1676 d. 26 Martii min kostelige Skude „Flyvende Fortuna“²⁾, som svenske Landshøvding Dureel tvingede mig til at lade udsejle med 1000 Tdr. Rug og Byg, skulde til Stralsund, mens af en dansk Caper [Robert Moort] ved Tornebusk [d. e. Dornbusch, Nordpynten af Hiddensee, V. f. Rygen] blev tagen og ført til København. Skuden var paa ny opfortømret og kosted mig 2000 Dlr. S. M.“³⁾

Værre endnu gik det ham, da Landkrigen i Sommeren 1676 blev overført til Skaane, hvor den danske Hær med Kong *Christian d. 5.* i Spidsen gjorde

¹⁾ Han omtales i et svensk Kongebrev til Grev Ascheberg af 10. Maj 1689. — ²⁾ I en Supplik af 22. Jan. 1681 siger han, at Skuden tilhører hans fattige, smaa og umyndige Stifbørn og er dem arveligen tilfalden efter deres sal. Fader. — ³⁾ Selvbiografien. Admir. indk. Sager 1680, Nr. 7.

Landgang og hurtig erobrede det meste af Provinsen. Natten til d. 15. Aug. toges Christianstad, og Byen blev plyndret. „A° 1676 d. 14. og 15. Aug. blev Fæstningen Christianstad med Stormerhaand indtagen og udplyndret; derinde jeg miste min Krambod samt Mobilier og alt, til Skade 4000 Dlr. S. M.; enddog desforuden var jeg i Hamborg og Lybæk skyldig for Kramvarer 1800 Dlr., hvilket jeg siden Aar efter andet maatte stræbe og rigtig betale.“¹⁾

Efter Sejren ved Lund d. 4. Decbr. 1676 gav Kong Carl d. 11. sig til at belejre Christianstad. „Imidlertid at de Svenske paa ny laa for Christianstad, maatte jeg derinde til Indkvartering holde 40 Ryttere, 2 Corporaler, saaledes i et helt Aar, mig usigeligt Besvær og Plage“. Svenskerne maatte dog snart igen hæve Belejringen, og d. 1. Juni 1678 holdt selve Kong Christian sit Indtog i Byen. Men i Aarets sidste Halvdel blev Belejringen genoptaget og atter afbrudt flere Gange, og under disse omskiftelige og usikre Forhold foretrak Jens Sørensen da at bringe sig selv og sin Familie i Sikkerhed til Danmark: „A° 1677 af Krigens Ruin fløtte Jens Sørensen fra Christianstad her til København²⁾“, „med Kvinde og mange smaa Børn“, siger han i en Supplik 1680. Hen i næste Aar maatte den danske Garnison endelig kapitulere, dog mod fri Afmarche for Besætningen, efter at Sult og Sygdom havde hærgnet saavel Soldater som Indbyggere. „A° 1678 d. 5. [sc. 4.] Aug. de Svenske fik Christianstad igen med Accord, mens imod Accorden toge de fraa enhver, som derfraa vare rejste til København, daa jeg og var i København, og toges fraa mig alt hvis jeg der havde paa ny Credit mig indsamlet, baade Kram og Mobilier, mig til temmelig stor Skade.“³⁾

Jens Sørensens Ophold i København blev dog denne Gang kun af ret kort Varighed. Af en eller anden Grund flyttede han, muligvis allerede før 30. Marts 1678⁴⁾, over til Landskrona, hvorfra han 20. Marts 1679 sender en Supplik til Kongen⁵⁾. Men den snart paafølgende Fred i Lund tvang ham til at vende tilbage til København. „A° 1679 d. 27. Aug. [sc. Septbr.] Freden i Lund blev sluttet, at Skaane og Blegen kom igen under Sverige; daa jeg maatte atter fraa de Svenske flytte fraa Landskrone, som jeg daa boed, og over til København i Nye Børs at boe“⁶⁾ [senere kaldt „de seks Søstre“, nu Privatbankens Ejendom ved Knippelsbro]. Andensteds oplyser han, at han selv var Ejer af Huset⁷⁾, og i denne Forbindelse nævner han ogsaa, at han havde en „egen svensk Spannifar“, altsaa vel et stort søgaaende Fartøj, samt „Braested til store Lastdragere, som stod for 150 Læster“, hvor saadanne store Skibe kunde blive „bradet“ (beget og tjæret). Men om disse Besiddelser hører vi ellers aldeles intet i hans Optegnelser.⁸⁾

¹⁾ Selvbiografien. — ²⁾ Epitafiet. — ³⁾ Selvbiografien. — ⁴⁾ Brevbogen (Skriv. fra v. Mehrheim til Kongen). — ⁵⁾ Admir. Kopibog, fol. 300. — ⁶⁾ Selvbiografien. — ⁷⁾ J. S. A., XIV (2^o/4 1719). — ⁸⁾ I *Holbergs Bergens Beskrivelse* (1757) skildres en saadan „Bradbank“ (S. 44) som „et dybt Bolværk udlagt paa Vandet, saa at de største Skibe, hvor dybt de end stikke, kan ligge der tæt op til. Den haver en meget høj Krane, hvorved de allerstørste Orlogskibe kan kølhales“.

Der forlyder intet om, at Jens Sørensen skulde have gjort sig særlig fortjent af den danske Sag i en eller anden Retning under Krigen, hvad man ellers kunde fristes til at tro ud fra den Motivering, hvormed Kongen nogle Aar senere tilstaar ham et Par Naadesbevisninger: „i Henseende til Supplicansens allerunderdanigst gjorte tro Tjeneste i seneste Krigstid“. I sine Henvendelser til Kongen fra disse Aar taler han kun om sine store Tab og mange Genvordigheder og fremhæver, hvordan han under Christianstads Belejring „efter Skyldighed trohjertig haver med andre mine Medborgere udstaaet baade Indkvartering, saa og givet Forstrækning, det meste mig muligt haver været“. Havde han haft yderligere Fortjenester at beraabe sig paa, vilde han sikkert ikke have fortiet dem.

Allerede mens han endnu var i Christianstad, havde Jens Sørensen (5. Aug. 1677) sendt en Supplik til Christian d. 5., „at E. K. M. i Consideration af vores store Skadelidelse udaf Barmhjertighed og kongelig Condolentz vilde lade mig og mine fattige umyndige Stifbørn bekomme vores Skude „Fortuna“ igen, som Capitain Robert Moort d. 26. Marts 1676 ved Lante Ryen [o: Rygen] borttog og til København opbragte, paa det at vi med samme Skude kunde faa noget at fortjene til vores Føde og Ophold og løfte os noget ud af Gæld med, og at man kunde desbedre have sin Fart imellem København og Christianstad; siden Opbringelsen er Skuden blevet brugt i K. M. Tjeneste¹⁾. Saa-vel Amtmand *Ove Ramel* som Christianstads Borgmester og Raad anbefaler Sagen paa det bedste: foruden Jens Sørensens Skude har Staden kun to smaa Skibe, en Galliot og en Krejert²⁾. I sin Erklæring af 30. Aug. 1677 udtaler Admiralitetet sig hverken for eller imod Tilbagegivelsen af Skuden, men gør blot opmærksom paa, at der endnu ikke er udbetalt Prisepenge for Opbringelsen¹⁾. Den 30. Marts 1678 faar Jens Sørensen Generalmajor *H. W. v. Mehrheim* til fra Landskrona at sende Kongen en Skrivelse om det samme²⁾, og d. 20. Marts 1679 indsender han selv fra Landskrona en ny Supplik, hvortil Admiralitetet erklærer: „At E. K. M. Supplicanten nogen Naade beviser, ser vi gerne; mens ellers er Skiberummet, som han solliciterer om, udi E. K. M. Tjeneste og daglig vorder brugt.“³⁾ Da Kongen stadig forholder sig tavs, fornyer Jens Sørensen sine Henvendelser flere Gange i de næstfølgende Aar og minder om, at Kongen allerede d. 30. Novbr. 1677 mundtlig havde lovet Gen. Major v. Mehrheim, dengang Guvernør i Christianstad, at Skuden skulde blive tilbageleveret; den er nu 33 Aar gammel og saa brøstfædig, at den ikke længer kan være Kongen til nogen Nytte; formedelst og af oprigtig Affection har han tilsat alle sine Midler og Formue i forleden Krigstid og sig med fattig Hustru og smaa Børn hid salveret. „Og som H. K. M. alle fattige Skaanske haver miskundelig anset, saa lever jeg og udi allerund. vis Forhaabning min Skude igen at bekomme. Ifald at samme Skude til K. M. Tjeneste videre skulde behøves, er jeg underd. overbødig den lade her være i

¹⁾ Admir. indk. Sager, 1680, Nr. 7. — ²⁾ Brevbogen. — ³⁾ Admir. Kopibog fol. 300.

Beredskab, og om H. K. M. naadigst behager den Forhudning eller Fortømring, som nu paa Skuden gjort er, jeg at betale, saa erbyder jeg og mig allerund., naar det efter allerund. Forhaabning nøje billig taxeres, at efterkomme.“¹⁾)

Men alt forgæves, „Flyende Fortuna“ blev ikke tilbagegivet. Forøvrigt blev dens Tjeneste under Kongens Flag ikke lang, idet den forliste ved Torekov i Skaane ved Nytaarstid 1683, hvilket indberettedes til Admiralitetet af Skipperen, Ole Sandersen Hommerwold, i Rapport af 2. Jan. 1683²⁾). Jens Sørensens mange Nødraab maa dog omsider have blødgjort Admiralitetet, thi d. 15. April 1684 giver Kongen Befaling til, at Kitzen „St. Johannes“ skal overdrages ham³⁾), og fire Dage senere lader Generalkomm. Ordren gaa videre til Equipagemesteren Carsten de Rechter⁴⁾). „A^o 1684 d. 21. April H. K. M. Christian d. 5. allern. *formedelst mit allerførste Søcart's Tegning* forærede mig Kitzen „St. Johannes“ med alt des Tilbehør, Inventarium, Takkøl, Tov, Sejl, Køkkenty af alle Slags, som dertil hørendes var, paa [36] Læster stor. Den jeg brugte udi [4] Aars Tid paa Stockholm, Lybæk, Danzig og andre Støder, solde den i Danzig A^o 1688 d. 12. Septbr. for 630 Rdlr.“⁵⁾).

Vi staar her ved noget, som blev af afgørende Betydning i Jens Sørensens Liv: *han har begyndt at tegne Søkort*. Hans tidlig vakte Sans for at observere alle for Søfarten vigtige Forhold har efterhaanden hos ham bundfældet sig til en Beslutning om selv at ville gøre noget positivt for at skaffe Sømanden bedre Hjælpemidler, baade i Retning af Søkort og Farvandsbeskrivelser. I en Skriv. af 24. April 1694 siger han, at han i 1689 allerede „ved 7 Aars Tid paa egen Bekostning havde laboreret paa dette Søkort's-Arbejde“; han skulde altsaa have begyndt lidt saa smaat i 1682; men først i 1684 er han kommet saa vidt, at han tør forelægge sit Arbejde for Kongen. Som et første Forsøg tegner han da et Kort over den Egn, som han selv gennem mange Aars Sejlads var blevet ganske særlig fortrolig med, som han saa at sige „kunde udenad“, nemlig *den Blekingske Kyst*, der nu tillige ved Anlæggelsen (1680) af den svenske Krigshavn *Carlsrona* havde faaet en Aktualitet, som den tidligere manglede. I en anden af hans Optegnelser⁶⁾) læser vi: „Samme Dato d. 12. April mit første Søcart jeg havde over Blegens Landkyst med Carlsrona færdiggjort, til Kongen indsendt, behageligt blev anvendt.“ Det er saaledes sandsynligt, at han har Ret i sit ovennævnte Udsagn, at Kitzen var en Slags Løn for Kortet. Det er tænkeligt, at Regeringen paa een Gang har set, at netop han paa Grund af sine Familie- og Forretningsforbindelser paa de Kanter og med sit omfattende Lokalkendskab derovre kunde blive overordentlig nyttig, hvis man ved en eller anden Lejlighed skulde faa Brug for Oplysninger om Forholdene der. Det kunde altsaa vise sig at være i Kongens Interesse, om man ved at skænke ham et Fartøj igen satte ham i Stand til at tage fat paa sin Søfart.

¹⁾ Admir. indk. Sager, 1681, Nr. 1. — ²⁾ Admir. Kopibog, fol. 1 og 155. — ³⁾ Kgl. Bef. t. Gen. Kommissariatet, 1684, Nr. 60. — ⁴⁾ Brevbogen. — ⁵⁾ J. S. A., XIII. — ⁶⁾ J. S. A., XIII, S. 1.

I Juni 1684 gjorde han med sit nye Fartøj en Rejse fra Malmø til Stockholm med 1000 Tdr. Malt; som Returfragt til København indtog han 103 Skippund Jærn¹⁾.

Paa Tilbagerejsen ser vi et nyt Udslag af hans stærke indre Trang til at udrette noget for Søfartens Fremme. „H. G. A. [d. e. Hjælp Gud Altid, et Motto, han fra nu af jævnlig sætter i Spidsen af sine Optøgnelser og Dagbøger]. Gud den hellig Treenighed raadføre mig i min Gerning, saa mit Arbejde lykkes kan og blive mange til Gavn. I Jesu Navn begyndes A° 1684, Mandagen d. 21. Juli, 6 Mil S. S. V. fra Landsort paa Rejsen Concept til *et lidet Læse-Søcart i danske Sprog* at forfatte om Østersøen fraa København af. Alle Courser, Landkendinger, Strækninger [d. v. s. Steders indbyrdes Beliggenhed], Havner, Indløber, Banker, Grunder, samt blinde Grunder og ovenvands staaende Klipper, saa vidt mig muligt er og den almægtige Gud vil unde mig Oplysning at aftegne.“²⁾)

Saadanne „Læsekort“ eller Lodsøger³⁾) var dengang et almindelig brugt Hjælpemiddel for Søfarten. I Sverige havde Styrmanden *Johan Månsson* i 1644 udgivet en saadan Vejledning under Navnet „Een Siö-Book, som innehåller om Siöfarten i Östersiöen“, hvoraf der var kommet en ny Udgave i 1677. Det har aabenbart været Jens Sørensens Tanke at udarbejde en tilsvarende dansk Haandbog, men Planen blev aldrig til Virkelighed. Skulde en saadan Bog grundes paa egne førstehaands Observationer — og mindre har sikkert ikke tilfredsstillet Jens Sørensen, vilde den kræve et langvarigt systematisk Arbejde; og imidlertid blev hans Energi og Virketrang beslaglagt af en langt større og — sikkert ogsaa i hans egne Øjne — vigtigere Opgave. Men foreløbig gjorde han sit bedste for at indsamle alle Slags herhen hørende Stof. Saaledes foretog han netop i 1684 en Række Pejlinger fra Toppen af Rundetaarn, og paa en Forretningsrejse til Rønneby i Bleking benyttede han Lejligheden til at afpejle Indsejlingen til denne By⁴⁾.

„A° 1685 d. 24. Juli efter hs. Excell. Hr. Geh. Raad *Michael Wibe*⁵⁾) hans Begæring leverede jeg hannem til at vise Kongen en Afrids og Forklaring over *Carlscrona* med alt sit omliggende og al des Lejligheder og Tilstand, lige lydende som et, jeg tilforen d. 12. Juni indleverede.“⁶⁾) *Carlscrona!* Netop det var aabenbart for den danske Regering det interessante Punkt; ethvert Bidrag til Oplysning herom blev modtaget med Taknemlighed.

„A° 1685 i August jeg med min Kitz fra København til Calmar med en Ladning Rug did og 36 Læster Tjære igen; da jeg Calmar Stad maalte langs og tværs og i alle Maader alle Ting observerede og aftegnede.“⁷⁾) Sine Observationer har han omhyggelig indført i en af sine Bøger⁸⁾), og en paa Grund-

¹⁾ Søk. Ark., Ant. Kort, I, 46. — ²⁾ J. S. A., XIII. — ³⁾ Se f. Eks. „Søkartet offuer Øster og Vester Søn“, trykt af *Laurentz Benedicht* i Kbhvn. 1568. Ny Udg. 1915 ved *Johs. Knudsen*. — ⁴⁾ J. S. A., V. — ⁵⁾ 1627—90, Vicekansler, Geheimeraad. — ⁶⁾ J. S. A., XIII. — ⁷⁾ Søk. Ark. Ant. Kort, I, 46. — ⁸⁾ J. S. A., V, S. 71.

lag heraf i 1715 tegnet Plan over Byen er endnu bevaret (Søk. Ark., Ant. Kort I, 47), ligesaa det samme Aar tegnede Kort over Kalmar Sund (s. St. I, 46), paa hvilket han i den (foran anførte) „Forklarings-Paaskrift“ opregner sine fire Rejser derigennem fra 1664 til 1685 (J. S. Atlas, XIX, 23).

D. 10. Novbr. 1685 fritager Kongen Jens Sørensen, i Henhold til hans Ansøgning og „i Henseende til hans i seneste Krigstid mod Os allerund. beviste tro Tjeneste“, for hvis Grundskatter og Indkvartering han til næstkommende Paaske 1686 kan restere og skyldig blive¹⁾. Og ikke nok hermed. 4 Dage derefter udsteder Kongen et nyt Brev, hvorved han bevilger og tillader Jens Sørensen, at han „i Vor Købsted Køge, eller hvilken anden Købsted han sig i Vore Riger agter at nedsætte, bygge og bo, maa, efter at han tilforn sin borgerlig Ed aflagt haver, udi 20 Aar fra d. 27. Aug. A° 1679 at regne [aa-benbart altsaa den Dag, han kom tilbage til København fra Landskrona, og fra hvilken han kunde regnes at være dansk Statsborger], efter Vores de skaanske Undersaatter da allern. givne Privilegii Formelding, for alle Skatter og Contributioner, samt borgerlig og Bys Paalæg, Bestillinger og Forretninger være fri og forskaanet, dog at han Vores Told, Accise og Consumption, af hvis han handler med, paa behørige Steder erlægger og betaler.“²⁾

I en lang Skrivelse fra 1719³⁾ anfører Jens Sørensen: „A° 1686 min eventyrlige Rejse op til Carlsrona efter højb. Statholder *Gyldenløves*⁴⁾ og hs. Excell. Hr. Geh. Raad Michael Wibe deres Begæring til kgl. Tjeneste; der jeg daa flittig inquirerede, observerede og annoterede alt mærkværdigst der passeret er, og paa 10ende Dagen her min skriftlige sandfærdige tydelige Relation over alle Omstændigheder til Kongens behagelige Fornøjelse indleverede, daa her med Orlogsflaadens Udrøstning strax blev inde beholdet og stor Bekostning besparedes.“

Trods Freden i Lund og det snart derpaa følgende Ægteskab mellem Kong Carl d. 11. og den danske Prinsesse Ulrikka Eleonora var Forholdet mellem de to Riger dog snart igen blevet ret spændt. Paa den storpolitiske Skueplads stod de stadig som hinandens Contraparter og fulgte med Mistænksomhed hinandens Foretagender, især paa det militære Omraade. Netop ved denne Tid havde den danske Regering begyndt at sysle med Planer om et Overfald paa Hamborg, der virkelig ogsaa fandt Sted i Sommeren 1686, men for øvrigt ikke førte til noget⁵⁾. Jens Sørensens nysnævnte Sendelse til Carlsrona havde da aabenbart til Hensigt at skaffe Oplysning, om man havde noget at frygte fra svensk Side eller ej.

Den omtalte Relation om Carlsrona findes blandt Jens Sørensens Optegnel-

¹⁾ Brevbogen. Sjæll. Tegn. fol. 239. — ²⁾ Brevbogen. — ³⁾ J. S. A., XIV (29/4). — ⁴⁾ Ulrik Frederik Gyldenløve (1688—1704), uægte Søn af Frederik d. 3., var Statholder over Norge 1664—99, men boede fra 1679 i København. Aar 1700 flyttede han til Hamborg, hvor han døde. Hans anden Hustru var den bekendte Marie Grubbe. — ⁵⁾ Histor. Tidsskr. 6. R. IV. Bd.

ser¹⁾ og er dateret d. 13. Febr. 1686; den er aabenbart nedskrevet i selve Carlsrona, eftersom det Rejsepas, han forskaffer sig til Hjemrejsen fra Byens Øvrighed, er udstedt d. 19. Febr. Relationen er meget vidtløftig og indeholder en Mængde Oplysninger af alle Slags, især naturligvis om Flaadens Tilstand og om Mandskabets Fordeling og Indkvartering i Omegnen, om Garnison og Fæstningsværker m. m.

Blandt nogle kortere Optegnelser²⁾ finder vi følgende Notits: „A° 1686 d. 13. Febr. til C. C. d. 23. igen; af Wibe 40 Rdl. mod Kvittering, af G. L. [3: Gyldenløve?] 50 Rdl. D. 5. Martii inde paa Kongens Gemak jeg viste H. M. selv mit første Cart og forklarede“. Om dette „første“ Kort er det tidligere omtalte over Bleking, eller muligvis et nyt over Carlsrona, fremgaar ikke af Sammenhængen. Maaske det har været Skitsen til det *Carlsrona-Kort*, der er indbundet i Frederik d. 5.'s Atlas paa det kgl. Bibl. (Bd. 39, Nr. 15), dateret Køge d. 30. Juli 1686, og som er det ældste daterede Kort fra Jens Sørensens Haand, der nu kendes (J. S. Atlas XX, 25). Men det er ogsaa muligt, at han hermed sigter til det Forsøg paa at lade sine Tegninger stikke i Kobber, som han omtaler i sin store Supplik af 30. Maj 1689: „A° 1686, der jeg paa min egen Bekostning holdt 3^{de} Kobberstikkere efter hinanden til en Prøve i Kobber at ville lade stikke, hvoraf ikke mer end een gelingede, hvilket jeg A° 1686 lod E. kgl. Maj. bese“.

Endnu samme Aar maatte han afsted paa en ny Sendelse af samme Art, denne Gang til Kalmar. „A° 1686 d. 24. Aug. jeg fraa Calmar (der maalte Staden) hjemsendte til Wibe et Afrids over Calmar Sund med Staden og al des Lejlighed“,³⁾ og endelig har han, rimeligvis endnu i dette Aar, aflagt et nyt Besøg i Carlsrona og derom indleveret en supplerende Beretning, der er nedskrevet i Flugt med den forrige i hans Optegnelser. Eller maaske denne anden Rejse til Carlsrona ligger forud for den fra 13.—23. Febr. (jfr. ovenfor „igen“).

Den Discretion og Conduite, med hvilken Jens Sørensen udrettede disse forskellige delikate Hverv, maatte utvivlsomt overbevise Kongen og hans Raadgivere om, at han var en mere end almindelig intelligent og habil Mand, og i Tillid hertil vovede Jens Sørensen atter at udbede sig en kongelig Gunstbevisning. D. 29. April 1686 indsender han en Supplik³⁾ til Kongen af følgende Indhold: Han har tænkt at flytte til Køge⁴⁾, og som sammesteds en gammel Gaard, „Børsen“ kaldet, ved Torvet er beliggende, sal. Mourits Drejer

¹⁾ J. S. A., V, S. 63—70. — ²⁾ J. S. A., XIII. — ³⁾ Brevbogen. — ⁴⁾ Om Grunden til, at Jens Sørensen valgte at slaa sig ned netop i Køge, oplyser han selv intet. Men maaske vi har et Fingerpeg deri, at han et enkelt Sted i en af sine Journaler omtaler en *Peder Larsen Weibel* som sin „Svoger“ (14. Juli 1694). Denne Mand var nemlig Borger i Køge, og Jens Sørensen havde ham med som Skriver paa sine Søkortsrejser 1690 og 1694 og havde stadig meget med ham og hans Sønner at gøre. Peder Larsen blev begravet i Køge Kirke d. 11. Jan. 1709; men hvori Svogerskabet bestod, ser man ikke. Familien Weibel nævnes ikke blandt Arvingerne hverken efter Jens Sørensens Fader eller efter hans Hustru eller ham selv.

tilforn tilhørig, i hvilken Kongen tidligere har faaet Udlæg og Prioritets Forsikring for 450 Rdl., saa beder han Kongen skænke ham denne Prioritet, idet han haaber Tid efter anden at faa Gaarden repareret og opbyggt; thi Mourits Drejers Enke, som har haft Tilladelse til at blive boende i den, har ingen Midler haft til at holde den vedlige, saa den nu er ganske forfalden og ruineret. — Ansøgningen anbefaledes af Statholder Gyldenløve og Ghr. Wibe¹⁾.

Kongens Resolution herpaa faldt d. 8. Juni s. A.: „Vi have af sær kgl. Naade og i allern. Henseende til Supplicantens allerund. gjorte tro Tjeneste i seneste Krigstid allern. skænket og givet hannem den Prioritet, som Os udi indmeldte Gaard i Køge tilkommer.“²⁾ Fire Dage senere befaler Kongen Borgmester og Raad i Køge at lade Gaarden vurdere³⁾, hvilket sker den 21. Juni; den vurderedes til 600 Sletdaler (400 Rigsdaler). Det blev dog i Længden en dyr Ejendom for Jens Sørensen, eftersom han, hvis man kan tro ham paa hans Ord, „maatte derpaa reparere og forbygge til 1300 Rdlr.“

Næppe havde den nye Borger holdt sit Indtog i Køge, før han kom i Strid med de Indfødte. „A^o 1686 d. 19. Juli, der jeg til Køge kom at bo, strax lod Tolderen Peder Davidsen mig forbyde alle Slags fremmede drikkende Varer: Vin, fransk Brændevin eller fremmed Øl at lade sælge, hvilket jeg tænkte min Husnæring for min Hustru og Børns Underhold skulde blevet, mens saaledes derfraa blev udelukket, mens andre havde Forlov“⁴⁾. Af Byens Kopibog ser man dog, at Tolderen er i sin gode Ret; et Kongebrev af 26. Okt. 1686⁵⁾ tilholder Magistraten at maintainere hans Rettigheder mod de uprivilegerede, som forsøger paa at sælge fransk Vin, Brændevin og anden fremmed Drikke i Potter, hele og halve Ankere, til Trods for, at Tolderen har Stadskældereren paa Raadhuset i Forpagtning, idet kun denne og to andre Vinhuse har Privilegium paa at sælge de nævnte Varer.

I April 1687 gør Jens Sørensen en Rejse til Travemynde, paa hvilken han efter Sædvane benytter Lejligheden til at gøre Observationer og føre dem til Bogs⁶⁾.

„A^o 1687 d. 1. Juni jeg havde i Køge for min Dør et Parti Brænde indkøbt, som hs. Excell. Hr. Geh. Raad Wibe til sit Køkken havde betinget, hvilket med min Krejert skulde henføres. Køge Indvaanere lode mig først nedføre Brændet paa Skibsbroen, daa strax lagde de Arrest og forbøde mig det at udføre, saa at jeg med forgæves Bekostning maatte lade det igen opføre; mig en Hinder og Tort skete, dog kort efter nogle Hundrede Favne Brænde fraa Køge blev udført. Samme Aar jeg 100 Td. Bark havde indkøbt og borttinget til en Garver boende i Helsingør. Mens der han med sin Jagt kom til Køge og Barken vilde hente, sloge de i Køge Arrest og forbøde mig at lade Barken udføre; var og Hinder og Tort!“⁷⁾

¹⁾ Brevbogen 3/4 1692. — ²⁾ Brevbogen. — ³⁾ Brevbogen. Sjæll. Tegn. 1686, fol. 417. Køge Tingbog fol. 227. — ⁴⁾ Selvbiografien. — ⁵⁾ Køge Kopibog 1655—87, fol. 331. — ⁶⁾ J. S. A., V, S. 27—28. — ⁷⁾ Selvbiografien.

Som Følge af disse formentlige Overgreb indsendte Jens Sørensen en Klageskrivelse til Kancelliet¹⁾: Ihvorvel ham allern. er forundt de skaanske Privilegier, ikke desmindre paabyrdes ham adskillige Skatter og Contributioner; og som ham af Magistraten forbydes Bark og Ved i Køge at opkøbe og forhandle, saa beder han om allern. Tilladelse sig med slig Handel ubehindret at maa ernære. Kancelliet udbad sig en Erklæring fra Køge Magistrat, som dog ikke kendes; men i Henhold til den blev Jens Sørensens Andragende afslaaet.

„1687, d. 29. Novbr., fraa Køge kom til mig i København Johan Teinsen, Knud Bertelsen, Jesper Knudsen og Niels Trane; disse fire begærede, at jeg vilde begive mig udi deres Compagni, med dem at forpagte Consumptionen, og som de havde overtalt mig dertil, og vi fem sammens paa Rentekammeret endrægtige blev accorderet om Consumptionen, paa 3 Aars Tid aarligen ungefer 500 Rigsdaler til Forpagtning skulde give. Naar som det var klart, daa disse fire med deres Listighed svege mig udenfore, saa at de sammenholdende beholdt den selv med stor Fordel. Og som dette mig haardelig fortrød, da lofte de mig, at al hvis Vin, fransk Brændevin og Tobak, som jeg fraa København til Køge [vilde indføre], skulde jeg nyde for halv Consumption; mens der tvært imod: naar de 3^{de} Aar forbi var, daa Knud Bertelsen paa samtelig deres Vegne paadrev og tvingede mig, for alt hvis jeg havde indført, maatte til yderste Skilling Fyldeste Consumption til dem betale saadan Svig.“²⁾

„A^o 1687 de intrigerede og ophidsede Ridefogden [Svend Olsen] paa Jomfruens Egede³⁾ mig til Hjemting og Landsting at forfølge for en gammel Postvogn, som jeg af en ærlig Mand, en Møllere paa det Gods [Peder Gjørmandsen i Babberup Mølle], udføre min Dør paa fri Axeltorv afkøbte; og alligevel jeg begge Steder vandt Sagen, saa paaførte de dog mig stor Hinder, Fortrød og Pengespild, det Gud straffe dem for saadan Falskhed.“⁴⁾

Som man ser, gav hans nye Medborgere ham nok at bestille. Hvor stor en Skyld han selv har for disse evindelige Kævlerier, fremgaar jo ikke af hans egne Oplysninger; helt sagesløs har han jo ikke altid været.

„A^o 1688, d. 6. Febr., jeg gav til W. [Wibe?] min Kvittering for 50 Rdl., som Recardus fik de 40 og mig de 10 Rdl.“ Hvem denne Recardus er, og hvad der i det hele her sigtes til, kan ikke oplyses; men det synes at hænge sammen med hans diskrete Efterretnings-Tjeneste⁵⁾.

„A^o 1688, d. 23. og 24. Juli, rejste jeg med min Vogn omkring Stevns, afpejlet og observerede alt deromkring.“⁵⁾

„A^o 1688, in Septbr. og Octbr., laa jeg i Danzig og daa med stor Umage til min Rejse Forsømmelse og Skade maalte Danziger Stad langs og tværs,

¹⁾ Kanc. Protokol Nr. 14, fol. 69. — ²⁾ Selvbiografien. — ³⁾ Tilhørte dengang Kongens Elskerinde, Sofie Amalie Moth. — ⁴⁾ Selvbiografien. Køge Bytings Protokol, fol. 9 ff. — ⁵⁾ J. S. A., XIII.

og ned til Myndet alt aftegnede, som hos mig findes¹⁾. Det var paa denne Rejse, han d. 12. Septbr. solgte sit Skib „St. Johannes“ for 630 Rdl. Foruden Danzig har han i dette Aar observeret og afpejlet „Lante Ryen“ [Rygen] og sandsynligvis ogsaa en Del af den pommerske Kyst, med „Uldsækkene“, nogle Banker mellem „Riserhøft“ [Rixhöft] og „Refuekuld“ [Revekol, en Bakke S. S. V. f. nuv. Scholpin Fyr].

Aaret 1689 blev det store Vendepunkt i Jens Sørensens Liv, som bragte ham Opfyldelsen af det, der aabenbart efterhaanden var blevet hans kære stadige Tanke, nemlig at faa det overdraget som officielt Hverv at opmaale Farvandene og tegne ny og bedre Kort derover end de foreliggende hollandske. D. 30. Maj indgav han en lang Skrivelse²⁾ til Kongen, hvori han fremhævede Opgavens Vigtighed og sine egne utvivlsomme Kvalifikationer til Arbejdet; hertil tilbød han altsaa sin Tjeneste, hvis Kongen vilde bevilge ham en passende Løn. Allerede d. 11. Juni forelaa Kongens Svar: hans Forslag var godkendt og hans Tilbud modtaget; han var nu altsaa kongelig Embedsmand og kunde med en ganske anden Kraft end hidtil virke i sit Livskald. Den nærmere Redegørelse for hans Virksomhed paa dette Omraade vil vi imidlertid opsætte til det følgende Afsnit, for her at afslutte Meddelelserne om hans mere private Liv og hans huslige Forhold.

Ogsaa efter sin Ansættelse i Kongens Tjeneste fortsatte Jens Sørensen sin private Næringsdrift som Kræmmer i Køge, idet hans Hustru vel har styret Forretningen, naar han paa Embeds Vegne var fraværende eller, selv om han var hjemme, var optaget af sit kartografiske Arbejde. Derimod lader det til, at han har lagt sin egen private Skibsfart paa Hylden; i det mindste omtaler han ikke mere i sine Optegnelser en eneste Købmandsrejse med eget Skib. Men det udelukker jo ikke, at han kan have fragtet fremmede Skibe til at sejle for sig, eller at han muligvis selv har ejet Skib og ladet andre sejle det for sig; det ses ogsaa, at han af og til paa sine Rejser i Kongens Tjeneste ved given Lejlighed afgør en privat Forretning.

Med Magistraten i Køge er han stadig paa Kant paa Grund af dens „hædfulde Paalæg [af Pengeafgifter], formedelst at jeg havde ladet mig mærke at være fortrydelig, at den kgl. Søtoldens Interesse ikke bedre der blev iagttaget, og jeg efter deres Begæring A° 1691 mig paatog der paa tre Fjerdedel Aars Tid ved Søtoldvæsenet Oberinspectors Bestilning, at have Indseende med Søtolderen, at de fra tyske Stæder ankommende Stykke Gods af Kram og alle Slags Købmands Gods og Varer, som der udi Generaltoldforvalter Lars Eskildsens Fraaværelse til Køge ankom, blev angiven og fortoldet, rigtig i Toldbogen maatte blive indskreven; saa og maatte jeg efter samme mig given Instrux udi alle deres Kramboder strax stemple deres daa havende Forraad af Kramvarer, baade hos Borgemesteren og hos Raadmændene, Byfoged og alle, som holdt Kramboder, hvorover de alle siden i 21 Aars Tid

¹⁾ J. S. A., XIII. — ²⁾ Brevbogen (jfr. S. 35 ff.).

mig forhadede, ubilligt Besvær paalagde og med mange unyttige Processer til Hjemting og Landsting forfulgte, til mange Pengers Spilde for mig, ihvorvel jeg altid vandt Sagen.“¹⁾)

D. 2. April 1692 indgav Jens Sørensen en Supplik om at maatte faa overdraget Skøde paa sin Gaard i Køge²⁾). Han har nu ladet den reparere og opbygge med betydelig Omkostning, „og ihvorvel jeg noksom er forsikret om den mig af E. M. beteede højagl. Naade, saa dog efterdi den kgl. Befaling til Byfogden melder, at Gaarden skal dømmes E. K. M. til, som og er sket, da den mig dog efter samme kgl. Befalings Udvisning var allern. skænket og givet, maa jeg befrygte mig, at nogle Misundere skulde under den Prætext søge mig eller mine Arvinger den mig i saa Maade beteede kgl. Naade at fravende, hvorføre jeg allerund. beder, at E. K. M. vilde, til min og mines større Sikkerhed, forskrevne Dom, som nu er over 5 Aar gammel, med sin Haands Paategnelse paa mig og mine Arvinger allern. extendere og for os til rolig Hævd confirmere.“

Begæringen blev opfyldt, idet et kgl. Brev af 5. Juli 1692 melder, at Supplicanten maa for sig og sine Arvinger nyde bemeldte Gaard til evindelig Arv og Ejendom og i alle Maader gøre sig den saa nyttig, som de selv bedst ved, vil og kan³⁾).

„A^o 1694 i Februar, imod det allern. 20 Aars skaanske Frihedsbrev af Dato 1679 d. 27. Aug., som H. K. M. allern. mig havde givet, i Køge for alle Slags Skatter samt borgerlig og Byens Paalæg, Bestilninger og Forretninger aldeles fri at være, dog derimod Magistraten mig tribulerede til Hjemting og Landsting med Proces at forfølge med vrang Foregivelser for en Skat, som de til adskillige Udgifter samlet og paalagt, hvilken Udgift Byens Skatteborgere selv til Kongen betale, den de selv giver Navn og kalder den Præsteskat, uanset jeg for mit ganske Hus til Præsterne deres Offer velfornøjelig hvert Aar og Helligdage haver betalt, og med denne deres Forfølgelse og Proces de bragte mig i Fortræd og Pengespilde. Saaledes med mange Slags Skatter, Indkvarteringer og Byens Tynge de umildeligen haver plaget og over Evne mig paalagt, som med deres Sedler hos mig kan bevises, siden jeg til Køge til dem kom, over til 1000 Rdl.“⁴⁾)

Med Hensyn til „Præsteskatten“ oplyser Tingbogen (22. Jan. 1694 flg.), at det er Skattekræveren Johan Grundt, der har stævnet Jens Sørensen til at betale „en ringe og liden Genandt“ til Gejstligheden, hvad han, trods Fritagelsesbrevet, mener har Hjemmel i Loven, og han hævder, at „som Jens Sørensen her i Menigheden lader sig finde, som billigt en Christen, ved sin Kirkegang og Guds frygt, ved Alterens og Daabens Administration, ja enddog alt det, en Christen i saa Maade af Præsterne og Kirketjenerne behøves, ved ham og hans ganske Familie forrettes“, bør han dømmes til at betale den

¹⁾ Selvbiografien. — ²⁾ Brevbogen. — ³⁾ Selvbiografien.

omtalte Præsteskat. Det skete dog ikke; i Henhold til en tidligere fældet Dom blev Jens Sørensen ogsaa denne Gang frifundet.

Det næste Aar, 1695, da han, nu med officiel Titel som „kgl. Sœcart's Directeur“, var ude paa sin store „Milevogns-Rejse“ for at opmaale hele den jyske Vestkyst, blev han indviklet i en højst ubehagelig Sag, som kom til at koste ham baade store Ærgrelser og Pengetab: han blev beskyldt for intet mindre end Manddrab. I et Brev, han skrev til Kongen fra Ringkøbing d. 27. Juli s. A., fremstiller han selv Sagen saaledes¹⁾:

„Men er herhos min allerund. sørgefulde Beretning og sandfærdige Erklæring: Udi Skagen fik jeg hos Borgemester Fedder Hansen fornøjelig god Befordring med 2^{de} Par Heste efter E. K. M. medgivne fri Rejsepas og Ordre; mens som jeg kom derfraa $\frac{1}{3}$ Mil hen til et Fiskeleje ved Stranden, kaldes Gammelskagen eller Højen, der boede en gammel Mand, som var Raadmand i Skagen, ved Navn Hans Madsen; samme Raadmand ved sit Hus antastede disse 2^{de} Par Heste for mig, at de ikke længer skulde køre, uden jeg skaffede hannem Betaling for 4 Mile at køre, sagde og, at der i Byen hos hannem var ingen Heste at bekomme, og derforuden med usigelige mange spottelige og simple Ord mig antastede udi Godtfolks Paahør, som mit herhos udløste Tingsvidne af Skagens Byting og skriftlige Attester om formelder, og videre Vindesbyrd af de daa hosværende kan have at bekomme; og eftersom han E. K. M. medgivne fri Rejsepas og Ordre ikke tilbørligen respecterede, idet han skød det fraa sig og sagde, han havde dermed intet at bestille og kom hannem de Breve intet ved, med mange Skældsord og Foragt til baade mig og min Milevogn, den Tid jeg var færdig og begyndte noget Vesten for hans Hus ved Stranden at maale paany derfraa igen, hvorefter jeg udi Hastighed med Svøben, jeg havde udi Haanden, slog hannem nogle Slag over Axlerne aleneste med smalle Læderremmen af Svøben, som jeg paa Milevognen bruger at køre med; daa han det ringeagtede, uden gik fraa mig op til sit Hus, og jeg kørte langs Stranden hen paa min Forretning; og at jeg ikke rørte hannem med Svøbeskaftet eller nogen Ting, uden aleneste med Læderremmen, kan jeg med mange af Gammelskagens Byfolk bevise, som stode nær derhos og saa, hvad der passerede. Mens nu jeg til Ringkøbing her ankommen er og paa Posten finder min Hustrus Brev, siges at Hans Madsen siden den Tiden er død, og hans Sønner med vrang Beretninger for Hr. Amtmanden i Aalborg og videre paa Rentecammeren skal have bekommet Ordre mig straxen at lade antaste, ligesom jeg med disse 3 eller 4 Svøbeslag skulde være skyldig til deres gamle Faders Død, fordi det saa ulykkeligen træffede at ske imod den Tiden, han havde sin Livstid saa nær udlevet, og saasom min egen Samvittighed forklarer mig uskyldig til hans Død, som jeg med Lov og Ret skal kunne forklare og haver derfor aldeles ingen Frygt, uden aleneste frygter for at lide den Schiympt at blive saa uskyldigen antastet og forhindret fraa

¹⁾ Brevbogen Nr. 56.

E. K. M. Søcart's Arbejdes Forretning, som jeg nu udi bedste Drivende med fortgaar, hvorføre er min allerund. Ansøgning, om saadant Brev er udgangen, at E. K. M. allern. vilde behage og give mig sit allern. fri Lejdebrev, at jeg imidlertid kan have Respit E. K. M. Søcart's Arbejde paa denne Rejses Bekostning at fuldbringe; og siden efter min Hjemkomst forpligter jeg mig allerund. hermed som en tro Undersaatte mig personligen selv at indstille, min retmæssige Sag ved E. K. M. Lov og Ret staa til Svares, forklare og bevise min Uskyldighed. Herpaa jeg allerund. med det første E. K. M. allern. milde Resolution er forventendes; og om min allern. Herre og Konge noget videre behager mig at befale, venter jeg Ordre derom.“

Jens Sørensen fik virkelig sin Bøn opfyldt, idet Kongen under 24. Aug. 1695 tilsagde ham „Vores kongl. fri og sikre Lejde og Beskærmelse til og fra Retten, saa at han forskrevne Sag fri og uhindret udi egen Person ved Lov og Ret maa udføre; dog skal han være tiltænkt Sagen strax ved Retten anhängig at gøre og behørigen at udføre, saa vel som og altid udi egen Person i Rette at møde og der lide og undgælde, hvis Lov og Ret kan medføre.“¹⁾

Som Eftermaalsmand paa egne og Medarvingers Vegne rejste den Afdødes Søn, Forpagter Knud Hansen paa Lerbæk, Sag mod Jens Sørensen paa Viborg Landsting, hvor der faldt Dom d. 22. Febr. 1696. Den lød paa, at som Jens Sørensen uden Aarsag havde overfaldet sagesløs Mand, burde han bøde trede sex Lod Sølv og betale Sagens Omkostninger med 50 Rdl. Hermed var Klageren imidlertid ikke tilfreds, bl. a. var han meget oprørt over et Indlæg, som Jens Sørensen havde indleveret, og hvori han havde angrebet den Afdøde „paa hans Ære og Gods“, og Dommen blev indanket for Højesteret, som d. 21. April 1697 kendte for Ret: „Landsdommers Dom bør i alle Maader ved Magt at stande, og Jens Sørensen derforuden efter Loven at bøde sine Voldsbøder med trede 40 Lod Sølv, og bør hans Irettesættelse for Hjemtinget ej komme den Afdøde i hans Grav eller hans Børn til nogen Præjudice eller Forklejnelse i nogen Maade. Processens Bekostning betaler Jens Sørensen, foruden de i Landsdommers Dom idømte 50 Rdl., endnu med 150 Rdl.“²⁾

I Jens Sørensens Gravskrift, som utvivlsoomt er forfattet af ham selv, siges det, at han og hans Hustru havde 9 Børn sammen. Paa hans første Søkkortsrejse, i 1690, bar hans ene Skriver Navnet *Frans Jensen Sølsbr.*, hvilket sidste sikkert ikke kan betyde andet end *Sølsborg*, og det er da muligt, at vi her har Navnet paa hans ældste Søn, som altsaa maa være født i Sølvitsborg før Overflytningen til Christianstad; han omtales i øvrigt ikke andre Steder. De andre 8 Børn kendes derimod sikkert fra Kirkebøger og Skifteakter. I Christianstad døbttes 25. Febr. 1677 Datteren *Lene*, som maa være død før 1686. Derefter kom Døtrene *Anna* og *Inger*, som sandsynligvis er født 1678—79 i Landskrona, hvis Kirkebog dog ikke findes før fra 1686. Efter hans

¹⁾ Brevbogen Nr. 59. — ²⁾ Højesterets Dombog. 1697. I, fol. 378—91.

endelige Overflytning til Danmark døbt i Frelzers Kirke paa Christianshavn: 14. Aug. 1680 Datteren *Else*, 30. Juni 1683 Sønnen *Søren*, der maa være død før 1686, og 9. Decbr. 1684 Datteren *Lene Cathrine*. Derefter kom Sønnen *Steffen*, senere kaldet *Sølvenberg*, som maa være født c. 1. Novbr. 1685, men ikke findes indført i Frelzers Kirkebog. Endelig i Køge Kirkebog findes indført som døbt 16. Septbr. 1686 Sønnen *Jesper*; og det maa være ham, der er begravet i Kirken d. 19. April 1702, da han ikke nævnes ved Skiftet efter Moderen, og da ingen andre af Jens Sørensens Børn er indført i Begravelsesbogen i dette Tidsrum.

I Køge Trolovelsesbog læser vi endvidere: „A° 1704, d. 5. Decbr., havde Seigneur *Christian Nold* efter kgl. Maj. Tilladelse af Dato 18. Novbr. A° 1704 Bryllup i Huset med Mademoiselle *Anne Jensdatter*, Seigneur Jens Sørensens, kgl. Maj. Søcart's Directeur, hans Datter. Samme Dag havde og Monsieur *Hans Keyser*, Borger og Handelsmand i kgl. Maj. Residensstad København, Bryllup med den anden Datter, Mademoiselle *Inger Jensdatter* efter kgl. Tilladelse af samme Dato.“

Af disse Svigersønner er Chr. Nold ret godt kendt¹⁾. Han var født 1673 og Søn af Hofjuveler Kurtz og Hustru Marie Elligers, som efter Mandens Død ægtede (1682) den lærde Prof. og Dr. theol. *Christian Nold*, der gav Stif sønnen sit Navn og indsatte ham til sin Arving, hvorved han blev Ejer af Vibygaard i Syv Sogn S. f. Roskilde, da Stiffaderen døde 1683. Drengen blev nu sat i Latinskole og tog senere teologisk Attestats ved Universitetet. Snart efter drev Familiestrid ham til Udlandet, hvor han opholdt sig nogle Aar og ernærede sig som Lærer, men tillige, efter hvad han fortæller i sin versificerede Selvbiografi, „historisk Sager, Politi, Statuta, Mores lærte, men mestendels Filologi min Tid og Flid forærte“; og endelig tilegnede han sig et elegant og slebent Væsen. Efter Moderens Død kom han hjem og overtog Gaarden, og giftede sig nu (1697) med Bodil Sofie Schade, Datter af Rektoren i Roskilde, men hun døde allerede 1702. Kort derefter maatte han skille sig ved Gaarden og tog saa Bolig i Køge, hvor han altsaa fandt sig en ny Hustru:

„Vor Konges Søcart's Directeur,
da bofast udi Køge,
hans Datter jeg med al Honneur
begærte at besøge.
Paa hende fik jeg villig ja,
hun blev min anden Kvinde.
Fra Køge andensteds jeg da

at flytte fik i Sinde.
Paa Vordingborrig Amt et Sted
og Ejendom jeg havde,
hvor jeg, men ak! til al Fortræd
en Bopæl mig tillav'de.
Blandt Bondesnavs kom jeg at bo,
som klemmede mit Hjerte“ etc.

Det var i Landsbyen Ammendrup i Allerslev Sogn, en Mils Vej Syd for Præstø, han kom til at bo, og han fortæller saa videre om, hvorledes han her blev forfulgt af Modgang. En Del af Gaardens Bygninger blæste om,

¹⁾ Personalhist. Tidsskrift 2 R. I, S. 31, 81.

og da han ikke havde Raad til at rejse dem igen, kaldte hans Naboer Bønderne, over hvis Chikanerier han beklager sig stærkt, Gaarden for „Brokkenhus“. Hans Kvæg og Heste døde, og selv led han meget af Sygdom. 1710 døde en lille Datter, og 14. Oktbr. 1712 „begravedes Mons. Nolds Kæreste, uden Prædiken og Ringen“, hvad der vel er Udtryk for, at hans økonomiske Forhold var meget daarlige, og paa samme Maade begravdes d. 21. Febr. 1714 Sønnen Jens „uden Prædiken, Sjungen og Ringen“. I 1713 havde Nold giftet sig for tredje Gang, „men inden Aar til Ende gik den Kvinde Døden fælded“, og atter melder Kirkebogen: 4. Juli 1714 „begravedes Nolds Kæreste“. Efter at have mistet alt maatte Nold nu forlade Ammendrup, og Resten af sit Liv levede han i meget trange Kaar; han døde 1732 i Skelskør, hvor hans yngste Søn af første Ægteskab var Købmand¹⁾.

Den 23. Maj 1708 begravdes Bente Andersdatter i Køge Kirke, og Skiftet efter hende gav Anledning til en Del Tvistigheder mellem den gamle Fader og hans Børn og Svigerbørn samt Køge Magistrat.

„A^o 1708, efter min sal. Hustrus Død og Afgang, samme Dag hun død blev, da Magistraten ubeskedeligen strax lode Byskriveren mig molestere at ville dennem udi mit Hus og Bo med Magt indtrænge at registrere, og saaledes mest hver Dag mig overløb, indtil mine fremvoxne 6 Børn [heri maa Stifsonnen Henrik Høyer være medregnet] med mine 2^{de} Svogre [Ϛ: Svigersønner] gave mig deres Bevillingsbrev med Hænder og Segl, at jeg udi uskiftet Bo umolesteret og utiltalt maatte sidde, saa længe jeg mig i Ægteskab ikke vilde begive. Dog paa det de deres onde Forsæt kunde faa i Værk og deres Kløer i mig, fast mig at ruinere, lode de ikke af med Smiger og adskilligt, indtil de selver fik skreven til Sorø [Ϛ: Henrik Høyer], Præstø [Ϛ: Chr. Nold] og København [Ϛ: Hans Keysen], derfraa mine Børn og Svogre til Køge sammen at hente, at indfalde udi mit Hus og Bo A^o 1710 d. 20. Maj, der mine voxne Børn og Svogre de selv paa det allerskarpeste registrerede, i hvor ringe det og var, som udi Skiftebrevet kan mærkes, som de hos de andre i Køge ikke saa uhøfligen haver registeret, endog hos Enker med umyndige Børn. Naar som Magistraten ikkun faar det, de forlanger, saa er deres Sorg ikke stor.“²⁾

Det endelige Skifte fandt Sted d. 2. Juni 1710, og Skiftebrevet er udstedt og underskrevet den følgende Dag³⁾. Det fremgaar heraf, at der, foruden Jens Sørensen selv, var følgende Arvinger efter „den dydædle Matrone, sal. Bente Andersdatter Rogge, som var ædle Jens Sørensens, H. K. M. velmeriterede Sécarts Directeur, saa og Borger og Handelsmand her i Køge, hans sal.

¹⁾ Christian Nolds Børn var: af første Ægteskab: Christian (1699—1748, død som Præst i Karrebæk), Poul (1700—25) og Peder (1701—57); af andet Ægteskab: Jens (1705—14), Bodil Maria Bentina (f. 1706), Bente Cathrine (1709—10), Bente Cathrine (f. 1710) og Maria (døbt 23. Jan. 1712); af tredje Ægteskab: Johan Ernst (døbt paa Moderens Begravelsesdag d. 4. Juli 1714. — ²⁾ Selvbioграфияen. — ³⁾ Køge Skifteprotokol. 1700—11, fol. 524 ff. (Landsarkivet).

Kæreste“: „Sr. *Henrik Høyer*, Borger og Indvaaner udi Soer, som den sal. Matrones ældste Søn; dernæst Madame *Anne Jensdatter*, som til Ægte haver Mons. Chr. Nold paa Ammendrup; Madame *Inger Jensdatter*, som haver til Ægte Sr. Hans Keysen, Borger og Handelsmand i København; item *Else Jensdatter*, hendes Formynder er Faderen efter kgl. Maj. Lov; samt *Lene Cathrine Jensdatter*, som hendes Fader værger for; mens som bemeldte Lene Cathrine Jensdatter er forlovet til Ægteskab, og Faderen agter at flytte herfra til København, saa er efter vedkommendes Begæring udi Faderens Sted anordnet til Formynder Mons. Jens Weibel, Borger og Indvaaner her i Køge [Søn af den tidligere nævnte Peder Larsen Weibel (d. 1709)]; og *Steffen Jensen*, som nu er 24 Aar gammel og er selv myndig.“

Derefter følger saa en meget lang og detaljeret Registrering og Vurdering af Boet, og man maa give Jens Sørensen Ret i, at Forretningen er udført med en Grundighed, som nok kan kaldes smaalig; selv de mindste Smaating i hans Hus og Krambod er specificeret og vurderet. Som de vigtigste Effekter i Boet skal nævnes: „Hovedgaarden, som Sr. Jens Sørensen selv iboer, er beliggende østen ved Torvet og tilforn haver været kaldet Børsen, imellem Hr. Borgem. Johan Teinsens tilhørende Gaard paa den nordre og Madame sal. Jørgen Herrevigs Gaard paa den søndre Side, er vurderet med des Inventarium for 900 Rdl.“ Tvende Boliger beliggende ved Stranden 50 Rdl. Spiljagten „Experientz“ med Tilbehør 400 Rdl. En Ege-Jolle med gl. Sejl 3 Rdl. 3 Mands-Stolestader i Kirken 15, 8 og 3 Rdl.; 1 Kvinde-Stolestade 5 Rdl. Summa 1386 Rdl. Blandt Løsøret nævnes en Del Sølvtoj, et Clavicordium, et Positiv, nogle faa Bøger, hvoriblandt mærkelig nok ingen nautiske; en 4-hjulet Vogn med et Flødstes [Fløjels?] Hynde er vurderet til 36 Rdl.; „Mile-Maalings Jærnværket, som er til H. K. M. Sø- og Landkorts Forretning, derforuden ikke heriblandt er at regne“; en gl. Milemaals Vognkarriol paa 2^{de} Træhjul, ubeslagne, men intet Jærnværk; endelig et Lager af Manufaktur- og Isenkramvarer, Papirvarer, Humle, Tømmer etc. Hele Løsøret er vurderet til 1382 Rdl. Rede Penge og sikre Tilgodehavender: Jens Sørensens Løn for et Aar 300 Rdl., kontant Beholdning 220 Sldl.; tilgode hos Henrik Høyer 30 Rdl., hos Chr. Nold 225 Rdl., hos H. Keysen 300 Rdl., hos Jens Weibel 57 Rdl.; alt i alt 1152 Rdl. Boets samlede Formue bliver da 3920 Rdl., hvori fragaar til Gebyrer o. lign. „Boets Besværing“: 467 Rdl., saa der bliver til Rest 3453 Rdl. Deraf tilkommer Faderen Jens Sørensen forlods den halve Part, og Resten samtlige Arvinger, „hvoraf Jens Sørensen prætenderer efter H. K. M. Lov en Broderlod, som hannem og tilkommer“; bliver saa den Del ladet udi 10 Søsterlodder, og beløber sig paa en Broderlod Penge 345 Rdl. og paa en Søsterlod 172 Rdl. Til hver af de 4 Døtres Arvelodder lægger Faderen „af christen Kærlighed“ 50 Rdl. Actum Køge 3. Juni 1710. Til sidst kommer saa Underskrifterne, blandt hvilke Jens Sørensens egen er af en noget ejendommelig Art: „Dette imodsiges af Jens Sørensen og Knud

[kendes ellers ikke], som paa min Datters Else Jensdatters Vegne, efter Bægning, Jens Sørensen“. Han har altsaa været misfornøjet med Skifteforretningen, og det er formodentlig for at granske Sagen nærmere og finde Holdpunkter for en retslig Klage, at han lod sig Skiftetbrevet udlevere, „efter at det var forseglet, paa fire Dages Tid; mens da han det ikke vilde igen fra sig levere, er dermed falden Dom til Hjemting og Landsting, og da er bleven tildømt det igen at fra sig levere, som jeg idag d. 17. Juni A° 1711 bekom“, som det oplyses i Skiftetbogen som Forklaring paa, at det først nu føres til Bogs, under Aaret 1711.

I Selvbiografien giver Jens Sørensen ret sin Harme Luft over den formentlige Forurettelse og personlige Forfølgelse, som han i Anledning af Skiftet har været Genstand for. „A° 1710 d. 4. Aug. udi Skiftesforretningen Magistraten udi min halve Boeslod i mange Poster gjorde mig for nær og Uret, mig til stor Skade. Saa og med deres Intention imod mig med Overprakken og Overraab begærede, at jeg til mine fire Døtre udaf min egen halve Boeslod skulde forære til 200 Dlr., det jeg omsider for at nyde Fred maatte svare ja; mens naar min Lejlighed sig kunde begive, disse 200 Dlr. de strax paa Stunden udi Skiftetbrevet indførte og forud af min halve Boeslod og Rettighed det afkortede [jfr. Skiftetbrevets „af kristen Kærlighed“!]. Stervboet opførte de og udi større Bekostning, end som Loven tilholder for dem selv og for Byfogden og Byskriveren og stemplet Papir højere end som Ret er, til Penge 27 Rdl. 3 $\frac{1}{2}$ 13 β , saa de burde straffes efter Lovens Pag. 197, 200 og 683, som de forskyldt have. Og siden efter Borgemesteren og Byfogden Tid efter anden indkomme og mine Børns Arvelodders Løsøre hos mig udtog og udleverede; og Borgemesteren da lovede sikkert at ville give mig rigtig skriftlig Kvittering og Bevis for alt hvis som de hos mig udtog, men siden aldrig nogen Bogstav mig derpaa villet meddele, uden lader mig dermed staa uklart i Urigtighed til min Fortræd i Fremtiden.“

„1710 d. 25. Aug. Borgemester og Raad med Byfoged mig med Proces søgt og forfølget til Hjemting og Landsting for mit bekostede Skiftetbrev, som de en Gang, udi mit Hus forsamlet, klart og færdigt, af dem underskrevet og forseglet, i mine Hænder leverede. Mens som de frygtede for, at jeg for deres store urette Mishandling dem derfor skulde ville søge, altsaa vilde de mig det igen fraatage og fraa mig beholde, hvilket skulde [bruges] paa Bopælen til min og Arvingernes Efterrettels og Rigtighed os imellem, derfor [jeg] det ikke turde fraa mig igen levere. Saadan [med] deres Forfølgning og Proces unødvendigt de foraarsagede mig Bekostning og Pengespild, 56 Rdl.“

„1711 d. 16. Febr. Handelsmanden sal. Peder Larsen Weibels Arvinger og 3^{de} Sønner [Jens, Laurs og Zander Weibel] med deres onde Intentioner og Proces forfulgde mig til Hjemting og Landsting og dermed bragte mig Pengespilde til 44 Rdl.“ Sagen drejede sig om forskellige gensidige smaa Penge-

krav, og den endte med, at Jens Sørensen blev dømt til at betale Weibelerne 17 Rdlr. samt Omkostninger (Tingbogen 23. Febr. 1711).

„1711, d. 9. April min yngste opsætsige Søn Steffen, som mine Fjender intrigerede og assisterede til, efter Magistratens vrangt hannem givne skriftlige Attest mig sin gamle Fader med Proses til Hjemting har forfølget og tvinget ved en uret Dom mig imod mine Vilkaar eller Vilje til at give hannem, foruden hans tilfaldne Arv, en Foræring 50 Rdl.; foraarsaged mig derpaa Processes Pengespilde, mine Udgifter 5 Rdl. 4 ø.“

Af Tingbogen (11. Maj 1711) fremgaar det, at Steffen har søgt i Mindelighed at faa sin „kære“ Fader til at udbetale ham de lovede 50 *Sletdaler*, da han har Brug for dem til sin Forfremmelse og Subsistens (han var blevet antaget som Søkadet d. 26. Dec. 1710). Pengene er blevet lovet ham af Faderen med Haand og Mund, hvorpaa de haver givet hverandre deres Hænder, og Magistraten tillige med Byfogden haver lagt deres Hænder paa, mens i Skiftebrevet ikke er bleven indført. Herimod paastaar Jens Sørensen at være tvungen til at udlove samme Penge til Steffen, med flere mangfoldige Beskyldninger mod sin Søn, hvilket alt uden nogen Bevis fremlægges og paa-
staas. — Enden blev da, at han maatte ud med Pengene.

„1711, d. 5. Maj Jens Weibel, Lars Weibel, Byfogden Jesper Knudsen, med 2^{de} Vurderingsmænd og 2^{de} Bysvende paa Weibelernes Vegne indfaldt i mit Hus, fraa mit udtog af mine bedste Mobilier for ringere end halv Værd, efter Byfogdens uretfærdige Dom, det for 40 Dlr. 11 ø.“

Videre fortæller han, hvorledes hans „hadelige Fjender“ forførte hans Søn til „utro Ulydighed“, og at hele Komplottet d. 10. Aug. 1711 „i Nattens Mørke med Lys i Lygte søgte ned i min Gaard, der af Vognhuset samtelige udtrækkede Milevognen med Værket derpaa, stod færdig til at jeg vilde udrejse i Sælland, maale og et rigtig Landcart derover at indrette, det dem videndes var; Vognen med Milemaalsværket og Tilbehør kosted mig, daa nyssens gjort, over 150 Rdl., det de nu selve vurderet og regnet for Værdi in alles for 16 Rdl.“, hvorefter Ophavsmanden til det hele, Jens Weibel, beholdt Vognen i 8 Aar og brugte den til sin egen Kørsel, hvorved den blev ilde spoleret. Den 16. Okt. 1719 gav Kongen Ordre til, at Vognen igen skulde udleveres Jens Sørensen, saa vilde Kongen selv betale de 16 Rdl., for hvike der var gjort Udlæg i den.

Til disse mangfoldige Fortrædeligheder kom endnu, at han havde den Sorg at miste den yngste af sine to ugifte Døtre, *Lene Cathrine*, som blev begravet i Køge Kirke d. 10. Novbr. 1710, og endelig videre, at det sidste af hans hjemmeværende Børn, Datteren *Else*, en skønne Dag forlod sit Hjem, formodentlig fordi Faderens altid vanskelige Sind i denne Tid har gjort ham aldeles umedgørlig for hans nærmeste Omgivelser. D. 7. Septbr. 1711 lod da Jens Sørensen paa Køge Raadhus oplæse følgende Tillysning: „Saasom Magistraten her i Køge haver paalagt mig min Datter Elses Formynderskab, og

hun efter mine Fjenders, sine onde Raadgiveres Forførelse d. 30. Marts Morgen før Dagen, da jeg laa paa min Seng, uden mit Minde, Vilje eller Forlov, paa sin egen Haand fra mit Hus og værende Bopæl i Køge schaperet og undvigte med en Del Gods, med sig taget en Del Nøgler til Lykkelserne for Skabe, Kister, Kufferter etc., som ved Smedenes Opdirkelse befandtes Mangel udi, item i København jeg befunden, at hendes Kiste, Kuffert og Skrin med hendes bedste Arvelods Lintøj og Klæder udi hun til København didførte, hos Godtfolk indsætte, hun siden derfra igen udtaget og bortført, og hendes Foregivende at ville sig over til Skaane, som var Kongens Fjender, sig begive mod kgl. Forbud; mens saasom jeg nu paa 24 Ugers Tid til hende ikke haver spurt eller fornummet, og eftersom jeg hende tillige med mine andre mange Børn, alle som en ærlig christelig Fader med de andre hende til sine 31 Aars Alder, med Opfostring og Opfødelse og skikkelig Klæder, ærlig og christelig Optugtelse og Informationer, med allerstørste Omsorg og store Bekostninger hende saa vidt opdraget, og vented min Alderdoms Assistentze, Tilsyn i mit Hus, og Hjælp og Trøst i denne onde Tid. Mens som hun af andre Forførere imod sin Christendoms Pligt imod mig sin Fader at søge ville vanære i alle Maader, saa foraarsages jeg her idag ved Køge Byting at lade lyse, om nogen er bevidst, hvor samme min Datter Else med sit Gods i Huse [sig] opholder, der uden mit Minde eller Videnskab hende med Godset i Huse indehaver imod Loven, der jeg er ansat Værge fore, vilde mig det tilkendegive, som skal forskyldes, at hun kunde paalægges at give mig Rede og Rigtighed for det, som hende af mig under Hænder [er givet], baade af mit Husgeraad, som og hendes Arvelods, nemlig Sengklæder, Lintøj, Kobber, Tin- og andre Slags Husgeraade og Midler, det hun til Dato mig intet Rede eller Rigtighed forre gjort haver, begæres tjenstlig dette for Retten maa atter læses, paaskrives og mig igen tilstilles, jeg betaler hvis jeg bør. D. 14. Sept. 1711. Jens Sørensen.“

Aktstykket vidner jo om en saadan Sindets Exaltation og tillige Tankens Uklarhed hos den heftige gamle Mand, at han i denne Tid næppe synes at have været fuldt tilregnelig; men man er dog, trods alt, mest tilbøjelig til at føle Medlidenhed med ham i hans Ensomhed og al hans Modgang. Det gør derfor et underligt Indtryk at læse videre i Tingbogen: „Laurs Weibel, som da var tilstede paa Tinget ved ommeldte Tillysning, og efter han tilforn af Mademoiselle Else Jensdatter om den Sags Beskaffenhed var undervist, svarede først, at hun rejste fra hendes Fader med hans Vilje og Tilladelse; 2^o at hun strax derefter skrev ham til og gav tilkende, hvor hun var; 3^o efter at hun er kommen til Køge, haver Zander Weibel, i hvis Hus hun er, ladet hannem det og andet mere vide; og for det sidste haver han selv bevæget hende [at medtage] de Linklæder, som hun efter sin Lodseddels bekom, og selv ordinerede, at hun det til Kbh. skulde forsende; og for Resten, eftersom han ved, hvor hun er, formoder hun, at han som en Fader handler vel med hende

og uden Tingfærd giver hende sin Vilje tilkende, eftersom hun nu som tilforn altid findes villig og ærbødig imod ham.“

Dette stiller jo unægtelig Jens Sørensens faderlige Harmen over den vanartede Datters Opførsel i et ejendommeligt Lys. Om hun senere er flyttet hjem til ham igen, vides ikke; hun omtales overhovedet ikke mere og maa derfor antages at være død uden Arvinger i det mindste før Faderen, da hun ikke nævnes i Skiftet efter ham.

Til alle disse Sindsbevægelser kom saa endelig Sorgen over den ældste Datter *Anna Nolds* Død i Okt. 1712 i trange Kaar og fra flere smaa Børn.

Allerede adskillige Gange havde Jens Sørensen tidligere omgaaedes med den Tanke at flytte til Hovedstaden og saaledes slippe ud af alt det Klammere og Kævl, som i saa høj Grad havde forbitret ham Tilværelsen i Køge. D. 5. Juni 1710 havde han tilskrevet Kancelliet, at da han ikke i Køge kunde have Rolighed til efter Admiralitetets Ordre at forfærdige Søkort, havde han resolveret at tage Bopæl i København, og han bad derfor om, at hans Gaard i Køge, saa længe den stod usolgt, maatte nyde Frihed for Skatter m. m.¹⁾ Paa Forespørgsel af Kancelliet udtalte Magistraten i Køge, at Supplicanten intet var blevet paalagt uden af sin borgerlig Handel og Næring lige med andre; skulde han drage til Kbh., hvilket han for nogle Aar siden har sagt, dog uden Effect, saa formenes, at hans Gaarde og Grunde faar at svare efter Grundtaxten. Hvorefter Kancelliet meddelte ham, at det maatte have sit Forblivende ved kgl. Maj.'s Love og Forordninger.

Men omsider tog han dog sin Beslutning.

„A° 1710 og 1711 var jeg udi Køge i min enlige Stand foruden nogen allerringeste Handel eller nogen borgerlig Næringsbrug boende . . . saaledes de sig sammenrottede mig at ruinere, saaledes at jeg A° 1712 nødtes at fare fraa mine Gaarde og Huse og retirere mig hid til København at bo“. I samme Skrivelse²⁾, der er dateret 29. April 1719, siger han videre: „Efter min sal Hustrus Død haver jeg udi 6¹/₂ Aar ved min enlige Stand her i København været boende, continue siddet udi Kongens Søcart's flittige Arbejde og ikke til nogen Dalers Handel eller nogen borgerlig Næring haft eller brugt.“

Det har altsaa været omkring 1. Decbr. 1712, at Jens Sørensen for bestandig vendte Køge Ryggen og slog sig ned i Hovedstaden, hvor han lejede sig en Bolig paa Christianshavn i Lille Torvegade (gl. Matr. Nr. 14), og her boede han da, indtil han, senest i 1722, flyttede til Boldhusgade (gl. Matr. Nr. Ø. 211)³⁾. Disse hans sidste 11 Leveaar har utvivlsomt været overordenlig trange for ham. Krigstiden medførte Dyrtid og haarde Skattepaalæg, og hans Embedsløn blev udbetalt højst uregelmæssigt, undertiden med flere Aars Mellemlum. Maaske hans Skæbne ikke var værre end saa mange andres; men det var jo for ham selv en daarlig Trøst. „Af saadan Aarsage jeg alle

¹⁾ Suppl. Protokol. 1710, C. C. Nr. 360. — ²⁾ J. S. A., XIV. — ³⁾ Meddelt af Raadstuearkivar Dr. V. Christensen.

mine timelige Midler og Formue til nogle Tusende Rdl. har maattet tilsætte og nu er geraaden i Armod og i stor vidtløftig Gæld og i allerstørste Angest for mine mange Creditorer, som Aar efter andet dagligen af alle Kanter mig overløber, at jeg dem skal betale, som og tilbørligt var, og saasom de fornemmer, at mine Midler fra mig ere bortgaaen, nu søger de mig med Procuratorer, og inden faa Dage ville de mig haardelig angribe, saa jeg hjertelig frygter, mig daa en stor udødelig Spot og Haanhed vil overgaa, nu udi mine 73 Aars Alder; jeg har alle mine Dage kunnet holdt mig redelig og alle mine Creditorer redelig betalt indtil nu, alligevel jeg al min Tid har holdt mig [saa] ædruelig og sparsom i alle Maader, som muligt været; dog er jeg nu geraaden i saa stor Nød og Angest.“¹⁾

Den 18. Novbr. 1713, da Jens Sørensen kom kørende fra Køge ad København til, havde han den ubehagelige Oplevelse at blive overfaldet og skamslaaet, uden at han selv havde givet den mindste Foranledning dertil. Da han kom kørende nævnte Dag, Kl. 1—2, mødte han $\frac{3}{4}$ Mil fra Køge Kro en Vogn, der blev kørt af en Bonde fra Store Linde ved Navn Enevold Henriksen Knop, og hvori sad 3 Soldater af Kapt. Kaases Kompagni. Bonden vilde „pante“ Jens Sørensen for nogle Penge, og da denne ingen vilde give ham, overfaldt han ham med Hug og Slag og mishandlede ham ret alvorligt, samt fratog ham hans sølvbeslagne Stok og Kaarde, uden at Soldaterne kom ham til Hjælp. I Forhøret udtalte Bonden, at han mente, „Fanden havde forledt ham i Drukkenskab“ til Udaaden, for hvilken han blev dømt til en meget stor Bøde, medens Soldaterne fik Spidsrodstraf. Varigt Men synes dog ikke at være blevet tilføjet Jens Sørensen ved denne Lejlighed²⁾.

Til Trods for sine økonomiske Vanskeligheder kunde Jens Sørensen dog endnu i 1720 tænke paa at optræde som Køber til et udrangeret Orlogsskib; men af en eller anden Grund trak han sig tilbage fra Handelen. „D. 8. Oktbr. skrev jeg Admiralitetet til, fraa mig afsagde mit tilbudne, de 2000 Rdl. paa Fregatten „Gravensten“, at jeg kunde den ikke købe“. Det er dog vel rimeligt at antage, enten at han her optræder helt paa andres Vegne, eller at han i alt Fald kun skulde være Parthaver i Skibet.

Om hans Familieforhold kan endnu gives enkelte Oplysninger. Den „opsætsige“ Søn *Steffen Sølvenberg*, der havde voldt Faderen en Del Bryderier i Køge, var med Admiralitetets Anbefaling d. 26. Decbr. 1710 blevet antaget som Kadet³⁾, men maa inden længe igen være udtraadt af Kadet-Kompagniet. Hans videre Skæbne fremgaar af et Par Suppliker, han i 1715 og 1716 indsender til Kongen, og af Admiralitetets Udtalelser desangaaende. I den førstnævnte⁴⁾ skriver han, at han i 2 Aar efter Ghr. *Krabbes* og *Sehesteds* Ordre har haft et særdeles Værk og Forretning at igennemgaa i disse Krigstider

¹⁾ J. S. A., XIV. Krigskanc. indk. Sager f. Søet. ^{25/6} 1719. — ²⁾ Kanc. Suppl. Prot. 1714. M. M. 592. Indlæg. — ³⁾ Admir. Kopibog 1710—11, fol. 503. Krigskanc. kgl. Eksp. 1710, Nr. 124. — ⁴⁾ Kanc. Suppl. Prot. 1715. N N. Nr. 172.

tilgavns og bese, hvilket han formedelst deraf flydende Consequentser ej tør specificere, men beraaber sig paa Attester derom, og saasom han har været Søkadet, og bem. hans Værk dagligen jager Frygt i ham og lover ham ej andet end ondt hos vedkommende, saa supplicerer han om Forskaanelse for militair Tjeneste og derimod at nyde en civil Bestilling saasom Holtzførster i Norge, som nu deroppe skal antages. Ghr. Krabbe og Sehested vil herom mundtlig referere for Kgl. Maj.

I den anden Supplik¹⁾, et Aar senere, anfører han, at han „i tvende Aars Tid har rejst imellem Sverrig og Danmark og efter min Underdanigheds Pligt ladet se min Troskab imod min allern. Konge og Fæderneland“, og han beder foreløbig om en liden aarlig Subsistens til nødtørftig Underholdning, indtil han kan nyde en eller anden civil Tjeneste. Admiralitetet skriver saaledes: „Supplicanten haver været ved Søkadetterne, og siden han derfra kvitteret, haver han ladet sig bruge til E. K. M. Tjeneste og derfor tog sit Borgerskab i Lybæk, paa det han i saa Maade kunde i større Sikkerhed fare paa de svenske Havner. Men som han i Carlsrone blev bekendt og forraadt af en Søofficerer, som her havde staaet i Maanedstjeneste og faaet sin Afsked og siden der taget Tjeneste, og derved blev Suppl. arresteret og kom i stor Fortræd, og endelig efter lang Tids Forløb echapperede, saa tør han nu ej mere herudi sig lade bruge eller fare paa de Havner. Ellers kan vi ikke andet end i Sandhed attestere, at han nogle Gange baade i mundtlig og skriftlig haver gjort god og sikker Underretning om de Svenskes Forehavende, saa vel om deres Armatur til Søs og Orlogsskibes Tilstand som om deres Landmilitie og Armée udi Sverrig og Skaane. Og er han nu i hel slet Tilstand, uden E. K. M. vil allern. benaade hannem med noget til nødtørftigt Underhold indtil han ved forefaldende Lejlighed kunde nyde en eller anden civil Tjeneste, eftersom han forstaar Pennen og ellers derudi haver god Øvelse og Fornuft.“

I 1716 optræder Steffen som en af Hovedkreditorerne i Zander Weibels Stervbo i Køge; men hvad han derefter har taget sig for, er ubekendt. Ogsaa ham skulde den gamle Fader komme til at følge til Graven: i Beg. af Oktbr. 1721 andrager Jens Sørensen for Kancelliet, „at hans Søn Steffen Jensen Sølvemberg er udi et Værtshus [Cøln am Rhein] i Klosterstræde, hvor han en Tid lang havde logeret, ved Døden afgangen, uden at Dødsfaldet ham som Fader eller Rettens Middel er bleven bekendtgjort, før end mange Timer derefter“, og han beskylder nu Værtinden for at have tilvendt sig noget af den Dødes Efterladenskaber²⁾. Det førte til en lang Proces, der først endte for Højesteret i 1726, 2—3 Aar efter Jens Sørensens Død. Værtinden blev virkelig dømt til at betale en Erstatning³⁾.

¹⁾ Krigskanc. indk. Sager for Søet. 1716. 9/s. — ²⁾ Kanc. Supl. Prot. 1721. ZZZZ. Nr. 251. — ³⁾ Sjæll. Tegn. 1721—22, Nr. 333 a, 518 og 519. Do. 1723—24, Nr. 115, 245, 274. Do. 1725—27, Nr. 458. Højesterets Prot. 16/2 1726, fol. 331.

D. 9. Juni 1719 havde Jens Sørensen indgaaet nyt Ægteskab, idet han den nævnte Dag i sit Hjem paa Christianshavn blev viet til *Bente Valentinsdatter*, om hvem ellers intet er bekendt. I hans Optegnelser findes hun slet ikke omtalt, og heller ikke paa hans Epitafium, som altsaa formodentlig har været saa vidt fuldført i Forvejen, at blot hans Dødsaar skulde tilføjes.

Som tidligere nævnt blev der efter Fredslutningen 1720 nedsat en dansk-svensk Kommission til at undersøge de respektive Undersaatters Krav paa hinanden, og til denne indgav Jens Sørensen en Memorial, hvori han gjorde Fordring paa Erstatning for de Tab, han havde lidt paa Gods og Ejendom i Sølvitsborg. Kommissionen henviste ham til at søge sin Ret ved Gøta Hofret, hvad han utvivlsomt har gjort; men sandsynligvis er ogsaa her Døden kommet ham i Forkøbet, og Sagens endelige Udfald kendes ikke.

Jens Sørensens Død indtraf d. 6. Oktbr. 1723. To Dage efter udstedtes et aabent Brev, hvorved det tillodes, at Begravelsen maatte foregaa om Aftenen, og at Ligkisten maatte „med en maadelig Zirats prydes“. D. 12. Oktbr. bisattes hans Lig i Holmens Kirkes Kapel, hvor Kisten fik Lov at staa, indtil den i Decbr. 1750 blev nedsænket paa Kirkegaarden. Men i Kapellet sidder endnu den flere Gange omtalte Mindetavle, en sort Sandsten, omgivet af en hvid Marmorramme, øverst i hvilken er afbildet et Kompas og en Haand, der holder et Lod, et betegnende Sindbillede paa hans Virksomhed som Søkortdirektør.

D. 5. Nov. indfandt Skifteretten sig hos Enken, Bente Valentinsdatter, i hendes iboende Lejeværelse i Toldskriver Jacob Olsens Hus i Boldhusgade for at lovlig registrere og vurdere, hvis Gods og Formue som fandtes efter den afgangne Sø- og Landkortdirektør¹⁾. Tillige mødte to Søofficerer med Ordre fra Admiralitetet til at udtage af Boet alle hans efterladte Kort og Optegnelser. Da dette var udleveret, udtalte Enken, at eftersom hun nu havde gjort Leverance af alt, hvis hendes sl. Mand kunde have til H. M. Tjeneste forfærdiget, hvoraf dog Originalerne for sig er bleven overleverede, saa at efter hendes Tanke dette nu befundne hende alene burde tilhøre, saa levede hun i de allerund. Tanker, at hende Naade skulde vorde vederfaret, som et lidet Vederlag. — Hun opnaaede da ogsaa senere en lille Pension.

Boets Effecter var talrige, men ikke meget værdifulde. Af Sølvstøjt nævnes kun tre Poster, deriblandt den gamle Kaarde med Sølvhefte. Blandt Kobberet kunde man vente at finde de stukne Plader med Kort, men de findes der ikke og har altsaa været tilintetgjort tidligere. Af andre Ting nævnes en Presse til Søkort, 37 Stokke til Kort, et Alfabet til at trykke med og en Kikkert, af Bøger nogle „Styrmandsbøger“ og Hans Nansens „Cosmographi“; endelig en Mængde uægte Guld- og Sølvgalloner, hvad der formodentlig viser, at Sø- og Landkortdirektøren har optraadt i Uniform.

Af Arvinger var der, foruden Enken, kun 4, nemlig 3 af *Anna Nolds* Børn:

¹⁾ Under-Admir. Rettens Skifte-Chartequer 1717—24, fol. 392 ff.

Bodil Maria, 16 Aar, *Bente Cathrine*, 12 Aar, og *Maria*, 8 Aar, hvilke Børns Formynder var Købmand *Niels Bentzen* i Sorø, der havde givet *Chr. Nold* Fuldmagt, som atter formedelst paakommen Sygdom havde sendt sin Søn, *Christian Nold*, Studiosus paa Borchens Collegio; og saa den Afdødes eneste overlevende Barn, *Inger Jensdatter*, nu gift med Sgr. *Simon Kok*, Præst i Norge.

Desværre kendes ingen Billeder af Jens Sørensen, og ingen saadanne omtales heller i hans Papirer. Men for øvrigt har man vanskeligt ved at tro, at en saa selvbevidst og samtidig barnligt forfængelig Mand ikke skulde have følt Trang til at faa sine Træk forevige i et lille Maleri eller Stik. Hvem ved, om ikke et lykkeligt Tilfælde en skønne Dag kan bringe et Portræt af ham for Dagen, hvor ringe Udsigten dertil end synes i dette Øjeblik.

2. EMBEDSVIRKSOMHED SOM SØKORTDIREKTØR.

Det 17. Aarhundrede er herhjemme kendetegnet ved forskellige tildels ret storstilede Tilløb til at faa gennemført en almindelig Kortlægning af hele Landet. Her kan først nævnes Prof. *Joh. Lauremberg*, hvis uden Tvivl ret betydelige Arbejde (i 1630erne og 40erne) dog kun kom den udenlandske Kartografi tilgode, idet hans originale Kort sandsynligvis blev bortførte af Svenskerne under Karl Gustavs-Krigene og senere synes at være forsvundne efter dog at have tjent som Grundlag for *Erik Dalbergs* Kort til Pufendorffs Karl Gustavs Historie¹⁾. Dernæst *Joh. Mejers* store Virksomhed, der førte til Offenliggørelsen af en Række gode Kort over Hertugdømmerne, men for Kongerigets Vedkommende kun til Udarbejdelsen af en Mængde større og mindre Kort i Manuskript²⁾, hvoraf intet blev offentliggjort, men efter Mejers Død 1674 erhvervedes af Præsident *Peter Resen*³⁾ for at tjene som Grundlag for det Kortmateriale, hvormed han havde i Sinde at udstyre sin „Atlas Danicus“. Stikningen af Kortene (ligesom af de fleste øvrige Illustrationer til Værket) overdrog Resen til Universitets-Kobberstikkeren *Johan Husman*⁴⁾, som ogsaa fik udført nogle faa Kort-Blade, omfattende enkelte af de mindre Øer (Samsø, Møen, Bornholm m. m.), hvorimod de større Øer først skulde stikkes, efter at Husman havde berejst dem og underkastet Mejers Kort en

¹⁾ *P. Lauridsen*: Kartografen Joh. Mejer, i Hist. Tidsskr. 6. R. I Bd., S. 289 ff. — ²⁾ Deriblandt det store Oversigtskort af 1650, der her for første Gang reproduceres i sin Helhed (Tavle I). — ³⁾ *P. Lauridsen*, S. 326 ff. — ⁴⁾ sstds. S. 328 ff. Om Husman se *O. Nielsen*: Kbhvns. Historie og Beskrivelse, V, 97—99, 182. I „Atlas Major“ (kgl. Bibl.) Bd. 39, findes endnu et kobberstukket Kort af ham (Nr. 14): „Skaane, Halland og Bleging. Observered og delineered udi A° 1677 [altsaa under den Skaanske Krig] og siden corrigered af kongl. Maj. Geographo J. Husman.“

Revision i Marken. Det var i 1687, at sidstnævnte Aftale blev truffet mellem Resen og Husman, og d. 14. Juni udstedtes et kgl. Rejsepas for ham¹⁾; men allerede 1688 døde Resen. Husman tog dog fat paa sit Arbejde og gennemførte det, hvad der fremgaar af, at han d. 8. Juli 1699 til Konsistorium afleverede „otte geografiske Tavler over Provincierne her udi Riget“²⁾, ligesom han i Okt. 1700 indsender en Supplik til Kancelliet, hvori han meddeler, at han „efter kgl. allern. Befaling har fuldendt den geografiske Landmaaling og Delineation over Insulerne Sjælland, Fyen etc. og samme paa Consistorio indleveret. Og saasom den Provins Jylland og til den danske Histories Oplysning i lige Maade behøves at maale og delinere, saa erbyder han sig dertil mod en billig Subsistens og Underholdning“³⁾. Aaret efter gentager Husman sit Tilbud, men Sagen er aabenbart blevet henlagt. De „Tavler“, han har afleveret til Konsistorium, har uden Tvivl bestaaet i 8 kobberstukne Plader; de skulde opbevares paa Universitetsbiblioteket, hvor det øvrige Billed-Materiale til Resens Værk henlaa, og de har da sikkert delt Skæbne med det meste af dette, at gaa til Grunde ved den store Ildebrand 1728, uden at der nogensinde er taget mer end nogle faa Aftryk af dem. Først da *Pontoppidan* tog fat paa Udarbejdelsen af sin „Danske Atlas“, kom Mejers Manuskript-Kort til at gøre nogen Nytte som Hjælpemiddel⁴⁾.

Endnu i Begyndelsen af det 18. Aarh. var altsaa Forholdet det, at der endnu ikke fra dansk Side var offentliggjort noget større kartografisk Arbejde over selve Landet, der kunde tjene som Korrektiv til de i mange Maader højst fejlagtige Danmarkskort, som fremkom i udenlandske, især hollandske, Kortværker. Derimod fandtes der i de forskellige Kollegie-Arkiver en ikke ringe Mængde haandtegnede Specialkort, for en stor Del anonyme, som dog vidnede om, at der allerede i sidste Halvdel af 17. Aarh. blev udfoldet en stadig voksende kartografisk Virksomhed herhjemme, om den end som oftest havde militære o. lign. specielle Formaal. Derimod blev den store Matrikulering af Landets Jordegods, som gennemførtes i Aarene 1681—87 under Ledelse af Landmaaleren *Jørgen Dinesen Oxendorph*, som bekendt ikke ledsaget af noget Kortlægningsarbejde, selv om der til Tider synes at have været Planer fremme i den Retning.

Hvad *Søkort* angaar, stod det endnu ringere til end med Landkort. Man levede paa de udenlandske, især hollandske, trods deres iøjnefaldende Mangelfuldhed. Men der er dog fra Midten af det 17. Aarh. tydelige Vidnesbyrd om, at man i stigende Grad følte Trang til at faa afhjulpet Manglerne og faa tilvejebragt betydelig forbedrede Kort over de hjemlige Farvande. Det gjaldt blot om at finde en duelig Mand, som kunde tage denne Gerning op

¹⁾ Kbh. Dipl. VII, 179 (Sjæll. Reg. XXXV, 189). — ²⁾ *S. Birket Smith*: Kbh. Univ. Bibl. før 1728, S. 53 (Acta Consist. 1697, 24. Apr., og 1699, 8. Juli). — ³⁾ Det holder altsaa ikke Stik, naar P. Lauridsen (S. 328) siger, at den Husmanske Revision ingensinde synes at være blevet færdig. — ⁴⁾ P. Lauridsen l. c. S. 329.

og faa gjort en Begyndelse. Det blev derfor gjort til en af Joh. Mejers Opgaver, at han foruden Landkort ogsaa skulde udarbejde Søkort¹⁾, og en Del af hans Kort er da ogsaa forsynede med Lodskud og andet maritimt Udstyr²⁾. Men det ligger dog i Sagens Natur, at denne Opgave kun kunde løses tilfredsstillende af en Mand, der var fortrolig med det praktiske Søvæsen, og Mejers „Søkort“ blev aldrig udnyttet efter deres Formaal.

Større Forhaabninger kunde der i den Henseende knyttes til *Bagge Jensen Wandel*, en sønderjydsk Præstesøn (f. 1622), der efter at have faret til Søs i sin Ungdom og uddannet sig i de forskellige Grene af de nautiske Videnskaber, i 1647 blev ansat som Direktør for Navigationsskolen paa Bremerholm, hvor han foreløbig virkede en halv Snes Aar, og senere igen fra 1667 til sin Død 1684³⁾. Foruden at give Undervisning var det ham paalagt at tegne Søkort og lade dem trykke; det sidste blev ganske vist aldrig til noget, men der haves endnu forskellige tegnede Kort fra hans Haand, saaledes et *Kort over Færøerne*, vistnok fra 1650⁴⁾, i hvilket Aar han paa et Øvelsestogt med sine Navigationselever aflagde et længere Besøg paa Øerne⁵⁾; det er sikkert det ældste eksisterende Færø-Kort, der kan siges at hvile paa en Slags Opmaaling. Endvidere 1653 et Kort over *Sundet*⁶⁾, rimeligvis det ældste eksisterende danske Søkort i egenlig Forstand, 1676 et Kort over *Bornholm*⁷⁾ og et andet over *Farvandet Falsterbo—Rygen—Bornholm*⁸⁾, og endelig 1680 en lille Tegning af *Salten-Strømmen i Lofoten*⁹⁾. Men desuden omtales af ham et Kort over Kattegat, over Lister-, Riber- og Graadyb, over Trondhjemsfjord⁹⁾, over en Grund i Ebeltoftvig (1681), paa hvilken et Orlogsskib var strandet¹⁰⁾, samt et Kort over „det formedelst stor Søgang blevne Indløb af Nordsøen i Limfjorden“ (1681—82)¹¹⁾.

I 1688 saa det ud til, at der skulde gøres Alvor af at faa sat Søopmaalingen i Gang. D. 1. Maj d. A. tilskriver Kongen Admiralitetet: „Saasom Vi, til Vores Tjenestes Befordring, allern. for godt befinde, visse og rigtige Kort over Dybet imellem Sjælland og Skaane, fra Kullen af at regne, indtil Stevns Klint og Falsterbo, dernæst over Grønsund og des Farvand deromkring, og siden over det ganske Bælt¹²⁾, at lade forfatte, saa er hermed Vores

¹⁾ P. Lauridsen l. c. S. 319. — ²⁾ F. Eks. et lille Kort over Sprogø, dat. 1653 (Gl. kgl. Sml. Fol. 387e). — ³⁾ *H. D. Lind*: Chr. IV og hans Mænd, og: Fr. III's Sønagt. Som Bagge Wandels Dødsaar er af Forf. (Hist. Medd. om Kbh., 1916, S. 412) angivet 1684 (20. April). — ⁴⁾ Søk. Ark., Ant. Kort, III, 4. — ⁵⁾ Tidsskr. f. Søvæsen, 1917, m. Repr. af Kortet. — ⁶⁾ Gl. kgl. Sml. Fol. 387e. — ⁷⁾ Gl. kgl. Sml. Fol. 368b. — ⁸⁾ Søk. Ark., Ant. Kort IV, 27. — ⁹⁾ Admir. indk. Breve 1679, Nr. 106 og 1680, Nr. 147. Admir. Kopibog 1676, fol. 110a og 131b; 1678, fol. 318b; 1679, fol. 194b. — ¹⁰⁾ Register til Admir. Kopibog 1681. — ¹¹⁾ Koncept-Register til Admir. Protokol 1680—82. Denne „Aggerkanal“ findes paa Resens Kort 1688 (Cod. Arnemagn. Fol. 359), men mangler paa Jens Sørensens Kort fra 1695 og senere. — ¹²⁾ Ved „det ganske Bælt“ forstod man dengang vistnok alle Farvandene lige fra Femern Bælt til Samsø Bælt. Paa et af Jens Sørensens Kort (Søk. Ark. I, 26; J. S. Atlas Nr. 11) begynder „Store Bælt“ mellem Femern og Laaland, og Samsø Bælt regnes med dertil; og „Lille Bælt“ begynder mellem Ærø og Als og gaar til Fynshoved-Samsø. Paa et andet af hans Kort

allern. Vilje og Befaling, at I een eller mere dygtige Officerer, Navigations-skolens Directeur, og hvem mere nødig gøres, tillige med det dertil udkrævende Fartøj til des Iværksættelse og Fuldbgyrdelse udcommandere og anordne, samme forderligt at iværksætte, og dermed udi næst anstundende Maj Maaned en Begyndelse at gøre, og saa fremdeles dermed, indtil alting i behørig Rigtighed haves, at continuere. Fornemmelig ville Vi, at alle Dybene, Grundene, Riffene og des Beskaffenhed, item de ordinære og extraordinære Løb og Farvande, saa vel som Distancerne fra et Land, Rif og Grund til andet, saa vel som alle Kendemærker og Tegn, hvorefter Coursen indrettes, med hvis videre til Navigationens Fornødenhed udkræves og nødig eragtes, rigtig observeres, iagttages og paa Kortene anføres skal⁴.

Der foreligger intet om, hvem det er, der har givet Stødet til, at denne Sag nu blev taget op med saa stor Kraft. Man kan gætte paa Overkrigssekretæren *Jens Harboe*, som har paraferet Skrivelsen, eller ogsaa, af Grunde som vil fremgaa af det følgende, paa *Ole Rømer*. Men hvorom alting er, der blev i denne Sommer udført et Stykke solidt Opmaalingsarbejde i den vestlige Del af Sundet fra Kronborg og ned til Sydkanten af Amager, Kallebostrand medindbefattet. Overlederen var altsaa Navigationsdirektøren, nu *Jørgen Dinesen Oxendorph*¹⁾, som til Medhjælpere havde de to Kommandørkaptainer *Jens Jensen* og *Niels Lauritsen Barfoed* samt Løjtnant *Jørgen Liebdantz* og Lærling *Mikkel Cornelissen Bomfeldt*, og endelig 6 Landmaalingskonduktører. To af Flaadens Jagter med 52 Mand Besætning blev stillet til Raadighed for Foretagendet²⁾.

Resultatet af Virksomheden foreligger endnu i det i Søkort-Arkivet opbevarede haandtegnede Kort (II, 109): „Accurat Sø- og Landkort over Amager, Saltholm, Hven, og langs Kysten fra København til Helsingør, efter kgl. Majestæts allern. Befaling indrettet Anno Christi 1688 paa ny Vis og geometriske Maade“. Det er, saa vidt det rækker, et overordenlig grundigt Arbejde og bygget paa et rationelt „geometrisk“ Grundlag. Men i Forhold til, hvad der var naaet, havde Omkostningerne jo ogsaa været store: det var, som sagt, kun den danske Side af Sundet, der var kortlagt — hele Skaanes Kyst med Flinterenden og Falsterbo Rev manglede, for slet ikke at tale om Sundet fra Kronborg til Kullen, Grønsund, Smaalandsvandet og „det ganske Bælt“, som ogsaa nævnes i den kgl. Skrivelse af 1. Maj. Der var altsaa langt igen, inden man naaede igennem blot dette første begrænsede Program for den danske Søopmaaling.

I den paafølgende Vinter (Jan. 1689) benyttede *Jørgen Dinesen Islægget*

(I, 14), et Brudstykke af et tidligere Kattegatkort, staar „Bælt“ mellem Samsø-Hjelm og Refsnæs-Sjællands Rev. — ¹⁾ Udnævnt 6. Aug. 1687 (Admir. Registerbog over Søoff. og Betj. Bestall. og Instr. 1676—1711), død 1712. — ²⁾ En udførlig Fremstilling af denne Opmaaling findes i Tidsskr. f. Søvæsen 1916, S. 81 ff.

til at foretage en lige saa omhyggelig Oplodning af *Refshalegrunden* og *Indløbet til Københavns Havn* (Søk. Ark., Ant. Kort, II, 137).

Hvor hjælpeløs man endnu paa denne Tid var herhjemme, saa snart det drejede sig om Søkort over vore egne og de nærmest liggende Farvande, fremgaar af følgende Skrivelse (af 9. Marts 1689) fra Admiralitetet til Generalkommissariatet¹⁾: „Saasom her ved Admiralitetet ingen Søkort findes udi stort [Bestik], der dog tit og ofte forefalder et og andet at efterse, altsaa er vi hermed venlig begærendes, Eders Exc. og Velbh. vilde behage at befale, at til saadan Admiralitetets Fornødenhed maa vørde indkøbt og følgagtig et Søkort over Øster- og Nordsøen udi stort Bestik med tilbehørig fire Passere eller Cirkler“.

Den danske Søopmaaling var altsaa godt begyndt under Jørgen Dinesens Ægide, og for dens kraftige Fortsættelse traadte nu den Mand i Skranken, som paa alle den Slags Omraader sad inde med den største videnskabelige Autoritet og praktiske Erfaring herhjemme, nemlig selve den store *Ole Rømer*. Om han, som ovenfor antydnet, maaske allerede det foregaaende Aar har givet Regeringen et Vink om Nødvendigheden af at faa taget denne Sag op, faar staa hen. Men i alt Fald indleverer han d. 22. April 1689 til Krigskancelliet følgende „Allerunderdanigste Memorial om Havnernes og Strømmenes Maaling og des vedkommende Tilsyn“²⁾:

„1. Efter at alting ved den store Maaling er klart fra Cronborg til Calleboe uden om Amager, ventes allern. Ordre om Arbejdets Continuation fra Calleboe til Køge, Stefvense og saa fort imellem Smaalandene i Grønsund, hvortil nogle af de Conducteurer, som har arbejdet forleden Aar, kunde employeres under Dinesens Direction, som ved Navigationskolen kunde blive tilstede.

2. Synes allerund., at det var til H. K. M. Tjeneste, at der kom et Par af de samme Conducteurer med Flaaden, som altid kunde være rede til at maale Kostene [ø: Kysterne] og Havnene, hvor Admiralitetet det til H. K. M. Tjeneste og Underretning fornøden eragtede.

3. Med den lille Maaling inden Bommen op til Bryggerset [ø: Christian d. 4.'s Bryghus] kunde dog i Sommer gaaes fort under Dinesens egen Inspection. Nemlig fra Toldboden til Amagerbro [ø: Knippelsbro] kunde af Holmens Folk og hans egne Escoliers maales, og hvis som er oven Broen, af Tøjhusets Folk.

4. Synes og allerund., for at have strax nogen tjenlig Frugt af slig Maalinger, at det var nyttigt, at der forordnedes en myndig, flittig og kyndig Officerer, som alene skulde være betroet Kundskab om Havnens Bredde, Dybhed og Grunder, som skulde vide alle kgl. Skibes Dybgaaende, naar de vare tomme og udrøstede, for at svare til, at ej nogen af dennem enten i Indgaaende eller Udgaaende stødte paa Grunden, men vidste paa en Prikke, hvor

¹⁾ Admir. Kopibog, 1688—89, fol. 265 a. — ²⁾ Krigskanc. indk. Sager for Søet. 1689, Nr. 227.

ethvert Skib kunde gaa og ligge. Som og skulde have Omsorg for alt hvis paa Havnen med Machiner kunde forbedres, item lade lægge Tønder og Tegn ud, hvor behøvedes, og som havde Myndighed at tilholde enhver baade kongelig og particulier Skipper til at omgaaes med Havnen, som tilbørligt var. Udi hvilken sin Charge han skulde have tvende Lodsmænd under sig, den ene at opvarte fra Bommen til Tønden [paa Spidsen af Refshalen] og den anden fra Bommen til Bryggeret, hvilke efter given Instrux under bemeldte Over-Officers daglig Tilsyn og Forsvar [o: Ansvar] skulde ud- og indføre alle kgl. Skibe, item ordinere deres Anker- og Ligge-Pladser, og ellers forrette alting, der ved Havnens Conservation og Forbedring og til den kgl. Flaades Sikkerhed kunde henhøre og derom ham anbefales. Kbh. d. 22. April 1689. O. Rømer.“

Skønt jo kun den første Del af denne Skrivelse direkte vedrører vort Emne, har vi dog ment det rigtigt at gengive den i sin Helhed, da ethvert Bidrag til Oplysning om Rømers saa mangfoldige praktiske Virksomhed maa antages at have Interesse; man kan ikke undlade at beundre den Klarhed, Jævnhed og dog Fyndighed i Stil og Tankegang, som udmærker dette Aktstykke, i Modsætning til Datidens sædvanlige mere eller mindre snørklede og ofte ubehjælpsomme Udtryksmaade.

Regeringen nølede ikke med at sætte Rømers Forslag i Værk. Med Hensyn til Ansættelsen af to Konduktører ved Flaaden udtaler Jørgen Dinesen i Skriv. af 13. Maj¹⁾: „Hans Jensen og Niels Hegelund haver forleden Aar været Conducteurer til Søs og maanedlig nødt til Gage 18 Rdl., kunde og employeres til K. M. Tjeneste ved Flaaden; men om Commissionen med det andet Søcarte skal gaa fort, ere samme tvende Personer dertil ganske fornøden og ikke derfra kan mistes“. Allerede d. 18. Maj forelaa kgl. Ud nævnelse for de to nævnte til „Conducteurs ved Vores Sø-Etat“, „til den Ende at de, naar Flaaden nogetsteds hensejler, da altid skal være forpligtet med at følge et eller andet Sted og Havne at udpæle, Kusterne og Havnene at maale og i Kort lægge, og ellers, hvad den commanderende Chef over Flaaden i saa Maade for godt befunder, at forrette, og naar Flaaden er hjemme, stedse hos Navigationsskolens Directeur at være, der den anbefalede Commission og ellers hvad videre kan anbefales, til Endskaab at føre“; iøvrigt befaler Kongen Admiralitetet „med den allerede allern. anbefalede Commission om Farvandenes og des Dybs Maaling, saa vidt muligt er, at lade fortfare, saa vel som og Dinesen at anbefale, med Maalingen fra Toldboden til Amagerbroen og videre til Tøjhuset med de hos sig havende Folk imidlertid en Begyndelse at gøre“²⁾.

Man ser heraf, at det stadig forudsættes som en Selvfølgelighed, at Jørgen Dinesen skal være Leder af den videre Søopmaaling; ikke med et Ord antydes det, at der kan være Tale om andre. Hvad de to nyansatte Konduk-

¹⁾ Krigskanc. indk. Sager for Søet. — ²⁾ Krigskanc. kgl. Eksp. vedk. Søet. 1689, Nr. 74.

tører angaar, skal det endnu tilføjes, at Niels Hegelund allerede samme Efteraar blev sendt over til Vestkysten for at optage et Kort over Lister- og Riberdyb (Søk. Ark., Ant. Kort, II, 19)¹⁾, men at iøvrigt hverken han eller Hans Jensen vides at have deltaget i den følgende Tids Opmaalingsarbejde.

Utvivlsomt har *Jens Sørensen*, siden 1686 bosat i Køge, fulgt denne Forholdenes Udvikling med spændt Opmærksomhed og tillige med meget blandede Følelser. Han har sikkert følt Jørgen Dinesens Optræden paa denne Skueplads som en uberettiget Indtrængen paa et Omraade, hvor han selv i stedse stigende Grad havde følt sig kaldet til at udrette et Arbejde, til Ære for sit Land og sin Konge og til Gavn for sine Medborgere. Endnu som gammel Mand kommer hans Sind i Oprør, naar han tænker paa, hvor nær han i det afgørende Øjeblik var ved at blive skubbet til Side. Med den ham medfødte Mistænksomhed, som ved mange Aars forskellige Modgang, selvvoldt og uforskyldt, er blevet tilsat med en god Del Bitterhed mod alt og alle, skriver han saaledes derom²⁾:

„A° 1688 først i Juli Jørgen Dinesen begyndte, med 2 Capitainer, 2 Lyte-
nanter, 2 Skippere, 2 Styrmand og 48 Gemene og 6 Landmæter-Conducteurer
paa 2 Gallioter, „Søhesten“ og „Gak med“, og 4 Chaluper, med mange Slags
dyre og kostbare Instrumenter, paa Kongens Bekostning efter hans højmgæ-
tigelige Patroners Vilje og Anslag mig fraa Søcartes-Forretningen at aftrænge,
hvilket mislingede dem, det den Almægtige Gud i Himmelen ske Ære og Tak
fore“. Og videre siger han et andet Sted, at han altid selv har bestræbt
sig for, at hans Arbejde skulde koste Kongen saa lidt som muligt, „paa det
jeg ikke maatte befindes derudi ligesom forrige Søcartes-Directeur Jørgen Dine-
sen, daa han A° 1688 med 2^{de} af Kongens Gallioter, 2^{de} Chaluper, med 2^{de}
af Kongens Søcapitainer etc., desligeste med mange Slags af Kongens be-
kostede Instrumenter, alt sammens til nogle Tusende Rdl. og Kongens Be-
kostning, og daa han efter 1½ Aars Forretning til Besigtelse fremkom, da
befandt det ikke at være af nogen Fundament, ej heller af noget Værdi,
mens blev strax casset.“

Hvordan det forholder sig med denne officielle „Besigtelse“ af Jørgen Dine-
sens Arbejde, forlyder der intet om; den maa utvivlsomt have fundet Sted
omkring 1. Juni 1689, samtidig med, at Jens Sørensens egen Skæbne blev
afgjort; men da det faktiske Udfald blev som af Jens Sørensen anført, er
det nok muligt, at netop det tilsyneladende Misforhold mellem Resultatet af
og Omkostningerne ved Jørgen Dinesens Arbejde har gjort Udslaget.

I den Erkendelse, at Tiden var moden til at slaa et afgørende Slag for
sin Livssag, rejste Jens Sørensen til København d. 23. Maj 1689 og udar-
bejdede her en lang Henvendelse til Kongen, dateret 30. Maj 1689, saa-
lydende³⁾:

„Stormægtigste Arvekonge, allernaadigste Herre! For E. K. M. i aller-

¹⁾ Jfr. Tidsskr. f. Søv. 1916, S. 103 ff. — ²⁾ J. S. A., XIII. — ³⁾ Brevbogen, Nr. 12.

dybeste Ydmyghed denne min velmente Forslag og Begæring om rigtige Søcarter allerund. at andrage kan jeg ikke underlade, helst fordi indtil Dato ingene saa rigtige Søcarter, som det sig vel burde, hverken af Danmark, Tyskland eller af Sverige, hvilke dog nærmest om ved Østersøen ligger, er udgaaen, uden alene af Holland, som dog ligger langt fraa Østersøen, og ikke heller er accurat, mens mangesteds storligen fauter og derfor aarsaget usigelige Skade i Østersøen og Bælt baade paa Mennesker, Skibe og Gods. Og saasom jeg haver erfaret, at E. K. M. allern. behaged at ville have rigtig aftegnet Grunderne og Dybderne her udi Strømmene og forleden Aar muligt stor Bekostning derpaa ladet anvende, daa haver jeg, som fraa min Ungdom op ved Søfarten udi Østersøen har handteret, ja for 21 Aar siden først for Skipper og Købmand bleven betroet at fare, hvilket mine Søbreve med Stadssegl kan forklare, og altid omhyggelig mig befittede Søcarterne imod Landenes og Orternes Skikkelse og Lejligheder udi alle Ting at observere og aftegne, hvor som Fauterne imod befandtes, indtil A° 1686, der jeg paa min egen Bekostning holdt 3^{de} Kobberstikkere efter hinanden til *en Prøve i Kobber at ville lade stikke*, hvoraf ikke mer end een gelingede, hvilket jeg A° 1686 lod E. K. M. bese, og endnu *et deraf herhos fremvises*, og altid siden paa Rejser eftersøgt, observeret og nøjere aftegnet, med stor Besværlighed skrevet og paa min egen Bekostning med allersomstørste flittigste Omhyggelighed dette eftertragtet, saa at jeg nu nærmere end som tilforn er kommen dermed til bedre Fundament og Rigtighed, hvoraf allerund. *produceres 5 Stykke*, om E. K. M. allern. vilde behage dem at bese, hvilke ogsaa Generalen [o: Niels Juel] og Admiralerne haver set, vel befaldet og instigeret mig dertil at fare fort dermed, paa det vi ej behøvede at følge fremmede urigtige Carter og rette vores Sejlads derefter, tit og ofte disvær med største Skade. — Dersom nu E. K. M. selv allern. behager at give mig aarlig Løn, saa længe jeg herefter paa dette Søcartsarbejde haver mig at bemøje og *i Kobber at lade stikke og trykke* saa meget, som E. K. M. selv allern. behager, og dertil et lille Farety, at erfare udi Bælt Vandenes Dybder, tillige med Middelfarsund og andresteds at aflodde og rigtig at afpejle, saa vidt mig muligt er annotere og alt sammens rigtig i Carterne at indtegne, i lige Maade E. K. M. Brev og Befalning til alle, som i E. K. M. Tjeneste er, samt Magistraten i Stæderne, saa vidt fornøden, være mig beforderlig i alle Maader, saa og at alle Skippere, Styremænd, Lodser, Fiskere og andre søfarende Folk, som kunne findes og have Videnskab om nogle blinde Grunder og andet nødvendigt, saadant at give tilkende, og anwise, daa skal og vil jeg mig allerund. forpligte og obligere mig det med allerstørste Flittighed at fordrive og ikke tage nogen Forsømmelse eller Ophold derudi. Mens synes E. K. M. saadan en Rejse, Bælt at besejle og Dybden der aflodde, at være nødtigt, eller om jeg skal ikkun om Dybderne i Bælt rette mig efter de Journaler, som E. K. M. Betjenter og Styremænd, udi Bælt har faret, noteret og udi Admiralitetet muligt

kunde findes, daa skal jeg rette mig derefter og des snarere begynde og se mig om [efter] en god Kobberstikkere, og naar jeg dette udi Tryk bekommer, skal jeg, næst Herrens Hjælp, E. K. M. Skibsflaade med gode Søcarter allerund. forsyne. Forventer herpaa et allern. Svar. E. K. M. allerund. tropligtige Undersaatte og Tjener, Jens Sørensen af Køge.“

Blandt de formaaende Mænd, som det var lykkedes Jens Sørensen at faa til at interessere sig for ham, var Geheimeraad *Caspar Schøller*¹⁾ aabenbart en af de mest indflydelsesrige, og til denne sin „gunstige Hr. Patron“ rettede han da d. 5. Juni, samtidig med at han overleverede ham sin Supplik til Kongen, en længere Henvendelse, hvoraf følgende skal anføres²⁾:

„Det glæder mit Hjerte, jeg ser og hører, at Hr. Oversecretærer er mig saa gunstig at være min Befordrer, den Højeste vil det igen vedergælde, og jeg efter skyldigste Pligt skal mig befytte til hans Tjeneste [at være] i alle de Maader jeg kan. Først haver jeg udi mange Aars Tid . . . at afpejle til Lands og Vands ladet være angelegen, hjemme i mit Hus baade Sommer og Vinter derpaa arbejdet, og imidlertid dermed meget brydt mit Hoved, item min Handel og Næring derover mærkelig forsømt, til stor Hinder og Skade for min fattige Hustru og syv Børns Underhold, som jeg burde at ernære, endog til Prøver holdet Tid efter anden 3^{de} Kobberstikkere, hvilket Arbejde udi *store Kobberplader til Syme endnu hos mig findes*, som har kostet mig mange Penge. Alt saadant har jeg ikke gjort for min egen Skyld alene til Tjeneste, men udi den allerund. velmente Tanke, om jeg et rigtigt godt dansk Søcart kunde indrette, til mange Menneskers Nytte og Befrielse for Skade, og naar H. K. M. det befinder og vel behager, at en dansk Mand udi Danmark saadant kunde indrette, saa kunde vel min usigelig Besværing og møjsommelig Arbejde, item Rejser og Bekostninger, af H. K. M. igen restitueres og betales, helst eftersom det er et meget angeleget og højst nødigt Værk, det H. K. M. og selv considererer, som og hs. Exc. General Adm. Lieut. og Admiralerne med mig attesteret, foruden saa mange andre fornemme Herrer og forstandige søbefarende Mænd, som det har set, lauderer og ønsker at faa sin Fremgang. Daa eftersom ingen i Danmark før mig saadant saa rigtigt har gjort, og jeg uværdig, dog af Gud dertil kaldet, er den første til dette store besværlige Værk, saa lever jeg udi den allerund. Tilforsigt og Haab, at jeg noget af H. K. M. bekommer for dette Arbejde, som jeg allerede saa vidt har gjort, hvad som H. K. M. selv allern. godt synes.“

Jens Sørensen kom ikke til at vente længe, idet Kongen allerede d. 11 Juni 1689 udstedte følgende Befaling til Overrentemester *Peter Brandt*³⁾:

¹⁾ Født 1644 i Køge, studerede Jura her hjemme og i Udlandet, var 1678—90 Kammersekretær, blev 1680 tillige Kancelliraad og 1697 Justitsraad, var en meget dygtig og anset Embedsmand; sin betydelige Formue anbragte han i Jordegods, bl. a. ejede han Lellinge og Spanager Hovedgaarde ved Køge. Død 1719. — ²⁾ Brevbogen, Nr. 13. — ³⁾ Kgl. Rescripter til P. Brandt.

„Vor Gunst tilforn. Eftersom Jens Søfrensen, Indvaanere i vor Købsted Køge, sig allerund. haver paataget rigtige Søcarter over Østersøen og Vores Strømme til Trykken at forførdige, da have Vi, udi allern. Henseende til hans Flid og Umage dermed, allern. bevilget og forundt hannem til aarlig Pension Tre Hundrede Rigsdaler, som fra Nyaarsdag sidst forleden skal begynde og saaledes continuere, indtil Vi anderledes derom tilsigendes vorder. Thi er Vores allern. Vilje og Befaling, at du hannem derfor i Cammer-Reglementet indfører og ellers den Anordning gør, at samme Penge hannem rigtigen betalt vorder.“

Maalet var altsaa naaet. Men det havde kostet Strid at naa det.

„D. 23. Maj til 6. Juni jeg var i Hafni, 15 Dage, med mine 5 Stk. Afrids til et Søcart, fremviste det for Kongen og 17 Stk. høje Herrer, daa Rømer prætenderede mig stærkt imod og jeg hannem overvandt; daa H. K. M. allern. selv mit Forslag meget vel behagede og lofte mig at faa til dette Værks Befordring alt hvis jeg kan behøve, baade Farety, Folk, Proviant, Instrumenter, Chaluper, Kongens fri Rejsepas og andet til at befare Kongens Lande og Strømme, og daa blev Jørgen Dinesens Commission og Søcart omstødt og dæmpet og ikke mer agtet“. I en anden Optegnelse nævner han udtrykkelig d. 1. Juni som den afgørende Dag, da han var inde paa Kongens Gemak med de 5 Kort og „første Gang kom i en haard Disput mod Rømer ved Kongens Bord udi Kongens og 17 Herrers Overværelse og Paahør; min trofaste Gud hjalp mig, jeg vandt hannem over til hans Spot“¹⁾.

D. 10.—13. Juni var han atter i Hovedstaden og havde da den Glæde gennem Schøller at faa udleveret det kongelige Brev, som det kostede ham 4 Rd. 3 Mk. 8 Sk. at faa udløst af Kancelliet. Den 14. Juni var han ombord paa Niels Juels Skib paa Køge Bugt for at træffe Kongen, aabenbart for straks at faa gjort Udvej for en Opmaalingsrejse. „D. 15. Juni til 19. ditto, 5 Dage, var jeg i Hafni, søgte Kongen om at faa „Søhesten“; H. M. gav daa Ordre til Brandt mig den at lade bekomme; daa Kongen rejste til Holstein. Jeg opvartede, mens fik inte Farety. D. 2. til d. 9. Juli var jeg i Hafni hos Hr. Overrentemester Peter Brandt, søgte om at faa Gallioten „Gak med“ til Søcartrejsen; han lofte ja, jeg opvarted, mens jeg fik den ikke“²⁾. Han maatte altsaa foreløbig styre sin Utaalmodighed, og for dog ikke helt at spille Tiden foretog han i Efteraaret forskellige Opmaalinger til Lands (København, Køge og Vejen imellem dem m. m.)³⁾.

Allerede straks i det næste Aar var Jens Sørensen paa Færde igen, hans Virketrang maatte have Luft. „A^o 1690 d. 6. Febr. til d. 22. Marts, 46 Dage, var jeg i Hafni, søgte Kongen om at faa „Søhesten“, saa og paa Slottet mit første store Cartes Forslag for Kongen og mange høje Herrer fremviste, saa og neder i Consili Cammeret for Kongen . . . D. 5. Marts 5 Carter paa Bibliotheket jeg efter Kongens Befaling annammede, d. 21. ditto i Kongens

¹⁾ J. S. A., XIII. — ²⁾ J. S. A., XIII. — ³⁾ J. S. A., V, S. 6—7.

Obercammerjunkers [o: A. L. Knuth] og Rømers Hosværelse jeg dem strax igen fraa mig til Francke leverede¹⁾).

D. 2. Marts indgav han hele to udførlige Skrivelser til Kongen, den ene, som ovenfor nævnt, om at faa et Fartøj stillet til Raadighed, og den anden indeholdende hans efterfølgende „enfoldige, dog velmente Forslag“²⁾: „Efter- som her udi E. K. M. Lande ikke findes endnu rigtige danske Mile efter Alenmaal at være indrettede, mens ikkun slumpvis ere regnede, hvilke træffer sig en Del for store og en Del for smaa, som jeg med en Prøve kan bevise, at fraa Køge til København, som holdes ikkun for 4 Mile, er dog langt over 4³/₄ Mil, 12000 Alen til hver Mil beregnet, derfor tror jeg, at det vel skulde behage E. K. M., at et rigtigt Milemaal udi E. K. M. Lande kunde blive indrettet, saaledes først i Sjælland langs, tværs og rundt om alt Landet ved Strandsiden, og imellem Købstederne, fraa den ene Købsted til den anden, 12000 danske Alen til hver Mil, eller og hvor lange Mile E. K. M. behager at befale, og for hver Mil hos Landevejen lade opsætte en smuk udhuggen Fyr-Stolpe, 4 Alen høj over Jorden, efter hosfølgende Figur, eller om det behager E. M., at saadan udhugne Stene oven udi en rund Mur med en Grøft omkring skulde opsættes paa den Maade, som E. K. M. selv har set udi Skaane være indrettet, hvilket synes mig højlig at være fornøden baade for alle Rejsende, saa vel [som] og for at tage visse Distancer til Sø- og Landkorters Indrettelse. Hvilken Maalning udi Fyen, Langeland, Laaland, Falster, Møen og alle andre omkringliggende smaa Lande og Øer kunde forrettes, naar jeg om Søkortet til Bælt skal udfare“. Og saasom det ogsaa vil være Menigmand til Nytte, foreslaar han, at der af hver Bondegaard svares ham 6 Sk. dansk til Dækning af Omkostningerne. Som Bilag var vedlagt en farvelagt Tegning til 3 Slags Milepæle. I en Efterskrift fremhæver han endnu en Gang Umuligheden af at tegne nøjagtige Sø- og Landkort, før end Landene udi Længde og Bredde bliver rigtig maalte, og han udbeder sig Kongens Ordre til at foretage saadanne Maalinger i Forbindelse med den Rejse, „som jeg om Søkortet med H. M. Farety nu i April behøvedes at udkomme og ganske Sommeren udeblive at arbejde baade om Søkortet og Landmaalingen, hvilket jeg skal forhaabe at forrette med langt ringere Bekostning for H. K. M., end nogen anden det sig paatage skal“.

Rigtigheden af disse Betragtninger er jo selvindlysende; ogsaa i Nutiden er et nøjagtigt Landkort en absolut nødvendig Forudsætning for et nøjagtigt Søkort. Ganske vist tillod Jens Sørensens Mangel paa videnskabelig Uddannelse ham langt fra at foretage saadanne Maalinger til Lands med fuldstændig Nøjagtighed, saadan som den kræves i Nutiden; men selv med de simple Metoder, han raadede over, maa det dog indrømmes, at han for Landet i dets Helhed naaede et væsenlig bedre Resultat end, saavidt vides, nogen anden før ham, og med utrættelig Flid og Iver har han Aar efter Aar foretaget

¹⁾ J. S. A., XIII. — ²⁾ Brevbogen, Nr. 15.

den Slags Maalinger af Vejlængder i de forskellige Dele af Landet og omhyggelig optegnet sine Resultater, og heri maa vi se en af de vigtigste Grunde til, at hans Fremstilling af hele Landets Kortbillede blev saa overraskende fortræffelig. Han har dog næppe faaet noget direkte Svar paa sin Henvendelse — Regeringen har sikkert ikke haft Lyst til i Øjeblikket at tage en saadan ny og meget omfattende Opgave op — hvad han i den Retning vilde have gjort, maatte han hjælpe sig selv til, saa godt Forholdene tillod det, og det har han da ogsaa gjort.

Jens Sørensens anden Skrivelse af 2. Marts¹⁾ gik altsaa ud paa at bede om, at han „maatte bekomme den lille Galliot „Søhesten“, som dertil er bekvem, med tilhørende Folk og alt hvis andet til samme Rejsø den ganske Sommer over behøves, paa det i Tide Gallioten dertil kunde vorde repareret og jeg i April førstkommende kunde være ganske klar dermed at udsejle.“ Tillige vedlægger han en „allerund. Memorial paa hvis som behøves paa min Udrejse“, som har nogen Interesse, idet den viser, hvilke Midler og Metoder der stod til hans Raadighed under Opmaalingsarbejdet, hvorfor den skal gives her:

1. Gallioten med Tilbehør.
2. En maadelig Chalup } med Aarer og Sejl.
3. En god Jolle }
4. Folkene: 2 Skrivere, 2 Skippere, 1 Styrmand, 1 Kok, 1 Tømmermand eller Ruhugger, 11 Baadsmænd til at ro i Chalupen eller Jollen, 1 Pødker [Skibsdreng].
5. Proviant til ovennævnte Mandskab.
6. Instrumenter og andet: 4 Stkr. Pejlkompasser, 4 Stkr. smaa Messingkompasser, 12 Stkr. Stundeglas (2 à 1, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{16}$, $\frac{1}{32}$ Time), 7 Stkr. smaa Blylod (2 à 2, 4, 6 og 1 à 8 Ø), 3 Stkr. gode Kikkere, 6 Stkr. gode Skrivetavle-Bøger à 1 Rdl., 4 Ris rent Papir, 1 Ris Regal Papir, 1 Ris Kardus Papir, 4 Stkr. Messing Passere, 3 Stkr. lange Linealer, 2 firekantede Fyrreborde i Kahytten, 4 Dusin Træbøjer, som før til det Værk ere gjorte [nl. i Anl. af Jørgen Dinesens Opmaaling], smaa Stager udi Bøjerne, gammel Flagdug til Flag paa Bøjerne, Liner til Bøjereb, lange Sættestager til Gallioten; et Par smaa Stykker [c: Kanoner], ungefær 1 Punder, en god Lanterne, dermed om Nattetider og i tyk Vær at kalde Folkene om Borde; 1 Dusin Pikstager af Asketræ til Pligtstager, 12 Stkr. smaa Pikstager à 1 Al. lange, 2 Stkr. Jærndrægge til Chalupen og Jollen, et paa 50 Ø og et paa 20 Ø ungefær, en Magnetsten til at bestryge Kompasserne, et Dusin Blyaspenne udi Træ [c: Blyanter].

D. 8. Marts gav Kongen Gen. Kommissariatet Ordre ang. Skibets Udrustning, og d. 15. s. M. om Levering af de forskellige Fornødenheder. D. 22.

¹⁾ Krigskanc. indk. Sager for Søet. 1690, Nr. 133. Gen. Kom. kgl. Res. 1690, Nr. 12.

kunde Jens Sørensen derfor rejse hjem til Køge for at gøre sig klar til Rejsen. Men kun 4 Dage havde han Ro paa sig til at blive hjemme. „D. 27. Marts var jeg i Hafni, daa mit tilforn til Kongen indleverede Forslag var udi Cancelli Collegie; samme Tider og Rømer havde contramanderet min Udrejse; var der til d. 23. April, 28 Dage, daa fore vi om Bord“¹⁾). Han har aabenbart fundet det klogest selv at være tilstede for at paase Skibets Udrustning, og tillige for at kunne tage Affære, hvis der fra nogen Side skulde blive gjort Forsøg paa at krydse hans Planer, hvad altsaa Rømer synes at have prøvet, rimeligvis ud fra en dybt rodfæstet, og fra hans Standpunkt forstaaelig, Mistillid til den nye selvlærte Hydrografs Kvalifikationer.

I det kgl. Rejsepas, der udstedtes af Gen. Kom., paalagdes det alle Kongens Amts- og andre Betjente, saa og Magistraten i Købstæderne, at skaffe Jens Sørensen fornøden Hjælp af Lodser og Baade.

Som Skrivere for Jens Sørensen fungerede paa denne Rejse den tidligere nævnte Køgeborger *Peder Lauritsen Weibel*, og saa en *Frants Jensen „Sølsbr.“*, sandsynligvis Jens Sørensens ældste Søn, da „Sølsbr.“ sikkert er en Forkortelse af „Sølsborg“; men dette faar staa ved sit Værd.

Om Rejsens Forløb giver hans bevarede Journal²⁾ udførlige Oplysninger; her skal blot meddeles i store Træk den Hovedrute, som Jens Sørensen fulgte denne Gang. Efter at have ransaget den sydlige Del af Sundet gik han sydpaa langs Sjælland og Møen, derpaa op gennem Grønsund³⁾ og videre gennem Smaalandsvandet, saa Nord om Langeland og ned til Taasinge, tilbage igen op gennem Storebælt til Samsø, ned til Lillebælt, saa op til Aarhus og Ebeltoft, og endelig Nord om Sjælland ned i Sundet. Rejsen havde varet fra 23. April til 11. Oktober. Det kartografiske Udbytte af den havde været følgende Kort⁴⁾:

1. Fra Køge til Vordingborg, Grønsund. 2. Tvende Tegninger om Falsterbo og des Tilliggende. 3. Præstø Fjord. 4. Bogø. 5. Fæmø, Fæø, Askø, Wærø og tilhørende Øer. 6. Guldborg Sund. 7. Nestveds Bugt og Øer. 8. Glænø og Skelskør. 9. Skelskør i stort Bestik. 10. Omø og Aggersø. 11. Korsør. 12. Nyborg. 13. Sproe [ø: Sprogø]. 14. Fra Nyborg til Taassing. 15. Wreesen og Smørstacken. 16. Svendborg Sund. 17. Taassing Land. 18. Kerteminde til Knudshoved. 19. Fra Romsø til Odense og Fyens Hoved. 20. Æbeløen. 21. Middelfarsund og Kolding. 22. Vejle Fjord og Horsens Fjord. 23. Tunø og Tunø Knob. 24. Aars, Ebeltoft og Sams. 25. Samsø og Wærø. 26. Fra Korsør til Sjællands Odde. 27. Musholmen og Reersø. 28. Øresund, Kullen og Gilleleje. 29. Københavns Red.

D. 16. Oktbr. forelagde han disse Kort og Tegninger for „Herrerne“ [ø:

¹⁾ J. S. A., XIII. — ²⁾ J. S. A., III. — ³⁾ En lille Rapport fra ham, dateret Stubbekøbing d. 2. Juni, findes i Indk. Sager til Gen. Komm. Han beder om at faa anvist sin og Mandskabets forfaldne Løn og Kostpenge. — ⁴⁾ Brevbogen, Nr. 20; jfr. J. S. A., V, S. 269.

Gen. Kom.] og ogsaa for Rømer m. fl., og den næste Dag „fremviste jeg dem inde paa Kongens eget Gemak for H. M. selv og mange Herrer, nemlig Rømer, Schøller, Harboe, Prinsen og Juel“¹⁾).

Sammenlignet med Jørgen Dinesens Arbejde 2 Aar tidligere maa det jo siges, at Jens Sørensen havde faaet afsøgt et ganske anderledes udstrakt Omraade og det med kun det halve Apparat af Fartøjer og Mandskab. Selvfølgelig har han ikke kunnet gaa til Værks med den „geometriske“ Grundighed som Dinesen; men mindre kunde ogsaa gøre det for at tilfredsstille den Tids Krav. Af de nævnte 29 Kort er kun Nr. 2, 7 og 17 bevaret (Søk. Ark., Ant. Kort II, 136 og 182; I, 38); den nærmere Redegørelse for disse Spørgsmaal vil vi dog opsætte til senere.

Allerede nu begyndte Jens Sørensen at gøre mindre behagelige Erfaringer med Hensyn til Udbetaling af Løn og Dækning af afholdte Udgifter; hele tre Gange havde hans Hustru i Sommerens Løb maattet rejse ud fra Køge og bringe ham Pengeforstrækninger af hans egen private Kasse, for at Forretningen ikke skulde gaa i Staa. D. 2. Novbr. 1690 skriver han da til Kongen²⁾):

„Saasom jeg nu E. K. M. allern. Befaling allerund. haver efterkommet og Bælt overalt befaret og imidlertid ingen Flid sparet, alting nøje at observere til et rigtigt og accurat Søkorts Indrettelse, altsaa er min allerund. Bøn, E. K. M. vilde bevise mig den Naade og befale, at jeg maatte bekomme min fortjente forfaldne Løn, som E. K. M. mig allern. tilsagt haver, *af hvilken jeg endnu ej har bekommet nogen Skilling*, samt mine Kostpenge for mig og 2^{de} Skrivere og deres Løn. Og som jeg af de høje Herrer paa Commissariatet saa vel som af hs. Exc. Hr. Overrentemester, naar jeg om mine Penge gør Ansøgning, aldeles og plat vorder afvist, altsaa indflyer jeg allerund. til E. K. M. etc.“ Hans Begæring blev nu straks opfyldt; d. 8. Novbr. gav Kongen Gen. Kom. Ordre til, „at I den Anstalt gør, det han forderligt afbetalt og fornøjet vorder, saa han det begyndte Arbejde til Endelighed og Perfection føre kan.“

Ligesom Jørgen Dinesen var ogsaa Jens Sørensen klar over, at Islæg frembød en særdeles gunstig Lejlighed til at opmaale og oplodde Fjorde og Vige, og da Vinteren 1690—91 i den Henseende aabenbart har været særlig egnet, undlod han ikke at drage Fordel af Forholdene. D. 4. Jan. drog han ud, ledsaget af Stifsønnen Abraham, paa en 8 Dages Rejse for at maale *Isefjorden*³⁾, „og med mine egne Folk og Heste paa Slæder Fjorden overalt befor fraa Roskilde [hvorfra han fik Lodsens Kristen Mikkelsen „paa Bjerget“ med sig] nedad forbi Frederikssund, omkring til Holbæk, Dragsholm, Nykøbing og Isefjordens Gat og Indløb mellem Rørvig og Sposberg, og daa dybede overalt, maalte, afpejlede, observerede og aftegnede“. Hans Specialkort

¹⁾ J. S. A., V, S. 269. — ²⁾ Krigskanc. indk. Sager for Søet. 1690, ee. — ³⁾ J. S. A., V, S. 270.

er endnu til (Søk. Ark., Ant. Kort I, 28; J. S. Atlas XVI, 19). I Dagene 1.—2. Febr. kortlagde han *Kippinge* [ɔ: Vaalse] *Vig*¹⁾ paa Nordfalster (Søk. Ark., Ant. Kort I, 34; J. S. Atlas XVI, 20), og paa Tilbagevejen tog han *Knudshoved* og *Vordingborg* med²⁾).

„D. 16. Febr. til d. 5. Marts jeg var i Hafni, 18 Dage, der viste Herrerne og Kongen de 3 *Carter*, søgte Lønnens Betaling, daa Harboe fik Ordre til Brandt mig strax at betale“.

„D. 8. Marts til d. 12. April, 35 Dage, jeg var i Hafni, suppliceret Kongen om vores Løns Betaling; Harboe atter fik Ordre til Brandt, mig cito skulde betale, ihvor han tog Pengene. D. 30. og 31. Marts maalte *Amager Land*³⁾, 3 Personer og 1 Vogn, 2 Dage“.

„D. 16. April til 19. ditto, 4 Dage, jeg og Per Larsen [Weibel] var i Hafni, daa fik vores Afregning anvist til Calenborg. D. 21. April til 24. min Calenborgs-Rejse efter Pengene“⁴⁾).

Da han paa forrige Aars Sommertogt, formedelst Efterhøstens Storme, ikke havde faaet maalt *Samsø* tilstrækkelig grundigt, gjorde han nu i Aug. 1691 en ny Rejse derover. „Samsø Land jeg med mine medhavende Folk maalte Længden og Bredden paa alle de Steder, som behøves, med Liner til Fods gaaende, og begyndte der paa Landet d. 29. Aug. Morgen tidlig at maale og imidlertid paa alle Orter med min Pejlscompas“⁵⁾. Og endvidere „d. 5. Septbr., paa Hjemrejsen fraa Samsø, daa paa *Røsnæs* jeg maalte, afpejlede og observerede“⁶⁾. Samsø-Kortet er endnu bevaret (Søk. Ark., Ant. Kort I, 20; J. S. Atlas XI, 13).

I Følelsen af, at Kalligrafi ikke var hans stærke Side, bad Jens Sørensen Kongen om at maatte tage Konduktør *Mogens Helleberg* til Hjælp, hvad der blev ham tilladt, og Helleberg kom da til Køge i Septbr. og arbejdede i 16 Dage med Rentegning af forskellige Kort. Helleberg har formodenlig været Jens Sørensen bekendt allerede fra Sølvitsborg, idet der i dennes Dombog (Dec. 1672 og Jan. 1673) omtales en Konduktør Henrik Helleberg, der har tegnet et Kort over Byen, og hans Søn Mogens Henriksen. I Oktober hjælper Per Larsen til paa samme Maade; „han skrev paa det første store *Cart* 2 à 3 Dage“.

„D. 11. Novbr. jeg og Abraham til Hafnia med *alle Carterne*, til Kongen dem leverede.“ Det mest fremtrædende af disse har været det omtalte „store“ Kort, hvormed Jens Sørensen aabenbart har villet vise Kongen en særlig Opmærksomhed; thi sine Ekstraudgifter dertil opfører han saaledes: „Danmarks Vaaben udi Færber og Guld og Sølv paa det store Kort, Fridrich Wædel Skildrer fik 22 Mk.; 2 Stokke 1½ Mk.; Knappe 12 Sk.; Blok, Snor og Bændler 1½ Mk.“ Skade, at al denne Pragt og Herlighed er forgaaet; Kortet kendes ikke mere⁷⁾).

¹⁾ J. S. A., V, S. 278. — ²⁾ J. S. A., V, S. 279. — ³⁾ J. S. A., V, S. 280. — ⁴⁾ J. S. A., XIII.

⁵⁾ J. S. A., V, S. 282. — ⁶⁾ J. S. A., V, S. 289. — ⁷⁾ J. S. A., XIII.

Da Udmaaling af Distancer jo var et af de væsenligste Led i Jens Sørensens kartografiske Metode, var det overordenlig praktisk, at han fik sig konstrueret en „Milevogn“, som udførte dette Arbejde ganske mekanisk. Af en Bemærkning i Skiftebrevet (jfr. S. 21) i Anl. af hans Hustrus Død 16 Aar senere ser man, at den første Milevogn var en tohjulet Kærre, vel kun beregnet til een Hest; Maaleværket har sikkert været ret primitivt og kun indrettet til at give et Slag paa en Klokke, hver Gang Hjulene havde gaaet et vist Antal Omgange og der altsaa var tilbagelagt en vis Vejstrækning; derimod var der intet Apparat til at registrere Klokkeslagenes Antal, de maatte tælles op eet for eet, og Resultatet stadig føres til Bogs, af den Person, der i den Anledning fulgte med Vognen. „Milevognen“ var jo næppe noget Mesterværk, hverken i Retning af Opfindersnille eller Haandværksarbejde, men Tanken var i og for sig nærliggende og fornuftig, og Apparatet gjorde ham god Nytte paa forskellige Opmaalingsrejser. Han var da ogsaa meget stolt af sin Opfindelse og tog sig det meget nær, hvis nogen talte nedsættende derom. Det følger af sig selv, at Milevognsmaalingen stadig maatte ledsages af Kompaspejlinger, for hver Gang Køreretningen forandredes.

Den nye Indretning maatte straks prøves i Praksis. Den 1. Febr. 1692 kørte han rundt med den i Køge, sikkert til stor Forbavselse for sine Medborgere; saa lagde han Vejen til København og maalte ogsaa Hovedstaden. Allerede d. 2. Febr. „paa Isen med min Milevogn maalt en gerade Linie fraa Skovshoved lige til Toldbommen [ved] København: I StV fraa Skovshoveds Landpynt tværs Krohuset paa Isen til Castels-Landpyntens Hjørne er 184 Slag à 61 Al.; nok lige frem til Toldbod-Bryggen eller Bomrækket 14 Slag, ialt 4026 Fv.“¹⁾

Men næppe var der begyndt at komme Foraar i Luften, før Jens Sørensen igen meldte sig til Regeringen for at faa gjort Udvej for en ny Opmaalingsrejse til Søs. D. 17. Marts 1692 skriver han til Kongen²⁾: „E. K. M. haver forleden d. 17. Novbr. A° 1691 allern. behaget og befalet, at jeg til kommende Sommer skal igen udsejle med E. K. M. Skib og Folk til Søkortets fuldkommen Perfection, at befare det som endnu mangler, nemlig Falsterbo Revs Pynt, Gitzers [ø: Gedsers] Rev, den østre Siden paa Falsters Land, Laaland, Rødesand, Langeland, Ærø, en Del af Fyens Land og des imellem liggende Øer og Grunder, Femern og alle de holsteinske [ø. slesvigske] Fjorder og Stæder, Alsland, de omliggende Øer og Grunder indtil Kolding Fjord, som mit forrige Arbejd forleden slap. Og om Gud vil, at bemeldte Orter og Arbejde saa snart kunde befares, at man mere kan i Sommer formaa at be-sejle, daa strax sig at begive gennem Bælt til Hjelm, som mit forrige Arbejde og den Tid slap, derfra langs Jydland ved Grinde [ø: Grenaa], Fjelderup, Randers, Mariager og Aalborg Fjorder, udad Skagen, Fladstrand og des Holmer, Læsø, Anholt og Grunderne, eller saa vidt som den Almægtige

¹⁾ J. S. A., V, S. 6—8. — ²⁾ Brevbogen Nr. 22. Krigskanc. indk. Sager for Søet. Nr. 123.

Gud i Himmelen vil give os Lykke til at kunne formaa at befare . . . eller om E. K. M. behager, at jeg fra Holsteins [ø: Slesvigs] Orter til Bornholm mig skulde forføje, Landet med Christiansø med rigtig Maal langs og tværs at maale og alle des omliggende Lejligheder, rette Skikkelse observere og aftegne og i Søkortet indrette . . . Jeg er nu ganske færdig, og saa snart som Herrerne efter E. K. M. Ordre ville befordre og gøre mig klar, skal jeg strax udsejle, eftersom Arbejdet for mig er stort og vidtløftigt, saa at Tiden vil behøves; min Flittighed, Natten med Dagen, skal ej spares“. Til sidst beder han om, at Skipper *Peder Olsen Madvig* maa følge med ham for at føre Skibet „enten for Skipper eller for Løjtnant, saa behøver jeg ingen anden Officerer med mig, fordi jeg kender hannem, han er en god søfarende Mand, han haver selv og Lyst dertil.“

Allerede d. 26. Marts gav Kongen Gen. Kom. Ordre¹⁾ til at lade et til Rejsen bekvemt Fartøj udruste og forskaffe ham alt hvis han videre behøver, saa han jo før jo bedre kan faa begyndt sit Arbejde. Men der var endnu en lang Vej frem. „D. 2. April til 11. ditto, 10 Dage, jeg var i Hafni, søgte Kongen og Plæs²⁾ om Udrejsens Befordring. D. 2. Maj til 12. ditto, 11 Dage, jeg var i Hafnia og Frederiksborg hos Kongen med min skarpe Supplik mod Herrerne om Udrejsen og mine resterende forskødte Penge, daa Harboe cito blev sendt til Sø-Etaten derom at beforders. D. 24. Maj til 27. ditto jeg til Jægersborg søgte Kongen om min Udrejses Befordring; mens Overcammerjunker [Knuth] viste mig af, sagde, det er nu ikke Lejlighed. D. 2. Juni var jeg paa Gisselfelt hos Overcammerjunker om Udrejsens Befordring. D. 5. Juni til d. 8. ditto jeg var paa Jægersborg hos Kongen om Udrejsens Befordring, fik Ordre i Hafnia at befragte et Farety dertil. D. 14. Juni til d. 18. ditto i Hafni, jeg talte med Kongen i Vognen og fik nu et Farety dertil at befragte. D. 24. Juni til d. 6. Juli, at Køkkenet tændtes [ø: at Togtet begyndte], 12 Dage, jeg var i Hafni om Udrejsens Befordring, fik kgl. Ordre³⁾).

Der synes ikke at være bevaret noget officielt Aktstykke, som kan oplyse noget om Grunden til denne paafaldende Forhaling af Sagen fra Gen. Kom.'s Side. Det er vanskeligt at tænke sig, at der ikke har været enten Slendrian eller passiv Modstand med i Spillet; thi at man først efter 3¹/₂ Maanedes Forløb har været i Stand til at finde et passende Fartøj, skulde synes utroligt; det drejede sig jo dog kun om en yderst beskeden Udkommando.

Endelig d. 6. Juli 1692, Kl. 4 e. M., kunde Jens Sørensen lægge ud gennem Bommen med den til hans Raadighed stillede kgl. Galliot „Grønne Jæger“. Som Skrivere⁴⁾ fungerede hans Stifsøn *Abraham Høyer* og en Mand ved Navn

¹⁾ Brevbogen Nr. 24. Kgl. Bef. t. G. K. Nr. 21. — ²⁾ Ghr. *Chr. Sigfred v. Plessen* (1646—1723), der i Jan. 1692, efter P. Brandts uduelige Finansstyrelse, var blevet Præsident for Rentekammeret og ved sin Dygtighed fik Statens ødelagte Finanser bragt paa Fode. I Jan. 1700 blev han fjærnet, til stor Skade for Landet. — ³⁾ J. S. A., XIII. — ⁴⁾ J. S. A., XIII.

Frants Jensen Balck, om hvem ellers intet kan oplyses, hvis han da ikke skulde være identisk den Fr. J. Sølsborg, der var med i 1690 og altsaa muligvis Jens Sørensens egen Søn. Gen. Kom. medgav ham et Rejsepas lige-lydende med det fra 1690, om Hjælp med Lodser og Baade¹⁾. Rejsen blev iøvrigt mærkelig derved, at Jens Sørensen havde sin Milevogn med om Bord og jævnlig tog den i Land og brugte den i stor Udstrækning til Opmaaling af Kyster og Indlandsveje, og naar Resultatet af Rejsen blev det smukke og fortræffelige Kort, som endnu opbevares i Søkortarkivet (I, 40, J. S. Atlas XVII, 21), og om hvilket *Løwenørn* bemærker, at det af alt Jens Sørensens Arbejde har det bedste Udseende²⁾, da kan dette formodenlig i stor Udstrækning tilskrives det snilde Hjælpemiddel, han selv havde skabt sig i sin Milevogn.

Hovedtrækkene i Rejseruten³⁾ var følgende: Han gik ned til Møen og langs Falsters Østkyst til Gedser (Revet fik han ikke maalt denne Gang), derfra S. om Laaland til Nakskov Fjord. Paa en Afstikker, han selv gjorde til Nykøbing, hvor Kongen netop opholdt sig paa Slottet, havde han Foretræde for denne og udvirkede for sig en ny Ordre til Øvrighederne, om ogsaa at forsyne ham med Heste til Milevognen. Fra Laaland stod han over til Langeland, gik S. om denne Ø til Ærø, derfra tilbage Ø. og N. om Langeland til Svendborg og videre helt op til Middelfarsund, saa til Aarø og Linderum. D. 9. Sept. traf han her atter Kongen, som kom sejlene fra Assens, og viste ham *14 Stkr. nye Kort*. Saa gik han videre ned langs Slesvigs Østkyst, og d. 24. Sept. gik han i Land i Sønderborg med Milevognen og maalte Als Land ned til Kejnæs. Som Kuriosum kan her indskydes, at *Johan Daniel Major*⁴⁾ i sin Rejseberetning meddeler, at der i Sønderborg var blevet fortalt ham om „en Fremmed“, som for nogen Tid siden med kgl. Pas og Privilegier var rejst for at opmaale Landet og Dybden i Havet og bringe det i et ordenligt Kort. Han havde et Hjul i Vognen, som knækkede, for hver Gang det gik rundt. Dette tyder jo paa, at Milevognen har vakt en vis Opsigt, hvor i Landet den kom. Fra Als gik han tilbage til Svendborg, derfra N. om Langeland, gennem Smaalandsvandet og Grønsund til København. D. 15. Okt. afmønstredes Folkene. „D. 17. jeg paa Slottet opvartede indtil Eftermiddag Kl. 2 efter Maaltid, daa Kongen saa mig mildelig an 3de Ganger, og Overcammerjunkeren kom til mig og spurde, hvor Rejsen gik af.“

„D. 6. Decbr. til 14. ditto jeg var i Hafni hos Kongen med Carterne.“ Da han ikke specificerer dem, kan det ikke ses, hvor mange af dem der muligvis er til endnu; men foruden det tidligere nævnte store Oversigtskort (dat. 1692), som roses af *Løwenørn*, er der flere andre udaterede Kort i Søkort-Arkivet, som formodenlig hører med til denne Rejses umiddelbare Udbytte.

¹⁾ Brevbogen, Nr. 26. — ²⁾ Søk. Ark. Kat. 1784—85 (Ms.). — ³⁾ J. S. A., III og VI. — ⁴⁾ Suhms Nye Saml. III, S. 126.

Da *Køge Havn* nylig havde lidt stor Skade som Følge af en Storm, var Jens Sørensen d. 16. Decbr. med til, sammen med „Herrerne“ og Magistraten, at besigtige Skaden¹⁾, og det overdroges ham at udarbejde et *Kort*, „og jeg indtil d. 24. Decbr. arbejdede [paa] at maale [og] afridse Byen, Aaen og Havnen, færdig gjort i 9 Dage“. Det endnu eksisterende Kort (Søk. Ark., Ant. Kort I, 32) er dateret 4. Jan. 1693. D. 13. Marts udarbejdede han, „efter *Romers* Begæring“, et skriftligt Forslag om *Køge Havns* Reparation og *Bolværkets* Bygning²⁾, som han nogle Dage senere afleverede i København. „Samme Tid annammede og *det forrige store Kort* af Biblioteket, som Kongen havde befalet *Harboe*“.

Ved denne Tid lader det til, at Jens Sørensen har begyndt at rejse det Spørgsmaal, om og hvorledes det muligvis kunde tillades ham at offentliggøre sine nye Kort. D. 18. Marts 1693 skriver han til sin „gunstige Patron“, Overkammerjunker *v. Knuth*³⁾: „E. Exc. forleden befalede, at jeg skulde forklare, hvad mit Henseende er med Søcartet til Trykken at forfærdige“, og saa nævner han først den Mulighed, at det sker paa Kongens Bekostning, i hvilket Tilfælde Kongen selv kan afgøre, om Oplagene af de trykte Kort skal forvares i Kongens Gemmer og alene være forbeholdt Flaaden, eller om han vil lade dem forhandle offentligt. Som en anden Udvej kunde det tænkes, at Kongen vilde give ham 20 el. 30 Aars Privilegium paa Udgivelsen og Forhandlingen i Danmark og Norge af hans egne nye danske Søkort over Østersøen og de kgl. danske Lande og Strømme; saa vilde han søge sig nogle Medinteressenter til at skyde Penge i Forretningen. „Og om, imod Forhaabning, noget iblandt de danske Lejligheder skulde findes, som derudi ikke skulde trykkes, dette kan efter Ordre fra Østersøen udelades“, d. v. s. at en og anden Detalje af militær Betydning kan udelades af Østersøkortet.

Noget Svar herpaa synes Jens Sørensen ikke at have faaet, eller ogsaa har det været et Afslag; der kom i alt Fald ikke noget ud af Sagen denne Gang.

I Sommeren 93 havde han atter Mogens Helleberg ude hos sig i *Køge*, dog kun i 3 Dage, vel snarest til Hjælp ved Paaføringen af Navne. „D. 26. Novbr. til d. 22. Decbr. jeg var i Hafni med 9 *Stkr. Carter*, for Kongen fremviste, søgte min Løns Betaling, og Kongen 4 Gange mine Carter udi Rondelen besaa og dertil ladet sammen hente alle Admiralerne, Generalen [o: Niels Juel], Com.-Herrerne, *Rømer* og Overcammerjunker, og daa Kongen befalede Admiralerne mine Carter paa Admiralitetet for sig tage, tillige og mig in Person examinere og tilspørge imod Kongens Bog, den nye Atlas, som A° 93 i Paris i Frankrig trykt var. 2^{de} Gange de havde mig og Carterne fore paa Admiralitetet.“

„A° 1694 d. 31. Jan. til 8. Febr. i Hafni fik jeg af Kongen den nye franske See-Atlas, at jeg den imod mine gjorte Carter skulde conferere, daa jeg

¹⁾ J. S. A., XIII. — ²⁾ J. S. A., XIII. Brevbogen Nr. 36 og 37. — ³⁾ Brevbogen Nr. 38.

sad dermed paa Admiralitetet 4 Dage og Aftener til Kl. 8 og skrev. D. 22. Febr. til d. 24. ditto var jeg ude og paa Admiralitetet indleverede mit skriftlig om Fauterne udi den franske Atlas¹⁾.

Det Atlas, der her sigtes til, er „*Le Neptune François*“, et stort Kortværk, udarbejdet paa Kong Ludvig XIV's Befaling af *Cassini* og andre, som for Vestevropas Vedkommende bød paa overordenlige Fremskridt, idet det her var baseret paa en Række nye nøjagtige astronomiske Længdebestemmelser²⁾. For de nordiske Farvandes Vedkommende var det derimod ikke stort beventt, hvilket blev udførlig paavist af Jens Sørensen, der Punkt for Punkt gennemgik de herhen hørende Kortblade (Nr. 2, 3 og 4)³⁾. Om man, siger han i sin Indberetning⁴⁾, yil behage at sammenligne hans egne nye Kort med fremmede, være sig franske og eller hollandske, „da skal befindes, hvad Forskel der er imellem det, som er accurat, med Flid befaret, observeret og betegnet, og det som faut efter andres Beretninger og andres Søkort og urigtige Tegninger afcopieret og anlagt er.“ Dog bør man ikke laste dem, der til Trods for deres mangelfulde Viden har tegnet disse Kort, „mens dem bør Løn eller Ære, som sig vil bemøje og besvære udi saadant Arbejde, som ikke alene for sin egen, mens til sin Næstes Gavn og Nytte hensigter“. Men paa den anden Side, dersom det ikke skal regnes for noget at rette Fejlene i Søkortene og forbedre dem, „daa haver jeg mine vel 12 Aars Tid og store usigelige Flid og Besvær herpaa ilde anlagt, og naar som jeg henser til min Forbedring derudaf, da bliver jeg nu træt og ked derudaf.“

Disse mistrøstige Ord kunde tyde paa, at den Tanke har været fremme, om man ikke maaske kunde hjælpe sig med de franske Kort og spare sig Fortsættelsen af Jens Sørensens Arbejde. Men Admiralitetet tog dog afgjort hans Parti i sin Indstilling til Kongen af 24. Febr. 1694⁵⁾: Adm. har efterset J. S.'s Søkort over Østersøen og eftergaaet hans Kritik af det franske Atlas og fundet den velbegrundet, „saaledes at de franske Søkorter udi de fleste Poster er uddragne af de hollandske og ere helt urigtige, saavidt Østersøen angaar. Og saasom slig Jens Sørensens Forehavende er meget nyttig saa vel for E. K. M. Tjeneste som Undersaatter, ville vi allerund. fornemme, om E. K. M. vilde allern. tillade, at han nu med forderligste maatte forsendes ad Kattegattet, derover ligervis at forfatte et rigtigt Søkort.“ Hertil anbefaler man Skibet „Frøken Elsen“ med en Chalup, en Jolle, samt 28 Mand Søfolk, med en Løjtnant og en Lærling til at kommandere Jagten og gaa ham til Haande, udi hvis han kunde finde tjenligt at foretage, hvorved de to Officerer kunde faa bedre Kundskab om Farvandet, hvad der vilde komme Kongens Tjeneste tilgode. — Allerede d. 27. Febr. fik Gen. Kom. Ordre til at gøre fornøden Anstalt dertil.

¹⁾ J. S. A., XIII. — ²⁾ *W. Wolkenhauer*: Leitfaden zur Gesch. d. Kartographie. 1895. S. 45. — ³⁾ Af disse er de to her gengivet i Tavle II og III. — ⁴⁾ J. S. A., XIII. — ⁵⁾ Krigskanc. indk. Sager f. Søet. 1694, Nr. 98. Admir. Kopibog, S. 215.

D. 19. April forespørger Jens Sørensen hos Kongen, „hvorledes jeg mig med den Hallandske og Norske Cust, de Svenske vedkommende [3: Bohuslen], skal forholde, at mig derudi ej nogen Hinder eller Ulempe maatte tilføjes“¹⁾. Herpaa foreligger dog intet Svar. D. 24. s. M. ansøger han om at faa sin aarlige Løn forhøjet til 600 Rdl., da han ikke kan subsistere ved ringere, „og som mig er bevidst, at andre, som sig haver paataget sligt højvigtigt Værk, nyder kgl. Bestalninger som Søkort-Directeurer [han sigter hermed til sine samtidige svenske Værkfæller Rosenfelt og Gedda], altsaa vil jeg allerund. formode, E. K. M. mig baade med ombegærte 600 Rdl. aarlig Løn samt Bestalning, hvad jeg udi E. K. M. Tjeneste maa for passere, benaadiges“¹⁾. Han opnaaede dog kun at faa anvist sin resterende Gage „til forleden Nytaar“, men ingen Forhøjelse²⁾.

Til at kommandere „Frøken Elskén“ foreslog Admiralitetet³⁾ Lt. *M. C. Bomfeldt*, „da han er kyndig i Navigationen“, hvilket stadfæstedes af Kongen, og d. 30. April udstedtes Instruks for ham, hvori det hedder, at han „med første føjelig Vejr og Vinds Tilladelse skal forsejle herfra gennem Sundet ad Kattegattet, og ellers videre, hvor bemeldte Jens Sørensen det Tid efter anden begærendes vorder, samt flittig gaa ham til Haande udi hvis han agter at paaslage til hans forehavende Commissions Fuldbyrdelse“. I øvrigt skal han holde rigtig Journal og Bog over alt passerende, for alting stifte god Enighed inden Skibsborde og selv gøre sig den forehavende Maalning og Farvandet mest muligt kendt⁴⁾.

To Dage tidligere havde Kongen givet Jens Sørensen selv et almindeligt Rejsepas i Form af et aabent Brev⁵⁾, hvori det befaledes „alle Vores høje og nedrige Civil- og Militair-Officierter og Betjente, samt Udliggere til Søs, som han hænder for at komme og hermed besøgendes vorder, at . . . de hannem til det bedste befordrer, baade med Lodser, saa og med fri Heste til den af hannem brugende Milevogn, og ellers udi hvis andet han deres Hjælp kunde behøve“; ligesaa paalægges det „alle de af Vores Undersaatter, som Landenes Grunde og anden Lejlighed kunde vide at give Navn og derpaa Anvisning gøre, at de hannem derom al fornøden Underretning meddeler, saa og dersom han af Storm og Uvejr indtrænges i nogen Havn, at han da med Anker, Tov, Folk, Victualier og anden Skibsfornødenhed for billig Betaling undsættes.“

Da intet uden Jens Sørensens egen Løn var fastsat i Reglementet, havde Gen. Kom. maattet handle paa egen Haand med Hensyn til forskellige Udbetalinger til Togtet, førend Jens Sørensen „sig til bemeldte forestaaende Rejse har villet resolve“; han var aabenbart blevet klog af Skade og forlangte Pengene paa Bordet straks, i Stedet for selv at maatte lægge hele Summen ud af sin egen Lomme og saa bagefter vente i Aarevis paa at faa

¹⁾ Krigskanc. indk. Sager f. Søet. 1694, Nr. 210. — ²⁾ Kgl. Bef. t. G. K. 1694, S. 314. —

³⁾ Admir. Kopibog S. 253. — ⁴⁾ Admir. Kopibog S. 259. — ⁵⁾ Brevbogen Nr. 42.

sine Udlæg refunderet. Man sporer en vis Irritation over denne Fordringsfuldhed i den Redegørelse¹⁾, hvormed Gen. Kom. d. 5. Maj til sin Undskyldning oplyser Kongen om Nødvendigheden af dets Handlemaade:

„1^o have vi maattet tilfredsstille hannem for sine gamle Fordringer, som bedrog efter hans indgivne Regning 242 Rdl. 80 Sk., hvilke vi dog have modereret til 159 Rdl. 82 Sk. 2^o Tre Maaneders Gage til tvende Skrivere, som han har antaget at gaa sig til Haande og udi Pennen forfatte, hvis ved samme hans Forretning kunde forefalde, hvilke han haver tilsagt imidlertid maanedlig at nyde til Gage den ene 16 Rdl. og den anden 10 Rdl., bedragende sig til 76 Rdl. 72 Sk. 3^o Kostpenge for sig selv som Capitain mdl. 16²/₃ Rdl., den første Skriver som Lieutenant 13¹/₃ Rdl., den anden som Lærling 8 Rdl., og derforuden paa en Lieutenant, som efter Admiralitetets Forslag medfølger, 13¹/₃ Rdl., betalt for 3 Maaneder 177 Rdl. 39 Sk. 4^o til Lodspenget og anden forefaldende Extraudgift ved Skibet, mens det ude er, 50 Rdl. 5^o Hertil beregnet et Kvartal af hans Løn efter Reglementet, som hannem og blev betalt, 73 Rdl. 24 Sk. [nemlig med Fradrag af visse Smaa-skatter]. Bedrager sig saa, hvis han i Penge bekom, 537 Rdl. 45 Sk.“ Kongen godkendte de affholdte Udgifter og gav Bemyndigelse til Afholdelse af fremtidige lignende til Togtet. Alligevel maatte Jens Sørensen dog atter gribe til sin egen Pung for at klare sig: „D. 2. Juli Moder [o: hans Hustru] rejste til os til Hafni med Penge.“

Som Skrivere fungerede paa denne Rejse²⁾ *Peder Lauridsen Weibel* fra Køge og *Johan Lyrer*, vistnok ogsaa en Køgeboer. D. 3. Maj lagde Skibet ud gennem Bommen, og Turen gik saa op til Kronborg, Kullen, Hesselø, Ebeltoft, Grenaa, Randers, Mariager, Aalborg, Løgstør, tilbage gennem Limfjorden og op til Fladstrand og Skagen, saa til Læsø, hvor de forgæves søgte efter Trindelen, skønt de havde to Læsøboer til Hjælp, Anholt, Hjelm, Vejro, og saa tilbage til København, hvor de ankom d. 30. Juni og fik Proviant. D. 2. Juli lettedes paa ny for at staa op langs den Hallandske Kyst, til Hallands Væderø, Kongsbak, Gøteborgs Skærgaard, Pater Noster, og saa samme Vej tilbage igen. D. 3. Sept. lagde Skibet igen ind gennem Bommen³⁾.

„D. 19. Novbr. til 24. ditto jeg var i Hafni, søgte Harboe, begærede han som en Patron i dette Værk vilde mig antage.“ Men herom forlyder dog intet videre.

„A^o 1695 d. 4. Marts til 6. ditto var jeg ude hos Kongen med *Kattegats Cartet* og det leverede.“ Tillige har han vel ved denne Lejlighed afleveret det Specialkort over *Fladstrand og Hirsholmene*, dat. 5. Marts 1695, som er indbundet i „Frederik V.'s Atlas“ (XXXV, 78; jfr. J. S. Atlas VIII, 7).

I nogle Regnskabsoptegnelser fra 1695 (uden Dato) læser vi: „En Milevogn

¹⁾ Krigskanc. indk. Sager f. Søet. 1694, Nr. 248. — ²⁾ J. S. A. III og VII. — ³⁾ Gen. Kom. indk. Sager, 1694, 5. og 12. Juni (Rapporter fra M. C. Bomfeldt).

kosted mig efter Regning 40 Rdl.“; da Summen er saa lille, er det vel kun selve Vognen, der er blevet fornyet, ikke Maaleværket. Endvidere: „2^{de} Kobberplader til Søkort udstukne kosted mig inalles 30 Rdl., deres Aftrykkelser, Prøver, Umage og Papir“ . . . (Summen ikke tilføjet), hvilket viser, at Tanken om Offenliggørelse af hans Kort stadig sysselsætter ham.

D. 21. April 1695 indgav Jens Sørensen en lang Skrivelse til Kongen¹⁾, som indeholder udførlige Oplysninger om *Fyrforholdene ved Skagen og Nidingen* og tillige vidner om hans skarpe Blik for den praktiske Søfarts Krav. Den lyder saaledes:

„Udi E. K. M. Tjeneste paa Søcarts Rejsens Forretning haver jeg observeret det, at Skauens Fyr, som staar strax inde ved Skauens By og er alt for langt oppe fraa den yderste Landpynten, der som Revet sig udstrækker, og eftersom der er en høj Sandbanke 780 Fv. længer ude in ONO. fraa Fyren af, nærmere imod Revet, og siden fraa samme Banke ud til yderste Landspidsen in SOT. 480 Fv., der fraa samme Landspids gaar Revet enddaa ud in NOT., 1¹/₂ Fjerendel Mil ud, dette er storlig fornøden og den søfarende meget nytteligt, om det maatte behage E. K. M. at beordre Fyren at flyttes fraa den Sted, som han staar, og oprettes derude paa den forbemeldte Banke, hvilket lettelig kan hastig ske med ringe Bekostning, Træværket at nedtage og ligedan at opsætte. Denne Sandbanke er fri oppe fraa Stranden, er bred og vel fuldkommen saa høj, som der Fyren nu staar (nemlig der Fyren nu staar, er den Banke 13¹/₂ Al. høj og 18 Fod bred; der Fyren skulde sættes, er Banken 20³/₄ Al høj og 90 Al. bred); det er en stor Fordel [og] desbedre Efterrettelse for Skibene, som om Nattetider med hardt Vær kommer og skal bukke omkring Revet, at de haver Fyren saa meget nærmere ude imod Revet og uhehindret altid at kunne se (Fyren kunde sættes [med] 16 Al. høje Stændere med Tømmer og alt for 100 Rdl. eller ringere), i den Sted at Fyren, som den nu staar, temmelig kommer dog i Skjul bag denne forbemeldte Banke, naar som man kommer ved Revet. Og tilmed at mangen Skipper, som ser Fyren saa langt fraa sig, synes at han er langt nok ude fraa, og fordi der gaar dybt Vand nær imod Revet, saa bukker han for snart, til sin Ulykke; dette uden Tvivl haver været en stor Aarsage, at der hidindtil saa mange ere komne til Ulykke. Der er grov Sand og smaa Stengrusel overflødig nok nær ved Banken og ved Strandbredden til at opføre paa Banken omkring Fyren, som Vinden skal ikke bortblæse, saa og det samme Kulsinder, som ved forrige Fyr ligger affaldet, om de ville det didføre, Banken dermed at bestrø og for Blæst forvare. Eftersom jeg ved Søfarten fraa min Ungdom op er bevant, saa ved jeg, at dette nødiggøres, om E. K. M. det ellers saa behager. Og saasom jeg nu, næst Guds Hjælp, efter E. M. Befaling, som hs. Exc. Hr. General Niels Juel haver mig forkyndet, tænker forinden 2^{de} Ugers Forløb at didkomme

¹⁾ Brevbogen Nr. 45.

og der i Arbejdet fraa Skauens Pynt og Vester om Jydland og Holstein [ø: Slesvig og Holsten] at fortfare, saa snart som jeg den begærede Befordring paa Gen. Com. erlanger, om E. M. behager, at jeg daa med det samme nogen Ordre fraa E. M. derom skulde medbringe og Steden utydelig dem udvise og Fyren paa Stunden flytte, som paa faa Dages Tid kan ske. — For det andet paa Nidingen som 2^{de} Fyrer er og aleneste 2^{de} Jærn-Fyrekurve staar sætte plat neder paa hver sin lille Hympe af Sand og Sten [og] Kulsinder sammenkast, hver Hympe, om jeg ret erindrer, er ikkun 1½ el. 2 Fv. høj, saa var og dette meget nytteligt, om der paa Nidingen maatte opsættes 2^{de} manerlige Fyrervipper af Træværk, saadanne som de paa Falsterbo, Anholt og Schagen staar, og disse saaledes paa hver sin Hympe in NO. og SV. fraa hinanden, ungefær 30 Fv. imellem dem, saa at de Sejlende, som kommer langs Strømmen fraa NV. el. fraa SO. af, at de dem desbedre kan se adskilte, og naar som de saa højt komme at staa, kunde de kendes 1 el. 2 Mile des længere i Søen til den Sejlendes Efterretning, desbedre sin Kurs at rette. Nidingen ligger saaledes, som E. M. udi mit indleverede Søkort kan finde, det betegnet er. Nidingens Land udi sig selv er et Land ud af Sand og Stengrusel, er noget lavt Land, smalt og spids til den østre Ende og bredt til den vestre Ende og nogle store Stene paa begge Enderne. [Herefter Beskrivelse af Revene]. Nidingens Lands Storlighed er: Længden, fraa den østre smalle Spids tør Land op til Fyren 360 Fv., fraa Fyren ud til den vestre Ende tør Land 130 Fv., 490 Fv. Bredden, den østre smalle Landspids af Stengrusel 5 Fv. bred, mer Vester 10 à 20 Fv., strax Østen ved Fyren 60 Fv. bred, og den vestre Ende Landet er 157 Fv. bredt. Paa den brede Ende er ikkun lidt Jord og Græs, et Par Stykke Faar der om Sommeren at føde. Træer er der ikkun aleneste en lille Klynge Vibentornebusker. Landet er dog saa højt, at Vandet gaar ikke overalt, derpaa staar et Stenkullehus, af Mursten og Kalk opmuret, med Tegltag paa, som 2^{de} Fiskere er tilbeordret Fyren at opvarte, og hver 14. Dag een den anden afløser fraa Landet af.“

Admiralitetet sluttede sig i Skriv. af 24. April disse Forslag¹⁾: „Efter E. K. M. allern. Befaling haver vi paa Adm. været samlede og efterset saa vel Sr. Jens Sørensens forfattede nye Søkort over Kattegattet som hans Forslag om Fyringernes Forflyttelse paa Skaun og Nidingen. Da hvad sig angaar Søkortet, *finder vi samme temmelig accurat*, saavidt som vi deraf kan erfare, og *hel nyttigt til de Søfarendes Efterretning at komme for Lyset*. Ligeledes finder vi Forslaget om Fyringens Forflytning paa Skaun hel gavnligt. Dersom de Svenske kunde ligeledes overtales at forflytte efter Forslaget deres Fyr paa Nidingen, skete de Søfarende sammeledes god Tjeneste.“

Allerede d. 22. April havde den utrættelige Mand indgivet en ny Skrivelse²⁾ angaaende Fortsættelsen af Opmaalingen:

¹⁾ Krigskanc. indk. Sager f. Søet. 1701, 18/a. — ²⁾ Krigskanc. indk. Sager f. Søet. 1695, Nr. 172.

„E. K. M. allern. Vilje, som jeg tilforn hos E. M. selv haver hørt, at E. M. vil have Søkortet i Rigtighed saa vidt indrettet hen ud til Lindesnæs og den ganske vestre Siden af Jydland; altsaa fik jeg forleden Aar Kattedagtet paa begge Sider klar ud til Paternoster og Skauens Rev og alting med største omhyggelig Flittighed befaret, og synderlig den svenske Side med alle des Stæder og Fæstninger, Havner og Lejligheder, med største Frygt og Livsfare, selv personlig besøgt og rigtig aftegnet og des Cart forleden d. 5. Marts paa Slottet indleveret. Saa mangler der endnu paa den norske Siden fra Paternoster Vigsiden hen ud til Lindesnæs, som jeg mener at mesten Delen paa en Sommers Tid til Skibs kunde befares, om man dertil tidlig i Foraaret blev udfærdiget, naar som E. M. det saa vilde have. Ellers efter mine forrige Forslag haver hs. Exc. Hr. Gen. Lt. Juel forkyndet mig, at E. M. vil, at jeg nu i denne Sommer det resterende udi Limfjorden skal befare og indrette samt den ganske vestre Side paa Jydland fra Skauens Rev hen forbi med Føhr og Silt og alle Øer, Grunder, Rever og alt i sin rette Figur indrette saaledes, med min Milevogn over Land henfare langs Custen og Jydland tværs over maale. Til samme Rejse staar jeg nu ganske klar at gaa fort udi, eftersom Rejsen er lang og Arbejdet vil falde vidtløftigt og besværligt, alt at kunne paa en Sommers Tid udstrække, om den ganske Side skulde saaledes forfølges med holsteinske Custen indtil Hamborger Elve, eller saa vidt man kan formaa.“ Derefter beder han paany om den Lønforbedring, som Kongen forrige Foraar lod ham tilsige ved Harboe, „tillige med at faa E. K. M. Brev paa hvad Navn som E. K. M. allern. behager, at jeg herefter i denne Forretning maa passere fore, enten Søcart-Directeur eller Titel af Capitain til Søs — — — eftersom den, der Søkort i Sverrig gør, han begge disse Titler nyder, uanset han dog ikke ved Søfarten tilforn bevant var eller det forstod.“

Sidstnævnte Ønske blev nu omgaaende opfyldt. I en Skrivelse af 27. April fra Kongen til Gen. Kom.¹⁾ omtales Jens Sørensen som „Søkort-Directeuren“, hvad der fra nu af var hans officielle Titel. Derimod blev der intet af den ansøgte Lønforbedring; han maatte endog nøjes med at faa anvist sin resterende Gage til forleden Nytaar. Endnu d. 9. Maj gentager han sin Bøn og minder om tidligere Løfter, men alt forgæves.

I det kgl. Rejsepas²⁾, der udstedtes d. 18. Maj, blev der paalagt Myndighederne at skaffe ham ikke blot Heste til Milevognen, men ogsaa en Vogn med Heste til medførende Instrumenter og Folk. Som Skriver ledsagedes han af sin Broder *Peder Sørensen Sølsborg*.

Rejsen tiltraadtes med Milevognen³⁾ fra Køge d. 25. Maj 1695 og gik over Roskilde til Kalundborg, derfra med Færge til Aars, og saa ad Landvejen over Aalborg og Hjørring til Skagen, som jo skulde være det egenlige Ud-

¹⁾ Gen. Kom. kgl. Res. Nr. 19. Brevbogen Nr. 48. — ²⁾ Brevbogen Nr. 49. — ³⁾ J. S. A., VIII (Rejsejournalen er gengivet in extenso i Kap. II).

gangspunkt for Opmaalingen. I Skagen traf han fornøden Aftale med Borgmester *Fedder Hansen* om Fyrets Flytning, i Forventning om, at Regeringen vilde billige hans Forslag. Borgmesteren paatog sig at besørge Arbejdet og levere en Mast paa 16 Alens Længde og $2\frac{1}{4}$ Alens Omfang til Stænder, samt nogle 12 Al. lange Skibs-Egebjælker til Krydsfod og Stivere, og en lang Spire til Vippe, med Benyttelse af det gamle Jærnværk, for 50 Rdl. Opstanderen paa det gamle Fyr var kun $6\frac{1}{2}$ Al. høj, Jærngaffelen $1\frac{1}{4}$ Al. høj, den øverste Ende af Vippen ud til Fyrspannden 9 Al., den nederste ud til Klumpen og Tallien $11\frac{1}{2}$ Al.

D. 9. Juni drog han saa videre langs Vestkysten, og allerede et Par Dage efter var det, at han i Højen blev indviklet i den tidligere omtalte Drabs-sag; han fortsatte dog Rejsen og naaede sidst i Aug. ned til Elben, hvor han bl. a. fik Lejlighed til at se sig godt om i Hamborg og til at anstille Observationer ud ad Floden. Saa gik han igen op langs Slesvigs Vestkyst til Ribe, derfra til Kolding og videre over Fyn, og d. 30. Okt. var han igen hjemme i Køge. I en Redegørelse¹⁾ af 17. Dec. giver han følg. Oversigt over sit Arbejde paa Rejsen:

„1°. Ganske *Limfjorden*, med alle sine Bugter, Vinkler og hvis som nærmest om ved Fjordkanten kunde synes [o: ses], som og alle des Øer, Holme, Grunder og Dybder, ethvert paa sin rette Sted efter Compas-Strækning og rette Figur aftegnet og *et aparte Cart* derover strax forfattet (Søk. Ark. Ant. Kort, I, 16; J. S. Atlas III, 4).

2°. Ved *Skauen om Fyrens Forflyttelse* tog jeg til mig Skauens Byfolk, paa ny maalte imellem Bankerne og der omkring, og ligervis Bankernes Højde opmaalte, og udviste Steden til Fyren at sættes, og aftalte med Borgmesteren derom i alle Ting.

3°. Med Compas ved Milevognen haver jeg kørt dicht ved Strandbredden fra *Skauens Rev* og det ganske *Jydland* og ganske langs de *holsteinske Diger*, fra Højer indtil Glückstadt, saa til Altona, og alle Digernes Vinkler efter Compas og Maal rigtig aftegnet, og hvor som Forlande uden Digerne er, som og alle Slysserne, ethvert paa sin rette Sted aftegnet, som og fra adskillige Orter paa Landet ud til Øerne og andet med Compas afpejlet og Strækningerne observeret [Kort over Sønderjyllands og Holstens Vestkyst, Søk. Ark., Ant. Kort, I, 9; J. S. Atlas II, 2].

4°. *Hamborger Stad* inden ved Brystværket paa Vallen, langs omkring Byen paa Vallen, uformærkt paa sær Maade haver jeg maalt og antegnet, saa og ud til Stjern-Skandse og ud til Altona, og *Altona* langs og tværs, og forbi langs Elven maalt og afpejlet [Kort over Hamborg og Altona 1718, cop. af H. Arbien, i Fr. V. Atlas XXIX, 78].

5°. *Hamborger Elve* haver jeg med en Lodsmand ved Navn Capt. Hans Dreyer paa sin Jagt, som Præsidenten i Altona mig forskaffede, og befaret

¹⁾ Krigskanc. indk. Sager f. Sæet. 1695, Nr. 523.

fra Altona langs ud ad Elven, alle Grunder, Holmer, Dybder og alting, saa-vidt jeg i Hast kunde observere, og alle Tønderne paa Elven hen ud forbi Glückstadt nøje observeret, hvorledes de efter Compas-Strækning, den ene fra den anden af, ere lagte, de sorte og de hvide Tønder, og hvor langt enhver ungefær ligger fra hinanden [Søk. Ark., Ant. Kort, I, 7; J. S. Atlas II, 3].

6°. I Glückstadt kunde jeg ikke faa Befordring hen ud ad Elven imod Ny Værk eller Helliglandt, uden aleneste fra Glückstadt lige hen til Brunsbüttel. Derfor jeg rejste til Husum Stad og derfra med en Jagt hen ud iblandt *Øerne*, nemlig til Førde, Amrom, Listerdyb, Rømø, Mandø og Fahnø. Alle disse Lande med Milevognen maalt og afpejlet, og med Lodserne Listerdyb ganske hen ud befoer. Mens hvor som jeg paa Grunderne ikke kunde komme formedelst Storm eller tyk Vejr, som af vestlig Vind i dette Aar meget indfaldt til mit Arbejdes store Besvær, eller formedelst anden Forhindring, det haver jeg der des Lejligheder af Lodsmændene, deres Fiskere og Søfarende flittig udspurgt og antegnet.

Udi Holstein paa den fyrstelige [o: holsten-gottorpske] Grund, der jeg overalt ganske ingen Assistentz maatte bekomme eller nogen Efterretning, uden jeg baade Hesteleje og alting paa det allerdyreste maatte betale, mens al den Viderværdighed og Fortræd, som mig saa ofte paa denne Rejse haver bemødt, dog ikke anset, mens altid continue mig udi Søcartz-Arbejdet paa det alleromhyggeligste befittet og ikke nogen Dags Tid mig derfra forsummet.“

I 1696 holdt Jens Sørensen sig stille og rolig i Køge, aabenbart sysselsat med at bearbejde sine Resultater kartografisk. Imod Sædvane maatte Admiralitetet ligefrem sende Bud efter ham, da man om Efteraaret fik Brug for hans Hjælp, og følgende Skrivelse¹⁾ afgik da til ham: •

„Næst al Velstands Ønske! Som man her i lang Tid til hannem ikke haver fornummet, da vil efter H. K. M. Befaling jeg hermed fornemme, hvorledes med hannem er beskaffet, og derhos lade vide, at her er kommen to nye Søkort fra Holland, som H. M. vil, at de imod Eders gjorte skulle confereres, om de kommer overens; om I er ved Helbred, da at ville komme herhid, hvorpaa Eders Svar strax forventes, om I ikke selv kan komme. Næst den Allershøjestes Beskærmelses Erønskning, forbliver Eders tjenstvillige Niels Juul. Kbh. d. 11. Sept. 1696.“

Jens Sørensen rejste straks til København og modtog de to omtalte Kortværker, der viste sig at være *Rosenfelt* og *Geddas* svenske Søatlas, trykt i Amsterdam 1694, og et lignende hollandsk af *Johannes Loots*, trykt c. 1696, og efter at have gennemgaaet dem afgav han d. 3. Novbr. en overordenlig grundig Betænkning²⁾ om dem til sin „gunstige Hr. Patron“ Niels Juul. Han benytter her Lejligheden til at fremhæve, hvilken Forstaaelse og Liberalitet den svenske Regering har vist dem, som derovre har taget denne

¹⁾ Brevbogen Nr. 64. — ²⁾ J. S. A., XIII. I Tavle IV og V gengives her de af *Rosenfelts* og *Geddas* Kort, som vedrører de danske Farvande.

Opgave op, og sammenlignet med hans egen Stilling maa det indrømmes, at deres Arbejde nok kan kaldes en Dans paa Roser.

„Viceadm. Rosenfelt udi Sverige sig befittede udi Søcarterne at forbedre, dertil Peter Gedda [kom] hannem til Hjælp, og uanset Peter Gedda endaa var ved Søfarten ikke noget befaren eller bevant, som han mig selv refereret haver, dog strax gave de hannem udi Sverige Titul af Søcapitain og Søcart-Directeur, og dertil fik at bruge Kongens Jagt „Fama“ med Søfolk og 24 Lærestyrmænd under sin Commando at fare med. Rosenfelt med Gedda fik og Kongens Brev paa, foruden deres aarlig Løn og Kostpenge, at nyde $\frac{1}{3}$ Part udaf alle de Lodspenge, som udi alle Sveriges Havner og Strømme aarligen falder, hvilket til nogle Tusende Daler aarligen indbringes, foruden andre Indkomster af alle Lodserne og Styremænd, som Peter Gedda bekommer og haver Magt, hvilken af dem han synes, at cassere eller dygtiggøre. Tilmed haver og alle Herrerne og Admiralitetet der godvillig rakt dem Haand med al fornødenlig Assistentz og Befordring, at de ingen Modstand eller Forhinder haver vidst af at sige; saaledes haver de med Lyst gaaen fort til Trykken derved.“

Betænkningen er saa at sige en hel lille Afhandling, og Jens Sørensens forstandige Ræsonnementer over nogle af de kartografiske Grundproblemer er af stor Interesse for Vurderingen af hans eget Arbejde, idet de viser, hvilken skarp og selvstændig Dømmekraft han sad inde med. Andensteds vil derfor blive meddelt et fyldigt Uddrag af Betænkningen; her skal vi blot nævne som et Par Hovedpunkter i hans Kritik, at det hollandske Kort over Østersøen og de danske Farvande var en slet og ret Kopi af det svenske Kort, og at dettes Fremstilling af de danske Lokalteter var i Bund og Grund fejlagtig. Men, tilføjer han, naar man ser, hvor mangelfuld Fremstillingen af selv rent svenske Lokalteter er, paa Grund af Opgavens store Vanskelighed, „altsaa vil jeg dem og have excuseret udi alt det, som vores allern. Arvekonges Lande og Strømme angaar.“ Og saa fortæller han til sidst, at han for to Aar siden har haft Besøg i Køge af begge de to svenske Herrer:

„Viceadm. Rosenfelt og Søcart-Directeuren Peter Gedda A° 1694 i Decbr. paa deres Hjemrejse fra Holland de daa udi Køge losserede og komme til mig udi mit Hus og bade mig om at maatte faa se noget, hvad jeg om deres Skær havde tegnet, eftersom de til Holland havde faaet Skrivelse, at jeg udi deres Stæder Gottenborg og de andre havde været. Jeg excuserede mig vel, mens eftersom de lode mig bese deres Tegning, som de daa alt udi Holland havde ladet i Kobber stikke og trykt, saa syntes mig ikke at frygte, uden at lade dem se, at jeg og havde kunnet forstaa saadant Arbejde, og viste dem det, som jeg mange Aar tilforn over deres Orter paa mine Købmandsrejser aftegnet havde; daa jeg overbeviste dem, at mine Tegninger over deres Orter var accuratere og bedre end deres, hvilket de begge ikke

kunde imodstaa, uden med største Berømmelse maatte mig bifalde og give Magt saaledes i Sandhed at være, og derhos referered Peter Gedda, at *han ikke noget Land eller Grund at have maalt, enten deres Længde eller Bredde, mens fornemmeligen ikkun dertil brugt Astrolabium*, hvilken jeg ved, at den til Sœcart's Indrettelse er ikke tjenlig, uden aleneste til Landmæteri og for Ingeniørværk at bruges paa Land.“

Samtidig med Afleveringen af Betænkningen lod Jens Sørensen Kongen bese det nye store *Kort over Jylland og „Holstein“*, som var Frugten af forrige Aars Milevognsrejse, og en Maaned senere forelagde han Kongen et Forslag til „et *Generalkort* over alle mine Rejsers Carter udi eet sammenføjet; dette Kongen meget vel behagede. Kongen gav mig Ordre hvorledes.“

D. 25. Marts 1697 melder han sig da til Kongen og afgiver følg. Skrivelse¹⁾:

„E. K. M. d. 5. Novbr. befaled mig et Sœcart at indrette udi Længde og Bredde efter Kongens Bord, derudi begrebet *fra Hamborg til Lindesnæs og fra Listerdyb hen ind Øster forbi Borringsholm*. Derpaa haver jeg mig befittet og haver her en Udkastning, som er halv færdig, om E. M. allern. vilde behage den at bese, at jeg kan vide E. M. Vilje, om noget af det tegnede skulde udeslutes, førend jeg paa den rette rene Original begynder at arbejde [altsaa om visse Detaljer, af militære Grunde, bør udelades, med Henblik paa senere Offenliggørelse]. E. M. og samme Tid befalede mig, at jeg i dette Foraar kunde være klar med Skibet til Norge at udsejle, befare og i dette Cart til sin Fuldkommenhed indrette, det som nu mangler fra Paternoster hen om til Lindesnæs“. Han beder derfor om, at der snarest muligt maa blive gjort Anstalt til Rejsen.

Allerede d. 30. Marts giver Kongen Admiralitetet Ordre²⁾ til at lade et Skib udruste, og dette beordrer³⁾ næste Dag Sø-Capitainlieutenanten, mandhaft *Peter Hiort*, til at tage Kommandoen paa Jagten „Frøken Elsen“ og forderligst faa den gjort sejlklar, „hvilket saa snart sket er, skal han indtage Sgr. Jens Sørensen af Køge, med hvis Folk og Gods han begærendes vorder, og med første føjelig Vind og Vejrs Tilladelse forsejle herfra gennem Sundet ad Kattegattet og ellers videre, hvor bemeldte Jens Sørensen det Tid efter anden begærendes vorder, samt flittig gaa hannem tilhaande, udi hvis han agter at paaslagte til hans forehavende Commissions Fuldbyrkelse, det være sig med Chalup, Jolle og Folk, faa eller mange, for kort eller lang Tid, og ellers paa Anfordring med hvis han fra Jagten behøver.“ Iøvrigt paalægges det ham at holde rigtig Journal, stifte god Enighed inden Skibsborde, selv gøre sig den forehavende Maaling og Farvandet mest muligt kendt, og flittig tilskrive Admiralitetet, naar noget af Importantz forefalder.

¹⁾ Krigskanc. indk. Sager f. Sœt. 1697, Nr. 105. — ²⁾ Kgl. Miss. og Bef. S. 344. — ³⁾ Admir. Kopibog S. 729.

Saa snart Jens Sørensen fik at vide, hvilken Ordning der var truffet, bad han (9. April)¹⁾ paa det indstændigste om at blive fri for andre Officerer end en Løjtnant Johan Hansen, som var kendt i de norske Skær og derfor kunde være ham til Nytte; „mens flere Officerer jeg aldeles ingen Hjælp kan have af i Søcart's-Forretningen, mens en stor Forhindring, efterdi Officererne tænke til at bemægtige sig Commando paa Skibet og Cajyten betage, der som jeg med mine Skrivere Dage og Nætter behøver at sidde udi stort besværligt Arbejde og Speculation, saadant i Stilhed at indrette.“

D. 13. April befalede Kongen Admiralitetet at tilkalde Jens Sørensen og forhandle med ham om, baade hvad han havde udrettet og hvad der endnu stod tilbage²⁾, hvilken Befaling Adm. 3 Dage senere lod gaa videre til Køge. Jens Sørensen kom da ogsaa straks til København, hvor netop nu hans Drabssag skulde foretages for Højesteret. Dommen, der, som før nævnt, faldt d. 21. April, betød jo en væsenlig Skærpelse af Landstingsdommen, hvilket voldte Jens Sørensen saa stor Ærgrelse, at han rejste lige hjem igen, uden at have forhandlet med Admiralitetet, hvorfor dette d. 26. April sendte ham en ny Formaning³⁾, der dog kun førte til, at han sendte sin Stifsøn Abraham afsted med to Kort, nemlig „det store *Special-Søcart*, som han haver indrettet Aar 1695 og ikke endnu er færdigt, og Concepten til et *General-Søcart*, af Længde og Bredde efter Kongens Bord, som ikke heller endnu er halv færdigt“; han selv undskyldte sig med Sygdom. Men d. 1. Maj rejser han dog selv til København og melder⁴⁾, at nu er han igen saa rask, at han kan tænke paa at tiltræde Rejsen, og han beder da om, at der nu maa blive gjort Alvor af den Lønforhøjelse, som Kongen for 3 Aar siden lod ham tilsige ved Ghr. Harboe og siden adskillige Gange givet ham Løfte om. Endvidere udtaler han Ønsket om at faa den øverste Kommando paa Skibet, saaledes som han har haft det paa de forrige Rejser, og om muligt slippe fri for at faa nogen Officer med, eller at dennes Myndighed i alt Fald maa blive indskrænket til at have Kommando over Folkene, naar han selv var fra Borde; endelig kræver han uhindret Adgang til og Brug af Kahytten for sig og sine Skrivere.

Men Admiralitetet afviste hans Indvendinger: Peter Hiort skulde være Øverstkommanderende paa Skibet, og hans Instruks paalagde ham tilstrækkelig tydeligt, hvorledes han havde at forholde sig overfor Jens Sørensen, saa denne behøvede ikke at nære nogen Bekymring; han og hans Konduktør skulde have Lov til at sove i Kahytten. Lønspørgsmaalet blev der ikke rørt ved⁵⁾.

Hidtil havde der hele Tiden været Tale om en Rejse til Norge⁶⁾; men i

¹⁾ Krigskanc. indk. Sager f. Søet. 1697, Nr. 151. — ²⁾ Brevbogen. Krigskanc. kgl. Eksp. Nr. 46. — ³⁾ Brevbogen, Nr. 69 og 70. — ⁴⁾ Brevbogen, Nr. 72. Krigskanc. indk. Sager f. Søet., 1697, Nr. 205. — ⁵⁾ Brevbogen, Nr. 76. Admir. Kopibog, S. 742. — ⁶⁾ Brevbogen, Nr. 79.

sidste Øjeblik ændredes Planen, saa den i Stedet kom til at gaa til Kattegattet for at foretage nogle supplerende Undersøgelser. I Admiralitetets Instruktion¹⁾ af 8. Maj hedder det, at Jens Sørensen skal forføje sig om Bord paa „Frøken Elskens“ hos den derpaa kommanderende Søofficer, „som allerede er beordret hannem ej alene at indtage, mens endog at gaa ham efter Mulighed til Haande udi alt, hvis han agter at foretage til den forehavende Commissions Befordring. Og saasom befindes, at han kuns haver paa forrige Rejse faret langs Custerne udi Kattegattet og ej befaret Grundene, finder vi gavnligt, at Rejsen saaledes indrettes, at han først forsejler gennem Sundet ad Kullen til og der holder det flittig krydsende langs saa vel de Skaanske som de Sjællandske Custer, der at afvarte sit kgl. Pas ved Gilleleje, og imidlertid aflodde overalt den District, dernæst gaar ind ad Kattegattet for at observere og udi Øjesyn tage alt, hvis han paa forrige Rejse ikke haver kunnet befare, særlig søge at oplede Hastens Grund og Trindelen, og ifald han ved Storm og Uvejr skulde derfra hindres og drives, da ingenlunde lade det bero ved en eller flere forgæves Søgninger, mens alt saa tit han med Vind og Vejrs Tilladelse ser dertil ringeste Kans, søge did at ankomme, indtil de endelig opfindes. Det selvsamme skal være forstanden om alle saa vel Vesten som Østen for Anholt og Læsø liggende Grunde, som han ved Krydsning udi Farvandet og langs Custerne paa begge Sider, baade langs, tværs og skraas i Farvandet, ligesom det sig kan falde, skal med flittig Lodning observere, afpejle og udi sit Kort meste tydeligt muligt specificere, hvad Slags Grund og Plader han paa hver Plads, saa vel midt i Farvandet som paa hver Side af Custerne finder, hvor og hvor tit Grunden sig forandrer, og ganske ingen Grund eller Plads gaa forbi eller lade ligge ubesejlet eller uoptegnet. Skulde ham og endda videre fattes til han Søkorts fuldkomne Perfection over Kattegattet, end herudinden nævnt og forklaret er, da tillades hannem did ligeledes at forsejle, saa man ved hans Hjemkomst kan være forsikret om, at alle Pladser af ham er bleven besejlet og alting paa lige Maader udi nøje Observation tagen og optegnet. Dersom og Aarsens Tid vil tillade videre Sejlads, da kan han begive sig ind ad begge Belterne paa de Pladser, hvor han selv foregiver ikke endnu at have været, og der paa samme Maade overalt fortfare, saa vidt han kan komme, naar Kattegattet først paa ovenmeldte Maade nøjeste muligt er afgjort.“

Det var aabenbart først bestemt, at Broderen ogsaa skulde have deltaget i denne Rejse, thi vi læser i en Optegnelse: „1697. *Niels Johansen Helsingør* udi Per Sørensen Sølsborgs Sted.“ Om Niels Johansen vides ellers intet. Desuden var *Abraham Højer* atter med som Skriver²⁾.

Efter endnu en Del Forsinkelser kom Skibet endelig afsted fra København d. 22. Maj, og desværre viste det sig straks, at Peter Hiort og Jens Sørensen ikke kunde enes; deres Mundhuggerier begyndte straks den første Dag,

¹⁾ Brevbogen Nr. 80. Admir. Kopibog S. 745. — ²⁾ J. S. A., IV og IX.

og i Løbet af Rejsen blev Forholdet værre og værre, saa det undertiden ikke var langt fra at komme til Haandgribeligheder imellem dem. Nu skal det indrømmes, at Jens Sørensen sikkert har været mer end almindelig vanskelig at omgaas; men netop af den Grund burde Myndighederne have ladet sig advare af hans gentagne meget indtrængende Anmodninger om at blive fri for at faa en Officer over sig; man maatte have kunnet forudse Resultatet, og netop naar man, som det fremgaar af de officielle Skrivelser, var klar over Betydningen af, at der herskede Fred og Fordragelighed inden Borde, var det et Misgreb, at man ikke føjede Jens Sørensen i dette Ønske. Og Myndighedernes Stædighed paa dette Punkt synes saa meget desto urimeligere, som Jens Sørensens tre første Opmaalingsrejser til Søs jo var gaaet godt i alle Maader, saa det er ikke let at forstaa, hvorfor man nu absolut ikke turde betro ham selv til at føre Skibet og lede hele Togtet. Og endelig kan Peter Hiort vistnok langt fra siges at have holdt sig sin Instruks efterrettelig, hverken efter dens Bogstav eller dens Aand, lad saa Jens Sørensen have været noksaa krakilsk og urimelig; det var jo dog, som det ogsaa blev tilskrevet Peter Hjort fra Admiralitetet, for hans Skyld, at hele Togtet var beordret¹⁾.

Om Rejsen selv skal her blot oplyses, at trods Rivningerne mellem Søofficeren og Søkortdirektøren bragte den dog et særdeles godt hydrografisk Udbytte; men et af Hovedformaalene blev ikke naaet: det lykkedes heller ikke denne Gang at finde og oplodde Læsø Trindel. Sandsynligvis staar Søkortarkivets Kattegatskort I, 11 i Forbindelse med denne Rejse; det har ved Trindelen følgende Bemærkning: „Trindelen jeg endnu ej fundet.“

D. 8. April 1697 var *Niels Juul* afgaaet ved Døden; i ham mistede Jens Sørensen en virksom Støtte for sit Søkortsarbejde, en Velynder, der baade havde forstaaet at paaskønne hans Fortjenester og at bære over med hans Svagheder. Der foreligger forøvrigt ingen Privatbreve fra den ene til den anden; men naar Jens Sørensen f. Eks. allerede i 1690 tilegner ham et Kort over Taasinge som sin „gunstige Hr. Patron“, ligger deri utvivlsomt en Anerkendelse af en Taknemlighedsgæld. Maaske man ogsaa kan spore hans Indflydelse deri, at Jens Sørensen i hans Tid selv fik Lov til at være Øverstkommanderende paa Opmaalingsrejserne; i det mindste var det netop samtidig med hans Død, at dette blev ændret.

Niels Juels Efterfølger som General-Admiral-Lieutenant blev den 18aarige *Ulrik Christian Gyldenløve*²⁾, til hvis Bevaagenhed Jens Sørensen da anbefalede sig i et Brev³⁾ af 11. Juli 1698: Kongen har ganske vist stadig vist ham og hans Arbejde stor Interesse, „thi Gud i Himmelen har ogsaa i denne

¹⁾ Om Striden mellem J. S. og P. H. se: Brevbogen Nr. 82 og 83. Admir. Kopibog S. 749. Gen. Kom. Korr. Prot. 1696—97, Nr. 910. Indk. Sager t. Gen. Kom. 1697, ²⁾/₁ og ¹¹⁾/₈. Indk. Sager t. Admir. 1697, Nr. 31 og 36. — ²⁾ Søn af Christian d. 5. og Sofie Amalie Moth, Grevinde af Samsø; han var født 1678 og døde 1719. — ³⁾ Brevbogen Nr. 86.

Sag givet H. M. stor Videnskab“; men ingen af „Herrerne“ kærer sig stort om ham eller hans Søkort, og han tør ikke saa ofte søge Kongen. „Tilmed kan jeg ikke hos vederbørende nogen skriftlig kgl. Resolution eller Svar faa at se; nu er jeg bleven forskrækket og ulystig; skulde saa længe for mig vare, maatte jeg ønske mig snart i Graven eller og mange Mile herfra.“ Trods Kongens gentagne Løfter har han endnu ikke kunnet opnaa den saa ofte ansøgte Lønforbedring. Derfor beder han Gyldenløve om at være hans Patron til Søkortenes Befordring til deres Fuldkommenhed, „enten det daa skulde efter Privilegier maa trykkes og udgaa, eller paa Kongens Bekostning til at holdes geheim for Flaaden, eller om det skulde aleneste med Pen og Pensel indrettes. — En Del af denne Sommer er nu forbiløben, og ingen har begært mig til nogen Udrejse. Ifald om det behager at lade mig faa et lille Farty af Størrelse ungefær som „Qvintus’s“ Baad, med 6 Mand Søfolk med 2 Maaneders Proviant, vil jeg strax dermed udsejle til Gedsers Revs Sandplade, item ved Femmeren og der ved Holsteins Kuster og des Grunde, saa og at søge en Grund udenfor Falsterbo Rev, dyb 11 Fod, og noget imellem Saltholmen og Skaaneland, og andet, eftersom Værligen og Lejlighed vil tillade, som Værligen ikke tilforn har tilladt at befare, mens i Carterne endnu mangler.“

Som et Slags Svar herpaa modtog Jens Sørensen d. 13. Aug. et fortroligt Brev¹⁾ fra Skriveren ved Søetaten *Niels Justesen*, som meddelte, at Capt. *P. Raben* havde sagt ham, „at om min gode Ven endnu i dette Aar agter sig ud, han da til samtlig Admiralitetet derom skriver og melder intet om videre end om sin Rejse og dens Behøvende, udeladende alle Besværinger baade om Lønnen og andet, hvorom han i Brevet til hs. høje Exc. mentionerede; thi det, siger han, gør kun Forhindring, og havde det i forrige Brev været udeladt, skulde Expeditionen forlængst været klar; mens han har samme Brev ej villet fremvise, *paa det der skulde ikke mere Had opvækkes paa det Sted, min gode Ven selv ved*; naar det udi Østersøen efter sidste Forslag er klart, og alting til hs. høje Exc. indkommer, er der gjort Forsikring, at noksom paa Lønnen skal blive urgeret. Imidlertid vilde Mons. Raben, at det *Cart over Beltet* med den District, som hs. høje Exc. paa forleden Rejse blev forevist, med første til hs. høje Exc. videre Eftersyn maatte indkomme, hvilket bemeldte Mons. Raben for dets Accurathed, saavidt han det saa, højlig berømmer.“

Den Autoritet, som Jens Sørensen advares mod at støde for Hovedet, var utvivlsomt General-Kommissariatet, der paa denne Tid bestod af J. Juel, P. Brandt, M. Moth, J. Harboe, R. Mejer og Ole Hansen. Det var dem, han sigtede til i sine mange Besværinger, naar han klagede over „Herrernes“ efter hans Mening uretmæssige og egenmægtige Optræden med Hensyn til Udbetalingerne til ham, og det var deres passive Modstand, han tilskrev den

¹⁾ Brevbogen Nr. 87.

bestandige Udsættelse af Opfyldelsen af de kongelige Tilsagn om Lønforbedring. At der har været noget om det, synes Niels Justesens Ord at vise, selv om den dybere Grund maaske nok for en Del maa søges i Statens Finansforhold i det hele.

Det blev dog ikke til nogen Udrejse i dette Aar. Men af en Skrivelse¹⁾ fra Jens Sørensen til Kongen af 16. Dec. ser vi, at han den foregaaende Aften har haft Foretræde for Majestæten for at forevise en Del af sit Søkortsarbejde, ved hvilken Lejlighed Kongen atter har lovet ham Lønforbedring. Han beder nu om at faa et kgl. Brev derom til Gen. Kom., da han ellers frygter, det vil gaa som sædvanligt. Faar han ikke Lønforbedringen, nødes han til at søge sit nødtørfte Ophold ved andre Midler og derover, tvært imod sin allerund. Inclination og Vilje, forsømme Søkortsarbejdet. — Men stadig blev han skuffet.

I det følgende Par Aar har Jens Sørensen atter forholdt sig saa rolig, at Admiralitetet d. 4. Maj 1699 maatte anmode ham om at lade høre fra sig²⁾: „Saasom udi saa langsommelig Tid vi ingen Tidende haver fra Eder haft, langt mindre faaet ringeste Kundskab, om noget af Eder forrettet er siden seneste Udrejse udi den forehavende Commission med Søkorternes Indrettelse, og hvor vidt I dermed er avanceret, der dog H. K. M. Tid efter anden begær derom af os at underrettes, da vil det være fornøden straxen at indsende til Adm., hvis I deraf haver fuldfærdig, og ellers relatere, hvor vidt I med Resten er avanceret, og om I dertil behøver nogen nærmere Kundskab at indhente.“ — Nogen Svarskrivelse herpaa foreligger dog ikke.

D. 25. Aug. 1699 døde Kong Christian d. 5., der, saa vidt man kan se, har næret en vis Interesse for Jens Sørensens Arbejde og bevaret den lige til sin Død, selv om den ikke havde vist sig stærk nok til at faa ham til at gennemtvinge den Lønforbedring, han selv flere Gange havde stillet ham i Udsigt.

D. 20. Septbr. 1700³⁾ henvender Jens Sørensen sig til Gyldenløve, hvem han nu tiltaler som sin „naadige Herre og Patron“, i Anledning af, at det er kommet ham for Øre, at en Mand navnlig *Johan Husman* (se S. 29 f.) i al Hemmelighed har faaet bragt hans *jydske Kort i stort Format*, som i nogle Aars Tid har været i Varing paa Admiralitetet, hjem til sit Hus og der om Natten ladet det afcopiere, til Trods for, at det af den afdøde Konge udtrykkelig var blevet paalagt Jens Sørensen „samme Værk og Kort ej at gøre gemen eller publicque, langt mindre det at lade afcopiere; alligevel har dog uden min eller Admiralitetets Consens eller Vilje samme Inpecteur Husman sig bemeldte Søkort tilpractiseret.“ Da han desangaaende havde henvendt sig til Husman, havde denne beegnet ham meget ufint og uhøfligt, men dog bekendt sin Gerning. Originalen var vel leveret tilbage til Admiralitetet;

¹⁾ Krigskanc. indk. Sager f. Søet. 1698, 1^o/12. — ²⁾ Brevbogen Nr. 89. — Brevbogen Nr. 90.

men nu beder han om, at Husman maa blive tvunget til at aflevere alt, hvad han maatte have af Copier, paa det samme Kort ikke blandt fremmede, H. K. M. til Præjuditz, skulde udkomme.

Som man vil mindes, havde Husman lige afsluttet sin Opmaalingsrejse paa Øerne og levede i Haabet om at blive udsendt paa en lignende i Jylland, saa det er let at se, hvilken Betydning det vilde have for ham at komme i Besiddelse af Jens Sørensens Kort. Men lige saa forstaaeligt er det, at denne, selv bortset fra andre Hensyn, følte sig oprørt ved Tanken om, at en anden muligvis skulde kunne tilsnige sig hans Arbejde og udgive det, samtidig med at Myndighederne nægtede ham selv Tilladelse til at offentliggøre noget. Det viste sig at være Overkonduktør *Emanuel Hoffmann*, der ved denne Lejlighed havde optraadt som Husmans Haandlanger, hvad han selv med egenhændig Underskrift maatte vedgaa. Jens Sørensen fik da ogsaa fra Gyldenløve en Udtalelse om, at han havde gjort vel i at fremdrage Sagen og faa sat en Stopper for Forsøget.

Trods denne Episode ser vi dog, at Jens Sørensen kort efter engagerer Hoffmann til at hjælpe ham med Korttegningen, i hvilken Anledning Hoffmann opholdt sig i hans Hus i Køge fra 22. Dec. 1700 til 22. Marts 1701; i denne Tid arbejdede han paa hele 21 Stkr. Kort¹⁾. Dette hænger sikkert sammen med, at Jens Sørensen nu havde i Sinde med det første at slaa et større Slag for endelig at faa gjort Alvor af Offenliggørelsen af Kortene, og det i Form af *et dansk Søatlas*, i Lighed med det for faa Aar siden udkomne svenske og de mange eksisterende fremmede, især hollandske. De nævnte 21 Kort har sikkert været bestemt til den „*Søcartes-Bog*“, som han omtaler i sine følgende Suppliker.

D. 7. Maj 1701 indsender Jens Sørensen da sin nye Søcartes-Bog til Kong Frederik d. 4. tillige med en længere Skrivelse²⁾, hvori han beder H. M. om at gennemse Kortene og tilkendegive, om de saaledes maa befordres til Trykken, „i Henseende først til H. K. M. glorieuse Respect og Berømmelse, saa vel til H. M. egne Skibe og andre trafiquerende søfarende kgl. Under-saatters mærkelig Befordring og Frelse, dernæst og af Danmark saadan et meget magtpaaliggende Søcart-Værk til allehaande fremmede Nationer kunde blive kundgjort, saa vel som og enhver søfarende Mand til Gavn og Nytte, som aldrig haver været eller ved Trykken er tilforn udgaaen ved nogen kgl. Regering her udi Danmark eller Norge, daa dog ganske Danmark og Norge til Dato haver maattet lade sig nøje med, hvis som fremmede Nationer ved deres blinde ufuldkomne Søcarter haver gjort, og bragt mangan ærlig Sømand til ubodelig Skade, baade om Skib, Gods, saa og om Livet, hvilket ved disse mine Søcarter, næst Guds Hjælp, med Velforsynlighed kan forekommes. Vil derfor allerund. bede, at H. K. M. vil give mig allern. *Privilegier paa 20 Aars Tid paa disse af mig gjorte Søcarter til Trykken at befordre*; og som

¹⁾ J. S. A., XIII. — ²⁾ Brevbogen Nr. 94.

mig er umuligt paa egen Bekostning det resterende at fuldfærdige, med mindre E. M. assisterer mig med 1000 Rdl. uden min ordinarie forundte Løn, om det ellers skal komme til Perfection, saasom det Værk haver sat mig fraa al min timelig Velfart for min store Nidkærhed, jeg derfor haver haft, paa det man ikke skal være forarsaget fremmede Interessenter at søge.“ Da Arbejdet har været saa besværligt, har han i lang Tid maattet holde Hjælpere, hvorfor han tillige ansøger om, at der fremtidig maa godtgøres ham Løn for en Conducteur, „hvilken Conducteur jeg selv efter sin Capacitet vilde antage, at han udi mit Hus hos mig H. K. M. Tjeneste kunde hjælpe at befordre og derfor hans Gage kunde erlange . . . Skulde det og behage E. K. M., at jeg med Conducteuren skulde gøre rigtige accurate Landcarter over Sælland eller K. M. [andre] Lande i Danmark, daa skulde H. M. af min Flittighed ogsaa [derudi] finde stor Fornøjelse; thi jeg meget hastigere og accuratere end alle andre, som sig for saadant Værk før har udgivet eller paataget, skal gøre, efterdi jeg agter alt Landets Indrettelse langt lettere og med meget ringere Bekostning at udføre end Søcartes-Arbejdet.“

Paa Konzeptet til denne Skrivelse tilføjer han: „A^o 1701 d. 9. Maj denne Supplik tillige med min Søcartes-Bog og 3^{de} store Søcartes jeg til Kongen selv paa Gemakket indleverede. D. 11. Kongen rejste til Fridrichsborg. D. 14. ditto jeg fik alle Søcarterne ud igen af Gemakket, mens fik intet til Resolution; jeg hjemrejste.“

Først efter endnu to Henvendelser til Kongen af 8. og 13. Juni¹⁾ opnaaede Jens Sørensen en kgl. Resolution af 23. Juli²⁾, hvorved der blev tilstaaet ham en Konduktørgage til Hjælp. Allerede forinden havde han imidlertid tiltraadt en Rejse til Holland³⁾, og det ligger derfor nær at antage, at Formaalet dermed har været at undersøge Muligheden for at faa udgivet Atlasset i Amsterdam, i Lighed med det svenske, eller i alt Fald at se sig om efter dygtige Kobberstikkere. D. 29. Juni sejlede han fra Køge til Lybæk, tog derfra over Land til Hamborg og videre ad Søvejen til Amsterdam, hvor han 16. til 29. Juli boede hos Joh. Honeman i Warmoestraat, mellem Oude og Nieuwe Brug⁴⁾. Foruden at se sig om i Amsterdam foretog han en Tur med Trækskøjte til Haag. Under hele Rejsen er han utrættelig i at indsamle Iagttagelser over stort og småt. I Neustadtbugten pejler han og tegner en Kortskitse, i Lybæk maaler han en Hjulbør, i Amsterdam et stort Vinfad, og han gør Optegnelser om Støren og Elben, om Zuidersøen og dens Fyr, om Vli-Gat, om Runde Kirke i Amsterdam etc. D. 11. Aug. var han igen hjemme i Køge.

Ved sin Hjemkomst forefandt han den tidligere nævnte kgl. Resolution af 23. Juli, som ikke mælede et Ord om Udgivelsen af Kortværket, og han var

¹⁾ Brevbogen Nr. 92 og 93. — ²⁾ Krigskanc. kgl. Eksp. vedk. Sæet. 1701, Nr. 120. Gen. Kom. kgl. Res. 1701, Nr. 45. — ³⁾ J. S. A., V, S. 36—37, 45—49. — ⁴⁾ Trykt Seddel, løst indlagt i Brevbogen.

altsaa lige nær. Formodenlig har han saa i det følgende Par Aar sysselsat sig mest med sine Forretninger, og en Rejse, han i 1702 gjorde Pillau og Königsberg, har vel været en privat Forretningsrejse, selv om han efter Sædvane har benyttet Lejligheden til at indsamle hydrografisk og kartografisk Stof. Hans Optegnelser indeholder bl. a. en udførlig Beretning om Ravindsamlingen paa Næringen, som skriver sig fra dette Aar, eller fra 1704, da han gjorde en lignende Rejse¹⁾.

Men Skuffelserne kunde kun for en Tid nedslaa Jens Sørensens Arbejdsiver. Med andre Folks Kredit og Hjælp fik han bygget sig et lille flakgaaende Fartøj paa 500 Tdr., der efter hans egen Opgivelse kostede ham 800 Rdl. Skibet fik det betegnende Navn „Experientz“, og det var aabenbart udtrykkelig bygget og indrettet med Opmaalingsarbejde for Øje. Naar han saaledes kunde møde med eget Skib, haabede han at have sikret sig mod en Gentagelse af Situationen paa Rejsen i 1697, saa behøvede han ikke at lade sig paatvinge en Søofficer til Overordnet paa Rejserne.

D. 5. Marts 1703 henvender han sig da paa ny til Kongen for at faa gjort Udvej for et Togt i de danske Farvande og derved at faa bragt Undersøgelsen af disse til endelig Afslutning²⁾. „Min Hjertesorg er og, at jeg end ikke har nogen, som kunde have Lyst til dette Søcartes Recommendation og Befordring, at gøre sig Umage og tale noget godt derfor hos E. M.“. Lønforbedringen er stadig blevet til intet, „hvilket haver gjort mig forfærdet og halv forsagt, tilmed den allern. tillagte Conducteurs Løn blev mig og strax igen fratagen“ [nemlig fra 1. Jan. 1702]. Hvis Kongen ønsker, at Søkortet skal „naa sin Perfection og Fremgang, da behøves nu først at besejle adskillige Orter og Strømme, som man tilforn ikke har kunnet formaa at befare, nemlig at krydse og Dybderne aflodde i Kattegattet, hvor som mangler, item Storebelt, Øresund, Flinterenden etc., saa og nogle slemme Grunder, opsøge Trindelen ved Læsø, Falsterbo Revs yderste Pynt, Gitzer Revs Plade, og andre flere nødvendige Steder søge og ret betegne, hvilket i Søcartet højlig fornøden er.“ Og dernæst kan der være Tale om den norske Kyst fra Pateroster hen om forbi Christiania til Lindesnæs og videre, om det maatte ønskes. For nu „Herrerne store Umage at bespare og al Genstridighed med de ordinerede Officerer at forekomme og den halve Del af Kongens Bekostning at spare“, har han ladet bygge en artig Galliot, „dermed jeg næst Guds Hjælp forhaaber at kunne gøre over 3 Gange mere Forretning, end som vi med Kongens Skib og Søfolk sidste Søcartes-Rejse forrettede“, om det maatte behage Kongen at give Herrerne Ordre til med ham at contrahere og slutte derom.

Efter Befaling indgav han dernæst d. 12. Marts til Gen. Kom.³⁾ et Overdrag over sin eventuelle Godtgørelse for en saadan Rejse i Kongens Tjeneste,

¹⁾ J. S. A., V, p. 50—62. — ²⁾ Kgl. Bef. samt Memor. til H. K. M. fra ^{21/3} 1701 til ^{29/12} 1703 (under ^{20/3}). — ³⁾ Krigskanc. kgl. Eksp. 1703, Nr. 153.

og hans Fordringer synes overordenlig rimelige. Af Mandskab behøvede han alt i alt kun 12 [c: 1/3 af „Frøken Elskens“ Besætning i 1697!], dernæst en Conducteur, en Skriver og en Tjener, for Fragt af selve Skibet 30 Rdl. pr. Maaned, og til Lodspenge, Papir og andre Smaaudgifter 10 Rdl. maanedlig, alt i alt 222 Rdl. om Maaned.

I sin Erklæring af 20. Marts¹⁾ minder Gen. Kom. om alle Jens Sørensens tidligere Rejser, „saa man skulde formode, at der udi saa mange Aar noget virkeligt [!] var forrettet; mens som Gen. Com. ingen egenlig Videnskab er tilkommen, mens formodentlig til Admiralitetet, hvorhen det egenlig hører“, saa indstiller man, at dette beordres til at kalde Supplicanten for sig og conferere med ham, dels om hans hidindtil forrettede Arbejde, og dels om hvad der endnu kunde eragtes tjenligt. — Dette Raad følger da Kongen i Skriv. af 27. Marts til Admiralitetet²⁾, som dernæst d. 2. April³⁾ udbeder sig tilstillet det *Søkort i stor Bestik over Danmarks Lande og Strømme, Øresund, Lille og Store Belter, Grønsund etc. med næst omliggende Custer*, som efter Jens Sørensens Angivelser skal være indleveret til den afdøde Konge og nu findes i Forvaring paa Biblioteket.

Endelig d. 25. April melder Admiralitetet⁴⁾, at man nu har undersøgt baade dette og 2^{de} andre af Jens Sørensens Søkort og hos ham indhentet fornøden Underretning om alle de udi Kortene antegnede Pladser, og endvidere med ham overlagt, hvad der endnu kan være at gøre. „Og saasom Kattegattet er det Farvand, som saa vel af E. K. M. egne som af E. K. M. Undersaatters Skiberumme mest besejles, og i saa Maade de Søfarende behøver at have mest Underretning om“, saa foreslaar man at sende ham afsted; men under alle Omstændigheder bør der medgives ham en eller anden af de unge Søofficerer, som kan for sig selv holde Contra-Journal om hvis daglig forrettes, paa det at man ved Tilbagekomsten kan faa desto sikrere Underretning om alt, hvis imidlertid er foretaget og passeret, og hertil ved man af de tilstedeværende ej at gøre Forslag paa vittigere Person end Under-Lieutenanten *Rasmus Juel*, som i slig Forretning og Ridsningen desforuden er vel kyndig.

Herpaa resolverer Kongen d. 15. Maj⁵⁾, at Jens Sørensen maa bruge sin egen Galliot, og at Lt. R. Juel skal følge med for at holde Contra-Journal; men tillige paalægges det Admiralitetet at fremkomme med en Betænkning over Jens Sørensens allerede forfattede Kort, hvilket skete i Skriv. af 23. Maj⁶⁾. Heri udtaler Admiralitetet, at om disse Søkort er der ikke stort at dømme, før de bliver fuldfærdige; men „det er at formode, at de vel kan geraade saa vel til H. M. eget som til det algemene Bedste, naar man først

¹⁾ Kgl. Bef. samt Memor. t. H. K. M. — ²⁾ Kgl. Resol. vedr. Adm. 1703, Nr. 36. — ³⁾ Admir. Kopibog S. 286. Krigskanc. indk. Sager. — ⁴⁾ Krigskanc. kgl. Eksp. Nr. 152. Kgl. Resol. Nr. 49. Admir. Kopibog, S. 296. — ⁵⁾ Kgl. Resol. Nr. 49. Krigskanc. kgl. Eksp. Nr. 152. — ⁶⁾ Admir. Kopibog S. 309.

kan vorde tilfulde forsikret om, at han alle Pladser og Orter, som han udi sine Korter haver betegnet, haver selver besejlet og afpejlet, det han selv er for os gestændig ikke at have gjort udi Kattøgattet og derfor nu maa gøre sin 3^{de} Rejse paa samme Farvand. Den øvrige hans Forretning tilfulde at efterse og give E. K. M. fornøjelig Efterretning vil erfordre lang Tid og Arbejde. *Midlertid som de Farvand, som somme af os er bekendt, der dem ogsaa haver befaret og med hans Korter confereret, er befunden rigtige, er det at formode, at Resten og saa mange, som han vedgaar selver at have befaret, ligeledes sig skal befinde.* Og ere alle tre hans Korter efter dertil givne allern. Ordre indleveret udi Krigscancelliet.“

Imidlertid var ogsaa det økonomiske Spørgsmaal blevet ordnet. Jens Sørensens havde, som før nævnt, forlangt 222 Rdl. om Maaneden, hvilket Gen. Kom. fik drevet ned til 172 Rdl., bl. a. ved at stryge de 30 Rdl., som han havde beregnet sig i Fragt af selve Fartøjet. Men selv dette fandt han sig i, blot han kunde sætte Foden paa eget Dæk, og han erklærede, at uden dette frasagde han sig Forretningen. D. 15. Maj bevilgede Kongen de 172 Rdl. maanedlig¹).

D. 16. Maj udstedtes Admiralitetets Instruks²), der gik ud paa følgende:

1^o skal han begynde sin Krydsning mellem Kronborg og Helsingborg og saa videre Farvandet ud mellem den Sjællandske og Skaanske Val indtil Kullen, idet han flittig observerer alle forefindende Plader og Grunde samt undersøger Bundarter paa hver Side af Vallen og overalt i Farvandet, og observerer Strømsætningsforholdene.

2^o. Det forrettet begiver han sig fra Kullen lige over ad Hesseløen og Anholt.

3^o. Derfra forføjer han sig over ad den svenske Cust og holder krydsende der midt i Farvandet.

4^o gaar han videre derfra over ad Læsø og stræber af yderste Magt at faa opsøgt Trindelen, samt nøje efterset dens Danlighed og af hvad Slags Grund den er.

5^o stikker han igen over ad den Svenske Cust og holder det flittig krydsende under Skaufn, Paternoster, Wingøe og Nidingen.

6^o. Siden krydser han langs den Jydske Cust og ned gennem Beltet til Giessøer, hvor han skal gøre sin yderste Flid for at observere Revets Beskaffenhed og hvorledes det er at anlodde; og paa Hjemrejsen skal han optage Flinterenden.

7^o. Alle Observationer og Afpejlinger skal nøje føres til Protocols og forklares i Kortet. Skulde han udover det forannævnte endnu have Behov at undersøge andre Steder, tillades det ham ligeledes did at forsejle, „efter tilforn vel overlagte Raad med Sølieutenant Rasmus Juel, som hannem til forehavende Commissions Facilitering hermed adjungeres efter kgl. allern. Ordre

¹) Krigskanc. kgl. Eksp., Nr. 153. — ²) Brevbogen Nr. 79. Admir. Kopibog S. 303.

og herfra er beordret at gaa ham flittig til Haande udi alle Commissionen vedkommende og mulige Forretninger.“

D. 26. Maj lettede Skibet fra København, og Rejsen forløb vel i enhver Henseende¹⁾. Bl. a. lykkedes det denne Gang at finde *Trindelen*, som jo var et af Hovedpunkterne i Instruksen. D. 9. Oktober afmønstredes Mandskabet igen i København. Som Skriver havde fungeret en Mand ved Navn *Peder Johansen Læsø*, der ellers ikke kendes, med Undtagelse af, at han 3 Aar senere var med paa den anden norske Rejse. Blandt de kartografiske Resultater var et *Kort over Femern*, dat. „Lyø d. 5. Sept. 1703“ [Søk. Ark., Ant. Kort, I, 39]. „Den Almægtige Gud i Himmelen ske Lov, Ære og Tak for Lykke og beholden Rejse og god Hjemkomst“, saaledes slutter Jens Sørensen sin Rejsejournal.

Det heldige Forløb af denne Rejse var jo en utvivlsom Triumf for Jens Sørensen, og det har sikkert bidraget stærkt til at give ham fornyet Arbejdslyst og Fortrøstning. Allerede d. 20. Marts 1704²⁾ er han ude igen om Midler til en ny Rejse, enten til Norge eller til Østersøen, og nu kommer han endog de høje Herrer i Forkøbet ved selv at bede om at maatte faa Rasmus Juel til Assistance, ligesom forrige Aar. Da denne imidlertid samtidig blev udkommanderet til Norge som Adjutant for Admiral *Fr. Gedde*, der d. 15. April var udnævnt til Chef for Enrolleringen i Norge, kunde dette Ønske foreløbig ikke opfyldes, og der blev ingen kgl. Søkorts-Rejse af i denne Sommer. Men d. 27. Sept. skrev dog Admiralitetet til Gedde³⁾, at eftersom Jens Sørensen nogle Gange havde anmeldt sig for at komme ud paa Maalningen, og man vidste, at H. M. nu meget inclinerede til, at det skete, siden han *paa sin sidste norske Rejse havde ladet sig underrette om, at bemeldte Directeurs Kort var accurate*, saa vilde man forhøre, om Admiralen paa anstundende Foraar kan og vil miste Lt. R. Juel, „som bedst kan accordere med ommeldte Directeurs velbekendte bizarre Humeur.“

Alligevel laa dog Jens Sørensen ikke paa den lade Side i denne Sommer, idet han paa egen Bekostning foretog en lang Rejse gennem hele Østersøen⁴⁾. Fra 15. April til 2. Juni afpejler han Travefloden helt op til Lybæk og maaler endog selve denne By paa langs og tværs. „Om *lybske Trau* findes min Tegning paa denne Rejse gjort“, siger han i sine Optegnelser; den er dog ikke mere til nu. Endvidere afpejler han ved *Bornholm* og *Christiansø*, og endelig læser vi paa et af hans Kort [Søk. Ark. I, 50]: „Accurat Søcart ind ad *Pillau* og op til Staden *Königsberg*, det jeg personlig befaret paa egen Bekostning, største Del maalt, afpejlet, Dybderne loddet og aftegnet, saa som her befindes, A° 1704 i Juli. Item *Königsberger* Stad langs og tvers maalt, saa og *Pillau* By og des *Castel*“. Og paa Hjemvejen i Aug. medtager han saa til allersidst forskellige Enkeltheder i Drogden, f. Eks. Ravnestenene, og

¹⁾ J. S. A., X og XV. — ²⁾ Register til Indk. Sager til Admir. (Sagerne mglr.). — ³⁾ Admir. Kopibog, S. 768. — ⁴⁾ J. S. A., V, S. 20—21 og 38—40.

muligvis tillige noget i Flinteren. — Man maa i Sandhed lade ham, at han i Søkortsarbejdet ikke søgte sit eget.

D. 10. Jan. 1705 sender Admiralitetet følg. Forestilling til Kongen¹⁾: „E. K. M. haver vel endnu formodentlig udi frisk Minde, at formedelst, at Sølt. Rasmus Juel, som er den eneste Person af alle E. K. M. udi Tjeneste værende Søofficerer, der ved at skikke sig udi Søkorts-Directeuren Sr. Jens Sørensens hel bizarre Humeur²⁾, ved og at gaa ham udi et og andet til Haande, saa han hannem hos sig kan fordrage, blev adjungeret Adm. Gedde til at gøre hos ham Adjutants-Tjeneste paa hans beordrede norske Rejse, er bem. Directeurs foresatte Rejse til Søkortets Forfærdigelse udi forleden Aar hindret. Mens saasom paa E. K. M. egen norske Rejse samme Directeurs Aftegninger er befunden hel accurate, og det vel ikke kan eragtes forsvarligt at lade saadant et med stor Bekostning vel begyndt nyttelig Værk blive stikkendes, foruden at gøres til fuld Endskab, inden at Manden, som er til Aars, kan komme til at dø“, saa har Admiralitetet tilskrevet Adm. Gedde og søgt at formaa ham til i Mindelighed at slippe forn. Lt. Juel fra hans Adjutants-Tjeneste i det nu tilstundende Foraar, hvad han da ogsaa er gaaet ind paa. Og eftersom Søkorts-Directeuren nu gør Ansøgning ved Admiralitetet om at faa betids at vide, om han i dette Aar skal gøre nogen Rejse, saa udbeder Adm. sig Kongens Afgørelse deraf. — D. 20. Jan. svarer Kongen, at Jens Sørensen skal udsendes i tilstundende Foraar, og at Lt. R. Juel skal medgives ham.

D. 2. Marts³⁾ skrev Admiralitetet til Jens Sørensen og bad ham komme til København for at forhandle om den nærmere Planlæggelse af Rejsen. Han kom ogsaa, men kun for at aflevere en meget lang Supplik (af 9. Marts)⁴⁾ om sine Lønningsforhold. Hovedpunkterne deri er, at Kong Christian d. 5. ved Oversekretær Harboe d. 24. April 1694 havde ladet ham tilsige en aarlig Løn af 600 Rdl., og da han aldrig havde faaet mer end de 300 Rdl., beløb den ham formentlig tilkommende ubetalte Rest sig nu til 2175 Rdl., og endvidere, at da den ham d. 23. Juli 1701 tildelte Conducteur-Gage var blevet ham frataget allerede ved Aarets Udgang, havde han paa denne Konto 608 Rdl. tilgode. Han bad nu altsaa om at faa udbetalt begge disse Beløb, og endvidere at faa den saa ofte ansøgte Lønforhøjelse slaaet fast for Fremtiden.

¹⁾ Krigskanc. kgl. Eksp. Nr. 10. Kgl. Resol. Nr. 3, Admir. Kopibog, S. 903. — ²⁾ Dette turde dog være et ganske urimeligt Postulat; J. S. havde hidtil kun haft at gøre med to andre Søofficerer, M. C. Bomfeldt, med hvem han ikke vides at have haft det ringeste Sammenstød, og P. Hiort, hvis Bryskhed og Forsømmelighed i Tjenesten bar en meget væsentlig Del af Skylden for Misforholdet. Hans utvivlsomme „bizarre Humeur“ o: vanskelige, heftige og ømtaalige Sind var dog til syvende og sidst kun en uvæsentlig Ting ved Siden af hans enorme Arbejdsiver og Arbejdsdygtighed, og det var kun fornuftigt og rimeligt af Adm. nu at tage fornødent Hensyn til hans ejendommelige Temperament, naar man vilde drage Fordel af hans Energi. — ³⁾ Brevbogen Nr. 102. — ⁴⁾ Brevbogen Nr. 103.

Admiralitetet¹⁾ sendte Ansøgningen til Gen. Kom. og bad det forhjælpe ham til Betalingen af hvis han med Billighed kunde have at fordre, „for at stille hans Urolighed“, saa alt kunde være i Orden, naar Lt. Juel ankom fra Norge. Først d. 25. Maj sender Gen. Kom. Kongen en Betænkning om Jens Sørensens Prætentioner: Ang. Conducteurs-Gagen var der i sin Tid ikke sagt noget om, at den skulde være aarlig, og da Reglementet for A° 1702 skulde forfærdiges, havde Kongen „paa vores allerund. Forestilling“ resolveret, at samme Tillæg skulde ophøre. Den afdøde Konges Løfte om Lønforhøjelse kendte man ikke det mindste til. Gen. Kom. havde gjort sit bedste for at fremme den forestaaende Rejse og forhandlet med Jens Sørensen om Fartøj dertil, eftersom han havde solgt sin egen Galliot²⁾.

D. 26. Maj meddelte Gen. Kom. Jens Sørensen, at Fartøjet var bevilget. Men han indsendte (d. 4. Juni) en ny Supplik³⁾, hvori han bad om i det mindste at faa Conducteurs Gagen godtgjort fra 1702 og fremdeles, samt om en fremtidig Lønforhøjelse til 500 Rdl., saa vilde han straks rejse. D. 13. Juni resolverede Kongen⁴⁾, at han, saa længe han med Søcarternes Forfærdigelse havde at forrette, „og indtil Vi derom anderledes allern. tilsigendes vorder“, maatte faa godtgjort 16 Rdl. maanedlig paa en Conducteur, „hvor- efter Vores Deputerede udi Gen. Com. sig allerund. haver at rette“. — Hermed maatte saa Jens Sørensen slaa sig til Ro foreløbig.

Samme Dag udstedtes Admiralitetets Instruks for Rejsen⁵⁾: Fra Sundet skulde han sætte sin Cours indenskærs langs den Svenske Cust indtil Pater-noster, derfra langs Vigsiden til Frederikshald og videre fort indtil Lindes-næs. Hvis der paa den Svenske Cust er Steder, som han ikke tidligere har faaet undersøgt, skal han se at skaffe sig Lejlighed dertil „under Foreven- ding af andet Ærinde, enten ved Modbør, Skibets Krængning, Vands Afhen- telse eller andet deslige“, altsammen efter tilforn vel overlagt Raad med Sølt. R. Juel. Fornemmelig recommenderes Directeuren og befales, at han ved de Norske Custer tager udi nøje Observantz de mangfoldige der befin- dende smaa Øer og blinde Klipper, deres Distantz, Situation og Størrelse tydelig efterligner, og flittig efterforsker, hvor der kan være god Ankeratzie og bekvem Liggende, saa vel for store som for smaa Skibe, hvilket med sit Særtegn vil fra hinanden distingveres, saa vel i Journalen som siden ved Kortets Fuldfærdigelse. Paa den Svenske Cust og Vigsiden skal han se sig vel for, at han ikke forfalder i nogen Tvistighed eller Fortrædelighed, som kan opholde og forsinke Rejsen.

Lt. R. Juels Instruks⁶⁾, ligeledes af 13. Juni, gaar ud paa, at han skal gaa Directeuren til Haande „saa vel i Raad og Daad som i Gerning, uvæ-

¹⁾ Admir. Kopibog S. 969. — ²⁾ Dette sidste synes at være forkert; i Skiftetbrevet 1710 (se S. 21) er „Experientz“ endnu opført som tilhørende ham. — ³⁾ Brevbogen Nr. 105. Krigskanc. kgl. Eksp. 1705, Nr. 95. — ⁴⁾ Gen. Kom. kgl. Resol. — ⁵⁾ Brevbogen Nr. 108. Admir. Kopibog, S. 1077. — ⁶⁾ Admir. Kopibog S. 1076.

gerlig og flittig udi alt, hvis til denne nu forehavende Søcart's Commissions lykkelig Befordring og fornøjelig Fuldbyrdelse kan erfordres og af ham vorde begæret. Særlig skal han med ham, dog for sig selv, holde Contra-Journal“ over alt forefaldende.

Som Jens Sørensens Skriver tjente paa denne Rejse en *Tomas Persen*, der ellers ikke nævnes.

Til Udgangspunkt toges den lille *Kæringø*, V. f. Orust, hvor Arbejdet paa-begyndtes d. 7. Juli. Herfra gik man saa videre langs Kysten mod Nord, helt op til Christiania, og saa tilbage igen til Færder, hvor man sluttede d. 6. Oktober. Jens Sørensens bevarede Journal¹⁾ indeholder en overordenlig Mængde Stednavne med tilhørende Pejlinger og Distancer, og naar man sammenligner Jens Sørensens paa Grundlag heraf tegnede Kort (Søk. Ark., Ant. Kort, I, 10; J. S. Atlas, Tavle V) med det franske og det svenske, f. Eks. for Christiania Fjords Vedkommende, ser man straks, hvor højt hans Arbejde rager op over Samtiden.

Efter Tilbagekomsten bad Jens Sørensen d. 28. Novbr. Admiralitetet²⁾ om at maatte faa Lt. Juel til Hjælp ved Udførelsen af Kortet over den Svenske og Norske Val, saa han kunde aflevere det før Julehelligdagene. Saa vel Alderen som hans mange besværlige Rejser havde taget saa stærkt paa hans Helbred og Kræfter, og især paa hans Syn, at han ikke selv kunde paa-skrive Navnene tilstrækkelig smukt. Admiralitetet anbefalede Sagen til Gen. Kom.³⁾, „saasom vi ser, at Manden foruden Hjælp ej kan fortkomme, og sanker Aar, saa det var tjenligt, at saadan nyttig Værk kom til sin Perfection“. Gen. Kom. gjorde gældende, at da Jens Sørensen i Forvejen oppebar en Conducteurs Gage som Ekstra-Tillæg, burde han selv sørge for Lt. Juels Forplejning, hvad han saa ogsaa gjorde⁴⁾. Løjtnanten var da hos ham fra 2. Jan. til 19. Febr. 1706 og hjalp ham „at klargøre sidste norske Cart“.

Efter Anmodning af Admiralitetet indsendte Jens Sørensen d. 5. April 1706⁴⁾ et „*Afrids i stor Bestik over Laerkolens Havn*“ (i Nærheden af Moss), der vilde kunne tjene til en „Beskærmelse og Retirade for Koffardiskibe i Krigstider“, og han giver en Række detaljerede Oplysninger om alle herhen hørende Forhold. Ligesaa gør han opmærksom paa, at der paa Rouøen staar en Mængde store Linde- og Asketræer, som kunde komme til god Nytte paa Orlogsværftet.

D. 4. Maj 1706 spørger Admiralitetet Kongen, om Jens Sørensen i dette Aar maa blive sendt ud for at fortsætte den norske Opmaaling⁵⁾. „Vores allerund. ringe Tanker falder derhen, at saasom han udi forleden Sommer avancerede kuns til Christiania, det da nu bedst skulde være, at han i Aar blev ved at fuldføre Coursen fra Christiania til Christiansand og videre hen

¹⁾ J. S. A., XI. Ogsaa R. Juels Journal er bevaret. — ²⁾ Indk. Sager til Admir. (Register). — ³⁾ Admir. Kopibog. S. 1208 og 1214. Brevbogen Nr. 109. — ⁴⁾ Brevbogen Nr. 110. — ⁵⁾ Krigskanc. kgl. Eksp. 1706, Nr. 86. Admir. kgl. Resol. Nr. 36.

ad Næsset til, saa vidt Aarsens Tid Sejladsen vil tillade“, og man foreslaar, at en Sølieutenant sendes med til at holde Contra-Journal. I den kgl. Resol. af 25. s. M. bifaldes Forslaget. Til hans Ledsager udnævntes Lt. *Cornelius Blickfeldt*, hvis Instruks af 8. Juni¹⁾ var enslydende med R. Juels fra forrige Aar, ligesom Jens Sørensens egen i Hovedsagen stemmede med den fra 1705²⁾. Som Skriver antog han igen *Peder Johansen Læsø*, kendt fra Rejsen 1703.

D. 17. Juni afsejlede man fra Køge Red. Paa Opvejen til Norge anstilledes nogle supplerende Undersøgelser udfør Hallands og Bohuslens Kyster. Derefter tog man fat paa den Norske Kyst og fulgte den fra Færder til Arendal. Her tvang den fremrykkede Aarstid dem til at standse Arbejdet og sætte Kursen hjemad, og først d. 1. Decbr. kunde Rejsen betragtes som endt³⁾.

Med dette Togt afsluttedes ikke blot Jens Sørensens norske Opmaaling; det blev, som det viste sig, overhovedet den sidste Gang, at Regeringen stillede et Skib til hans Raadighed til en Opmaalingsrejse.

Umiddelbart efter Tilbagekomsten fra Norgesrejsen modtog Jens Sørensen d. 6. Dec.⁴⁾ fra Admiralitetet Ordre til at besigtige *Køge Havn*, der havde lidt stor Skade ved en Storm i Begyndelsen af Novbr., tegne et Kort over den og gøre Forslag om Istandsættelsen. D. 23. s. M.⁵⁾ afleverede han Kortet, hvilket Admiralitetet sendte videre til Eqvipagemesteren *Olaus Judichær* med Ordre til at rejse til Køge og undersøge Forholdene. I en Forestilling af 9. Juli 1707⁶⁾ lagde Admiralitetet Kongen paa Sinde, hvilken Vægt der maatte lægges paa, at denne Havn var i brugbar Stand, et Aktstykke, der er af ikke ringe Interesse til Forstaaelse af Besejlingsforholdene i hine Tider:

„Køge Havn er den eneste udi hele Østersøen E. K. M. tilhørig Plads, bejljlig for E. K. M. Gallioter, Baade, Chaluper og andre deslige smaa Fartøj, naar E. K. M. Orlogsflaade er udi Søen, til der at anlægge for at afhente allehaande Provision af Vand, Victualier, Øl og anden Forfriskning for Skibsfolket, og især for de Syge og for dennem at sætte magelig udi Land til deres Helbreds Restitution, naar fornøden gøres, saa at ikke hele Flaaden skal foraarsages for den Skyld at forsejle 4 Mil længere hid op til Byen, udi hvilken Sejlads frem og tilbage igennem Renden [ø: Drogden] Erfarenhed haver lært os, at Vind og Strøm tit kan være meget hinderlig, ej alene udi mange Dage, mens oftest udi hele Uger tillige, formedelst at med den Vind, hvoraf man sig kan betjene for at komme til Sejls ud af Køge Bugt til Østersøen, man ikke saa lige kan komme fra Københavns Red ud igennem Renden, hvilket tit kan foraarsage udi en Flaade saa stor Disordre, at den siden ikke staar saa let at redressere, foruden at nævne, at derover tit et

¹⁾ Admir. Kopibog S. 161. — ²⁾ Admir. Kopibog S. 165. — ³⁾ J. S. A., XII. Ogsaa Blickfeldts Journal er bevaret. — ⁴⁾ Admir. Kopibog S. 337. — ⁵⁾ Sstds. S. 350. — ⁶⁾ Sstds. S. 499.

eller andet nyttig Dessein gaar tilbage, formedelst at det udi rette Tid ej kan vorde udi Værk sat og exseqveret. Af saadan vores allerund. anførte Demonstration formærker E. K. M. vel selver allern., af hvad Importantz denne liden Havns Conservation er, og rent ud at melde, af større Vigtighed, end at al dens Nytte kan med Pennen udi Skrift kortelig forfattes.“

Hidtil havde, som vi har set, Admiralitetets Udtalelser om Jens Sørensens Arbejde været ubetinget gunstige; men i 1707 blev der fra en enkelt Side fremsat en ret skarp Kritik af hans norske Opmaaling. Det er Schoutbynacht *P. Raben*, som i 1706 var fulgt efter Fr. Gedde som Chef for Enrolleringen i Norge. Han skriver d. 18. Maj til *U. C. Gyldenløve*¹⁾:

„Efter Deres høje Exc. Ordre haver jeg indfundet mig for at medoverse Søkorts-Directeuren Jens Sørensen forleden Aars gjorde Søkorter, som han haver efter Sigende befaret; da jeg ej kan finde samme saa exact og gode, som ske burde og Omkostning paa gøres, saa erfordrer min allerund. Ed og Pligt til H. K. M. Tjeneste ret ud at sige, at udi samme findes store Fauter, ja saadanne, som ej burde at være, og paa det jeg i Fremtiden ej skal paa-lægges at have noget fortiet imod bedre Vidende til H. K. M. Tjeneste, saa begærer jeg underd., at dette maatte protocolleres og siden H. K. M. allerund. forebringes; thi henved 12 à 1300 Rdl. han koster H. K. M. ved sin Forretning, naar han er ude, uden Fartøjets Risqve og Sejl og Tovværkets Slitage, som ej beregnes, vil jeg klar bevise, at bedre Arbejde skal gøres, og det for mindre Penge, saa det var godt jo før jo heller at se, hvad han i saa mange Aar haver gjort for sine paa hannem gjorde store Omkostninger. *P. Raben*.“

Det havde været godt, om hans Indvendinger var blevet præciseret noget mere; men en nærmere Paavisning af Jens Sørensens „store Fauter“ i de norske Kort foreligger i alt Fald ikke. Paa et senere Sted skal vi komme tilbage til dette Spørgsmaal og prøve paa at danne os et Skøn over, hvor megen Grund der kunde være til Rabens haarde Dom. Allerede her skal der dog gøres opmærksom paa et Kort i Søkortarkivet (IV, 64), som utvivlsomt er en Kopi efter Jens Sørensen, og som paa Bagsiden bærer følgende Paa-skrift: „Karta over Christiania Fiorden med den Nordske Kust indtil Fride-richshald samt et Støkke af Svendske Kust indtil Marstrand. Copieret [af Kierulff, if. Søk. Ark. Kat. 1797] efter et fra Admiralitetet medgivet gammelt Kaart og saa vit den Nordske Kust betræffer befunden ved gjorde Observationer i Aaret 1773 af Contre-Admiral Fisker at svare temmelig vel, hvoraf torde haabes det samme betræffende den Svendske Kust“. Dette klinger jo ganske anderledes. Men at Rabens Udtalelse gjorde et vist Indtryk paa Autoriteterne, kan man ikke undre sig over, og d. 28. Novbr. 1707 udgaar da følgende kgl. Befaling til Admiralitetet²⁾:

„Saasom Vi allern. forlanger at vide, hvad Søkorts-Directeuren Jens Sø-

¹⁾ Indk. Sager til Admir. 1707, Nr. 38. — ²⁾ Krigskanc. kgl. Eksp. 1707, Nr. 127.

rensen hid indtil haver forrettet, hvad og hvor mange Søcarter han haver forfærdiget, hvorledes og af hvad Beskaffenhed I samme have befunden, særdeles hvad han i dette Aar har gjort og nu under Hænder haver og sig foretager: Saa er hermed Vores allern. V. og B., at I Os derom Eders allerund. udførlige Rapport tilstille og Os derhos Eders allerund. Mening tilkendegive, om det er og kan geraade til Vores Tjeneste, at han med saadan hans Arbejde og Forretning fremdeles herefter continuerer.“

I Henhold hertil anmodede Admiralitetet d. 3. Decbr.¹⁾ Jens Sørensen om forderligst at indsende en udførlig special skriftlig Underretning og personlig indfinde sig med alt, hvad han i saa Maade specificerer at have forrettet.

Som Svar paa dette Admiralitetets „haarde Brev“, som han kalder det, indkom Jens Sørensen allerede d. 9. Dec. 1707 med den ønskede Specifikation. Han opregner heri følgende Arbejder²⁾:

1. Et Cart over *Danmarks Lande og Strømme samt Skaanske Landkant*, paa Grundlag af Rejserne 1690, 1692 og 1705.

2. Et Cart over *Jydlands vestre Landkant og Øerne, samt Hamborger Elve og deromkring* (Milevognsrejsen 1695). „Noget som derpaa endnu mangler til at fuldfærdige, ønskede jeg nok at bekomme hjem med mig, saasom jeg tilforn efter und. og ydmgl. Begæring ikke haver kunnet bekomme samme Cart.“

3. Et Cart over *Kattegattet* (1694, 1697 og 1703). „Dette Cart behøvede jeg og et Par Dages Tid, at bringe et lidet Stykke derudi til sin Rigtighed.“

4. „Et Cart i stor Bestik over *Blegenske Custen* med des Stæder, Havner, Fjorder, Viger og des Indsejlinger imellem mange Øer, Holmer og Skær, Klipper og Grunder, ved efterfølg. Stæder: Christianstad, Aarhus, Sølvitsborg, Pugevig, Elleholm, Vægrom Vig, Carlshavn, Jærna Vig, Rønneby og Carlsrona. Dette jeg paa egen Bekostning og Eventyr med Flid befaret, indrettet og til H. K. M. offereret.“

5. Tvende Carter over *Norske Custen fra Paternoster hen op til Christiania og igen hen ud til Farder* (1705), som endnu findes paa Admiralitetet.

6. Et Cart *fra Farder hen langs til Arendal* (1706); findes ogsaa paa Admiralitetet.

7. Et Cart og Grundrids over *Køge By, Havn, Red og Aa*, leveret til Commandeur Judichær 1707.

8. Et Cart over *den Norske Cust fra Farder til Arendal*, som han endnu har under Hænder.

9. Adskillige mindre Carter, som blev leveret til Chr. d. 5., nemlig over *Østersøen, Samsø Land, Kippinge Vig og Carlsrona*.

Med Hensyn til Kortenes Nøjagtighed henviser han til de tidligere Undersegelser og Udtalelser af Admiralitetet, og hvad hans Flid og Nidkærhed

¹⁾ Brevbogen Nr. 115. — ²⁾ Sstds. Nr. 116. Krigskanc. indk. Sager, 13. Dec. 1707.

angaar, til eventuelle Vidnesbyrd af de Officerer og Søfolk, som har været med paa hans Togter, og som ogsaa kan noksom attestere, „med hvad Livsfare og Forfølgelse jeg haver befaret de Svenske Custer; og desformedelst haver jeg nu nyligen faaet Tidender fraa Sverige og maat ugerne fornemme de Svenskes store Had til mig, idet de søger Aarsage at fratage mig mine 3^{de} Gaarder med tilliggende Jorder og Ejendom, som jeg mig der har efterladt; i lige Maade hvis Fordring jeg hos H. M. i Sverige samt hos andre Folk derovre haver, som jeg nu maa se med min store Fortræd at blive mig frataget.“ Alt dette beder han de høje Herrer tage i Consideration og haaber, at de fremdeles vil være hans gode Patroner og recommendere ham til Kongen.

Da Myndighederne nu altsaa igen var sysselsatte med hans Kort, besluttede Jens Sørensen at gøre et nyt Forsøg paa at opnaa Tilladelse til at lade dem trykke, og d. 13. Dec. 1707 indgav han da en ny Ansøgning¹⁾ derom, hvori han minder om, at han allerede d. 28. Juni 1701 har søgt om at faa et 20aarigt Privilegium paa Udgivelsen, til Gavn ikke blot for Kongens egne Skibe, men ogsaa for almindelige Søfarende, for hvem det er „højlig fornøden, at de samme til Købs maatte bekomme til deres Oplysning og Efterrettelse, hvilket de daglig ønsker, saa mange som mine Kort set haver. Om nu E. K. M. allern. behager, at jeg samme maatte lade trykke paa E. K. M. egen Bekostning og de derudaf kommende Penger at komme til E. K. M. Tjeneste, eller og jeg maatte allern. blive tilladt dem paa min egen Bekostning at lade trykke og udgaa til gemene Bedste, og forhandle hvor jeg bedst kunde, henstilles til E. K. M. allern. Behag. Og eftersom de udi Frankrig, Engeland, Holland og Sverige haver saadanne Carter ladet udgaa, det accurateste de haver kunnet, for enhver til Købs, om deres Lande og Orter, da som enhver Søfarende her udi Rigerne vitterligt er den store Bekostning og Umag, her udi Danmark paa dette Værk er anvendt, saa ønskede jeg nok, at samme maatte komme til nogen Perfection, førend jeg dør, paa det Skylden ikke skulde være hos mig, om nogen anden sig dette Værk paatog og bragte meget deraf udi Urigtighed; eller og, om det ikke til Trykken blev befordret, maatte kanske vel siges, at jeg ikke var capabel at fuldbyrde dette Værk, som jeg med saa stor Flid haver gennemganget, hvorfor allerund. begærer at maatte bekomme E. K. M. allern. Resolution til min Efterrettelse.“

Først d. 19. Marts 1708²⁾ kom Admiralitetet saa vidt, at det meddelte Kongen den af Jens Sørensen indgivne Liste over hans Kort og derhos udbad sig tilsendt de hos Kongen beroende ikke færdige Kort; naar Jens Sørensen havde afleveret disse i helt færdig Tilstand, skulde man sende Kongen den ønskede Betænkning over det hele. Det ses dog ikke, at dette nogen Sinde er sket, hvis saa end Skylden er.

I 1708 synes Jens Sørensen mest at have holdt sig i Ro hjemme i Køge,

¹⁾ Krigskanc. indk. Sager. 13. Dec. — ²⁾ Admir. Kopibog, S. 673.

hvad der maaske hænger sammen med hans Hustrus Sygdom og Død, der indtraf i Maj Maaned. Dog gjorde han i Septbr. en Rejse til Bleking, paa hvilken han maalte Byen Carlshavn¹⁾.

For ikke at ligge ledig tilbød han d. 12. Jan. 1709 Enkedronning *Charlotte Amalie* at lave hende et Kort over hendes Gods under Tryggevælde Amt; han var villig til i Vintertiden at foretage Opmaalinger paa egen Bekostning, naar blot Godsforvalterne maatte faa Ordre til at hjælpe ham med et Par gemene Heste til Milevognen paa 8 eller 14 Dages Tid. Tilbudet modtoges, og i Febr. og Marts foretog han forskellige Rejser rundt i Stevns paa Gjorslev, Vemmetofte og Højstrup Godser²⁾. Resultatet blev det store *Kort over Stevns*, der endnu opbevares paa det kgl. Bibliotek (1908, Acc. Nr. 320), som han selv har betegnet som: „*Rigtig accurat Grundrids ofver hds. kgl. Majestæts Land Stevns Herred*. Dette jeg allerund. forleden stærke Vinter A° 1709 med min Milevogn haver overalt langs og tværs maalt og befaret“ etc. Vinteren 1708—09 var som bekendt ualmindelig stræng i hele Evropa og for saa vidt særlig gunstig for Jens Sørensens Maalemetode. Kortet er dateret 9. Aug. 1709.

Et meget stort, nu stærkt medtaget, men oprindeligt smukt, dog ikke ganske fuldført *Kort over alle de danske Farvande* lige fra Christiania til den nordtyske Kyst, dat. 8. Aug. 1709, findes i Søkort-Arkivet (I, 4).

D. 25. Jan. 1710 indgav Jens Sørensen et Forslag³⁾ om at opmaale og tegne Kort over de kgl. Godser *Vallø, Billesborg, Gunderup, Bavelse og Næsbyholm*. Han har nu bekostet sig „en ny Inventions-Milevogn med adskillige Tilbehør“ og er rede til at rejse, saa snart der anvises ham Løn og Kostpenge for en Skriver og en Tjener, samt Hestebefordring. „Nu i Vinter og Frost var allerbedste og bekvemmeste Tid og Lejlighed at kunne med Milevognen køre lige frem over det frosne fraa et Sted til andet, hvilket de andre Tider i Aaret af Vandpladser, Bække og Strømme, Moradser, Moser, samt Ager og Enges Indt. . ., Diger, Gærder, Grøfter og andet usigeligt daa i Vejen til Forhindring befindes.“

Dette blev dog ikke til noget denne Gang, maaske fordi Admiralitetet straks derefter fik presserende Brug for hans Arbejde. D. 8. Marts 1710⁴⁾ skrev dette til ham og befalede ham straks at lade forfatte et *Søkort over Kattegattet fra Sundet af indtil Christiansand* udi stor Bestik og af samme Størrelse som det paa Adm. allerede ophængte største Kort (muligvis det nylig omtalte af 8. Aug. 1709), dog udi løse Blade; for at faa Arbejdet til at skride desto raskere, opfordredes han til at tage en eller anden til Hjælp, „saasom H. M. dog gør Eder godt Løn paa en Conducteur.“

Om han har gjort dette sidste, vides ikke, men i alt Fald er Arbejdet skredet frem med tilfredsstillende Fart, siden Adm. atter skriver til ham d.

¹⁾ J. S. A., V, S. 71. — ²⁾ J. S. A., XIII. — ³⁾ Brevbogen Nr. 121. — ⁴⁾ Brevbogen Nr. 122. Admir. Kopibog, S. 191.

25. Marts¹⁾: „Det er os kært af Eders Skrivelse dat. Køge d. 21. hujus at fornemme Eder at være i Arbejd med at forfatte det udi forr. Skriv. anbefalede Søkort . . . De andre tvende udi Skriv. ommeldte Kort, det ene over *Kattegattet fra Landskrone med Kalundborg hen ud forbi Paternoster og Skagen*, det andet *fra Skagen med Paternoster hen op over Norge omkring Christiania til Arendal* gør I ogsaa vel at tilse at faa færdige gjort jo før jo bedre.“ D. 5. April²⁾ spørger Adm., hvordan det gaar med Kattegats-Kortet, „*saasom vi agter det at medgive H. K. M. til Vestersøen destinerede Eskadre*, som alt ligger sejlklar og venter paa Vind til Afsejling.“ — Da der ikke oplyses mere herom, maa det vel antages, at alle tre Kort er leveret i rette Tid.

Da det ikke var blevet til noget med Opmaalingen af de kgl. Godser i 1710, gentog Jens Sørensen sit Forslag d. 29. Jan. 1711³⁾ og føjede dertil det Spørgsmaal, om Kongen ikke tillige vilde have lavet et accurat Landkort over hele Sjælland. „Alle andres deres Landcarter og Tegninger over dette Land, saa mange som jeg til Dato haver set, de ere usigelige Fauter, hverken selve Landet i sin rette Figur og Skikkelse, Længde eller Bredde efter Compasstrækninger sonderet eller gjort, som sig bør“, og ikke heller er der gjort nogen „Tegningsforskel og særdeles Kendelse“ mellem de forskellige Lokalteter, m. a. Ord: der er ikke anvendt noget rationelt Signatursystem. Alt dette vil han sørge for, hvis man vil sende ham ud nu ved Vintertid.

Hvad Kongen har svaret, kendes ikke; men i alt Fald synes han at være taget ud paa en maaske privat Maalingsrejse, at dømme efter et ufuldendt Kort over Sjælland, i hvilket der ikke findes stort andet af den indre Situation indtegnet end nogle af Aaløbene (Søk. Ark., Ant. Kort, I, 25). Men hans Optegnelser indeholder ingen Observationer el. lign fra nogen saadan Rejse. I øvrigt var det, som vi saa, netop dette Aar, der medførte særlig mange Fortrædeligheder og Familiestridigheder hjemme i Køge, saa det er nok muligt, at disse Forhold med de deraf flydende Sindsbevægelser kan have lagt en Dæmper paa hans Arbejdsiver; og endelig blev han, som før nævnt, d. 10. Aug. berøvet sin Milevogn ved Jens Weibels Selvtægt.

D. 13. Okt. modtog han følg. Skrivelse⁴⁾ fra Gyldenløve: „Saasom jeg er kommen udi Erfaring, at udi *Præstø Bugt*, imellem Fed og den Banke, som ligger ovenfor, et Sted skal findes, hvor en sikker Havn til en Flaades Vinterleje skulde kunne indrettes, og det til H. M. Tjeneste ej er af liden Fornødenhed, at sligt med forderligste nøjagtig vorder eftersat og examineret, saa vilde han, saa snart ham dette til Hænde kommer, forømrørte Sted at optage sig lade være angelegen og ved Pejling og Lodding samt hvis ellers af hans Profession dependerer alting saa nøje iagttage, at derefter tilforladelige Mesurer kan vorde tagen.“ Der kan ikke være Tvivl om, at det anonyme Kort over denne Lokalitet, som findes i Søkort-Arkivet (Ant. Kort II, 228),

¹⁾ Brevbogen Nr. 123. Admir. Kopibog S. 287. — ²⁾ Admir. Kopibog S. 318. — ³⁾ Brevbogen Nr. 125. — ⁴⁾ Brevbogen Nr. 126.

og som paa Bagsiden bærer Paaskriften: „Søcart over Præstø Bugt, med Dessen der at gøre en Havn“, repræsenterer Jens Sørensens kartografiske Resultat af dette lille Arbejde.

Om hans Virksomhed i Aarene 1712—19 vides saa godt som intet andet, end at han i disse mange og for ham sikkert trange Aar har tegnet en Mængde Kort, hvoraf en Del endnu haves, men de fleste synes at være forsvundne. Et Kort over *Carlsrona* (Søk. Ark., Ant. Kort, I, 48), dog ikke rentegnet af ham selv, er dateret „1712, af J. S. i *Køge*“, altsaa fra før hans Flytning til København; Kortet over *Pillau og Königsberg* (Søk. Ark., I, 50) bærer Dateringen „Christianshavn 1713“. Omtalen af de mange andre i disse Aar udarbejdede Kort, hvorom han selv giver udførlige Oplysninger, vil mest passende kunne opsættes til senere. Dog skal der her gøres opmærksom paa den interessante Omstændighed, at han aabenbart vedblivende har syslet med sin Plan om Udgivelsen af en „Søcartsbog“ og i denne Tid rentegnet (selv eller med andres Hjælp) et nyt Sæt Kortblade dertil. Af de i Søkortarkivet opbevarede Jens Sørensenke Kort er der en lille Række (Nr. 5, 6, 7, 9, 13, 15, 19, 22, 24 [dateret 1715], 48 [dat. 1712], 51, 52), som viser en paafaldende indbyrdes Overensstemmelse i Tegnemaade, Farve, Rammestreg m. m., og hvoraf flere er mærkede med smaa Numre i venstre Hjørne foroven, over Rammestregen, se f. Eks. Nr. 9, Kortet over Slesvigs og Holstens Vestkyst [J. S. Atlas II, 2]; dette Kort har tydelig nok været bestemt til at staa sammen Nr. 7, Kortet over Elmundingen (J. S. Atlas II, 3), og tilsammen har de udgjort Blad Nr. 2 i „Søcartsbogen“. Af denne har Jens Sørensen haft et indbundet Ekspl. ved den Tid, da han indgik sit andet Ægteskab, altsaa 1719. Thi ved Registreringen af hans Dødsbo blev Enken udtrykkelig spurgt derom, og hun kunde da oplyse, at der havde været en saadan Bog, men at den Afdøde selv havde taget den fra hinanden igen, og hun kunde oven i Købet fremvise det tomme Bind som Bevis herfor.

I en Skrivelse af 29. April 1719¹⁾, hvori Jens Sørensen opregner baade sine Genvordigheder og Fortjenester, nævner han ogsaa, at han i Marts 1716 havde indleveret et „allerund. velmenende Forslag for de Moschoviters Armadie fraa Meklenborg om deres Transports Landgang øverst i Skaane eller nederst i Blegen efter mine hosfølgende Carters Tegningers Anvisning, item om Fæstningernes Angribelse paa bedste Maade.“ Om noget af disse Kort er til mere, turde være tvivlsomt; men i en Fortegnelse fra c. 1750 i Krigsministeriets Arkiv over Krigskancelliets Kort opføres: „*Sylvesborg*. En stor Plan med Situation, samt Øen Udhiørnet, med Dessen til en Descente, forfattet af Søcartsdirektør Jens Sørensen d. 26. Marts 1716.“

Som før nævnt blev ogsaa Jens Sørensen haardt ramt af den almindelige Finansnød, der var Følgen af Landets Deltagelse i den store nordiske Krig

¹⁾ J. S. A., XIV, Punkt 10.

1709—20. Siden sin Overflytning til København havde han opgivet al privat Næringsdrift og havde altsaa kun sin Løn at leve af, og naar denne udeblev, er det let at tænke sig til hans Stilling. D. 29. April 1719 greb han da til at sende Kongen den ovennævnte meget lange Bønskrivelse, hvori han skildrer sine Forhold i de mørkeste Farver. Som sædvanlig besværer han sig over Gen. Kom., som dog i Virkeligheden nok har været lovligt undskyldt, og ganske særligt over den nye Bogholder ved Søetaten *Jens Rejersen*, der i 1710 var blevet Niels Justesens Efterfølger. Hans Oplysninger giver unægtelig et ikke lysteligt Billede af Embedsstandens ulykkelige Stilling i disse Aaringer, og ud fra dette Synspunkt kan det have sin Interesse at anføre et og andet af Jens Sørensens „vidtløftige vemodige sandfærdige Bekendelse og nødlidende Klagemaal“: Siden Krigens Begyndelse er Lønnen blevet betalt 4—5 Aar bagud, til Dels med Sedler, hvis Værdi er under den paalydende; og der er endda gjort saa store Afdrag i Lønnen, at denne for sidste Halvaar af 1711, som først blev anvist d. 29. Febr. 1716, reduceredes til 97 Rdl. 93 Sk., som han skulde have udbetalt i Bergen! „Mens som min Lejlighed umuligt var at rejse fraa Kongens Søkarts-Arbejde og fraa mit Hus med stor Bekostning did, maatte jeg forhandle samme Assignment til en Købmand her i København, navnlig Jens Lassen, med 5 Procent Forlis; Købmanden med Bekostning lod søge sin Betaling i Bergen, mens haver til Dato slet intet til Betaling bekommet hverken i Bergen eller her af Rentecammeret, det som staar endnu over 7 Aar af min Søkarts-Løn ubetalt, og bem. Sr. Lassen foraarsager søge mig med Proces for Capital og Renter og alle foraarsagede Omkostninger.“ Ligesaa har man i 1718 henvist ham til at hente 30 Rdl. 11 Sk. i Aarhus, hvilket simpelthen ikke kan betale sig for ham. Endnu staar 5½ Aars Løn ubetalt; „alt saadant har foraarsaget, at alle mine timelige havende Midler ere fraa mig bortgaaede, saa jeg er stedt udi stor Gæld og Vidtløftighed, samt paa Obligationer og Vexler med Renter geraaden er i stor Skyld, saa naar mine Creditorer ville mig angribe, daa kan alt hvis jeg nu ejer, tilmed alle mine Søkarts-Instrumenter, ikke til den halve Del tilstrække.“ — Endnu en Gang kommer han tilbage til Spørgsmaalet om Kortenes Udgivelse, hvormom han stadig ikke har kunnet opnaa nogen Resolution, skønt det kgl. Brev af 11. Juni 1689 tydelig derom formelder; han har ikke sparet sine egne Midler derpaa at anvende, ej alene 2^{de} Milevogne med behørig Værker selv inventeret og bekostet, men endog selv bekostet mange Slags egne opfundne behøvende Instrumenter og Redskaber, og han har paa egen Bekostning og med stor Hazarde opmaalt og tegnet Kort over en hel Række tyske og svenske Lokaliteter. Og „eftersom den Almægtige Gud i Himlen besynderlig mig til denne meget besværlige Forretning opvækkede, saa tænkte jeg dermed at vinde Ære, Gunst og Forbedrelse og alle Slags Søfarendes Venskab og Taknemlighed . . . Men Gud bedred, hvad Venskab eller Assistance jeg hos alle Collegier og alle Søfarende

udi de 30 Aars Tid i min kgl. Søcart's-Tjeneste har haft eller fornummet, det den alvidende Gud bedst bekendt er, uden aleneste Surseende, Misundelse og Mod-sættelse, og hos dem, ja snart at sige ingen af dem erfaret nogen Affection mig til Hjælp for al min Flid og mine Midlers Tilsættelse til de Søfarendes og danske Undersaatters Tjeneste og Oplysning, hvilket er dog saa rigtigt, som de aldrig tilforn af nogen har haft. Aarsagen til saadan deres Fortrydelse og Surseende siges ellers skulde være, *fordi de mine Søcarter ikke udi Tryk have bekommet*, hvilket staar ikke i min Magt; thi jeg allerund. ofte til D. K. M. Naade at vinde Deres kgl. Privilegier med mine Suppliker at erlange haver anholdet, mens paa Krigscancelliet eller nogensteds, Gud bedred, intet Svar enten skriftligen eller mundtligen har maattet derpaa faaet vide.“

Resultatet af dette og flere andre¹⁾ Nødskrig blev det sædvanlige — intet Svar, skønt han for at støtte sin Sag indleverede hele 8 nye paabegyndte Kort. Endelig i Septbr. lod Kongen ham vide, at han skulde ud paa en Opmaalingsrejse i Sjælland, hvad han ogsaa straks erklærede sig rede til, naar blot Kongen vilde befale Jens Weibel at udlevere hans Milevogn, hvilket skete hen i Oktober²⁾).

Gen. Kom., der havde haft Jens Sørensens Suppliker til Erklæring, udtalte i Skriv. af 2. Okt. 1719³⁾, at „han rigtigheden for den hannem aarligen efter Reglementet allern. tillagte Løn er bleven *anført*“, og at Afkortningerne — 20 à 30 Procent — var sket i Henhold til kgl. Ordre. „Med Sedler er han ej mere bleven betalt end alle andre Søetatens Betjente, som ligeledes, ligesom Kassen har kunnet tilvejebringe Betalingen, den har maat imodtage, og at han er henvist til Amterne om sin Betaling, saasom til Bergen [man glemmer at oplyse, at han ikke engang her kunde faa den *udbetalt!*] og Aars, er sket efter Kammerets Anvisning, som faar anvist, hvor en Kasse er, og hvilke Anvisninger Gen. Com. maa efterfølge, og er han derudi ej haardere bleven tracteret end alle andre, som skal have nogen Penge ved Søetaten, som her og der paa Amterne i Jylland, Fyen og Laaland efter Kammerets Foranstaltning maa tage; saasom hvad Penge her i Zahlkammeret indkommer, anviser Kammeret Søetaten til Banqbetalinger og andre forefaldende pressante Udgifter“. Heraf kan det altsaa ses, at man ikke har gjort ham nogen „aabenbar Uret“, og ingen kan beregne sig nogen Fordel af, hvad der tilkommer ham, „mens det altsammen, hvad han har tilgode, bliver i E. K. M. Cassa bestaaende [!]. Det indstilles ellers til E. K. M., om han efter denne Tid for de 20 Procent Afkortning maa vorde forskaanet, saa og rent ud betales sin tilgodehavende Gage, som til dette Aars Udgang, siden han til ult.

¹⁾ J. S. A. XIV, ^{25/2} 1719 o. fl. Krigskanc. indk. Sager ^{25/2} 1719. — ²⁾ J. S. A., XIV, Sjæll. Tegn. 1719—20, Nr. 332. — ³⁾ Gen. Kom. kgl. Bef. Bog, 1718—20, S. 302 ff. Gen. Kom. kgl. Res. Nr. 84.

Juni 1715 er afbetalt, naar 20 Procent for Krigsstyr. til ult. Decbr. 1718 er fradragen, er 1747 Rdl., ifald Kammeret dem kan afdrage.“

Det hele Aktstykke giver et meget trøstesløst Billede af Statens Finansforhold i denne Tid, trods de smukke Eufemismer, hvormed man, for ikke at saare Majestætens Øre, søger at tilsløre den triste Virkelighed, som jo ganske vist heller ikke kunde lægges Gen. Kom. til Last. Men nu havde dette dog ved sin sluttelige Indstilling søgt een Gang for alle at faa gjort rent Bord overfor Jens Sørensen. Svaret var en kgl. Resol. af 28. Okt. 1719¹⁾, at der maatte betales ham 2 Aars [!] Afregningspenge, dog med Fradrag af 20 Procent Krigsstyr, hvorimod der tilstaas ham Fritagelse for yderligere Krigsstyr og Kopskat, „i Henseende han paa Vores Arbejde omkring Landet maa rejse.“

Hvor ringe end denne kongelige Gunstbevisning var, tog Jens Sørensen dog i Begyndelsen af 1720 fat med frisk Mod paa at træffe Forberedelser til en større Opmaalingsrejse paa Sjælland; bl. a. anskaffede han sig en ny Milevogn, altsaa den tredje. D. 30. Marts udstedtes et vidtløftigt kgl. Rejsepas²⁾ for „Vores forordnede Sø- og Landcart's Directeur“ med Ordre til alle og enhver om at yde ham Bistand, bl. a. fri Heste til hans Milevogn. Desuden udbad han sig leveret noget Papir, eftersom han nu i hele 22 Aar ikke havde faaet leveret noget Realpapir og i 15 Aar intet Skrivepapir og overhovedet aldrig faaet godtgjort sine Udlæg til Farver, Snore, Knapper, Stokke etc.; dernæst udbad han sig til Laans fra Materialkammeret nogle Kompasser o. lign., og endelig bad han om endnu et Aars Løn af de tre, han havde tilgode, for dermed at tilfredsstille sine Kreditorer, samt om et Kvartals Løn og Kostpenge for en Konduktør og en Tjener og Kostpenge for sig selv. Allerede i April havde han antaget en Konduktør og en Tjener.

Skønt disse Fordringer næppe kan kaldes ubeskedne eller urimelige, turde Rentekammeret, til hvem de var indgivne, dog ikke paa egen Haand opfylde hans Ønsker, men meddelte dem i Skriv. af 27. Maj 1720 til Kongen, som imidlertid optog dem yderst unaadigt. Den paafølgende Resolution³⁾ af 3. Juni lyder kort og godt: „Saasom man hannem alt forhen haver accorderet, hvad han havde nødig [!], og han nu igen med saa mange Poster indkommer, thi var det bedst, *at det med hannem ganske blev ophævet, saasom Vi desforuden allerede en anden dertil haver bestilt.*“

Endskønt dette kunde se ud som en Afskedigelse fra hele hans Virksomhed, er der dog rimeligvis kun tænkt paa hans nylig paabegyndte Landopmaaling paa Sjælland; i alt Fald vedbliver han stadig, lige til sin Død, at kalde sig „Sø- og Landcart's-Directeur“, og i den kgl. Skriv. af 11. Okt.

¹⁾ Gen. Kom. kgl. Res. Nr. 84. — ²⁾ J. S. A., XIV. Assign. Kont. kgl. Resol. Nr. 75 (2/6 1720). — ³⁾ Assign. Kont. kgl. Resol. 1720, Nr. 75.

1723 i Anledning af hans Død kaldes han endnu stadig „Vores Sœcart-Directeur“. Det fremgaar ikke af Jens Sørensens Optegnelser, hvem den nyopdukkede Korttegner er, som Kongen har „bestilt“ i Stedet for ham til at tegne Sjællandskortet.

Det har sikkert været et haardt Slag for den gamle Mand saaledes at blive kasseret, og man forstaar, at han følte Trang til at lette sit Hjerte. D. 17. Sept. 1720 skriver han da til Kongen¹⁾: „Efter E. K. M. skriftlige Ordre af 30. Marts, et rigtigt Landcart over Sælends Land at indrette, strax dertil købte og bekostede jeg med alt Tilbehør en ny Milevogn, som E. K. M. selv har beset; dertil jeg for maanedlig Løn og Kosthold antog en Skrivere og en Tjenere til Hjælp efter forrige Rejsers Sædvane, som strax om med mig udrejste, maalte og inquireret. Mens paa min allerund. Supplik om samme deres maanedlige Løn og Kosthold jeg ingen Resolution bekom før end d. 4. Juni Rentekammerets Skrivelse, at det skulde være ophævet.“ Saaledes er hans Udlæg blevet til Tab, og stadig har han flere Aars Løn tilgode. Men da der om kort Tid skal sælges 13 udrangerede Fregatter ved Auction, deriblandt en lille lang og smal Fregat ved Navn „Svenske Sophie“, har han tænkt at byde paa denne, hvis hans tilgodehavende Løn maa fradrages i Købesummen, for at han kan bruge den til Købmandsfart og tjene til Livets Ophold. Hvis hans forfaldne Løn ikke er tilstrækkelig, vil han søge at faa nogle Medredere, saa det overskydende kan betales kontant.

Sammen med denne Supplik indleverede han to Kort — de sidste fra hans Haand, som vi hører tale om — over *Prinsesse Sophie Hedvigs Godser Frederiksdal og Dronninggaard*, hvoraf det ene endnu er til i Form af en Kopi i halv Størrelse (Fr. V's Atlas XXXVI, 22; J. S. Atlas XIII, 16); Originalen var dateret 29. Aug. 1720; det andet bar Datoen 14. Sept. 1720. Af „Forklarings-Paaskrifterne“ fremgaar det, at Prinsessen d. 2. Juli, altsaa en Maaned efter Udstedelsen af den unaadige kgl. Resolution, havde overdraget ham at optage Kort over de nævnte Godser; maaske det mest var for at gyde Balsam i hans Saar, at det skete. Kongen gav da ogsaa sit Samtykke til, at de blev leveret til Prinsessen.

„D. 8. Okt. 1720 skrev jeg Admiralitetet til, fraa mig afsagde mit tilbudne, de 2000 Rdl., paa Fregatten „Gravensten“, at jeg kunde den ikke købe“²⁾.

Hermed standser Oplysningerne om den gamle „Sø- og Landkorts-Direktør“ Embedsvirksomhed, og da han nu var en Mand paa 74 Aar, har han næppe heller kunnet yde mere. Men man maa lade ham, at han havde udført et Livsværk, som fortjente den højeste Anerkendelse, og som vilde

¹⁾ J. S. A., XIV. — ²⁾ J. S. A., XIV.

være blevet til uberegnelig Nytte for Skibsfarten i vore Farvande, hvis ikke Regeringen, sikkert af militær-politiske Hensyn, var veget tilbage fra Kor-
tenes Offenliggørelse — med hvor megen Grund, er det vanskeligt at
dømme om i Nutiden; men, som Jens Sørensen rigtig gør opmærksom
paa, i andre Lande havde man i alt Fald ikke næret nogen Frygt i saa
Henseende.

II. TO AF JENS SØRENSENS OPMAALINGSREJSER.

1. MILEVOGNSREJSEN 1695.

Milevogns-Maalning langs ganske Jydland, Holstein, Hamborger-Elven og Vesterlandene Anno 1695, fra d. 25. Maj til d. 20. Oktbr.¹⁾.

Hjælp Gud Altid!

I Jesu Navn skal al vor Gerning ske!

27. April. Udgik H. K. M. naadige Order til Gen. Kom. mig at betale og til denne Rejse langs Vestkanten med Søcartrejsen at affærdige og klargøre.

9. Maj. Bekom jeg af Gen. Kom. Anvisning til Zahlkammeret paa Slottet og fik der mine Rejsepenge.

18. Maj. Fik jeg kongl. Majtts. naadigste mig medgivne Rejsepas paa Rentekammeret.

22. Maj. Rejste jeg fra Hafnia til Køge.

Fra Køge til Skagen.

Hjælp Gud Fader, Søn og Helligaand til Visdom og Forstand, denne min foretagende Søcartrejse lykkeligen [at] kunne fuldbringe, saa at H. K. M. kunde have en fuld Fornøjelse deraf og maatte blive gemene Mand til Nytte!

25. Maj. I Jesu Navn Morgenen Kl. 5 rejst fra Køge (Gud give lykkelig Rejse!) med mine egne Heste og Kusk med Milevognen, og hyrede et Par Heste og Vogn til Roskild, betalte derfor 6 Mk. Kl. 11 kom vi til *Roskild*, som holdes for [at] være 3 Mil, og afmaalt fra København for 4 Mil. Bekom vi Skyds af Borgemester, 2 Par Heste og en Vogn. Kørt fra Roskild Kl. 1 og kom til *Holbæk* om Aftenen Kl. 7, som holdes for 4 Mile.

26. Maj (*Søndag*). Fik Skyds af Borgemesteren i Holbæk, 2 Par Heste og en Vogn. Kørt derfra Kl. 9 Form. og kom til *Kalundborg* Kl. 6 imod Aftenen, som holdes for at være 5¹/₂ Mil. En Time før vi kom did, var Smakken afgaaen imod Aars.

27. Maj. Var hel stille Havblik og NV. Vind. Vare vi hos Borgemesteren Thommis Jensen og hos Directeuren over Smakkerne, at blive befordrede at komme med over til Aars. Efter Middag blev Jens²⁾ syg og maatte til Sengs.

¹⁾ Gengives efter J. S. A., VIII, dog med Forbigaaelse af det Afsnit, der vedrører Holsten; se nærmere herom i Indledningen. Iøvrigt henvises til Kortene Nr. 2—5 (Tavle II—IV) i J. S. Atlasset, der i det væsentligste er baserede paa denne Rejsets Observationer og spænder over langt den største Del af den berejste Strækning. — ²⁾ Utvivlsomt Navnet paa J. S.'s Kusk. Som Skriver paa denne Rejse nævnes kun J. S.'s Broder Peder Sørensen.

28. *Maj*. Kl. 8 imod Aften gik vi til Skibs med Smakskipperen Knud, blikstille og contrarig Vind, om Midnat sat ude paa Fjorden.

29. *Maj*. Morgenen stille Havbleg, V. og VSV. Vind til Kl. 11, fik SV. magelig Kult. Til *Røsnæs* yderste Pynt 2 Mil, til *Samsøs* S. Pynt 2, Landets Længde in [S.-N.] $3\frac{1}{4}$, fra N. Pynt til *Aars* 4. Ved *Samsøs* N. Pynt begyndtes en haard Kult med SV. og Regnbyger, Kl. 8 om Aft. ankom til *Aars* Bro, losseret ind hos Jens Wassen. Gav Skipper og Folket Drikkepenge 1 Dlr.

Observation til *Aars*: *Kieholms*¹⁾ Sundet fra *Stenbroen*²⁾ afpejlet indtil *Havnehuset*³⁾ in SV5S. og til *Rumpen*⁴⁾ og *Kieholms* N. Yderkant overet, det in OSO. Naar man sejler ud af *Kieholms* Sund lige imod *Itzehoveds*⁵⁾ Pynt, det træffer lige imod *Stenbroen*.

*Middelgrunden*⁶⁾ ligger lige paa Linien fra *Itzehoveds* Pynt imod *Aars*, det og in SV. fra *Hellers*⁷⁾ Pynt.

Naar man sejler fra *Itzehoveds* Gat lige imod *Abelhoved*⁸⁾, saa gaar man S. forbi *Lillegrunden* og dicht S. ved *Middelgrunden* paa 7 Fv.

30. *Maj*. Vare vi med Smakskipperen hos Rederne og viste Kongens Røjsepas, at vi havde fri. Blev Jens igen syg og maatte gaa til Sengs.

31. *Maj*. Før Middag Storm og Regn, e. M. vare vi hos Borgemester Mikkell Mikkelsen Malling om Skyds, ditto hos Amtskriveren om Skyds. Om Aft. lod Jens sig koppesætte for et Tilfald, som havde sat sig meget rødt, ligesom Rosen, i det ene Ben, [og] som derefter forsvandt og gik bort.

1. *Juni*. Gjorde vi vor Milevogn færdig, som var noget Mangel paa. Ditto maalte vi *Aars* By. Maalt fra N. Port ned til de Fattiges Kirkegaard, saa til Domkirken, og Kirkegaardens Længde, og til Strædet, saa til nederste Bryggen, og derfra ud til yderste Brohoved, inalles 251 Stok à $5\frac{1}{4}$ Al.

2. *Juni* (*Søndag*). Kl. 2 efter Højprædiken fra *Aars* med Skyds fra *Aars*, et Par Heste og Vogn fra Borgem. Malling, og et Par Heste af Amtskriveren for Milevognen til Spørring, som holdes for 2 Mil.

Begyndt at maale med Milevognen: fra *Aars* Port til *Spørringe* Kirke 450 Kl. Sl.⁹⁾ og saa til *Rue*¹⁰⁾ Kirke 212, og saa til *Ølsvas* Krughus¹¹⁾ 103, og saa til *Randers* Port 232; Strækningen fra *Aars* til *Randers* Port NtV. Kl. 10 om Natten kom vi til *Randers*, kunde knapt faa Lossemente, uden paa Sidsten hos Tolderen.

3. *Juni*. Kl. 8 fra *Randers* med Skyds af Borgemester til *Mariager*; gav hannem Kopi af Kongens Brev. Maalt fra *Randers* til *Mariager* 600 Kl. Sl., strækker sig in NtV. og N. Stærk VSV. Storm.

¹⁾ Kyholm, Ø. f. *Samsø*. Jfr. J. S. Atlas, XI, Nr. 13 o. fl. — ²⁾ *Kyholms* Bo? (rimeligvis Føjlskrift for *Stenboen*). — ³⁾ paa *Langøre*. — ⁴⁾ NØ. Spidsen af *Lindholm*. — ⁵⁾ *Issehoved*, *Samsøs* N. Pynt. — ⁶⁾ *Møjlgunden*. — ⁷⁾ *Helgenæs*, d. e. *Sletterhage*. — ⁸⁾ 4 Kvml. S. f. *Aarhus*. — ⁹⁾ D. e. *Klokke-Slag*. — ¹⁰⁾ *Rud*. — ¹¹⁾ *Ølstvad Krohus*.

Kl. 11 om Middagen kom vi til *Mariager*; som Byfogden ikke var tilstede, bemøjedede Guldsmeden Christen Nach udi Byfogdens Absentz [sig] at skaffe os Skyds, og kunde ingen dertil overtale, hvorfore han udi Byfogdens Absentz accorderede og betalte Randers Vognmænd, at de skulde køre for os til Houbro.

Kom Kl. 4 til *Houbro* efter Middag og holdt uden for Byfogdens Dør, og maatte aflægge vort Pagagie paa Gaden til Aftenen, og kunde ingen Skyds faa, maatte saa tage Lossemente hos en fattig Enkekone.

Maalt fra *Mariager* til *Houbro* til midt i Byen 332 Kl. Sl., strækker sig overalt fra *Mariager* til *Houbro* direkte V. og VtN.; mens langs midt ad Fjorden opgaar net in V.; ved *Mariager* er Fjorden bredest, tværsover $\frac{1}{2}$ Mil, og neden for *Mariager* er Fjorden bred . . .

4. *Juni*. Kl. 5 om Morgenen fik Skyds af Byfogden. Maalt fra *Houbro* til *Rauls*¹⁾ Kirke 408 Kl. Sl., og saa til *Graule*²⁾ Kirke 213. Oldermænden red ud til Byerne at skaffe os Skyds og kom intet igen; paa Sidsten kom Lieut. Sur og havde en sin Bonde med en daarlig Øg, som orkede intet; thi maatte vi beholde *Houbro* Vognmænd længere frem til *Ellissøv*³⁾ By.

Maalt til *Ellissøv* Kirke 265 Kl. Sl. Udi *Ellissøv* By maatte vi saa godt som tage Skyds med Gevalt. Maalt fra *Ellissøv* Kirke til *Svenstrups* Møllebæk 138 Kl. Sl., og saa til *Aalborgs* Port 242. Kl. 6 om Aftenen losseret ind hos Gæstgiveren *Kiey*⁴⁾ Piper, bor ved Bytinget. Strækning fra *Houbro* til *Aalborg* uf.⁵⁾ NtO. Denne Dag været stærk Storm af VSV.

5. *Juni*. Maalt *Aalborger* Stad: Fra Porten og Groben eller Møllen langs Gaden in VNV. til tværs imellem Slottet og Vor Frue Kirketaarn 80 Stok, saa tværs over Graven til Apoteket 74, til St. Bols⁶⁾ Kirketaarn 30, derfra til Graven igennem Porten 26, nok lige frem ad Gaden til Tværhusene tværs Porten 38. Langsmaal inalles [248] Stok à 5 Al. NB. fra St. Bols Kirke in NV. uf. 60 Fv. staar Sygste⁷⁾ Kirke med Skole og Kloster. Fra SV. Side i Byen ved Graven til tværs op ved Kirkens første Kant 40 Stok, tværs over Torvet til Hushjørnet 25, saa forbi Apoteket imod Skibsbroens Hushjørne 72, til Broens yderste Kant 19. Tværsmal inalles [156] Stok à 5 Al. Denne Dag haver det blæst V. Storm, at ingen kunde komme over Sundet.

6. *Juni*. Kl. 10 f. M. fik vi af Hr. Amtforvalteren, ædle Peter Kleyn, Befordringsbrev til alle og enhver udi hans 3^{de} Amter, at faa fri Skyds, nemlig udi [*Aalborg*hus, *Aastrup* og *Sejlstrup* Amter].

Observation ovenfor *Aalborg*: *Skidenhag* er en Udgrund, *Hestehagen* er faste Landhagen, som udskyder og bedækker *Egholmen*. Den første Aa⁸⁾, som gaar ned forbi *Lindholm* By, den gaar ud lige imod Strømmen, imellem *Heste-*

¹⁾ Rold. — ²⁾ Gravlev. — ³⁾ Ellidshøj. — ⁴⁾ Kai. — ⁵⁾ ungefær. — ⁶⁾ maa være Budolphi. — ⁷⁾ formodentlig Helligaandsklostret (Sygste er vel = Sygsted = Hospital). — ⁸⁾ *Lindholm* Aa.

hagen og Egholmen. *Aabybro Aa*, som kaldes *Ry Aa*, løber ned dicht Vesten ved *Birkelse Gaard* til Fjorden midt for *Gyld¹⁾ Land*.

Fore vi strax med Færgen over Sundet til *Sundby*. Sundet kan være bredt tværs over uf. . . . Strax vi kom over Sundet, begyndtes en stærk V. Storm, blæste hele Dagen. Udi Sundby Skydsen parat efter Amtforvalterens Order.

Sundby er en Flæk med murede Huse og Tegltage.

Kørt fra Sundby Bro og Vejen mesten lige ud in NtO. 160 Kl. Sl. *Gaasered²⁾* og *Skjælhuset³⁾* herfra in SO5S.; herfra og til Fjordkrogen er uf. 200 Fv.

Afpejlet tilbage til Aalborg By in SV., tilbage en Mil. Nok kørt og maalt frem til *Vilsom⁴⁾* By in NtO., 240 Kl. Sl. Nok kørt in NNV. og NtV. til *Særisløv⁵⁾* 324. Nok kørt til *Hjørringe Stad* in NtO. 409.

NB. Tværs fra Hjørring til *Fladstrand* holdes in OtN. for 4 smaa Mile, og fra Hjørring tværs til *Vesterhav*, der til *Tornby Strand*, holdes herfra in NV. [for] 1 Mil.

Kl. 10 om Natten losseret ind hos Byfogden Jens Nielsen i Hjørringe, som stod udi Bygning med sin Gaard, og var knap saa meget færdigt, at han kunde lossere vos udi; vare meget høflige Folk begge. Holdes fra Sundby og hid til Hjørring [at] være 6 Mile. Denne Hjørringe Købstad er forgangen Aar⁶⁾ ganske afbrændt undentagendes Stadskirken og 2^{de} Bondekirker, som og staar i Hjørringe By, og en eller 2 Gaarder desuden bleve frelste. Nogle begynder at bygge igen smaa Huse med Lervægge og Halmtag.

7. Juni. Kl. 7 om Morgenen fik vi Skyds af Byfogden Jens Nielsen i Hjørringe. Afpejlet til *Bjergby* lige frem in NO. Kørt hen krum Vej, 212 Kl. Sl., afgaar 30 Sl., bliver 182 Kl. Sl. Fra Bjergby kørt in Ø. 60, saa uf. kørt in NtO. 200, saa tværs hen til *Tversted Præstegaard* in Ø. 104 Kl. Sl. Bedet hos Præsten Hr. Jens, mens vi omskifte Skydsen.

Afpejlet her fra Præstegaarden tilbage imod Herregaarden *Odden* og Bjergby Kirke in SVtV. tilbage. Fra Tversted Præstegaard ned til V. Strand, der en Fokmast laa, strækker sig in N., kørt 60 Kl. Sl. Fra Fokmasten forbi et Hus, hedder *Per Bents Klet*, og fremdeles til *Raabjerg Skur* kørt 120 Kl. Sl. Fra Raabjerg V. Strand tværs over Landet til *Aalbæks Ø. Strand*, strækker sig in SO5O.

Maalt fra V. Strand op til Raabjerg Hus 260 Stok à 5 Al., gør 21 Sl. 40 Fv., nok med Vognen kørt 46 Kl. Sl., nok gaaet og maalt til Aalbæks Ø. Strandkant 1750 Stok à 5 Al., er 145 Sl. 50 Fv. Her er Landet bredt 4330 Favne.

Om Aftenen Kl. 8 losseret ind i *Aalbæks Fiskeleje* hos Strandfogden.

¹⁾ Gjøl. — ²⁾ Gaaser i Ø. Hassing Sogn. — ³⁾ Skjellet i Mov Sogn. — ⁴⁾ Hvilshøj. — ⁵⁾ Sørridslev. — ⁶⁾ 22. Juli 1693.

Denne hele Dagen blæst en stærk VNV. Storm. Holdes fra Hjørringe og hid 4 Mile.

8. Juni. Afpejlet her ved Aalbæks østre Strandkant ret ved Byen i Bugten: til *Skauens Kirke* in NO3N., det hen over liden langværts Bugt og siden over Landhympler; til *Fladstrands Knude Kant* in StO., det her næst over lidet langværts Bugt, siden vel inden om *Strandby Landhuk*; mens herfra og til *Strandby* strækker sig in StO2O.

Fra Aalbæk Kl. 6 om Morgenen kørt med Skyds af Havnefogden. Maalt fra Aalbæk til tværs for *Skauens Kirke* 400 Kl. Sl., fra Kirken til Byen 28, og saa til Borgemesters Gaard 40 Kl. Sl.

Kl. 11 om Middag kom vi til *Skauen* til Borgemester Fedder Hansens Gaard og losserede, som holdes fra Aalbæk 3 Mile. NB. fra Kirkemuren til Borgemesters Gaard er 1408 Favne.

Skauens By. Ditto fik vi 11 Personer af Skauens Folk, som følget med os, nemlig: Borgemesters Tjenere Hans Christensen Hjulmand, Niels Christensen Ont, Christen Persen Monch, Fyrbetjenter, Christen Jacobsen, Mikkel Christensen, Søren Martensen, Anders Nielsen Horn. Nok unge Karle: Jens Sørensen, Jens Jensen, Bonde Christensen og Niels Nielsen Knag.

Først maalt *den gamle Fyre-Hympelen*, der hun nu stander: fra Fyren tværs ned in SO. til Stranden er 30 Fv. Bakken eller Hympelens Højde efter Vandet og Vaterpasset $13\frac{1}{2}$ Al. 2 Tom. høj. Fyre-Stabben $6\frac{1}{2}$ Al. høj og Jærn-Gaffelen $1\frac{1}{4}$ Al. høj, er $7\frac{3}{4}$ Al. høj, og Vippen lang for hen til Fyrspanden 9 Al., og tilbage til Klumpen og Tallien $11\frac{1}{2}$ Al., er $20\frac{1}{2}$ Al. lang. Stabben er af Eg, 4 kantig, tyk i hver Kant $2\frac{1}{2}$ Kvarter, staar paa en enkelt Krydsfod af 2 Stkr. 9 Al. lange Egetræer med doble Stivere, 8 Stykker.

Maalt med Linen fra Fyren, der hun nu stander, over mange høje Klet-hymple og Sandbjerge, strækker sig in N. til den yderste og højeste Bakke og Hympel 15 Liner og 23 Favne, hver Line er 60 Favne, bedrager sig ud 923 Fv. Maalt derfra til *Skauens yderste Landspids*, som strækker sig in OSO., 408 Fv. Samme yderste Bakke eller Hympel er lang ovenpaa in N. 90 Al. og bred ovenpaa 50, og vel 80 Al. høj efter Vandet og Vaterpasset, fra Stranden $20\frac{3}{4}$ Al.

Maalt: ned til N. Strandkant er 72 Fv., og til den S. Strandkant er 100.

Ditto gjort Overslag med Borgemester Fedder Hansen i Skauen, hvor meget Fyrens Forflyttelse uf. kan komme til at koste: et stort Bovspredt, som han haver, er 16 Al. langt, $2\frac{1}{4}$ Al. omkring, til en højere Stabbe, end den forrige er, 8 Rdl., 2 Stkr. 9 og 12 Al. Skibs-Egebjælker, han haver, 5 Rdl., 4 Stkr. Egestivere 4 Rdl., den gamle Fyren at nedtage, alt Tømmeret udbringe og Fyren igen paa den yderste Hympel opsætte uf. med Arbejds løn og alt 12 Rdl., ialt 29 Rdl. Resolverede Hr. Borgemesteren sig ville paatage samme Værk at fuldbringe, om han derfor 50 Rdl. bekomme kunde.

Afpejlet tværs nede ved Borgemesters Gaard fra Strandkanten: til yderste Skauens Landpynt in OtN.; herfra langs Strandkanten ud til der Fyren skal staa in ONO.; tilbage til Aalbæk over lidet langværts Bugt in SV.; til Fladstrands Knude Pynt in SSV5S.

Fra Skagen til Blokkhus.

9. Juni (Søndag). Efter Prædiken Kl. 5 imod Aften fik Skyds af Borgemester Fedder Hansen og kørt ud til Skauens yderste Pynt og Gren og begyndt med Maal, Observationer og Strækning langs Vesterstranden at fortfare.

Først fra yderste Landpynten in NVtV. 57 Kl. Sl., nok in VNV. 50, nok in V. 30, nok in VtS. 42, nok til *Højen* eller *Gl. Skauen* in SVtV. 32 Kl. Sl.

Kl. 8 om Aftenen losseret ind hos Raadmand Hans Madsen, som ikke alene vilde tage fra os Skydsen, fordi de hørte hans Børn i Skauen til, og ingen andre vilde skaffe os igen, fast vi viste hannem Kongens fri Rejsepas og sagde hannem, at Borgemester havde lovet dem 2 Mark for hver Mil, og de skulde køre for os saa længe, til vi kom did, vi kunde faa anden Skyds paa 3 eller 4 Mile lang; saa skulde vi give Seddel, hvor langt de kørte for os, derefter vilde Borgemester strax betale dem ved deres Hjemkomst igen til Skauen. Det kunde intet hjælpe; Kongens Brev vilde han ikke mere se, uden begyndte med ubesindige spottelige Ord og Skælderi, saa vi nødtes til at staa op igen fra Bordet, som vi havde nys sat vos og med andre, der hos os vare, skulde holdet Maaltid, og vi maatte udi Mørket gaa derfra igennem Marken $\frac{1}{3}$ Mil til Skauen igen til Borgemesteren at laane Hus om Natten.

10. Juni. Om Morgenen tidlig beklagede vi os for Borgemester og begærte at faa Hans Madsen indstævnet til Bytinget, saa vel som dem der hos vare, til Vidnesbyrd, som og saa skete. Hans Madsen mødte, med stive og trodse Ord og Benægtelser. Vidnesbyrden: en var Amtforvalteren Peter Kleyns Tjenere, var bortrejst og vilde intet comparere; en var en Studios, vilde intet comparere; en Ungkarl kom frem og gjorde alle de Undflugter, han kunde, Hans Madsen til Befrielse. Og saasom vores Forretning kunde ikke taale os længe dermed at oppeholde, begærede vi Tingsvinde beskrevet, hvad som passeret var, det videre at angive.

Imod Aften Kl. 8 efter Aftale med Hr. Borgemester, at han vilde skaffe os anden Skyds, gik vi til Fods igen og kom til Højen i Mørkningen, laante Hus hos en Fiskere.

11. Juni. Kl. 8 om Morgenen fik vi Skydsen fra Borgemesters og fik vor Milevogn og vort Tøj ud fra Hans Madsens og kørte tværs ned til Stranden, at begynde der vort forrige Maal slap. Kom Hans Madsen igen ned til Stranden til os og begærte at se Klokken og Værket, som Jens viste hannem, mens jeg stod paa min Vogn noget derfra. Da haver Hans Madsen igen spotskelig foragtet Mileværket¹⁾.

¹⁾ Jfr. foran S. 17 f.

Kørte vi saa fra Højen forbi *Lundholms Hvarv*¹⁾, som holdes fra Højen $\frac{1}{2}$ Mil, og saa forbi *Sterholms*²⁾ *Hvarv* og det in VSV. og SVtV. 200 Kl. Sl., nok til *Høje Hou Hvarv*³⁾ enstige Gaard in SVtV. 80, nok til *Skjøvlings By*⁴⁾ over en liden langværts Bugt in SVtV. 40, nok til *Raabjerg By* in SVtV. 123, til Huset *Jacobs Klet* lige frem langs Strand in VSV3S. 110, nok til *Per Bents Klet* in VSV. 50, nok til tværs for *Tverstedes* Præstegaard in VSV. 79 Kl. Sl.

Vare vi inde hos Præsten Hr. Jens, mens vi fik anden Skyds. Kørt saa tværs ned til Stranden igen til vort forrige Maal. Afpejlet imod *Horns Næsses*⁵⁾ N. Pynt over lidet langværts Bugt tværs for *Kjøvle*⁶⁾ *Gaard*, som *Løjbjerg*⁷⁾ Bakken ligger oven fore; strækker sig in V., kørt did 250 Kl. Sl.; fra *Kjøvle Gaard* til det yderste N. Horns Næsse Hjørnet in V. 94, fra S. Horns Næsse Hjørne langs Strands til *Kjøbsted Aa* SSV6V., 285 Kl. Sl.

Saasom det var i Mørkningen, kørte Skydsen vild og kørte forbi *Tornby* $\frac{1}{2}$ Mil, som vi skulde været til om Natten, maatte vi køre op ud med *Kjøbsted Aa* udi Sandkletter og Bakker en lang Tid, før end vi kunde finde nogen Vej, og kørte saa Vejen tilbages igen, og kom saa til en liden Herregaard, hvorpaa boer en Adelsfrue og en privat Mand ved Navn Tommes Tømmessen; i *Kjersgaard* losserede vi ind Kl. 12 om Natten⁸⁾.

12. Juni. Kl. 7 om Morgenen skaffede Tommes Tømmessen os Skyds, og kørt derfra til Bondebyen *Kjøbsted*. Afpejlet fra Byen *Kjøbsted* over S. Kanten paa *Kjersgaard* til *Hjørringe Kirke*, som berettes at være fra V. Strand 1 Mil, og strækker sig in SSO40.

NB. Naar vi kørte fra *Kjøbsted*, kørte Kuskene uagtsomt over et gammelt Dige og Grøft, at Milevognen faldt saa haardt ned i Grøften, at vor Klokke sprak og miste sit Lyd, at vi kunde næppeste høre hende. Kørte vi saa tværs ned til *Kjøbsted Aa* til vort forrige Maal.

Kørt saa fra *Kjøbsted Aa* langs Strands til *Lønstruppe Strand*, der det høje og østre Hjørne af Hukken begyndes, in SVtV. kørt 190 Kl. Sl. Kørt langs det høje *Lønstruppe Sandbjergs Hoved* til *Bjerget Rober Knud*⁹⁾, kørt in SV. 68 Kl. Sl. Afpejlet tilbage fra *Rober Knud* yderste Hoved til yderste Bank paa *Horns Næs* in NO2N.

¹⁾ I Journalen skrives dette Ord afvekslende Varuff, Varff, Huaru o. l., paa Jens Sørensens Kort (J. S. Atlas, IV., Nr. 5) Huærv; i *Feilbergs* Jydske Ordbog opført under „Hvarv“, men udtales „Hvarr“ og skrives i Stednavne nu til Dags „Hvarre“. *Feilberg* forklarer Ordet som betegnende „et Tegn, en Stang med en Kurv, der i ældre Tid hejsedes, naar det var Vejr til at fiske med Dybsvaad, for at sammenkalde Baadlagene“. — ²⁾ Starholms. — ³⁾ Høgenhav „Hvarre“, if. *A. P. Gaardboe* (Sml. t. jydsk Hist. og Top. III, 40) en Bæk eller Rende, der løber ned i Havet, tæt ved Kandestederne. Gaarden Høgenhav maatte senere flyttes p. Gr. af Sandflugt. — ⁴⁾ Formodl. *Skjødelund By*, ogsaa senere ødelagt af Sandflugt (*Gaardboe* anf. St.). — ⁵⁾ Hirtshals. — ⁶⁾ Kjul. — ⁷⁾ Lodbjerg. — ⁸⁾ Se *Traps* Danmark, IV., S. 87. *Thomas Thomassen* ejede Halvparten af Gaarden. Adelsfruen er vel *Ellen Arenfeldt*. — ⁹⁾ *Rubjerg Knude*.

Kørt langs Stranden ud omkring Rober Knuds Hoved indtil *Lyngby*, strækker sig rundværts om in SV. og SVtS. og SSV., kørt 139 Kl. Sl.

Fra *Lyngby* og til *Fureby* Kirke langs Strands in SVtS. kørt 98 Kl. Sl.

Fra *Fureby* til *Lykkeby*¹⁾, som 4 Sandskuder laa, in SVtS., kørt 30 Kl. Sl. nok langs Strands lige frem til *Kjetterups*²⁾ høje Bjerg in SVtS; kørt 200 Kl. Sl.

Afpejlet tilbage til *Horns Næsse* Pynt in NNO20., det uden over Bugt.

Nok kørt lige frem til *Hunbjerg*³⁾ høje Banke in SVtS., kørt 125 Kl. Sl., nok lige frem til *Blokhuss* Byens Bæk in SV5S. 77 Kl. Sl.

Kl. 8 mod Aften kørt tværs op til Hun By og lossere om Natten.

Beretninger om Grunderne af Fiskerne i Højen eller Gammel Skauen:

Fra *Skauens Gren* eller Revs Pynt langs Landet imod V. findes ingen Udgrunder eller Rever, uden aleneste Landrevlerne, som er 3 langs Lands. Den yderste Revle er 2 à 300 Fv. ude fra Landet, 3 Fv. dybt paa, og Renden indenfor 4 Fv. dyb. De andre 2^{de} inderste Revler er 1½ à 1 Fv. dybt paa.

Revet gaar ud fra en Huk, kaldes *Silde Næs*, 1½ Fjerdingsvej Ø. [for] Gl. Skauen el. Højen; Revet udskyder der fra Landet 500 Fv. ud in N. til 6 Fv. dybt. Ellers uden for Landrevlerne ⅓ Mil ud 15 Fv. dybt, 1 Mil ude 50 Fv., 3 Mil ude 80 Fv. dybt.

Imellem *Skauen* og *Raabjerg* ganske ren Kyst, og uden for Landrevlerne 12 à 10 Fv. dybt, ren Sand.

Berettet mig af Fiskerne i Raabjerg:

Imellem *Raabjerg* og *Horns Næs* eller *Hirtshals* gaar flak Vand langt hen ud, 2 Mile til Søs, 12 à 10 Fv. dybt, ren Sand.

Fra *Horns Næsses* N. Kant udskyder et Rev 500 Fv. ud in NV. til 12 Fv. dybt. Yderst paa samme Rev ligger en stor *Siellesten*⁴⁾, som kaldes i Søkartens *Eemstenen*.

Houers Grund. Midt ud for *Horns Næs*, ½ Mil ud fra Landet, ligger en Stengrund langs Lands, ¼ Mil lang, 100 Fv. bred, 6 à 7 Fv. dyb, og indenfor er 15 Fv. dybt.

1½ Mil ude fra Landet ligger en Stengrund, kaldes *Bredegrunden*, dyb 14 Fv.; indenfor er 20 à 30 Fv. dybt; ligger langs Lands, 1 Mil lang, ¼ Mil bred.

Havregrunden. Dernæst bedre i V., ¼ Mil fra Landet, ligger *Havregrunden*, af Sten, 4 Fv. dyb; ¼ Mil udenfor 15 Fv., og indenfor er 15 à 20 Fv. dybt.

Skallerup Strand. Der, 1 Mil ude in NV., ligger en Stengrund, 7 à 8 Fv. dyb, ligger langs Lands; indenfor er 20 à 30 Fv. dybt.

12 Fv. Grund. Dernæst V. fore, 1½ Mil ude fra Landet, ligger en Sten-

¹⁾ Løkken. — ²⁾ Kjettrup. — ³⁾ Hunebjerg, formodenlig Bredbjerg (34 m). — ⁴⁾ Sælsten?

grund, kaldes Tolv Favne, derpaa er 8 à 9 Fv. dybt. Inden fore samme Grund er 20 à 30 Fv. dybt.

Inden for samme 12 Fv. Grund ligger en Stengrund, kaldes *Kløren*, den ligger ude in VNV. fra Kjøbsted Aa, $\frac{1}{4}$ Mil ude, strækker sig langs Lands, 5 Fv. dyb; indenfor er 7 Fv.

Vesten for *Kløren*, $\frac{1}{4}$ Mil ude, ligger *Lille Stenremmen*, 7 Fv. dyb, og inden om er 10 Fv. dybt.

Uden for *Lille Stenremmen* ligger *Middelgrunden*, 6 Fv. dyb, og imellem begge Grunderne er 9 Fv.

Udbedre ligger en større Grund, kaldes *Stenremmen*, 5 Fv. dyb.

Uden for den ligger *Røe Grunden* af Sten, 5 Fv. dyb, imellem 8 Fv.

Uden for dem alle ligger *Store Remmen*, af Sten, 7 à 8 Fv. dyb. Imellem dem er 10 Fv. dybt.

Disse Grunder strækker sig alle langs Lands, fra *Lønstrup* og indtil ud fore *Rober Knuds* høje Banke, og den yderste Grunden er $1\frac{1}{2}$ Mil ude fra Landet.

Nok mere Vester forbi *Robier Knud* ligger mange Stengrunder, som Fiskerne fisker paa, og er dybt Vand paa, og alle gaar de langs Lands med Stenbund.

Eriks Grund ligger 3 Mil ude fra Landet, er 5 Fv. dybt Vand paa, og inden om er 15 à 18 Fv. dybt.

Indbedre ligger *Mastegrunden*, 6 Fv. dybt paa.

Indbedre mod *Rober Knuds Hoved* ligger flere Grunder, dog dybt Vand paa.

Vestre Grunden ligger V. for *Eriks Grund* i samme Linie, 3 Mil ude fra Landet. Paa *Vestre Grunden* er Sten, 7 Fv. dybt, langs Lands, er $\frac{1}{2}$ Mil lang og 100 Fv. bred.

NB. Inden for disse sidste Grunder ligger andre flere Grunder, alt langs Lands.

NB. NB. Disse ere de sidste Grunder her ud for Landet, som slipper in V. herfra ud for *Lyngby*, og siden paa 5 Mil in V. ud med Landet er ingen Udgrunder.

Maalt Landet tværs over fra Blokhus til Sundby¹⁾:

13. Juni. Fra V. Strand igennem *Blokhus* By op til *Hun* By Kirke OSO. 60 Kl. Sl., nok til *Jees*²⁾ Kirke in SSO50. 154, saa til midt paa *Houby Bro*³⁾ in SSO. 150, nok hen ad Vejen in SOTS. 152, der afpejlet til *Aalborg* Kirke og *Rysslet*⁴⁾ Gaard in SOTS5S. Maalt derfra til tværs for *Rysslet* Gaard 160; her haver vi Gaarden 300 Fv. fra os in SSV., det lige imod *Egholms* Husene. Nok maalt til *Lindholms* Bro 112, nok maalt igennem *Sundby* til tværs for *Færgebroen* 58; ialt Klokkeslag 846. Hvert Kl. Slag beregnes til

¹⁾ Hans Rejserute er afsat paa hans Kort over Vendsyssel (J. S. Atlas, IV., Nr. 5). — ²⁾ Jetsmark. — ³⁾ Aabybro. — ⁴⁾ Rødslæt.

20 Fv., er 16920 Fv., og 4000 Fv. gør en Mil, bedrager sig saa til 4 Mil 920 Fv.

14. Juni. I *Sundby* indskrevet vore Forretninger af Tavlebøgerne. Item var over i *Aalborg* paa Posthuset og talt med Hr. Amtforvalteren. Kl. 4 e. M. fik Skyds og rejst fra *Sundby* tilbage igen imod *Blokhus*. Afpejlet fra *Houby Bro*, som *Aaen* gaar V. ved *Berchens*¹⁾ *Herregaard*, som ligger fra *Broen* $\frac{1}{2}$ Fjr. Vej lige imod midt paa *Gjøl* in SV. Kl. 10 om Natten kom vi til *Hun By* og lossere der om Natten.

NB. Flere *Aaer* eller *Bække* findes ikke at gaa af Landet ned til Stranden fra *Skauens Gren* indtil *Blokhuset* uden aleneste disse 3^{de}, nemlig: Vesten for *Tversted* en liden *Aa*, Vesten for *Kjøbsted Liyue*²⁾ *Aa* er den største, Vesten for *Fureby* en liden *Aa*. Igennem *Blokhus Fiskelejet* en lille *Bæk*.

15. Juni. Kl. 6 om Morgenen fik vi Skyds og rejst fra *Hun*.

I *Blokhuset* berettes:

Her ud for *Bugten* ligger 4 *Revler*. Til den yderste er fra Landet ud 600 Fv., den 3 Fv. dyb, og inden om *Revlerne* er 4 Fv. dybt.

Fra *Revlerne* hen ud 1 Mil er 6—7—8 Fv. dybt og vel 2 Mil ud, siden udi NV. fra Landet 10 à 12 Fv. med *Stengrund* og *Sandgrund*, langs *Lands Revler*.

Nok fra Landet 3 à 4 Mile ude er 10—12—14 Fv., *Sandgrund*, og det saa langs *Lands* hen ud til *Sletten*.

Fra Blokhus til Fjaltrings Sø.

Her ved *Blokhustranden*, som vort forrige Maal slap, begyndt ved *Bækken* at maale langs *Strands* til en lille *Bæk*, kaldes *Bro Bæk*, kørt lige frem in SV5V. 152 Kl. Sl. Lige ud for *Blokhuset* laa 3 *Sandskuder* paa Landet. *Blokhus* er mens³⁾ et *Fiskeleje* i *Sandkletten*.

Nok kørt lige frem langs *Strands* in SVtV. 250 Kl. Sl. Nok til *Svendstruppe* *Aa* eller *Bæk* in VSV. 50 Kl. Sl. Her 100 Fv. oppe fra *Strandkrogen* afpejlet tilbage igen til *Blokhus* in ONO30. det over noget langvæerts *Bugt*. Nok kørt langs *Strandkanten* frem til *Slette Aa* in V5N. 28 Kl. Sl. Nok til *Svinekløvs*⁴⁾ *Bjergs Pynten* in V5N. 43 Kl. Sl. Kørt saa tværs fra *Stranden* $\frac{1}{4}$ Mil op til *Slette Gaard*, som er en stor *Bodegaard*, og omvexlet *Skydsen* med stor *Fortræd* og *Oppehold*; holdes fra *Blokhuset* og hid 3 Mile.

Afpejlet fra midt for *Svinekløvs Pynten* frem fore til *Bolbjergs* yderste *Pynt*, det over en mægtig stor *Bugt*, in VtN.

Maalt fra *Svinekløvs Pynten* ind ad *Bugten* langs *Strands*, strækker sig in

¹⁾ Birkelse. — ²⁾ Liver *Aa*. — ³⁾ kun. I denne Betydning bruges „men“ endnu paa *Bornholm*. — ⁴⁾ Om „*Kløv*“ jfr. S. 140, Note 2.

VSV., kørt til Svinekløvs sidste Kant 42 Kl. Sl., nok fra Svinekløvs Kant in VtS. 50; nok kørt in V., saa in VtN., saa in VNV., til tværs for *Torup*.

Haver denne Dag, saa vel som alle de forrige fra *Skauen* og hid, continueret med stærk vestlig Storm og Blæst.

Kl. 9 om Aftenen kørt saa tværs fra Stranden op $\frac{1}{2}$ Mil til *Vestre Torup* og losseret om Natten hos Fogden Anders Jensen. Her ud for *Torup Strand* laa 3 Stykker Sandskuder.

Berettes: at her ud for *Torup Strand* er ingen Udgrunder, uden aleneste 1 Mil ud fra Landet ligger en Fiskere Grund, kaldes *Klein Hecht*, er 7 Fv. dybt paa med Stengrund, og er lige dybt inden og uden for, længer udfor dybere til 12 Fv. dybt.

16. *Juni (Søndag)*. Vare vi i *Torup Kirke*, efter Prædiken Kl. 11 fik vi Skyds, kørt til *Ust*¹⁾ Kirke ved *Vejlen*, fik der en Smed, som med sin Redskab hjalp os at opsætte en ny Klokke igen, saasom den forrige var sprukken, at den intet Lyd mere kunde give. Kørt saa fra *Ust Kirke* til *Vejlens østre Kant NVtN.* uf. 200 Fv.

Afpejlet fra *Hannæs Vejle* øverst oppe i Bugten: langs ud ad *Vejlen* paa østre Siden til *Lykstor*, som strækker sig herfra in SSO., holdes for 2 Mil; til den SV. Side langs yderste Pynt, *Hannæs Landpynt*, in SSV., uf. $1\frac{1}{4}$ Mil. Denne *Vejle* langs igennem er $\frac{1}{4}$ Mil bred stift. $\frac{1}{2}$ Mil ud ad *Vejlen* synes Sanden ligge tør; og et Stykke Vand er her øverst i *Vejlen*, som berettes være 2 Alen dybt, og ingen Fisk udi uden Aal.

Afpejlet herfra til *Liv*²⁾ Land ud ad *Fjorden* nembst den SV. Siden, det strækker sig in S3V., holdes for $2\frac{1}{2}$ Mil. Her fra *Vejlens Ende* til *Ust Kirke* in SO. $\frac{1}{8}$ Mil, og herfra til *Lald Kirke* in SVtV. $\frac{1}{4}$ Mil.

Maalt her fra *Vejlen* og tværs over Landets Hals igennem Sand Kletterne til V. Stranden in NtO. kørt 83 Kl. Sl.

Samme *Hannæs Vejle* kaldes saa, fordi det søndre Land kaldes *Hannæs*, og rækker $1\frac{1}{2}$ Mil her fra ud imod *Liv Land*.

Langs Strands igen ved V. Strand begyndt ved vort forrige Maal tværs for *Torup* og kørt langs Stranden og til *Bolbjerg* in VNV. 75 Kl. Sl.; kørt fra *Bolbjergs Kant* til *Bolbjergs Pynt* in NVtV. 80 Kl. Sl. Uden for *Bolbjerg* ligger Revlerne ude fra Landet, som berettes, uf. 300 Fv. langt ude.

Afpejlet fra *Bolbjergs Pynt* til *Sandnæs Odde* Pynt V. over en rund Bugt. Denne Strækning gaar dicht ud mod Kanten paa *Skara Klets* høje Klippes indre Kant, hvilken Klet staar in NV. fra *Bolbjergs Landkant*, 40 Fv. fra Landet i Vandet.

Dette *Bolbjergs Klint Hoved* er af hvid Kalksten, meget stejl, højt, og hænger ud over, næsten lig *Stevns Klint*, er højt 24 Fv. Med stille Vejr kan man køre imellem Vandet og Bjerget, mens med V. Storm intet.

Skara Klet er og Kalksten, en smal høj Klippe, staar i dybe Vandet som

¹⁾ Vust. — ²⁾ Livø.

en Murpillere, synes høj fra Vandet op 12 Fv. høj. Næst ved Vandet uf. 15 eller 20 Fv. tyk rundt omkring, mens højere oppe fra Vandet er den meget tykkere omkring.

Maalt fra *Bolbjergs* Pynt omkring Bugten til *Sandnæs Oddes* vestre Kant 85 Kl. Sl.

Berettes: at fra *Sandnæs Oddes* vestre Kant in NV. og NVtV. vel $\frac{3}{4}$ Mil ude fra Landet ligger Stenrevet *Bragen* af store slemme Stene, strækker sig langs Lands in NO. og SV., $\frac{1}{2}$ Mil langt og $\frac{1}{8}$ Mil bredt, derpaa er grundest 2 Al. à 1 à 2 Fv., og inden fore dybt 7 à 6 à 5 Fv., og strax uden fore samme Grund er 12 Fv. dybt langt ud til Søs. Landgrunden ud over de 3^{de} Revler er vel $\frac{1}{8}$ Mil ud stift.

Afpejlet her fra *Sandnæs Odde* til *Vissi Bjergs*¹⁾ østre Kant in VSV., det over noget langværtts Bugt, uf. herfra 2 Mile.

Maalt fra *Sandnæs Odde* til tværs for *Klethusene* in SVtS., 16 Kl. Sl.; der gaar op *Tømmerby Fjorden*, der udi ligger *Vestløs Holm*²⁾.

Kørt saa tværs fra Stranden op $\frac{1}{4}$ Mil til *Klethusene* og losserset om Natten paa en Lo.

17. Juni. Kl. 6 om Morgenen fik vi Skyds, og kørt til Stranden igen. Maalt fra vort forrige Maal langs Stranden til Bugtekrogen, det in SVtV. og VSV. og VtS., kørt 100 Kl. Sl.

Afpejlet herfra i Bugtekrogen til *Vissi Bjergs* yderste nordre Kant in VtN5N., og det over temmelig stor Bugt

Maalt herfra omkring Bugten til tværs for *Byen Vissi*³⁾, det in VtS. og V., kørt 172 Kl. Sl.

Formedelst stærk Storm af NNV. og stor Brænding af Søen op paa Landet, saa og at Sanden fløj saa tyk i Luften, at man ikke kunde lukke Øjnene op, nødtes vi til at køre tværs fra Stranden $\frac{1}{8}$ Mil op bag om *Vissi Bjerg* og lossere ind i *Vissi By*.

18. Juni. Continuerede samme Storm, renskreve vi vore Forretninger. Kl. 1 fik vi Skyds og kørte tværs ned igen til Stranden. Maalt fra tværs for *Vissi Bjergs* Ø. Kant langs Stranden in V., saa in VNV. og NV. til *Stenkils* Pynt, kørt 60 Kl. Sl.

Fra *Stenkils Bjergs* Pynt langs Stranden ud med Bjerget til *Rysse Hag*⁴⁾ in VNV5N., kørt 100 Kl. Sl. NB. langs fra *Vissi By* og hid til *Odden* kørt ud med et meget højt Jordbjerg, som er først *Vissi Bjerg*, saa midt paa kaldes det *Hjert Bjerg*, og ved sidste Ende kaldes *Stenkils Bjerg*, hvilke alle 3^{de} Navne ere udi en Række udi et Bjerg langs Stranden ud til *Rysse Hag*.

Afpejlet her fra *Rysse Hag* langt ud over Søen tilbage til *Bolbjergs* Pynt in O2N.

1) Viksø Bjerg. — 2) Store Holm. — 3) Viksø. — 4) Roshage.

NB. her endnu langs udenfore er ingen Revler eller Grunder uden de 3^{de} Revler langs Strands af Sten, som er til den yderste 300 Fv. fra Landet ud.

Her fra Landet $\frac{1}{2}$ Mil ude er uf. 16 à 20 Fv. dybt, og 1 Mil ude uf. 30 Fv. dybt og Sten overalt ud med Landet og paa Revlerne. Udfør *Vissi By* i Bugten 1 Mil ude 6 à 7 Fv. dybt.

Ryssehagen gaar ganske rundt om, mer og mer, Vest og sydlig, indtil in VtS., kørt om 9 Kl. Sl. Nok maalt til *Hellishagen* in VtS. Kørt 30 Kl. Sl. Fra *Hellishagen* udskyder fra Landet et lidet Rev, 300 Fv. ud.

Nok kørt og maalt langs Stranden in SVtV., kørt 20 Kl. Sl. Her slipper det lange høje Bjergs sidste V. Ende, som kaldes *Holms Bjerg*¹⁾, her er 3 Fv. dybt Vand til tørre Landbredden. Udfør *Holms Bjerg* er Stengrund, $\frac{1}{4}$ Mil ude er 14 Fv. dybt, og siden udenfore er Sangrund, 9 à 10 Fv. og saa 14 Fv. dybt.

Maalt langs Stranden lige frem til *Holms Mølleaa* in SV5S., kørt 4 Kl. Sl. Her ud for *Holms høje Bjerg* er 4 Fv. dybt ind til Landbredden og gaar en stor brusende Sø, ligger mangfoldige hvide Flinte- og Kalkstene af Søen opkaste paa Landet, mange er vel halvt og helt Skippund svære, menes at Isen haver drevet dem af Grunden op paa Landet. NB. oven fore paa *Holms Bjergs SV. Ende* staar *Holms Kirke*, som siges være en stor Efterrettelse langt ud i Søen.

Fra *Holms Bjergs SV. Ende* gaar Bjerget ned og Landet [bliver] lavere og lavere, og Stranden lige frem, ingen Revler udenfore, mens 4 Fv. dybt ind til bare Landet, med brusende Sø kaster op paa Landet, kørt in SV. 65 Kl. Sl.

Nok kørt lige frem, ingen Revler udenfore, mens 4 Fv. dybt ind til Landet, kørt in SV. 68 Kl. Sl. Nok kørt langs Strands lige frem til *Tistedes 3^{de} Pakhuse*, der udføre paa tørre Sanden laa 11 Sandskuder, kørt in SV. 86 Kl. Sl. Nok kørt lige frem til *Kletmølle Aa*, som er 3^{de} Møller udi her i Bugten; hid til in SVtV. kørt 22 Kl. Sl. Denne Aa er nu ved denne Tid ganske liden, ved Stranden som en liden Bæk at køre over.

Som det begyndte at mærkes, kørte vi tværs op fra Stranden til *Kletmølle Husen* og lossere hos Ole Krogsen.

19. Juni. Kl. 6 fik vi Skyds, kørt tværs ned til Stranden igen ved Aaen; maalt og kørt ud til *Kletmølle Ørs Odde* in V. 20 Kl. Sl.

Afpejlet fra *Kletmølle Ørs Odde* tilbage til *Holms Bjergs yderste Kant* over en stor Bugt in NO. tilbage. Her fra Odden udskyder *Fiskere Grunder* in NV. 1 Mil ude med Stenbund, dog med dybt Vand, 14 Fv.; $\frac{1}{2}$ Mil ude er 10 Fv., $\frac{1}{4}$ Mil ude er 6 Fv. Her ud for Landet er aleneste en Revle, 300 Fv. ude, 2 Fv. dyb.

Fra Odden kørt langs Strands lige frem til *Vangs Aa*, det in SV. 108 Kl. Sl. Her omskiftet Skyds paa Stranden. Her udføre overalt langs Lands

¹⁾ Hansthalm.

gaar 3^{de} Revler; fra Landet til den yderste er 300 Fv., derpaa dybt 1 $\frac{1}{2}$ Fv. Og fra Landet ud $\frac{1}{4}$ Mil er 4 Fv. dybt, og 1 Mil ud er 20 Fv. dybt, og 2 Mile ud er 30 Fv. dybte hid til Bugten imellem *Kletmølle Ør* og *Vorup Ør*.

Kørt til *Vorups Ørs* Pynt in VSV. 10 Kl. Sl. Udfor *Vorups Ørs* Pynt $\frac{1}{2}$ Mil ude in VNV. gaar Revet ud med store Stene, der yderst paa er 6 Fv. dybt og bredt langs Lands $\frac{1}{2}$ Mil her ved Odden og spids udfore. Fra *Vorups Ørs* Pynt 1 Mil ude er 18 à 20 Fv. dybt.

Maalt og kørt lige frem forbi *Stenbjerg* og *Saltkiv*¹⁾ Bjerget, som er aleneste Sandhympler ligesom de andre, indtil tværs udfor *Vibjerg*²⁾ Kirke in SVtS., kørt 280. Udfor denne Bugt og ovenskrevne Maal gaar langs Lands 3^{de} Revler, den yderste fra Landet 300 Fv. ude, dyb 3 Fv., og strax 6 Fv., saa $\frac{1}{2}$ Mil fra Landet ud er 12 Fv. dybt, og 1 Mil fra Landet ud er 16 Fv. dybt.

Fra *Vibjerg Kirke* lige frem langs Strands til *Lerbjergets*³⁾ første og østre Kant in SVtS. 150 Kl. Sl. Nok kørt lige frem in SSV. 34 Kl. Sl. Og som man kunde ikke køre imellem *Lerbjerget* og *Stranden*, formedelst *Søen brød* saa hart op til Bjerget, gik til *Fods* in SSV3V. og maalte 366 Stok til tværs for *Nørre Alum*⁴⁾ og tværs for *Flad Søens* første og østre Kant. Hver Stok er 5 Al., gør 30 $\frac{1}{2}$ Kl. Sl. Her ud for *Alum* og *Ager*⁵⁾ er ikkun en Revle langs Lands, 100 Fv. ude, derpaa dybt 2 Fv., strax udenfore 4—6—8 Fv., og $\frac{1}{4}$ Mil ude 8 Fv. dybt, $\frac{1}{2}$ Mil ude 12 Fv., 1 Mil ude 18 Fv. og 1 $\frac{1}{2}$ Mil ude 11 à 12 Fv., Stengrund overalt imellem de 18 og de inderste 12 Fv., og saaledes er den ganske Kust og inge andre faste eller løse Rever eller Grunder. Kl. 4 imod Aften losseret ind i *Nørre Ager* om Natten over. Ved *Alum* er Landet bredt imellem V. Strand og *Flad Søen* $\frac{1}{8}$ Mil.

20. Juni. Kl. 6 om Morgenen fik Skyds, kørt fra N. Ager ned til *Stranden*, der vort forrige Maal slap, tværs for N. Alum. Kørt langs Strands til tværs for *Vestre Agers Kirke* in SSV3V. 40 Kl. Sl. Afpejlet her fra *Agers Kirke* til *Vestervigs Kirke* over Landhalsen in OSO., holdes for $\frac{3}{4}$ Mil. Fra *Vestervigs Kirke* rækker endnu Landet 1 Mil ind til *Fjorden* imod *Mors Land*. Og *Flad Søen* gaar N. for herfra til *Ørum* langs over *Flad Søen* og over den nordre Landhalsen, som gaar midt tværs ind i *Søen*, det in OtN. 1 Mil.

Maalt fra tværs for *Agers Kirke* langs Strands lige frem SSV3V. 40 Kl. Sl. Nok kørt langs Strands til tværs for *Byen Nabbe*⁶⁾, som ligger inde ved

¹⁾ Saltkjær (?). — ²⁾ Hvidbjerg. Kirken ligger paa J. S.'s Kort næsten helt ude ved Kysten, medens den i Virkeligheden ligger $\frac{3}{4}$ Mil inde i Landet. — ³⁾ Der menes Gjøvnhul Bakke m. fl. ved nuvær. Lodbjerg Fyr. — ⁴⁾ Aalum. — ⁵⁾ Agger. — ⁶⁾ Denne og de i det følgende nævnte Bopladser ned til Harboøre er jo forsvundet ved de store Forskydninger mod Øst, som Kystlinien her har undergaaet i 19. Aarh. som Følge af Havets Gennembrud. Paa J. S.'s Kort danner Kysten en ubrudt ret Linie lige fra Agger og ned til Bovbjerg. Jfr. Trap, Danmark IV, S. 285—86.

Fjorden, in SSV. 20 Kl. Sl. Her er Landet bredt tværs over 245 Fv. NB. Her gaar et Vandløb over ind til Fjorden, naar højt Vand er af SV. Vind og Storm igennem en smal Rende, som er imellem Bakkerne aleneste bred 25 Al., og nu ved dagligt Vand efter Vaterpasset fra Stranden ligger den højt 3 Al., og Klethymplerne paa begge Sider er 6 Al. højere, end Sandrenden er.

Kørt fra Nabbe til tværs for *Ballum* in SSV4S. 45 Kl. Sl. Kørt fra Ballum til tværs der *Toft* stod, lige frem 40 Kl. Sl., hvilke Fiskerhuse Toft Søen og Vandet over brød og bortspylte for 5 Aar siden om St. Mortens Tider. Sandrevlen paa dette Hul er efter Vandet og Vaterpasset høj 4 Al., og Hullet bredt paa hver Side, som Husene stode imellem Kletbakkerne, paa N. Siden 300 Fv. og paa S. Siden 400 Fv. Imellem Stranden og Fjorden er Landet uf. bredt $\frac{1}{8}$ Mil og idel slet Sand af Vandet overstrøgen, højest næst Stranden, og ind imod Fjorden lavere.

Kørt fra *Øde Toft* Plads til tværs for *Nye* eller *S. Toft*, det in SSV. 45 Kl. Sl. Kørt fra tværs for S. Toft til tværs for *Tybo Røn* 60 Kl. Sl.

Berettes: Her tværs for *Tybo Røn* $\frac{1}{2}$ Mil ude er 10 Fv. dybt, 1 Mil ude er 14 Fv., 2 Mil ude er 24 Fv. og siden dybere udad, og $\frac{1}{4}$ Mil ud fra Landet over Revlerne og Grunderne er 6 Fv., og Landet er her bredt imellem V.Sø og Fjorden $\frac{1}{4}$ Mil bredt, og berettes, at naar stærk SV. Storm er om Helnemisse og om Mortens Dags Tider, bryder Vandet over ind til Fjorden her og der fra *Agers Kirke* og indtil *Harbo Kirke*.

Kørt fra *Tybo Røn* til *Langer* langs Strands 32 Kl. Sl. Kørt fra *Langer* til *Harbo Ørs* NV. Huse, at regne langs Strands in SSV. kørt 176 Kl. Sl.

Maalt fra V. Strand tværs *Harbo Ør* til lige for, som Fjord Vejlen begyndes, 145 Stok à 5 Al. Fra tværs for Fjord Vejlen V. Kant og igennem til *Harbo Ørs Kirke* in SOtO. 67 Kl. Sl.

Afpejlet fra *Harbo Ørs Kirke* tværs over Vejlen til Byen *Harbo Røn*, som ligger yderst paa den Landodden, og det lige imod Vestervigs Kirke in NOtN., holdes for $\frac{1}{2}$ Mil.

Kørt fra *Harbo Ørs Kirke* til Fogdens Gaard in O5N. 24 Kl. Sl. NB. fra Fogdegaarden ned i Øster rækker Landet endnu ned til Fjorden vel $\frac{1}{2}$ Mil stift.

Afpejlet her fra *Harbo Ørs Kirke* til *Lemvig* in SO5S., holdes for $1\frac{1}{4}$ Mil stift.

Fra Fjorden her Sonden fore gaar ingen flere Bugter eller Vejler op uden aleneste en lille Bæk fra Fjorden op til Søen imod *Bovbjerg* dicht ved Stranden.

Torsdag Aften Kl. 9 losseret ind i *Harbo Ør* hos Fogden Christen Madsen.

21. Juni. Morgenen kørt fra Fogdegaarden i *Harbo Ør* og ned igen til Vester Strand, der vort forrige Maal slap, begyndt fra tværs for *Harbo Ør*, kørt in SSV. imod *Bovbjerg* 180 Kl. Sl., nok til tværs for et Hus, kaldes

Lille Ør, in StV. 28 Kl. Sl. Her er Landet 100 Fv. bredt imellem Søen og Stranden til frem fore kørt 20 Kl. Sl. Her tværs fore slipper *Ferrings Søs* sidste Ende, som er tværs over Landets Bredde 250 Fv. imellem Søen og Stranden, og strækker sig over Søen in NOtN., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil lang, og er Søen bred 300 Fv. og dyb: 1 à $1\frac{1}{2}$ Fv. dyb.

Kørt til *Bovbjergs* første og østre Kant lige frem $22\frac{1}{2}$ Kl. Sl. Aftenen Kl. 9 lossere ind hos Præsten Hr. Mads i *Ferrings* By.

22. Juni. Morgenen tidlig gik Præsten med vos hen ud paa *Bovbjergs* højeste Kant næst Stranden, tværs for en Hympel, hedder *Knusse Høj*. Her tværs Østen fra *Knusse Høj* ligger en lille Herregaard, *Damgaard*. Her maalt *Bovbjergs* Højde med Line og Lod udkast, befundet være stejl højt, næst Stranden 18 Fv., og brandt, af Ler og Sand, hænger over og falder ud Aar efter Aar og bortskylles.

Afpejlet herfra nordværts imod vort forrige Maal lige frem, uden nogle smaa Vinkler, in NtO. tilbage, og frem fore sydværts hen langs Bjerget og Stranden in StV.

Her beretter Fiskerne, nemlig: at tværs ud for *Bovbjergs* Land er ikkun en Revle 100 Fv. ude, 1 Fv. dyb, og 100 Fv. længer ude er 3 Fv. dybt, $\frac{1}{4}$ Mil ude er 8 Fv. dybt, $\frac{1}{2}$ Mil ude er 12 Fv. dybt, 1 Mil ude er 11 Fv., 2 Mil ude er 18 Fv., $2\frac{1}{2}$ Mil ude er 14 Fv., længer ude ved de ingen Besked. Og er ellers ingen løse Grunder, mens her og der er smaa Sten og Sand, og beretter, at fra *Harbo Ør* og hid er lige [?] Grunder, og her fra *Bovbjerg* og hen til *Ringkjøbing* er ingen Udgrunder, som er 7 Mile hen.

Kørt saa fra Præsten i *Ferrings* By tværs ned igen til Stranden ved *Bovbjergs* østre Kant og begyndt ved vort forrige Maal. Kørt oven paa *Bovbjergs* Kant langs Stranden til tværs for *Knusse Høj*, som er en Bagne¹⁾ Hympel og tværs *Damgaard*, som ligger uf. 3 à 400 Fv. Østen fore, kørt hid til in StV4S. 54 Kl. Sl. Nok kørt til *Bovbjergs* sidste og V. Kant og tværs for *Tærnis*²⁾ Kirke, som ligger Øster fra os uf. 300 Fv., samme Strækning, 40 Kl. Sl. Nok kørt til *Fjaltrings Fjordens*³⁾ første og østre Kant langs Strands det in StV4S., og det over lidet Bugt, kørt 125 Kl. Sl.

Tværsmaal. Her fra Stranden maalt til *Fjaltrings Fjordens* første og østre Kant, er tværs over Landet 120 Fv. Her tværs fra os in OtS. uf. $\frac{1}{4}$ Mil stift ligger *Ryssensten* Herregaard, som kaldes *Bøvling Slot*.

Kørt saa her fra *Fjaltrings Sø* og skraas tilbage over Landet imod Købstenen *Lemvig*, som holdes herfra $1\frac{1}{2}$ Mil.

Kl. 6 om Aftenen kom vi til *Lemvig* og gæste ind hos Peder Madsen, en fornemme Købmand, som var selv ikke hjemme, mens var rejst til Holland.

Herefter befaret Limfjorden.

¹⁾ Vil vel sige, at der staar en „Bagen“, d. e. Baake, paa denne Højde. — ²⁾ Trans. — ³⁾ Nissum Fjord, der if. J. S.'s Kort dengang maa have gaaet lidt længere mod Nord end nu.

Limfjorden.

22. Juni. Kørt fra Vestre Strand ved *Fjaltrings Fjordens* første og østre Kant, og in OtS. der fra ligger *Ryssensten* Herregaard, kørt her fra Stranden imod *Lemvig* in NO., strækker sig $1\frac{1}{2}$ Mil.

23. Juni (Søndag). Intet.

24. Juni. St. Hansdag, helligt, intet.

25. Juni. Blæste en stor Storm, at man kunde ikke komme ud paa Fjorden, af Nordvest. Afpejlet midt for Lemvigs Bro til den østre Landhagen, som strækker sig in NtV. uf. 300 Fv. herfra, og det imod den vestre Sandrevlen, vel inde paa *Gjeller Hage*. Og Byen strækker sig her mestendels in VSV. rundagtig omkring Vigen og er lang ud med Stranden uf. 300 Fv. Fik et Par Heste og Vogn af Byfogdens Hustru, Knud Langs, i hendes Mands Absentz, og kørt op til *Lem Kirke* uf. $\frac{1}{8}$ Mil fra Byen in ONO. paa et højt Bjerg. Afpejlet fra *Lem Kirke* til *Harbo Ørs Kirke* over Fjorden og Hukkerne inden for *Gjeller Hags* Sandodde in NV5N., uf. $1\frac{1}{2}$ M. eller $\frac{5}{4}$ Mil. Fra Gjeller Odde gaar Landkanten langs Strands op in VNV. $\frac{1}{2}$ Mil til op i Bugten, det lige imod *Harbo Ørs Kirke*. Item fra *Lem Kirke* gaar Landet længer ned imod Fjorden, in NO. nembst ned til Fjorden uf. $\frac{1}{4}$ Mil.

26. Juni. Efter at Stormen og Regnen noget stilledes, fik vi af Byfogden Knud Langs Hustru Else 4 Mænd, vare Handværkere, og Christen Monchs Skibsbaad og roede til *Vinkel Odde*; der afpejlet til Byens yderste østre Ende in SSO., $\frac{1}{4}$ Mil, og det ved *Rønnebjerg Odde*, som ligger Østen for Havnen og Halvvejen herimellem. Her gaar Landkanten inden om Bugten fra denne Hagen rundt om først in V., saa SV., saa S., saa SO. Uden til fra denne Hage gaar Strandkanten in NNV. til Gjeller Oddes Bugt. Herfra til *Gjeller Oddes* Pynt over Bugten in NNO. uf. $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. Herfra til *Kabbel Odde* skraas over Strømmen in NO. uf. 300 Fv., som ligger tvært for *Kabbel Herregaard*. Herfra tvært over Strømmen in Øster uf. 100 Fv. bredt over er Dybet næst den østre Siden og er mens¹⁾ 3 Fv. dybt. Og fra *Kabbel Odde* langs Lands ned til *Karebæks Odde* uf. in ONO. $\frac{3}{4}$ Mil. Fra Gjeller Odde tværs over til *Ty Land* in ONO. eller NO., holdes for 2 Mil, og ligesaa til *Oddesund* in OtS., holdes for 2 Mil.

Fra *Gjeller Oddes* yderste Pynt gaar Strandkanten indentil op til Krogen op in V. uf. $\frac{1}{4}$ Mil; herfra til Lemvigs Bys vestre Ende StV. uf. $\frac{3}{4}$ Mil, og det over yderste Landpynt af *Rønnebjerg Odde*, hvilken er herfra uf. $\frac{1}{2}$ Mil; herfra til *Karebæks Odde* in OSO20. uf. $\frac{1}{2}$ Mil og uf. lige imod *Oddesund*, dog Oddesund noget sydligen bag Odden; herfra over denne Landodden til *Harbo Ørs Kirke* in NVtV. uf. 1 Mil; herfra og til *Vestervigs* yderste Landkant in NtO. uf. 2 Mil, det lige imod *Agers Kirke*. Fra Gjeller Oddes yderste Pynt uden om langs Lands uf. 300 Fv. in NNV. nok in NV. uf. 300 Fv. til *Odden*²⁾. Fra Odden gaar Strandkanten op ad Bugten in V.

¹⁾ jfr. S. 93, Note 3. — ²⁾ Stenodden.

lige mod *Høven*¹⁾ *By*, som den høje spidse Kirke staar, uf. $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. Mens herfra til Harbo Ørs Kirke er in VNV. uf. $\frac{3}{4}$ Mil stift, det her over Vandet. Udfor Harbo Ør gaar en Sand, kaldes *Haarum Sand*, saa vidt ud paa Fjorden saasom imellem Vestervigs Kirke, og her er dybt paa Sanden $\frac{1}{2}$ Fv., mens paa denne Siden 2 Fv. dybt en Rende ind; mens langs den østre Siden ud med *Tyland* er 3 à 4 Fv. dybt til op imod Helt-Fangeriet; mens Fjorden øster ned imod *Oddesund* 4 à 5 Fv. dyb.

Fra *Karebæks Odde* strækker sig Landet in SOtO. langs Lands vel 1 Mil til *Tangsgaard* ved *Traubjerg*²⁾ *Land*; derfra gaar Landet til *Pine*³⁾ Ors Landpynt in NO. vel $\frac{1}{2}$ Mil, det over 300 Fv. Bugt. I Oddesund siges at være 16 à 18 Fv. dybt, skal efterses. Kl. 9 om Aftenen kom vi til Oddesund.

27. Juni. Regn og Nordost til Middag. Efter Middag NV. Storm. Maalt fra *Oddesunds Færgehus* Landpynt langs op ad Landhalsen in NV.; til tværs for Inderbugten er den lave Landhalsen lang 1060 Fv. Samme Landodde bred yderst midt paa og øverst oppe 300 Fv. Afpejlet yderst ved Færgehuset til tværs over Sundet til *Pine Færgehuset* in OSO. 350 Fv. bredt, siges at være 15 eller 18 Fv. dybt. Nok herfra til *Laubjerg Odde* in NO. uf. $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. Nok til *Kabel Odde*, som er imod *Lemvigs Gat*, V6N., siges være 2 Mile, hvilket er enten *Karre bæks Odde* eller *Kabel Odde*. Fra Oddesunds Færgehus in NO. Østen ved Landet ligger *Ferring Høl*, 4 Fv. dybt ind til Landet.

Afpejlet yderst paa *Pine Odde*: her fra Pine Pynt om den østre Strandkanten langs den østre Strand til *Vejbjerggaard* in S.; maalt: er lang 1328 Fv. over nogle smaa Bugter, der denne Landodde er 400 Fv. bred. Fra *Vejbjerggaard* langs Lands hen ind op i Bugten in StO5O. op til *Væns Sund* $\frac{3}{4}$ Mil. Til *Kilsø*, som og er en Bugt af Fjorden til *Strausund*, som gaar ind til Kils Sø SV. $\frac{1}{4}$ Mil. Nok gaar Kils Sø in V. $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, siden in S. $\frac{1}{8}$ Mil, nok in SV. $\frac{1}{8}$ Mil, der Bækken fra *Kjærsgaards Mølle* kommer ned. Bredden paa Kils Søes østre Ende er: $\frac{1}{4}$ [Mil] bred

Afpejlet paa *Pine Odde* til Pine Færgehus in SSV. 342 Fv. imod den vestre Strandbugten.

Her fra Pine Odde til Oddesunds Færgehuses østre Landpynt in VtS. Nok herfra og ind over Bugten i Krogen til *Oddeby Bjergs S. Ende* in NVtV. Nok herfra til *Laubjergs* yderste Landkant lige imod *Mors Kirke*⁴⁾ NO. uf. $\frac{1}{2}$ Mil stift. Herfra til Gattet imellem *Mors* og *Sallings Land* in NO5O. Herfra og til *Væns Lands* yderste Ende in O5S., uf. $\frac{1}{2}$ Mil stift. Herfra midt langs ind over *Straus Fjorden*⁵⁾ in SSO5S. uf. $\frac{1}{2}$ Mil. Og holdes samme Fjord midt over at være bred $\frac{1}{4}$ Mil.

Kl. 3 e. M. formedelst Nordvest Storm ladet opdrage den Lemvigs Skibs-

¹⁾ Hygum. — ²⁾ Traubjerg. — ³⁾ ved Oddesund. — ⁴⁾ Maa være Ø. Assels. — ⁵⁾ Maa være Væns Sund.

skøjte, vi havde, op paa Landet ved Oddesund og levered Færgemanden Claus Langmand alt Baadens Redskab i Forvar og lod de 4 Lemvigs Mænd gaa hjem igen, og vi fore over Sundet til *Pine Hus* igen, der fik vi Forpagterens Heste og Vogn af *Vejbjerggaard*, som kørte for os til *Struer* Fiskeleje op i Bugten, som Fjorden *Kil Sø* begyndes; kom did Kl. 8 om Aftenen, holdes for 1 Mil.

28. Juni. Denne ganske Dagen stærk Nordvest Storm, at ingen kom paa Vandet. I *Struer* beretter Fiskerne, at ud for *Hommelom*¹⁾ udskyder en Sandrevle imod *Vænø* Land, hedder *Asker Klep*, og midt derimod udskyder en Sandrevle fra *Vænø* Land, kaldes *Vænø Odde*. Derimellem gaar *Vænø* Sund, uf. bredt imellem Revlerne 60 Fv. og dybt 5 à 6 Fv. midt i Renden. Og *Struer Sund*, som gaar ind i *Kils Sø*, er bredt over uf. 20 Fv. og dybt 4 Fv. *Kils Sø* er dyb i sig selv mest overalt 4 Fv. Imellem *Struer By* og *Vænø* Land er Fjorden dyb 3 og 2 $\frac{1}{2}$ Fv. Imellem *Pine Odde* og *Vænø* er Fjorden dyb 3 à 4 Fv. Imellem *Oddesund* og *Nykjøbings Fjord*²⁾ er Fjorden dyb uf. 5 à 4 Fv. mest overalt. Fra *Oddesund* og forbi *Laubjergs Odde* til *Jægen*³⁾ *Tap* uf. $\frac{1}{2}$ Mil stift. Imellem *Væns Ø* og *Sallings Land* og den ganske store Fjorden overalt 4 Fv. dybt, og dybt nær ind til Landet paa alle Sider. Her ved *Struer Bys* østre Ende gaar Landodden *Hourald*⁴⁾ ud in NNV. lige imod *Vænø*. Fra *Struer Sund*, tværs over til *Hourald* Oddes yderste Pynt OtN. $\frac{1}{4}$ Mil, det lige imod *Essing*⁵⁾ Landbanke, som er endnu over Fjorden 1 liden Mil uf.

29. Juni. Kl. 6 om Morgenen med en Pulsebaad⁶⁾ fore vi over til *Vænø* Lands sydveste og inderste Pynt ved Sundet. Afpejlet her fra *Vænø Pynts* inderste Ende: tilbage igen, som vi kom fra, til *Struer By* over Fjorden in SVtS., holdes $\frac{1}{2}$ Mil, og til *Struer Sund*, som gaar ind til *Kil Søen* in SVtV., $\frac{1}{2}$ Mil; herfra tværs over Sundet til Landhagepynten in VNV5N., og det 100 Fv. til Revle Grunden; herfra til . . . in NNV2V., $\frac{1}{2}$ Mil; til dette Lands indre Kant in N5O. $\frac{1}{2}$ Mil, det her over Øens store Bugt. Maalt med Linen her fra *Vænøs Sunde* Pynt langs over Øen in NOtO. 10 Liner. Hid til er Landet bredt 70 Fv. à 100 Fv. Herfra til *Essings Bjergs*⁷⁾ Pynt in OtN. $\frac{3}{4}$ Mil. Maalt her fra Strandkanten langs Landet in N. til Gaarden *Sønder-skov* 7 Liner. Maalt nok til Kirkebyen in N., 21 $\frac{3}{4}$ Liner til *Kirken*. Hid indtil er Landet bredt 2 à 300 Fv. Og her fra *Kirken* maalt tværs Landet i Øster til Stranden 260 Fv., og fra *Kirken* in V. tværs igennem By til Stranden 200 Fv. Afpejlet tværs over til *Vejbjerggaard* in VNV. Maalt fra *Kirken* langs Landet in N. Fra *Kirken* langs over Landet in NtO. og NO. 24 Liner, det til der det høje Land slap. Nok den lave Landodde langs ud med den runde næsten indslutne Fjorde Bugt⁸⁾ eller Indsø 13 Liner in NOtO.

¹⁾ Humlum. — ²⁾ Salling Sund. — ³⁾ Jegind. — ⁴⁾ Vrald. — ⁵⁾ Ejsing. — ⁶⁾ d. e. en særlig Slags Baade, der i Limfjorden anvendes parvis til Fiskeri med „Pulsevaad“ (se Feilbergs Jydske Ordbog). — ⁷⁾ Bakkerne ved Nygaard. — ⁸⁾ Klov Vig.

Afpejlet her paa Vænø Lands N. Oste Ende¹⁾ til *Kaas Hoved*, som her synes yderst at være paa Sallings Land, in NNO., uf. $\frac{1}{2}$ Mil. Fra denne Odde tværs til *Sallings Land* ONO. er uf. $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. Afpejlet til *Essings Hoved*²⁾ in SotS. uf. $\frac{3}{4}$ Mil; og herfra og tilbage igen til *Kabbel Odde* imod *Lemvigs Gat* in VtN2V., det gaar noget N. for *Oddesunds Færgelus*. Dette Vænø Land imod yderste Enden mer og mer bredt indtil $\frac{1}{8}$ Mil bredt. Berettes her, at rundt om Vænø er Fjorden dyb 3 à 4 Fv.

Kl. 10 Form. fore vi med en stor Pulsebaad fra *Vænøs NO*. Landpynt i en stærk NV. Blæst tværs over til *Sallings Land* og med de fire Fiskere, vi havde med, opbare vor Pagagie $\frac{1}{8}$ Mil tværs op i Landet til en Bondeby og toge Skyds en Vogn med vort Pagagie til næst hosliggende Kirkeby [*Lime?*]. Der fik vi en Vogn til og agte saa tæt ud med *Kaas Herregaard* ud paa *Kaas Hoved*. Afpejlet her paa *Kaas Hoved*. Paa den søndre Siden gaar Bugten ind og Strandkanten lige imod *Herregaarden Kaas* in OtS., som er Bugten ind 300 Fv., derpaa op til *Herregaarden* 300 Fv. Herfra til *Fælbugt* in SSO30., $\frac{1}{2}$ Mil. Herfra til *Essings Hoved* in StO40., vel 1 Mil. Herfra og til *Vænøs nordoste Sandrevles Pynt* in StV., $\frac{1}{2}$ Mil. Herfra og til *Vænøs vestre Kant* in SV4S. Herfra til *Oddesunds Færgelus* in VSV5V., 1 Mil stift. Herfra til *Laubjergs Pynt* og *Odby Bjergs Pynt* imod *Kabbel Odde* i *Lemvigs Gat*, just paa Rad, in V5S.; herfra til *Laubjerg* $\frac{3}{4}$ Mil. Herfra og til *Jægen Tap* lige imod *Jægens Lands S. Ende* in NV., og det herfra og til *Jægen* uf. $\frac{1}{2}$ Mil, og Tappen ligger halvvejs her imellem. Herfra og til *Jægens nordre Ende* in NNV5V., 1 Mil. Herfra og til *Sallings Sund* imod *Nykjøbing* til den østre Kant paa *Mors* in NO2N., dette gaar over en Del af denne Odden og holdes for uf. 2 Mil. Denne Oddes yderste Landkant gaar lige frem in NtO2O., uf. 400 Fv. Berettes imellem *Jægen Tap* og *Sallings Land* er Fjorden dyb 10 Fv., og fra Tappen og indtil *Jægens Land* gaar Revet af Sand og Sten, alenest 1 Al. dyb, og selve Tappen er en trind Sandplade, som ligger nu oven Vands og tør.

Kaas Hoveds nordre Landhjørne gaar rundt om mer og mer NO. og O. indtil OSO., det lige frem til op i Bugtekrogen $\frac{1}{4}$ Mil. Afpejlet her strax nær ved Bugtekrogen tilbage igen til *Kaas Herregaard* in SV5V., $\frac{1}{4}$ Mil, det gaar Østen for Søen, som ligger imellem *Herregaarden* og denne Strandbugten, og Søen rækker her $1\frac{1}{2}$ 00 Fv. nær Stranden, med en Bæk, som løber i Stranden. Afpejlet herfra langs Lands, som vi kom fra, til imod midt paa *Jægens Land* in VNV5N. Nok frem fore langs Lands til *Nymølle Bakken* og imod *Kiv*³⁾ *Odde* ved *Sallings Sund* in NOtN., det langs hen over langværtts Bugt, og herfra til *Nymølle Bakken* $\frac{3}{4}$ Mil, og derfra til *Kiv* 1 Mil.

Fra *Kaas Herregaard* til *Spøttrup Herregaard* holdes for $\frac{1}{2}$ Mil, og *Spøttrup Herregaard* ligger $\frac{1}{8}$ Mil fra Stranden med en liden Sø NV. fra Gaarden, med en liden Bæk ned til Stranden.

¹⁾ Bradser Odde. — ²⁾ Nygaard's Hage. — ³⁾ Kybe.

Afpejlet her fra *Nymølle Bakken* tilbage til *Kaas Hoveds Pynt* in SVtV., 1 Mil tilbage. Herfra og frem til *Sallings Sund* til *Kivs Bjergs Odde* in NOTN2O., 1 Mil knap. Herfra langs *Lands* til spidse lave *Landodden*, som *Lysens Vig* indskyder bag om op, herfra og did lige frem in NO. 1½ Mil. Imellem *Mors* og her berettes at være 9 à 10 Fv. dyb. Og imellem eller nembre ved *Sallings Sund* 12 Fv. dyb. Mens V. fore, ½ Mil herfra, 6 à 7 Fv. tvært over *Fjorden*. Her fra *Nymølle* tværs over *Fjorden* til *Mors Land* holdes uf. ½ Mil knap. Her ved *Nymølle* udgaar en liden *Bæk* i *Fjorden*. Og *Lysen Vig* imellem de yderste *Landodderne* er 5 Fv. dyb. Mens [i] *Vigen* ovenfor *Halsen*, som man over kører, er *Vandet* 2 à 3 Fv. dybt.

Kl. 9 om *Aftenen* kom vi til *Sallings Sund* og ventede en lang *Tid* efter *Færgemanden*. Paa *Sidsten* fik vi en *Pulserbaad* over til *Færgehuset* paa *Mors Land*. Mens først afpejlet paa det høje *Bjerg Vesten* paa *Sallings Land* ud med *Sundet*, kaldes *Kivs Bjerg*¹⁾.

Paa søndre *Siden* ved *Sallings Sund* uf. 200 Fv. V. ved det lille *Hus* paa *Kivs Bjergs Odde* afpejlet, kaldes *Ært Odde Bjerget*: langs *Lands* til *Lysen Vigs Gat* Hage in SSV5V.; til *Glyng Ørs* smalle *Sandspids* imod *Nyckjøbings* yderste *Odde* noget inde paa, det in NNO.; mens langs *Lands* forbi *Færgehuset* op i *Bugtekrogen* in NO., ¼ Mil, det inden for *Glyng Ør*. Til *Nyckjøbings Kirke* in NtO., ¾ Mil, det noget inde over *Refshammers Landoddes Bank*. *Lysen Vig* skyder tvært ind i *Landet* in Øster 1½ Fjr. Mil, derfra gaar en smal *Vig* ind in S. med en smal *Hals* og flak *Vand*, at overkøre, siden en bredere og dybere *Vig*²⁾ in Øster, ¼ Mil, og tværs fra gaar en smallere *Vig* in SV., uf. 200 Fv. lang. Item fra *Lysen* gaar samme *Fjord Norden* omkring *Bjerget*³⁾ og op in Øster, 1½ Fjr. Mil, der kaldes *Hare Nor*⁴⁾, er bred ⅓ Mil, og *Vigen*⁵⁾ tværs fra op in Nord en smal *Vig*. *Lysens* yderste *Vig* tværs over i *Mundingen* bred ⅓ Mil, inden i snart ¼ Mil; fra S. *Siden* en smal grøn *Strimmel* ud til en høj *Holmklit* udi *Fjorden*, strækker sig ud in NV., kaldes *Hjortholmen*⁶⁾. Lidet inden for *Hare Fjordens* inderste *Ende* paa hver *Side* *Vigen* ligger S. ved *Hjeriks*⁷⁾ *Kirke*, og paa N. *Siden* *Hare Kirke*, der 1½ Fjr. Mil adskilte. Derfra ¾ Mil ude paa N. *Side* [af] *Lysen* ligger *Veil*⁸⁾ *Kirke*.

30. *Juni* (*Søndag*). Skrev vi vore *Tavlebøger* rene, og siden gik vi ud paa de høje *Bjerge* og toge efterskrevne *Afpejlinger*, nemlig paa *Gammel Ørs Landoddes* yderste *Pynt*:

Afpejlet herfra og til *Glyng Ørs Pynt* lige imod *Fur Lands* vestre *Kant* in NO. Til *Nyckjøbing Ørs Odde* eller *Vettels Ørs Odde* in NO6N., det gaar 30 Fv. uden for *Færgegaards Landpynten* her i *Sallings Sund*. Herfra over stor langs *Lands Bugt* 3 à 400 Fv. til *Sellisslørs*⁹⁾ *Pynten* in SV2S., uf. 1 Mil knap, det imod *Kaase Oddes* yderste *Landpynt* og lige imod *Vejbjerg*

1) Bjørnshøje (41 m.). — 2) Hjerik Nor. — 3) Rævehøj. — 4) Harre Vig. — 5) Harre Nor. — 6) Lysen? — 7) Hjeriks. — 8) Vile. — 9) Sillerslev Ør.

Kirke, alle overeet. Herfra til *Nymølle Bakken* in SVtS. Herregaarden *Højris* ligger NV. fra *Gammel Ørs Odde*.

1. Juli. Kl. 5 om Morgenen fik Skyds af Færgemanden i *Sallings Sunds* Færgelhus til *Nykjøbing*, som holdes for $\frac{3}{4}$ Mil. Kl. 7 kom vi til Byfogden i *Nykjøbing* og bestilte om Skyds og fik Skipper Niels Knudsen, som gik med os ud paa *Odderne*. Berette samme Skipper, at *Vigen* eller *Havnen* er ikkun flak Vand over alt, og i *Midten* paa *Vigen* er 5 Fod dybt, kaldes *Sudeholms Grunden*, og en Rende paa hver Side ved begge *Landhagerne*, derudi er 7 Fod dybt; og 50 Fv. langt ud for *Broen* er 3 Fod dybt. Her fra *Byens Vettels Ørs Hage* og tværs over til *Sallings Land* holdes for $\frac{3}{4}$ Mil eller $\frac{1}{2}$ Mil in OSO. og er 6 Fv. dybt Vand, og *Farevandet* ned forbi *Fur Land* er 6 Fv. dybt. Og siden *Ramsby Dyb*¹⁾, som er fra *Fur Land* og til *Liv Land*, holdes for 1 Mil og er 7 Fv. dybt.

Afpejlet ud for *Nykjøbings By* yderst paa *Vettels Ørs Pynt*: til *Glyng Ør* in SSV5V., det imod *Kaas Herregaard*, og gaar noget uden fore *Sallings Sunds* *Landbjerg*. Herfra til *Sallings Sunds Færgegaard* in SV2S. Til *Refshammers* yderste Pynt in SVtV., $\frac{1}{4}$ Mil. Til *Nykjøbings Skibsbro* in NVtN5N., det imod den østre Del af *Byen*, $\frac{1}{4}$ Mil stift, over en rund *Bugt*. Denne *Lands-hage Kant* strækker sig in *Østen* ved *Byen* herfra og langs *Lands* in NtV., og *Vigen* eller *Havnen* i sig selv er ganske rund om indtil begge *Odderne*. Herfra og til *Sallings Lands* yderste Pynt, som er *Sæby Hag*²⁾, $\frac{3}{4}$ Mil in OtN., det gaar lige imod *Kirken* paa *Fur Land*. Strax oven for *Sæby Hag* ligger *Sæby Bondegaard*. Og in N. udfor *Sæby Hag* ligger en stor *Sten*, kaldes *Ryggehest*, som ligger 50 Fv. ud fra *Landet*. Herfra til *Fur Knud*³⁾, som ligger vesterst paa *Fur Land*, er in NO3O. 1 Mil stift. Her fra *Vettels Ørs Odde* 30 Fv. ude fra *Landet* in OSO. ligger en lille *Grund*, kaldes *Been*, 2 Al. dyb, og imellem *Landet* og den 3 Al. dybt. Denne *Oddes* yderste Kant gaar langs *Lands* $\frac{1}{8}$ Mil lige frem og det imod *Ejersløv Bjerg Klets* yderste Kant, herfra in NtO3O. Nok langs denne *Landkant* til en lille *Huk*⁴⁾, som *Kjerlingesten* ligger hos ved *Stranden*, in N. $\frac{1}{8}$ Mil.

Her fra *Kjerlingesten* ind ad *Draaby Vig* her langs *Lands* til *Skjælholms Bakke* in NNV. 300 Fv. Det herfra til *Fur Lands* Pynt in ONO5N., holdes $\frac{3}{4}$ Mil. Til *Else Bjergs*⁵⁾ yderste Pynt in NNV5N., det ud over 300 Fv. *Bugt*, did $\frac{3}{4}$ Mil. Nok til *Ejersløv Bjergs* yderste *Hoved* Pynt in NNO., herfra over $1\frac{1}{2}$ Mil, det gaar dicht uden fore *Josby*⁶⁾ *Hoveds Landpynt*, som er herfra 1 Mil; tvært ud fra *Josby Hoveds* Pynt udskyder et langt *Rev*, kaldes *Josby Rump*⁷⁾. Her imellem disse *Odde* og paa denne store *Bugten* er dybt 4 à 5 Fv. og rent overalt. Her fra *Kjerlingesten* til *Sæby Odde* in OtS. $\frac{3}{4}$ Mil. Her ere vi NOTN. fra *Nykjøbings Kirke*, uf. $\frac{1}{4}$ Mil. Gik vi saa til *Nykjøbings By* igen med *Skipperen* og fik en *Vogn*, og en *Ridehest*

¹⁾ Favnedyb. — ²⁾ Sæbygaards Hage. — ³⁾ Knudshoved. — ⁴⁾ Vodstrup Hage. — ⁵⁾ Alsted „Bjerg“, d. e. Skraaningen ned mod *Stranden*. — ⁶⁾ Jørsby. — ⁷⁾ Buxer Odde.

til Skipperen, og rejste derfra til Stranden ved *Else Bjerg*, og fra *Else Bjerg* in NN5N. til Bugtekrogen $\frac{1}{4}$ Mil.

Her afpejlet i Bugten til en smal Landodde, *Josby Rump*, her over Bugten tværs ud in OSO., holdes for $\frac{1}{2}$ Mil, det imod midt paa *Fur Land*. Nok gaar Bugten endnu herfra langs *Lands* til *Draaby Kirke* in NOTN., $\frac{1}{4}$ Mil. Her tværs for Enden paa *Vigen* in ONO., $\frac{1}{8}$ Mil, for *Josby Rump* og lige imod *Nykjøbings Kirke* udskyder et Sandrev under Vands, og yderste Kanten er Stengrund omkring Sandrevet fra Landet, $\frac{1}{4}$ Mil ud fra Landpynten.

Afpejlet paa *Ejersløv Bjerg*, yderst paa *Ejersløv Bjergs* Pynt: tilbage til *Nykjøbings Kirke* in SSV., holdes for $1\frac{1}{2}$ Mil stift, det gaar 100 Fv. uden for Landodden *Josby Bakke* og *Rump*. Til *Fur Lands Knude* Pynt in S2O., 1 Mil. Til *Fur Lands* norderste Ende, *Færker Odde*, in SO3S. Til *Liv Lands* søndre Ende in OSO5S., $1\frac{3}{4}$ Mil, det gaar lige midt over *Blinde Røn*, som ligger 1 hel Mil herfra. Grundet fra *Blinde Røn* gaar derfra ud in SV. og V. og NV., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, mens *Dybet*, 6 Fv., gaar strax ind til paa de andre Siderne. Og uf. fra *Blinde Røn* in NtV., $\frac{1}{2}$ Mil, ligger *Lange Røn*¹⁾, og der midt imellem gaar *Renden*, $\frac{1}{8}$ Mil bred, $4\frac{1}{2}$ Fv. dyb. Her fra *Blinde Røn* til *Ejersløvs Røn* in NV., $\frac{1}{2}$ Mil knap. Herfra ud til *Lange Røn* in Ø. $\frac{1}{2}$ Mil. *Dybet* overalt imellem dem $4\frac{1}{2}$ Fv. dybt, og paa denne Side *Ejersløvs Røn* ganske her imellem er $4\frac{1}{2}$ Fv. dybt. Imellem *Ejersløvs Røn* og *Blinde Røn* er mest idel *Flak*, 1 Fv., $1\frac{1}{2}$ og 2 Fv. i det dybeste, og *Sten*, mens imellem *Blinde Røn* og her $4\frac{1}{2}$ Fv. dybt. Nok in NO. fra *Ejersløvs Røn*, $\frac{1}{8}$ Mil, ligger en blind *Stengrund*, og er $4\frac{1}{2}$ Fv. dybt omkring den, og den er trind, $\frac{1}{8}$ Mil bred, kaldes *Skidenholm*²⁾, idel *Sand*, dybt paa den $2\frac{1}{2}$ Fv. dybt. Paa *Lange Røn* den N. Ende $\frac{1}{2}$ Al., S[Enden?] mens³⁾ 1 Al. og $\frac{1}{2}$ Fv., saa 1 Fv., 2 og $2\frac{1}{2}$ Fv. dyb, af smaa *Stengrussel*⁴⁾, er $\frac{1}{2}$ Mil lang in NV. og SO., er krumbøjet med *Enderne* mod V. mod *Fæge*⁵⁾ *Røn*.

Ejersløv Røn er en *Holm* oven *Vands* med lidet *Græs* paa og er 2 Al. høj, 60 Fv. lang in S. ud til den smalle *Spidsen*, og den N. Ende bred 40 Fv., og paa den østre Side paa *Holmen* ligge store høje *Stene*, ligesaa der i *Vandet*. Afpejlet herfra til *Fæge Røn* in NNO5N., $\frac{3}{4}$ Mil. Til *Fæge Klit* *Yderkant* in NtO., $\frac{1}{2}$ Mil. *Fæge Røn* er aflang, oven *Vands*, 200 Fv. lang in S. og N., og *flak* af *Stenhøjer* fra over $\frac{1}{4}$ Mil ud in Ø., SO. og *Sønder* fra. Imellem *Fæge Røn* og *Hannæs Land* i *Sejldybet* er $4\frac{1}{2}$ Fv. ganske smal *Rende*, saa at *Sandflakket* fra *Hannæs Land* løber langt ud med stor lang *Odde* paa 3 Fv. dyb, blind. En *Stenhypel*⁶⁾ 200 Fv. ude fra Landet med *Rev* ind til Landet ligger her midt imellem *Josby Klint* og *Ejersløv Klint* i Bugten udfor en lille *Bakke*, som *Byfogdens* *Skude* af *Nykjøbing*

¹⁾ *Langegrund*. — ²⁾ Den i *Danske Lods* (6. Udg. S. 262) omtalte $2\frac{1}{4}$ Fv. *Pulle*. — ³⁾ Jfr. S. 93, Note 3. — ⁴⁾ *Danske Lods*: „Paa N. Enden er der 4 Fod, paa S. Enden 7 Fod Vand. Bundarten er groft Sand, Grus, smaa og store *Sten*“. — ⁵⁾ *Fægge*. — ⁶⁾ 4 Fod Vand, ved Ø. *Hundrup*.

med Kongens Rug stødte og blev paa forleden Aar. Dybet er $1\frac{1}{2}$ Fv. paa yderste Side og $4\frac{1}{2}$ Fv. dybt strax udenfore.

Afpejlet paa *Ejersløv Bjerg*: herfra til *Livs N. Kant* in OSO5O., $2\frac{1}{2}$ Mil. Her fra *Ejersløv Bjerg* gaar Landkanten endnu langs in NNV., $\frac{1}{4}$ Mil, til *Fæge Klets Hals*.

Kl. 4 e. M. kom vi til Bondebyen *Ejersløv* og kunde ingen Skyds faa, maatte lossere der om Natten og renskrive vore Forretninger. Dette *Ejersløv* laa $\frac{1}{8}$ Mil fra *Ejersløvs Bakke* og *Stranden*, med Kirke udi, og fra *Ejersløv Kirke* $\frac{1}{4}$ Mil oppe in V. ligger *Særsløv*¹⁾ *Kirkeby*.

2. Juli. Morgenen Kl. 5 fik en Baad med 4 Mand at møde vos ved *Fæge Sund* og siden ro vos over *Fjorden* til *Rønnerne* og *Liv Land*, og vi fik en Vogn, som kørte for os til *Fæge Sund*.

Paa *Fæge Sunds Klet Hals* afpejlet paa det brede næst Landet (her er Halsen bred 100 Stok): ud til Huset *Kletsgaard Vesten* ud med *Bjerget* in NOtN.; herfra over *Strømmen* midt langs ind over *Housse*²⁾ *Havn* til *Vissi*³⁾ *By* og *Bjergs Pynt* in NV5N., muligt uf. $1\frac{1}{2}$ Mil; nok her langs *Lands* denne V. *Strandkanten* $\frac{1}{4}$ Mil in V5N., det gaar lige imod *Tisted*, uf. $\frac{1}{2}$ Mil; herfra langs *Lands* et Stykke, det imod *Fure Knud Hals*, in StO.; herfra til *Livs søndre Kant* in SO., det gaar over *Ejersløvs Røns N. Ende*; herfra til *Lykstørs By* in Ø. gerad, 2 Mil.

Afpejlet paa *Fæge Klet Bjergs NO. Ende*: herfra udad til *Fæge Røn* in NOtN., det lige fra *Landspidsen* ud in ONO. 200 Fv., 1 Al. Revle, og *Rønnen* lang lige in N. 200 Fv., og bred 40 Fv. Dette *Bjerg* [ø: *Fæg Klet Bjerg*] er 150 Fv. bredt. Herfra og til *Tisted's Kirke* over *Fjorden* og *Landhuk* in V. uf. $1\frac{1}{2}$ Mil. Tværs over *Fæge Sund* 300 Fv. in NV., og imellem dybt 16 Fv. Renden 100 Fv. bred. Fra *Fæge Færgehus*, som ligger paa NV. Side, derfra strækker langs *Lands* til *Landhagen*, som kaldes *Sundsholm*⁴⁾, in VSV. $\frac{1}{4}$ Mil; der indskyder *Mundingen* til *Arup Vejle*⁵⁾ op in NNV. og N. 1 Mil. Den store brede *Landodde*, som imellem begge disse *Vejler* udskyder med *Byen Housser*²⁾ der yderst paa, det ligger herfra lige over *Fægeholms Pynten* in NV5V., $\frac{3}{4}$ Mil. Og her fra *Fæge Klet Bjergs NO. Ende* til *Hannæs Lands sydoste Yderpynt*, som kaldes *Holms Tange*, strækker sig in ONO., 1 Mil. Til *Lykstør* in Ø. 2 Mil. Til *Livs NO. Kant* in SO2O., det imellem *Liv* og *Fur Land*. Til *Ejersløv Røn* in StO., imod *Fur Lands yderste* $\frac{1}{3}$ ^{die} Del af Landet.

Maalt med *Linen*: fra *Afpejlingen næst Landet* paa *Fæge Klets Hals* først til *Bjerget Fæge Klet* 8 *Liner*; her er *Landodden* bred 100 Fv. Nok langs V. ud med *Bjerget* til *Huset* og *Bjergets Ende* 9 *Liner*. Nok ud til *Oddens Pynt* ved *Sundet* $6\frac{1}{2}$ *Line*; her er *Pynten* bred langs *Fæge Sund* uf. 100 Fv. Og *Sandrevlen* fra *Pynten* skyder in SO. $1\frac{1}{2}$ *Line*.

Saasom denne Dag til *Middag* var et stille *Havbleg*, roede vi ud til

¹⁾ Sejerslev. — ²⁾ Hovsør. — ³⁾ Vigsø. — ⁴⁾ Sæbesholm. — ⁵⁾ Østerild Fjord?

Rønnerne og til *Liv Land*. Maalt *Blinde Røn*, er lang 51 Stok à $4\frac{3}{4}$ Al., det lige imod *Nykjøbings Kirke*, in SV., er 85 Fv. lang, og er tør oven Vands, 1 Al. høj, og bred 2 à 4 Fv., af idel opkast smaa Grussel og mangfoldige store Østerskaller. Afpejlet paa *Blinde Røns N. Ende*: til *Nykjøbings Kirke* in SV., uf. $1\frac{1}{2}$ Mil; til *Fur Lands Knud* in SV5S., $\frac{3}{4}$ Mil stift; til *Fur Lands Ø. Pynt, Færker Odde*, SSO5S.; til *Liv Lands S. Kant* in SOT030.; til *Liv Lands N. Kant* in O3N. Her [fra] tværs til midt paa *Liv* in OtS., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Lykstør* in ONO., 2 Mil; til *Fæge Klet Bjergs østre Pynt* in NVtN3N., $1\frac{1}{2}$ Mil; til *Ejersløvs Bjerg* in VNV5N., $1\frac{1}{4}$ Mil. *Ejersløvs Røn* lige midt imod *Vissi By* langs over *Housser Havns Vig*, det over *Klet Halsen*, in NV5N. Dybet er 100 Fv. Østen for *Blinde Røn* 4 à $4\frac{1}{2}$ Fv. dybt. Midt imellem *Blinde Røn* og *Liv Land* er 5 Fv. dybt.

Kl. 1 kom vi til *Liv Land* med stille Bleg. Paa *Liv Land* berettes: Imellem *Liv Tap* og *Himmer Land* er $\frac{3}{4}$ Mil og 5 Fv. dybt, og dybest næst Tappen og flakkest næst *Himmer Land*. Imellem *Liv Land* og *Fur Land* er 6 Fv. dybt, uf. $\frac{1}{2}$ Mil. Afpejlet fra midt paa *Liv Lands vestre Kant*: til *Lykstør* in ONO4V.(!) $1\frac{1}{2}$ Mil; til *Fur Lands Knud* Pynt in SVtV., og *Nykjøbings Kirke* der strax udenfore; til *Ejersløvs Klint* in VNV., $1\frac{1}{2}$ Mil; til *Fæge Klets yderste Kant* in VN5N.; til *Josby Rumps Bjergs S. Kant* in V3S., $1\frac{1}{2}$ Mil; til *Hannæs Lands østre Kant* in N40., 2 Mil. Dette *Liv Lands vestre Landkant* strækker sig lige frem SVtS., $\frac{1}{6}$ Mil. Tværs over dette *Liv Land* fra midt paa *vestre Kant* over *Landet* til *Liv Tap* in SSO., $\frac{1}{4}$ Mil stift. *Landet* er mesten Dels 3kantig, og fra midt paa *vestre Kant* og over *Gården* tværs over til *Himmer Land* til *Rønnebjergget* in OtS. holdes for $\frac{1}{2}$ Mil stift. Og til *Rønnebjerg Klint* med *Byen* hos ved *Stranden* in OtS. og derfra in S. $\frac{1}{4}$ Mil ligger *Herregaarden Bjørnsholm* nær ved *Stranden*, og $\frac{1}{4}$ Mil Norden for *Rønnebjerg* ligger *Hukken Næsbydal*, som er et stort højt Sandbjerg ved *Stranden*.

Afpejlet: *Liv Tap* strækker sig ud fra *Landspidsen* ud in SOTs., $\frac{1}{2}$ Mil stift. Denne *Liv Tap* er en smal Sandrevle med maadelig Stengrussel og ligger et langt Stykke ud fra *Landet* tør, det øvrige med $\frac{1}{2}$ Al. og 1— $1\frac{1}{2}$ Al. Vand over, og nogle Plækker paa *Bugterne* saa vel som paa *yderste Enden* hel tørre med dagligt Vand. Samme *Tap* udskyder i *trende store Bugter* og slangevis ud til *yderste Enden*, som synes tør oven *Vandet*. Fra *Tappens yderste Ende* til *Himmer Lands Kant* in SO. $\frac{1}{2}$ Mil stift, og derimellem 5 Fv. dybt Vand. *Ebele*¹⁾ *Hoved* ligger fra *Tappens Pynt* in StO., 1 Mil. Paa *Liv Land* er 2 Gaarder.

Kl. 4 fore vi fra *Liv Land* med en *Baad* og 2 *Mand* over *Fjorden* til *Fur Land* til *østre Ende*, kaldes *Færker Odde*, holdes for $\frac{1}{2}$ Mil, begyndt stærkt at blæse NV. Kl. 5 e. M. kom vi i *Land* paa *Fur Land* i *Færker Vig*, og udi *Engelse*²⁾ fik vi *Vogn*, som tog vort *Pagagie* paa og kørte for os.

¹⁾ Ertbølle. — ²⁾ Engelst.

Afpejlet først paa *Færker Odde* til *Lundbjergs*¹⁾ første og yderste Kant her paa Fur in VNV5V., det uf. $\frac{1}{4}$ Mil, det ud over 100 Fv. Bugt; til *Ejersløv Bjerg* Pynt paa *Mors* in NVtN.; til *Livs* V. Kant in N2O., uf. $\frac{3}{4}$ Mil; til *Livs Taps* Landpynt in NOtN. $\frac{1}{2}$ Mil; til *Næsbydals Bjergs* Pynt in NO., det over Liv Taps tørre Revle. Til *Bjørnsholms Herregaard* in O8N. Til *Ebele Bjerget* in SO., er over en Mil. Til *Engels Ørs Odde*²⁾ her paa Fur, her uden over *Færker Vig*, in S4V., over $\frac{1}{6}$ Mil. Ind ad *Færker Vig* langs denne Strandkant in VtS., uf. $\frac{1}{8}$ Mil, over lidet Bugt, dyb yderst i Munden 3 Fv., og indfore 2 Fv. og dybere.

Afpejlet paa *Engels Ørs Odde* paa Fur Land: Til *Færker Ørs Odde*s Pynt lige imod *Livs* vestre Pynt N2O; til *Livs Taps* Landpynt in NNO3N.; til *Næsbydals Bjergs* Pynt in NOtN3O.; til *Ebele Hoved Bjerg* midt paa in OSO2S. $\frac{3}{4}$ Mil, her imellem siges være 5 Fv. dybt; til *Jonges*³⁾ *Ørs* yderste Landpynt paa *Salling* in SSO3S. uf $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. Her tværs over Sundet til *Kjeldgaard* paa *Salling* SSV2V., $\frac{1}{4}$ Mil.

Maalt med Linen her fra *Engels Ørs Odde* langs op ad Landet imod *Fure Knud*, og det in VtN.: først til tværs for *Vigens* inderste Bugt 9 Liner, saa til tværs for *Nærby*⁴⁾ *Kirke* 12 Liner.

Kl. 9 om Aftenen lossret ind i *Nærby* hos Fogden, laa paa hans Lo.

3. Juli. Kl. 5 begyndt tværs for *Kirken*: op til den højeste Bankes *Hympel* 15 Liner, saa til yderste *Knudes* Pynt *Lille Knude* 30 Liner. Ialt 66 Liner, Tara for Bugten 1 Line, bliver 65 Liner.

Afpejlet paa *Lille Knud*, som er den yderste Landpynt paa Fur Land, til *Hinkers Hoved* over stor Bugt, det in S0tS3S.; til *Sæby Møllerhag*⁵⁾ in S.; til *Glyng Ørs* Pynt imod *Sallings Sunds Færgegaards* Bjergkant SVtV.; til *Nykjæbings Kirke* in VSV2S.; til *Josby Rumps* yderste Landpynt in NV5N.; til *Ejersløv Bjerg* Kant in N.; til *Blinde Røn* in NO8N., $\frac{3}{4}$ Mil; til *Liv Lands* V. Kant in NOtO., 1 Mil knap; til *Livs Ø.* Pynt in ONO5O., det midt imellem *Rønnebjerg* og *Næsbydal*; til *Store Hoved* her paa Fur in NO5O. uf. 250 Fv. herfra.

Paa *Store Hoved* afpejlet langs *Lands* til *Lundbjerg*⁶⁾ *Pynt* her paa Fur in Ø5N., $\frac{1}{2}$ Mil, det imod *Bjørnsholms Herregaards* nordre Kant.

Paa *Lundbjerg*, strax norden ved *Lundbjerggaard*, paa Pynten, afpejlet til *Blinde Røn* in N.; til *Livs* vestre Ende in NOtN.; til *Livs Taps* yderste Ende in O2S., synes over en halv Mil fra Liv Land et stort Brød bryde derpaa. Til *Færker Odde* herfra noget langs *Lands*, siden over Bugt, vel 100 Fv., det in OtS. $\frac{1}{4}$ Mil.

Tværsmaal over Fur Land: fra *Lundbjergs* Kant og Strand, V. paa Fur, in StV. til *Lundgaard* $3\frac{1}{2}$ Line; til tværs over vort forrige *Langmaal* $10\frac{1}{2}$ Line; til tværs *Vojels Bys* første Huse 5 Liner; til *Masbo*⁷⁾ *By* 8 Liner

¹⁾ Lundgaard Bjerg. — ²⁾ Engelst Odde. — ³⁾ Junget. — ⁴⁾ Nederby. — ⁵⁾ Sæbygaards Hage. — ⁶⁾ Lundgaards Hage. — ⁷⁾ Madsbod.

(NB. Masbo og *Debol*¹⁾) *By* ligge paa Raden, lang smal Række hen op in VNV. $\frac{1}{4}$ Mil); nok til Kirkens V. Kant $3\frac{1}{2}$ Line; nok til *Stener Hag*²⁾) 8 Liner. Dette gik alt lige frem V. for Kirken, er $38\frac{1}{2}$ Line.

Paa *Stener Odde* eller *Hag* afpejlet tværs over Sundet til *Vraner*³⁾) *Odde* paa Sallings Land in SO., uf. 200 Fv. Her fra *Stener Hag* til *Engels Ørs Pynt* her paa *Fur* in ONO., det lige imod *Bjørnsholms Herregaard*. Og til *Vojel Vig* i *Byen* in NNO50., det her over langværts Bugt forbi Kirken og *Nær By*⁴⁾). Og til *Hara Varps Oddes*⁵⁾) *Spids* her paa *Fur* in SV5V., $\frac{1}{6}$ Mil, og det ud over *Folser*⁶⁾). *Vig*, det gaar ind imod Sallings Land.

Og her fra *Hara Varps Odde* til *Sæby Odde* paa Salling in VNV5V., uf. $\frac{1}{4}$ Mil. Her er Sundet bredt tværs over til Sallings Land uf. 300 Fv. bredt.

Sundet eller Strømmen gaar igennem her in NV. og SO. lige imod *Sel*⁷⁾) *Vig* og Kirken, og saa gaar Sundet her forbi fra *Hara Varps Odde* in NNO. $\frac{1}{8}$ Mil indtil forbi *Vran*⁸⁾) *Odde*, og siden Sundet udi Øster bredt og stort ind ad *Sallings Bugt*⁹⁾) in Ø., $\frac{1}{4}$ Mil, og OSO.

Dybet udi *Furs Sund* berettes: udfør *Sæby Odde* er 7 Fv. dybt, udfør *Hara Varps Odde* er 7 Fv., imellem *Stener Odde* og *Vraner Odde* er 11 Fv. dybt, Øster ud imellem *Fur* og Sallings Land er 7 à 6 Fv. dybt.

Middelgrunden, som ligger østers i *Fur Sund*, er 50 Fv. lang in NO. og SV., dyb $\frac{1}{2}$ Fv., og 7 Fv. dybt paa begge Sider, og ligger nembst Sallings Land, derimellem Renden er 10 Fv. bred, og ligger herfra Kirken *Nejerby*¹⁰⁾) imod *Jongs*¹¹⁾) *Ørs Odde*.

Byerne paa Furs Land: Først østerst paa *Fur* ligger *Byen Engels*, er 5 Gaarde. *Vojel* er 4 Gaarder, *Nejerby* med Kirken er 9 Gaarde, saa midten for dem begge tværs op in V. paa Rad ligger *Byen Maspel*¹²⁾), er 6 Gaarder, saa *Debel*, er 8 Gaarder, og *Lundgaard* ligger norderst paa Landet.

NB. Mangler endnu paa *Fur Land* at afstikke en liden *Odde* næst Østen ved *Byen Vojel*, kaldes *Timas Odde*, og en *Odde* Øster bedre, kaldes *Graner Odde*.

4. Juli. Saasom det blæste en stærk Storm, blev vi paa *Fur* hos Fogden og skrev vores Forretninger ren, til efter Middag Kl. 2 det stilledes lidet af, fik vi en Baad med 4 Mand og fore til *Sunds Ørs Hus*; blæste en stærk Nordvest, at vi kom til *Sunds Ørs Hus* Kl. 4 e. M. og begyndte igen at skrive paa vor Forretning.

Sallings Land, saa vidt vi paa *Fur Land* kunde i Vester begynde:

Fra *Sæby*¹³⁾) *Hag* paa Sallings Land og til *Glyng Ørs Landbjerg Kant* in SVtV. over lidet Bugt, og det lige imod *Sallings Sunds Færgegaards Bjerg*. Fra *Vran*¹⁴⁾) *Odde* til *Kjeldgaards Hag* in Ø. $\frac{1}{4}$ Mil. Oven for *Jong*¹⁵⁾) *Ør*

1) Debel. — 2) Færgestedet. — 3) Branden. — 4) Nederby. — 5) Degen Odde. — 6) Pulser. — 7) Selde. — 8) Branden. — 9) Risgaarde Bredning. — 10) Nederby. — 11) Junget. — 12) Madsbod. — 13) Sæbygaards. — 14) Branden. — 15) Junget.

ligger en By, kaldes *Floutrup*, og *Æskou Bondegaard* straks ved Odden. Norden ved *Ebele Hoved* paa Himmer Land ligger Byen *Ebele By* ved Stranden.

Afpejlet fra *Jong Ør* tværs over Fjorden til *Ebele Hoved* paa Himmer Land in ONO., $\frac{3}{4}$ Mil. Fra *Jong Ørs Hage* tilbage til *Kjeldgaards Hage* in NV.; $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, det imod *Nærby N.* Ende paa Fur Land. Fra *Jong Ørs Odde* til *Hvalp Sund* in StO., 1 Mil, over stor langs Lands Bugt, vel 500 Fv. ude. Her, $\frac{1}{4}$ Mil S. for *Jong Ør*, ligger Herregaarden *Jonge Gaard*, uf. 100 Fv. nær Stranden. Og oven fore in V., $\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, ligger Jongs Kirke. Nok S. for *Jonge Herregaard* ligger *Gretterup By* med Præstegaarden udi, uf. 300 Fv. fra Vandet oppe.

Tvært ud for *Jonge Gaard* i Fjorden, $\frac{1}{3}$ Del nembst den østre Siden og Himmer Land, ligger *en aflang Grund*¹⁾, strækker sig in SSO. og NNV., af idel Knalsten, $\frac{1}{4}$ Mil lang, derpaa dybt $1\frac{1}{2}$ Fv. Paa vestre Siden derfra er 7 à 8 Fv. dybt imod Sallings Land, og paa østre Siden er 6 Fv. dybt imod Himmer Land. Denne Grund kaldes intet uden *Revlen*. Fjorden er her imellem Sallings Land og Himmer Land bred uf. $\frac{3}{4}$ Mil.

Torsdagen Kl. 4 kom vi til *Sunds Ørs Hus*, som er Vesten Fjorden, tværs over fra *Hvals*²⁾ *Sunds Færgelhus*.

*Hvillingsholm*³⁾, som ligger $\frac{1}{4}$ Mil i NO. herfra, gaar Sejldybet paa begge Sider om Holmen. Paa østre Siden er 12 Fv. dybt, og paa vestre Siden er 6 Fv. dybt og rent overalt.

Og her i *Hvalfs Sund* er 14 Fv. dybt, og dicht ved Pynten er 16 Fv. dybt. Den tørre lange Landspidsen med Sandrevlen, som her tværs fra Huset udskyder tværs udi Sundet in [SO.], kaldes *Hvalpe Odde*. Og berettes her, at herfra op bedre i Vester⁴⁾ $\frac{1}{2}$ Mil ligger *Knuds Odde*⁵⁾ paa vestre Side i Fjorden, og $\frac{1}{2}$ Mil op bedre ligger *Grønne Odde*⁶⁾, og en Vig derimellem kaldes *Nørre Vejle*⁷⁾. Herfra og paa østre Siden Fjorden $\frac{1}{4}$ Mil ligger *Bremser Odde*⁸⁾ med *Hjalsers Tap*⁹⁾ in S., derfra tværs ud fore er 6 Fv. dybt, og nembre her imod Sundet er 10 à 12 Fv. dybt. Dernæst ligger *Tørner Odde*¹⁰⁾ herfra 1 Mil. Her fra *Sunds Ørs Hus* tværs over paa østre Siden in SSO., $\frac{1}{4}$ Mil oppe fra Fjorden, ligger *Hessel Herregaard*.

Paa *Hvalpe Odde* maalt tværs oppe ved Landet paa det brede, er 60 Fv. bredt tværs over. Her afpejlet: til *Jongs Ørs Pynt* in NtV2V. over Bugt; til *Ebele Hoved* in N4O.; til *Hvillingsholms N. Kant* in NNO5O.; til *Knuds Odde* in SV. over stor Bugt, 200 Fv. Bugt; til *Lundskov*¹¹⁾ V. Kant ved *Skive* in SSV5V., 2 Mil knap. Maalt tørre *Sandrevlen* ud til Stenen, er 80 Stok lang; der er Spidsen bred: $6\frac{1}{2}$ Fv. bred. NB. Maalt ud ad den tørre Revle 110 Stok lang. Her fra den tørre Spidsen tværs over til *Hvalfs Sunds*

1) Rindegrund. — 2) Hvalp. — 3) Rotholm. — 4) Rigtigere Sydvest. — 5) Astrup Skovpynt. — 6) Grønning Øre. — 7) Astrup Vig. — 8) Bregnedals Hage. — 9) Jelse Odde. — 10) Terme Odde, d. e. Lundø Hage. — 11) Krabbesholm Skov.

Færgehus in SO. Nok gaar endnu den Revle længer ud under $\frac{1}{2}$ Kvarter Vand uf. 24 Stok. Her stod og afpejlet: til *Jong Ørs Pynt* in NNV5N. $1\frac{1}{2}$ Mil; til *Ebele Hoved* in N5O.; til *Hvillingsholms V. Kant* in NtO.; til des østre Kant in NO5N.; til *Knuds Odde* in SVtV2S., $\frac{1}{2}$ Mil; til *Grøn Oddes yderste Landpynt* in SV., 1 Mil; til *Lundskov Hoved¹⁾* in SVtS2V., $\frac{1}{4}$ Mil.

Maalt *Hvillingsholm*, som ligger Norden for Hvalfs Sund, fra det SO. Hjørne lige imod *Jonget Ørs Pynt*, det in NNV5V., er $6\frac{1}{2}$ Line lang. Her fra denne Holmes smalle Spids gaar Revet²⁾ ud lige imod *Jonget Ørs Pynt* in NNV5V. *Hvillingsholm* er bredest 200 Fv. — 50 Fv. à 30 Fv. Vel endnu dobbelt saa langt, som denne Holm er lang, er først den dybt 1 Fv. til 2 Fv. dybt, saa er der for Enden strax 7 Fv. dybt. Afpejlet paa *Hvillingsholms SO. Hjørne* til *Strandby* skraas over in NNO. $\frac{1}{2}$ Mil; der udskyder den tørre Revle. Afpejlet fra *Hvillingsholms NV. Holmepynt* til den østre Landodden midt over den liden Holm in SSV5V. Her tværs ned til denne Holms østre Gren in OSO5O., 200 Fv. Herfra til *Ebele Hoved* in N. *Hvillingsholm* er fra *Vaterpasset* op 3 Al. høj, en *Græsholm* til 6 à 8 *Hesters Bæd* om *Sommeren*. *Renden* eller *Gattet* imellem *Hvillingsholms Rev* og *Sallings Lands Revpynter* er ikkun imellem dem 40 Fv. bredt og 5 Fv. dybt.

5. Juli. Kl. 3 med en Vogn og en Ridehest fra *Sunds Ørs Hus*, og Kl. 7 kom til *Skive Købsted*, losserede om Natten, er 2 Mil rejst.

Thisse³⁾ Kirke ligger fra *Sunds Færgehus* in V. $\frac{1}{4}$ Mil; *Eskjær Herregaard* ligger nær *Stranden* in SV., $\frac{1}{4}$ Mil fra *Sunds Færgehus*. *Grimeselle⁴⁾ Kloster* ligger in V. fra *Eskjær Gaard*. *Nørgaards Herregaard* ligger midt for *Nørre Vejle⁵⁾*, $\frac{1}{4}$ Mil op in V. *Astrup* er en *Herregaard*, ligger dicht ved nordre Kant paa *Vejlen*, midt for *Knuds Hoved*. *Knuds Hoved* ligger $\frac{3}{4}$ Mil fra *Sunds Færgehus*; der tværs fore slipper *Enden* paa *Hjelsers Tap*. Imellem *Hjelsers Tap* og *Lundskov Hoved¹⁾* er ikkun $\frac{1}{8}$ Mil⁶⁾. *Nørre Vejle* rækker ikkun 2 à 300 Fv. tværs NV. ind i *Landet* dicht ved *Knuds Hoved*, og *Vejlen* er bred agter.

6. Juli. For Middag skrevet vore *Forretninger* rene, og med en søfaren *Skipper* været nede ved *Stranden* og beset *Lejligheden* omkring *Skive Købsted*. Gik til *Fods* fra *Skive Købsted* ned til *Krabbesholms Herregaard* og der afpejlet fra *Krabbesholm* tilbage til *Hvalf Sunds østre Bjergkant* in NOTN., 2 Mil; her gaar *Landet langs Lands* in N., $\frac{1}{2}$ Mil stift. Til *Knuds Hoved* in NNO3O. Paa S. Siden her langs *Lands* in SSV., uf. 200 Fv., til der *Krogen* opgaar hen op forbi *Skive Hus* og *By*. Kl. 2 efter Middag fik vi 2 *Vogne* og *Skipper Søren Jæbjerg* i *Skive* som fulgede os, og rejste vi saa langs ud med *Fjorden* omkring *Bugten* til *Lund Ø* og losserede om Natten, holdes for at være fra *Skive* 1 Mil stift.

¹⁾ Maa være *Bregnedals Hage*. — ²⁾ *Ratholm Rev*. — ³⁾ *Tise*. — ⁴⁾ *Grinderslev*. — ⁵⁾ *Astrup Vig*. — ⁶⁾ Dette kommer til at passe ret nøje, hvis det den paagældende *Dag* har været *Lavvande*, idet da en stor *Del* af *Jelse Oddes Flak* har ligget tørt.

I *Skive Aa* er 2 Fv. dybt, mens yderst i Aamyndet er $1\frac{3}{4}$ Al. dybt. Ud paa Rejden er 4 Al. dybt, og tværs udføre i Fjorden imod *Krabbesholm* er $2\frac{1}{2}$ Fv. dybt; tvært ud for *Grønning Ør* i Fjorden er 7 à 8 Fv. dybt. Paa den østre Siden Fjorden ligger Herregaarden *Stærregaard*¹⁾ i Øster $\frac{1}{8}$ Mil oppe fra en høj Landklint og Huk.

Derfra afpejlet til *Krabbesholms Herregaard* $\frac{1}{2}$ Mil in VSV., det lige imod *Skivehus Slot*. Og fra *Stærregaard* in Øster $\frac{1}{4}$ Mil til *Højsløv Kirke* samme Strækning. Herfra langs Lands til denne samme Huks yderste Pynt uf. 200 Fv. in N., og siden langs ad Odden $\frac{1}{6}$ Mil in NNO. til *Baadsgaard Vig*. Her tværs uden fore 2 à 300 Fv. fra Landet gaar Landgrunden. Denne Fjord strækker sig hen op $\frac{1}{4}$ Mil forbi Skive og lige frem og rund for Enden i Bugten.

Paa *Lund Ø* paa *Tærmer Odde*²⁾, som er ved Munden paa *Baskjær*³⁾ *Vig*, her alleryderst paa det grønne af Landpynten, her tværs over Munden in StV. $\frac{1}{6}$ Mil. Fra denne Landpynt gaar *Tærmer Rev* ud $\frac{1}{4}$ Mil in V., som gaar halvvejs over Fjorden under Vandet, blind og smal, $\frac{1}{2}$ Fv. dybt. Imellem Revspynten og V. Landet er dybt 4 Fv.

Paa *Tærmer Odde* afpejlet: til *Grønning Ørs* yderste Landpynt in N5O., $\frac{1}{2}$ Mil knap, over skraas; til *Lundskov Hoveds*⁴⁾ Pynt in NO8N., 1 Mil; til *Hjelser Taps* Landpynt in NO5N., og det saa over temmelig langværtts Bugt, uf. $\frac{1}{2}$ Mil. Herfra og tilbage til *Stærregaards*⁵⁾ *Oddes* Landpynt in SSV. uf. $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, og til *Krabbesholm* tilbage skraas over Fjorden in SV5S., uf. $\frac{3}{4}$ Mil.

Maalt *Tærmer Odde*: fra *Tærmer Oddes* yderste Landspids in Øster 7 Liner. Langs Lands herfra *Baadsker*⁶⁾ *Vig* maalt lige imod *Hjelser Taps* Landpynt først 10 Liner, nok ud til Vandet lige imod *Lundskov Hoved* in NNO. $34\frac{1}{2}$ Line, ialt $44\frac{1}{2}$ Line à 50 Fv., er 2230 Fv. Her er Stranden og Gattet imellem *Hjelser Taps* Land og *Lundskov Hoved* tværs over in NNO. uf. $\frac{1}{6}$ Mil, dybt 5 Fv. Her inderst over Tappen er Landet bredt 130 Fv. Maalt ud til yderste Tappens tørre Landspids in NtO., 300 Fv. Her afpejlet tværs over til *Knuds Hoved* søndre Kant in VNV5N., $\frac{1}{4}$ Mil, 4 Fv. dybt. Her fra *Hjelser Taps* Landspids gaar Revet ud under Vands in N5O., uf. 250 Fv. ud. Herfra til *Sunds Ørs* Hus in NNO., $\frac{3}{4}$ Mil, det gerad over *Lundskov Hoveds* yderste Landkant. *Lundskov Hoved* er bredt tværs over in SSO. og NNV. Den yderste Kanten deraf kaldes *Ousholm*; herfra og did ind in OtN. $\frac{1}{4}$ Mil. Landhalsen, som gaar ud til *Lund Ø*, er bred imellem begge Vigerne in ONO. og VSV. 400 Fv. tværs over, er flak grøn Engbund, som Vandet over gaar, naar højt Vand er.

7. Juli (Søndag). Kl. 4 kørt fra *Lund Ø*. Afpejlet paa *Mjøllers Oddes*⁷⁾ NV. Kant tilbage imod *Baadsker Vig*, her langs Lands ved den søndre Kant

¹⁾ Staarupgaard. — ²⁾ Lundø Hage. — ³⁾ Baadsgaard. — ⁴⁾ Bregnedals Hage. — ⁵⁾ Staarupgaard. — ⁶⁾ Baadsgaard. — ⁷⁾ NNV. for Hejlskov (paa J. S.'s Limfjordskort Mæler Odde).

i denne Vigen, in VSV., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil tilbage; til *Hjelser Taps Landpynt* in NV.; til *Lundskov Hoveds Pynt* in NNV., $\frac{1}{2}$ Mil; til *Ulle¹⁾ Kirke* in NOtO., imod 1 Mil. Her langs denne Odde frem for langs Lands in OtS., $\frac{1}{8}$ Mil. Nok in OSO. $\frac{1}{4}$ Mil til Hagen *Øster Ør²⁾*). Udfor Mjæller Odde ligger et *bredt Flak³⁾* ud langs Lands til Øster Ør, fra Landet $\frac{1}{4}$ Mil ud in NO. ud ad Fjorden.

Kørt igennem *Bøstrup By*, som er $\frac{1}{4}$ Mil oppe fra *Virk Sunds Færgehus*. Kl. 7 om Aftenen fore vi over *Virk Sund* til *Sundstrup Bondeby* og losserede om Natten.

8. Juli. Kl. 5 om Morgenen yderst ud paa *Virks Sunds gamle Færgepynt* paa østre Siden Sundet. Afpejlet til tværs over Sundet imod Færgehuset in VNV., 130 Fv. over og dybt $6\frac{1}{2}$ Fv. Vand; til *Gjedsted Lie Bjergs Pynt* in NNO4N., 1 Mil, det her over *Grønne Tanges* spidse Hag, som herfra ligger uf. 200 Fv.; til *Klintbjergs⁴⁾* yderste in NOtN., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; herfra ind ad Krogen til Byen *Sundstrup* in Øster 300 Fv.

Østre Side Fjorden op. Afpejlet herfra til *Søndreskovs Landoddes⁵⁾* første Kant in StV3V., $\frac{1}{4}$ Mil stift; siden $\frac{1}{2}$ Mil in S. til tværs *Torup⁶⁾ Gaard*; til *Torup Gaard* strax uden forbi Odden paa vestre Siden in StV5V., $\frac{3}{4}$ Mil. Til *Spejle Oddes* Spids in SVtS. 200 Fv., skraas over Sundet. Fra Spejle Odde strækker sig Landkanten in SVtV. $\frac{1}{2}$ Mil op knap til noget vel Norden for *Ørum Kirke*; og Sønden for *Ørum Kirke* gaar en Aa ned til Bugten i Fjorden.

Afpejlet paa *Søndreskovs Oddes sydoste Kant⁷⁾* ved Fjorden, som er $\frac{1}{2}$ Mil stift fra *Virk Sund*, til Herregaarden *Torup Gaard*, som ligger strax ved V. Side Fjorden, did ind skraasvis over Fjorden in VSV. $\frac{1}{2}$ Mil; herfra til *Kaals⁸⁾ Landhage* tværs over Fjorden $\frac{1}{6}$ Mil, derfra og lige hid imod over den halve Fjorden udskyder *Kaals Hage Rev*. Fra *Kaals Landhage* op ligger *Kaals Kirke* op in VSV. $\frac{1}{8}$ Mil. Der Sønden for Hagen og Kirken indløber en Vejle imellem der og *Jarbæk⁹⁾*; i en lille rund Bugt gaar en Aa¹⁰⁾ ud herfra in SV., $\frac{1}{8}$ Mil op. Herfra og til *Jarbæk* in S. $\frac{1}{4}$ Mil tværs over Fjorden.

Jarbæk, som er Ladsteden for *Viborg*, er en Bondeby og ligger fra *Viborg* 1 Mil stift. Sejldasen til *Jarbæk*: saa gaar Sejldybet her nembst forbi dette Land og omkring *Kaals Hage Rev* og siden in SSV. ind til *Jarbæk*, er dybt 3 à 4 Fv. nær ind til *Jarbæk*. Fjorden strækker sig op forbi *Jarbæk* og herfra op, og den ene Gren op in OSO., op $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, der udgaar *Langevejle Aa¹¹⁾* ned i Fjorden. Den anden Gren af Fjorden løber op in ONO., der løber og en Aa ud i Fjorden, kaldes *Lillevejle Aa¹²⁾*, herfra op og $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. Mens her fra *Jarbæk* og her ovenfore er idel flak Vand, 1 Fv. à

¹⁾ Ullids. — ²⁾ Knuden. — ³⁾ Trangmanden. — ⁴⁾ St. Klinthøj. — ⁵⁾ Lynderup Hage. — ⁶⁾ Taarup. — ⁷⁾ Ved Sejrshøj. — ⁸⁾ Kvols. — ⁹⁾ Hjarbæk. — ¹⁰⁾ Fiskbæk Aa. — ¹¹⁾ Skals Aa. — ¹²⁾ Simested Aa.

1½ Fv. Vand og mindre. Den brede Landodden imellem begge Vejlerne, som udskyder hid ad, kaldes *Skals Ør*. Fra *Skals Ørs Odde* op in ONO., ⅓ Mil, ligger *Skals Kirkeby*. Herfra in NNO.¹⁾ oppe ligger *Lynnerup Herregaard*, 300 Fv. fra Fjorden, og derfra NV. oppe ligger *Lynnerup Kirke* 200 Fv. Fra *Jarbæk* in OSO. ligger et højt Bjerg, kaldes *Vaare Bjerg*²⁾, ¼ Mil, og der bag hos ligger *Vaare Kirke* og *By*. Fra *Jarbæk* og til *Viborg* lige in SSO. gaar *Vejen* imod *Viborg* lige frem og *Vesten* ved *Vaare Bjerg* og *Kirke*, er 1¼ Mil.

Mandagen Kl. 4 efter Middag fra *Virk Sunds Torp*. Neden for *Gjedsted Lie* afpejlet til *Lundskov Hoved* in V., ¾ Mil; til *Mjællers Odde* in SVtV., ¾ Mil. Herfra langs *Lands* ud med *Bugten* in NVtN5N., ¼ Mil. Her oven fore ligger *Gjedsted Kirke*, ⅓ Mil, og ret op for *Bjerget Klinten*³⁾ ligger *Ulbjerg Kirke*, ¼ Mil oppe.

Nok kørt ⅓ Mil in VNV., dette over noget *Bugt*. Derfra og langs *Lands* ud til *Lundskov Hoved* in VSV. ¾ Mil; her nembst over ringe *Bugt*, og udbrede over *Landhuk*, og *siden* over *Bugt*.

Mandagen Kl. 7 om Aftenen kom til *Hvalp Sunds Færgehus* og losserede om *Natten*. Fra *Virk Sund* og langs forbi *Klint* og *Gjedsted Huk* og hele *Bugten* omkring paa den østre *Siden* langs *Landet* 2 à 300 Fv. flak og lang *Grund* tværs ud fra *Landet*.

9. Juli. Morgen Kl. 5 fra *Hvalp Sunds Færgehus* med 2 *Vogne*. NB. Idag stillede den langvarige vestlige *Storm* sig, og blev varmt *Solskin* hele *Dagen*.

Afpejlet tværs *Øster* fra *Hvillingsholm*⁴⁾ i *Bugtekrogen* — tværs over til *Junget Gaard* in NV., 1 Mil, det over *Hvillingsholms norderste Pynt*, som er herfra over ¼ Mil. Tilbage igen lige langs *Lands* til *Hvalp Sunds Færgesuses Landkant*, det in SV5V., ¼ Mil, og det over en *Landodde* paa halve *Vejen*. Nok frem fore ad *Bugten* langs *Lands* lige frem in NNO., 1½ Fjr. Mil, og det lige imod *Bondebyen Grønner*⁵⁾. Til *Ebele*⁶⁾ *Hoveds Pynt* in NtV., ¾ Mil, det gaar noget lidet *Østen* for *Liv Land* og tværs over *Strandby Landodde*.

Afpejlet fra *Stistrup Mølle*; her nede fra den nordoste *Bugtekrogen* løber *Landkanten* langs ud til *Strandby Ør*⁷⁾, det gaar op imellem *Junget Ør* og *Junget Gaard*, som herfra over lidet *Bugt* til *Strandby Ørs Pynt* in VNV., uf. 1½ Fjr. Mil til *Pynten*. Ganske langs *Lands* fra *Hvalp Sund* og *Bugten* og ud til *Strandby Ør* falder *Landflakket* ud, 2 à 300 Fv. ud fra *Landet*, og det ganske hen til *Ebele Hoved*.

Afpejlet her paa yderste *Strandby Odde* tilbage ned til *Stistrup Mølle* in OSO., uf. 1½ Fjr. *Vej*; til *Sunds Ørs Huset* paa vestre *Side* i *Hvalp Sund* in StV., ¾ Mil, lige over; til *Junget Gaard* tværs over *Fjorden* in V5N., ¾ Mil,

1) Maa være NNV. — 2) o: Vorde Bjerg, d. e. Galgehøj. Men Pejlingen maa være ONO. — 3) St. Klinthøj. — 4) Rotholm. — 5) Grunnerup. — 6) Ertbølle. — 7) Nakken.

og er dybt her tværs over 6 à 7 Fv. dybt; til *Junget Ørs* Landpynt in NVtV. 1 Mil, der strax bag Odden ligger *Fur Lands Kirke* i Syne; til *Ejersløv Bjerg* Pynt paa Fur [sc. Mors] in NVtN.; til *Liv* vestre Pynt in NNV3N.; til *Ebele Hoveds* Pynt in NtV4N., $\frac{1}{2}$ Mil, det her over temmelig rundagtig Bugt og flak Vand. *Strandby Kirke* ligger her ovenfor Bugten imellem Ebele Hoved og her, $\frac{1}{3}$ Mil op fra Stranden. Og *Rissegaard*¹⁾, som er en Bondeby, ligger strax ved Stranden her paa søndre Siden ved Odden.

Afpejlet her paa *Ebele Hoved*²⁾ tilbagers til *Hvillingsholms* østre Kant in S., det net over Pynten paa Strandby Ørs Odde og over denne Bugten; til Sunds Ørs Hus in StV.; til *Junget Herregaard* in SVtV.; til *Nykjøbings Kirke* og By, net igennem *Fur Sund*, det smalleste, som gaar dicht forbi *Vrang Odde*³⁾ og *Sæby Odde*, det in V2N.; til *Færker Odde* paa Fur in VNV6N.; til *Fæge Klets* norderste Pynt in NV5V.; til *Liv* sydveste Kant in NVtN2V.; til *Rønnebjerg* yderste Landpynt in N., uf. 1 Mil over mægtig stor Bugt, og der synes et lille Gab imellem *Livs Taps* yderste Ende og *Rønnebjerg Landspids*. Her fra Ebele Hoveds yderste Kant og til *Bjørnsholms Herregaard*, det in NNO50., uf. $2\frac{1}{2}$ Fjr. Vej, og det over temmelig Bugt, som her næst ved temmelig begyndes, og siden langsværts mer og mer.

I Bugtekrogen midt imellem *Ebele Hoved* og *Bjørnsholm* ligger *Træne*⁴⁾ *Mølle*. Her haver vi *Livs Taps* Pynts yderste tørre Holm lige imod den søndre Yderkant paa *Liv* in NV4V., som strækker sig og til inderst over Halsen paa *Fæge Klet* ud med Bjergkanten paa faste Landet, hvilken tørre Plet paa *Livs Tap* ligger midt imellem *Liv* og dette Land. Dybet næst Tappen paa denne Siden er dybest $7\frac{1}{2}$ Fv. dybt.

Ved *Bjørnsholms Herregaard* afpejlet til *Rønnebjerg* søndre Hjørne ligefrem over lidet Bugt der yderst in NV5V., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Vej; til *Rønnebjerg* nørre Hjørne ligefrem in N5V., 300 Fv. Der fra nørre Hjørne til *Næsbydals* høje nordoste Bjergs Hjørneklint⁵⁾ in NNO20., mest lige frem, dog lidet Bugt, uf. $\frac{1}{2}$ Mil knap.

Ved *Rønnebjerg Odde* afpejlet: her midt for *Rønnebjerg Odde* til *Ebele Hoveds* Pynt in S5V. $\frac{3}{4}$ Mil stift; til *Livs* nordoste Kant in VNV7N., det lige imod *Fæge Landhalses* Landbjerg Kant. Her tværs over til Gaarden paa *Liv Land* in VNV4V., $\frac{1}{2}$ Mil. NB. *Liv Tap* fra den yderste Bugten, som er uf. paa den halve Part, strækker sig den sidste Armen mesten lige frem ind ad Bugten imod *Bjørnsholms Herregaard* in OtN., det med den yderste Pynten lige paa Linien imellem *Rønnebjerg Odde* og *Ebele Hoveds* Pynt, strækker sig fra *Rønnebjerg Odde* og til *Liv Landpynt*, der som Tappen begyndes, in V5S.

Fra *Næsbydals* nordoste Hjørne afpejlet imod *Lykstør* til *Studholms* Pynt in NO., som er ind over Grunden og herover langs Landsbugt med smaa Vinkler og Hukker uf. $2\frac{1}{2}$ Fjr. Vej. Paa *Næsbydals Bjergs* nordoste Hjørne

¹⁾ Risgaarde. — ²⁾ Ertbølle Hoved. — ³⁾ Branden. — ⁴⁾ Trønd. — ⁵⁾ Næsby Hage.

til *Liv* nordre Kant in V8S. $\frac{3}{4}$ Mil, der lidet udenfore forbi synes *Blinde Røn*.

200 Fv. Øster for *Lendrup*s tvende Gaarder ved Strandkrogen afejlet tilbagers langs Lands in VtS. uf. $\frac{1}{8}$ Mil. Frem imod *Lykstør* til *Studhagen* in NNO50., $\frac{1}{4}$ Mil, det lige imod *Agersborg Gaard* og Kirke. Her fra *Lendrup Gaarde* gaar den tørre Sand yderste Kant hen i Nør til Gattet eller Rønderne.

Kl. 8 Tisdagens Aften ankom til *Lykstør*. Den 10. Juli skrev vi til Borgemester i Skauen Fedder Hansen, at han vilde skrive os til Ringkjøbing alle Omstændigheder om Hans Madsens Død¹⁾.

10. Juli. Udi *Lykstør* fik vi af Byfogden Christian Salbjerg 2 Baader med 6 Mand og Liner, som roede med os ud paa den vestre Grunden, at maale Grunden og Dybet. Kosterne staar adskilte in S. og N. 60 Fv.; der midt imellem er dybt 6 Kvarter; nembst den S. Kost er $5\frac{1}{2}$ Kv., nembst den N. Kost er 2 Al.; mens begge Kosterne staar paa 5 Kv. Dyb paa hver Side.

Afejlet fra Kosterne langs midt ind ad Renden mod *Lykstørs By* søndre Ende imod *Næsborgs Kirke*, det in O5N. Tværsmal: havde 3^{de} smaa Hympler over *Lendrup*s *Gaard*, det in S50., og *Malle Kirke* der strax V. fore.

Maalt med Linerne fra imellem Kosterne ind ad Renden efter Linens Afmærkning 10 Fv. imellem hvert Maal: først imellem Kosterne der 2 Al., saa 10 Fv. indbedre $1\frac{1}{2}$ Al., nok 35 Fv. indbedre 2 Al., nok 35 Fv. indbedre $2\frac{1}{2}$ Al., nok 35 Fv. indbedre 3 Al., er fra Kosterne 115 Fv. ind ad Renden. Nok lige efter Linens Afmærkning paa hver 10 Fv. langt ind ad: først 3 Al. dyb, saa 4 Al., saa 4 Al., saa 4 Al., saa 4 Al., nok $4\frac{1}{4}$ Al., saa $4\frac{1}{2}$ Al., saa $4\frac{3}{4}$ Al., saa $4\frac{3}{4}$ Al., saa 5 Al., nok $5\frac{1}{2}$ Al. Siden alt indad strax $2\frac{1}{2}$ Fv., saa 3 Fv., saa 4 Fv., saa 5 Fv. langs midt hen igennem Renden forbi *Lykstørs By*. Renden tværs over bred 120 à 110 Fv. bred og 5 Fv. dyb, dybest næst *Lykstørs Siden*, gaar ud ad VtS.

Fra Kosterne maalt hen ud in VtS. midt ad Renden, og paa hver 10 Fv. Lines Længde loddede Dybet. Første Kost: Først ind ved Kosterne paa Revlen $1\frac{1}{2}$ Al. dybt, saa imellem Kosterne 2 Al. dybt; nok 10 Fv. længer ud 2 Al., saa $2\frac{1}{8}$ Al., saa $2\frac{1}{4}$ Al., saa $2\frac{1}{2}$ Al.; nok $2\frac{3}{4}$ Al., $2\frac{3}{4}$ Al., 3 Al., $3\frac{1}{8}$ Al., $3\frac{1}{4}$ Al. Andre Kost: Først $3\frac{1}{2}$ Al. dybt, saa $3\frac{1}{2}$ Al., $3\frac{3}{4}$ Al., $3\frac{3}{4}$ Al., 4 Al., $4\frac{1}{4}$ Al.; nok $4\frac{1}{4}$ Al., $4\frac{1}{2}$ Al., $4\frac{1}{2}$ Al., $4\frac{1}{2}$ Al., $4\frac{1}{2}$ Al. Nok roede 20 Fv. udbedre, var $4\frac{3}{4}$ Al., nok 20 Fv. udbedre 5 Al., 5 Al., 5 Al., $5\frac{1}{2}$ Al., $5\frac{1}{2}$ Al. Og beretter Lodsens, at om vi end roer $\frac{1}{4}$ Mil længer ud, bliver første 3 Fv. dybt. Og saaledes gaar lang Grund langvilligt mer og mer dyb ud fra Landgrunden af, det ganske hen in N., hel Mil langs Lands, og in S. mod Landodden, saa at Kosterne stander yderst paa Landgrunden paa den yderste grunde Revle saaledes. Og paa begge Sider Kosterne

¹⁾ Jfr. S. 17 f.

in N. øg S. ned er ikkun $\frac{3}{4}$ Al. dyb, og et Stykke indad ligger Sanden tør med dagligs Vande, det hel ind til Landene.

Afpejlet fra *Lykstørs Bys* N. Ende Kant langs Lands ned ad Bugten in O5N., $\frac{1}{8}$ Mil; tværs over til *Ager Sunds* S. Færgepynt in NO3O., $\frac{1}{4}$ Mil, det over Færgeholm og Huset. Her tværs over til *Agersborg Gaard* lige imod Kirken in NtO., $\frac{1}{4}$ Mil.

Afpejlet her tværs ved Prammen yderst paa *Studehagen* til *Ager Sunds* S. Pynt in NO5O., $\frac{1}{2}$ Mil; til *Lykstørs Skibsbro* in ONO., det over lidt rund Landodde her nembst 400 Fv.; ud til *Næsbydal* Pynt in SV.

Afpejlet fra *Lendrup Bugt* til *Studholms* Kant in NNO5O., $\frac{1}{4}$ Mil, tilbage in VtS. $\frac{1}{8}$ Mil. Herfra synes Stranden ud tør in N. Maalt fra *Studholms* Pynt til *Lendrup Gaarde* in SSV5V., det 24 Liner; til *Næsbydals* Pynt SV., til *Agersborg* yderste Landpynt in NNV.; til *Agersby Gaard* in NNO. Nok fra Bjergpynten tværs *Studholms* Pynt til *Lykstørs* første Huse in NtO., 3 Liner. Byens Længde in NtO. er 6 Liner.

11. Juli. Kl. 9 fra *Lykstør* over Sundet, og fik Skyds, 2 Vogne, af Fogden Fra *Agersborg Huses* Landpynt til *Agers Sunds* søndre Færgested in O4N., $\frac{1}{4}$ Mil. Fra *Lykstør* kørt forbi *Agersborg* Hus paa tørre Landjord in NV., 1 Mil. Siden kørt over *Bygholms Vejle* imod *Hannæs Lands* yderste Pynt in VtN. over tør Sand paa Vejen, 1 Mil, og havde tør Sand uden for os $\frac{1}{8}$ Mil, der var det halve Vejen midt paa *Bygholms Vejle*. Midt paa Vejen afpejlede tilbage til *Lykstørs By* in SO., $1\frac{1}{2}$ Mil stift, lige frem over tørre Sanden; til *Agersborg Kirke* og *Næsborg Kirke* i Hob overeet in OSO5S. Herfra og langs ind ad Vejen, dog næst den østre Landsiden, til *Ust*¹⁾ Kirke in N5V., 1 stor Mil over tør Sand og Vandvejler der inde i Fjorden Herfra til *Hannæs* yderste sydoste Landhjørne in V. Denne *Bygholms Vejle* og *Hanne Vejle* ere en stor tør Sandvig udi eet; og her yderst at overkøre paa tør Sand er 1 Mil, kaldes *Bygholms Vejle*, og der inderst at overkøre $\frac{1}{4}$ Mil bredt imellem Landene, kaldes *Hanne Vejle*.

Paa *Hannæs Lands* sydoste Kant, *Holms Tange*, $\frac{1}{4}$ Mil fra Pynten op i Nord, afpejlet til *Liv Lands* vestre Kant her ud over Pynten, er over $1\frac{1}{2}$ Mil; til *Ejersløv Bjergs* Kant in SV8S., uf. $1\frac{1}{2}$ Mil; til midt i *Fæge Sund* imellem begge Landpynterne in SVtV., imod 1 Mil. Denne *Hannæs Lands* østre Kant næst Vejløen strækker sig ud og ind mest in S. og N. med 2^{de} Udhukker tværs imod Vejløen. En Vandvejle gaar her langs ud med Landet fra *Bygholms* Overkørsel indtil *Hanne Vejles* Overkørsel, som er $\frac{3}{4}$ Mil imellem begge Overkørslerne.

Hannæs Lands sydoste Hjørne kaldes *Holms Tange*. Der fra den yderste Pynt og til *Lykstør* in OSO3S., $1\frac{3}{4}$ Mil.

Hannæs søndre Landende deles udi 3^{de} Landodder: den østerste, som er *Holms Tange*; den midterste midt for Landet, kaldes *Gaarbæk Odde*, in VNV.,

¹⁾ Vust.

ovenfore ligger Bondegaarden *Amtoft*, tæt ved Fjorden, 100 Fv. oppe; den 3^{die} og vesterste kaldes *Færg Holm Odden*, som strækker ud Vesten for *Fæge Sund*. Der imellem begge de yderste 1 Mil stift. Fra Holm Tange til Gaarbæk Odde in V., $\frac{1}{2}$ Mil, og det over en mægtig stor og vid Bugt, over $\frac{1}{8}$ Mil, tværs ind til Byen og *Østløs Kirke*. Fra Gaarbæk Odde og til Pynten, som Færgen gaar over, $\frac{1}{2}$ Mil; imellem begge Færgestederne in SSO. 300 Fv. over.

Afpejlet her fra *Fæge Færg* paa grønne Landpynten: til *Holm Tange* in OtN., 1 Mil stift, det over *Fæge Røns* nordre Ende; til *Gaarbæk Odde* in NOtO., det her over den store Bugt, som gaar noget Sønden for *Østløs Kirke* og By; nok herfra op til *Færgegaarden paa Hannæs* in NNO4N., $\frac{1}{8}$ Mil; *Færg Holme Odde* Pynten gaar herfra længer hen in VtS., $\frac{1}{8}$ Mil; til *Tisteds Kirke* herfra in V2S.; til *Agersborg Kirke* herfra in O2S., det just over *Fæge Røns* Sand; herfra til *Lykstør* uf. in OtS3O.

Kl. 8 om Aftenen i *Fæge Sunds* Færgeshus, og eftersom vi intet kunde have Lejlighed der til Lossemente, maatte vi tilbage til *Amtoft Bondegaard* og lossere om Natten.

12. Juli. Paa en Linie ligger fra *Sejersløv Kirke* paa Mors Land lige over *Fæge Færg* Landepynten in NO9N., det op over Bugt til *Amtoft Gaard*, $\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, saa til *Vestløs Kirke* in NO9N., $\frac{1}{4}$ Mil, saa til *Vestløs Herregaard* samme Linie, $\frac{1}{4}$ Mil; saa over *Tømmerby Fjord* til *Tømmerby Kirke* ditto Linie, $\frac{1}{2}$ Mil stift, og fra *Tømmerby Kirke* til *Lild Kirke* in NNV. $\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, saa til *Bolbjerg* ved V. Strand in NNV., $\frac{1}{2}$ Mil.

Tværsmaal. Fra *Vestløs Kirke* paa Hannæs Land til *Østløs Kirke* in OtS., $\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. Landet tværs over bredt imellem Fjorderne uf. $\frac{1}{4}$ Mil stift. *Vestløs Holm*¹⁾ ligger tværs for *Vestløs Kirke*; ved *Vestløs Gaard* udskyder 2 Odder imod hinanden. Fjorden gaar op fra *Færg Holmen* op in NO. til *Vestløs Gaard* bred $\frac{1}{4}$ Mil. Siden *Tømmerby Fjord* op in Ø., $\frac{1}{2}$ Fjr. Mil og $\frac{1}{4}$ Mil bred og rund, 3 à 4 Al. dyb.

Afpejlet fra *Gaarden Amtoft* til *Arup Kirke* in V., $\frac{1}{8}$ Mil; til *Vestløs Kirke* in NO9N., $\frac{1}{4}$ Mil; til *Østløs Kirke* in ONO., $\frac{1}{2}$ Mil. Kørt fra *Amtoft* Kl. 1 til *Arup Bondeby*.

Afpejlet ved *Arup Kirke* til *Østløs Kirke* in ONO2O.; til *Vestløs Kirke* in NOtO.; til *Tømmerby Kirke* in NO.; til *Lild Kirke* in NOtN., over *Vestløs Holms* Ø. Ende. Herfra over Fjorden til *Houser Odde*, der Kørselen over Vejlen gaar, in NV. $\frac{1}{4}$ Mil, det lige imod *Øster Lille*²⁾ *Kirke* paa *Ty Land* og over en Fjord, kaldes *Øster Lil Fjord*.

Kl. 2 med en Baad og 4 Mand fra *Arup Land* paa Hannæs foer over til *Ty Land*, $\frac{1}{2}$ Mil, over til *Bondegaarden Knudgaard*, og fik der en Vogn aleneste at køre for os.

S. for *Houser Havn* ligger *Knudgaard*, og Syd fore paa Odden, kaldes

¹⁾ Storeholm. — ²⁾ Østerild.

Knuds Bjerg, afpejlet tværs over til *Færgeholms* Pynten i Fæge Sund in OSO40., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, hvilket gaar imod, et Stykke inde, den søndre Færgeodden. Herfra og til *Houser Røn*, som er en Holm, 300 Fv. Land in N. og 150 Fv. bred, herfra og did til den S. Ende in NNO., $\frac{1}{8}$ Mil. Herfra gaar indad *Houser Havn*, $\frac{1}{4}$ Mil ind, lige imod *Vissi By*¹⁾ ved V. Strand; siges Dybet at gaa herfra in 5 Fv. dybt ind om Hagen og ind til Houser By. Herfra og til *Skarre Havns* Landhage paa Mors Land her tværs over Fjorden in StO., $\frac{1}{2}$ Mil; her imellem er $5\frac{1}{2}$ Fv. dybt. Til *Hylbjerg*, som er Vesten Skarre Havn og Østen ved en stor Indbugt paa Mors Land, herfra og did in SSV2S., $\frac{1}{2}$ Mil. Her fra Odden og langs Lands til Landhukken paa dette Land, kaldes *Malle Odde*, ligger V. ved Fjorden, did $\frac{1}{2}$ Mil in VSV., og det over temmelig stor Bugt, som gaar ud til *Sendels* Kirke noget mer end Halvvejen, her imellem vel 300 Fv. Indbugt.

Kl. 6 mod Aften kom til Bondebyen *Sendels*, er kørt $\frac{1}{2}$ Mil, og kunde ingen Skyds faa; maatte lossere hos Præsten, Hr. Søren Madsen Højbjerg i *Sendels*, til om Morgenen fik Skyds derfra ned til Stranden.

13. Juli. *Malle Odde* gaar rundvært om, og deraf paa den søndre Siden afpejlet tilbage til *Skarre Havns* Odde imod Fæge Landhalses inderste Landkant, det in O5S. til Fæge Hals, 1 Mil. Her tværs over Fjorden til *Mors Land* til *Han Klet*²⁾ Bjerg in S., $\frac{3}{4}$ Mil, siges være dybt udenfore: 6 à 7 Fv. dybt. Her fra *Malle Odde* lige frem langs Lands til *Tistedes Kirke* in VNV., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil over Pynten paa en Landodde her midt imellem, kaldes . . .

Fra *Tistedes Kirketaarn* afpejlet: til *Draabæk*³⁾ Vig in V., 300 Fv.; og her ned over Byen in Ø. til Fjordbugten i Byen 100 Fv.; til *Selstrup Odde*⁴⁾ in SVtS., $\frac{1}{4}$ Mil; til *Aas Odde* paa samme Linie $\frac{1}{4}$ Mil længere hen.

Sønden fra *Tistedes Kirke* 300 Fv., paa søndre Landodde ved Byen, afpejlet langs Lands Nord til *Draabæk* in VNV., 400 Fv. langt herfra; paa Østersiden langs Lands til Bugten ved Byen in NOtO. herfra 300 Fv.; til *Malle Odde* in OSO30. uden for Havnen, til *Selstrup Odde* og *Aas Odde* in SV5S.

Berettes: fra *Tisted* til Fæge Sund er $1\frac{1}{2}$ Mil stift. I *Tistedes Havn* 50 Fv. ude er 3 Fv. dybt paa Skibsreden. I Gattet midt imellem Odderne er 7 Fv. dybt imellem Revene. Fra *Østre Hag* gaar det ene Stenrev ud in SV., 200 Fv. ud; fra *Søndre Hag* gaar et Stenrev ud in S., 100 Fv. ud. Imellem Revene er Gattet bredt 300 Fv. og dybt 7 Fv.; det samme Dyb er hele Fjorden tværs over til Mors, og inde ved Mors Land Landbjerg er 8 Fv. dybt Vand. *Søndre Hag* ligger ret S. fra Kirken. *Østre Hag* ligger SO. fra *Tisted Bys* Ende. Fra *Tisted By* og tværs over til Mors Land er 1 Mil.

Kl. 3 e. M. fik vi Befordringsbrev fra Amtforvalteren Jens Hansen i *Tisted*, at nyde fri Skyds med 2 Par Heste, Vogne og Baade, saa vidt hans Amter sig strækker. Fik vi saa en Baad med 4 Mand, som roede for os fra

¹⁾ Vigsø By. — ²⁾ Hanklit. — ³⁾ Dragsbæk. — ⁴⁾ Silstrup Hoved.

Tisted lige tværs over Fjorden til *Hand Klet* Bjerg paa Mors Land, 1 Mil stift. Dette Bjerg er over 30 Fv.¹⁾ højt, Sand og Jordbjerg.

Paa *Han Klet* Bjerget afpejlet til *Tistedes Havn* og By in NNV4N., 1 Mil stift; til *Knuds Bjergs* Odde paa *Ty Land* in NO2N., der synes et lille Gat imellem Ty og Hannæs Land op til Tømmerby Kirke gerad in NO.; til *Fæge Færgesund*, som synes et lille Gab, in NOtO., 1½ Mil, og det over Skarre Havn og dens Landodde, som herfra er ½ Mil, og her over stor Bugt imellem Skarre Havn og her; herfra langs Lands ind ad samme Bugt in O., ¼ Mil, ind ad *Saltbæks*²⁾ *Vig* med Bækken Saltbæk udi; herfra langs Lands in V5N., uf. 1½ Fjr. Mil, og det over en lille Bugt her nembst ved Bjerget, til *Tranger Odde*. Fra Hankle Bjergs Odde in NV. ude, 300 Fv. ude paa 5 Fv. dybt Vand, ligger en stor Sten op i Vandskorpen. Byen *Gullerup* ligger midt i Bugten i Gullerup Vig. Vesten ved Byen fra Hagen udskyder et Stenrev ud over Landgrunden, 200 Fv. ud in NNO. Fra Tranger Odde Landpynt og til Vil Sunds Færgepynt in VtS., ¼ Mil. Fra Tranger Odde udskyder et *Rev*³⁾ af Sand og Sten 300 Fv. ud fra Landpynten, og strax uden for Revet er 10 Fv. dybt; og i Vil Sund er og 10 Fv. dybt, og berettes, at ganske S. ud ad Sundet er 8 Fv. dybt; ligesaa er og 8 Fv. dybt ganske hen til Fæge Sund, dog dybeste Renden næst Mors Land, ellers er Fjorden 7 Fv. dyb imod Tisted.

Kl. 7 om Aftenen kom vi til *Vil Sunds Færgelus* og losserede om Natten, med 2 Vogne fra Gullerup By.

14. Juli (Søndag). Efter Prædiken Kl. 12 uf. fik 2 Vogner, kørt ud til *Vil Sund*; kom en stor Regn, at vi maatte køre ind i *Skallerup* og blive om Natten over for Regn. Maalt den spidse Odden ud in VtN., 50 Stok. Yderst paa Færgespidsen afpejlet: her op til dette Færgelus, som ligger ved S. Siden i Bugten, in OSO., 140 Fv.; tværs over Sundet til den anden Færgegaard in VtN., 3 el. 400 Fv. over og dybt 10 Fv.; til *Aas Nabbe* in NNO., 600 Fv.; til *Tistedes Kirke* in NOtN., 1 Mil, det gik straks uden forbi *Selstrup Nabbe* (til Selstrup Nabbe ikke fuldt ½ Mil); til *Malle Odde Bjergs* østre Kant in ONO9N.; til *Knuds Bjergs* højeste in ONO5N.; til *Fæge Sunds Kletbjergs* nordre Kant og Hus in ONO5O., 2½ Mil, det gaar over Skarre Havns Landhage Pynt; til *Kabel Ørs* Pynt in SSV.; til *Anderses Ørs* Pynt in StV.

Afpejlet paa *Anderses Ør*: til her tværs over Fjorden in OtS., ⅛ Mil; til *Vil Sunds* Færgepynt in NtO., ¼ Mil; til *Kabel Ørs* Pynt in N4O., ⅛ Mil, det her over *Fæ Vig*, 3 à 2 à 1 Fv. dyb. Denne Landssiden lige frem til en Odde, kaldes *Skyum Ør*, in SV5S., ¼ Mil stift, den lige imod *Ænderup*⁴⁾ *Odde* paa Mors Land, som herfra ligger SV5S., 1 Mil stift; til *Gjølby*⁵⁾ *Odde* Pynt in SSV5V., 1½ Fjr. Mil stift; til *Skallerup Odde* in StV., ¼ Mil. Fra

¹⁾ 61 m. — ²⁾ Salgjer. — ³⁾ Sundby Stengrund. — ⁴⁾ Ørndrup, d. e. Maager Odde. — ⁵⁾ Jølby.

Vil Sund til *Skallerup Odde*¹⁾ $\frac{1}{2}$ Mil, saa til Gjølby $\frac{1}{4}$ Mil, saa til Ørndrup Odde yderste Pynt in SVtV., $\frac{3}{4}$ Mil. Fra Anderses Ør til Skyum Ør $\frac{1}{2}$ Mil, den gaar $\frac{1}{8}$ Mil længer hen end forbi Gjølby ud for *Tæbring Vig*²⁾, som gaar tværs ind i Landet $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil eller $\frac{1}{2}$ Mil. Paa denne Siden Gjølby Odde indløber en lille Vig, *Roe Vig*³⁾, uf. 2 à 300 Fv. ind og uf. 200 Fv. bred, 1 Fv. dyb.

Afpejlet fra *Skallerups Odde*: til *Gjølby Odde* in SV2S.; til *Ørnsdorps* yderste Pynt in SV2V.; til *Skyum Ør* in SVtV., $\frac{1}{2}$ Mil; her skraas til *Anderses Ør* in NNV5N., $\frac{1}{8}$ Mil; tilbage til Færgehuset in N4O., $\frac{1}{2}$ Mil.

15. Juli. Regn Værlig, til Kl. 7 Regnen stilledes; fra *Skallerup* med 2 Vogner til *Ager*⁴⁾ om Aftenen silde. Noget vel ude S. ved *Tæbring Vig* afpejlet til *Outrup Kirke* in S0tO., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, det midt over *Damsgaard*, som ligger her midt imellem; til *Dratterups*⁵⁾ *Kirke* her ind over Fjorden in NO2O., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Erendrups*⁶⁾ *Gaard* in V., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil.

Fra *Erendrups* yderste Odde afpejlet: til *Anderses Ør* langs skraas over Fjorden in NO. $1\frac{1}{4}$ Mil; til *Gjølby Odde* ved *Dratterups Vig* indtil *Dratterups Kirke* in ONO4O., 1 Mil, det gaar her langs Lands til Odden . . ., som er herfra 400 Fv., og det gaar uden over *Erendrups Vig* og uden for det høje Bjergs Odde næst ved *Dratterups Vig*, som herfra er og holdes for $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. Nok her fra Odden til *Erendrup Gaard* in OSO., $\frac{1}{8}$ Mil; til *Kareby*⁷⁾ *Kirke*, som ligger ved en stor vid Bugt in StO., $\frac{1}{2}$ Mil knap, det her over den runde Bugt til en Landodde her paa Mors over den samme Bugt, og det in SVtS., uf. $\frac{3}{4}$ Mil. Fjorden er her tværs over bred til op i Bugten in VtN. til Kirken *Visby Kirke*, herfra uf. $\frac{1}{2}$ Mil. Her tværs over Fjorden in N. til *Gøjenæs*⁸⁾ *Odde*, som er her tværs fra $\frac{1}{4}$ Mil; strax NV. ved ligge *Gøjenæs By*. Berettes, at her fra *Erendrup Ør* til Vil Sund holdes for $1\frac{1}{2}$ Mil. Omskift Skyds udi *Kareby*.

Afpejlet fra *Næs Sunds* Færgested først tilbage til *Kareby Kirke* langs over Landet in ONO4O., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; det gaar her straks N. ved forbi *Byen Næs*, som ligger $\frac{1}{8}$ Mil oppe fra Færgesteden. Afpejlet Norden inden ved *Næs Sund* fra *Haars Ørs Huk*: først tværs over Sundet til *Faatrup*⁹⁾ *Odde* in NVtN., herfra 400 Fv.; til *Erendrups Ørs* Pynt in NNO5O., $\frac{3}{4}$ Mil; til *Anderses Ørs* Kant in NO8N., det inde over *Erendrups Ørs Hals*; herfra langs ind ad *Vigen* imod *Kareby Kirke* in O., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; herfra og tværs skraas over til *Næs Sunds* Færgested, som Færgegaarden er paa V. Siden, in VSV5V., lige imod *Gaarden*, herfra 600 Fv. Her langs Lands paa den østre Siden ved Sundet og Fjorden til denne Lands Færgepynt in SSV5V., 343 Stok à 5 Al. til *Stenbroen*, som Færgeren lægger an til. Fra *Fotrups*⁹⁾ *Odden* Pynt til *Visby Kirke* i Bugten in NNV., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, det over 200

¹⁾ Robusk Odde. — ²⁾ Dragstrup Vig. — ³⁾ Rovvig. — ⁴⁾ Agerø. — ⁵⁾ Dragstrups. — ⁶⁾ Ørndrups. — ⁷⁾ Karby. — ⁸⁾ Gudnæs. — ⁹⁾ Futtrup.

Fv. Bugt. Fotrup Bondegaard ligger her S. ved Odden 100 Fv. og det ved Fjorden.

Afpejlet ved Færgestedens Stenbro: her tværs over Færgesteden in VNV., uf. 500 Fv.; her langs Lands til *Næs Ørs* Pynt 700 Fv. in SSV5S. over en lille Bæk der nembst henne; her fra Færgesteden og lige hen midt ind ad *Dover Kils* Havn in SV., som ligger herfra $\frac{1}{4}$ Mil, til den S. Havne Hagen, som gaar lige imod *Bojen*¹⁾ Kirke, som ligger Sonden ved Havnen, $\frac{1}{2}$ Fjr. Vej inde fra Havnehagen.

Berettes her ved Færgen om Dybet herved: tværs for *Erendrups Ør* i Fjorden, som der er det dybeste og er 10 Fv. dybt; siden paa Bredingen op imod *Næs Sund* er 6 à 4 Fv. dybt; først i Sundet tværs for *Fotrups Hage* er 4 Fv. dybt, og tværs Færgen og 4 Fv. dybt, og sydværts frem alt 4 Fv. dybt, og i *Dover Kil* Havn i Munden er $1\frac{1}{2}$ Fv., og inde i Havnen er 1 Fv. dybt, som gaar med en smal Rende ind i Havnen saa dyb.

Afpejlet her paa *Næs Ørs* Pynt: til *Dover Kils* Havns S. Landhage in VSV3V., $\frac{1}{2}$ Fjr. Vej, dybt 4 Fv., her midt imellem ligger en lille Grund af stenig Grus med 2 Al. dyb; Fjorden her tværs over in SSV. 300 Fv. bred, og Fjorden ner ad sydværts 4 Fv. dyb in SO. udad. Herfra og til *Lindholms Odden* paa *Ty Land* lige net imod *Agers Landodde* paa *Mors Land* in SO5S., det til *Lindholms Odden*, $\frac{1}{2}$ Mil, og derfra og til *Agers Odde* $\frac{1}{4}$ Mil. Herfra langs Lands ind ad Bugten paa østre Siden denne Landodde gaar hen in ONO. herfra hen 500 Fv. Nok langs Lands til øverst op i Krogen, der *Næs Vejle* indløber, herfra in NOtO., herfra $\frac{1}{4}$ Mil. Denne Strækning gaar straks Østen ved Kareby Kirke.

Afpejlet her fra *Næs Vejle*: til *Agers Vejle* herfra langs Lands in SO., $\frac{1}{4}$ Mil; til *Agers* yderste S. Landpynt in S5O., det her midt over den brede Fjorden, som er mest overalt 2 Fv. dyb ud til Skibsrenden, som er noget smal og gaar næst *Ty Land* og er 4 Fv. dyb. Sundet gaar fra Fjorden op til *Næs Vejle* in N., 100 Fv. lang og 20 Fv. bred og er mens²⁾ $\frac{1}{2}$ Al. dyb. Vejlen i sig selv gaar in Ø. og V., 300 Fv. lang og 200 Fv. bred og $\frac{1}{2}$ Al. dyb. — Kl. 3 kom til *Agers By*

Afpejlet paa *Agers søndre Odde*³⁾: langs Lands op til *Agers By* in NO.; til *Lange Stenkleps*⁴⁾ Pynt her paa *Agers V. Side*, did in NNV5N. her over Bugten; til *Næs Ørs* Landpynt in NV3N., $\frac{3}{4}$ Mil; til *Lindholms Odde* in NV3N., $\frac{1}{4}$ Mil; til *Lindholms S. Hage* Pynt VSV., $\frac{1}{2}$ Mil; til *Munkeholms Landodde* paa *Ty Land*⁵⁾ SOtO., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, det lige imod *Lund*⁶⁾ *Herregaard* paa *Mors Land*; nok til dette *Agers Lands* østre Landhuk, som kaldes *Ikkjer Plet*, did in OtN3N: langs Lands over en lille Bugt.

Maalt her fra *Agers S. Odde* langs midt over Landet in NO. op igennem *Agers By* til Landvejen. Fra Odden først 7 Limer op, her er Landet bredt

¹⁾ Boddum. — ²⁾ Jfr. S. 93, Note 3. — ³⁾ Sæje Odde. — ⁴⁾ Stenklippen. — ⁵⁾ Thyholm. — ⁶⁾ Gammellund.

200 Fv.; nok maalt til igennem Byens yderste Hus 19 Liner, nok til Landvejlens Begyndelse 1 Line; er langt: 27 Liner. — Losseret i Agers By.

16. Juli. Morgen Kl. 5 begyndt maale tværs over Landet: fra den østre Landhuk *Ildkjer Plet* tværs op in VNV2N., først til tværs for Byen *Ager*, som var fra os in NOtN., did beløb sig 7 Liner; nok ned til der *Sandhalsen* begyndes 10 Liner; *Lange Stenkleps Odde* over Sanden hen ud 7 Liner, nok over en Græsholm til Vandet 1 Line; er bredt: 25 Liner.

Maalt *Lange Stenkleps Oddens* yderste Kant paa Bredden: fra S. Pynt Sten Klep til N. Pynt lige imod *Middelgrundts Holmen* ind over 100 Fv. Lands Udbugt, som var Græsland, det in NtO. $7\frac{1}{4}$ Line, er Oddens Bredde.

Afpejlet paa S. *Lange Stenkleps* Pynt: til *Holmen Middelgrunden* in NtO5O., det over 100 Fv. Land Udbugt; til *Næs Vejle* in N5O.; til *Næs Ørs* Pynt in VNV3N.; til *Lindholms* Pynt in S3V.; til *Agers S.* Pynt in SSO3S.; til *Agers Bys* N. Kant in OSO.

Middelgrundts Holmen er en lille aflang Holm, som mangfoldig Fugle verper paa, og Bonden Christen i Ager giver aarlig for Fuglææggen 1 Td. Korn; samme Holme strækker sig in Ø. og V., er lang og smal og spids med en lang og smal Revle til den V. Enden; og ligger in NtO., 100 Fv. ude fra *Lange Stenkleps* N. Kant, $2\frac{1}{2}$ Al. dyb imellem.

Kl. 12 fik 2 Vogne og kørt fra *Agers* Land langs Lands ud forbi *Lund Herregaard* og yderst paa *Lund Odde*¹⁾. Afpejlet paa *Lund Odde*: her lige op til *Lund Herregaard* in ONO5N., 300 Fv.; til *Glomstrup Herregaard* in NtV2N., det ved dette Land her over en Bugt og over en lang udværts Landhage; til *Agers Bys* N. Ende in NNV., 1 Mil, det her over samme Bugt og et Stykke over denne Landsodde, kaldes *Lundholm*; til *Agers* Lands S. Pynt og *Næs Ørs* Pynt overet in NV., holdes til *Agers* Pynt 1 Mil; til *Hinsels Landodde* paa Ty Land in NV5V., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Vej. NB. Herfra og til forn.^{te} *Lundholms* Pynt, som er lige imod *Agers Bys* S. Ende, in NNV5N., $\frac{1}{4}$ Mil; til *Hinsels Herregaard* in VNV4V., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Jægens* N. Pynt in V5S., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Jægens* NO. Pynt in S6V., $\frac{1}{4}$ Mil, uf. 800 Fv., det gaar imod *Venø* Lands østre Kant; til *Kaaser Hoveds* Pynt in StO2S., uf. 1 Mil; til *Sellisle*²⁾ Ør herfra langs Lands in OtN3O., $\frac{3}{4}$ Mil, over lidet langværts Bugt, det til *Bjergets* yderste Kant.

Nok kørt derfra langs Lands in OtN., $\frac{1}{4}$ Mil; saa kørt til *Sellisle Ørs* Pynt in OtN5N., $\frac{1}{4}$ Mil, det over noget langværts Bugt. Afpejlet paa *Sellisle Ørs* Pynt: her tværs over til *Nymølle* in SOtS., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; ind ad *Lysen Vig* til den S. Bjergsodden ind i Vigen og *Hjortholmens* yderste Kant og *Landholmen* . . . yderste Pynt overet, alt in Ø; ind ad *Sallings Sund* til *Gammel Ørs* Pynt, herfra in NO3N., 1 Mil, det over mægtig stor Bugt; her ind ad denne Bugtekrogen in NtO., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, det over 2^{de} Bugter og en

1) Høster Odde. — 2) Sillerslev.

Landodde, som herfra er 300 Fv. i N. herfra $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil ligger *Øring*¹⁾ Kirke og By; til *Kaaser Oddes* Pynt in SV.

Sluttes her Mors Lands Apejlinger i Guds Navn!

Kørte vi saa med samme Agers Skyds tilbage op ad Landet til Bondebyen og fik der anden Skyds, aleneste en Vogn, til Lund Herregaard, i Mening strax at komme over til Jægens Land; var ingen Baad formedelst NV. Storm at kunne komme over med; nødtes vi saa til at blive paa Herregaarden om Natten hos Capt. Hendrich Knappen og hans skaanske Kone Kierstine, som beegnet os meget uhøflige, vilde intet laane os Hus eller for Betaling lade os faa nogen Ting, ikke heller vilde se eller høre Kongens Rejsepas eller Amtforvalterens Brev. Thi skaffede Ladefogden vos noget Hø i en øde Kammer at ligge om Natten, og om Morgenen kom en Baad fra Jægen, som vi kom over med til Jægens Land.

17. Juli. Om Morgenen med en Jægens Baad og 4 Mand i stærk NV. Storm kom vi over til *Jægens Lands* NO. Hjørne til Bondebyen, holdes for $\frac{1}{2}$ Mil over Fjorden. Berettes om Dybet: Imellem Lunds Odde og Jægens Land er Renden bred og $4\frac{1}{2}$ Fv. dyb, og V. op imod Agers S. Odde forbi er Renden overalt $3\frac{1}{2}$ à 4 Fv. dyb; og her tværs over imod Sallings Land er Renden 7 Fv. dyb; imellem Jægen og Ty Holm er Renden 4 Fv. dyb, og ude i Strømmen lige saa dybt overalt.

I Bondebyen *Nørskov* paa Jægen fik 2 Vogne i Skyds og kørte langs over Landet ud til den S. Landspidsen, som kaldes *Røn Tap*²⁾). Der 100 Fv. ude paa Taprevet fra grønne Landspidsen i SO. ud apejlet: til Tappens tørre Plade langs V. ud med dette oven Vands Rev, som ligger mestedels tørt, herfra og ud til Tappens oven Vands tørre Holm in O5N., vel $\frac{1}{3}$ Mil ud, det lige imod *Spøtterups Herregaard* og *Røding Kirke* paa Sallings Land og det og over *Kaaser Oddes* NV. Hjørne; til *Kaaser Oddes* S. Hjørne in S0tO., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Selliste Ør* paa Mors Land in N04O.; til *Oddesunds* Færgelus in SVtV.

Afejlet 100 Fv. indbedre og paa *Jægens Lands* yderste grønne Landspids: tværs ud til *Tappens tørre Plade* eller Holm in O2S., $\frac{1}{3}$ Mil; til *Oddesunds Færgelus* in SVtV.; til *Sarup*³⁾ *Odde*, som vi før haver skrevet for *Fladbjerg*, in SVtV3V., uf. $\frac{1}{2}$ Mil; her tværs over til Ty Lands Bjergs Kant in V., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, det imod *Søndbjerg Kirke*; herfra langs Lands til *Mølle Odden* paa V. Siden paa Jægen, did in NV3N., dette gaar først her over en liden langværts Bugt, og siden over en stor Bugt; herfra op til Jægens Kirke in NNV4V.; herfra og langs Jægens Ø. Landkant til *Ør*⁴⁾ *Odde* paa Jægen in NtO., det gaar strax uden for *Mardals Klint* og ud over tvende vidtløftige Bugter, en paa denne Siden *Mardals Bjerg* og en paa den andre Siden, og denne samme Strækning gaar lige imod V. Assels Kirke.

Maalt med Linerne langs Lands: her fra yderste grønne Landpynten langs

¹⁾ Ørding. — ²⁾ Jegind Tap. — ³⁾ Serup, d. e. Lavbjerg Odde. — ⁴⁾ Bølere.

Halsen op in NNV. først 3 Liner, her er Odden bred 40 Fv.; nok til Landoddens høje Bjergspids 3 Liner; nok langs midt over Landet in N. imod *Nørby Vigs* Bugt 9 Liner til tværs for Mardals Havn i Øster fra os, og herfra haver vi Kirken imod Mølle Odden her paa Landet in NVtV. fra os; nok maalt in N. til *Nørby Vigs* Bugt, 9 Liner inalles; nok maalt lige frem igennem *Nørskov* 12 Liner ned til Vandet imod *Lund Herregaard*. Er saa langt 36 Liner.

Afpejlet fra Jægens NO. Hjørne, kaldes *Ør Odde*: til *Røn Tap* straks forbi Mardals Hoved in StV. til midt imod Venø Land; til *Kaaser Odde* Pynt in StO.; til imod *Sellesle Ørs* Bjergkant in ONO6O.; til *Lund Ørs* Pynt in N5O., 7 el. 800 Fv. over Fjorden; til *Hinsels Odde* in NV., denne Odde kaldes *Munkholm Odde*; til *Kalgaard Odde* in VNV., det over langværts hel stor Bugt did; til *Agers S.* Pynt lige imod *Helteborg Kirke* in NV5N.

Maalt med Linen Bredden paa Jægens Land: fra *Nørre Ørs Odde* langs forbi Strandbugten hen in V., først til tværs for vort forrige Langmaal 4 Liner, nok til her tværs for *Kalgaards Odde* 8 Liner, nok til *Bestholm*¹⁾ Odde 13 Liner; denne Bester Odde er bred rundt omkring Enden.

Afpejlet fra *Bester Odde*: til *Kalgaards Odde* in O5S., det over rund Bugt der næst hos *Kalgaards Odden*; til *Lund Oddes* Pynt in O3N.; til *Hinsels Odde* Kant in N5O., det imod *Agers Bys S. Ende*; til *Munkholms Ø. Kant* in NNO2N., det imod *Hvidbjerg Kirke* skraas paa Mors; til *Hinsels Gaard* her tværs over in NNV., $\frac{1}{8}$ Mil knap; her tværs over Sundet in NVtV., $\frac{1}{8}$ Mil, 4 Fv. dybt; her til Jægens Lands V. Kant til *Skalmer*²⁾ *Odde* in SSV., $\frac{1}{8}$ Mil, det forbi smaa Bugter og en Landhuk.

Afpejlet fra *Skalmer Odde* her tværs over til Ty in VSV., 400 Fv. over og 3 Fv. dybt; herfra og til *Mølle Odden* in SSO., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, over en kilspids Indbugt; her langs Landkanten ind ad samme Bugt in OSO., 400 Fv. til i Krogen; til *Hellers*³⁾ *Ørs Odde* paa Ty Land in StO., det imod midt paa Venø Land. Fra *Serup Ør* Pynt til næste Bjerg Odde NtO., $\frac{1}{4}$ Mil; derfra til en rund Huk N3O., $\frac{1}{4}$ Mil, det gaar vel 30 Fv. inde over *Skalmer Odde*; fra samme runde Huk til *Heller Ørs* Pynt in N5V., 600 Fv., det lige imod *Hinsels Gaards V. Kant*, her over lidt Bugt, mens N. ved *Heller Odde* gaar mægtig stor Bugt op i Landet rundt om. Der fra *Møller Odde* og tværs over Strømmen til dette Land VSV., 250 Fv.

Afpejlet fra *Heller Ør*: til *Møller Odde* skraas over in SOtS3O., 400 Fv., det imod Tappens Landpynt og imod *Fæls N. Bjergkant*; her fra *Heller Ør* til *Skalmer Odde* NtV., $\frac{1}{4}$ Mil; her fra *Heller Ør* paa N. Siden gaar Bugten ind langs til Krogen VSV., 180 Fv., siden derfra in NVtN., $\frac{1}{4}$ Mil; siden derfra til *Hinsels Gaard* i NNO. el. NO.

Onsdags Aften med Præsten Hr. Just [Nielsen Gerade] med hans Baad og

¹⁾ Bastholm. — ²⁾ Skalmør. — ³⁾ Helleris.

4 Mand i NV. Storm roet $\frac{1}{4}$ Mil tværs over Fjorden til *Ty Holm* og losseret om Natten i *Helleris* Bondegaard.

18. Juli. Morgenen Kl. 5 med 2 Vogner fra *Helleris* Gaard paa *Ty Holm*. Fra *Hinsels* Herregaard op til *Hvidbjerg Kirke* in VSV6S., $\frac{1}{2}$ Mil. Afpejlet fra *Munkeholms* Pynten: lige op ad Landodden til *Hinsels* Gaard in SSV6S., $\frac{1}{4}$ Mil stift; her langs Lands til en Odde, som synes inden for *Fugleholmen*, StO., $\frac{1}{8}$ Mil; herfra til *Lund Ørs* Pynt in SO., $2\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Agers Bys* Ø. Kant in NNO6N.; til *Agers Lands* S. og yderste Pynt in NV., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, det her ud over *Munkeholms* Revs tørre Pynt, som her strax inden fra denne Odden udgaar paa V. Siden in NtV. ud, in alles 600 Fv. ud, hvoraf Halvparten under Vands. Her fra Odden paa V. Siden ind i *Bugtekrogen* StV., $\frac{1}{8}$ Mil.

Afpejlet fra *Katholm* Lands Hjørne: tværs over Bugten til *Munkeholms* Landpynt in Ø., $\frac{1}{4}$ Mil; herfra langs ind ad *Bugtekrogen* in OSO., 800 Fv., lige imod *Lund* Gaard; til *Agers* S. Pynt tværs over Fjorden in N4V., $\frac{1}{4}$ Mil, og 4 Fv. dybt; her fra *Katholms* Hjørne ind ad Fjorden¹⁾ til *Plet Odde* paa denne Siden in VSV3V. over en liden maadelig Bugt, $\frac{1}{6}$ Mil; her tværs over *Fjordgabet* til *Lindholms* S. Hjørne in NV., $\frac{1}{4}$ Mil, dybt 2 Fv.

Afpejlet fra *Plet Odden*: til *Lindholms* S. Pynt in NNO5O., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Vaadet* inden for *Lindholmen* in N., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; og skraas ud Fjorden til *Hunser Odde* VtS., $\frac{1}{4}$ Mil knap; her langs Lands ind ad *Fjordens* Ø. Side til *Graugaard* SVtV., $\frac{1}{8}$ Mil ind; her tværs over Fjorden in VNV., $\frac{1}{8}$ Mil stift, dybt 2 Fv. op igennem denne N. Fjord fra *Lindholmen* ganske op igennem ad *Renden* ud med det N. Land er 2 Fv. dybt op til *Vejlen*.

Afpejlet ved *Graugaard* i *Bugtekrogen*: til *Hvidbjerg Kirke* in SOTs., $\frac{1}{4}$ Mil; og ind ad Fjorden til *Oddegaards Odde* Pynt in NNV. over stor vidtløftig Bugt, $\frac{1}{6}$ Mil; herfra forbi *Hunser Odde* til midt over *Lindholms* Halsen in NNO5O., det herfra til *Hunser Odde* $\frac{1}{8}$ Mil over temmelig Bugt, og dybt 5 Al.; fra *Hunser Oddes* Pynt og til *Lindholms* S. Pynt in NO5O., $2\frac{1}{2}$ Fjr. Mil.

Afpejlet fra *Odgaards Odde*: til *Graugaard* i *Bugtekrogen* in SSO5O., det gaar strax S. for *Hvidbjerg Kirke*; til *Hunser Oddes* Pynt in OSO., $\frac{1}{6}$ Mil; til *Hinsels* Herregaard in OSO5O., det gaar inden over *Hunser Odde*; her tværs over Fjorden in NNO. er Fjorden bred 300 Fv. og dybest næst langs ud med *Bojens*²⁾ Land alt 5 Al. dyb alt op til tværs for *Bojens* By; herfra langs skraas ind over Fjorden til *Skibsted Herregaard* in VNV2N., $\frac{1}{4}$ Mil; det gaar her langs Lands til *Hukken* tværs ved *Odgaard*.

Afpejlet her ved samme *Odgaards Huk* og *Odde*: lige op imod *Vejlen* in V5N., $\frac{1}{2}$ Mil herfra, det gaar langs skraas her op ad Fjorden til en *Huk*, kaldes *Skiden Odde* paa N. Side Fjorden, der som *Vejlen* og *Overkørslen* over gaar. Her fra *Oddegaard* og tværs over Fjorden in NNV.. $\frac{1}{8}$ Mil, til imod

¹⁾ Skibsted Fjord. — ²⁾ Boddum.

Kæret, som indeslutter Bojens Land og løber derfra in NO., $\frac{1}{4}$ Mil, til Dover Kils Havn og Vig. Bojens Land er der fra Kæret og ud til over Lindholmen vel 1 Mil stift, og Bojens Land er vel tværs over $\frac{1}{2}$ Mil bredt. Her langs op ud med Fjorden paa denne Siden kørt in VtS., $\frac{1}{2}$ Mil. Her fra Oddegaard til *Liyns*¹⁾ Kirke in SVtS., $\frac{1}{8}$ Mil, og tværs fra Fjorden oppe 300 Fv. NB. Her omskifte vi Skydsen; udi en By, heder *Torp*, var en Mand, vilde [slaa] til os med sin Høtyve. Ved Skiden Odde er ikkun 1 Fv. dybt, og siden imod Vejlen er 300 Fv. alt flakkere til Overkørselen. Kørt saa forbi Skiden Odde og ud paa *Hellissi Drau*²⁾.

Afpejlet yderst fra *Røjens Odde*: over Land og over Vejle til Skiden Odde in O5S., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, det lige imod Oddegaard; til Odby Bjergs Pynt, imod Oddesund, in SO5S., $1\frac{1}{2}$ Mil, det vel over $\frac{1}{4}$ Mil Bugt. Nok fra Røjens Odde til *Jægstrup*³⁾ *Bondeby*, som ligger ved Strandkanten midt i Bugten in OSO5S., $\frac{1}{2}$ Mil, over noget Bugt; til *Lem Vigs Gat* herfra tværs over Fjorden in SSV., 2 Mil; til *Harbo Ørs Kirke* in VSV., $1\frac{1}{2}$ Mil; til *Kaabere*⁴⁾ *Knuds* høje Bjergpynt in NNV., $\frac{1}{4}$ Mil, det over temmelig Bugt her nembst. I samme Bugt maalt tværs over ind til Vejlen in Ø., 94 Stok, er 150 Fv.

Afpejlet fra *Aggers By*: tværs over til Kirken og Stranden in NV., $\frac{1}{8}$ Mil; til *Harbo Ørs Kirke* in StV3V.; til *Kaaber Hoved* in SSO3O. over stor Bugt; til *Vestervigs Kloster* in OSO3O., $\frac{1}{2}$ Mil, det midt overgaar Huset, som Heltfiskeriet er, og er her imellem paa Halvvejen. Denne Landhals holdes være bred imellem Fjorden og *Flad Søen* 3 el. 400 Fv.

Torsdags Aften Kl. 8 losseret ind i Ager Natten over hos Morten Christensen, som vi tilforn havde losseret hos.

19. Juli. Morgen Kl. 6 fik 2 Vogne fra *Vestervigs Kloster*, kørt med til *Harbo Ør*; der omskift Skyds, og kom til *Lemvig* om Aftenen, er 2 Mil i Dag rejst. Losseret i vort forrige Lossemente, som vort Rejsetøj stod indsat til Per Madsens i Lemvig, Kl. 8 om Aftenen.

20. Juli. Renskrevet af vore Tavlebøger af Forretningerne.

21. Juli (Søndag). Efter Prædikenerne og renskrevet af Forretningerne. Idag begyndt at sjælringe for den højlovlige sal. Ihukommelse Prins Christian; og vare til Byfogden Knud Langs, hos Amtmanden og fik hans skriftlige Ordre om fri Skyds i hans Amter.

22. Juli. Skrevet paa vore Forretninger og stukket af paa Cartet.

23. Juli. Skrevet og ridset af hele Dagen og gjort vos klar.

24. Juli. Kl. 5 rejste vi fra *Lemvig* med 1 Par Heste Forspand for vor Milevogn og en Vogn foruden til vort Pagagie. Kørt først forbi *Ramme lille Herregaard*, kom siden til *Bøvling Slot* eller *Ryssensten Gaard*, der begærede vi af Friherreinden⁵⁾ Ordre at nyde fri Skyds, saa vidt hendes Gods sig strækte; sendte hun sin Skytte med os ned til *Fjaltring By*, først at tage Skyds. Kørte saa til vort forrige Maal ved *Fjaltrings Sø* og begyndte maale

1) Lyngs. — 2) Helligsø Drag. — 3) Jestrup. — 4) Kobberød. — 5) Joh. Marie Juel-Rysensteen.

med vor Milevogn. Rejst i Dag fra Lemvig og hid $1\frac{1}{2}$ Mil. Hvad herefter passerer, annoteres i Journalen om Vesterstranden.

Fjaltrings Sø.

Onsdagen d. 24. Juli kom vi fra Lemvig og havde befaret Limfjorden. Kl. 12 kom vi til *Fjaltrings Sø* ved V. Stranden, der vort forrige Maal slap.

Kørt saa langs Strands til første Hus, kaldes *N. Klet*, in StV4S., kørt 161 Kl. Sl. Her er Landet bredt imellem Søen og V. Strand 300 Fv. Her er *Fjaltrings Sø* bred $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil knap, langs hidtil lige bred, og hid til dette N. Klets Hus er idel flak Vand, $\frac{1}{2}$ Al. og 1 Al. dagligs Vand, og med Udfald Vand er mest tørre Sanden.

Nok kørt frem til *S. Klet Husen*, som er 3^{de} Gaarder, 72 Kl. Sl. Her er Landet lige saa bredt imellem Søen og V. Strand, 300 Fv.

Kørt saa lige frem til *Torsk Myndes*¹⁾ snævraste Gat, 65 Kl. Sl. Nok kørt over den flakke tørre Sand til den grønne Grønsvær, 30 Kl. Sl. Nok kørt til tværs for *Fjaltrings Søs* sidste el. SV. Bugtekrog, 41 Kl. Sl. Fra N. Klets Hus og hid er Søen over alt bred $\frac{1}{2}$ Mil, og midt paa dyb 2 Alen.

Herfra langs den S. Landkanten paa *Fjaltrings Sø* in OtN., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, til *Fjand Landodde* og Udhuk, som strækker sig tvært ud i *Fjaltrings Sø*. Fra samme *Fjand Odde* Pynt tvært over Søen er $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. NB. Saa som *Fjaltrings Sø* deles udi 3^{de} Parter, saa er dette den første og nordre Del af samme Sø og er midt paa dyb 2 Favne. Fra samme *Fjand Odde* gaar Søen længer op in SO., jo længer op, jo smallere de andre 2^{de} Deler.

Torsk Mynde Gat er igen skylt med Sand og ligger nu ganske tør; Renden er imellem Stranden og Søen vel 20 Fv. bred, og næst Stranden er Sanden vel $1\frac{1}{2}$ Al. høj. Staar mange Fiskerhytter paa begge Sider Mynde Renden, som Fiskerne holder udi en Tid hvert Aar fra Foraaret til St. Hans Dag, saa længe Mynde Renden er aaben. Og naar SV. Storm med højt Vand bryder over, saa fyldes Sanden i Gattet igen og ganske tilstopper Renden, at den bliver tør at køre over; mens naar Vandet igen samles for meget i Søen af Regn og adskillige tilløbende Aaer og Bækker og Strømmer, saa at det voxer op paa Bøndernes Agre og Enger, saa samler sig Bønderne og opgraver samme *Torsk Mynde* Gab 3 Al. dybt og 6 Al. bredt; strax udskeer Søens store og stærke udfaldende Vand et dybt og bredt Gab, hvilket mest holder sig aabet Vinteren over, til uf. St. Hans Dags Tider bliver det mest igen skylt igen. Imidlertid Gattet er aabet, indløber der alle Slags Fiske af V. Havet, særdeles Lax, som om Foraaret fanges sønderst oppe i Søen i *Store Aa*, som udløber i Søen uf. 200 Fv. N. fore *Store Vostbjerg*²⁾ *Gaard*.

Som det var ved Aften, kørte vi op ad Landet til Bondebyen *Fjand* at lossere om Natten hos Sognefogden Mads Bertelsen.

25. Juli. Regn hele Natten og Morgenen med, langt op paa Dagen.

1) Torsminde. — 2) Vosborg.

Berettes, at *Fjaltrings Sø* deles udi 3^{de} Parter: den N. Del indtil *Fjand Odde* er dyb midt paa 2 Fv.; den mellemste Del er imellem *Fjand Odde* og *Fælleste*¹⁾ *Vejle*, som Overkørselen er, naar lavt Vand er og Vandet er udløbet af Søen, men nu er derpaa $\frac{3}{4}$ Al. og vel $\frac{1}{4}$ Mil at køre over; ellers den mellemste Del dyb midt $1\frac{1}{2}$ Fv.; den S. Del, som er S. for Fælleste Vejles Overkørsel, er med dagligst Vand i Midten dyb 4 Al.

Kl. 5 om Morgenen fik vi en Vogn og kørte langs hen ud med Søen $\frac{1}{2}$ Mil. Afpejlet fra *Næssum Odde*: tilbage ad Fjorden til *Fjand Oddes* Pynt in NV5N., herfra $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, det lige over, og det snart lige imellem N. Klet Hus og S. Klet Husene, og gaar her over denne Middelfjords store Bugt. Her tværs over ligger *Gjørring Kirke* in ONO40. noget oppe fra Vandet paa Ø. Siden. Her tværs over S. Fjord ligger *Vostbjerg*²⁾ *Herregaard* in Ø., det uf. 300 Fv. oppe fra Vandet, og herfra over Vandet did $2\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. Og 400 Fv. S. for *Vostborg Gaard* ligger Lille S. *Vostborg Gaard*, lige saa nær Fjorden eller Søen. Og 200 Fv. N. ved *Store Vostborg Gaard* udgaar en stor Aa, som kaldes *Store Aa* og kommer ned fra *Holstbrou*, hvor udi *Laxfangeri* er om Foraaret. $\frac{1}{2}$ Fjr. Vej in SSO. fra Lille *Vostborg Gaard* staar *Ulborg Kirke*. Herfra over Fjorden in StO. ligger Bondebyen *Staby*, $\frac{1}{8}$ Mil oppe fra Søen eller Fjorden; herfra og did over Fjorden $\frac{1}{2}$ Mil. Herfra langs denne S. Fjordens V. Bugter til *Staby Kirke* strækker sig in StV. $\frac{3}{4}$ Mil knap, det gaar lige over *Palles Herregaard*³⁾, som ligger noget oven fore den SV. Krogen paa denne Fjorden. Herfra til *Ulstrup*⁴⁾ *Forpagtergaard* in SVtS., $\frac{1}{8}$ Mil; herfra og til *Husbys* spidse Kirke in SV5V., $\frac{1}{2}$ Mil; herfra og til *Næssum Kirke* in VSV5V., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. En lille Aa kaldes *Skalstruppe Ous*⁵⁾, kommer ned til Fjorden lidet N. ved, som man kører over Fælleste Vejle. Vigen, som kaldes *Næs Indfjord*, indløber straks N. ved *Næs* og $\frac{3}{4}$ Mil S. ved *Ryssensten Gaard*. Samme Vig er udi *Gattet* eller *Mundingen* 200 Fv. bred, flak Vand, med dagligt Vand $\frac{1}{2}$ Al. dyb paa *Vejlen*, og er tør med lavt Vand, som Overkørselen er. Samme Vig gaar ind in ONO., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil ind, $\frac{1}{8}$ Mil bred inden i, og dyb 1 à $1\frac{1}{4}$ Fv., og en *Aa*⁶⁾ gaar ned i samme Vig.

Afpejlet noget oppe i *Middelfjords Bugten*: til *Bovbjergs* Kanten over *Fjand Ørs* yderste Pynt, det in NtV3N. Afpejlet langt oppe i *Middelfjords V. Bugtekrogen*: ud til *Fjand Ørs* sønderste Hjørnepynt in NO. herfra over Bugt $\frac{1}{4}$ Mil knap; til *Næssums Landodde* igen in OtS., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, det lige imod S. Lille *Vostborg Gaard*, det gaar her inde over Landet, langt inden for *Strandagers Odde*. Kørt saa tilbage igen til *Byen Fjand*.

Efter Middag Kl. 3 fik vi 2 Par andre Heste og en Vogn og kørte tilbage igen til *Stranden*, der vort forrige Maal i Aftes slap, tværs for *Fjands*

1) Fælsted. — 2) Vosborg. — 3) Pallesbjerg. — 4) Udstrup. — 5) Damhus Aa. — 6) Flynder Aa.

Bugtekrog. Her strækker sig Stranden, saa vidt vi kunde se frem og tilbage, mest lige frem in S5V.; kørt saa lige frem 203 Kl. Sl.

Ringkjøbings Fjord.

Her tværs op for in OSO., 400 Fv. fra Stranden, begyndes den Søndre Fjords NO. Bugt, som løber til *Nymynde* og *Ringkjøbing*. Fra denne Fjords norderste Bugt¹⁾ eller Ende og til Fjaltrings Søs SV. Ende og Bugt er in ONO. $\frac{3}{4}$ Mil knap. Her ved et Fiskerhus kørt tværs op til Klethusen, og siden kørt lige frem in S. til Jens Rasmussens i S. Klethus og losseret om Natten. Kørt did 25 Kl. Sl.

26. Juli. Kl. 4 om Morgenen kørt med ny Skyds fra Jens Rasmussens til Jens Ibsens Klethus og omskifte Skyds. Kørt lige frem 122 Kl. Sl. NB. Hidtil er passet inalles fra Fjord Bugtekrogen 6 Klethuse. Her ved Jens Ibsens Klethus er Landet bredt imellem V. Strand og Fjorden 2 à 300 Fv. Nok kørt til tværs for *Stail*²⁾ Ø i Fjorden 120 Kl. Sl. Her ligger *Stail* Ø i Fjorden tværs fra os in Ø. med 4 Gaarde paa og her fra faste Landet ud 300 Fv. Her paa faste Landet ligger Bondebyen *Houue*³⁾ med 6 Huse, og tilforen haver vi passeret forbi 2^{de} Huse. Og her er Overkørselen ud til *Stail* Ø med $\frac{1}{2}$ Kvarter Vand.

Nok kørt lige frem til Huset *S. Vig* 100 Kl. Sl.; nok kørt til S. Vigs sidste Huse 12 Kl. Sl. Her maalt fra Fjorden tværs over Land ned til V. Strand 500 Fv. Her gaar V. Strandkanten lige frem efter Linien in StV. og NtO., saa vidt man kan se, Milevejs hen.

Nok kørt forbi S. Vigs S. Huse og forbi et *Digegærde* strax ved, gør 3 Kl. Sl. Afpejlet her fra Digehjørnet: til Ringkjøbings By in OSO.6S., det lige over *Holms [Lands]* S. Ende og over *Gammel Sogns Kirke* paa Holms Land. Maalt her fra Diget og Strandkanten i Fjorden lige imod *Ringkjøbing* til tværs for Gl. Sogns Kirke paa Holms Land, som staar fra Fjorden oppe 100 Fv. fra Vandet; kørt did 153 Kl. Sl. Afpejlet fra *Gl. Sogns Kirke* til *Ny Sogns Kirke* her paa Holms Land in NNV. Nok kørt imod Ringkjøbings By til dette Holms Lands yderste Hjørne ved Sundet 31 Kl. Sl.; lige tværs over Sundet kan regnes at være over . . . , og siden fra Sundet op til Ringkjøbings By . . . Mens Overkørselen, som gaar fra Holms Land Hjørne og til Ringkjøbings By, kaldes *Van Aa*⁴⁾ eller *False*, hver som kører derover, maa give Færgemanden 1 Sk. frem og 1 Sk. tilbage, iligevel at Færgemanden holder ingen Færges at føre Heste og Vogn over med. Samme Vad eller *Van Aa* gaar vidt omkring ude med dagligt Vand, 3 Kv. à 1 Al. dybt, noget eventyrligt at køre for bløde Hul, som staar Stænger og Mærker hos. Kørselen strækker sig fra Holms Land først in S., saa SSO., saa SO., saa OSO., og imod Ringkjøbings Land in NO. til ned imod Skibsbroen eller den Sted, de udskiber fra. Kørt paa samme Vad 29 Kl. Sl.

¹⁾ nuvær. Husby Sø. — ²⁾ Stadil. — ³⁾ Hovvig. — ⁴⁾ Vondaa.

Kl. 3 e. M. kom vi til *Ringkjøbings Stad*, losseret ind hos Christen Hansen, Købmand og Gæstgivere der.

27. Juli. Denne hele forgangne Natten haver det regnet og continuerer hele Dagen. Fik vi Breve paa Posthuset, var kommen did Dagen før. Skrev vi en underd. Supplik og Beretning om al vor Rejses Udretning hidtil, saa vel som hvad paa Gl. Skauen var passeret¹⁾, og at vi havde med Flid befaret Limfjorden. Skrev vi og Breve hjem til vore Hustruer, begge dateret d. 27. Juli. Postmestersken Hellych Borchsdatter.

Beretning udi Ringkjøbing af Skipper . . . om Fjordens Dyber og Gronder: Fra Ringkjøbings Rejd $\frac{1}{8}$ Mil stift fra Landet, derfra ud til Reveren ud in SSV., $1\frac{1}{2}$ Mil, til *Balgen*; dette er alt et bredt Sejldyb ud, bredt 1 Mil à $\frac{3}{4}$ Mil, og overalt 2 Fv. dybt. Der fra det brede Sejldyb af, der begyndes den smalle Rende, som kaldes Balgen, som staar Koster langs ved Renden paa S. Siden. Denne Rende, som kaldes Balgen, er smal, 20 Fv. bred, gaar ud in V. og VSV. og SSV. og S. og SSO., det langs Kletten paa 100 à 200 à 50 Fv. bredt nær langs Kletten, saa tværs ud igennem Gattet in V., saa i det yderste af Gattet in VSV. Samme Rende fra Balgen ud til Gattet er $1\frac{1}{2}$ Mil, dyb først 11 Fod, saa 10 Fod, 12—14 Fod, og alleryderst i Gattet strækker sig in VSV., der er $1\frac{1}{2}$ Fv. dybt, der er Renden bred 12 Fv. $\frac{1}{4}$ Mil inden for Gattet gaar en Rende tværs op in Ø og in ONO. op, kaldes *Skjæn*²⁾ *Aa*. Fra Klethagen skraas ud for Gattet løber en Revhage, blind, $\frac{1}{8}$ Mil in SV. ud, kaldes *Gla Jæp*³⁾.

28. Juli (Søndag). Vare vi i Ringkjøbings Kirke til Højprædiken, der prædikede Kappelaunen Hr. Christen [Andersen Agerholm], en udvalgt Prædikant, vare vel værd et bedre Kald. Strax efter Højprædiken fik vi 4 Hester og en Vogn og kørte samme Vej tilbage igen. Maalt fra Ringkjøbings Brosted midt for Byen, der Udskibningen sker, og in NV. til Overkørselens Sted, 100 Fv. Nok kørt lige hen til Færgeodden ved Sundet, 18 Kl. Sl., og det in NV. Der tværs over Sundet til Holms Lands Færgehus in V., 100 Fv. Dette er 100 Fv. N. for Mølleholms Odden paa Holms Land, som man derfra udkører. *Vabjerg*⁴⁾ *Herregaard* ligger 1 Mil N. for Ringkjøbing, noget nær ved Strømmen. Holms Land er uf. 1 Mil bredt og langt, mest rundt. Fra Holms Land in N. ligger *Stail Ø*, 300 Fv. *Stail Ø* er aflang i Ø., $\frac{1}{8}$ Mil lang, og bred 200 Fv., og er 4 Gaarder derpaa. In Øster fra *Stail Ø* $\frac{1}{4}$ Mil ligger *Heng Ø*, er mest rund, 300 Fv. bred og lang. Rundt om *Heng Ø* er dybt, saa at ingen kan køre til Øen. Fra *Heng Ø* og til *Hæ*⁵⁾ *Land*, som er faste Landet, $\frac{1}{4}$ Mil bredt. *Stail Kirkesogn* er paa faste Landodden, som udskyder in N. for Øerne, $\frac{1}{4}$ Mil. *Søgaard* ligger her paa Holms Land. Kørt saa fra Holms Land over tørre Sandvejlen ind til faste Landet til vort

¹⁾ Jfr. S. 17. — ²⁾ Skjern. — ³⁾ Paa de hollandske Søkort kaldes den De Jap, Glæde Jap o. lign. — ⁴⁾ Voldbjerg? — ⁵⁾ Hee.

forrige Maal ved S. Vigs Digegærde og begyndt at maale langs Stranden igen.

Maalt og kørt fra S. Vigs Digegærde langs Strands til *Klagojs*¹⁾ 3^{de} Gaarder in S5V., kørt 150 Kl. Sl. Nok kørt til N. *Lyngvigs* 3^{de} Gaarder, som den store beslagne Hamburger Elvs Dybetønde er funden og staar, kørt did 70 Kl. Sl. Nok kørt til S. *Lyngvigs* 5 Gaarders første Hus 45 Kl. Sl. Hid til gaar den V. Strandkanten in S5V.

Herfra og fremdeles gaar V. Strandkant in S5O. Landet er her bredt tværs over imellem V. Strand og Fjorden 750 Fv. Maalt til det sidste Lyngvigs Hus 25 Kl. Sl.; nok til *Over Gab*²⁾, som er 2^{de} Huse; til det sidste kørt 144 Kl. Sl. Landet er her bredt imellem Fjorden og V. Strand 200 Fv., og Fjorden er her bred over in Ø. 2 Mil, og in SO. op i Krogen bred over 3 Mil.

Beretning om Dybet i V. Strand: Her tværs for Overgabs Husen gaar 3^{de} Revler langs Lands, den yderste er 200 Fv. fra Landet ude, kaldes *Landbrænval*. Tværs ud fra Landet, $\frac{1}{2}$ Mil ude, er 4 Fv. dybt, 1 Mil ud er 6 Fv., 2 Mil ud er 14 Fv., og 3 à 4 Mil ud er 18 Fv.; ellers ingen Grunder. Maalt og kørt lige frem 50 Kl. Sl. Her staar Kosterne ved Sejrenden 100 Fv. nær ved Landet; strækker saa Kosterne ud med Sejldybet og Renden in NO. ad Fjorden $\frac{1}{4}$ Mil op til *Balge Hagen*, som Bredingen der begyndes 2 Fv. dyb, og det indtil Ringkjøbing. Og gaar saa Renden her noget nær ved langs Landet, dog udi Bugter til Myndet. Renden, som gaar her langs ved Landet 100 Fv. ude, er 2 Fv. dyb, og synes Græsset paa begge Sider ved Renden lige oven Vands paa Flakket langs ved Renden. Maalt og kørt lige frem til *Hauervigs* 3 Gaarder 75 Kl. Sl.

Afpejlet fra Landets inderste Kant ved Fjorden: til Ringkjøbings By in NNO., og der synes Skibene paa Rejden strax V. for Byen. Afpejlet paa V. Strand tværs for Hauervig: tilbage til en Landhuk $\frac{1}{2}$ Mil stift in N5V., det over Bugt 100 Fv.; og frem fore gaar langs Lands in SSO. $\frac{1}{8}$ Mil. Landet bredt her ved Hauervig imellem Fjorden og V. Strand $\frac{1}{4}$ Mil. Her tværs for Hauervig gaar Sejldybrenden i Fjorden nær langs Landet 10 Fv. ud og er bred 20 Fv. og dyb 2 Fv. Og Sanden og Bløden langs Østen ved Renden med Græs paa ind ad Fjorden in Ø., 1 Mil bred tværs fra Renden ind ad; og Dybet gaar fra Balgen i Bredningen omkring dette mægtige store Flak hen in SO. og in S. til Skjæn Aa Dyb.

29. Juli. Morgenen tidlig fik vi en Baad med 4 Mand, som tog vort Pagagie ind, og jeg fulgte med ud til *Nymynde Gat* langs Stranden; og Jens fik en Hest for Milevognen at maale med langs Stranden til *Nymynde Gat*.

Beretning i Hauervig: Her fra Hauervig gaar *Skjæn Aa Dyb* tværs ind ad Fjorden in ONO., og Dybet er yderst næst Myndet 5 à 3—2 Fv. og inderst

¹⁾ Klegods. — ²⁾ Aargab.

1½ Fv. dybt. Og Renden er ikkun 30 à 50 Fv. bred, det herfra 2 Mile op til, paa ⅓ Mil nær, *Lønborg Gaard*, som er herfra 2 Mil. In Ø. fra der Renden begyndes, der tager den store Bredningen ved, som er 2 Fv. dyb ganske ind til Ringkjøbings Rejd, som holdes herfra for 4½ Mil.

Berettes og her i Hauervig om Dybet her tværs ud i Vesterhav: Af de 2^{de} Revler her langs ligger den yderste 2 à 300 Fv. ude, og er paa 1½ à 1 Fv. dyb, og er ellers ingen løse Grunder eller Revler. Dybet er ¼ Mil ude 5 Fv., ½ Mil ude 7 Fv., 1 Mil ude 10 Fv., 2 Mil ude 12 Fv.; vides ingen Besked længere ud i Søen.

Roet forbi *Tepper Holmer*¹⁾; laa der paa Sandrevlerne mangfoldige Sæl-hunde.

Maalt fra *Hauervigs* 3^{de} Gaarder imod *Nymynde*, kørt 95 Kl. Sl. Her tværs skraas af løber *Skjæn Aa Dyb* eller Rende igennem Sandflakket herfra først op in NOO., ¼ Mil. Siden op til *Lønborg Gaard* in Ø., 2 Mil. Og der forbi gaar Renden nok længer op in OtS. op til *Skjæn Aa*, som Kirken staar der paa N. Siden Aaen.

Afpejlet her fra *Hauervigs* Land: til *Skjæn Aa Kirke*, som kaldes *Skjærn Kirke*, did in O6S., 2½ Mil, det gaar over *Tipper Land Sandodde*, som er fra 1½ Fjr. Mil, og siden over *Lønborg Gaard*, som ligger herfra 1½ Mil stift, eller siges være did 2 Mil. Dette *Hauervigs Land* er her imellem V. Strand og *Fjorden* bredt ¼ Mil.

Maalt og kørt her fra *Skjæn Aa Dyb* langs *Fjorden* ud til *Nymynde* inalles 128 Kl. Sl., afgaar for krum *Vej* 8 Kl. Sl., bliver saa at regne ret frem 120 Kl. Sl.

Afpejlet paa *Nymyndes* inderste Landhage herfra: til *Hauervigs Landodde*, lige langs ad *Strømrunden*, in N5V., 1 Mil, det over denne store Bugt. Og her fra *Hagen* skyder en Bugt op bag in VNV., ⅓ Mil, flak, og der nembst Landet en Rende, 1½ Fv. dyb. Her fra indre Landhagen: til *Tepper Sands* indre høje Landholme *Pynt* in NNO5N., ½ Mil. *Tepper* 2^{de} *Holmer* ligger paa den tørre Sand, og er nu imellem dem et tørt Sandflak, paa dem ere høje Sandbakker med højt grønt Kletgræs paa *Hymplerne*, ligger der paa *Rad*, strækker sig in NNV. og SSO. paa *Rad* herfra. Og til *Indsejlingsmærker* staar 2 *Stænger* eller *Bagner*²⁾. In SO. over *Strømmen* 300 Fv. herfra over *Indsejlingsdybet* 3 Fv. *Stængerne* staar paa *Rad* fra hinanden in OtN., vel 80 Fv. adskilte.

Her i *Midten* tværs over *Nymynde Gat* er in SSO. tværs over *Vand* 200 Fv., det imod det mægtige høje hvide *Sandbjerg*³⁾, som der dicht hos *Gattet* ligger paa S. Siden, ved 15 Fv. højt, kaldes den *hvide Sanddynen*. *Gattet* her af *Søen* gaar ind først imellem *Landene* ind in ONO., saa ind om *Hagen* in NO. *Dybet* gaar nembst ud med den S. Landsiden, 3 Fv. dybt. Et *Rev* fra den S. Landhage gaar ud in V., 150 Fv. ud, og fra den N.

1) *Tipperne*. — 2) *Bakener*, d. e. *Baaker*. — 3) *Gødel Bjerge*.

Landhage udskyder et Sandrev, smalt, 10 Fv. bred, haard Sand, fra Landhagen ud in SV., vel $\frac{1}{8}$ Mil, saa at i Udsejlingen der imellem begge Revlerne er mens¹⁾ 20 Fv. bredt og 2 Fv. dybt. Indsejlingen fra midt imellem begge Revene gaar ind ad in OtN. lige imod begge Bagnen, som staar paa søndre Siden inden for Gattet, og in OtN. uf. 80 Fv. adskilte.

Afpejlet her fra dette *Nymyndes* indre Hage: til Ringkjøbings Kirke in NNO5N., det over Tepper Holms N. Ende og dets tørre Sands yderste Kant.

Satte vi saa med Hauervigs Baaden vor Milevogn og vor Pagagie over Nymynde Sund.

Afpejlet af eller fra den hvide Sanddynen, som kaldes *Klint Han* og ligger midt for Nymynde paa S. Siden ved Vandet, vel høj 20 Fv., til Ringkjøbings Kirke in NNO5N., det just over den N. indre Landhagen, saa og over Tepper Holms tørre Sands N. Kant; herfra langs Lands inden tils, til Hauervigs Landhuk, og her nembre, midt imellem, er og en Landhuk, og uden over 2^{de} Bugter, det in N., og over den nembste Landhagen; til Lønborg Gaard in OtN. over denne tørre Sanden og over den indre Vigs Fjord, Renden kaldes *Lønborg Fjord*.

Afpejlet $\frac{1}{4}$ Mil S. for Nymynde ved V. Strandsiden: tilbage saa vidt man kan se, over $\frac{1}{2}$ Mil hen, in N2V. langs Lands; og sydværts ud imod *Revs Horn*²⁾, imod en Landodde, strækker sig langs Lands in StV., det over langværts Bugt; og herfra langs Lands ind ad Bugten til tværs for Bondebyen *Lønø*³⁾, strækker sig in S5O.

Maatte vi saa vente med vor Vogn og Pagagie ved Nymynde til Kl. 3 e. M., før end vi kunde faa nogen Skyds op i Lønø By, som vilde hente op og køre for os: først en opsendt, siden maatte selv gaa den lange Vej igennem Sanden efter og med Nød kunde faa dem til at skydse.

Fra Nyminde Gab til Esbjerg.

Maalt og kørt langs ud med *Nymynde Gat* langs Sundet in V., kørt 60 Kl. Sl. Fra det V. Hjørne ved Sundet, er N. Hjørne af Landet, kørt langs Stranden til tværs forbi Bondebyen *Lønø*, det in StV., kørt 120 Kl. Sl.

Her kørt tværs op fra Stranden op til Bondebyen *Lønø* in Ø., 75 Kl. Sl. Afpejlet i Byen *Lønø* tilbage langs den Ø. Side paa Landet ved Fjorden imod Nymynde lige imod Hauervigs Odde in N5V. Maalt og kørt fra *Lønø* By til *Houstrup By* igennem Landet, som berettes at vi kunde ikke komme frem langs Stranden over *Henne Aa*; kørte vi lige frem til *Houstrup By* in S3O., kørt 140 Kl. Sl.

Kørt fra *Houstrup* over *Blaubjerg*⁴⁾ i smaa Bugter uf. inallis in SSV. til *Fil Søs* første Kant og NV. Hjørne, 110 Kl. Sl., afgaar for krum Vej 15 Kl. Sl., bliver 95. Her haver vi fra os in Ø. uf. 250 Fv. Herregaarden *Henne Gaard*. Nok der fra *Henne Gaard* in Ø. ligger *Henne Kirke*, $\frac{1}{4}$ Mil.

¹⁾ jfr. S. 93, Note 3. — ²⁾ Blaavandshuk. — ³⁾ Lønne. — ⁴⁾ Blaabjerg.

Begge disse ligger strax ved Søens N. Ende Kant. Saa og *Rølsø*¹⁾ og *Outrup Kirke*. Maalt og kørt til *Henne Mølle Bro* 29 Kl. Sl. Losseret ind i *Henne Mølle* om Natten.

Beretning udi *Henne Mølle*: Norden tæt ved *Fil Søen* ligger *Herregaarden Henne Gaard*, som fra vor *Vej* ved *Søens NV. Kant* uf. 250 Fv. hen. Og strækker sig *Søen* her fra *Krogen* langs *Søbredden* hen in Ø., $\frac{1}{8}$ Mil; paa hin Side *Herregaarden* ligger *Henne Kirke*, og nær ved *Søen*, saa *Rølsø*, saa *Outrup Kirke*. *Fil Søen* er dyb 2 à 3 Fv. *Rølsøen* er dyb 2 Fv. à $1\frac{1}{2}$ Fv. og er rund; gaar en *Strøm* ud af ind i *Fil Søen*. *Kalø*²⁾ ligger hen in SO. fra *Møllen*, der ret ud for *Vigen*, som kaldes *Søvig* in SV. vel udi *Fjorden*. *Søvig Gaard* ligger S. ved *Vigen*.

30. Juli. Morgenen Kl. 6 fik *Skyds* fra *Henne Herregaard*. Maalt oven fra *Fil Søen* til *Henne Mølle* 150 Fv., fra *Henne Mølle Bro* tværs ned til *V. Strand*, til der *Aamyndet* gaar i *Havet* in VSV. og SV., kørt 75 Kl. Sl. *Aaen* løber i mange *Bugter*, *Vejen* og noget i *Bugter*, mens næst *Stranden* løber *Aaen* langs ud med *Stranden* in SSV. et langt *Stykke*, før end den bryder tværs i *Havet*.

Afpejlet her ved *Aamyndet* tilbage imod *Nymyndes Gat* in NtO. ud, over noget *langværts Bugt*; og frem fore in S., saa vidt man kan se, imod *Revs Horns*³⁾ S. Odde, strækker sig in SSV. langs *Lands*, hel ringe *Bugt*.

Maalt og kørt langs *Lands* her fra *Henne Mølle Aamynde* til tværs for *Byen Grærup* in SSV5S., 185 Kl. Sl. Nok kørt samme *Strækning* in SSV. og SVtS. 300 Kl. Sl. Her begyndes *Horns Rev*.

Her nær ude ved *Horn* kørt om paa *Horns rundagtige Odde* omkring, først in SSV., saa in StV., 12 Kl. Sl. Her er *yderste Landpynten* til *Horns Rev*. Her fra *Landpynten* ser man *Revet* stærkt bryde herfra ude in SSV. og SVtS., vel 1 Mil ude stift. Her fra *Landpynten* gaar *Landet* om langs *Lands* in SO5O. til tværs for *Oxby Landkant*, dog her nembst ved *Pynten* over *Bugt*. Maalt og kørt saa herfra langs *Lands* did in SO5O. til her, er tværs for *Oxby*, kørt 117 Kl. Sl. Kørt saa ud med *Hvidbjerg Gaard* op til *Oxby*.

Berettelse i *Oxby* om *Horns Rev* af *Strandfogden Niels Pedersen*, som er 64 Aar gl. og altid boet i *Oxby*, som er $\frac{3}{4}$ Mil fra *Revet* og brugt *Fiskeri*. Beretter: at *Horns Rev* skyder ud fra *Landet* noget N. for, fra *Odden* begyndes, og udløber in SSV., og bukker med *Enden* hen in S., og strækker sig fra *Landodden* og ud til *Revets Ende* in SSV., 1 Mil knap; der paa *Revets Ende* er med lavt Vand tørt ind til *Landet*; dette *Rev* kaldes *Ulv*. Fra *Revets Ende* ud in SV. og S., som er tværs for *Revets Ende*, gaar uden om et *Dyb*, kaldes *Galslu*⁴⁾, er 10 à 12 Fv. dybt. Samme *Rønde* er bred in SV. el. S. $\frac{1}{4}$ Mil. Der udenfore ligger et mægtigt stort *Sandflak* og *Rev*, som

¹⁾ Vid. Selsk. Kort: *Røls Sø*; nu udtørret. — ²⁾ Formodenlig den, som paa Vid. Selsk. Kort kaldes *Fils Ø*. — ³⁾ *Blaavandshuk*. — ⁴⁾ *Slugen*.

kaldes *Horns Rev*, og er befundet in V. og VSV. ud fra Landet og Odden vel 4 à 5 Mile, saa langt ude, saa at Landet gaar af Sigte; er paa samme Rev ikkun 3 Fv. dybt Vand, og ren Sand paa. Siden ud ad Søen in V. og SV. fornemmes ikkun det store Hav, og dybes mere og mere. Samme Revs Horn siges at strække sig et langt Stykke hen in NV. og in N. med den ene Ende, og med den andre Ende strækker sig in S. og SO. krum omkring hen imod *Fanø*. Og som Flakket er her midt paa 3 Fv. dybt, og siden in S. og in SO. 4 à 5 à 6 Fv. dybt. Det første og forskrevne Rev, som gaar fra Landpynten af og bøjer sig krum om in S., kaldes *Ulv*. Inden for den krumme Ulvs S. Ende i Bugten er 3 Fv. dybt, og SO. fore og bedre hen in SSO. er dybt 6 à 7 Fv., som man udi Trang for NV. og V. kan sætte for Anker. Uf. midt imellem Horns Odde og Oxby, paa S. Siden Landet, ligger en Klethypel, som berettes at Hollænderne kalder udi deres Søcarter *Dodemans Bjerg*¹⁾.

[Senere Indskud:] Commandør Jørgen Nielsen Dun paa Rømø beretter, at yderst paa Horns Revs V. Pynt, uf. at gisse 5 à 6 Mile fra Landet, er med lavt Vand en tør Plade med Sand og smaa Sten. Naar man kommer af N. eller NV. eller af SV. imod Revet, haver man da 16 Fv., saa træffer man da lige paa samme Plade; mens haver man 14 Fv., er det indbedre, saa kan man gaa over Revet paa 3 Fv. dybt Vand; mens paa 16 Fv. kan man ikke gaa Revet forbi. Mens paa dybere Vand, 18—19 à 20 Fv., saa gaar man Revet uden om sikkert forbi²⁾.

Aftenen Kl. 8 kørt tværs fra Stranden op til Bondebyen *Oxby* og lossret om Natten.

31. Juli. Morgenen Kl. 10 fik vi første Skyds, 3 Par Heste, formedelst den onde og lange Sandvej, som berettes os forestaar at overkøre.

Maalte og kørte saa tværs ned igen til Stranden til vort forrige Maal, og saa langs frem ad Stranden in SO5O., kørt 56 Kl. Sl. Saasom Sanden var meget løs og ond at igennemkøre langs ud ad *Skallings Sand*, og Vandet var meget højt, brød med Storm op paa Sanden i Vejen for os, at vi ikke kunde forfølge den yderste Strandkant. Maalte og kørte vi tværs op imod faste Landet igen: Først forbi Skallings Krog imod *Oxbys Ø*. Ende til tørre og grønne Landjorden, op in NtO., 68 Kl. Sl. Nok kørt langs Lands ud med

¹⁾ d. e. Dødmansbjerg. Paa det angivne Sted synes ikke i vore Dage at være nogen særlig fremtrædende Klit. De højeste Klitbakker ligger tæt ude ved selve Blaavandshuk. — ²⁾ Det er aabenbart paa Grundlag af denne Meddelelse, at J. S. paa et af sine Kort (Søk. Ark. Ant. Kort, I, 6; J. S. Atlas Nr. 1) har aflagt en tør Plade paa Spidsen af Horns Rev, og paa et andet (Søk. Ark. I, 4), som ikke rækker just saa langt mod Vest, har skrevet den Oplysning: „4 Mile ud fra Land en tør Plade“. Med exceptionel lav Vandstand er det vel næppe helt umuligt, at de lægeste Puller derude kan komme til at ligge tørre; men iøvrigt er det jo ikke udelukket, at de dengang kan have haft endnu mindre Vand end nu til Dags (3 m.).

Skallings Krogs Strandside in OSO5S. til lige ud fore *Ho* Bys Fiskerboder, som ligger ved Skallings Krog, 153 Kl. Sl.¹⁾.

Afpejlet her fra *Ho* Fiskerboder og Havn: tværs over Skallings Krogs Havn over Vandet til Skallings Sandhals eller tørre Sandrevle, $\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, det in S. ud, og tværs over Skallings tørre Sandhals, 1 Fjr. Mil bred, in S. ud; herfra til Bondebyen *Jetting*²⁾, som nogle Skiberum ligger fore paa Rejden, in OtS., did $3\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; herfra til *Lange Li*³⁾, som er en omkringflydt Ø, som ligger midt imellem *Skallings Krogs Dyb* og *Graadybet*, til samme Ø strækker sig in SOtO, $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. Her kørt tværs op ad Landet til Kirkebyen *Ho*, at faa en Baad at fare med ud paa Grunderne, saa vel som Skyds videre frem. Kørt saa fra Fiskerboderne til tværs for *Ho Færgested* in NtV., 55 Kl. Sl.

Afpejlet herfra ved tværs for Færgesteden: til *Janderups Kirke*, som synes her at ligge midt igennem Gattet til Varde herfra in NOtO., 2 Mil did, det synes imellem 2^{de} Landodder; paa den N. Landodden ligger Byen *Tarp*, og paa den S. Odden, som kaldes *Hæden*, ligger Byen *Krauens*⁴⁾. Oven for Janderups Kirke gaar Bugten op, og øverst i Bugten kommer en Aa ned fra *Varde Købsted*.

Kørt saa fremdeles til *Ho Kirkeby*; Kl. 8 om Aftenen losseret hos Præsten Hr. Jens [Nielsen Hoe], som nyligen haver faaet Borgemesters Datter af Ribe til Hustru, som udi Præstens Absentz beegned os meget høfligen. Kørt til Præstegaarden 25 Kl. Sl.

Afpejlet fra *Ho By*: til *Varde Købstad* in ONO., som skal ligge bag om den Landodden, som *Krauer By* staar paa; til *Jetting By* in OSO6S.; til *Aal Kirke* in NNO3O. over denne Fjordbugten $\frac{1}{2}$ Mil, saa over Land op til Kirken og . . . $\frac{1}{2}$ Mil; til *Billum Kirke* in NO3O., det her over Fjorden, $1\frac{1}{4}$ Mil; til *Janderup Kirke* herfra in NOtO3O., 2 Mil ind, det gaar strax uden ved *Tarp By*. Fra Janderup Kirke op til Varde Indaa $\frac{3}{4}$ Mil.

1. August. Morgenen Kl. 5 fik 2 Par Heste med os og vort Tøj ned til Fiskerboderne og et Par Heste med Sejl og Redskab til en stor Baad, og 5 Mand, som skulde fare med os med samme Baad. Saasom det var Udfald-Ebbe og lavt Vand, at alle Baade laa langt oppe paa tørre Sanden, vare vi 16 Mand at drage Baaden ud af Landet i *Skallings Krogs Rende*. Denne er her tværs for Fiskelejet med lavt Vand bred over: 80 Fv. bred, og dyb nembst dette Land: 2 à $1\frac{1}{2}$ Fv. dyb, og længst op i Krogen 1 Fv. dyb; mens yderst udi Gattet S. ved *Lange Li* er ikkun $1\frac{1}{2}$ à 1 Al. ud til *Graadybet*.

Nu ligger *Skallings Sand* her uden for os med dette lave Vandet vel $1\frac{1}{2}$ à 1 Fjr. Mil bred oven Vands tør; strækker sig fra *Ho Landodde* indtil

¹⁾ Ifølge J. S.'s Beskrivelse og Kort var baade Skallingen og „Grenen“ dengang meget smallere end nu, og imellem dem skød Skalling Krog sig næsten helt op til Oxby. — ²⁾ Hjerting. — ³⁾ Den mangler paa Special-Kortet (Ant. Kort I, 9; J. S. Atlas II, 2), men findes paa General-Kortene (Ant. Kort, I, 3, 4 og 6; J. S. Atlas I. 1). — ⁴⁾ Kragense.

forbi *Lange Li Bjerget* in S0tS., $\frac{1}{2}$ Mil, og siden ud in StV. gennem Gattet ad Søen.

Afpejlet her yderst og østerst fra *Skallings Sands* tørre Landpynt: tilbage ind til *Ho Kirke* over den tørre Sanden og over Fjorden og over Ho Lands yderste Landpynt in NNV2V., uf. $1\frac{1}{2}$ Mil; til *Lange Lis* inderste Bjergs Ende in N3O., $\frac{1}{4}$ Mil; til *Lange Lis* yderste SO. Pynt in NO., $\frac{1}{8}$ Mil; *Lange Li* høje tørre Holm med tørre Kletbanker strækker sig in SO. og NV., uf. 400 Fv. lang; til *Jettings By* in NOtO., $\frac{3}{4}$ [Mil] hen, det gaar ud for *Lange Li* og over dets tørre Sandrev, som nu med lavt Vand ligger tør; til *Fanøs* inderste Kant in S0tO., det gaar her over Renden og over *Lange Lis* tørre Sandrevle; til *Middeltønden*, som er sort og ligger i *Graadybsrenden*, næst den søndre Siden i Renden nær ved *Smørsand*¹⁾, herfra og did in SSV5S., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; *Lange Lis* Revle, som strækker sig fra det tørre, og med lavt Vand gaar under Vands paa 150 Fv. nær samme Tønde; til den yderste sorte Tønden herfra in SV7V., $\frac{1}{2}$ Mil ud herfra, og ligger yderst paa V. Ende paa Smørsanden. Her fra *Skallings* tørre Sandodde udstrækker et Rev lige imod *Middeltønden* paa 200 Fv. nær Tønden. Og er denne Rende der ud imellem begge Revspidserne 50 Fv. bred og 1 Al. dyb med lavt Vand. Denne *Skallings* tørre Sandrevles yderste Strandkant er løben fra tværs for Oxby og ganske hid til lige frem alt in OtS. Her fra Odden er Renden i Gattet uf. $2\frac{1}{2}$ Fv. dyb og 50 Fv. bred.

Graadybet er ved den yderste Tønden dybt 2 Fv., og samme Dyb rækker nær ind til *Skallings Sand*. Ved *Middeltønden* er Renden 150 Fv. bred og 5 Fv. dyb. Og herfra imod *Fanø* imellem *Middeltønden* og inderste Tønden, der imellem *Fanø* og *Lange Lis* tørre Sandrevle, gaar *Graadybsrenden*, dyb 7 Fv. og bred 200 Fv. Fra yderste Tønde til *Middeltønden* strækker sig ret in Ø., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. *Smørsanden*, som ligger der S. ved Tønderne og S. ved *Graadyb*, løber fra *Middeltønden* og ind til *Fanø Land*, med en Sandrevle, som er tør med lavt Vand. Fra *Middeltønden* langs *Graadybet* ind til den inderste Tønden, som er hvid, in OtN., $\frac{1}{2}$ Mil; fra inderste hvide Tønde til *Jettings By* in N5O., $\frac{1}{2}$ Mil, og Renden er 100 Fv. bred imellem *Flakkerne*, det gaar over *Lange Lis* SO. tørre Sandrevle. Fra inderste hvide Tønde til *Lange Lis* SV. Kant in NV5N.

Kom vi saa i Land ved *Jettings By* og losseret ind hos Skipper Christen Pedersen Rispel, som med sin Smakke er tagen af en fransk Kaper og er endnu udi Dynkarken. Afpejlet her ved *Jettings By*: til den inderste hvide Tønde imod *Fanø V. høje Landkant* over *Lange Lis* Sandodde in S5V.; til *Ho Kirke* in NVtV., 1 Mil; til *Lange Lis* høje Lands SO. Ende in SVtV., uf. $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil over Dyb 5 Fv.; og paa *Rejden* er 3 à 2 Fv. dybt, og 150 Fv. ude til 3 Fv. dybt; til *Lange Lis* indre NV. Ende og høje Landkant in V. over *Skibs Rejdens N. Kant*; til *Ho Fiskerboder* eller *Færgested* in VtN.,

¹⁾ Søren Jessens Sand.

1 Mil; tilbage her langs Lands op til *Myrtue* in NNV5V., 1 Mil hen. Siges være herfra tværs over Land til *Varde Stad* in NO., 2 Mil knap. Fjorden op herfra til imellem Ho og *Myrtue* gaar Dybet op uf. 3 Fv. dybt. Siden forbi *Myrtue* bliver Fjorden smallere op tæt forbi *Janderup Kirke*, og siden gaar mens¹⁾ en smal Aa op til *Varde Stad*, $\frac{3}{4}$ Mil op. Afpejlet fremfore til *Fanø høje Lands Ø. Kant* in SSO., $\frac{5}{4}$ Mil uf.; langs Lands til *Esbjerg Klint Huk*, som ligger tværs imod *Fanø*, in SotS., $\frac{5}{4}$ Mil; det gaar forbi *Sæding²⁾ Kløv*, som er en Landhuk.

2. August. Fik en Vogn af Strandfogden i *Hjetting* og kørt med langs Strands tilbage op ad ud med Fjorden, og lod vor Milevogn og Pagagie staa i *Hjetting*. Var SV. og Regnveder. Kørt igennem *Skielborg³⁾* og *Marebæk Bondegaard*er.

Afpejlet fra *Myrtue Gaard*: til *Tarp By* tværs over in NNO.; der strax Ø. fore ligger *Billum Kirke* og *Vessebjerg⁴⁾ Herregaard*, $\frac{1}{2}$ Mil; til *Varde 2^{de} Kirker* in ONO5O., 1 Mil. *Krauens* ligger midt imellem *Myrtue* og *Herregaarden*, lidet SV. ved Strækningen. Aaen gaar ganske smal og i mange Bugter hen op, hel flak somme Steds, og her tværs ikkun 4 Fod dyb Rende.

Afpejlet fra *Krauens*: til *Houstrup⁵⁾ Kirke* in SotO., $\frac{1}{8}$ Mil; fra *Hjetting* til *Varde Stad* tværs over Lands strækker sig ret in NO., 2 Mile.

Kl. 10 om Middag kom tilbage igen til *Hjetting*, SV. Regn og Blæst. Fik 2 Par Heste og en Vogn, og Kl. 2 e. M. kørt langs Stranden frem fore igen sydværts hen. Kørt langs Stranden til midt for *Sæder²⁾ Kløv*, 115 Kl. Sl. Her tværs fore in SVtV. begyndes *Fanø tørre Sand* ved *Graadybet* tværs fore den inderste hvide Tønden. Nok kørt til *Foverfeld Bæk* i Bugten, 45 Kl. Sl.; nok kørt til *Strandby*, 30 Kl. Sl.; nok kørt til *Esbjerg Klint Odde*, 22 Kl. Sl. Der kom imod os til Land en Færgebaad fra *Fanø* og indtog Hr. Amtmandens Fuldmægtig af Ribe, Oluf Christian. Kl. 4 mod Aftenen kom vi selv begge med vor Pagagie med og lavede udi stærk SV. Blæst ud til *Fanø*, og losserede ind hos en Enke, hed *Margrete Lissebet*, er født i *Helsingborg* og er Amtforvalteren *Peter Kleyns Svigerske*. Og Fogden *Søren Dunche* paa *Fanø* befalte strax samme Baad at gaa over igen til *Strandby* og hente Milevognen og Drengen, som og kom over om Aftenen til vos.

Fanø Land.

3. August. Morgenen Kl. 5 fik vi af Fogden *Søren Dunche* fri Skyds, 2 Par Heste og en Vogn og en gammel Søfaren med os. Maalt og kørt fra *Fanø By* nordværts hen indtil *Høj Odde*, som slutter paa N. Side for Havnen, kørt in NNO6O. over lidet Bugt, 12 Kl. Sl. Nok kørt lige frem til *Fanø Lands yderste NO. Hjørne*, som kaldes *Skulbjerg*, in N5O., 45 Kl. Sl.

Afpejlet: til *Fanø inderste grønne Landhuk*, kaldes *Næs Ende*, ud over

¹⁾ jfr. S. 93 Note 3. — ²⁾ Sæden. „Kløv“ (jydsk) = norsk og svensk „Klev“, eng. „cliff“, holl. og platt. „klif“, o: *Klint*. — ³⁾ *Sælborg*. — ⁴⁾ *Visselbjerg*. — ⁵⁾ *Hostrup*.

Havnen og den mægtige store Bugt, som løber ind for Byen, over den yderste Kost, som staar her paa den N. Side ved Havnen i Renden, det in SSO5O., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Vej; herfra over Fjorden til *Esbjerg Klints* Udruk, der vi fore ud fra, in O3S., $\frac{1}{4}$ Mil, det over Dyb her imellem 8 Fv. i rette Renden, som er bred 200 Fv. og gaar nembst dette Fanø Land; til *Strandby* S. Ende, som rette Færgesteden er, in ONO., $\frac{1}{4}$ Mil; til *Hjettings By* in NNV4N.; til *Lange Li* yderste Kant in NV.

Maalt og kørt langs Lands, det grønne, in V5N., kørt 40 Kl. Sl.; nok kørt til Fanøs NV. Hjørne og yderste grønne høje Hympler, det in SV., 56 Kl. Sl. Nok over tørre Sanden tværs ned til Strandodden *Knøsbjerg* ned in SV., kørt 10 Kl. Sl. Denne NV. Hjørne og Landets høje Hympler kaldes Knøsbjerg. Herfra gaar langs ud ad *Smørsanden* imod Tønden over det haardeste Brøddet hen ud in VNV. imod Middeltønden. Paa denne Side Landet udi VSV. er langs ud flak, vel $\frac{1}{2}$ Mil ud til 2 à 3 Fv. Dyb, og 1 Mil ud til 6 à 7 Fv. Dyb. Herfra uf. in VtN. til ud over Smørsandens yderste Ende er vel 1 Mil; til Lange Lis inderste Kant og NV. Pynt in NNV3N.

Maalt og kørt herfra Knøsbjergs Pynt lige imod Hjettings By og imod den inderste Tønden in N5O. over denne tørre Sand, som daglig altid ligger tør, uden ved Storm om Høstdagen med højt Vand overskyllles; kørt saa til den tørre Strands yderste Kant, 60 Kl. Sl.; nok kørt lige frem til Strandkanten 10 Kl. Sl.; nok er ud til Sejldybrenden 10 Kl. Sl., saa vidt bliver Sanden tør med laveste Vande, og der strax ved Kanten er dybeste Renden, 7 à 8 Fv. dyb og uf. $\frac{1}{8}$ Mil bred.

Afpejlet nede paa Sanden ved Sejlrenden tværs for inderste Tønden: til midt paa *Sædings Kløv* in NOtO., det gaar her over den tørre Sands yderste Hjørne. Og her er Strandkanten langs ved Sanden ud imod Smørsandsrevet mesten lige frem in SVtS.; til Fanø NO. Landpynt in OSO., der synes et lille Gab imellem Øen og *Esbjerg Kløv*. Kørt igen til Knøsbjerget.

Maalt fra Knøsbjergets Pynt langs Lands in S., kørt 40 Kl. Sl. Nok kørt langs Lands lige frem in StO. til tværs for Kirken, 50 Kl. Sl. Nok lige frem in StO., 210; nok in SSO., 46; nok in SO5S., 32 Kl. Sl. Her er *Søndre Hoveds*¹⁾ yderste Landpynt. Her uden fore in SV. og in S. ser man Brændingen bryde langt ude overalt, saa vidt man kan se ud ad Søen.

Afpejlet fra Søndre Hoveds Pynten: til *Mandø* V. Ende in SSO., 1 Mil; til Mandø Ø. Ende in SO5S., til *Ribe Kirkespirer* in OtS., uf. 3 Mil. Maalt fra Søndre Hoveds Pynten til *S. Hoveds Boder og By* in NO., kørt 50 Kl. Sl.; udi S. Hoveds By er uf. 40 Huse, og haver sin egen Kirke og Præst.

Beretning af de Ældste i S. Hoved: at midt Vesten ud fra Landet, $\frac{1}{2}$ Mil ude, er 3 Fv. dybt, og 1 Mil ude er 6 Fv. dybt, og vel 3 Mil ude fra Landet in V. ude strækker sig en Sandgrund langs med Landet in S. og N., $1\frac{1}{2}$ Mil lang, og bred $\frac{1}{2}$ Mil, en Grund med klar Sand; Dybet inden for

¹⁾ Sønderho.

Revet er blød Bund, 9 Fv. dybt. Her paa Fanøs S. Hoveds Sandbakker staar 2^{de} af Træ oprejste Bagen¹⁾, adskilte in NO80. 300 Fv. Efter samme Bagens Overeensholdende, de af Søen kommende, søger man den yderste Tønde paa *Riber Gat*, liggende paa den S. Side ved Renden, 1 Mil fra Mandø af. Fra den yderste Tønde og til den inderste Tønde lige in Ø., $\frac{1}{4}$ Mil; den ligger og S. ved Renden. Imellem Tønderne er det grundeste i Renden 2 Fv. dybt, 100 Fv. bredt. Indbedre i Renden er 5 à 6 Fv. dybt. Siges at strække sig fra den inderste Tønde til Ribe Rejde in OtN. Den Renden, som gaar N. og Ø. omkring Fanø, strækker sig op imod Ribe Rejd og rækker ikke længer end som tværs ud for Herregaarden *Krusgaard*²⁾ og løber nembst det faste Landet, der er $1\frac{1}{2}$ à 1 Fv. Dyb, og siden hel flak imellem Fanø og faste Landet, som er næppeste $\frac{1}{2}$ Fv. Vand og slibrig blød Grund. Sand Enden kaldes *Spidsen*, som gaar ud fra Fanø Land in NO. imod *Fogelfæl*³⁾ *Vig* og *Bæk*. Paa *Kjelsand* er med laveste Vande tørt, ligger midt i Farvandet, som gaar ind til Ribe, er lang in ONO. og VSV. $\frac{1}{2}$ Mil à $\frac{3}{4}$ Mil, og bred $\frac{1}{3}$ Mil; med den inderste Ende er landfast N. for Ribe Rejd. Her fra S. Hoved imod Mandø det gaar tværs over *Kjelsand*. *Kjelsand* ligger med yderste *Spids* midt for *Gattet* i *Indløbet*, og derfra strækker sig langt ind imod Ribe Ø. Side, og den yderste *Spidsen* kaldes *Knud* eller *Flagstjert*⁴⁾ eller *Mandø Stjert*; samme *Stjert* rækker hen ud imod den inderste Tønde. Saa gaar der forbi *Spidsen* en Rende paa denne Side 2 à 3 Fv. dyb her ind ad, her dicht forbi S. Hoved og op ad *Fjorden* $\frac{1}{2}$ Mil, der endes den. Mens rette Renden ind til Ribe gaar paa S. Side *Knud* ved Tønden og er 2 Fv. dyb. Og en *Breding* slaar sig sydværts hen inden for Mandø, som er 3 à 5 Fv. dyb, og somme *Steds* dybere og grundere.

Afejlet fra *S. Hoveds By* ved *Han Ørs* Pynt: til *Hans Odde*, som er en bred Landodde her paa Landet, in N., $\frac{3}{4}$ Mil, det uden om en *Huk* med 2^{de} *Bugter*. Maalt tværs over Landet in V. fra imellem *Hans Odde* og *Næs* fra *Strandkanten* og til tværs for *Havnens Bugtekrog*, kørt 70 Kl. Sl; nok lige frem til *Fanø Kirke* 38; nok lige frem til *Sandhymplerne*, som *Agrene* slap, 10; nok tværs over *Sandhymplerne* til V. *Strandkanten* 15. Kørt saa tilbage igen og hen til vort forrige *Lossemente* i *Fanø By*, kom Kl. 9 om *Aftenen*.

Beretning af de *Ældste* i *Fanø By*: En *Middelgrund* ligger midt i Renden imellem *Næs* og faste Landet, kaldes *Kyenninger*⁵⁾ *Sand*, ligger tør med lavt Vand, og en dyb Rende paa hver Side, paa den Ø. Side er 5 Fv. dybt, og paa den V. Side er 3 Fv. dybt; og *Renderne* løber ikke sammens, mens sluttes til med grundt *Flak*.

4. *August (Søndag)*. Morgenen Kl. 4 fik vi samme *Færgebaad* og gik med over til *Strandby Land*, der vort forrige *Maal* paa Landet slap.

1) Baaker. — 2) Krogsgaard. — 3) Fovrfeld. — 4) Flakstjert. — 5) Købmands.

Strandby Land og V. Strand til Ribe.

Begyndt paa *Strandby Land*; maalt nede ved *Esbjerg Kløvs* yderste Landpynt in SO., 20 Kl. Sl. Afpejlet her fra *Esbjerg Kløvs* yderste Landpynt: til *Vilse*¹⁾ *Odde* in SOT., 2 Mil hen langs Lands, og det forbi *Mod*²⁾ *Odde* Landpynt; til *Ribe Kirke* in SO.; til *Mod Odde* in SOT., uf. $\frac{1}{4}$ Mil. Saa som vi kunde ikke komme frem for *Kviksand* og bløde dybe *Bækker* langs *Strands*, maatte vi køre tværs op ad Landet til *Janne*³⁾ *Kirke* og hørte der *Prædiken*.

Afpejlet fra *Janne Kirke*: tilbage tværs over Land til *Strandby* in V., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Kjærreborg*⁴⁾ *Vig* in SO., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Guldager Kirke* in NVtN., $\frac{3}{4}$ Mil; til *Bryndum Kirke* in N5O., $\frac{3}{4}$ Mil.

Efter *Prædiken* og *Præsten* Hr. Hans Pedersens *Begæring* fulgde vi *Præstekonen* hjem til *Maaltids*, saasom *Præsten* skulde til andre *Sogn* og gøre *Tjenesten*. Udi *Præstegaarden* omvexlede *Skydsen*, som vi med *Nød* kunde bekomme, og kørte saa fremdeles langt oppe i Landet, at vi kunde komme over *Broerne*, og intet maalt. Kom saa et stort *Regn* og *Blæst*, at vi imod *Aftenen* losserede ind i *Tømmerby* hos *Strandfogden* *Peder Madsen* *Natten* over.

5. *August*. Afpejlet fra *Tømmerby*: til *Tjæreborg Kirke* in V.; til *Sneum Gaard* in SV., $\frac{1}{8}$ Mil; til *Sneum Kirke* in SSV., $\frac{1}{8}$ Mil, begge over *Aaen*; fra *Sneum Kirke* til *Sneum Bro* in N., $\frac{1}{8}$ Mil.

Herregaarden *Krusgaard*⁵⁾ ligger 300 Fv. oppe fra *Kjærreborg Vig* og *Havn* in NNO. oppe. Afpejlet her fra *Krus Herregaard*: tilbage til *Janne*³⁾ *Kirke* in VNV., $\frac{1}{2}$ Mil; til *Darum Kirke* in SO.; til *Fanø Lands* S. Ende lige over *Kjærreborg Havn* in SVtS.

Maalt og kørt til *Kjærreborg By* tværs for *Kirken* in SOT., kørt 42 Kl. Sl.; nok kørt til i *Allerup By* in SOT., 60 Kl. Sl. Afpejlet her fra *Allerup By* til *Darum Bys* V. Ende in SSO., $\frac{1}{4}$ Mil stift. Maalt og kørt fremdeles til *Sneum Bro* 75 Kl. Sl.; *Sneum Kirke* ligger der S. fore fra *Broen* $\frac{1}{4}$ Mil. *Torper*⁶⁾ er 4 halve *Gaarder*, ligger $\frac{1}{8}$ Mil in Ø. fra *Sneum Kirke*, der udi bor *Jacob Sørensen*, som før var *Krambodsvend* hos *Jesper Knudsen* i *Køge*, og *Rasch* er født i *Darum Bys* SV. Ende. Fra *Sneum Bro* kørt til *Darum By* in S., nogle *Bugter*, dog nogenledes lige frem, kørt 163 Kl. Sl. Fra *Darum By* kørt tværs ned til *Stranden* in SVtV., maalt, var 500 Fv. Afpejlet her nede fra *Stranden*: til *Sneum Aamynde* langs *Lands* in NtV., $\frac{1}{4}$ Mil, det gaar lige midt imellem *Allerup* og *Kjærreborg By*; til *Esbjerg Klint* tilbage in NVtV., $1\frac{1}{2}$ Mil; herfra fremfore langs *Lands* lige frem in S5O., som siges at gaa saaledes lige frem til *Riber Aa*; til *V. Vesteds Kirke*, som synes der strax uden for *Landkanten* in S3O., samme *Kirke* ligger S. ved *Ribe Aa*.

Efter *Afpejling* nede fra *Stranden* for *Darum*: til *S. Hoveds* *Pynt* paa

1) Vilslev. — 2) Maade. — 3) Jerne. — 4) Tjæreborg. — 5) Krogsgaard. — 6) Terpæger.

Fanø Land in VSV5S.; fra Darum Kirke op in OtS., $\frac{1}{2}$ Mil, ligger Herregaarden *Kjærgaard* med skøn Skov omkring af Eg og Birk, med Kær og Morads vidt omkring. Afpejlet $\frac{1}{8}$ Mil i S. fra Kjær Herregaard: til *Ribe Kirke* in S5O. Maalt fra tværs for Darum By ved Stranden og kørt Kjær Herregaard forbi til *Vilse*¹⁾ Kirke, kørt 55 Kl. Sl. Afpejlet fra Vilse Kirke tilbage til Darum Kirke in NVtV.; til Fanø S. Hoveds Pynt in VSV5V.; til Esbjerg Hoveds Pynt in NVtV2V.; til Ribe Domkirke in SSO5S., uf. 1 Mil; her ved Vilse Kirke gaar *Aaen* dicht S. ved Kirken, som adskiller *Jydland og Holstein*. Maalt fra Vilse Kirke til *Græsta*²⁾ Bro, kørt in OtS., 72 Kl. Sl.

Ved denne Græsta Bro er en *Toldsted*, som tages Told af alt det, der over passerer i Købmandskab fra Jydland og ad Holstein, og tages udenrigs Told af Øxen, Hester og andet.

Farup Kirke ligger her fra Vilse Kirke in SSO., uf. Halvvejen til Ribe. Strax oven for Vilse By paa den holsteinske Side ved Aaen ligger *Jædste*³⁾ By. *Hillerup By* ligger imellem Vilse Kirke og Farup Kirke nembst ved Stranden, og hører Halvparten deraf til hver Kirke.

Maalt fra *Grædsta Bro* imod *Riber Domkirke* in S. til tværs for *Farup Kirke* fra os in V., $\frac{1}{8}$ Mil, kørt 100 Kl. Sl. Nok maalt og kørt til midt paa Ribe Bro 100 Kl. Sl. Kørt saa ind i *Riber Stad* og lossret ind hos . . . om Aftenen Kl. 8.

6. August. Skrevet vore Forretninger og opvartet Posten; skreve vi begge hjem til vore Hustruer. Maalt *Ribe Domkirke*, som kaldes Vor Frue Kirke: Taarnets Mur er højt fra Jorden op 76 Al. sælandsk., og Brystværket eller Rækkerne oven omkring er af idel huggen Sten og Stenpillere høje op 2 Al. sæl., overalt ovenpaa bedækt med Bly, ingen Spir paa, mens berettes, at Spiren, der før var paa meget høj, faldt ned. Afpejlet fra øverst paa Ribe Kirketaarn; Aaen gaar her igennem den norderste Ende i Byen og ned til Havet, in V5N. ned ud; strax S. ved Aamyndet nede ved Havet ligger 2^{de} Gaarder, kaldes *Udderbjerre*⁴⁾; og her nembre strax ved Byen imod Aamyndet ligger 3^{de} Teglgaarder. Her fra Taarnet til *S. Hoved* paa Fanø lige over Aamyndet in V5N.; til *Mandø By* in VSV5V., det over Byen *Øster Vesteds* N. Ende, som ligger herfra 700 Fv.; til *V. Vesteds Kirke* in VSV6S., $\frac{3}{4}$ Mil, det over Ø. Vesteds Bys S. Ende; til *Lustrup By* in SSV5S., $\frac{1}{8}$ Mil; til *Sim*⁵⁾ spidse Kirke in OSO5S., der strax NO. ved Kirken ligger en lille Sø, som den ene Aa gaar fra og hid ned til Byen, og et Stykke S. for Kirken ligger Byen Sim; til en lille By, kaldes *Tang*⁶⁾, her fra Taarnet in OtS., $\frac{1}{8}$ Mil, der NO. fra 200 Fv. ligger Byen *Tved*, som strækker sig her fra Taarnet in O5N. Her fra Taarnet til Ribe Bro langs over Byens Stjert in ONO5N., 3 à 400 Fv.; til Amtforvalterens Gaard, som kaldes *Lundgaard*, in NtO., $\frac{1}{8}$ Mil; til *Vilse Kirke* in NNV., det gaar over Farup By V. for Farup Kirke; til *Esbjerg Klint* in NV2V.; til Darum Kirke in NNV4V., det

1) Vilslev. — 2) Grædsted. — 3) Jested. — 4) Ydre Bjerrum. — 5) Seem. — 6) Tange.

over *Mjelby*¹⁾, som her nembst ligger $\frac{1}{8}$ Mil, saa over *Trind Farup*²⁾, som er herfra $\frac{1}{4}$ Mil; dernæst over *Hillerup By*, som er herfra $\frac{3}{4}$ Mil; til *St. Catrine Kirke* her i Byen in OSO., uf. 100 Fv. herfra i Byens Kant nembst Aaen; til Amtmandens Gaard, som ligger her i Kanten paa Byen in NV. Denne Domkirke staar mesten midt i Byen, og Byen er næsten rund, saa nær som den ene Stjert, som skyder imod Broen in ONO. Den lille Aaen, som gaar ud med Byen paa N. Siden og op under Broen, løber op ad Landet in ONO. Den større Aaen gaar S. ved Byen op og er mest igen voxen med Græs.

Fra Ribe til Tønningen.

7. August. Morgenen Kl. 5, efter vi havde bekommet Befordringspas fra . . ., fik vi og Skyds og kørt ud af Byen over Vandet i Aaen in StV., kørt 42 Kl. Sl. Nok kørt ned imod Aamyndet in VNV., som gaar forbi *Østre Vesteds* N. Ende til lige frem i Ledet, kørt 60 Kl. Sl. Nok kørt til tværs for Ribe Aas S. Aa Bugt 37 Kl. Sl., nok til *Udderbjerre* første Huse 31, nok til andre *Udderbjerre* Huse 8, nok til yderste Aamyndet 20.

Afpejlet her fra *Ribe Aamynde*: til *Mandø By* in VSV5S.; til *Mandø N. Landkant* VSV2V.; til *S. Hoveds* Pynt paa *Fanø* in VtN.; til *Esbjerg Klint* in NVtN.; til *Darum Kirke* in N.; til *V. Vested* in StV5S., $\frac{1}{4}$ Mil stift. Maalt udi *Ø. Vested* fra vort forrige Maal fra Ledet til imod *V. Vesteds Kirke* in SV5V., kørt 60 Kl. Sl.; her tværs fra os 150 Fv. in NV. ligger *S. Farups By*. Nok kørt til *V. Vesteds Kirke* 45 Kl. Sl.

Afpejlet fra *V. Vesteds Kirketaarn*: til *Væding*³⁾ *Kirke* in StO2S.; til *Røms* norderste Huse in SVtS.; til *Mandø Kirke* in SVtS2V.; til *S. Hoveds* Pynt paa *Fanø* in VNV3N. Fra *V. Vesteds Kirke* in StV3V. dicht ved Stranden ligger *Ballum Kirke* uf. 3 Mile herfra. *V. Vesteds Kirke* ligger $\frac{1}{8}$ Mil oppe fra Stranden, og fra Strandkanten over til *Mandø* holdes 1 Mil stift.

250 Fv. in OSO. fra *V. Vesteds Kirke* maalt imod *Væding Kirke* in S. igennem *Rojet*⁴⁾ *By* til tværs for *Væding Kirke* 80 Kl. Sl. Kørt saa igennem *Høgsbrou By* lige frem 35 Kl. Sl., saa til *Rejsby* til tværs for Kirken 50 Kl. Sl.

Onsdags Aften Kl. 9 losseret ind hos Hans Andersen, Sognefoged i *Rejsby*, som er paa *Hasle*⁵⁾ *Hus* Gods, og vilde derfor intet være os nogen Skyds gestændig, uden viste os fra sig til *Riber Hus* Tjenere, og som vi der i Byen fandt nogle af dem, fik vi Skyds af dem efter Amtmanden hs. Exc. Ordre.

8. August. Afpejlet fra *Rejsby Kirketaarn*: til *Mandø Kirke* in VNV3N.; til *Røms* norderste Huse in VSV2S.; til *Rømø Kirke* in SV1V.; til *Ballum Kirke* in SSV., uf. 2 Mil; til *Brøns Kirke* in S., $\frac{1}{2}$ Mil; til *Skjærbæks Kirke* in StO., 1 Mil stift; til *Væding Kirke* tilbage in NVtV3N.; til *V. Væding*

¹⁾ Mejlby. — ²⁾ N. Farup. — ³⁾ Hviding. — ⁴⁾ Rodhede. — ⁵⁾ Haderslev.

[sc. V. Vested] *Kirke* tilbage in NNV5N.; til *Ribe Domkirke* tilbage in NNO. Her fra Rejsby Kirke tværs over Landet til Stranden $\frac{1}{4}$ Mil stift.

Maalt og kørt fra Rejsby til midt i *Overlings By*, som er $\frac{1}{8}$ Mil fra Stranden, 100 Kl. Sl.; fra *Overlings By* tværs ned til Stranden in VtS., 42 Kl. Sl. Afpejlet her nede fra Stranden tværs for *Overlings By*; her gaar Strandens Kant langs Lands in SSO. og S. hen. Her fra tværs for *Overlings By* til *Brøns Kirke* in SOtO., $\frac{1}{2}$ Mil; og herfra til *Ballum Kirke* in StV., det over stor Bugt lige frem $1\frac{1}{2}$ Mil.

Maalt og kørt langs Stranden til tværs for *Brøns Aamynde* in SSO., kørt 70 Kl. Sl. Afpejlet her fra *Brøns Aamynde* ved Stranden; *S. Aas By* ligger her N. ved Aaen oppe fra Stranden in OtS., 300 Fv.; til *Brøns Kirke* herfra in OtN., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Mist Husum* Bondebys 6 Gaarder in S5O. Her fra *Brøns Aamynde* ud til *Røm Lands N. Pynt* in VtN., uf. $1\frac{1}{2}$ Mil.

Maalt fra *Brøns Aamynde* langs Stranden til *Mist Husum Aamynde*¹⁾, kørt 95 Kl. Sl. Kørt skraas langs op ud med Aaen til *Mist Husum Bys* sidste Hus in StV., 55 Kl. Sl. Aaen løber herfra op Sønden *Meollens Kirke*, som ligger her fra os ved *Mist Husum* op in SO5S., $\frac{1}{8}$ Mil oppe. Her fra os op in ONO., $\frac{1}{2}$ Mil, ligger *Skjærbæks Kirke* og *By*. Herfra og til *Ballum Kirke* og *By* in SVtS., holdes for $\frac{1}{2}$ Mil; mens vi gisser, at det er vel $\frac{3}{4}$ Mil derhen. Denne *Mist Husum Aa* gik dyb ud ad Stranden med Blaaler, at vi kunde ikke køre uden om den. Aaen i sig selv var med Udfald Vand en smal dyb Strøm og Blaaler begge Sider, at man kunde ikke komme nær Vandet. Her var ingen Bro, som berettes, paa nogle Mile nær op ad Landet over Aaen, og ingen Baad saa stor og dygtig, der kunde føre vor Milevogn over. Og ingen *By* var paa andre Side Aaen nembre end som *Ballum By*. Thi fandt vi nede Aaen en Mand fra Øerne kommen med sin Baad at hente Tørv, fik vi saa 2 Mand af *Mist Husums Folk*, som hjalp os med samme Tørvebaad over Aaen med Milevognen, og hjalp os paa andre Siden paa Marken at tage 2 Heste og sætte for Milevognen med al vort Pagagie paa, og det med største Hastende, saasom Vandet begyndte at flode og voxe, at vi kunde køre frem langt ude paa Stranden, mens Vandet var ude, fordi vi kunde ikke komme frem paa Landet eller i Landbredden for Strømme og bløde Grøfter. Selv gik vi til Fods barfodet, nogle Steds maatte vi spænde fra Heste først at bringe ledige over de bløde Aaer og drage Milevognen ledig over og bære Pagagien over. Maalt saaledes fra tværs for *Mist Husene* og vort forrige Maal til *Ballum By* og *Kirke* langs ad Stranden lige frem in SVtS., 153 Kl. Sl.

Torsdags Aften Kl. 8 kom vi til *Ballum By*, losseret ind hos sl. Herredsfogdens Enke *Dorthea* sl. *Jens Aagesens*, som var et meget prægtigt Lossemente, og bleve vi af samme Enke meget høflig og vel beegnet. Hans Majestæt haver selv losseret udi samme Hus tilforn. Denne *Ballum By* siges høre en dansk Grevinde til, som berettes være Admiral *Christian Bjelkes Søster*. — Hidtil haver alt været Kongens.

¹⁾ Brede Aa.

9. August. Skaffed Værtinden os Skyds. Morgenen Kl. 6 kørt fra *Ballum By*, som ligger dicht ved Stranden. Maalt og kørt langs Strands til tværs for Bondebyen *Baadshøl*, som ligger oppe fra Stranden 300 Fv., kørt did in SSV., 45 Kl. Sl.; nok kørt til tværs for Byen *Bonte*¹⁾, som ligger 100 Fv. fra Stranden, in SSV., 43 Kl. Sl.; nok til tværs for Byen *Rejsby*, som ligger 150 Fv. fra Stranden, in SSV., 35 Kl. Sl. Nok kørt langs Stranden til tværs for Byen *Kaalby*, som er inalles fyrstelig og ligger tværs fra Stranden oppe 100 Fv., kørt in SSV., 30 Kl. Sl. Afpejlet her tværs ud for *Kaalby*: ud til *List Lands N. Ende* in VtN., uf. 1½ Mil. Maalt til tværs for *Jeropsted*²⁾ Kirke og By, hvilken By og alt er fyrsteligt, saa nær som en Gaard er Kongens, og ligger fra Vandet oppe 300 Fv.; maalt in SSV., kørt 55 Kl. Sl. Her ved *Jeropsted* var det, at de 8000 Mand blev udskibet³⁾. Fra *Ballum Kirke* og hid indtil haver vi kørt langs Stranden in SSV. Afpejlet her fra *Jeropsted Kirketaarn*: tilbage over Land til *Ballum Kirke* in NtO.

Maalt og kørt fra *Jeropsted Kirke* langs Stranden imod *Højer* til *Emmele Kløv*⁴⁾ *By*, som ligger tæt ved Stranden, kørt in StO. og in SSO., 103 Kl. Sl. Denne *Emmele Kløv By* er halv Kongens og halv Fyrstens; her ligger 4 Smakker udenfore. Maalt til *Emmele Bys* sidste Ende 30 Kl. Sl. Kirken ligger midt fra Byen op in Ø., ⅓ Mil op fra Stranden. Maalt langs Lands til *Højer By* in SSO., kørt 60 Kl. Sl.; kørt skraas op til Kirken, 8 Kl. Sl. Afpejlet fra *Højers Kirketaarn*: til *Jeropsted Kirke* in NtV.; til *Ballum Kirke* in N.; til *Emmerslev Kirke* in N5O.; til *Trøjeborg Herregaard* in NO3N., ½ Mil; til *Vistby*⁵⁾ Kirke in NOtO., ½ Mil; til *Daller Kirke* in Ø., 1½ Fjr. Mil; til *Tonderen*⁶⁾ Stads Kirke in OSO2S., holdes for 1 Mil; der imellem begge de Kirkerne ligger *Herregaarden Schackenburg*, herfra in OSO5S., ¾ Mil; til *Meltonder*⁷⁾ Kirke in OSO8S., ¾ Mil. Strandkanten gaar her langs forbi *Højer* imod Bugten ud for *Tonderen*, gaar herfra langs in SSO., uf. 1½ Fjr. Mil. Til *Jordsand Huse*, som er 2^{de} Huse paa en Holm, som ingen Folk bor udi om Vinteren, uden aleneste om Sommeren, strækker sig herfra og did in NV5V., det lige imod *List Land*. Til *Rekelbøls*⁸⁾ *Stjert* herfra in SVtS3S., uf. ¾ Mil, det gaar ud over Bugt og Fjorden og Dybet, som løber ind til *Tonderen*. Renden gaar her tværs udføre, nær ud med Landet, 100 Fv. bred og ikkun 1½ Al. à 1 Al. à ½ Al. dyb med laveste Vande; og samme Rende løber hen ud til *List* og S. for *Jordsand*, og tværs for *Jordsand* er Dybet 10 à 12 Fv. dybt.

Maalt fra *Højer Kirke* imod *Tonderen Stad* igennem NO. Ende paa *Bønnerby*, kørt 165 Kl. Sl.; til *Møgeltønder Kirke* 40, til *Schackenburg Herregaard* in NO. 10, til *Tonderen Stad* 110. Fredags Aften Kl. 8 losseret ind i *Tonderen* udi *Hamborger Herberg* hos Værten *Hendrik Simonsen* ved *Torvet*.

10. August. Ladet udcopie Kongens medgivne Rejsepas og paa Tysk om-

1) Buntje. — 2) Hjerpsted. — 3) Jfr. Tidsskr. f. Sø. 1916, S. 103 ff. — 4) Emmerlev Kleve. — 5) Visby. — 6) Tønder. — 7) Møgeltønder. — 8) Rikkelsbøls.

sætte og ladet skrive en tysk Supplik og indleveret paa Slottet til højvelb. Hr. Amtmanden og anholdet om at faa nyde fri Skyds paa det fyrstelige, som vi haver paa det kongelige; fik strax Brevene tilbage igen paaskreven og remitteret til hans fyrstelige Durchlauchtighed selv at resolve.

11. August (Søndag). Efter Prædiken skreve vi vore Forretninger.

12. August. Skrev vi med Posten til Borgemester og til Byfogden i Skauen, at de vilde skrive os Svar til Fedder Lund i Højer. Ditto skrev Jens til Køge til Bente, at hun skal skrive os Svar til Tonningen, mens jeg skrev intet denne Gang hjem.

Saasom kunde ingen Befordring faa her paa det fyrstelige, hyrede vi 3 Heste, at køre os tilbage igen til Schackenborg, som er paa Kongens Grund, kørt 1 Mil, betalt dem 1 Rd. Fik saa paa Schackenborg 4 Heste og en Vogn ved Meltønder Kirke, som skal skydse os fri efter Ordre 3 Mile Vejs hen.

Kørt saa fra *Meltønder Kirke* imod *Rodtbøl*¹⁾ langs Vejen, som gaar i mange Bugter, til *Rodtbøls Dige*, som er det første Dige, kørt 186 Kl. Sl., afgaar for krum Vej de 46, bliver igen at regne til ret Vej 140 Kl. Sl. Her begyndes *Nordfrisland*²⁾. Kørt langs Diget over en lille Slys og 3^{de} store Slysser in SVtV., 8 Kl. Sl.

Afpejlet tilbage igen til Højer Kirke, som gaar noget inde over Landet langs Lands in NtV.; til Meltønder Kirke in NO.; til Tonderen Stads Kirke in ONO2O., Strømmen gaar her op in SotO. inden for Diget og ud forbi Højer in NNV. og NtV.; til *Rodenæs Kirke* in VtS2V., 1½ Fjr. Mil; til *Ny Kirke* herfra langs et Stykke over Diget in SSV2V., ¼ Mil; til *Aabentoft*³⁾ *Kirke* in O5S., ½ Mil. Her beset disse *Rodtbøls Slysser*, som nu er udi Arbejde at opbygges paa ny igen. Mesteren, som bygger disse Slysser, er en ung Karl paa 40 Aar, hedder Johan Andris, gebørtig in Risseomor⁴⁾, han tog os med sig, og med en Baad fore vi ind udi alle Slysserne at bese dem, de vare meget kostbar bygte, med 3 Tomme Ege-Planker under og over og paa alle Sider beklædte, meget tæt sammenfuget, med Bøge Bundstokker, grønne og meget stærke, 1 Kvarter nær hverandre, Opstandere af frisk Egetræ, stod en paa hver Ende paa Bundstokkerne, og Overtræ af Egetømmer oven paa hver to Opstandere; dette Tømmer var mest 3 Kvarter tykt i hver Kant og 4kantigt. Diget var højt efter Vaterpasset 11 Alen; ovenpaa, som Vejen gik langs ad, bredt 6 Al.; under i Grunden bredt med Jord tilfyldt, paa begge Sider skraas op tilfyldt, var vel 30 Al. Disse Slysser synes være et stort kostbare Værk, og berettes, at hver Slysse koster over 15000 Rd. Udi hver Slysse hænger 4 Halvporter, som Vandet, naar Floden kommer, selv

¹⁾ Rudbøl. — ²⁾ Om topografiske Enkøtheder paa J. S.'s Rejserute langs Marskdigerne jfr. *Eckermann*: Die Eindeichungen von Husum bis Hoyer. Med meget oplysende Kort. (Z. f. Schl. Holst. Lauenb. Gesch. Bd. XXI, 1891). — ³⁾ Aventoft. — ⁴⁾ Risum Moor, „med hvilket Navn især de fire Geest-Sogne: Nybøl, Dedsbøl, Lindholm og Risum kaldes“ (Pont. D. Atl. VII, 333).

slaar til, meget tæt fugede, og naar Ebben gaar ud igen, at Vandet udentils falder fra, saa trænger Vandet, som indentils er og af Landet haver derigennem sit Udløb, Portene selv op igen og flyder ud. Portene staar paa meget store Kobbertappe udi Kobberpander, og oventils med store Jærntapper.

Kørt saa til den 5^{te} og sidste Slyssen paa dette Diget, som strækker sig hid til in SVtV. og NOtO., kørt 6 Kl. Sl. Kørt fra Rodtbøl Slysdige og langs ved det inderste Landdige in SV. og saa in V. og saa in VNV. til Strandkanten, som Digerne sammenløber, kørt 157 Kl. Sl. Afpejlet her fra Diget tilbage igen til Rodtbøl til Smakken, der laa tæt uden ved Diget hos Slysserne, in OSO.; til Tonderen Kirke in O2N.; til Højer Kirke in NNO5N., her uden ved Diget og Landodden over Strandbugten hen; det yderste Diget løber hen in NO., $\frac{1}{8}$ Mil. Og siden derfra er Vinklen hen in OSO. til Rodtbøl. Afpejlet langs Stranddiget for os hen til *Horsbøls Kirke* in SSV5S.

Efter forrige Strækning kørt langs Diget in SSV5S. udi Mørket til Horsbøl Kirke, kørt 222 Kl. Sl. Kl. 10 om Natten fik vi Lossemente hos Præsten Jeronimus Graff i Horsbøl om Natten; denne Horsbøl Kirke ligger nede ved det yderste Diget.

13. August. Morgenen Kl. 5 kørt fra Horsbøl med samme Schackenborger Skyds, kørt langs paa Diget ud in SSV. og in S., 98 Kl. Sl. Afpejlet her fra Diget paa en Vinkel her ved Strandkanten: tilbage til Horsbøl Kirke inde over Diget over Land in N.; til *Emmesløv*¹⁾ Kirke her tværs op i Landet in ONO5N., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; herfra langs frem ad Diget in SOtO., det lige imod en Huk af Diget over en stor Bugt; til *Førder Lands S. Kirke* af de 3^{de}, der er paa Landet, in SV5S.; til *Garenspil*²⁾, et Ejland, StO2S., $\frac{1}{2}$ Mil; til *Nørtorp Holm* in S5V., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil.

Maalt og kørt til ret ud for Bugten for Diget 100 Kl. Sl., nok ud til Digeshukken, kaldes SV. *Hjørne*, kørt 68. Afpejlet her fra SV. Hjørne paa Diget: tilbage til forrige Digeshuk in NVtV.; og herfra gaar ud ad Krogen langs ad Diget in NtO., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Garenspils By* in VSV3V., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Dispel*³⁾ Kirke et Stykke langs inden for Diget in O5S., $\frac{3}{4}$ Mil; til *Faaretofts*⁴⁾ Huk her paa Landet, er en Udhuk og Dige in S. hen, 1 Mil, det gaar over V. *Marskland*⁵⁾, som ligger her midt imellem i Bugten. NB. Udfor forskrevne Dige er et mægtig Flak ud med grønt Forland. Nok kørt lige frem til *Nye Slys*, 70 Kl. Sl.; nok kørt til *Dispel Kirke* og Dige, 69; her forlod Skydsen vos, vi havde fri fra Schackenborgs Herregaard og Slot og vilde ikke køre længer. Her var det knapt, vi kunde faa nogen at hyre paa dette fyrstelige, og efter lang Omløben fik vi paa Sidsten 2 Par Heste og en Vogn at køre for os til *Okholm*, som er dansk . . . , skal de have 2 Dlr.

Afpejlet her fra *Dispel* 100 Fv. in SV. fra Kirken paa Diget: til *Lindholms*

¹⁾ Emmersbøl. — ²⁾ Galmsbøl, i nuvær. Mariekog. — ³⁾ Dedsbøl. — ⁴⁾ Faretoft. — ⁵⁾ Den vestl. Del af Dagebøl (Pont. D. Atl. VII, 341).

Kirke in OS05S., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Ressum*¹⁾ *Kirke* in S0tS3S., $\frac{1}{4}$ Mil; til *Nybøl Kirke* in NO., $\frac{1}{4}$ Mil.

Maalt her fra Dispel Dige Indvinkel langs Diget ud lige imod *Faaretofts Huk* over en stor Bugt og Vinkel in SVtS2S., kørt 42 Kl. Sl.; nok kørt langs Diget in SO., 23 Kl. Sl., nok langs Diget ud til tværs for *Ressen*¹⁾ *By* og *Kirke* in SVtS., 18, nok til midt over Ny Vents Slys 65, nok til midt over en Slys 10, nok til *Ny Dige* 30 Kl. Sl.

Afpejlet tilbage langs over Diget til Dispel *Kirke* in NNO.; og saa fremdeles lige frem ad inderste Diget in SSV., kørt 28 Kl. Sl.; herfra gaar inderste Diget lige frem in SO5O. Forlandet er her bredt uden for det yderste Diget 500 Fv., det in NV. og V. og SV. Nok kørt langs Diget 20 Kl. Sl.; her er *Faartoft Kirke* 100 Fv. in S. fra os. Nok kørt lige frem 58 Kl. Sl., nok langs Diget in StV. til Kongens første Gaard, som Krøgeren Pay Paysen bor paa, 25 Kl. Sl.; nok in SSV. langs inden Diget i Mørkningen til Diget igen 25 Kl. Sl.; nok langs paa Diget i Mørket in . . . til tværs for *Okholms Kirke*, som er fra os 350 Fv. oppe, kørt 65 Kl. Sl.; kørt saa tværs fra Diget i Mørket til Kl. 10, kom til Gaarden *Okholm*, kørt 9 Kl. Sl.; Kirken ligger lige her op fore endnu vel 8 Kl. Sl.

Tisdags Aften losseret ind hos Digefogden Bone Retloffsen, som er paa Kongens Gods.

14. August. Regnveder ganske Dagen, bleve vi stille og skrev paa vore Forretninger. Kom did til os Assessor Antoni Clemens og Landskriveren Lorentz Jædtzen i Bredsted, som Commissionsvis med Digefogden og flere forstandige Mænd fore ud, med en Smakke med højt Vand at bese en Plads, som de agter at kunne indhegne med nyt Dige, og siger om det bliver indhegnet, kan Kongen vinde saa megen Jord som et helt Grevskab stort.

Hos Digefogden Bone Retloffsen befundet dette Bredstedske Maal, som der bruges: 1 Ruten til 8 Alen, gør vort danske Maal $7\frac{1}{2}$ Al. og 4 Tom. langt, og Diget som de agter at gøre her ud for *Okholms Land*, skal gaa fra *Mortens Vejle*²⁾ ud in SV. til en lille Græsland, som høstes Hø paa, kaldes *Løndinge*³⁾ *Land*, er og Kongens. Til samme *Løndinge Lands* NO. Side snart in Midten, dog nembst den SO. Ende, siger Digefogden samme Dige skal bedrage sig til 300 Ruten, og 1 Ingeniørs Rute er 8 Hamburger Alen, og 6 Hamburger Alen gør 5 Brabrantske Alen. Dette *Løndinge Land* er en Græsholm, staar nu Høstakker paa, og er smal og aflang, in NV. og SO., og ved SO. Ende er en Græsholm, kaldes *Sydhjørning*⁴⁾, og ved NO. Ende er og en Holme af Vandet afskaaren og er indberegnet i med *Løndinge Land*.

15. August. Fra *Okholm* med fri Skyds Morgenens Kl. 5 og kørt tværs ud til Diget til vort forrige Maal. Maalt og kørt langs Diget til Hjørnet in S5V., kørt 15 Kl. Sl. Fra Hjørnet til *Morten Vejle* og *Hukke Dige* in SO.

¹⁾ Risum. — ²⁾ Wehl, et Sted, hvor Stormfloden har gennembrudt Diget og bag dette dannet en dyb bundløs Dam. — ³⁾ Lündiger Lund (jfr. Eckermann S. 203). — ⁴⁾ Südhörn (Eckermann S. 203).

over Bugt, kørt 25 Kl. Sl.; nok langs Diget til *Syd Vents Vejles* Udhuk over Bugt lige imod *Bredsted* in SO50., kørt 23 Kl. Sl.; nok langs Diget lige frem til *Gadbors Vejle* 18 Kl. Sl.; nok langs Diget op i Krogen in OtN., 34 Kl. Sl.; derfra langs Diget til *Stærtbøllings*¹⁾ nye Inddige, kaldes *Stærtbøllings Kog*, in S0tS., kørt 10 Kl. Sl. Afpejlet langs Diget til *Langehorns Kirke* og By in ONO., $\frac{1}{4}$ Mil knap.

Maalt og kørt lige frem ad Diget in S0tS. til sidste Ende paa *Stærtbøllings nye Kog*. Her maalt Diget tværs over: er ovenpaa bredt 2 Fv., og under bredt og tykt 10 Fv., indentils temmelig stejl op 4 Fv. højt, udentils skraas udføre til Strandkanten, alt med Halmmaatter vel bedækket med Halmbaand over og med Behændighed og en Naal eller Instrument dertil med Enderne igennemstukne ved udi Klejen, som holder dem altid faste; derpaa køres og rejses uden Skaansel, saasom der er ellers ingen Vej uden langs oven paa Digerne, for paa den ydre Siden er Havet og blød Klej Grund, at ingen kan køre, og indenfore er dybe Grøfter.

Afpejlet her fra Dighjørnet og Enden paa *Stærtbøllings nye Kog* tværs over en udiget Kog og Indbugt, kaldes *Fru Mettes*²⁾, til et Diges Udhuk, kaldes *Borlum*³⁾ *Hjørne*, som er her tværs over in SSO2S., uf. 200 Fv., det lige imod *Høg Hertzsteds*⁴⁾ spidste Kirke. NB. Her er sidste Ende paa *Stærtbøllings nye Kog*, som er uf. 300 Fv. bred; kørt nu her tværs op langs Diget paa *Stærtbøllings Kogs* sidste Ende op imod faste Landet op in ONO. til øverste Ende paa dette Dige, er 17 Kl. Sl.

Fra *Borlum Dighjørne* kørt langs Diget til *Borlum Sils*⁵⁾ *Slys* uden over noget Bugt, det in SO50., kørt 50 Kl. Sl. Afpejlet her fra Sillet eller Slyssen til *Hardstedigers*⁶⁾ *Dighjørne*, som her langt over Bugten er over $\frac{3}{4}$ Mil hen in S5V.

Maalt og kørt fra *Borlumer Sils Slys* langs Diget til *Bredstenger*⁷⁾ *Kog* in SO50., kørt 23 Kl. Sl.; nok kørt langs Diget til tværs for *Bredsted* in SSO., 20 Kl. Sl. Kørt saa tværs op fra Diget igennem en Bom og op til *Bredsteds Bys* første Huse, 30 Kl. Sl. Kom vi til *Bredsteds Værtshus* og for-tøvede der 2 Timer, til vi fik ny Skyds, som Hr. Assessoren Antoni Clemens os forskaffede udi Landskriveren Hr. Lorentz Jædtzens Absentz; kørt saa ned igen til Diget til vort forrige Maal. Maalt og kørt saa langs Diget in SSO., 21 Kl. Sl., nok kørt in S0tO. 6 Kl. Sl., nok in StV. og over Bugt 55 Kl. Sl. $\frac{1}{4}$ Mil NV. fra *Bredsted* ligger *Borlum Kirke* ved *Fru Mettes Gods*; in SSO., $\frac{1}{4}$ Mil stift fra *Bredsted* ligger *Brekum Kirke*.

Maalt og kørt langs Diget in SSO. og SO. 9 Kl. Sl., nok in SSO. og StO. 20 Kl. Sl., nok in SV. 38 Kl. Sl., nok til Hukken paa *Hartstediger Dige* in VNV., 26 Kl. Sl.; her gaar Hukken omkring rundagtig om in VSV. og SV. Afpejlet herfra ud til *Jakobs Hallig Hus* in V., 500 Fv., over Vandet ud til Øen. Nok kørt langs Diget til tværs der, som er et Risgærde udi Vandet

¹⁾ Sterdebøl. — ²⁾ Pont. D. Al. VII, 415: Ebøl el. *Fru Mettes Kog*; jfr. Eckermann S. 205.

— ³⁾ *Bordelum*. — ⁴⁾ Maa være „Høje“ Hatsted (Pont. D. Atl. VII, 794). — ⁵⁾ Siel o: Sluse.

— ⁶⁾ Hatsted Kogs. — ⁷⁾ *Bredstedinger*.

sat her fra Diget ud til Øen Jakobs Hallig til at samle Slikgrunden i Hob med, som er over til Øen herfra 300 Fv., kørt 16 Kl. Sl.

Maalt og kørt langs Diget in S. 20 Kl. Sl., nok til Digejhjørnet in SV. 6, nok langs Diget in StO. til 2 Slysser 30, nok langs Diget lige imod *Husums* yderste Landhuk in SSO50. 15, og paa Halvvejen var en Slys, nok langs Diget in Ø. til en Dige-krog 27, nok her fra Dige-krogen og langs uden for Diget imod Husum By in SSO20., 33 Kl. Sl. Her kørt tværs over Diget. Kørt saa inden for Diget in SSO. i Bugt til Enden paa Diget 45 Kl. Sl., og for krum Vej afgaar 10 Kl. Sl., bliver til Diges Ende 35 Kl. Sl. Nok Vejen over Land til imod Husum By over Gjestland, som er højt og ingen Diger er, først til *Skobøl Kirke* 60 Kl. Sl., nok til der Husums Diges første Ende begyndes for *Porrum*¹⁾ Kog, kørt 32 Kl. Sl., nok til *Husum Stadsport* 75 Kl. Sl., og kørt langs ad Husum N. Gade til Raadhuset paa Torvet.

Kl. 8 Aften lossere ind i Værtshuset næst ved Raadhuset hos Gæstgiveren Gert von Holten.

16. August. Saasom hs. fyrstl. Højhed²⁾ selv var der til Stede og havde ladet sig hyllige igaar, som var d. 15. Augusti, gik vi op paa Slottet, der mangfoldige af Landets Indbyggere og Sollicitanter vare forsamlede inde paa en stor Sal, som Hr. Secreterer og Geheimeraad *Wedderkopp*³⁾ stod ved et Bord og tog imod alle Suppliker og igennemlæste dem og gav strax derpaa Resolutioner; leverede vi og hannem vor Supplik, som Hr. Amtmanden i Tonderen havde paaskreven og remitteret til hs. fyrstl. Durchlaughtighed selv, med hosfølgende Kopi af hs. kongl. Majtts. allern. medgivne fri Rejsepas paa Tysk udsæt. Naar han samme Breve havde læst, leverede han os dem igen og sagde: Naar hs. Maj. skrev Fyrsten til og begærede noget, saa fik han det. Som vi formærkte, vi havde ingen Befordring af dem at forvente, gik vi saa ud om Husum Stads østre Port, og maalte Gaden fra det yderste Hus indad.

Længden: fra yderste Hus til østre Stadsporten 34 Stok, fra Ø. Port til Klosteret 144, fra Klosteret til tværs for Kirketaarnet 146, som gaar in ONO. og VSV. til sidste Kant ved Torvet nær ved Raadhuset; nok lige ned in V. over Torvet 68 Stok, nok lige frem in V. til Klæ Kulen⁴⁾, som er yderst i Byen, 70 Stok.

Bredden: fra nordre Port langs Gaden til tværs for Slottet 100 Stok, nok til midt for Torvet 80, nok ned til Skibsbroens Kant og Havn 40.

Gik vi saa op i Husum Kirketaarn, og øverst i Taarnet hænger 3 store Klokker. Siden gik vi op paa øverste Spiren, som er ovenpaa stumpet og bredt som et Ølkar paa 10 Tdr. stort, med 5 Al. højere Pillere op, hvorpaa hænger to maadelige Slagklokker, den ene under den andre; den øverste er størst og slaar Timeslagen, den nederste er mindre og slaar Kvarteren; oven over Klokkerne er overdækket med Bly og alting vel med Bly forvaret.

¹⁾ Porren, — ²⁾ Hertug *Frederik IV*, som d. 27. Dec. 1694 var fulgt efter sin Fader *Christian Albrecht*. — ³⁾ Holsten-Gottorpsk Minister (1637—1721), ivrig Fjende af Danmark. —

⁴⁾ Pontoppidans Kort (D. Atl. VII): Kleykuhlen, o: Lerkulen.

Hos de 2^{de} øverste Slagklokker højest op i Spiren afpejlede vi: til *Skobøl Kirke* in NVtN.; herfra og N. for Aaen strækker sig ud til Rejden in VtN., 1¹/₂ Fjr. Mil, og det lige imod midt paa Ejlandet *Strand*¹⁾); mens herfra og ned til dette Lands Strandkant er ikkun ¹/₄ Mil; til *Strands* Lands Sydkant in V., 1 Mil knap; til *Ejdersteds* Lands yderste N. Kant in VtS., 2 Mil el. mere; til *Tønninger Stad* over Land in SVtS., holdes for 2 holsteinske Mile. Denne Kirkes Højde: talte alle Trappetrin op, baade Sten-Trappetrin, saa vidt Taarnet op gaar, saa og Stigetrin op ad Spiren, vare inalles 255 Trin.

17. August. Udi Husum fik vi begge Breve fra vore Hustruer, vare afgangne fra Køge d. 10. Augusti og komne til Tonderen, efter vi rejste derfra, og vor Vært Hendrik Simonsen i Tonderen sendt dem efter os til sin Svoger, Klokkengieteren i Husum.

Ditto Middagstid fik vi 2 Par Heste at hyre, som skal køre for os til Tønning Stad, som holdes for 2 Mil, skal have 2 Dl. 2 Mk. dansk. Maalt og kørt fra Husum Landvejen imod Tønning Stad til midt for *Witswort Kirke*, som ligger tværs fra os in VNV., 400 Fv.; kørt hid til 295 Kl. Sl., afgaar for krum Vej 25, bliver netto 270; nok kørt fremdeles til Bugten paa *Ejderstrømmen*, som kommer her ned fra *Frederikstad*, kørt 60 Kl. Sl. Afpejlet Frederikstad herfra in OSO50., fra os ¹/₂ Mil. Ejderstrømmen løber i Bugter hen op til Frederikstad; til Staden *Lunden* in StO.; til *Oldenswort Kirke* in V. 1¹/₂ Fjr. Mil; til *Rode Spicher*²⁾ kørt 80 Kl. Sl., nok langs ud med Strømmen 30, nok til Oberst Henschens Gaard *Houborg* 70, nok til *Tønning Stads Revelin* 25, saa over Revelinen og Broen ind til Stadsbroen 6.

Kl. 8 om Aftenen lossere ind i Hamborger Værtshus ved Torvet hos Værten Jakob Lintlow, som baade han og hans Kone er danske, have tjent hos sl. Dronningen og siden boet udi København nogle Aar, før end de fløtte til Tønningen. Postmesteren i Slesviger Posthus hedder Hans Petersen; Posten ankommer fra København did om Torsdagen, afgaar om Tisdagen. Fra Tønning d. 20. Aug. skrev vi begge hjem til vore Hustruer franco Haderslev.

18. August (Søndag). Vare vi oppe i Tønningens Klokketaarn, tællt fra Jorden op Taarnets Højde; Muren op er 88 Trappetrin, der hænger 2 store Klokker, Spiren eller Træværket op 6 Stiger med 74 Trin højt op, hænger 2 Slagklokker, den største er Timeklokke, hænger øverst, den mindre er Kvarterklokke, hænger tæt under den andre; og oven for Slagklokkerne er Spiren op til højeste Spidsen nok saa høj som de 74 Trin.

Afpejlet fra de øverste Slagklokkerne: til *Husum Kirke* in NOTN., til *Frederikstad Kirke* in ONO., til *Lunden Kirke* og Stad in OtN., ¹/₂ Mil; til *Hem*³⁾ Kirke in SSO6S., ¹/₂ Mil; til *Nyen Kirke*⁴⁾ in SOTs., 1¹/₂ Mil, det imod

¹⁾ Nordstrand; paa J. S.'s Kort (Søk. Ark. Ant. Kort, I, 4) er den betegnet som „Edoms Herred“. — ²⁾ Rodenspikker, i Hemme. — ³⁾ Hemme i Ditmarsken. — ⁴⁾ Neuenkirchen.

*Møldorfs*¹⁾ Kirke, herfra 3 Mil; til *Wesselburen Kirke* in S4V., 1½ Mil; til *Heide Stads Kirke* in SO., 2½ Mil; til *Ejdersteds S. yderste Landhuk* in SSV., 1 Mil; til *Ejdersteds N. Landhuk* in VtN3N., 1 Mil, det her over Land og over lidet Bugt Halvvejen; til *Kating Kirke* in NVtV3V., ½ Mil, strax ved Bugten; til *Tetenbøl Kirke* in NVtN2N., 1 Mil; til *Kotzenbøl Kirke* in NNV., ¼ Mil stift; til *Garding Kirke* og *Købstad* in NV., 1 Mil; til *Oldenswort Kirke* in NO.

Beretning af Skipper Carsten Foch i Oldewörde om *Dybene udi Ejderstrømmen* med lave Vande: Tværs for Tonningen Stad er Ejderstrømmen dyb 3½ Fv., tværs for Lund Stad er dybt 3 Fv.; den halve Vej op imod Frederikstad er tværs over Ejderstrømmen et stenigt Rev, med lavt Vand er dybt paa 8 Fod, mens hen op forbi Frederikstad er dybt 2 Fv., og det ganske hen op oven forbi. Mens fra *Heiligeland*²⁾ ind til Ejderstrøm er Kaasen in O. og OtN. til yderste Tønden, 6 Mil; for Ejderstrømmen er 8 sorte Tønder ved den S. Side Renden, og 2 hvide Tønder paa den N. Side Renden. Fra yderste Tønden indtil Tonningen er 2 Mil. Renden gaar ned udi Bugter og er dyb ved den yderste Tønden 9 à 10 Fod med lavt Vand; Renden er bred uf. 100 Fv., nogle Steds 50 Fv. bred. Fra *Helligeland* til *Heverstrømmen* in NO., 6 Mil, til forbi *Høft Dyb*, ude er 5 à 4 Fv., inde udi er 2 à 1 Fv. dybt. Paa Husum Rejd er al Strækningen indad in NO.

19. August. Blev Fyrsten hyldet udi Tønningen Stad, skete Mønstring med Borgerskabet paa Torvet og Slotspladsen, præsenterede sig udi deres bedste Mundering, siden med Soldatesket; siden holdtes Skærmyssel bag om Slottet en lang Tid efter Middag, saa at nogle bleve med løst Krudt skudt og forbrændt i Ansigten. For samme Mønstring paa Torvet ud for vort Lossement kunde vi ingen Furmand faa, som med en Hest vilde føre vor Milevogn og Pagagie ned til Færgesteden, før end langt efter Middag fik en med en Hest ned, betalt 1 Mk. d. Ved Færgesteden bad en Færgemand os sætte vor Vogn og Pagagie i en Ever der laa, saa skulde vi komme over; siden kom en anden Færgekarl ned, som skulde føre samme Ever, med Sværen og Banden, vilde kaste Milevognen ud igen, til paa Sidsten Færgesherren kom selv ned og tvang hannem til at tage Vognen med os over; betalt for Vognen alene 1 Mk. d., for vos selv alle 3 og vort Pagagie 1 Mk. 8 Sk. d. Fore saa skraas herfra in NO. over Ejderstrømmen ¼ Mil til *Wolser*³⁾ Krughus og lossede om Natten hos Kromanden Carsten Mortensen i Mørkningen.

[Herefter følger Rejsen gennem Holsten, som bl. a. indeholder Opmaalingen af Hamborg og en udførlig Skildring af Elbens Afmærkning og Besejling, jfr. Kortet: J. S. Atlas, II, 3. Derefter tiltrædes Tilbage rejsen over Tønningen og Husum, hvortil han ankom Lørdag d. 21. Septbr.]

¹⁾ Meldorff. — ²⁾ Helgoland. — ³⁾ Vollersum.

Vesterlandene.

22. *Septbr. (Søndag)*. Blev vi ved at skrive vore Forretninger og søgte om Lejlighed at komme videre fort med ud paa Øerne.

23. *Septbr.* Fik vi en Smakskipper ved Navn Frederik Teyssen auf Silt auf Oster Ende in Morsen Caspel¹⁾, som efter Middag vil gaa med os til *Vesterlands Førde*, som holdes herfra 5 Mil. Accorderet med hannem om Fragt inalles 3 Dl. d. Kl. 1 e. M. gik vi til Sejls fra Husum Stad og nederst i Husum Aa; sejlede vi forbi Røm Slys paa Ejderstedssiden, og der tværs imod laa Porren Kogs Sil²⁾. Siden sejlet forbi *Hassel Kirke*, som laa tæt ved Vandet paa en Ort eller Nakke og ligger fra *Skobøl Kirke* af in SSV., $\frac{1}{8}$ Mil³⁾. Sejlet saa tæt forbi *Jacobs Hallig*⁴⁾ V. for hen in N., til vel $\frac{1}{2}$ Mil N. fore i Renden var ikke fuldt 3 Fod Vand, blev vi staaendes midt i Renden 2 à 3 Timer, saa begyndte Floden at komme igen. Sejlede vi saa hen in NV. og saa in V., saa in NV. til langt ud paa Aftenen i Mørket, at vi intet kunde se, kom vi igen der Renden var grund, at vi ikke kunde flyde over, lod vi saa Anker falde 2 à 3 Timer; saa kom atter Floden igen, og sejlede vi saa hen in NV., til vi kom imod *Aaland*⁵⁾, som vi udi Mørket kunde skimte, og lod vi der Anker falde i Renden med højeste Flod paa 9 Fod Vand, at forvente til Dagen kom; samme Nat blæste temmelig stærk SO.

24. *Septbr.* Morgenen Kl. 3 før Dag, saasom Ebben faldt ud, at vi havde ikke fuldt 3 Fod Vand, der vi laa, gik vi til Sejls igen og sejlede forbi *Aaland* in NV., siden in . . . til *Østerlands Førde* til Dorpet *Wik*, som er fyrstelig. Der laa mange Smakker og Bøjerter, en Del med lavt Vand paa tørre Sanden, en Del flot. Vi kom paa Grunden uf. 50 Fv. fra Landet; der kom strax en Vogn kørendes ud til os, som kørte vos og vort Tøj i Land. Dette Dorp *Wik* ser ud i alting som en liden Købstad med Købmænd, Kræmmere og alle Slags Haandværkere udi og Rebslagere; betalte samme Vogn at køre i Land 1 Mk. d.

Afejlet her fra Dorpet *Wik* paa *Østerlands Førde*: til *Halliger Lands* SV. Ende, som kaldes *Syder Marskland*⁶⁾, in SV5S., dette gaar over *Oldehørns* Pynt, som er 350 Fv. her fra Byen; til samme *Halliger Lands* NO. Pynt, kaldes *Næs*⁷⁾, in SO5O., herfra $\frac{1}{2}$ Mil; samme Land er langt 1 à $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, bredt $\frac{1}{4}$ el. $\frac{1}{2}$ Mil, og derpaa er 50 à 60 Gaarder og 1 el. 2 Kirker; til *Habel Land*, som synes herfra in SOTO., 1 Mil; til *Aaland* in OSO. til Husene midt paa, herfra uf. $\frac{1}{2}$ Mil; samme Land siges at være lidet og rundagtigt, og er derpaa ikkun 3 smaa Dorfer og en Kirke; til *Faartoft*,

¹⁾ d. e. Morsum Kirchspiel. — ²⁾ Sluse. — ³⁾ Han forveksler her aabenbart *Skobøl* og *Hatsted Kirker*; førstnævnte ligger $\frac{1}{4}$ M. SV. f. *Hatsted K.* og tæt ude ved Kysten. — ⁴⁾ Er nu landfast, men paa J. S.'s Kort tegnet som en Ø. — ⁵⁾ Øland. — ⁶⁾ Nordmarsch; S. 158—60 kaldes det rigtig *Nordre Marskland*. — ⁷⁾ *Langenæs*.

som er paa faste Landet, herfra in Ø., 1 Mil; til *Vester Marskland*¹⁾, som og er faste Landet, in OtN., herfra $\frac{1}{2}$ Mil; til *Widing Hald*²⁾ paa faste Landet herfra in NO., 2 Mil. Denne Østerlands Førdes S. Ende kaldes *Olde Hjørne*; fra Olde Hørn til en Udhuk her paa østre Side Landet, kaldes *Næsse Hørn*, in NO5N., er $\frac{1}{4}$ Mil over Bugt næst ved Næsse Hørn. Næsse Hørn strækker sig ud midt imod Widing Halts yderste Landpynt. Herfra og til Husum Stad in SO. holdes være 5 Mile efter Farvandet og Sejladsen. Farvandet gaar herfra til Husum: først in OtN., saa in Ø., $\frac{3}{4}$ Mil, siden hen op in SO. forbi Jacobs Hallig, og saa til Husum Aa in SO. Herfra og til *Rissemor*³⁾ paa faste Landet in OtN5N., 2 Mil.

Udi Wik, som er fyrstelig, hyret 3^{de} Hester og en Vogn og kørt dermed nordværts midt ad Landet til *Nibelum* paa Vesterlands Førde, som er halvt Kongens og halvt Fyrstens; betalt Hestehyre 2 Mk. 4 Sk. d. Losseret ind hos Landfogden Hans Egebæk.

25. *Septbr.* Regn og Storm for Middag. Efter Middag skaffede Landfogden os et Par Heste for Milevognen; kørt og maalt tilbage igen imod Wik, nemlig: begyndt ved Stranden, som Wiks Udskibning er og op igennem *Wiks By*, kørt 7 Kl. Sl.; fra Wiks Bys yderste Huse til *Boldiksum Kirke*, 31 Kl. Sl.; afpejlet fra Boldiksum Kirke tilbage til Wik in SOtO., til Nibelum Kirke in V5N. Maalt fra Boldiksum Kirke til Nibelum Kirke, 101 Kl. Sl.

26. *Septbr.* Fra samme *St. Johannes Kirke* i Nibelum til Byen *Goting* in VtS., kørt 30 Kl. Sl.; fra *Goting By* til tværs for Byen *Borksum* 30 Kl. Sl., samme By in N. fra os 150 Fv.; nok til tværs Skansen *Borksum* 20 Kl. Sl.; nok til *St. Lorents Kirke* 59 Kl. Sl. Afpejlet fra *St. Lorents Kirke*: tilbage til *Goting By* in SSO5O., til *St. Johannes Kirke* in SO., til *Toftum Bys* Ø. Ende in NOtO., $\frac{1}{4}$ Mil; der fra *Toftum By* paa Rad hen in NV. ligger *Klintonum By* og *Oldesum By* i en Række, som er herfra til Oldesum V. Ende in NNO5O., uf. 800 Fv. Til *Donsum By* in NV5N. maalt 50 Kl. Sl.; nok ned til Stranden V. Strandkant paa Førde Land 12 Kl. Sl.

Afpejling fra *Donsum By* til *Yttersum By* in SSV. $\frac{1}{6}$ Mil. Fra *Yttersum By* gaar Strandkanten langs hen in NtO. og in NNO. og helt hen in NO., saa alt mer og mer langvilling og rund hen til Havdiges Ende; derfra og til *Ams Digehuk* in OtN., $\frac{1}{6}$ Mil over Bugt; saa til *Rolken Landhuk* in Ø., $\frac{1}{3}$ Mil stift, det ud over 2^{de} Bugter; og forbi Kort Egum Digeland Odde, herfra $\frac{1}{2}$ Mil. Berettes: Imellem Rolken Huk og Wik er $\frac{1}{2}$ Mil, og derimellem ligger Næs Hørning.

Afpejlet fra *St. Johannes Kirke* i Nibelum til Byen Wik in OtS2S., $\frac{1}{2}$ Mil stift; til *St. Nicolai Kirke* i Boldiksum By in O2S., $\frac{1}{3}$ Mil; til Byen *Øvenum* in ONO5N., $\frac{1}{4}$ Mil; til Byen *Alkersum* in NO., $\frac{1}{6}$ Mil; til *N. Marsklands* V. Pynt in S., det imod *Hog*⁴⁾ *Lands* V. Pynt; til *Amroms* S. Pynt in SV., 1 Mil stift; til *Amroms* N. Pynt in VtN2N.,

¹⁾ Den vestl. Del af Dagebøl; if. Pontopp. (D. Atl. VII, 341) blev det ikke landfast før 1717, og paa sine Kort tegner J. S. det da ogsaa som en Ø. — ²⁾ Skal formodl. være Widing Hard: Widing Herred, hvis SV. Hjørne er Emsbøl Sogn. — ³⁾ Risum Moor (jfr. S. 148). — ⁴⁾ Hoge.

1 Mil stift; til den lange Byen *Tofts*¹⁾ Ø. Ende in NtV., $\frac{1}{2}$ Mil; til samme *Tofts* V. Ende in NNV3V., $\frac{1}{2}$ Mil, kaldes *Oldesum*; til en liden By, kaldes *Sønder Ende*, did in NVtN., $1\frac{1}{2}$ Fjr, Mil; til Skandsen *Borgsum Borg* in NV2N., $\frac{1}{4}$ Mil, det lige imod *Donsum* By, som er herfra $\frac{3}{4}$ Mil knap; til Kirken *St. Lorents* in NV., $\frac{1}{2}$ Mil; til Byen *Borgsum* in NVtV3V., $\frac{1}{4}$ Mil knap, det lige imod *Yttersum*, $\frac{1}{2}$ Mil herfra; til *Goting* By i Midten in VtS., $\frac{1}{8}$ Mil.

Afpejlet længst udi paa *Førde* SV. *Landhuk* og Ende: tværs op til St. Johannes Kirke in NO., $\frac{1}{6}$ Mil; til *Olde Hørne* in OtS., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, det gaar her over noget *Landhuk* og inden ved *Rejden Nibelum* Over; til *Husum*²⁾ *Landhuk* in NVtV., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; til *Amrom* N. Pynt in VNV2N., $\frac{3}{4}$ Mil; til *Amrom* S. Pynt in SV., $\frac{3}{4}$ Mil; fra St. Johannes Kirke ud in StV., $\frac{1}{6}$ Mil, er Skandsen og *Rejden*; for *Enden* paa Landet med lavt Vand ligger *Smakkerne* paa Grund; til *Olde Hørning* herfra langs *Lands* in O5S., $\frac{1}{4}$ Mil, det gaar noget S. for *Wiks* By; herfra og ud til *Amroms* S. Pynt in SV5V.

29. Septbr. (Søndag)³⁾. Stillede Stormen og Regnen noget. Saa snart Prædiken var ude, fik vi Skyds til *Førde* Lands NV. Ende, og følgende Landfogden *Hans Egebæk* selv med os til *Byen* . . . og skaffede os strax en Slup med 4 Mand, som strax, mens *Floden* var, førte vos over in V. til *Amrom* Lands NO. Hjørne over Vand $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil; mens vi satte vort *Pagagie* paa Landet, gik Landfogden *Egebæk* selv op til *Byen Norddorf* og skaffede Skyds, som hente vort *Pagagie* op til *Byen Norddorf*, losserede ind hos *Strandfogden* *Naman Petersen*. Ditto skaffede Landfogden vos en gammel Lods ved *Navn Ridtlof Rørden*, at give os *Underretning*.

Beretning: *Smaldiep* gaar her forbi *Amrom* Lands S. Ende 2 à 300 Fv. fra Landet forbi, er 18 Fv. dybt, og *Renden* er $\frac{1}{8}$ Mil bred; strækker sig ud til *Søs* først in SSV., mestendels ud til *Søs* 2 Mil stift, og er *Dybet* hen ud 12, 8, 7 Fv. til det yderste i *Gattet*, er med lavt Vand $2\frac{1}{3}$ Fv. dybt, og strax udenfore er 5 Fv. dybt, som *Tønden* før haver ligget, og er nu ingen *Tønde* eller *Tegn* at seje efter.

Samme *Tønde* berettes at de fyrstelige *Skippere* før selv have holdet ved *Magt*, mens nu tages til *Kongens Interesse* af hver *Skibslasts Drægtighed* 10 Sk. lybsk, og ingen *Tønde* eller *Mærke* derimod holdes. NB. Siden beretter samme *Ridtlof Rørden* os, at de fyrstelige *Skippere* endnu indbyrdes have 2 smaa *Tønder* der liggende. Dette maatte bedre forklares, før end det forebringes.

Beretter og samme *Ridtlof Rørden*, at en *Styremand* ved *Navn* *Recht Lydtson* von der *Hogt* haver gjort et *Søcart* om disse *Vesterlands* Orter og *Ejlænder* og alle *Dybder*, og samme *Cart* er holdet for det rigtigste endnu haver været gjort, og kan købes i *Holland* for 14 Sk. lybsk.

¹⁾ Toftum. — ²⁾ Hedehusum. — ³⁾ Datoerne 27. og 28. Septbr. mangler.

Smaldiep yderste Rende. Gattet paa begge Sider er med højt Vand altid tør; N. Side ved Renden kaldes *Morvatter Sand* og er altid tør; S. Side ved Renden kaldes *Jacobs Sand*, som og yderst er altid tør ind til Øen, kaldes *Norderoge*, vel $\frac{1}{2}$ Mil. Paa *Norderoge* bor aleneste en Mand. Fra Smaldiep Gat og til Helligland er Kursen in SV5V.

Indsejling af Søen: Naar man uden for Smaldiep Gat er og vil indsejle, skal man have *Pelworms* højeste Kirkespir fra sig in OtS. og det fra sig holdendes imellem begge Ogenen¹⁾, dog nembst det N. Oge.

Ved Amroms S. Pynt kommer Renden ind fra Smaldiep og ind dicht ved Landpynten ind og gør der Havn. Og Dybet i Havnen er 3 Fv. og er en skøn Havn, kan deri ligge vel 100 Skiberum, baade store og smaa, sikker for alle Vinde. Renden imellem Smaldiep og Havnen er ikkun uf. 2 Fv. dyb.

Smaldiep gaar fra Amroms Pynt og ind forbi Førde og Wik, det uf. in ONO., er dybt 8—9—7 Fv., en bred Rende. Ud for Wik er Renden hel bred, nær Landet, indtil Wiks Havn og Land 2 Fv. dyb. Østen ved Wiks Havn igger en Middelgrnd og Sandplade, under Vands, med lavt Vand 2 Fod dyb, og Sejldybet gaar paa begge Sider om. Hen op forbi Faretoft er Renden dyb af og til 3—2—1 Fv., og hen imod Jacobs Hallig er Renden ikkun $\frac{1}{2}$ Fv. dyb, som vi sejled fra Husum og hid. Mens den Renden, som gaar uden omkring samme Middelgrund, er dyb 6 à 8 Fv.

Smaldiep deler sig udi 2^{de} Grener forbi Faretoft; ene Grenen gaar dicht ved Faretoft imod Okholm; anden Gren gaar strax fra Wik af, imellem Førde og *Dagesbøl* og *Galmesbøl Hørn*, uden om Horsbøl, og uf. ud for Horsbøl deler sig i 2^{de} Deler. En Gren gaar ud imellem *Silt* og *Amrom*, som kaldes *Fortrap*, den anden Gren gaar N. hen inden for *Silt* eller *Lister Diep*.

Dybet i Fortrap imellem *Silt* og *Amrom* er ulige dybt, 3—2—4 Fv., og Renden hel bred, $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{8}$ Mil bred. Fortrap Diep gaar ind dicht ved *Silt* Landpynt med sin Rende, og en Rende gaar ind noget fra *Amrom* af. *Knip Sand* ligger der imellem in V. fra *Amrom*. Fra *Amrom* ligger *Grunderne* vel 2 Mil ud ad Søen, og yderst i Rendegatterne er 2 à 3 Fv. dybt. Og Renden ad Fortrap ind ad er Dybet 2 à 3 Fv., mindre og mere. Renden fra Fortrap ad *Lister Diep* gaar uf. $\frac{1}{8}$ Mil nær ud ved *Silts* østre Ende forbi.

30. Septbr. Morgenen Kl. 6 skaffede Landfogden Hans Egebæk os Skyds, og kørte vi ud paa *Amrom Lands* NO. Ende, kaldes *Rem Ende*. Afpejlet fra dets høje Sandbjerger 100 Fv. fra Vandet: langs ud til den S. Enden her paa Landet, kaldes den *hvide Sanddyne* og Havnen *Stener Odde* in StO4O., det ud over Bugt ganske langs *Lands* ud for Landet østentils; til *Nordre Marsklands* V. Ende in SO2S.; til Førde Lands S. Ende Kant in OSO., det imod *Nibelum Rejde*; til St. Johannes Kirke paa Førde in OtS3S., det imod Byen

¹⁾ *Norderog* og *Syderog*.

Wik, og St. Nicolai Kirke ligger der noget N. ved; her fra Rems Pynt til V. Førde Kirke in O3N. imellem begge Landene, $\frac{1}{2}$ Mil, det strax forbi Yttersum Bys S. Kant; til Førde Lands N. Kant in NO4O.; til Silts Ø. Kant og Landpynt, som kaldes *Morsum*, in NOtN.; til Silts S. Landpynt¹⁾ in NVtV., $\frac{1}{2}$ Mil; herfra og ud til *Hernumsums* tørre Sandplade in NVtV., $\frac{1}{2}$ Mil, som gaar en Sejlrende paa hver Side ind til Fortrap; herfra og ud til *Knip Sands* tørre Sandplade in SVtV., det gaar et Stykke her langs Lands.

Fra Fortrap gaar en Rende ind her imellem Amrom og Førde, med Smakker igennem at sejle med høje Vande eller Flod. Mærket Renden at finde, skal man paa Førde Vindmølle anholde, saa at Vindmøllen altid holdes en Handspik lang S. ved Førde V. Kirke.

Maalt Amrom Land, begyndt fra N. Rems Ende til midt i Byen Norddorf, 800 Kl. Sl.; fra Norddorf kørt lige frem sydværts 30 Kl. Sl.; der kørt tværs op in V. til den hvide Sanddynen, som er et meget højt Sandkletbjerg ved V. Strandkanten. Afpejlet fra denne hvide Sanddynen: tilbage til Norddorf in NO., der er Landet bredest, og er Landet der 85 Kl. Sl.; herfra langs Lands sydværts ad Strandkanten in SotS. og SO.; til Knips Sand Pynt herfra in SSV5V., $\frac{1}{2}$ Mil, som er en tør Sandrevle; til Knips N. tørre Sandpynt in VNV5N., $\frac{1}{4}$ Mil her fra Landet. Inden om Knips Sand gaar en Sejlrende *Knips Dyb* hen ind til Fortrap, som er godt Sættereri udi paa blød Grund og 2 Fv. dybt. Herfra og til *Hørnum* tørre Sandplade in NNV5N., $\frac{3}{4}$ Mil; til Silts yderste Kant og Pynt in N4V.

Kørt saa tværs ned in Ø. til vort forrige Langmaal. Maalt sydværts til tværs for Kirken midt i Byen *Næblum*²⁾ eller Middeldorfet, kørt 43 Kl. Sl., nok langs til *Syderdorf* 35 Kl. Sl.; fra Syderdorf til tværs for Havnen *Stener Odde* 30 Kl. Sl.; derfra og ud til yderste S. Landpynten, kaldes og *Hvide Dyne*, 46 Kl. Sl.

Afpejlet her yderst paa Amrom Lands SO. Kant: tilbage til Amroms NO. Landpynt, kaldes Rems Ende, in NtV., det ud over Bugt ganske langs forbi Landet; til Havnen Stener Odde her næst ved paa Landet in NNV.; til Førde Lands V. Kant in N5O., der bag om Førder Huk ligger Silts Ø. Huk; til Førde Lands S. Kant in ONO2O.; til N. *Marklands* N. Kant in O4N.; til Oland in O7N; til N. *Marsklands* S. Pynt in OSO2O., 1 Mil herfra; til Hogt³⁾ Lands NO. Pynt in SotO3O., $\frac{3}{4}$ Mil, det lige imod *Fedder Hønsing Hallig*⁴⁾, som er et Hus paa; til Hogt Lands SV. Pynt in SO2S., 1 Mil, det gaar midt imod midt paa Pelworm; til Pelworms yderste Kant in SotS. Imellem begge forskrevne Strækningerne staaer Pelworms høje Kirketaarn, herfra in SO5S., holdes herfra 2 Mil. Til Norderoge og Syderoge, begge deres Huse staaendes overet, det in SSO1S., herfra 1 Mil stift; herfra og midt imellem N. Oge og S. Oge 1 Mil; og en Rende gaar ind imellem dem til Pelworm.

¹⁾ Hørnum Odde. — ²⁾ Nebel. — ³⁾ Hoge. — ⁴⁾ En hertil svarende Ø findes hverken paa J. S.'s eller det moderne Kort; den nævnte Sigtelinie træffer Pelworms NØ. Hjørne.

Her dicht ved denne Ort og SO. Kant gaar *Smaldiep* ud til Søs in SSV. imellem Sandene, og her strax uden for Pynten er Dybet 18 Fv.

Beretning: *Hogt Land* er uf. $\frac{1}{2}$ Mil langt med en liden Kirke og 8 smaa Torper paa, kaldes Warfer. *Nord Marskland* er uf. $\frac{1}{2}$ Mil langt med en liden Kirke paa den vesterste Enden og Warfet, og er og 8 Warfer paa.

Blev Aften og mørkt, inden vi kom til Hus i Søndre Torp, losseret vi om Natten hos Kromanden Jens.

1. Oktbr. Her maatte vi bie, mens alle 13 Smakkerne fangede Øster i Havnen, tæt ved Landet til en Galliot, der laa, skulde have ind 80 Tdr. Øster; dem fangede de alle for Middag.

Imod Middag Landfogden Hans Egebæk, som stedse fulgede med os og befordrede vos, accorderede med Lodsens Ridtlof Rørden, som var Skipper paa en af Østersmakkerne, at han skulde føre vos til Østerlands Førde Huk ved Byen Wik og siden omkring Førde Land til List Land; accorderet at give hannem Fragt 4 Rd. Gik vi saa strax til Sejls fra Amrom Lands SO. Kant, sejlet lige imod Førde Lands SV. Hjørne, kaldes Olde Hørning, og paa Smakken gjort efterskrevne.

Afpejlet fra *Olde Hørnings Huk*; her gaar Landet hen op forbi Nibelum Rejde og ganske hen in VtN. ud over lidet Bugt; til Amroms S. Pynt in VSV.; imellem Amroms S. Pynt og Wik paa Førde S. Pynt holdes 3 Mil; til N. Marsklands V. Pynt in SV.

Ditto lagde vi i Land ved Byen Wik, der gav vi Landfogden Hans Egebæk Attest, hvorledes han havde fulget med og befordret os. I det samme befandtes der en anden Østersmakke, hjemme i *Borlild Marsk*¹⁾ paa Røm, Skipperen ved Navn Hans Persen Smit, accorderet Fogden Egebæk med hannem at tage os med for 1 Rd. til *List Land*.

Berettes: Holdes fra Wik til List for 5 Mil, og fra Wik til Rømø for 6 Mil. Fra Wik til Næs Hørning er rigeligen $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil og mere; fra Næs Hørning og til Rolken Huk in N2O. over stor Bugt, uf. $\frac{1}{2}$ Mil knap; derfra og til Førder Lands næste Pynt in VtN., $\frac{1}{2}$ Mil; fra samme Førde Lands NO. Hjørne til Silts Lands Ø. Pynt in NNV3N.; fra Wik og til Næs Hørne strækker sig in NOTN. Mens Sejladsen gaar uf. in NOTO., vel uden om Pynten Næs Hørning, og derfra gaar Sejladsen Ø. om Silts Ø. Pynt imod List, det in NNV., mestendels lige frem.

Afpejlet ligefor: fra *Horsbøl Kirke* og til *Førde Lands V. Kirke* er Strækningen in SVtV. og gaar langs ud ad *Fortrap Dyb* in VSV.; fra *Silts Lands Ø. Pynt* til dets S. Pynt in SV.

Berettes: Paa *Førde Land* skal være kongl. Vaaninger uf. 400; og fyrstl. Vaaninger uf. 640; paa Amrom kgl. Vaaninger uf. 60; inalles af begge Landene udsejler aarligen uf. 950 Mand Søfolk.

Tisdags Aften Kl. 9 kom vi til *List* i Land og fik Lossemente i Tolderens

¹⁾ Bolilmark.

Hus i Tolderens Absentz. Uf. 2 Timer efter vi kom i Land, begyndtes en Himmelstorm af SV. med Regn den ganske Natten.

2. Oktbr. Hele Dagen SV. Storm og Regn, indtil imod Midnat det stillede.

Saasom her paa List, som hører Kongen til, er mens¹⁾ 6 Huse foruden Toldboden, sendte vi Copier af Kongens og Amtmandens Ordre til Landfogden Torbjørn Svendsen paa Rømø og begærede, han vilde sende vos en Slup med 2^{de} Mand, som kunde fare med os ud paa Strømmene.

Afpejlet her paa List fra Toldboden: til *Jordsands* 2^{de} Huse in O7S., ³/₄ Mil stift, det gaar lige over Skibet Fransfaren, som der ligger for Anker ud paa Rejden uf. her midt imellem paa 15 Fv. Dyb. Denne Strækning til Jordsand gaar over Middelgrunden, som kaldes *Honnike Sand*, som løber med en Spids hen ud, og samme Spids adskiller begge Renderne, som løber til-sammens herfra uf. imod Jordsands N. Landpynt. Den ene Rende imellem Spidsen og Jordsands Grund løber hen forbi Højer; den andre Renden løber hen til Fortrap med en Gren, og en Gren Ø. om Førde Land ind til Wik; til Silts Ø. Landpynt, kaldes *Morsum*, herfra in S20.; til Morsum Kirke in StV.; til *Keytum Kirke* in SSV5V.; herfra saa vidt som Bugten kan synes in SV5V., og Bugten gaar dog videre bag Sandbakkerne in NV. hen op. Denne Havneviggen gaar fra Toldhuset hen op in NVtV., dog med flak Vand og grundt. Her fra Toldhuset til Holmen *Liden Albue*, til dets østre tørre Landpynt herfra in NO.

Afpejlet fra Strandkanten Ø. for Toldhuset: til *Lille Albue*, som og kaldes *Udhjørning*, som er en høj Holm af Sandbanker med Græs og Klet ovenpaa og flak Sand udenom, tør, til dets Ø. Pynt in NOtN.; til Silts Lands Ø. Landpynt in S.

Maalt fra Strandkanten og tværs op til Toldboden in NVtV., 9 Kl. Sl., til Byens V. Ende 12, til over denne Bugt eller Vigen 15.

Tværs maalt, kørt in N. tværs ud indtil NV. fra Toldhuset, saa kørt tværs over NV4N., 20 Kl. Sl.; kørt in VNV. til *Store Albue* Landkant og Dyner ud med Vigen, 35 Kl. Sl.; tværs over Store Albue til V. Strand in NVtV., 17 Kl. Sl., her gaar Strandkanten mest lige frem in SVtS., 1 Mil, til *Rode Kløvs*²⁾ høje Bjerg; og nordværts hen ad Store Albue in NOtN., ¹/₃ Mil, og siden gaar samme tørre flakke Sandkant mer og mer østlig omkring Store Albue Kanten til Pynten.

Afpejlet her fra V. Strandkanten: til Rømø Lands yderste Kant, som langt hen kan ses, in NOtN.; Grunderne og Revlerne gaar her ude ved Silt ikkun ¹/₄ Mil ude og langs ved Landet indtil *Lister Dyb*; der tager Sandrevlerne ved.

Maalt og kørt fra vort forrige Tværmaal, som var in NV. fra Toldhuset, **derfra** og langs Sandhalsen ud ad til Lille Albues tørre grønne Land in OtN.,

¹⁾ Jfr. S. 93, Note 3. — ²⁾ Den bekendte Klint paa Vestsiden af Sild.

54 Kl. Sl.; kørt langs det grønne høje Sandkletteland in OSO., 21 Kl. Sl. Maalt hen ud til yderste tørre Sandkanten in OtS., det maalt 105 Stok à 5 Al., er 250 Fv., er 12½ Kl. Sl.

Afpejlet her yderst ved tørre Sandkanten: til Toldboden in SV2S.; til Jordsands Huse in SOtO4O.; til Rømø inderste Kant in NNO., det saavidt Rømø kan synes; til Ballum Kirke in ONO4O. Herfra lige til Rømø Land imod Rømø Kirke in NO3N., ½ Mil stift. Fra denne Lille Albues tørre Sands yderste Kant hen til den Store Albues tørre Sands yderste Kant in NVtV3V., det uf. 1½ Fjr. Mil el. ½ Mil. Denne *Lille Albue* eller *Udhørnings høje grønne Land* er uf. halv saa bredt som langt.

Maalt tværs over Holmen, som kaldes *Melhøring*, til Toldhuset in NOtN., 21 Kl. Sl.; nok fra Toldhuset og ned til Havnehagens Kant, 11 Kl. Sl.

Paa List paa Kongens Grund er Toldhuset og 6 andre Huse, staar paa Rad in NVtV. paa *Melhørn List*. Paa Silt er 4 Kirker, alt fyrsteligt.

Havnen eller Rejden udfor List er nembst Tolderens 15 Fv. dyb, lige imod Jordsand og ¼ Mil op forbi 12—10 Fv., der bliver Renden smal og 8 Fv. dyb, hen til der den deler sig. Paa Middelgrunden er 2 Fv. dybt, og paa hin Side nembst Jordsand er 12 Fv. dybt. Nær ved Udhøring eller Lille Albue er 16 à 18 Fv. dybt.

3. Oktbr. Imod Aftenen vilde Tolderens Fuldmægtig Jesper med en Smakke fare til Rømø; med samme Smakke gik vi og med, og naar vi kom ud mod Lille Albue Huk, blev det meget mørkt og contrarig Vind, at vi maatte tilbage igen og kom til Toldhuset igen om Midnat.

4. Oktbr. Om Morgenen imod Dagningen gik vi igen til Sejls, og uf. om Middags Tid kom vi til Rømø og lossøret ind hos Tolderens Fuldmægtig Jesper, boendes i *Søndre Hoved* paa Rømø.

5. Oktbr. Fik vi Skyds af Landfogden Torbjørn Svendsen, og kørt her fra Søndre Hoveds By til yderste Havne Odde. Afpejlet fra det SO. Hjørnet, kaldes *Havns Odde*, som er 200 Fv. SO. fra Husene. Herfra gaar Revspidsen med lavt Vand 100 Fv. uden for tørre grønne Landpynten in SO5O. Her fra yderste Landpynten til Rømøs yderste Landpynt in NtO., vel 1½ Mil, det gaar her over N. Havn og stor Bugt; til Kirken paa Rømø in NNV2N., 1½ Fjr. Mil, det gaar langs ud imod Strandkanten, ¼ Mil knap; til *Helm Odde* Landpynt her paa Rømø in SV3S., ¼ Mil stift, det over stor Bugt og inden ved her den S. Havn; her langs ind ad Bugten in VtS., ⅛ Mil; til Ballum Kirke in O3S., ¾ Mil; til Emmerløv Kirke in SOtS4S., 1¼ Mil; til Emmerløv Kløvs yderste Landhuk in SSO., 1¼ Mil, vel 1½ Mil.

Kørt fra Havnehukken ud til *Helme Odde* in SV3S., holdes for ¼ Mil; denne Helme Odde gaar noget rundværts om. Herfra gaar Landet langs Lands hen til SV. Ende paa Rømø, som kaldes *Knud*; herfra in VtN5N. kørt 30 Kl. Sl. Afpejlet herfra og til List Toldhus in SVtV., 1 Mil; til Jordsands 2^{de} Huse in SSV3S., ½ Mil stift. Maalt og kørt in NVtN. 60 Kl. Sl.

Herfra og til List Toldhus in SV8S. Herfra og til Jespers Hus in OtS. paa Rømø S. Hoved.

Maalt her langs Landet in NtV. og in N. og NtO., 85 Kl. Sl. Herfra og til Rømø Kirke in OSO. fra os. Maalt langs Strandkanten in NtO. tværs for den N. Vindmøllen, 70 Kl. Sl.; nok kørt in NNO5O. og in NO., inalles 90 Kl. Sl.; nok kørt in NO. og ONO5N. til det NNV. Hjørne, 50 Kl. Sl.

Afpejlet her fra NNV. Hjørne paa Rømø: til *Mandø* midt paa Landet og Byen in N3O., derhen 1 Mil; til *Fanø* S. Hoved in NtV. Afpejlet nede ved Vandet: til *Brøns* Kirke paa faste Landet in Ø., her imellem holdes 1 Mil; til Kirken paa Rømø in StV.; herfra langs Lands ad Strandkanten til Rømø NO. Hjørne, det in ONO5N., uf. $\frac{1}{4}$ Mil stift.

Berettes og her i den norderste Byen *Jyver*, som ligger $\frac{1}{8}$ Mil fra Pynten oppe midt for Landet paa Rømø: at her fra Rømø Lands N. Ende dog fra Byen med alle Ebber og lave Vande ligger Sanden tør fra Rømø Land og ganske ind til faste Landet ved *Misthusum*, at man kan gaa til Landet, dog udi Slik over Skoerne. Mens her imellem Rømø og Mandø uf. midt imellem, gaar en Rende, som løber ud imellem Sandene in VNV. uf. lige ud. Samme Rende er dyb 2—4—6 Fv. af og til, uf. 200 Fv. bred. *Korre Sand* ligger yderst paa N. Siden ved Renden og er med lavt Vand tør; her fra Rømø og til *Kore Sand* er over 1 Mil. Imellem Kore Sand og Mandø er og et lidet Dyb uf. $1\frac{1}{2}$ à 2 à $\frac{1}{2}$ Fv. Renden imellem Mandø og Rømø løber ind imod Brøns paa faste Landet.

Langmaal langs Østen paa Landet: Maalt fra Rømø N. Hjørne til tværs for Smakkerne uf. in SO., 50 Kl. Sl. Kørt fra Smakkerne imod N. Vindmøllen i *Kongsmark By* og kørt til tværs for *Juvre Bys* S. Ende, 41 Kl. Sl.; her var Forlandet grønt uden for os, midt paa vel 100 Fv. bredt og spidst imod begge Enderne. Nok kørt til *Taftum Bys* S. Ende, 30 Kl. Sl., til *Bolilmarks* første Huse 20, til *Tvivlsmark*¹⁾ første Huse 35, til *Kongsmark* N. Vindmølle 25, til *Kongsmarks* første Huse og tværs for Havnen 10, til Markeskellet mellem Haderslevhus Tjenere og Riberhus Tjenere 30²⁾, nok til Kirken 36, nok til Fogdens Gaard in SSO. 26 Kl. Sl.

Afpejlet fra Fogdens Gaard, som ligger ved en Vig eller Indbugt: fra Vigen ud til Rømø NO. Landpynt NNO5N., det over Bugt ved Juvre; fra Fogdens Gaard og til Havne Odden ud for Jespers in SSO. langs Lands her fra Vigen. Maalt fra Fogdens Gaard til Commandør Jørgen Duns³⁾ Hus, det in S., 322 Stok à 5 Al., er 537 Fv., 27 Kl. Sl.; fra Jørgen Duns Hus til Jespers Hus paa S. Hoved in SO., 34 Kl. Sl.

Tværsmaal: Maalt fra Fogdens Gaard tværs over Landet in V5N. til Kletterne, 64 Kl. Sl.; nok lige frem til Vandet 25; imellem Fogdens Gaard og Vandet er 2; tværs over er 91 Kl. Sl.

¹⁾ Tvemark. — ²⁾ Rømø Nørreland hørte til Hviding Herred under Haderslev Amt, Sønderlandet derimod til Ribe Amt. — ³⁾ jfr. S. 137.

7. Oktbr.¹⁾. Fik vi af Fogden Torbjørn Svendsen paa Rømø en Smakke med Commandør Jørgen Dun og en anden Lods, og Toldskriveren Jesper følget med os, at sejle ud og befare Lister Dyb saa vel som andre Dyber og Grunder.

Indsejling i Lister Dyb: Noget N. for *Borsbøl*²⁾ By paa faste Landet er en Høj, som er den norderste Høj, og et godt Stykke S. for *Ballum* staar en Vindmølle op i Landet. Naar man kommer fra Lister Dyb og vil sejle Rømø Dyb ind, da skal man holde samme Høj en Handspik lang S. for Vindmøllen, som er in OtN. og siden ONO., indtil man faar Rømø Kirke og Rømøs S. Vindmølle overet in NtO. fra sig. Siden sejler man in NO. og NOtN. og NNO. ind til Rømø Havn.

Fra *Jordsand* af in NNV. paa Strækningen, som gaar uden om Rømø med *Havsand* . . . paa Sejldyb et ind imod Rømø er den flakkeste Steden 3 Fv. dyb, og uden og inden i Renden er dybere. Inden for samme Revle i Rømø Rende er dybt 7—8—9 à 10 Fv. Imellem Rømø og List, som er imellem *Lille Albues tørre Land* ved List og *Havsands tørre Sand* mod Rømø, er $\frac{1}{4}$ Mil knap in NO. og SV. Her ved Havsand begyndes en blind under Vands smal Sandrevle, kaldes *Simons Straale*, strækker sig skraasvis fra Sanden, det in VNV. hen ud, vel $\frac{1}{4}$ Mil stift.

Afpejlet her fra Havsands tørre Sandkant: til Lille Albues yderste Kant in StO.; til Jordsands Huse in SotS.; til Rømø S. Ende Sandhympler og yderste Pynt in OtS5S.; til Silts yderste Kant in SSV5V.

Sejlet her fra Havsand tværs over imod Silt in S., havde 5 à 7 Fv. NB. Havsand ligger tør fra Rømøs SV. Kant vel $1\frac{1}{2}$ Mil ud, mens siden nordværts ud er Landet smallere. Imellem Havsand og Rømø Land gaar en smal Sejlrrende ind for Smakker, kaldes *Blaudyb*, er med lav Vande uf. 1 Fv. dyb; er meget nyttig for dem, som vel bekendte ere. Fra Lille Albues tørre Land til Rømøs tørre Land in NO., $\frac{3}{4}$ Mil stift, det gaar over Havsands inderste Ende.

Afpejlet yderst paa S. Kanten paa *Lister Dyb* paa 2 Fv. Dyb ved Lister Dybs Indsejling: til *Rode Kløvs* yderste Kant in StV.; til *Lille Albues* yderste Kant in OSO.; her synes den haardeste Brændingen paa *Rost*³⁾ fra os in ONO., og den største Brændingen paa Rost imod Lille Albues yderste Kant in SO5O., 1 Mil, og da er Rode Kløv fra os in SSV. Naar Toldhuset kommer ud forbi List yderste Sandhympler, er det her fra os in SSO5O. Yderst imellem Rost og Havsand er Farevandet over $\frac{1}{4}$ Mil el. $\frac{1}{8}$ Mil bredt og $3\frac{1}{2}$ Fv. dybt.

Indsejling: Berettes at Farevandet af Søen gaar ind in OtN., indtil man faar Brændingen, og Toldhuset gaar ud om Lille Albue Huk. Siden sejles in OSO. til hen ind om Lille Albue Odde. *Røsten* er paa den inderste

¹⁾ Datoen Søndag d. 6. Oktbr. mangler i Journalen. — ²⁾ Baadsbøl. — ³⁾ Sandplade NV. for List.

Hjørnekant med lavt Vand tør. Mens udad berettes Revet paa Rost at være $1\frac{1}{2}$ à 1 à 2 Fv. dybt. Det smalle Sejldybet, som gaar ind imellem Store Albue og Rost, kaldes *Landdybet*, er hel smalt, 2 à $1\frac{1}{2}$ Fv. dybt.

Berlings Sand begyndes N. for Store Albues yderste Kant, $\frac{1}{8}$ Mil ude, og er smalt og ligger langs Strømmen ind, er med lav Vande tør. Et smalt *Landdyb* gaar imellem Albuem og samme Revle; den sidste og østre Ende paa Revlen slipper tværs for Lille Albues Bjergs V. Ende, $\frac{1}{8}$ Mil tværs fra. Og siden gaar en Hage ud fra Lille Albue tværs ud in NO. hen, ved $\frac{1}{8}$ Mil ud fra Landet, saa længe indtil Toldhuset kommer ud Ø. ved Lille Albues Bjerg. Siden bukker man om med Sejladsen in StV. og SSV. dicht forbi Lille Albues Pynt ind paa Rejden ud for Toldhuset paa List. Og er dybt imellem Berling Sand og Havsand tværs over Sejlrenden noget yderst ude 8 Fv. og i Midten tværs over 10 Fv., og ved sidste Ende 12 à 15 Fv.; ved Albuens sidste Ende tværs ud 18 à 20 Fv. dybt.

Afpejlet fra *Jordsands Tunges* Pynt: til Jordsands Huse in S0tS30.; til Lille Albues Pynt in VSV., $\frac{1}{4}$ Mil knap; til Store Albues yderste Pynt in VtN.; til Jespers Hus paa Rømø in NOtO50.; til Ballum Vindmølle in OtN. og nogle Grad østligere.

Berettes at *Jordsands grønne tørre Land* kan være $\frac{1}{4}$ Mil langt, det in NV. og SO., er mestendels rundt, og $\frac{1}{8}$ Mil bredt stift, med 2^{de} Fiskerhuse paa, som ingen bor i om Vinteren.

Afpejlet fra Jespers Hus paa Rømø til Jordsands 2^{de} Huse in SSV3S., begge Husene 3 Fv. adskilte. Tværs ud for Jespers Hus i Havnerenden er 4 à 5 Fv. dybt; Nord bedre er 3 Fv. dybt, og hen til Kongsmarks Havn er 2 Fv. dybt, og siden Nord bedre 1 Fv., indtil Renden slipper.

Berettes at $\frac{1}{8}$ Mil uden for Rømø Sand er 5 Fv. dybt, 1 Mil ude 8 Fv. dybt, og 2 à 3 Mil ude er 10 à 11 Fv. dybt.

Alle de Huse, som ligger S. for Kirken paa Rømø, holdes for en By og kaldes *S. Hoved*¹⁾.

8. Oktbr. Fik vi Landfogden Torbjørn Svendsens egen Smakke, som tog os ind, at føre os til *Kongsmark Havn*. Og udfor Kongsmark Havn kom os en anden Smakke om Bord af Haslehusenes²⁾ Tjenere, som tog os ind at bringe os til Mandø.

Berettes: at Dybet som gaar ind imellem *Mandø* og *Rømø*, kommer der midt imellem, dog nembst *Rømø*, og gaar ind imellem *Kore Sand* og *Rømø Knud Sand*, som begge ligge tørre med dagligs halv Tid Vande. Samme Dyb falder der yderst imellem samme Sande, mens indentils i Renden falder 3—4—5 Fv. dybt. Og deler sig en Gren ind forbi Mandø og ned imod V. *Vested* paa faste Landet; en anden Gren strækker sig ned imod *Brønse Kirke* indtil paa $\frac{1}{8}$ Mil nær faste Landet.

Flakket, som kommer ud fra faste Landet og løber ud imellem begge disse

¹⁾ Nu Østerby, Sønderby og Mølby. — ²⁾ Haderslevhusenes.

Render, den yderste kaldes *Stjert* og træffer ud in NV. fra Rømø Pynt, den ligger tør med lavt Vand; og her ind imellem Grunderne og Landene er Renderne brede vel 2 à 400 Fv.

Berettes: at Renden fra V. Vested og ud forbi Mandø skal holdes V. *Vesteds Kirke* og *Ribe Taarn* overet staaendes, det ganske hen ud forbi Mandø og ud til Rømø Jord eller Sand; dette kaldes *Mandø Dyb*. Uden af Søen kommende og Gattet at søge ind S. ved Kore Sand, skal holdes Ribe Taarn en Handspik lang S. for Mandø Kirke.

Imod Middagen arriverede vi til *Mandø Land* og fandt der ingen Mandfolk i Byen, de vare alle ude paa Fiskeri. Losserede vi ind hos Landfogden Søren Hansen, som kom hjem silde ud paa Aftenen og havde været med Garn paa Siollefangeri og berettet intet havde bekommet.

Maalt fra Vandet med halv Ebbe op til grønne Landet in V., 23 Kl. Sl., nok lige frem in V. til tværs for Kirken 30, derfra lige frem til Sandkletterne over grønt Land 10, saa over Sandkletterne ned til Strandkanten uf. 3 Kl. Sl.; siden paa halv Ebbe over Sanden ud til Vandet uf. . . .

Afpejlet fra Mandø Ø. Landkant til Rømø Huses Ø. Kant in StV2S.; fra Byens Kirke ned til Havnen og *Mandø Hoved* in OSO.

Landet er aflangt in SSO. og NNV. Fra Mandø By kørt in NO5N. til Vandet, 24 Kl. Sl.; over Vandet in NO. til *Gammel Mandø* 16, langs Gl. Mandø in NO. til Pynten 40 Kl. Sl.

Afpejlet fra Mandø NO. Pynt: til Mandø By in SV5V.; til Rømø Huses yderste Ø. Kant in StV.; til Havnen Mandø Hjørne in S.; til V. Vesteds Kirke in OtS3S., $\frac{1}{2}$ Mil imellem Landene; til Ribe Taarn in O5N.; til S. Hoveds yderste Pynt in NV5V. Dette Land er uf. bredt 20 Kl. Sl. Til Mandø indre Kant in StV5V.

Maalt tilbage langs Gl. Mandø midt ad lige frem til Pynten in SV., 46 Kl. Sl.; over Vand fra Pynt til Pynt in SVtS. 15; fra Pynten langs Mandø in S. til tværs Kirken 31; nok til dette Lands SO. Hjørne in SSO., uf. 40 Kl. Sl.

Paa Mandø er 23 Huse og en Kirke, staar sønderst i Byen; ellers kan regnes dette Mandø være langt in SO. og NV. uf. $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, og bredt uf. $\frac{1}{8}$ Mil stift.

Beretter Landfogden Søren Hansen, som er en gammel derboendes Mand og selv haver faret der for Styremand i mange Aar: fra *Rømø Knud* til *Kore Sand* er in N. uf. 300 Fv.; disse begge Sande er trinde og altid tørre, uden med Stormflod over løber. *Knud* er bred tværs over 2 Kabellængder, er 200 Fv. *Korre Sand* er bred tværs over 5 Kabellængder, er 500 Fv. Disse strækker sig ud in SV., $\frac{1}{4}$ Mil.

Imellem Kore Sand [og Rømø Knud] gaar Dybet in OtS. og er dybt imellem begge Grunderne 6 à 8 Fv., og indbedre 6 à 4 Fv., intet mindre; mens uden for Grunderne for Gattet er det flakkeste 8 Fod dybt. Fra Korre Sand til den yderste Tønde for Ribe Gat in N., $\frac{1}{4}$ Mil; den yderste Tønden ligger her fra Mandø ud in VtN., $\frac{3}{4}$ Mil, og fra S. Hoved og Fanøs Bagn

af in SV8V., uf. $\frac{1}{2}$ Mil. Fra den yderste Tønde til den inderste Tønde er in Ø. $\frac{1}{8}$ Mil; fra den inderste Tønde ganske ind til Ribe Rejde in Ø. uf. 1 Mil el. $\frac{5}{4}$ Mil. Den yderste Tønde ligger paa 4 Fv. dybt Vand, uden for alle Grunderne; den inderste Tønde ligger inde imellem Grunderne, og Grunden, som er N. ved, kaldes *Tyges Knud*, strækker sig helt ind til Sønder Hoveds Pynt; og S. ved Tønden er Flakket stort og strækker sig fra Mandø Strand af. Dybet er ikkun hel smalt imellem de begge Grunderne, 200 Fv. bredt. Imellem begge Tønderne der er det flakkeste, nemlig 2 Fv. dybt; ved inderste Tønden er 4 Fv. dybt. Indbedre imellem *Flag* og *Kjelsand* i Renden er 8 à 9 Fv. dybt indtil inden om forbi Mandø. Og siden op imod Ribe Rejde mere flak, saa at Smakkerne ved Udfald Ebbe ligger tørre paa Rejden, $\frac{1}{4}$ Mil ud fra Aagattet. Fra *Kjelsands* Ø. Ende indløber en Rende for smaa Faretoj ind til Darum Aa. Ellers gaar slet ingen Rende fra *Ribe Dyb* af paa nogen Side. Ribe Dyb inden for Tønden imod Ribe Rejde er uf. 200 Fv. bredt; Dybet uden for Ribe Tønder er, $\frac{1}{2}$ Mil udenfor Tønderne, 5 Fv. dybt, og en Mil ude 8 Fv., og 2 Mil ude, som er ved Revet, er 9 Fv. dybt; der er megen smaa sandagtig Grund for Fiskerne at fiske paa, og der gaar Landet ud af Sigte.

9. Oktbr. Morgenen før Dag fik vi Skyds og kørt fra Mandø med Udfald Ebbe paa tørre Sanden i Land. Maalt fra Gl. Mandøs S. Kant, kørt lige imod Ribe Kirke til en Rende $\frac{1}{2}$ Al. dyb, kørt over, did 120 Kl. Sl.; saa kørt lige imod V. Vesteds Kirke til grønne Landet 41, fra Strandkanten op til V. Vesteds By kørt 40 Kl. Sl. Udi V. Vested fik vi Skyds af Fogden paa Haslehus¹⁾ Gods, som skal køre for os til Ribe, holdes for 1 Mil. Losseret ind i Ribe hos vor forrige Vært Bageren nogle Timer. Imod Aftenen fik vi Skyds af Amtforvalteren, som skal køre for os til *Folling Bro*, holdes for 4 Mile. Maalt og kørt fra Ribe Bro til *Kolsling*²⁾ Kirke 260 Kl. Sl., til *Skiden Kro* 160, til *Folling Bros* sidste Ende 100. (NB. Naar vi var uf. 1 Mil fra Ribe, afpejlet tilbage til Ribe Taarn in SV5V.)³⁾. Strækningen: den første fra Riber Bro gik ud in NNO., $\frac{1}{4}$ Mil, dernæst den andre in OtN., $\frac{3}{4}$ Mil. Afpejlet derfra tilbage til Ribe Kirketaarn in SVtV. Nok det 3^{die} kørt in OtN. og ONO. til *Folling Bro*. Ud paa Natten kom vi til *Folling Bro Kro*, som ligger 400 Fv. fra Broen, lossere ind hos Kromanden, hedder Peder Sørensen.

Saasom Kromanden vidste os ingen Skyds kunne forskaffe, skrev vi til velb. Hr. Canc. Raadet Jørgen Skeel Due og sendte med Kongens Brev, sendt vor Dreng⁴⁾ til hannem om Natten til *Sønderskov Herregaard*, $\frac{1}{2}$ Mil, kom igen om Natten og berettet, vi skulde faa Skyds. Samme Dag var hans Frue død.

10. Oktbr. Om Morgenen tidlig fik vi Skydsen, som skal køre for os til *Kolding*. Maalt fra *Folling Bro* til tværs for *Sønderskov Herregaard*, 69 Kl. Sl.;

¹⁾ Haderslevhus. — ²⁾ Kalvelund. — ³⁾ Senere Indskud. — ⁴⁾ ∴ Karl.

til Pælen imellem Riberhus og Koldinghus Len, 264 Kl. Sl.; til *Onse*¹⁾ Kirkeby 111 Kl. Sl.; fra Onse Kirke til tværs for *Lerskov*²⁾ Kirke, som ligger in N. fra os 200 Fv., 175 Kl. Sl.; nok til tværs for *Åa*, 70, nok til *Hadtz*³⁾ Kirke 90 Kl. Sl.; denne Kirke ligger 400 Fv. NV. ved Byen, og lidet V. for Kirken ligger en lille Sø; Præstegaarden ligger 200 Fv. S. for Kirken, og Byen *Hadtz* ligger 400 Fv. SO. fra Kirken; fra *Hadtz* Kirke til *Koldings Port* 107 Kl. Sl.; fra *Kolding Port* til *Hamborger Herberge* 22 Kl. Sl. Losseret der ind silde ud paa Aftenen.

11. Oktbr. Saasom vi fik Kundskab, at Landstinget skulde holdes i *Viborg*, og formodede, at afdød Hans Madsens Arvinger deres drevne Proces i vor Absentz skulde komme paa Landstinget, hyrede vi en Vogn til *Varde* 10 Mile herfra efter en Procurator.

12. Oktbr. Imidlertid bleve vi og skreve færdigt de Documenter, han skulde have med sig til Landstinget.

13. Oktbr. (Søndag). Om Aftenen kom Procuratoren.

14. Oktbr. Affærdigede vi Procuratoren at rejse til Landstinget. Efter Middag fik vi Skyds af Borgemester i Kolding, som skal køre for os til *Snogehøj*, holdes for 4 Mile. Maalt fra vort Lossemente til *Koldings Ø. Port* 10 Kl. Sl., fra Porten til *Skibsbroens første Kant* og yderste *Kaasse* 36, til *Gusse*⁴⁾ Mølle 180, fra Møllen til tværs for *Touffle*⁵⁾ Kirke 60, saa til *Hønborg*⁶⁾ *Ladegaard* 110, saa til *Snoghøjs Færgested* ud paa Aftenen 102; losseret i *Snogehøj* om Natten.

15. Oktbr. Afpejlet fra *Snogehøjs Færgested*: til *Melfarts Bro* skraas over Sundet in SSO., $\frac{1}{4}$ Mil stift. Morgenen tidlig fore vi med en Baad over til *Melfart*. Afpejlet fra *Middelfarts Bro*: her langs Lands op ad Odden in NV7V., det over lidet Bugt; skraas hen til *Snogehøjs Færgeshus* in NNV., $\frac{1}{4}$ Mil stift; skraas hen til *Lyngs Oddes yderste Pynt* in NO4N., $\frac{1}{4}$ Mil knap; her langs op ad Bugten in S0tO. og OSO. og Ø., inalles $\frac{1}{4}$ Mil. Kl. 10 fik vi Skyds.

Maalt og kørt fra *Middelfarts Port* til *Kauslings*⁷⁾ Kirke in S0tO., 140 Kl. Sl.; nok til tværs for *Asperup Kirke* in OtS., 150 Kl. Sl.; *Indsle*⁸⁾ Kirke ligger N. ved *Landevejen* og SO. fra *Asperup By*; nok kørt til *Kjøstrup Mølle* 130, til *Haarup*⁹⁾ Kirke 80, til *Skovsgaard* 85, til *Rue Herregaard*¹⁰⁾ 130, til *Bondebyen Væde* 75; inalles 790 Kl. Sl.

Saasom det var meget mørkt, og vi kunde ikke komme længer, saa kunde vi og næppeste faa Lossemente for Penge; bleve saa her i *Væde By* om Natten over. *Væde Bondeby* ligger S. for *Landevejen*, uf. $\frac{1}{8}$ Mil af.

16. Oktbr. Morgenen tidlig kørt fra *Væde By* til *Svorbe*¹¹⁾ Mølle, 195 Kl. Sl.; nok til tværs for *Paarup Kirke*, som ligger tværs fra os in S., det uf. 200 Fv., kørt did 155 Kl. Sl.; nok til tværs for *Smestrup*¹²⁾ By 20; nok til 100 Fv.

1) Anst. — 2) Lejrskov. — 3) Harte. — 4) Gudsø. — 5) Tavlov. — 6) Hennebjerg. — 7) Kavelunde. — 8) Inslev. — 9) Harndrup. — 10) Ruggaard. — 11) Vid. Selsk. Kort: Sverup
o: Serup. — 12) Snestrup.

S. for *Tarup Gaard* 40 Kl. Sl., nok til *Vogens Bro* tværs for *Ons* eller *Ottense* 60, nok til *Ottense Port* 8; inalles 478 Kl. Sl. Fra *Ottense Port* til vort *Lossemente* . . . *Ottense* er en aaben By med 4 Kirker udi.

17. Oktbr. Morgenen Kl. 3 før *Dag* fik vi Skyds af Amtforvalteren, som skal køre for os til *Nyborg*, holdes for 4 Mile. Maalt fra *Ottense Port* til *Aasum Bro* 100 Kl. Sl., til *Aasum S.* ved Kirken igennem *Byen* 12, til *Rølling*¹⁾ *Bro* 62, til *Marsløv Kirke* 27, til *Langeskovs Kro* 143, til *Auerste*²⁾ *Kirke S.* ved *Vejen* 231, til tværs S. ved *Raskenborgs Gaard*³⁾ 100, til *Nyborg Bom* 83, igennem *Staden Nyborg* til *Skibsbroen* 19. *Nyborg* er en Fæstning med *Volde* om og et *Slot* paa den V. Siden inden om *Voldene*. *Husene* derpaa er mest forfaldne.

Imod *Aften* blev *Smakken* først færdig at gaa over, blev meget mørkt om *Natten* og stille *Vejrlig*; om *Midnat* Kl. 1 kom vi til *Korsør* over *Bæltet*, holdes for 4 Mile.

18. Oktbr. Morgenen Kl. 3 fik vi Skyds af *Borgemesteren* i *Korsør*, som skal køre for os til *Slauelse*, holdes for 2¹/₄ Mil. Udi *Slauelse* bleve vi længe opholdne, før end vi kunde faa Skyds, saasom der var med os i *Følge* 4 à 5 *Vogne*, som lejede *Heste* for *Penge* og gik først fort. Efter *Middag* fik vi Skyds af *Borgemester*, som skal køre for os til *Ringsted*, holdes for 4 Mile. Kørt saa til tværs for *Sor* 2 Mil, og om *Aftenen* kom til *Slaulille*, ¹/₂ Mil. Komme da i *Slaulille* udi *Moster Anna Catrines Bryllups* 2^{den} *Dag*.

19. Oktbr. Om Morgenen med samme Skyds til *Ringsted* 1¹/₂ Mil. Udi *Ringsted* blev vi og længe opholdne, og paa *Sidsten* af *Byfogden* fik Skyds, skal køre for os til *Køge*, som holdes for 3 Mile.

Kom saa til *Køge* om *Aftenen* i *Mørkningen* Kl. 6. Gud være æret for *Helsen* og beholden *Rejse*!

26. Oktbr. Rejste vi til *København*, losseret ind i *Vingaardsstrædet* udi *Stadtzius Gaard*.

27. Oktbr. (*Søndag*). Vare vi udi *Slotskirken* og hørte *Prædiken*.

28. Oktbr. Vare vi hos *General-Admiralen* og lod hannem se *Carterne*. Ditto opvartede hos *Baron Juel*.

29. Oktbr. Leverede vi vore *Breve* paa *Posthuset*, adresseret til *Postmesteren Didrik Smit* i *Aalborg*, dennem ved en *Expres* at sende til *Skauen*.

30. Oktbr. Rejste vi til *Køge* igen.

¹⁾ Raagelund. — ²⁾ Avnslev. — ³⁾ Juelsberg.

2. KATTEGATSREJSEN 1697.

Journal over vores Sejlads og Krydsninger i Kattegattet paa Søcartrejsen i kgl. Maj. Tjeneste 1697 med kgl. Maj. Fregat Frøken Elsen, med mig paatvunget den uforstandige Sø-Kaptajn-Løjtnant Peter Hiort¹⁾.

22. Maj, ved København. Kl. 4 Morgenen lettet Anker af Kbh. Red uden for yderste Tønde. Vinden var da stille Vejr, ONO., og som vi var under Sejl og Kptlt. Peter Hiort da begyndte at kommandere Folkene med Sejlene og Skibet drev ind paa *Stobertgrunden* [Stubben] paa 2 Fv., saa paa 1¹/₂ Fv., der jeg bad Kptlt., at Storsejlet maatte blive løsgjort, saa at Skibet kunde bedre anluve og holde ud fra *Stobertgrunden*, da blev P. H. vred og svared mig saa uhøflig og sagde: „Det kommer Eder intet ved“, sagde og: „Jeg vil intet høre Eders Sliddersladder her ude paa Dækket, jeg ser vel selv, hvad jeg vil gøre“. Jeg raabte til Vidne Løjtnanden, Styrmanden, Skipper og samtlige Folkene . . .

23. Maj, ved Nivaa, Pinsedag. Hele Morgenstunden smuk Mags Sejlingsvejr, VtN. og V., god Vind for os at sejle til Kronborg. Kl. 3 Morgenen Ltnt. kom ind til P. H. paa sin Køje og begærede at maatte lette Anker og sejle. P. H. sagde, de skal lade blive, indtil han selv kommer ud; altsaa blev han og liggende paa sin Køje, alligevel Ltnt. nogle Gange gik ind til ham og erindrede ham at ville sejle. Kl. 7 stod P. H. op af sin Køje, Anker let og sejlet. Kl. 7¹/₂ slet mødte os da en stræng Byge, NtV., med Regn, maatte der sætte ¹/₂ Mil uden for Humlebæk. Middagen Kl. 1 Vinden ONO., lettet og sejlet; Vinden straks sprang til OSO. med Regn Byger og Storm. Der P. H. tvært imod alles vores Raad og Vilje vilde lade løsgøre store Merssejl og andre Sejl; da maatte han nødes til at Sejlene igen dæmpe. Kl. 2 e. M. lod Anker falde der paa *Snækkestensgrunden* og havde saa nær gjort Ulykke paa en Kbhvns. Galliot, og drev dem midt fore ved Boven i høj Søgang, saa de maatte udstikke og slippe sit Anker og Tov og sejle derfra. Vinden var OSO., Storm.

27. Maj, ved Kronborg²⁾. Kl. 6 Morg. lettet Anker af *Disken*, sejlet

¹⁾ Meddeles i udførligt Uddrag efter J. S. A. IX, som tillige indeholder J. S.'s Opmaaling-Protokol fra denne Rejse. Heftet har følg. Rygtitel: „Kattegattet med Petter Jort. Han gjorde mig idel Forhindring og ingen Nytte i kgl. Tjeneste A° 1697“. — I *Fodnoterne* er der til Sammenligning anført en Del Uddrag af Peter Hiorts Journal. — Foruden Journalerne foreligger der til Oplysning om Rejsen Jens Sørensens Kladder-Journal (J. S. A. IV), som er noget udførligere end Renskriften, samt endvidere nogle Rapporter fra P. H. til Gen. Komm. (Indk. Sager, 2. Juli og 11. Aug.) og til Admir. (Indk. Sager, 16. Juli og 11. Aug.). — ²⁾ P. H.'s Journal: Kl. 5 lette jeg Anker og holdt det igennem Sundet med Krydsningen ifra den ene Val indtil den anden og flittig Lodninger, hver Gang vi lagde over mod Vallen, som continuerte indtil Kulingen [ø: Kullen], og saasom Sr. J. S. vilde intet komme paa

ud forbi Kronborg. Vi fyrede 4 Stykker. Vinden Mags Sejlingsvejr, SVtS. Der jeg nu begyndte ville lade Folkene sejle, krydse og lodde imellem Skaane og Sjælland fra *Kronborg* ud til *Kullen*, hen og tilbage tværs over, da P. H. forhindrede mig samme min Søcart's-Forretning, mig haanligen derfra viste og sagde, at han var Herre og Kommandant paa Skibet, og „jeg vil selv raade og tilsige Styrmandene, hvad de skulle gøre“, og aldeles betog mig al den Magt og Myndighed, som jeg til dette Søcart's Forretning nødvendiggen skulde bruge, med adskillige foragtelige Ord, som han lod høre. Jeg raabte atter til Vidner alle Officererne og Folket. Han efter sit eget Hoved lod sejle og krydse, mens af ingen Fundament eller nogen Nytte, og der jeg lod levere hannem mine Pejlkompasser og smaa Sandløber-Glasse til at bruge, da sagde han: „Jeg veed vel, Eder foruden, hvad jeg skal gøre, og dette Tøj foruden; og for Resten saa kærer jeg mig intet efter Eders Snak“. Altsaa maatte jeg tie og mig fra dem afsondre og af Harm og Sorrig saadant for min Besvær og Flittighed at maa lide og fra dem blive inde i Kahytten. Indtil der han Kl. 1 kom med Skibet nær at ligge imod *Svineboens* Stenrever og Skibet nærlige paa Revet havde sat bort, vi vare inde paa 6 Fv., som er dicht ved Stenrevet, og fordi jeg kom ud og advarede dem, at de i Hast fik Skibet vendt, og vi kunde se Sælhundene ligge paa Stenene noget henne ved Siden hos os. Mens der han igen saa, at vi fik Skibet vendt og kom derfra straks paa dybere Vand, da paa ny overfaldt han mig skammelig, sagde og: „Det kommer Eder intet ved, gaar ind i Eders Kahyt, og lader mig selv raade for mit Skib“, og sagde: „Jeg er Herre og Kommandant paa Skibet, og var det ikke for anden Aarsage, saa skulde jeg vise Eder noget andet; jeg haver Styrmand, sætter de Skibet bort, saa se de dertil, det kærer jeg mig intet om“. Jeg raabte alt Folket til Vidne og maatte atter gaa ind i Kahytten. Samme Dag e. M. Kl. 5, imellem *Kullen* og *Hesseløen*, tog han for sig begge mine Skrivere og bad dem, at de skulde sige mig, at jeg skulde anderledes føje mig efter ham, og svor derpaa, om saaledes ikke sker, skal der blive en Ulykke gjort, og saaledes truede mig og undsagde paa

Skansen, for han ikke maatte alene kommandere, skikkede jeg Løjtnanten til hannem og lod spørge, hvad han agte sig at foretage først, saa vilde jeg befale mine Styrmand Cour-sen at sætte. Mens straxen derefter kom han ud af Kahytten springendes og raabte og skreg: „Nu sidder vi fast, førend vi det vide!“, og skalt os alle ud. Styrmandene fik haardt Reprimande, at de ikke havde hannem tilspurgt. Hvorpaa jeg vendte ifra Landet og pejlede straxen Kuling N. og NtV. en stor halv Mil ifra os og fik 12 Fv., det var dyb, som alle Folkene saa; det var altsammen Traker [?]. Dette var om Aften Kl. 5. Derefter gik han til Styrmandene og kommanderte at sejle VtS. og VSV. an. Da jeg intet vidste udi Begyndelsen, hvor han vilde hen med denne VSV. Gang, som jeg da endelig dømte, det Haseløen var ment, og at han vilde søge Ægge og smaa Fuglenester, som han mig samme Tid om haver sagt, det udi den bedste Tid var, mens saasom jeg saa, at den VtS. og VSV. Gang ej kunde gaa for over [o: forbi] Lysegrunden, lagde jeg over med mine Styrmand at sejle SVtV. an, indtil vi var Lysegrunden for over, som jeg lod henstaa indtil Kl. 11 om Natten . . .

mit Liv. Kl. 9 Aften befalede han Styrmandene, mig contra, at de skulde sejle en anden Kurs, end som jeg med Lodningerne havde begyndt. Gik saa hen imod *Gilleleje* og satte der om Midnat. Vinden Ø.

28. Maj, ved *Gilleleje*. Kl. 5 Morgen. Godt Mags Sejlingsvejr, god Vind til *Hesseløen*, Vinden SO., da blev han med Skibet stille liggende den ganske Morgenstund, indtil Kl. 10 paa Dagen stod han op af sin Køje. Jeg spurgte ham, hvorfor vi her saa længe skal ligge og denne gode Vind forsømme; da sagde han: „Vil I tale noget, saa gaar ind i Kahytten“. Jeg indsendte Ltnt. og lod begære at lette og sejle til *Hastens Grund*; han vilde ikke, før end jeg selv maatte gaa ind og bede ham derom¹⁾. Strax efter faldt i stille Vejr, og siden Modvind, og saa en Storm af N. Vind, vi kunde ikke naa *Hesseløen* at sætte under. I første Overlægning med høj Søgang bad jeg, at han vilde lade Folkene se vel til, at Chalupen og Jollen ikke kommer til Skade for Boven i Overlægningen, eller den ganske mister, med de tvende Mand, som derudi sidder, og at Folkene maatte i Tide Baadsløberen ophale og agter paa Skibet med Stager afsætte. Dette mit gode Raad spottelig foragtede han og lo mig ud og sagde: „I tør [o: behøver] ikke tage Eder Bekymmer, vi vide nok selv, hvad vi skal gøre“. Strax vendte han med Skibet, og baade Chalupen og Jollen komme begge tværs for ved Stavnen og under Ankeret for Boven, i den høje Søgang med 2^{de} Mand udi ganske nær omkommen, med Skrig, Raab og Sorrig fik dem bjerget løs. Vinden NtO., Storm.

29. Maj, ved *Hesseløen*. Storm og høj Søgang, i Dagningen $\frac{1}{2}$ Mil in SO. fra *Hesseløen*. I Kahytten indkom P. H. da udi sit hollandske Cart med sin Passere og sagde: „Mine Styrmande ville, at jeg skulde opduve og søge Havn; mens jeg ved ikke, hvad jeg skal gøre“, og saa mig i Øjenen. Jeg tavde stille. Da indkom begge Styrmandene og begærede det samme af ham endnu, Kptlt. P. H. saa til mig og bragte mig det endnu en Gang for; da svarede jeg saaledes: „I haver taget fra mig al min Magt og Myndighed, saa at jeg ikke maa tale et Ord, uden I fortryder det ud af Eders Ærgerrighed, I haver mig foragtet og haver afvist mig fra min Forretning, at jeg skulde gaa ind ad min Kahyt, og sagt at I vil intet høre paa mit Slidder-sladder eller høre mit Sniksnak ude paa Dækket, I haver og sagt, at I alene er Herre paa Skibet; derfor ligesom I af Eders Myndighed haver det begyndt, saa maa I og drage Omsorg selv det vel at fuldende“. Da svarede Kptlt. H.: „Ja, jeg er Herre paa Skibet, og Kongen haver sat mig til Kommandant, og jeg siger dette ikke i den Mening, at jeg agter om at spørge Eder noget“. Alt dette hørte begge Styrmandene, som da stode der hos i Kahytten, saa og min Søn, som derhos var. Da med Haanden truede han

¹⁾ P. H.: . . . Sr. J. S. kom ud paa Dækket og raabte iblandt Folket: „I skal straxen lichte jeres Anker og holde ad *Haseløen*“, som jeg mig ogsaa straxen efter hans Vilje føjede og satte min Cours til samme Ø . . .

mig og sagde: „Om det ikke var for sin Aarsage Skyld, skulde jeg bitter Død vise Eder noget andet“. Og imidlertid som han saa hos mig stod og han havde befalet Folkene at løsgøre Merssejlet, det imod Folkenes og Styrmandenes Vilje, da kastede Skibet sig om paa Siden, saa at den øverste Ræling laa i Vandbrynen, saa Kptlt. H. og Styrmandene i Hast kom fra mig ud og [fik] Sejlene med Besvær dæmpet og beslagne igen. Da befalede han, at Styrmandene skulde afdreje, Havn at søge, da sejlede for de Vindt mod *Iserfjorden*; og som jeg kom oven paa Skansen og formærkte, at de ind af *Iserfjorden* vare ikke saa vel bekendte som jeg om Grunderne, der ude i Gattet ligger, dog alt hvad jeg talede, vilde Kptlt. H. ikke det allerringeste høre eller agte, uden vendte mig altid Ryggen og kærede sig intet efter mine Ord. Jeg det bitterlig fortrød og sagde: „Efterdi I alle foragter mig, saa maa jeg, som I haver sagt, gaa ind i min Kahyt“. Den gamle Styrmand svarede: „Nej, intet vil jeg foragte Eder“. Igennem Kahytfønstret raabte jeg ud til de 2^{de} Mand, som endda sade, en i Chaluppen og en i Jollen, og bad den i Jollen skulde stige ud af Jollen og ind i Chalupen, paa det han skulde ikke forgaa med Jollen i den høje Søgang, og strax derefter han det havde gjort, saa sled Jollen sine Tov i Stykker og drev fra os, med Ballast-Jærn og Knippel-Kugler udi og Redskab, drev til Land og mistes. Samme Tid og Ovendelen agter paa Chalupen sledes løs og i Stykker, og Chaluprøret i mange Stykker. Mens der jeg saa, at de med Skibet sejlede imod *Iserfjorden* lige imod den store Grund, i Gattet ligger, kom jeg ud paa Dækket med mit eget gjorde nye Søcart og klarlig for Kptlt. Hiort og begge Styrmandene udtydlig i Cartet viste den store Grundens Tegning, som for os laa, da først den adlydde mig og efter min Anvisning det rette Sejldyb indsejlede og satte paa 3^{1/2} Fv. dyb i Havn . . . Natten blev igen godt Magsvejr, Vinden Norden.

30. Maj, i *Iserfjorden*¹⁾. Hele Dagen godt Magsvejr, Vinden Norden. Om Aftenen kom Constabelen med Jollen igen . . . Da beholdte han Skovriderens Karl ude hos sig, som var og med Jollen, om Bord, og maatte blive paa Skibet om Natten. Men strax de med Jollen om Bord var kommen, lod han Slupen i Land sende med Folk, Øxer, Save, for sig at hugge Egetømmer til en Jolle at bygge; der kom Skovrideren med Bønderne over dem, saa de maatte undfly. Ganske Natten stille Vejr og Bleg.

31. Maj, i *Iserfjorden*. Kl. 4 Morgenen stille godt klart Sejl-Labnings-Vejr, Vinden V., god Vind. Der jeg i Kahytten bad Kptlt. H. om, at han vilde lave det saa, at vi kunde være klar nu idag at udsejle til Hastens Grund, i dette smukke Vejrlig den at befare, saasom man ved ikke, hvad Vejrlig

¹⁾ P. H.: . . . Jeg lod hente Vand, som var langt op udi Landet, hvilket maatte køres nær til Slupen. Imod Aften kom mine Folk tilbage med Jollen, som de havde ifra Toreby [Torup] fuld med Vand til Skibet roet; mens der vare 9 Ballastjærner og 2^{de} Knipplerkugler borte.

imorgen og de andre Dage vil blive, da sagde han: „Nej, om vi endskønt faar Vinden aldrig saa god, saa sejler jeg dog alligevel ikke herfra idag, jeg vil idag sætte mine Vanter og lade Tømmermanden fly paa Jollen og Slupen“. Jeg sagde: „Lader os med god Vind sejle, og under Sejl kan Tømmermanden fly Jollen, siden Slupen, og Vanterne bedst i Læ kan ansættes, først paa den ene Side, saa paa den anden“. Han svarede: „Hvad Sømandstil er, ved jeg vel selv“.

1. Juni. I Iserfjorden. Morgenen Kl. 4 Vinden SSO., god Vind og Magsvejrlic . . . Jeg indsendte Løjtnanten til Kptlt. P. H. paa hans Køje og begærede, at Folkene maatte lette Anker og sejle ud ad Gattet . . . Kl. 7 lettede vi Anker, sejled in N. til *Hesseløen*; derfra in V. til *Sjællands Revets Pynt* paa 5 Fv. dyb, derfra ud i N. uf. $\frac{3}{4}$ Mil ud og søgte efter *Hastens Grund*; der Kl. 6 Kptlt. H. lod sige mig ved begge Styrændene, at han vil nu sejle hen til *Hjelm* at sætte i Nat, som og skete. Samme Dag lod han bryde Hul paa Kahytsskoden og gjorde sig aparte Afdeling og Værelse.

2. Juni, ved *Hjelm*¹⁾. Morgenen tidlig Bleg, S. Strøm og SV. Luft. Kl. 6 lod han Folkene med Slupen fare ind paa *Hjelm* at sanke Fugleæg. Kl. 9 kom Slupen igen om Bord. Kl. 10 havde Kptlt. H. sat sig fore med Slupen [at fare] til *Hjelm*. Da var stille Vejr, da jeg lod lægge udi Slupen mine Instrumenter, Liner, Lod, Pejlkompasser, Maalestok og andet, til at udfare og opsøge den Stengrund imellem *Hjelm* og Jydland og andre Stengrunder, og tilbød først at ville til *Hjelm* ilandsætte Msr. H. med hvilke af Folken han vilde med sig have. Han sagde: „Nej, jeg vil vel komme der foruden“. Da udsætte de Jollen ud af Dækket, og dermed i Land foer Msr. H. ind til *Hjelm*. Jeg først begærede af hannem, at han vilde ud af de hannem leverede 50 Rdl. Lodspenge levere mig i Hænde 10 Rdl., at have til Udgifter til Lodser, smaa Vognlejer og andet, eftersom jeg endelig maatte ind paa Landet til Bønderne eller Fiskere, at opsøge nogen, som med mig udfar og Grunderne anviser; samme Penge vil jeg gøre Regning fore. Da sagde han: „Nej, jeg leverer Eder ingen Penge“, hvorpaa jeg kaldte ind begge Skriverne og Løjtnanten og lod dem høre samme Ord og Svar endnu en Gang, at han endnu som før sagde: „Nej, I faar af mig ingen Penge, ikke en Skilling“. Jeg dette fortrød, at Kongens Søcart's Forretning af saadan Aarsage skulde hindres, og sagde: „Skal I da være min Formynder?“ Og som jeg gik ud om Døren fra hannem, hørte jeg han sagde til Løjtnanten: „Jeg skal love og forsikre hannem, at det allerførste, han svarer mig imod, skal han faa en Ulykke, og jeg skal tage Folken til Hjælp og slaa hannem, at han skal faa Skam.“ Jeg sagde: „I skal være Vidne, Løjtnant, til det som I hørte, at Kptlt. P. H. mig truede og undsagde“. Samme Stund Kl. 10 foer jeg med Slupen fra Skibet hen og søgte efter Grunden og kunde den ikke finde, maatte

¹⁾ P. H.: Om Morgenen ganske stille med klart Vejr og Solskin, som continuerte den ganske Dag; om Natten SO. med en stiv Kulte.

saa fare ind til Jydland og selv til Fods gik op til Bondebyen *Elsegaard* og begærede Lods, mens ingen vilde følge mig, fordi jeg havde ikke Penge i Haanden, som jeg de forrige Rejser plejer dermed gaa fort. Jeg foer selv ud igen, og den ganske Dag indtil Aftenen Kl. 8 søgte vi imellem Hjelm og Landet, og Stengrunden ikke fandt, formedelst mig tilforn af andre Folk uret Sted derom tilsagt. Ganske Dagen stille Vejr og ganske stille Bleg, Aftenen begyndtes NO. en halv Storm og Søgang, som vi laa paa Hjelms NO. Rev, at Skibet red haardt til, og Aftenen jeg begærede, at de vilde lette og sejle ind i Læ bag Hjelm; mens de vilde ikke lyde mig.

3. Juni, ved *Hjelm*¹⁾. Morg. Kl. 2 med Besvær fik lettet og sejlet ind bag Hjelm. Vinden SO., stærk Blæst. Skibet drev ud paa 14 Fv. dyb og satte. Msr. H. strax lod Chalupen sætte sig ind paa Hjelm . . . Kl. 12 lod han Chalupen komme ind til sig med Øxer og Sav, at skulle hugge ungt Egetømmer til sin Jolle, han altid havde sagt at ville paa vores Søcartsrejse paa Skibet opsætte og bygge. Imidlertid jeg paa min Køje laa noget svag; mine Skrivere samt Løjtnanten, Styrmanden og Skipperen alle kom ind i Kahytten. Jeg tilspurgte dem, hvad det var, som de mig imod, Kptlt. P. H. til Vilje, havde med hannem underskrevet; da sagde de: „Det var ikkun noget Vissevassi, som han havde selv sammenskrevet, og vi turde ikke nægte hannem det, uden efter hans Begæring satte vi vore Hænder under“. Da Lt. Johan Hansen sagde til mig: „Saaledes Kptlt. P. H. haver truet og undsagt Eder, og mere end 10 Gange bedet mig, at jeg skal sige Eder, at I maa vare Eder for hannem, om I af hannem ikke skal faa en Ulykke, haver og sagt, det allerførste at I taler hannem imod, om han da skal springe ind efter sin Kaarde, skal han forsikre Eder, at han enten skal hugge Eders Hoved i Stykker, eller I skal faa en Ulykke, og derpaa haver P. H. gjort sin Ed“, sagde Løjtnanten. Nu bad jeg Styrmanden, Skipper og begge Skriverne, som i Kahytten hos mig var, at de skulde disse Ord observere og drage til Minde at have hørt. Løjtnanten svarede: „Ja, det maa de gærne gøre; jeg vil og skal være alle disse Ord gestændig paa min Saligheds Ed, hvor og naar, for hvad Ret det behøves“. Kl. 6 Aften kom Msr. P. H. om Bord med Chalupen, med smaat Egetømmer i; Kl. 7 foer Chalupen ind til Hjelm igen og hente om Bord endnu en Chalupe af smaat Egetømmer.

4. Juni, ved *Hjelm*²⁾. Kl. 3 Morgenen Msr. P. H. til Hjelm indsendte

1) P. H.: Om Morg. Vinden SO. med en stiv Kulte og meget Dyrning og Hulvand, formedelst den Syderstrøm, som faldt ind imellem det faste Land og Øen. Jeg lod derfor Anker lichte og løb mer inden for Øen, til beder Beskytning. Om Efterm. Vinden mer sydlig med en stiv Merssejlskuling, om Natten ligesaa. — 2) P. H.: Om Morg. Vinden OSO. med Merssejlskuling, om Efterm. stille. Da kom Sr. J. S. ud paa Dækket og kommanderte som før, at jeg skulde lichte min Anker, hvorpaa jeg spurgte, hvor det skulde gaa hen; svarte han mig, jeg det nok skulde faa at se, naar vi var under Sejl; „nu kan I gøre, hvad I vil“; løb saa ind udi Kahytten igen. Hvorefter jeg lichte Anker Kl. 4 for at føje hannem, og der vi under Sejl [vare], sagde han til Styrmanden at sætte Coursen paa Ebeltoft

Chalupen og 13 Mand med Øxer og Sav. Kl. 8 komme de om Borde med en Chalupe Egetømmer . . . Kl. 1 indsendte han atter Officererne og Gemene, inalles 15 Mand, med Øxer og Sav. Kl. 4 komme de igen med Egetømmer i Chalupen. Vinden ONO., Magsvej. Kl. 5 lettede Anker fra Hjelm, sejlede tværs over, loddede, og satte ved *Hasens Ør*¹⁾ i stille Bleg.

5. Juni, ved *Hasens Ør*. Kl. 4 Aften lettede Anker²⁾, og Kl. 9 sætte han inden ved *Skadegrunden* paa 7 Fv. dyb. Kl. 10 i Kahytten spurgte jeg P. H., hvad det var, som han havde ladet Officererne underskrive mig imod. Da sagde han, det var om alt, hvis han haver kunnet vide og samlet fra første indtil nu. Jeg begærede vide, hvad for Poster det skulde være. Da sagde han: „Nej, I skal tidsnok faa det at vide, naar at Rejsen er endet“; han sagde og: „Jeg er Herre paa Skibet, og alt hvis I skal have, skal I bede mig om, ellers skal jeg ikke lade lette noget Anker“; han sagde og: „I skal vel befinde, det I haver ingen af Herrerne til Vens“.

6. Juni, ved *Hasens Ør*. Kl. 5 Morgenen foer jeg med Chalupen ind til *Ebeltoft* at hente Lodser til Grunderne at opsøge. Kl. 3 foer Abraham om Bord, og Msr. H. lod lette Anker og sejled med Skibet ind og satte i sikker Havn i *Ebeltoft Vig*.

7. Juni, ved *Ebeltoft*³⁾. Var østlig Vind og godt Vejr. Da skrev jeg et Brev ud til Kptlt. P. H. og begærte at maatte faa Chalupen og Jollen med Styremændene og de Mandskab, som jeg derudi navngav, og Instrumenter og Redskab til at udfare paa Søcartforretningen; mens han ganske forholdt mig altsammens. Samme Dag, eftersom jeg mærkte, at hans Forsæt var, at Magten skulde gaa for Retten, og udi hans Gevalt kunde jeg intet vente nogen Ret andet end Ulykke, som han saa ofte havde truet og undsagt mig med; thi maatte jeg derfor søge Kongens Ret, der som jeg den nærmest kunde finde; da søgte jeg kgl. Maj. bestalter Byfoged i Købstenen Ebeltoft, og ved 2^{de} ærlige Borgere, af Retten udsikkede, lod jeg med en skriftlig Citation paa stemplet Papir lovlig for Retten indcitere Officererne paa Skibet, for Retten deres Sandhed at vidne, hvad de havde set og hørt, saa og Msr. H. at høre derpaa. Da P. H. imod al Lov og Ret groveligen overfaldt Mændene med Gevalt, Hug og Slag, og dem vilde formyrdede, og berøvede dem deres Breve fra, saa som Mændene haver for Retten bekendt og vidnet.

8. Juni, ved *Ebeltoft*. Skrev jeg P. H. til paa ny og nu som tilforn begærede, at han vilde lade mig faa Chalupen og Jollen med Instrumenter og Redskab, med Officererne og de Mandskaber, som jeg tilforn specificeret havde, hvilke jeg vidste vare mig bedst nyttelig til Søcartsmalningen at

Red, hvor han havde at bestille, hvor vi kom til Ankers paa 7 Fv. Vand 1¹/₂ stor Mil ifra Ebeltoft. — ¹⁾ *Hasenør* eller *Ørhage*. — ²⁾ P. H.: efter Sr. J. S.'s Begæring. — ³⁾ P. H.: J. S., som var udi Land, lod bringe hans Stundglasse og andre Instrumenter udi Land, som han par pretext gjorde, at man skulde tænke, han møget udi Land forrette, som var mest at drikke Camaratschaft med Byfogden.

bruge; mens han forholdt mig dette alt sammens . . . Kl. 12 sendtes Chalupen i Land efter 2 Fad Vand; samme Tid for Retten førte mine Vidnesbyrd, som mit Tingsvidne om formelder.

9. Juni, ved *Ebeltoft*¹⁾. Kl. 2 e. M. indsendte han mig den ene Styrmand med Chalup og Jollen, og havde hverken til Chalup eller Jolle enten Sejl eller Mast, og mere andet manglede, tilmed var det og for silde, efter Middagen paa saadant Arbejde og Forretning at udfare. Kulede SOTØ., Storm. Kl. 6 af Retten udskikkedes med 2^{de} Borgere min skriftlige Beskikkelse paa stemplet Papir, og Kptlt. P. H. med Gevalt tog Brevet fra dem, truede at ville med sin Stok slaa dem, og lade sætte dem for Masten, og lade slaa dem der med Tov; item med sine spottelige Ord udi min Absentz blamerede og foragtede mig spottelig og skammelig, som alt sammens dette deres Vidne og i Tingsvidnet er indført²⁾).

10. Juni, ved *Ebeltoft*³⁾. Aftenen Kl. 5 kom om Borde en Ridefoged med 2^{de} Kaldsmænd, som havde allerede ladet stævne mig og begge mine Skrivere, og beskyldte os for en Del unge Egetræer paa Hjelm, at vi der skulde have afhugget. Samme Ridefoged nu søgte Skibet og Folkene derom. Strax tog Skipperen et tyk Stykke Kabeltov frem, 1½ Al. langt, og lagde paa Storelugen og gjorde en Blok klar dertil; mens hvem den skulde smage, sagde de vidste intet. Løjtnanten kom siden og tog det Stykke Tov bort og sagde: „Folk løber gal i disse Dage“, og Styrmanden Christoffer sagde: „Inden man ved deraf, saa sker her vel inden Borde et Rebelleri, ligesom det skete paa Havmanden“⁴⁾. De kom ikke ud af Kahytten før end Kl. 11 om Natten, dernæst spiste P. H. indtil efter Midnat, og mine Skrivere maatte ikke komme ind i Kahytten at faa sig en Drik Øl eller andet.

11. Juni, ved *Ebeltoft*. Vinden OtS., Storm.

12. Juni, ved *Ebeltoft*. Maatte jeg og mine Skrivere møde for Retten,

1) P. H.: Jeg skikkede Slupen og Jollen udi Land med alt tilbehørig Redskab til Sr. J. S., mens Slupen kom uforrettet om Borde igen. — 2) Ifølge Tingsvidnet, hvoraf en Udskrift er indheftet foran i J. S.'s Journal, udtalte P. H. til de to Stævningsmænd, at de kunde hilse J. S. og sige ham, „at han løb gal, og skulde lade ham vide, at han [P. H.] var Kaptajn-Kommandør paa Skibet, og hvad han til hs. Maj. Tjeneste kunde behøve, skulde han begære af ham, mens fandt sig ej pligtig at lade Folk og Sluppen ham afvarte udi Ebeltoft i hans Krohus, hvor han og den uforstandige Byfoged sidder og drikker een Rus paa efter anden, som nu paa 3^{de} Dages Tid er sket; og sagde ydermere til os, at vi skulde vide, at J. S. ikke nær var saa stor, som han gjorde sig her, den Kortmacher! Den ringeste Løjtnant i København estimerer ikke at være i hans Omgængelse, med mere vidtløftigt, som ej saa egentlig kan erindres“. — 3) P. H.: Jeg lod skikke Slupen og Jollen udi Land til Sr. J. S. med alt tilbehørig Redskab og Folk, som han af mig havde begæret, og skrev tillige et Brev for hannem om at minde, ingenslunde nogen Forsømmelse at ville tage til han Søkortsforretning. Slup og Jolle kom om Borde igen foruden noget have forrettet, fordi jeg ikke havde skikket hannem Mast til Slupen. — 4) Sigter til Mytteriet om Bord paa Skibet „Havmanden“, som var afgaaet fra Kbh. til Vestindien sidst i 1682 og d. 30. Marts 1683 strandede ved Marstrand. Se Personal-hist. Tidsskrift, II. R. 6. Bd. S. 43 ff.

eftersom vi vare indstævnedede for det Egetømmer, som paa Hjelm var hugget, vores Sandhed at udsige og derfra os erklære. — Jeg skrev til Generalkommissariatet og Admiralitetet.

13. Juni, ved *Ebeltoft*. Søndag.

14. Juni, ved *Ebeltoft*. Morgenen godt Vejr, Vinden Østen. Kl. 10 første indsendte han mig Chalupen og Jollen, mens intet Sejl eller Mast var til Chalupen. Johan Hansen og Ole Knudsen, som jeg havde begæret, beholdt han begge fra mig. Jeg sendte Skriveren Niels til Mr. P. H. og lod sige, at han endelig maatte lade mig faa begge Styrmandene til Hjælp, en paa Chalupen og en paa Jollen ved Loddet; da P. H. faldt min Skrivere imod, excuserede Johan Hansen, sagde: „I haver intet at sige, og Styrmanden havde ikke heller fornøden engang at følge hannem nogen Steds ud, uden han selv af sin gode Vilje vil det gøre.“ Kl. 11 foer jeg med Chalupen og Jollen ud til *Hjelm*, havde med mig fra *Ebeltoft* Lodsens Morten Larsen, og vi ganske Dagen med Chalupen og Jollen roede imellem *Hjelm* og *Jydland* hen og her, søgte efter *Stengrunden* derimellem og kunde den ikke finde; mens Jollen havde jeg ingen Nytte af, fordi der var ingen udi, som den efter min Befalning kunde vide at bruge, mig til nogen Nytte, indtil Folkene bleve udmattede og maatte continue ro hele Dagen, og havde intet Sejl paa Chalupen til at gaa fort og krydse med. Der Vinden nu sprang paa SO., maatte vi derfra mod *Ebeltoft* med Aarerne os forføje, og kom til *Byen* Kl. 11 om Natten.

15. Juni, ved *Ebeltoft*¹⁾. . . . Kl. 8 kom til mig i Land Chalup og Jolle. Johan Hansen og Ole Knudsen, som jeg vilde bruge, beholdt han fra mig; derfor maatte jeg fra *Ebeltoft* tage en Lodsmand med mig paa enhver Far-tøj, kostede enhver om Dagen à 3 Mk., og søgte paa *Skadegrunden*, den befoer, loddede og afpejlede. Fandt og en *blind Stengrund*²⁾ in VSV. fra *Hjelm* midt i *Farvandet*, som ingen endnu har vidst Besked om at sige mig. Samme Dag opsøgte vi og den *farlige Stengrund*³⁾, som ligger in SO. fra *Hjelm*. Natten bleve vi paa *Hjelm* liggendes at hvile os.

16. Juni, ved *Ebeltoft*. Morgenen hel tidlig fore vi med Chalupen og Jollen ud og imellem *Hjelm* og *Jydland* den ganske Dag roede og søgte efter den *Stengrund*, som jeg saa ofte der haver søgt efter Lodsernes urette Anvisning

¹⁾ P. H.: Jeg skikkede Slup og Jolle udi Land til Sr. J. S. som før, og saasom de blev der udi Land, førend han var staaet op, hvilket Aarsag var, at Sr. J. S. sad hele Nætter op med Byfogden at drikke, saa han om Morgenen først maatte lægge sig; dette Levned fortalte mig mine Folk, hver Gang de kom tilbage med Slupen, og lod han Slupen ro par pretext om Bord igen at hente flere Redskab og Instrumenter, indtil de kunde sammen hos Byfogden sove ud, og foer saa om Middagen med Slup og Jolle først ifra Landet ud til *Hjelmen*. — ²⁾ I sin Opmaalingsbog kalder J. S. den *Middelrevet* (nuvær. *Øreringene*). — ³⁾ J. S.'s Opmaalingsbog: „Grunden haver intet Navn, mens kunde vel kaldes *Moselgrunden*, eftersom Fiskerne undertiden paa de store Stene med Jærn river op og tager mange store Mosler til Fiskekroge“. Det er dog snarest den nuvær. *Klørgrund*, der her er Tale om.

og Beretning. Vi kunde den ikke finde før end imod Aften, sprang Vinden til VSV. med en mørk Regnbyge og temmelig Kuling; og som vi slæppte Arbejdet og i Hast vilde søge Land, kom vi med Chalupen uforvarende og ramte lige midt paa samme *Stengrund*¹⁾, med stærk S. Strøm og høj Top- og Kogelsø, den loddede og afpejlede. Jeg lod mig i Land sætte, lejede mig en Vogn til Ebeltoft. Folkene som vare udmattede, maatte ro til Skibet imod den stærke Blæst og kom om Borde Midnat Kl. 12.

17. Juni, ved *Ebeltoft*. Storm af NNV. . . .

18. Juni, ved *Ebeltoft*. Storm af NV. . . .

19. Juni, ved *Ebeltoft*. . . . Kl. 11 kom Chalupen ind til mig med Instrumenter og Redskab. Strax jeg foruden Lods med Chalupen udfoer og med Liner maalte og loddede, fra Stenbroen midt ud over den inderste Havn over *Middelgrunden* og ud til den yderste Skibsreden, som kaldes *Pilken*. Mens Jollen kom ikke fra Skibet mig til Hjælp, før end alle mine Liner vare udsætte, derfor kunde vi denne Dag ej mere forrette; tilmed Kptlt. P. H. udaf Fortrædelighed om Borde beholdt fra mig den nyhvervede Ebeltofte Fiskere ved Navn Rasmus Christensen, som i Ebeltofte Vig om alle Grunder og des Lejlighed vel bekendt var, og naar mine Skrivere begærede den samme med sig udi Kongens Tjeneste og Søcartsarbejde at følge og sige os Anvisning, da sagde P. H.: „Nej, han skal ikke med fare“, og desforuden ogsaa om Borde fra mig beholdt han Styrmanden Johan Hansen og Kvartermester Ole Knudsen, disse som [jeg?] nu lod begære til Hjælp og vidste, at de for mig dertil bedst bekvemme vare; dette gjorde han nu som før i Henseende til Søcartarbejdets Forhindring.

20. Juni, ved *Ebeltoft*. Søndag.

21. Juni, ved *Ebeltoft*²⁾. Vinden NNV., stærk Blæst. Kl. 8 kom Chalupen og Jollen, og jeg strax udfoer med Lodsens Morten Larsen paa *Egsmarksgrunden* og søgte efter *Pækelsgrunden*³⁾ og den ikke fandt. Vinden da til NNO., Storm, saa vi denne Gang maatte forlade dette Arbejde.

22. Juni, ved *Ebeltoft*. Kl. 8 Morg. kom fra Skibet Chalup og Jolle; strax jeg med Lodsens Ras Thomsen udfoer i Ebeltoft Fjord paa *Pækelsgrunden* og *Mikkels Grund* og paa *Lodden Hoveds Grund*⁴⁾.

23. Juni, ved *Ebeltoft*. Morgenen sendte han mig sit Brev formeldende, at han nu vil sejle til *Aarhus*, og jeg da strax skrev mit Brev til hannem tilbage igen. Imidlertid Chalupen hos mig var, da lod P. H. lette Anker og gik under Sejl. Kl. 8 foer Chalupen ud fra mig fra Ebeltoft til Skibet, som gik under Sejl, og da sejlede han fra mig til *Aarhus* og kom der paa Reden Efterm. Kl. 1.

¹⁾ J. S.'s Opmaalingsbog: „Samme Rev haver intet Navn, mens mig synes, den bør kaldes *Ørs Stenen*“ [af Hasens Ør]; nuvæ. *Klokkegrund*. — ²⁾ P. H.: Jeg skikkede Slup og Jolle udi Land til Sr. J. S., paa det han kunde faa afgjort [o: gjort sig færdig], som blev noget brugt par pretext, mig mere at holde op. — ³⁾ Pikkelsgrunden. — ⁴⁾ Koldskjærgrunden.

24. Juni, ved Aarhus. St. Hansdag efter Prædiken Kl. 10 fik jeg med Posten til Ebeltoft 2^{de} Breve fra Admiralitetet og Gen. Kom.¹⁾. Ditto kom og et Brev til Kptlt. P. H. fra Admiralitetet²⁾. Strax samme Dag Middag Kl. 12 rejste jeg med 2^{de} Vogne fra Ebeltoft med min Tjenere og Søcartsinstrumenter og Redskab hen til *Kalø Vig*, 2¹/₂ Mil, og der af næst hosliggende By *Vreines*³⁾ Bymænd og Fiskere udtydiligen udspurgte des Dybder og andet, som Lodnings Morialen forklarer. Derfra rejste jeg til *Rolse Vig*⁴⁾, 1 Mil, og der udaf velædle Hans Jacobsen og hans Fiskere fik Forklaring og Efterretning om Vigens Dybder. Der paa *Rolse Gaard* losserede jeg Natten.

¹⁾ Begge disse Skrivelser (af 19. Juni) findes i J. S.'s Brevbog (Nr. 82 og 83). Admir.'s lyder saaledes: „Det gør os ondt af Eders Skrivelser, med denne Post indkommen, saavel til Admir. som fornemmelig til Sæt. Gen. Komm., at fornemme denne store Misforstand og Tvistighed, som skal være forefalden mellem Kptlt. P. H. og Eder, og kan vi ikke approbere Eders Forhold, idet at I til Ebeltofts Byting, hvor Eder vel er vitterligt Kptlt.'s og underhavende Folks Forum ej at falde, lader erhverve Tingsvidne over ham, og derved forsinker baade Rejsen og Eders forehavende Commission, som uden Tvivl vil komme i sin Tid paa Eders Forsvar, der dog bedst var paa Rejsen at sætte alt sligt til Side og lade det bero indtil Hjemkomsten, da Eder kan ske Ret, ifald Eder imod Forhaabning noget utilbørligt er vederfaet. Hvortil vi ogsaa Eder endnu vil raade og alvorlig formane, at I straxen forfæjer Eder igen om Borde paa Jagten og lader det ikke ankomme paa Eders Forsvar i Fremtiden, mens trakterer Kptlt. som en kgl. paa Jagten kommanderende Oberofficerer noget høfligere, end sket er, og vi af Eders Skrivelser fornemmer, samt søger Eders Commission med al mulig Vindskibelighed at fuldbyrde, saasom Kptlt. med denne Post bliver tilskrevet at gaa Eder Tid efter anden flittig til Haande efter medgivne Instrux . . .“ — Gen. Komm.'s Skrivelse er lidt skarpere i Tonen, men gaar ud paa det samme; desuden stilles der heri Byfogden i Ebeltoft en Irettesættelse i Udsigt, som han da ogsaa fik samme Dag (Gen. Komm. Correspond. Prot. 1696—97, Nr. 910). — J. S.'s egne Klageskrivelser synes at være gaaet tabt. — ²⁾ Denne Skrivelse lyder saaledes (Admir. Copibog, S. 749): *Manhafte Capitain-Lieutenant!* Dette sker alene saa kortelig for at lade Eder vide, at vi os ikke noksom kan forundre over det, at vi ingen Skrivelse haver fra Eder bekommet, der vi dog ikke ved rettere, end at Eders Ordre Eder tilholder flittig at skrive, saa tit noget af Importantz forefalder. Midlertid som vi med denne Post ved Skrivelse fra Søkorts-Directeuren Jens Sørensen er bleven underrettet om, at mellem Eder og ham skal være forefalden en og anden Tvistighed og Misforstand, og det saa vidt er kommen, at bem. Dir. haver til Ebeltoft Byting taget Tings-Vidne beskrevet over Eders Forhold, da, uanset vi vil formode, det sig ikke saaledes forholder og bedst er at lade alting bero urørt og uexamineret, indtil Gud vil sende Jagten hjem med fornøjelig Forretning, ville vi Eder hermed endnu alvorlig erindre og anbefale, at I efter Eders Ordre gaar Dir. flittig tilhaande udi hvis han begærendes vorder, og med ham lever udi Enighed, considererende, at for hans Skyld er Rejsen beordret, og at H. M. Tjeneste intet kan forrettes ved nogen Unighed, mens det vil ved Hjemkomsten falde Eder tungt at forsvare, dersom befindes skulde, at Rejsen formedelst nogen Eders particulier Misforstand skulde stædtes [?] og den Omkostning, som derpaa allerede er gjort, være forgæves anvendt, som da vilde komme paa Eders Forsvar. Dat. Adm. d. 19. Juni Aar 1697. Eders velvillige Gedde, C. E. v. Støcken. — ³⁾ Vrinners. — ⁴⁾ Rolse, d. e. Knebel Vig.

25. Juni, ved Aarhus. Morg. Sol opgik, jeg rejste til *Mols*, 1 Mil. Strax jeg foer med en Baad til Aarhus, kom paa Skibet for Middag.

26. Juni, ved Aarhus. Jeg stedse paa Skibet ved Aarhus blev om Bord. Kptlt. P. H. foer i Land, fik Brev fra Harboe med Posten.

27.—29. Juni, ved Aarhus.

30. Juni, ved Aarhus . . . Denne Dag blev Mast og Sejl gjort til Chalupen. Ditto jeg ved mine Skrivere lod P. H. tilbyde at ville med mine Dæller lade afdele Kahytten i midt i 2^{de} Parter, lige meget for os enhver, for hannem den halve Del, og for os og Søcartsarbejdet den halve Del; mens han vilde det ikke bevilge.

1.—2. Juli, ved Aarhus.

3. Juli, ved Aarhus. Kl. 11 han lette Anker med Skibet fra Aarhus Red, mig utiltalt, og sejled imod *Helnæs* et Stykke, saa imod *Kalø Vig*, sendte saa Styrmanden ind og lod spørge hvorhen; jeg svarede: „I *Kalø Vig* har jeg intet at bestille“. Da sejlede han imod *Helnæs*, jeg lod lodde efter Morialen; han sejlede for nær *Helnæs*. Aft. Kl. 4 satte vi inden for *Skadegrunden*, og den inderste Ende befoer med Chalupen. Siden sejlede bedre ind, satte i *Hvidkilde* Havn¹⁾ paa 4 Fv. dyb Natten over. Kl. 6 foer jeg med Jollen ind til *Ebeltoft* efter Lods til *Hastens Grund*; Natten blev Jollen ved *Ebeltoft*.

4. Juli, ved *Skadegrunden*. Kl. 5 fra *Ebeltoft* udskikkede jeg Jollen til Skibet med Lodsmanden Ras Thomsen, og for os 1 Td. Øl, 3 Dlr.; medhavde til P. H. mit Brev at sejle til *Boslom*²⁾ *Vig* at sætte. Kl. 11 strax gik til Sejls, Vinden V., temmelig Kuling. Kl. 2 sætte han ud for *Boslom Vig* med løse Sejl, lod Anker falde paa 7 Fv. dyb og drev ud paa 17 Fv. dyb, 1½ Fjr. Mil ude, der blev liggende. Dog Lodsens forud bad om, at Sejlene maatte opgies og dæmpes, før end Anker gik, hvilket P. H. spotskelig foragtede og sagde: „Saaledes gør I Koffardifarere, mens ikke vi Orlogsmænd“. Samme Tid Jollen i Stykker. — Ditto Morg. Kl. 7 rejste jeg fra *Ebeltoft* med en Vogn hen til *Boslom*, nok lejede atter en Vogn derfra 1 Mil hen til *Anaks*³⁾ *Hoved*, der Stenen *Blak* at betegne, og til *Bondebyen* *Boslom* igen. Og saasom P. H. vilde gøre sig nyttig mit Brev til at svige mig og om *Borde* fra mig beholdt baade Chalupen og Jollen med Folk og alt og lod mig gaa der paa Landet saaledes indtil d. 7. ditto i 4 Dage og agtede ikke, det jeg hver Dag gik ned ved *Strandbredden*, raabte og vinkede ad Skibet, fordi der var ingen Baad, at jeg kunde komme om *Borde* med. Mine Skrivere saa vel som og Løjtnanten imidlertid begærede, at Kptlt. P. H.

¹⁾ Paa J. S.'s store Oversigtskort (Søk. Ark., Ant. Kort, I, 4) betegner Navnet „*Vie Kilde*“ Bugten midt paa Østsiden af *Helgenæs*, ml. *Esby* og *Borup*. — ²⁾ *Boeslum*, Ø. f. *Ebeltoft*. *Boslom Vig* er altsaa Bugten paa Østsiden af *Halvøen* *Hasnæs*, ml. *Kobberhage* og *Arnakke*. — ³⁾ *Arnakke*.

vilde indsende Chalupen efter mig, mens han vilde intet, uden lod mig der gaa og hos de fattige Bønder lide Mangel¹⁾.

5. Juli, i Boslom Vig.

6. Juli, i Boslom Vig. Maatte jeg selv hjælpe at dicte paa en gammel raadden Fiskerbaad til at komme ud til Skibet med.

7. Juli, i Boslom Vig. Morgenen naar Sol opgik, var jeg med en Fisker nede ved Stranden, raabte og med Hattene vinked, mens ingen vilde komme fra Skibet. Kl. 8 der jeg kom om Borde med den gamle skrøbelige Baad og 4 Bønder, som jeg havde forud lovet derfor tilsammens 3 Mk., og jeg ved Løjtnanten og Skipperen lod begære, at P. H. ud af de hannem medgivne 50 Rdl. Lodspenge vilde betale disse 3 Mk., da svared P. H. saa: „Vil Directeuren have dem betalt, kan han selv betale dem; jeg betaler dem intet“. Saa maatte jeg af mine egne Penge betale dem. Kl. 4 P. H. til Land indsendte Chalupen med sin Fisker, som til Fods over Land skulde gaa $\frac{1}{2}$ Mil til Ebeltoft at købe Fyrrebræder og Hornlim til sine Snedkere. Imidlertid maatte Chalupen med Folken ved Landet der ligge og vagte, indtil han kom igen. Natten Kl. 11 kom de om Bord og aleneste havde med sig $1\frac{1}{2}$ Ø Hornlim for 18 Sk.

8. Juli, i Boslom Vig. Morg. godt Magsvejr, Vinden V. Der Folken kom ind til P. H. paa Køjen, begærede at maatte faa vide, hvad de skulde gøre, da grylede P. H. og knurrede paa Køjen, som han hver Morgen plejer, naar de med Besvær faar vækket hannem op af Søvn; han sagde: „Lad mig blive og nyde Ro; de skal blive!“ Saa blev Skibet liggende, indtil Kl. 8 han opstod af Køjen, lod lette Anker og sejled fra Boslom Vig ud til *Hastens Grund*. Mig talte han ikke et Ord til om noget at overlægge, eller noget det allerringeste om nogen Ting. — Mine Lodninger findes i Morialen. — Der vi 3 Mil ude kom, paa 5 Fv. dyb, stærk Blæst og høj Søgang, saa P. H. nu ikke vidste, hvad han skulde; da sendte han mig Styrmanden og spurgte, hvad han skulde gøre, om jeg med Chalupen vil udfare fra Skibet, eftersom han i denne Søgang med Skibet ikke kan sætte. Da svarede jeg: „P. H. talte mig intet Ord til, før end han udsejlede, og ikke heller et Ord siden, eller med mig noget overlagt, enten naar eller hvort hen, og han mig saa haardelig har truet og paa Livet undsaagt og mig fra Arbejdet afvist, naar jeg mit Raad til vores Forretnings Nytte vilde sige; derfor tør jeg ikke sige noget hannem imod, at fortørne hannem, og I ere alle paa hans Side, jeg tør ikke bemenge mig i med Eder, han gør hvorledes han selv lyster; mens her hos Eder er jeg som halv i Arrest, dog til Kongens Tjeneste villig og bered, naar mig muligt er“. De vendte med Skibet imod Jydland igen, og en Times Tid derefter P. H. af sin Kahyt udsendte sin Tjener til Styrmanden at lade spørge, hvad for Afpejlinger og Kompassstrækning der var fra de 5 Fv. dyb hen til andre Orter; han det da først vilde

¹⁾ P. H.: Sr. J. S. blev om Natten udi Land [ligesaa 5. og 6. Juli].

indskrive. Sejled saa langs Jydland hen til *Glærvig*¹⁾, satte der udføre paa 5 Fv. dyb.

9. Juli, ved *Glærvig*. Aft. Kl. 7 sendte han Chalup og Folken i Land og plukke for sig grønne Ærter. Midnat kom Chalupen igen med 1 Sækfuld grønne Ærter og et Lam.

10. Juli, ved *Glærvig*. Godt Mags Sejlevej, SVtS. Han lod Skibet ligge stille. Efterm. Kl. 4 sendte Chalupen ind efter 2 Fad Vand. Natten Kl. 11 kom Chalupen om Bord igen, medhavde Vandet, og hans Tjener havde sanket en hel Sæk grønne Ærter.

11. Juli, ved *Glærvig*. Stille, godt Sejllabring, NNO., N.Strøm. Den hele Dag han lod os ligge stille. Kl. 2 ilandsendte han sine Tjenere med sit franske Brev at fortsende, 16 Mand fulgte med i Land. I Harm gik jeg og saa dertil, og 3^{de} Gange jeg fremme paa Dækket spurgte Lytenanten, Skipperen og Styrmanden og de andre Officerer om, hvor længe P. H. vilde her ligge og dette skønne Vejr, Hastens Grund at søge, os forsømme; de alle ryste med Hovedet og sagde: „Vi vide der intet af“.

12. Juli, ved *Glærvig*. Vinden NV., Kuling og N. Strøm. Morg. Kl. 3 lettede med Skibet, mig utiltalt, sejled langs Lands, satte strax ved *Hyllested Skov*²⁾ Kl. 8 Form. P. H. lod strax ilandsætte sine Tjenere, som til Fods gik en Mil hen til Ebeltoft og købte der . . . Kl. 5 Aften foer jeg med Jollen ind til *Sten Blak*, den omfoer, observerede og afpejlet. Kl. 6 P. H. foer med Chalupen ind til *Annak*, Natten Kl. 10 kom han om Bord igen. Natten var jeg ved Bondebyen *Boslom* og havde Bud oppe i Ebeltoft efter Brød og Brændevin; købte et Lam, Ost og andet til Proviant.

13. Juli, ved *Hyllested Skov*. Vinden V. og VtN. med maadelig Kuling, stødvis og i Byger. Kl. 10 kom jeg med Jollen igen. Kl. . . . kom hans Tjenere til Skibet igen fra Ebeltoft. Kl. 2 sendte han 9 Mand i Jollen med sine Tjenere hen til *Jørgen Arenfelt* paa *Raagaard*³⁾ og lod beklage, at han ikke til Proviant Lam, Høns, Smør eller andet kunde hos Bønderne faa, lod og spørge om nye Tidender, klagede og, at Kaptajnen fattes Brænde paa Kongens Skib. Tjenerne kom igen og sagde, Bønderne skal lade hannem faa for Penge til Købs, eller de skal faa Skam; han havde og sagt: „Lader Kaptajnen komme i Land og være min Gæst, han skal faa skøn ren Bøge-Favneved hos mig, og mine Baade skal føre hannem det om Bord“. Han mente at sælge for Penge, mens P. H. tænkte, han vilde forære hannem en Hoben Favneved, og til Proviant en Del.

14. Juli, ved *Hyllested Skov*⁴⁾. Godt Mags Sejlingsvej, god Vind, NNV.,

¹⁾ Gjerrild Bugt, paa NØ. Siden af Djursland. — ²⁾ Sønderskov. — ³⁾ Rugaard. — ⁴⁾ P. H.: Om Morgenen Vinden VNV. med en stiv Mørsejlskuling. Kl. 4 lette jeg Anker og lod sætte Coursen ad Hastens Grund til. Vi holdt OSO. an, indtil vi kom paa 5 Fv.; da blev det stillere, og saa skikkede jeg min Styrmand til Sr. J. S. og lod hannem tilspørge, om han nu vilde paa Hastens Grund, saa vilde jeg føre hannem saa nær som muligt. Da

til *Hastens Grund*. Den Dag, førend Sol opkom, var P. H. alt vaagen, som han ikke nogen Dag denne Rejse før lod sig høre. Nu befaled han, at Chalupen og alt skal klar holdes, han vilde strax i Land til *Raagaard*. Da strax Kl. 4 skrev jeg et Brev og sendte til ham paa Køjen, at vi maatte strax sejle til *Hastens Grund* i dette skønne Vejrlig og gode Vind NNV. Da blev han vred, stod op Kl. 5, lod lette Anker, og sejled med Banden og Trusel. Der vi kom 1 Mil ud, da overfaldt han mine Skrivere, som stod oven paa Skansen i Kongens Tjeneste, at skrive Lodningerne, og som jeg kom ud og hørte, hvor skammelig med Skældsord paa Æren og med Trusel [han dem] antastede, jeg raabte, at de skulde komme ned fra hannem. Da overfaldt han mig med Æreskænden, grove og utugtige Ord skammelig i alle Folkens Paahør og rasede, ligesom han havde været forstyrret, med Utugtighed, som Folken paa Skibet alle saa og hørte, skældte mig paa Æren og greb fast paa en Baadshage og vilde støde mig med, slog sig med Haanden bag, og med skammelig Skrig og Raab og Skælder overfaldt mig. Kl. 12 sætte paa *Hastens Grund* paa 6 Fv. dyb. Jeg med Chalupen udfoer paa *Hastens Grund*, den loddede, afpejlede, som i Lodningerne findes. Der vi kom fra *Hastens Grund* til Skibet igen, antastede han Styrmanden, som havde været ude med mig, og overfaldt hannem med grove Skældsord og kaldte ham for en gammel Hore og meget andet etc. Sejled saa fra *Hastens Grund* og satte N. ved *Hesseløen*.

15. Juli, ved *Hesseløen*¹⁾. Vinden SV., temmelig Blæst, tyk Luft og Skyer. Morg. Kl. 4 jeg var bag oven paa Skibet, afpejlet, og sendte Styrmanden ind og begærede, at Anker maatte lettes og med Skibet sejle til *Lysegrundens*, eftersom det ser ud til Regn og stærk Blæst med tykke Skyer. Da blev P. H. hel vred og overfaldt den gamle Styrmand med haarde Skældsord og sagde: „Din gamle Hore og Skurk!“ og stødte hannem for sin Mave fra sig. Styrmanden sagde: „Hvorfore støder I mig og skælder mig? Jeg er ikke Eders Jonge! Det I nu er, haver jeg været, jeg var Kaptajn, førend I blev det“. Noget derefter lod han lette med Skibet og efter min Anvisning sejlede til *Lysegrundens* S. Kant, satte paa $4\frac{2}{3}$ Fv. dyb, ren Sandgrund, før Middag, Vinden VSV., temmelig stærk Blæst og tyk Luft. Jeg tog Afsked saa, at

lod han mig svare, at jeg maatte selver det gøre, og at jeg løfte Anker, og sætte ogsaa, førend jeg hannem tilspurgte, saa maatte jeg nu gøre selver Maalingen; hvorpaa jeg drejede fra *Grundens* igen. Mens saa forandrede han sig og kom ud og kommanderte Slupen og Jollen. — ¹⁾ P. H.: Kl. 4 kom Sr. J. S. ud paa Dækket og kommanderte at hale Slupen op, førend mig der noget at give til Kende, hvor han vilde hen, og da siden forandrede han sin Kommando og raabte paa Dækket som et galt Menneske: „I skal straxen løfte Anker!“, og da kom Styrmanden til mig og sagde, at jeg vilde lichte Anker, som ogsaa straxen skete, og da haled jeg ad *Lysegrundens* og løb paa Loddet, indtil vi havde $4\frac{1}{2}$ Fv., da jeg gik til Ankers, og Sr. J. S. foer Kl. 7 paa *Lysegrunde* og aflodde dennem rundt om; *Hasseløen* blev SVtV. ifra os, og da Sr. J. S. kom om Bord igen, gav Styrmanden, som havde været med, saaledes Rapport . . .

P. H. lovede mig, dersom jeg med Chalupen kom langt fra Borde og det vilde kule for haardt, vilde han lette med Skibet og sejle ned til os og bjærge os. Kl. 7 jeg med Chalupen foer ud paa Lysegrunden, sejled og roede mange Slag hen og her, in NV., in SO. og in N., befandt Grunden saa som Lodningerne formelder. Der vi vare $\frac{3}{4}$ Mil in NO. fra Skibet, paakom os en strænge Byge med Regn og stærk Blæst af VSV., som oprejste høj Søgang og Kogelvand af NV. Strøm, saa Chaluproerne med største Besvær og Arbejde sig udmatted, og knap at vi kunde naa Skibet; mens P. H. da sveg os med sin troløse Parol og vilde ikke med Skibet lette og bjærge os, endog Løjtnant Johan Hansen Grøner det og begærede, at lette med Skibet og bjærge os. Men Kptlt. aleneste tog et Parti af mine Vandmaalingsliner og bandt derpaa en Del af mine Træbøjer og lod bag af Skibet afdrive og udfire, hvilket med den NV. Strøm drev hen in SO. og ikke den Vej, som vi vare med Chalupen. Dette gjorde han altsaa kvantsvis til at svige mig og at forraade mit Liv i denne Nød. Kl. 1 e. M. kom til Skibet igen af Lysegrunden; strax lettede Anker, med stærk Kuling VSV., sejled imod *Kullen*. . . Vendte med Skibet imod *Værøen*.

16. Juli, ved *Værø*¹). Kl. 5 Morg. satte i *Toreko* Havn paa 7 Fv. dyb. Jeg strax indfoer til *Toreko* Strandrider og begærede, at vi maatte paa *Værøen* lade os hugge en Del Skibsbrænde; da fordi han var min bekendte Ven, gav han mig Forlov at lade hugge til vores Nødtørft, hvad som tørt fandtes . . .

17. Juli, ved *Hallands Værø* i *Toreko* Havn . . .

18. Juli (Søndag), ved *Toreko*²). Kl. 9 Msr. P. H. indsendte til *Toreko* sin Tjener Mads med $1\frac{1}{2}$ Sæk Skibsbrød og solgte det, for hver Tvebak 1 Sk. svensk Mønt. Samme Tid bortløb den svenske Matros Ole Danielsen Lystig. . . . Denne Dag godt Magsvejr, sydlig og god Vind for os at sejle til *Trindelen*, dog blev liggendes.

19. Juli, ved *Toreko*. Vinden SSV., Mags Sejlingsvejr. Kl. 2 Morg. før Dagen jeg var oppe og opkaldet Løjtnanten, sendte hannem ind til Kptlt. P. H., begærede at sejle nu med denne gode Vind til Anholt og til *Trindelen*. Jeg hørte, at P. H. sagde til Løjtnanten: „Det er endnu ikke lys Dag, lader blive saa længe, til jeg kommer til eder ud“. Altsaa gryllede han noget og sov til igen. Folken indhalede det løse Ankertovet og Sejlene løsgjorde. Da atter befalede han dem at ligge stille, saa sendte han Chalupen ind til *Toreko* at søge efter Ole Danielsen. Kl. 6 lette han Anker, at sejle imod Anholt . . . faldt i stille Vejr, Vinden SSV. og S. Strøm, Lodningerne findes i *Morialen*, lod Chalupen bugsere 1 Mil ud fra *Værø*, Vinden til NNV.

¹) P. H. skriver snart „Halans Verø“, snart (hollandsk) „Suederoe“. — ²) P. H.: Om Morgenen Vinden StO. med en stiv Merssejlskuling og med haarde Byger; vi laa stille, formedelst det saa ud til Blæst. Imod Aften stille. Jeg havde ladet hente Vand om Dagen udi *Turko* By, som de maatte tage ud af en Brønd. Om Natten ganske stille.

Sejlede saa hen in V. indtil imellem *Hesseløen* og *Anholt*, der jeg imod Aften afpejlet og talte om, at vi skulde nu vende med Skibet¹⁾. P. H. vilde intet svare, ikke heller den gamle Styrmand; mens Løjtnanten sagde: „Det raader Kaptajnen fore“. Jeg sagde: „Saa haver jeg intet at sige, saa maa jeg tie“. Løjtnanten lo derad. Midnat ude paa Dækket spurgte jeg den gamle Styrmand, hvad P. H. vil hen under Jydland. Han sagde: „Jeg ved det ikke.“

20. Juli²⁾. Ved Dagningen, Vinden NNV. og NV., bad jeg den gamle Styrmand gaa ind til P. H. paa Køjen og sige, det er min Begæring, at vi nu vender med Skibet og sejler derhen, som jeg har at forrette. P. H. da svared: „Nej, det er tidsnok“, han lod dem sejle hen imod *Kalkgrunden*, saa langs Jydland, og satte med Skibet udfor *Raagaard*, straks der udfor paa 6 Fv. dyb, lod vaje Vimpel, Flag og Gøs, og med Stykkerne fyrede der 3^{de} Stykker Kl. 5 Morg. Kl. 11 foer P. H. i Land til Gæst hos Jørgen Arenfelt paa Raagaard, og han befalede Constabelen at skulle holde Stykkerne klar at skyde, naar han giver Tegn paa Landet. Han tænkte der at bekomme en Foræring; mens der han havde spiset og fornåm ingen Foræring, da kom han ufornødent ud til Skibet igen Kl. 6 og saa sorrigfældigt ud og gav sig straks i stærk Klammeri med sine Snedkere. . . . Denne Dag Vinden VNV., godt Mags Sejlevej, god Vind for os til Anholt, mens blev liggende. Natten samme Vind og Vejrlig.

21. Juli, ved *Raagaard*. . . . Kl. 6 lettede Anker fra Raagaard, Vimpel og Flag lod vaje, mens intet skød, og sejled forbi *Hafknud*. Jeg spurgte begge Styrmande, hvad Kurs til Anholt. Løjtnanten sagde NNO., og Styrmanden sagde NOTN.; jeg svared: Nej, NOTO. Lodningerne efter Morialen. Paa 1¹/₂ Mil nær Anholt, da contrabefalede han Styrmandene at skulle sejle N. om forbi Anholt, der som det mægtige store Rev udskyder in NV., alligevel at han hørte, at jeg vilde S. om forbi Anholt. Dette gjorde han mig imod og alt til Trods. Da faldt i stille Luft, vores Sejl blev opgiiede. Mens som Vinden nu blev til NV.³⁾, som han kunde ikke komme N. om Anholt, ellers

¹⁾ P. H.: . . . Sr. J. S. løb mange Gange ud paa Dækket og lamenterte, at jeg vilde ikke vende og løbe tilbage igen ad Halans Suederoe, som jeg ikke neppeligen kunde besejle formedelst den Norder Strøm, som faldt ind ad Bæltet, lod derfor VNV. og NVtV. over staa den ganske Nat. — ²⁾ P. H.: Om Morg. Vinden NtV. med en stiv Merssejlskulte; jeg pejlede Steuenshoft [hollandsk, o: Stavshoved] NVtN., 1 Mil ifra os; da lod jeg holde ad Kalvig for en Opperval, thi jeg intet med denne Vind kunde udrette, hvor jeg kom til Ankers paa 6 Fv. Kl. 7, god Sandgrund. Vinden var den ganske Dag NtV. med en haard Kulde. Jeg lod hente 2 Fade Vand. Om Natten Vinden som før. — ³⁾ P. H.: . . . Kl. 6 om Aften, da sprang Vinden ud af en NV. med Regnbyger og mistig Vejr, da havde vi den Syderhuk af Anholt NNO. 1 Mil, og det begyndte at kule haardt ud af en NV. med Regn. Jeg lod derfor luv an, at jeg kunde komme til Ankers under Anholt; mens Sr. J. S. stod og lagde over med Styrmandene, at de mig førte ind til paa 3¹/₂ Fv.; da jeg ikke kunde begribe, hvad jeg skulde saa nær under Landet paa Grunden, hvorfor jeg lod brase mine Sejl paa Masten, at det dyrte [holl., o: varede] saa længe, indtil jeg kaste Lod paa 10 Fv., og der gik jeg til Ankers Kl. 9.

havde han sejlet lige paa Revet an, og som der kom en haard Byge med Regnfog af NV., saa man kunde ikke se Landet, da sendte han Styrmanden ind til mig, lod spørge, hvor jeg nu vilde sejle. Jeg sagde: S. om Anholt; og som Styrmandene paa Dækket talte med mig om Lejligheden og Sætteri, fordi de der ikke havde været, saa blev P. H. bister og udskaeldte dem for gamle Horer og Kærlinger og truede dem, at de skulde faa en Ulykke, fordi at de talte noget med mig; han talte mig og til med grove og spottelige Ord, sagde og, der skal hverken Styrmandene eller nogen af Folkene tale noget Ord med mig, eller agte mig eller mit Sladder, eller om de det gøre, skal han strax skrive Herrerne paa Admiralitetet til, saa Folken skal faa Skam, og greb til Tov og vilde slaa den gamle Styrmand Christoffer, og skældte hannem for en gammel Hore og Skurk. Vi sejlede nu ONO. an S. forbi Anholt. Mens fordi det blev tyk Fogregn, saa man Landet ikke kunde se, saa lod han dem anluffe og sejled NNO. an, havde 14 Fv. dyb, imod Anholt. Der jeg og alt Folket saadant hørte, sagde jeg: „Da sejler og sætter nu selv, som I bedst ved at forsvare!“, og gik saa ind i min Kahyt. Nogle Glas derefter, som de endnu havde 14 Fv., saa 11 Fv., og, saa hastig Loddet kunde gaa, saa strax 7 Fv., og hastig fik de 4 Fv., der Sejl paa Masten, da saa jeg ud igennem Kahytfønsteret den klare hvide Sand, tror ikke der var meget over 2 Fv. dyb; de lod uddrive, fik strax 11 Fv., der lod Anker falde, som var ret paa Brinken paa Anholts SV. Rev, $\frac{1}{4}$ Mil nær Landet, Aft. Kl. 9. Der lod han ligge. Den ganske Nat Storm og Regn af NV. og høj Søgang forbi Landet, at Skibet red haardt til. Mens om Vinden samme Nat havde sprunget tilbage til V. eller SV., havde vi aldrig ført dette Skib derfra, fordi vi laa dicht inde ved Revet og havde slet ingen Rømning at komme til Sejls fra Revet. Atter paa ny, der vi havde sat om Aftenen, P. H. antastede Styrmandene med Trusel og haarde Ord og sagde, om de om nogen Ting med mig taler eller med mig noget overlægger, skal han straffe dem. Og sent ud paa Aftenen, som vi der ved Anholt laa og red til og frygtede, da sendte jeg min Skriver Abraham Høyer ned i Arkeliet og lod bede begge Styrmandene, at de vilde komme op i Kahytten til mig, saa vil jeg vise dem i mit nye Cart al Anholts Lejlighed og hvilken Fare vi nu ligger i. Begge Styrmandene lode hilse mig igen og sagde: „Vi vilde Hjærtens gærne komme op til hannem og se i hans Carter til Efterretning, mens for vores Liv tør vi ingenlunde det gøre, for Kaptajnen haver os det saa haardt forbødet“. Ganske Natten kulede af NV., tørt Vejr.

22. Juli, ved Anholt¹⁾). Morg. Kl. 6 lettede Anker at sejle S. om forbi Anholt Øster hen, og da imidlertid de vandt Anker op, fik han atter begge

¹⁾ P. H.: Om Morg. Vinden VNV. med en Merssejlskuling. Sr. J. S. vilde intet sige, hvor jeg skulde holde Krydsning. Jeg pejlede den syder Huk af Anholt NNV. $\frac{1}{4}$ Del Mil ifra os, løfte saa Anker Kl. 4 og holdt OtN. og ONO. langs Øen, indtil vi var Riffet passeret . . .

Styrmændene for sig bag oven paa Skansen, talte dem atter haardelig til, truede og formanede dem begge og sagde: „I ingenlunde skal med Jens Sørensen have noget at bestille eller overlægge noget med hannem, og I skal intet kære eder efter hans Sladder, eller jeg skal skrive Herrerne til, saa skal I vente at blive straffede“. Da blev Johan Hansen vred, løb saa ned fra hannem og sagde: „Vi kunne ikke saa lige altid vide Besked om alting; maa vi ikke spørge hannem og overlægge med hannem, om det ogsaa os gavnligt er?“ Sagde „jeg vilde ønske, at Skibet maatte gaa lige herfra til København, der som Ord gælder Penge“, og tog saa fat i Spillet, hjalp at vinde Anker op. Sejled saa hen forbi *Knoben*, til $1\frac{1}{2}$ Mil N. forbi *Varberg*, Midnat, ungefær 3 Mil nær *Malø Sund* og *Kongsbakke Fjord*, som vi magelig kunnet udenfor holdet og ved Dagningen der i god sikker Havn indløbet, jeg der hel vel bekendt er, og da laa fra os in NO., og ikkun 6 Mile fra *Trindelen*, som vi skulde søge. Vinden var V., Mags Sejlingsvejr. Mens da om Midnat P. H. lod med Skibet vende og unyttelig sejled langs Farvandet tilbage 14 Mil til *Værøen*, satte der Kl. 2 e. M. Denne forbigangne Nat var temmelig Sejlkuling, V. Vind, og lige saa denne Formiddag.

23. *Juli*, ved *Toreko*. Efterm. Kl. 2, der vi havde sæt ved *Værøen* og *Toreko*, strax der Kl. 3 sin Tjener Mads og 3 andre ind til *Toreko* og lod sætte dem der paa Land, at skulle gaa $1\frac{1}{2}$ Mil hen til *Baasted* og blive der om Natten. Samme Tid lod han sin Tjener fra Skibet i Land tage en stor Bastmaattesæk fuld med Skibsbrød og solgte i *Toreko* . . .

24.—28. *Juli*, ved *Toreko*. . . . Kl. 6 lette han Anker og fra *Toreko*, mig aldeles utiltalt, sejled saa hen, som mine Lodninger forklarer, indtil Midnat Kl. 1 paa 1 Mil nær *Jydland*, vendte med Skibet, indtil Sol opgik. Vinden denne Dag og Nat sagte Magsvejr NNO

29. *Juli*. Morgenen kom forbi *Stenskrog*, da spurgte han sin Fisker Rasmus, om han kan faa Mask i *Stavnhoved* til Købs til sine Svin. Rasmus sagde: „Nej, i *Fjelderup* faar I Mask til Købs“. Daa sagde P. H.: „Det er vel, saa ville vi sejle did og sætte der“. Sejled saa hen til imod *Fjelderup*, der sprang Vinden til OSO., maatte saa sejle forbi *Fjelderup* ud over *Grund Fortan*¹⁾ hen in NtV. an. Her Kl. 2 sendte jeg Kongens Rejsepas og Ordre til P. H., lod bede hannem, at han vilde læse det, og om han vilde det respectere og efterleve. Han tog det i Hænder og læste det, og da sagde han: „Hvor er Admiralitetets Ordre? Der vil jeg rette mig efter“. Jeg sagde selv: „Vil I da ikke respectere og tage Kongens skriftlige Ordre med Haand og Segl forfulde?“ Han svarede: „Jeg holder Eder ikke capabel at spørge mig om noget. Dette Kongens Pas veed jeg tilforn lige saa vel som I, og Herrerne paa Admiralitetet haver og givet mig en Copi deraf. Hvad jeg gør, det vil jeg selv forsvare. Samme Dag tog han og Styrmændene med

¹⁾ Tangen, N. f. Djursland.

Magt fra mig og forbød dem, at de slet intet skulde for mig forrette, dog jeg begærede dem herudi til Kongens Tjeneste ved Søcartets Fortsætning . . .

30. Juli. I Dagningen *Anholt* fra os in StO., 2 Mil. Vinden sagte Labring SSO., sejled in NO. Kl. 10 Vinden til NNV., Mags Sejlingsvej, *Varberg* fra os in Ø., 4 Mil. Her mødte os Skibet Den Norske Sorte Bjørn¹⁾. P. H. strax med Chalupen udfoer, mødte dem og hos dem gæsterered, og efter hans Befalning blev af vores Skib skødt 8 Stykker, og vores Skib vendte tilbage at indhente P. H. Saa kom vi ikkun 1 Time før, end Sol gik ned, der som vi havde *Varberg* fra os in OSO., 2½ Mil. Nu begyndte at kule temmelig af NNV., sejled nu in NO., indtil det mørkedes, vendte han med Skibet, og tvært imod min Vilje sejlede de med 2 riffede Merssejl tværs over imod *Læsø* in VtN. an med saa stærk Fart, at vi kunde ikke faa Grund med Loddet, indtil Kl. 1 efter Midnat. Da ud af Arkeliet i Hast kom op springende Skriveren Niels Johansen og jamrede sig og sagde: „Ak Gud hjælpe os! Jeg hørte neder i Arkeliet 2 Gange Skibet hugge paa Grund!“ Saa havde og Skipperen strax tilforn fremme sagt paa Dækket: „Skibet hugger! Skibet hugger!“, alligevel at han det siden igen vilde fragaa. Da P. H. raabte: „Luf an! Luf an!“ Da vilde Skibet ikke hastigt luffe, da raabte alle: „Drej af! Drej af!“, som de og gjorde. Siden sprang Constabelen til Loddet og kaste, og raabte: „Vi have ikke 4 Favne!“ og strax kaste igen og raabte: „5 Favne!“, saa 6 Fv., saa 7 Fv., saa vi da vare kommen fra *Kobbergrunden* igen. Saa paa den Bov igen anluffed og sejled in Østen hen ud ad Sejldybte og fik jo længer jo dybere, indtil Dagen kom; vendte de igen og sejled in V., og da gik mægtig N. Strøm, som drev os hen in Sonden om forbi Grunden. Aftenen 2 Timer før end Sol nedgik, var jeg ude paa Dækket og sagde til Løjtnanten: „Efter som det ser ud til strænge Vejr og vi nu ere saa nær ved *Malø Sund* og *Kongsbakke Fjord*, var det bedst at se til, vi kunde komme ind i god sikker Havn“, og sagde: „Om I Styr mænd eller ingen der er kendt, saa er jeg der kendt“. Løjtnanten vinked med Hovedet og sagde: „Peter Hiort vil ikke did, han vil over til Jydland“. Da bad jeg Tømmermanden og Matroserne vilde huse paa dette, at hvad jeg begærer, nægter de mig. Mens Løjtnanten tavde stille dertil. Strax derefter skagede Vinden for os mer og mer, mens dog havde vi magelig kunde gjort der udfor et Par korte Vendinger, indtil Dagen kom igen, der i Havn at indløbe, eftersom

¹⁾ P. H.: . . . Kl. 3 passerte os en Defensionsskib, kaldes Den Sorte Bjørn, som hilsede paa hs. Maj. Fergat, som sætte sin Cours ad Sundet til. Med Solens Undergang havde vi *Varberg* Slot O. og OtS. 3½ Mile ifra os, da var Vinden NNV. med en stiv Merssejlskuling, saa vi intet kunde beholde ONO., hvorfor jeg vendte Kl. 9 ifra Vallen og kunde stevne over Bagbord VtN. og efter Gissing beholde VSV. Det begyndte at kule saa haardt, at jeg maatte tage Foremerssejl ind, og da Kl. var 12, fik vi 7 Fv., som var grundet op ifra 13 Fv. Da gjorde jeg klar til at vende, og noget derefter fik vi 4 Fv., som var et Slag ad *Læsø* Grunde. Da holdt jeg for de Vind om og lod det staa O. og OtN. an, indtil det blev Dag.

vores største magtpaaliggende skulde være *Trindelen* at søge op, som ikkun 6 Mile derfra ligger; derfor havde været bedst at oppeholdet os saa nær derved. Da vi kom ud fra Kobbergrunden igen, da begyndte P. H. til sin Undskyldning at usigelig bande og skælde paa min Skriver med Trusler, for det han havde aabenbaret for Folken paa Skibet, at han hørte Skibet støde, og sagde: „Vil han gøre mine Folk rebelske? Om han det hørte end, saa skulde han dog tie, han haver her intet at sige“. Da saasom jeg selv dette alt hørte, hans Uforstandighed, svared jeg: „Hvilken gør bedst, den som i Tide til alles vores Livs Frelse advarer Ulykken at forekomme, eller den som tier og lader anløbe midt i Ulykken?“ Og saasom P. H. mig da meget grovelig og utugtig med Skælden og Smælden antastede, lige som han havde været forstyrret, da i Harm sagde jeg: „Om I saaledes efter Eders Fantasi sejler imod min Begæring eller Vilje, I bortsætter saa Kongens Skib med Folk og Midler, og I da agter vil fare fra mig med Chalupen og svige mig, da skal I aldrig undgaa mig“. Mens continue holdt han ved med uophørlig Skældsord og foraarsagede mig da igen at svare. Mine Skrivere, som hos mig vare, alt hørte. Denne Nat var Vinden NtV., temmelig Kuling, og en stærk N. Strøm.

31. Juli, imellem *Kobbergrunden* og *Varberg*¹⁾, som for er meldt, naar Sol opgik, at vi da vendte og sejled in V. med Merssejlskuling af NtV., havde stærk N. Strøm, havde 12 Fv., saa 8 Fv., da Morgenen Kl. 6. Da Løjtnanten sagde oven af Mersset at kunne se Anholt hen in StV.; da bad jeg dem begynde at lodde efter $\frac{1}{16}$ Glas, fik 7 Fv., og siden fremdeles efter Lodnings Morialen . . . indtil Solens Nedergang, afpejlede til *Anholt* OSO., 4 Mile, til *Stavnhoved* SVtS., 4 Mile. Natten Mags Sejlingsvejr VtN.

1. Aug., ved *Stavnhoved*. Morgenen i Dagningen vare vi paa $\frac{1}{2}$ Mil nær imod *Stavnhoved*, 4 Fv.; lod han sejle langs Jydland og agtede sig til Raagaard igen. Kom vi saa og fandt hs. Høje Excell. Hr. Admiral *Gyldenløve* med Skibet *Lossen* ud for *Grindø*²⁾; kom os om Bord hans Jolle med Løjtnant *Hartvigsen*, at vi satte der udenfor Kl. 9; vi fyred 9 Stykker, han svared 3 Stykker, vi takkede med 3 Stykker. Strax lod hs. Høje Excell. sende Løjtnanten med Chalupen hen og hente mig og mine Carter til sig i sin Kahyt. Kl. 12 jeg med Chalupen foer ind til *Grindø* efter os 1 Td. Øl; derfra fik jeg med mig en Lods ud paa *Kalkgrunden* og *Navergrunden* og *Polderen*; jeg maalte og imellem *Byen* og *Gattet*. Hs. H. Excell. var paa *Herregaarden Katholm* imidlertid, om Natten kom han om Bord.

2. Aug., ved *Grindø*. Havde stærk Kuling af S. Kl. 5 lette hs. H. Excell. og havde begæret, at vi skulde følges med hannem, saa vi og letted af 7 Fv. og følgende hannem efter hen forbi *Stavnhoved*, loddede begge efter *Memorialerne*, holdt overens, havde stærk Kuling, tyk Fogregn indtil imod ungefær *Aalborg Gat*, $1\frac{1}{2}$ Mil ude sætte vi med begge Skibene paa 5 Fv.

¹⁾ P. H.: *Vasbergen* (hollandsk). — ²⁾ *Grenaa*; P. H.: *Grimstæt*.

Middagen blev lidt lysere Luft med Smaaregn, da begge Skibene lettede igen, og Admiralen sejlede os forbi, befaled at vi skulde gøre vores Bedste paa vores Søcartrejse til Trindelen, eller hvort hen vi selv vidste, og tog saa fra os Afsked¹⁾. Og saasom P. H. endnu havde ingen Anstalt bered at skyde til Admiralsens Respect, hs. H. Excell. stod selv agter ovenpaa og saa tilbage til os, da vi sagde: „Hr. Kptlt., skal I ikke lade skyde?“, da sprang han ned paa Dækket og tumlede sig der iblandt Folket og Stykkerne en lang Stund, skød saa 6 Skud, dernæst med Langvillighed de andre 3 Skud, fordi en slet Anstalt var der, saa manglede Krudt, saa fattedes Krudthorn, saa var der ingen Forladning. Det var da de 9 Skud! Hr. Admiralen svarede med os 3 Skud igen, P. H. da vilde takke med 3 igen, og var ingen god Anstalt, mens han sprang hen og her iblandt dem og vilde slaa, hastede og overilede Folkene, som ikke havde ved Haanden, hvis som bruges skulde. Da med det mellemste Skud smal Stykket af, og Ole Arvesen København, som da laa paa Stykket med Ladestokken i Haanden at forsætte i Stykket, skød hannem saa, at han fløj ud i Søen, og jeg saa, at Blodet stod ganske rødt bredt om hannem i Vandet, der som han laa og drev. Skibet skød stærk Fart, og gik temmelig hul Sø; jeg stod den Tid agter oven paa Skibet, jeg raabte med Flid til Matrosen Ørje, som sad i Chalupen, der med en lang Baadsløber vel 10 Fv. langt efter Skibet fra, og sagde: „Bjærger Manden!“ Ørje i Hast greb til en Baadshage i Chalupen og rækte hen om hans Side og fik hannem fat med Hagen og slæbed hannem med et lille Stykke; mens der hans Fingre i Chalupen kom i Klemme imod Chalupborde, da slap han Baadshagen med Mand og alt. Alt for silde stak de da bi med Skibet; Ole stod overendes i Vandet med Hoved og Axlerne oppe et helt Tag, og Baadshagen drev ved Siden hos hannem, mens længer og mer dalede han ner og ner, indtil han aldeles under blev. Jeg stod agter ovenpaa og saa alt dette. Fremdeles fyldt Sejlene, og sejled langs Lands, inden om *Dvalgrunden*, til *Fladstrand*, som Lodningerne formelder, og for *Fladstrand Castel* fyrede 3 Skud, fik 1 Skud igen.

3. Aug., ved *Fladstrand*²⁾. Kl. 10 kom Lt. Hartvigsen fra hs. H. Excell. Hr. Admiral *Gyldenløve* og bad os begge til Gæst paa Skibet *Lossen* til Middag, som da $1\frac{1}{4}$ Mil henne laa og in NV. fra *Hærtsholmen*. Vi fore da begge sammen paa Chalupen hen til Admiralen; jeg tog med mig did mine Carter, og spisede der Middagen. Da confererede vi vores Lodninger af begge Skibe imod hinandens, og fandtes rigtige overens. Da i stærk Disputats om

¹⁾ P. H.: . . . Da hs. Høje Excell. mig passerte, gav han mig Befalning, at vi nu skulde gøre vores Bedste igen efter vores Instrux, og vi lod det staa ad Flastrant, hs. H. Exc. holdt det igennem Duælgrunden, og der faldt samme Dag en af mine Folk over Bord, som var af det 7. Comp. — ²⁾ P. H.: Om Morg. Vinden VSV. med en liden Kulte og godt Vejr. Jeg saa hs. H. Exc. benorden Holmene til Ankers, som gik Sejl. Om Efterm. Vinden var den ganske Dag variabel med SSV. og SSO. Vind. Om Aften stille, og om Natten ligesaa.

Dvalgrunden, og jeg beviste og overvandt dem alle derudi. Samme Tid jeg imod P. H. haardt prætenderede om vores Disput og Forretnings Forhindring og hans Gevalt. Kl. 4 fore vi fra Hr. Admiralen igen, og Kpt. *Raben* begærede, at jeg en Copi af et ud af mine Carter vilde Hr. Admiralen forunde. Jeg lovede vel, saa snart som jeg hjem kommer; mens om jeg ser nogen Gunst og Assistentz . . .? Hr. Admiralen strax lod lette og sejled imod Skauen. Kl. 5 Aften kom vi til vores Skib igen; Chalupen sendte han til *Bangsbo Aa*, hente der aleneste 2 Fade Vand.

4. Aug., ved *Fladstrand*. Vinden VSV. Morg. Kl. 4 jeg var ude paa Dækket og paamindte Skipperen, at de nu maatte sig med Vand vel forsyne og ikke siden, der som vi skal Arbejde slippe og forspilde, som hidindtil sket er. Jeg spurgte og, hvorefter vi her i dette herlige Sejlingsvejr og gode Vind til Trindelen skal saa stille ligge, nu at sejle herfra. Skipperen svarede, han haver intet at sige derudi. P. H. da strax sendte Jollen ind til *Fladstrand*. Kl. 8 P. H. stod op af sin Køje, da god Mags Sejlkuling af V., god Vind til Trindelen. Kl. 9 lettede Anker og talte mig intet til, paa sin egen Vej sejled ud forbi Castellet, skød intet, drejed saa af hen in SO. lige midt imod Stenrevet *Klørgrunden*. Jeg kom ud og advarede dem det. Vilde P. H. ikke agte, uden kom ind og sagde: „Lader mig det i Eders Cart se, at der ligger nogen Grund!“ Da fik han dette Svar: „I haver denne ganske Sommer mine Søcarter, mig og mit Arbejde foraget, og ikke villet agte om at se en Gang i mine Carter; derfor skal I ikke blive værdig at se en Gang i dem herefter. Tilmed haver I slet ingen Forstand paa at gøre Forskel paa et rigtigt Cart eller et urigtigt; derfor er Eders hollandske Cart Eder godt nok at kigge udi“. Jeg sagde: „Vi skal sejle til *Sæby*, der haver jeg at bestille“. Og som de med Skibet kom nærmere Stenrevet, som lige frem for os laa, og de med Loddet fornam Dybets Forændring, da hastigt anluffede de et Stykke imod *Sæby*. Strax efter P. H. mig contra befalede, at de skal sejle til *Læsø*, som de og strax gjorde. Og som det faldt i Stille og lidt Labring, og de sejlede lige imod det Stenrev, som løber ud NO. fra de *Nordre Rønner*, mens jeg udsendte min Søn Abraham og lod ham det advare, saa de da gik uden om forbi Revet, satte saa $1\frac{1}{2}$ Mil N. ved *Læsø* $1\frac{1}{2}$ Fjr. M. in NNO. fra *Nordre Rønner*.

5. Aug., ved *Læsø*. Natten før end Dagen kom, med Jollen indsendte jeg min Skriver Niels Johansen med mit Brev til Landforvalteren Berendt Falencamp, om at faa ud af Landet for Betaling til Kongens Tjeneste 2^{de} Lods-mænd at anvise os Trindelen. Kl. 4 naar Sol opgik, lettede vi med Skibet og laverede imod Trindelen. Middag Kl. 12 kom Jollen med Skrивeren og 2 Lodser ud om Borde igen, maadelig N. Sejlkuling. Jeg strax med Chalup og Lodserne fra Skibet foer 2 Mil hen ud og med Flid søgte efter Trindelen indtil Aftenen. Og som P. H. imidlertid med Skibet sejlede efter os paa $1\frac{1}{2}$ Mil nær os, da vendte han med Skibet og sejled $1\frac{1}{2}$ Mil hen og satte in V.

fra os paa 9 Fv. dyb, og gik N. Strøm os imod og temmelig Blæst. Aftenen silde kom vi med Chalupen om Borde; Natten over godt Magsvejr, SO.

6. Aug., ved *Læsø*. Morg. Kl. 4 Vinden SSO., Magsvejr. Vi letted og sejled in ONO., indtil vi tænkte snart vente at fornemme *Trindelen* for os; da Folk os i Merset opstigede: Løjtnanten, Tømmermanden og Constabelen, oppe ved Toppen raabte stedse og sagde: „Vi ser, Trindelen ligger fra os in NNV. $\frac{1}{4}$ Mil henne“; de sagde samtlige der oppe: „Se, se, hvor det bryder paa den!“, sagde og: „Vi ser Stenene ligge oven Vands, og det bryder 2^{de} Steds paa begge Enderne paa Trindelen“. Vi da med Skibet lod afdreje did hen in NVtN., og som vi kom noget nær der imod, sagde [jeg]: „Jeg ser jo intet andet, end det er jo en drivende Græsflæk“. P. H. var og oppe under Merset, enhver sagde, det er Trindelen, og besynderlig den gamle Styrmand sagde: „Ja, det er sikkerlig Trindelen“, hvorefter de satte med Skibet der paa 9 Fv. dyb, Formiddag Kl. 7. Jeg sagde: „Paa det I skal ikke sige, det var Trindelen, saa skal jeg med Chalupen fare did og bevise det“, foer saa did og lod Loddet falde midt igennem Græsflakket, havde der 9 Fv. dyb. Saa foer jeg vidt og bredt om paa alle Bover med Chalupen, saa in N. $\frac{3}{4}$ Mil, saa in Ø. 1 Mil og in SO., fandt intet ringere end 10 Fv., 9 Fv., 14 Fv. Lodserne mente det skulde være paa *Knøsgrund*, som *Læsø* Fiskere i forrige Tider har draget Torsk paa, den Stengrund, som skulde ligge in N. fra Trindelen. Kl. 11 kom jeg med Chalupen til Skibet igen, Vinden SSO., og kulede stærk med hul Sø og tykke Byger. Han lettede med Skibet og sejlede ind under *Læsø* paa sin egen Haand, satte paa 7 Fv. Lodningerne findes i dets Morial. Kl. 12 Middag kom begge Lodsmændene til mig og begærede, at de maatte faa betalt for deres Umage og blive ilandsætte, eftersom det nu kuler saa haardt og sætter sig op til en stor Storm. De fik deres Betaling for de 2^{de} Dage à 2 Mk., 8 Mk., og Kl. 4 e. M. blev ilandsætte med Chalupen, 1 Mil ind til *Læsø*. Med største Fare kom Chalupen om Bord igen Aften, ret som det mørkedes; var da en mægtig stærk Storm og mægtig Regn. Natten Vinden S., stærk Blæst og Søgang omkring *Syr Odden*, fordi vi laa for meget østlig.

7. Aug., ved *Læsø*. Morgenen temmelig Kuling af SO. Vind. Kl. 12 efter Middag blev godt Magsvejr, SSO. Han blev alt stille liggende med Skibet, mens continue var i stærk Arbejde med sine Snedkere og paa mit Kahytsskot, gjorde et stort Bulder og Larm, saa jeg slet ingen Ro fik til Søcartsarbejdet. Natten godt Vejr, østlige Vinde.

8. Aug., ved *Læsø*. Morg. og Form. smuk Labring, ONO. Han lod Skibet alt stille ligge. Kl. 12 Middag lod han lette Anker, talte mig intet til, sejled hen in V. Jeg gik frem til Kahytten og spurde Løjtnanten: „Hvor vil P. H. nu hen, efterdi de sejler hen in V.?“ Han sagde: „Jeg ved det ikke“. Jeg bad Løjtnanten, at han vilde gaa ind til Kptlt. P. H. og spørge derom. Han svor, at han vilde ikke gaa ind til hannem; det hørte Skipperen

og Bjørn Kvartermester og andre af Folken. Strax indsendte jeg begge mine Skrivere til P. H. og begærede, at han med Skibet vilde føre mig hen til Trindelen, at jeg den kan befare i dette smukke Vejrlig. Da sagde P. H.: „Vi mangler Vand og Proviant“. Da strax lod han ind hente Styrmandene og sagde dem det, at jeg vilde til Trindelen; sejled alt hen in V. Og som jeg saa at kunne intet formaa, bad jeg dem da sejle in SV. til Pynten paa *Læsø NV. Rev*, som ingen af dem Besked om vidste, og som vi kom der paa $\frac{1}{8}$ Mil nær Revspynten, befalede jeg dem saa at sejle derfra og tværs over til *Dvalgrunden*, og loddede saa som Lodningsmorialen udviser. Sejled saa fra *Dvalgrunden* langs hen til *Aalborg Fjord*, og til Natten satte uden fore *Asse* [o: Asaa] *Rev* [o: Rimmen] paa 5 Fv. dyb. Hele Dagen Magsvejr, ONO. Vind, Natten stille Magsvejr.

9. Aug., ved *Hals* og *Aalborg*. Kl. 4 Morg. letted Anker, og indsejlede Kl. 7 forbi *Hals*, fyred der 3 Skud og fik til Svar 1 Skud, tog Lods med sig fra yderste Tønden op til *Aalborg*. Kl. 2 satte ved *Aalborg*, skød intet.

10.—17. Aug., ved *Aalborg*.

18. Aug., ved *Aalborg* . . . Aftenen i Mørkningen gik Vinden til V., Magsvejr; da strax blev til en Galliot fra Slottet udført de 4 Kvindfolk, som siges at være besæt. Strax efter samme Aften opsætte sig en mægtig Storm af NV.

19. Aug., ved *Aalborg*¹⁾. . . Og som jeg maatte ikke faa Chalupen og hørte af hans Mund et uforskammet Skælderi, da udi Harm svarede jeg hannem; saa igen i min Kahyt. Og som jeg igen havde sat mig ned paa Bænken i min Kahyt, oppe bag ved Bordet, med mine Søcartsbreve for mig paa Bordet, da søgte P. H. ud af sin Kahyt ud ad Dækket med sin dragne Kaarde i Haanden, stødte min Kahytsdør op, og søgte ind paa mig med sin blotte Kaarde, stak efter mig, og som jeg med Haanden slog til Sides, at han stak skraas ved min venstre Side igennem baade Kjole og Vest og forbi Siden paa mig; havde jeg da ikke saa hastigt faaet min Kaarde fat og holdet den for mig over Bordet, til at holde hannem fra mig med, ellers havde han stødt mig ned og myrt mig, der som jeg ved mit Bord sad ved Kongens Søcartsarbejde i min Kahyt og Frihed. Der næst efter kom Løjtnanten og Tømmermanden ind efter og rykte hannem baglængs ud fra mig af Kahytten, med sin blotte Kaarde i Haand, ellers vilde han formordet mig der inde i min Kahyt.

20. Aug., ved *Aalborg*. Ganske Dagen Magsvejr, VSV., tør Luft. Kl. 1 e. M. P. H. foer til *Aalborg*. Kl. 2 kom Chalupen til Skibet igen med et stort Skab, som hans Snedkere havde paa Landet arbejdet paa. Da begærede

¹⁾ P. H.: Om Morg. Vinden NV. med en Storm, som continuerte den ganske Dag. Der var løben en af mine Folk bort om Morgenen, som jeg lod søge op paa 4 Mile; mens de kom om Borde igen foruden at have funden hannem. Om Aften Vinden stille, og om Natten ligesaa.

jeg, at Løjtnanten vilde lade Folken indlægge udi Chalupen mine Vandmaaleliner, 3 Bøjer, Knippelkugler, Flag, Lod og Lodliner, Compas og hvis som jeg sagde at skulle bruge; jeg og raabte paa Styrmanden Christoffer at skulle følges ud med mig paa Chalupen i Kongens Søcartsarbejde. Mens jeg vendte mig til Kahytten, saa lod Løjtnanten dem med Chalupen hastigt ro fra mig fra Skibet ind ad Byen. Jeg raabte, de skulde bie med Chalupen, jeg skulde bruge hende til Kongens Tjeneste til Søcartsarbejdet, mens de vilde ikke, de roede bort fra mig. Jeg sagde til Løjtnanten: „Det skal I udi sin Tid svare mig til“. Løjtnanten hastigt vendte mig Ryggen, tavde og vilde ikke svare mig et Ord. Dermed blev dette mit forehavende Søcartsarbejde forhindret og forspildt. Chalupen lode de der stille ligge inde ved Byen, aleneste at opvarte P. H., indtil Kl. 8 ud paa Aftenen kom P. H. om Bord med Chalupen og syntes, alting var vel bestilt efter hans Vilje.

21. Aug., ved Aalborg. Kl. 1 Middag lettede Anker fra Aalborg, Vind VSV., sejled til Hals og satte der Kl. 4. Vinden V. Samme Tid P. H. lod tage en Jolle ved Aalborg og førte den med sig efter Skibet ned til Hals. Kl. 5 e. M. ved Hals han sendte Løjtnanten hen til en Galliot at ville sende til København hans Bord og Snedkerarbejde. Kl. 8 kom Løjtnanten om Bord igen.

22. Aug., ved Hals.

23. Aug., ved Hals. Morgenen Sejlkuling af NVtN. og NV., god Vind for os. Kl. 11 P. H. med Chalupen foer i Land og sagde til Løjtnanten og Folken, som stod ved Falderebet, at han var bøden til Gæst i Land paa Svinepølse. Han beholdt Chalupen hos sig i Land indtil Aftenen Kl. 10.

24. Aug., ved Hals¹⁾. I Dagningen lod han hisse den Jolle op, som han tog ved Aalborg, og lod Skipperen hugge den i smaa Stykker paa Dækket og Spigerne deraf udrette til at ville bruge igen, som vi alle saa. Morgenen Magsvejrs SSV. Kl. 7 Vinden SSO. Nu P. H. opstod af Køjen, lod Flag og Gøs vaje og Merssejlet løsgøre paa Skrømt, lod som han vilde sejle, enddog han saa, det var umuligt for nogen imod Strømmen og imod Vinden at komme ud. Lodsens kom strax om Bord; saa lod P. H. Sejlet igen beslaa. — Kl. 9 jeg ude paa Dækket bad P. H. om, at Folken nu maa udi Chalupen indtage mine Liner, Bøjer, Knippelkugler, Flager, Compas, Lod og Lodliner og alt, som jeg til Kongens Søcartsarbejde vilde bruge, med Lods og Styrmanden, at udfare paa min Søcartforretning nu her udenfor paa Grunderne og Sejlrenderne her udi Aalborg Gat og Indløb. P. H. da sagde: „Nej, jeg vil selv bruge Chalupen“. Jeg sagde da: „Maa jeg ikke faa Chalupen til Kongens

¹⁾ P. H.: Om Morg. Vinden stille, da faldt Strømmen ind; imod Middagen med Laberkulte ud af en SO. Da jeg intet kunde komme under Sejl, da begærte J. S. af mig at ville have Slupen til at maale Grundene udi Aalborger [Gat] par pretext, fordi han saa, jeg vilde bruge Slupen til at hente noget Ved om Borde til Skibsfordødenhed; thi jeg ingen Ved kunde faa udi Aalborg, og jeg derfor havde maatte taget Penge, hvorfor jeg nægted hannem Slupen.

Tjeneste?“ Han sagde plad ud: „Nej, I faar den intet!“ Jeg raabte til Vidne Skriverne, Løjtnanten, Skipperen, Constabelen, Tømmermanden og de andre. Formiddag og Eftermiddag Chalupen udførte fra Hals til Skibet for P. H. 2 Chaluper fuld med Tørv, og med Jollen 3 Gange fuld af Tørv. Efterm. førte Jollen 2 Læs Brænde, som Skibsfolken med Øxer i Skoven hugde, og Skovfogden i Hals til Kongens Tjenestes Skibsformødenhed foræred. Kl. 2 kom om Borde til os Løjtnanten Frigast af Skansen og Controllør Carsten Olpius, og som jeg og P. H. træffed i Disput om Rejsen, da sagde jeg: „Til Trindelen nu herefter i Aar er ikke mit Raad der at komme, at sætte Kongens Skib, Folk og vores Liv i største Perikel og Fare, og udi Bælt haver jeg ikke nu mere at bestille. Nu disse Tider Aars falder stor Eventyr og Fare, baade ved Trindelen og Bælt, af stærke Strømme, Storm, Regnvejr og tyk Luft, lange farlige Nætter og korte Dage. Mit Raad og min Begæring er at sejle lige til København i Behold med Kongens Skib og Midler. Mens dersom I, P. H., vil sejle hen ad Bælt, saa faar I selv at staa for Kongens Skibs og Midlers Eventyr og for den Tids Bekostning, som unyttig anvendes“. — Aft. Kl. 6 P. H. med dem i Chalupen til Hals indfoer, af Skibet lod fyre 3 Stykker. P. H. gik med dem op til Hals, havde sin Lutte med sig i Land og spillede for dem oppe i Visitererens Hus. Natten Kl. 11 kom P. H. igen til Skibet . . .

25. Aug., ved Hals. . . . Kl. 10 P. H. med Chalupen foer hen op ad Fjorden til nogle Hus og vilde der hvervet en Spillemand . . . Kl. 3 kom P. H. igen, fik ingen Spillemand . . .

26. Aug., ved Hals. Morgenen stedse Regn, temmelig Blæst SV. P. H. indsendte Chalupen, som ganske Form. laa der ved Broen og Kl. 11 kom om Borde med 2 Læs Tørv for P. H., Læset à 1½ Mk. Blæste halv Storm af SSV. og Regnbyger. Hele Efterm. en haard Storm af SV. og continue Regn. Aftenen Magsvejr, SV., tør Luft. Natten godt Magsvejr, VSV., med Regn iblandt.

Hermed ender Jens Sørensens Journal. Paa Grund af Storm blev de liggende ved Hals d. 27. og 28. Aug. Under 29. Aug. indfører P. H. i sin Journal: Om Morg. Vinden VtN. . . . gik under Sejl imod Kl. 9 ifra Halse og lod holde hen ad Steuenshoft, hvor jeg kom til Ankers uden for Glærvig paa 4½ Fv., Sandgrund, og da skikkede jeg Løjtnanten, Styrmanden og Skipperen til Sr. J. S. og lod hannem tilspørge, hvor han vilde hen, og om han vilde noget forrette paa Trindelen, saa vilde jeg med Vejr og Vinds Tilladelse føre hannem saa nært som muligt, ellers udi Bæltet, hvor Sr. J. S. agte sig noget at paatage; thi jeg intet kunde forsvare længere at stilligge, og ej heller gaa hjem ad København til, med mindre Sr. J. S. vilde alene staa til Svar. Hvorpaa han mig lod svare, at han forundrede sig, at jeg vilde lade hannem mere tilspørge om saadant; thi der var jo mange, som nok havde hørt paa, at han havde

sagt, det intet mer Aarstid var Trindelen at søge, ej heller havde han aldeles intet mer udi Bæltet noget at forrette, og al den Forsvar, som derpaa skulde komme, Sr. J. S. alene vil tage sig paa, og at det var kuns forgæves, jeg vilde paa nyt føre hannem paa Trindelen; thi han soer derved, at han ikke vilde sætte sin Fod hverken i Slup eller Jolle, og at Officererne ikke aleneste skal være hans Vidnesbyrd, mens foruden endda alle Folkene.

I Kladdejournalen fortæller Jens Sørensen selv saaledes: Strax [efter Ankringen ved Glærvig] tog P. H. Chalupen med 14 Personer til sig og foer til Land, at ville plukke Nødder og besøge Præsten, og strax der P. H. var udi Chalupen og var ikkun et Stenkast fra Skibet, da kom til mig udi Kahytten ind Løjtnanten, Styrmanden og Skipperen og hilsede mig fra Kptlt. og spurgte, hvor jeg nu vilde hensejle. Da svarede jeg P. H.: „Han har hørt mit mundtlig Svar derom, som jeg sagde hannem ved Hals her i Kahytten d. 24. Aug. udi tre Personers Paahør, og P. H. da lovede mig 100 Dukater at vil give mig, om jeg nu ikke vil svare hannem et Ord mere. Mens vil P. H. skrive mig til, saa vil jeg give hannem mit Svar skriftligt, saa er jeg des sikkert paa, at mine Ord skulle ikke anderledes blive forventede, og haver han al Rejsen efter eders og sit Raad og Vilje sejlet, hvor han har villet, saa gøre ogsaa nu.“ Og der Mændene endnu vilde have mit mundtlig Svar, da sagde jeg til dem, hvad Christus sagde til Farisæerne: „I Øjenskalke, hvi friste I mig, lader mig se Skattens Mønt“, saa mente jeg og: lader mig se hans Skrivelse. Da gik Mændene hastigt fra mig ud.

D. 31. Aug. ankom de til Københavns Red, og d. 3. Septbr. blev Jens Sørensens Rejsegods afhentet. Herom fortæller Kladdejournalen: En Times Tid førend Kongens Baad udkom til Skibet efter mit Gods og Rejsetøj at afhente, da kom først P. H. ud fra Byen, og skammelig med Skældsord overfaldt han min Søn Abraham Høyer, som for Søcartsskriver paa samme Rejse i Kongens Tjeneste havde med fare, og med Gevalt, Hug og Slag foragtelig udstødte hannem ud af vores Kahyt og med skammelig Skælden og utilbørlig Paatale hannem forfulgede og ude paa Dækket med et Stykke Træ slog hannem over Armen og over Haanden og over hans Hoved, og der han laa paa Dækket, trædde hannem med sin Fod for Brystet, saa han deraf fik en indvortes Skade, [som] muligt vil blive hans Død.

Sidst i Kladdejournalen har Jens Sørensen tilføjet en samlet udførlig Liste over alle sine Klagemaal over Peter Hiort. Der synes dog ikke at have fundet nogen retslig Undersøgelse Sted fra Myndighedernes Side.

III. NOGLE UDDRAG AF JENS SØRENSENS OPMAALINGSBØGER¹⁾.

1. Øresund, sydlige Del²⁾.

Københavns Red maalt fra Bommen af ud til *Refshalestønden* 1107 Fv. Dybet langs Skibsreden 3 Fv., 4 Fv., 5 Fv. i Midten, NOtN. Bredt fra Tønden til *Stobertgrundens* [o: Stubbens] $2\frac{1}{2}$ Fv. in VNV. 260 Fv.; fra de $2\frac{1}{2}$ Fv. dybt over Stobegrunden tværs ind til Land in VtS. 730 Fv.

Kongens Dyb fra *Refshalens* ydre Tønde ud til *Middelgrundens* ydre nordre Tønde maalt over 4, 5, 6 à 8 Fv. dyb 1760 Fv.

Middelgrunden maalt langs fra Nordertønde til tværs Middelstønden StV. 1348 Fv.; nok videre langs til Sydretønde in StV. 1430 Fv. Bredden midt over Middelgrunden in . . . 1020 Fv. Dybet paa Middelgrunden i Midten $2\frac{1}{2}$ Fv., 3 Fv., $3\frac{1}{2}$ Fv.

Fra Middelgrundens søndre Tønde tværs til Amagers *Kastrup* By til Landgrunden over Dybet 4 Fv., 5, 6, 7, $7\frac{1}{3}$, 6, 5, 4, 3, $2\frac{1}{3}$ Fv. dybt. Fra samme søndre Middelgrundstønde til *Kastrup Knæ* Tønde in S6Ø., det over Dyb 5, 6, 7, $7\frac{1}{3}$, 6, 5, 4, 3 Fv. ved Tønden, 2050 Fv. Fra *Kastrup* Tønde maalt imod *Tornby Kirke* over Skibsreden ind til Landgrunden dybt $2\frac{2}{3}$, 3, $3\frac{1}{2}$, 4, $4\frac{2}{3}$, 3, 2 Fv., VtS., 360 Fv.; nok der fra Landgrunden ind til faste Land uf. 540 Fv. — *Kastrup Rev*; inden om Tønden over Landrevet der dybt $2\frac{1}{6}$ Fv.

Maalt fra *Middelgrundens* sdr. Tønde til Landgrunden imod *Sønby* [o: Sundby] dybt $3\frac{1}{2}$, 5, 6, 7, 6, 4, 3, 2 Fv. SVtV. 720 Fv., siden derfra ind til Amagers tørre Landkant uf. 700 Fv. — Fra sdr. Middelgrundstønde maalt tværs til *Saltholmens* Landgrund, dybt $3\frac{1}{3}$, 4, 5, 7, 8, 9, 8, 7, 5, 3, 2 Fv., OtS., 880 Fv.; nok til *Saltholmens* tørre Land uf. 250 Fv.

Fra *Kastrup Knæ* Tønde tværs over mod *Saltholmen* in OSO. 900 Fv., der dybt 4, 5, 6, 7, 8, $7\frac{1}{2}$, 6, 5, 4, 3, 2 Fv.; nok efter Gisning over stenig Landgrund forbi *Enkesten* [Enkeltsten] til Land 300 Fv.

¹⁾ Nærværende Kapitel indeholder dels Uddrag af de spredte og forskelligartede Optegnelser, som findes i et Par af J. S.s Noterebøger (J. S. A. II og V), og dels de væsentligste hydrografiske Resultater af hans Kattégatsrejse 1697, uddragne af selve hans Opmaalingsprotokol (J. S. A. IX); hertil er føjet hans Oplodning af Anholt Rev (Rejsen 1694, J. S. A. VII) og af Læsø Trindel (Rejsen 1703, J. S. A. X), der formentlig er af særlig Interesse, fordi Forholdene siden den Tid har forandret sig stærkt begge Steder; desuden er det vel nok første Gang, at Trindelen er blevet ordentlig undersøgt og afpejlet. — ²⁾ J. S. A., II og V. Sammenlign hermed Øresundskortet i J. S. Atlas (XII, 14).

Fra *Kastrup Tønde* til *Tornby Kirke*, over *Kastrup By* S. Ende yderst, det V6S.; til *Helligjest Kirkespir*, over *Christianshavns Kirke* [ø: *Frelzers Kirke*] Tag, det in NV4V.¹⁾; til *Dragørs By* yderste Ø. Ende in SSV6S.; *Saltholms N. Landpynt* in NOtO.; *Malmø Spir* in OSO5O.

Ravnen er en Stenhypel med en stor Sten i Midten, liggende strax uden ved *Amagers Landgrund* in OtS. fra *Marbolille By* [Maglebylille]; strax uden ved *Ravnen* er dybt 3, 4, 6, 7 Fv.

Røde Røsen er et langt Stenrev strækkende sig fra *Saltholms Enkesten* og *Landgrund* af hen ud langs ved *Farvandet* in . . . indtil tværs forbi *Dragørs By*, den af idel store Stene, derpaa dybt ikkun 2¹/₃ Fv. Fra *Dragørs Bys* S. Ende til *Røde Røsens Yderpynt* in OSO5O., det *Dragørs Landgrund* ud, 250 Fv.; siden endnu over *Sejldybet* 4, 5, 4¹/₆, 4¹/₂, 5, 4, 2¹/₃ Fv., 1200 Fv. Der *Østen bag* om *Røde Røsens Ende* gaar [det] dybere ind mod *Saltholms Grunden*, det kaldes *Sækken*²⁾.

Dragørs Tønde, som [ligger] ud fra *Dragørs By* ud in S5O., 1800 Fv. Tønden ligger paa ren Sandflak, 1²/₃ Fv. dybt, vidt og bredt alle Sider om Tønden ren Sandflak 2 Fv. dybt, det strækker sig ind til *Dragørs By*, dog imellem Tønden og *Byen* paa *Revet* ligger en skadelig stor *Sten* under *Vands*, derpaa 1¹/₂ Fv. dybt, saa og ved *Revets Østerkant* en *Stenør*, inden Tønden 1200 Fv. og uden *Dragørs By* 600 Fv., som mine *Carters Tegninger* udviser³⁾.

Imellem *Grunderne*⁴⁾ . . . Fv. dybt, der med *Garn Dragørs Fiskere* fanger megen *Sild* undertiden [i] den *Bugt*, de kalder *Sækken*.

Kallebo Gat de 5 *Holme*, saa og den brede *Fladørs Grund* [Svenske *Holm*?], i mine *Carter* observeret og tegnet, som alle andre har udeglemt.

Høl. Inden om *Skånør* er en bred og rum *Bugt*, dyb 2 Fv., 2¹/₂ Fv., derudi aarlig stor *Sildefangst*. Der udenfore: *Sougrunden*⁵⁾, er et *Stenrev*, 1 Fv. dybt; *Bredegrunden*, Sandflak, 1¹/₂ Fv. dyb, lang 1¹/₂ Mil, bred 1¹/₄ Mil; *Lillegrunden* der udenfore, 1¹/₄ Mil lang, bred 30 Fv., *Stenrev*, store *Sten* derpaa, 1 Fv. dyb; alt dette saa som mine *Carters Tegninger* udviser. Inderst i *Høl Landet* bredt tværs over in SSO. 868 Fv.

Maageklaperne de 2^{de} *Sandrevler*, 1 Al. høje oven *Vands*, paa *Falsterbo Rev* liggende, strækker sig in SSO., lange 660 Fv., brede ikkun 10 Fv., 1¹/₄ Mil ude fra *Land*.

For *Stevns*: *Kalkgrunden* af høje skarpe *Kalksten-Fliser*, rækker fra faste *Land* ud dybt paa . . . *Fældtskov Rev* er idel *Sten*, fra *Landet* ud in . . .

¹⁾ Tønden har da ligget paa *Nordre Røse*; da *Linien N. Røse—Frelzers Kirke—Helligaands Kirke* er retv. NVtV., udviser *J. S.s Pejling* en *Misvisning* af c. 7° V.; *Observationen* er taget i 1704. — ²⁾ „Røde Røsen“, som *J. S.* paa sit *Øresundskort* kalder „*Sækkørøvet*“, svarer altsaa til *Nutidens Kraasebænken* og *Holmetunge*. — ³⁾ Tønden har ligget paa *Dragør Sandrev*, omtr. midtvejs ml. *Søndre Røse* og nuv. *Dragør Tønde* (1-Kosten). — ⁴⁾ *Oversættelse* af det *hollandske „De Droogden“*. — ⁵⁾ Paa *Kortet*: *Soe Gr. o: Kogrunden*.

Ravnene ved Amager Land, in Aug. A° 1704.

In N. fra *Dragørs* By langs Stranden, her først 4 Piler i en Klump, saa en Pil, saa N. ved *Marbolille* [Maglebylille] Gærde en stor rund Hympel; imellem disse trende Poster er lige langt, mens siden fra samme Hympel og til tværs *Kastrup* By dobbelt mod en af disse.

Ravnen ligger vel mer end 300 Fv. ude fra Landet, yderst paa Skaaret¹⁾; der strax hos er 2—3 Fv. dybt, saa strax 5 Fv. dybt, paa $\frac{1}{2}$ Kabellængde nær. For Ravnene skal man agte sig paa *Lovering*, naar man kommer der; de ere en hel *Stenør* med Klør paa, som staar oppe i *Vandbrynen*, og nogle store *Stene* iblandt nær oven i Vandet, og *Flakket* derfra ind mod Landet er Sand og nogle middel *Stene* med Klør i *Stænkvis*.

Mærkerne at finde *Ravnen* er: Naar den enkelte Pil, det in VSV3V., ved Stranden kommer over *Hollaenderbyens* nordre Ende, og da, det in VNV., den runde *Jordhympel*, ved *Marbolille* Gærde, den kommer over *Marbolille* By nordre Ende, det lidet Norden ved *Tornby Kirke*, der ligger den slemme *Stenør*. Tværs uden for den paa 5 Fv. jeg satte nogle *Timers Tid* og fik en slem *Skade* nogle *Steds* paa mine *Tov* af skarpe *Stene*.

Flinterenden at indsejle, udenfra kommende fra Falsterbo Rev.

Sejler man først rette *Københavns Farvand* ind, dog vel 1 Streg østligere, nemlig *NOtN.*, til dets man faar *Københavns Spir* midt imellem *Dragør* og *Dragørs Lund* og da *Vejrmøllen* midt paa *Lunden*, da sætte sin *Kaas* an *NOtO.*, indtil dets man faar *Limhavnen* noget for *Boven*, da holde $\frac{1}{3}$ Vand til *Skaane Land* og $\frac{2}{3}$ Vand til *Saltholmen*, dog vare sig for *Trindelen*, som er en lille trind *Stenhympel* liggende tværs ud for *Limhavn* in *VSV.* og 5 Fod dybt paa, $\frac{1}{2}$ el. $\frac{1}{4}$ Mil fra Landet. Naar som de 2^{de} Træer ved Stranden, hos *Limhavnen* staar, de kommer begge overet imod den hvide *Kirke*, som er oven for *Limhavnen* in *OSO.*, fra sig, da er man ved *Grunden* tværs; siden vare sig aleneste for *Vraget*, som staar imod *Landgrunden* ud for *Malmø Stad* eller *Slottet*, om man vil sætte paa *Malmø Red* paa 6 el. 4 Fv. Ogsaa *Indsejlingen* forbi *Limhavn* til *Malmø* holde *Lunde Kirketaarn* over *Midten* paa *Skoven*, som staar N. ved *Malmø* eller ved *Loma*, *Kaasen NOtO.* Ellers at igennemsejle er imellem *Reden* og *Nordre Flint*, 10 Fv. dybt. *Nordre Flint* ligger midt paa *Linen* imellem *Malmø By* og *Saltholms Husene*, da $\frac{1}{3}$ Vand til *Saltholmen* og $\frac{2}{3}$ Vand mod *Malmø*; denne Grund med dagligs Vand derpaa $\frac{1}{2}$ Al, og [med] lavt Vand ligger den tør, er som en *Halvmaane*, dog spids ud mod *Malmø*. Mellem *Saltholmen* og den 5—6 Fv.; siges om den: Naar som paa *Skaane* oven ved *Malmø* sig forsamles *Bueløv Høj* og *Romelte Klint*, da vare sig for *Norder Flint*. *Siollegrunden* ligger imellem *Malmø* og N. *Flint*.

¹⁾ d. v. s. paa *Skrænten* ud mod *Dybet*.

2. Øresund, nordlige Del¹⁾.

Paa Isen med min Milevogn maalt en gerade Line fra *Skovshoved* lige til *Toldbommen* [ved] *København* d. 2. Febr. A° 92.

In StV. fra *Skovshoveds Landpynt* tværs Krohuset paa Isen til *Castels Landpynten* eller *Hjørne* 184 Slag à 61 Al.; nok lige frem til *Toldbod Bryggen* eller *Bomrækket* 14 Slag, inalles 4026 Fv.

Fra *Skovshoveds Landpynt* til *Tørbæks Landpynt* N40.; til *Københavns Toldbodbom* StV2S.; til *Landskrone* NOtO.; til *Wens Kirke* NNO10.; langs Lands forbi *Gyldentlunds* [ø: Charlottenlunds] Inderende SVtS., dette op imod *Warto* [Vartov].

120 Fv. tværs i Ø. ud fra *Skovshoveds Landpynt*, her afpejlet *Vebæks* og *Tørbæks* Landpynter [over] eet N4V.; *Widøre* ligger noget indbedre paa en Huk med en lille Bugt paa hver Side Hukken. *Springforbi* og *Papirmøllen* [Strandmøllen] ligger og lidt inden for Linen af *Tørbæk* og *Vebæk*. Siden en Huk. Siden gaar Landkanten mere vestligere forbi *Ronste* [Rungsted] og *Nivaa*.

Fra *Runste Kro* til *Nivaa* NtV., *Helsingør* NNO., *Wens* N. Huk ONO., *Landskrone* OtS., *Skovshoved* StO.

Fra *Helsingørs Bro* til *Croneborgs Huk* uf. NOtO., til *Teglovshukken* SVtS., til *Ween* S. og StO.; fra *Tegloven* til *Homelbæk* SV.

Fra *Croneborgs Hukken* til *Helsingborg Ø.*; til *Hammermøllens Huk* NVtN.; derfra til *Gilaleje Huk* NV., til *Kullen* N., til *Vigen* N... Ø.

Fra *Helsingborg* til *Stenhagen* S... Ø.; til *Wen* SSV.; *Kullen* NNV.

Er mig sagt, at Kaptajn *Bagge Knudsen* maalte over Is fra *København* til *Croneborg* en gerade Linie 20646 Fv., det er $5\frac{1}{6}$ Mil.

Øresund fra *Croneborg* tværs over til *Helsingborgs Bro* der haver jeg ikke maalt, mens er mig sagt af Skipper *Didrik Sivertsen* i *Helsingør*, at han selv A° 1670 d. 19. Febr. med andre i Følge da maalte paa Isen fra *Helsingborgs Bro* og til *Helsingørs Bro* 3333 Skridt, det regnede han at være hvert Skridt 1 Al., $\frac{1}{4}$ Mil 111 Fv.

Er mig og sagt, at de Svenske skal have paa Isen maalt imellem *Croneborg Slot* og *Helsingborgs Bro* 3000 Skridt, er og at regne $\frac{1}{4}$ Mil.

Dybet er næst *Croneborg* 18 Fv., i Midten der *Diskens Pynt* 9 Fv., siden imod *Helsingborg* den *Renden* 18 Fv. à 22 Fv. dyb.

3. Forskellige Længdemaal²⁾.

Weens Land jeg maalt langt in SotS. 2470 Fv., bredt i Midten over ved *Byen* 1140 Fv. *Saltholmen* maalt lang in S5V. 3793 Fv., bred midt over

¹⁾ J. S. A., II. og V. Jfr. J. S. Atlas XII, 14. — ²⁾ J. S. A., II.

1540 Fv. *Norder Flint* med dagligs Vande under Vandbrynen lang in . . . , bred, Sten og Sandrevle . . . *Sydre Flint* oven Vands tør Sten og grov Sandgruselrevle in . . . dagligs oven Vands 1 Al. høj lang . . . *Svaneklapperne* de Holmerne bag Saltholmen ligger . . . *Amagers Land* maalt langt in SVtS. 7040 Fv., bredt midt over 3256 Fv.

Store Fed for *Præstø Fjord* maalt l. in StV. 2275 Fv., b. yderste Enden 972 Fv., b. inderst ved Landet 330 Fv.

Præstø Land med Byen paa inalles l. in NOtO. 411 Fv., b. midt over 161 Fv.

Indsejlings Gattet til *Præstø* imellem *Store Fed* og *Jongsø Land* dybt 4 Fv. in S. Fjorden bred fra *Nysø Land* ud til *Store Fed* direkte maalt in Ø. 1142 Fv.

Nyjors Land l. in VSV. 2175 Fv., b. midt over 476 Fv. *Æggeholmen* l. ud in NO. 332 Fv., b. 16 Fv. *Linholmen* l. in SSO. 210 Fv., b. i Midten 105 Fv. *Koster Land* l. in NVtV. 1408 Fv., b. 745 Fv. *Færgegattet* der imellem *Færgebroerne*, *Kalhøve Færge*, in S. 486 Fv. *Borings Land* [Borren] l. in VNV. 704 Fv., b. 298 Fv. *Lang* [Langø] *Landet* l. in SV. 1479 Fv., b. 377 Fv., 73 Fv., 290 Fv., 149 Fv., 377 Fv. *Tærø Land* l. in VSV. 1905 Fv., b. 180 Fv. *Kallesterten* Holmen l. in NNV. 209 Fv., b. 44 Fv. *Faarø Land* l. in NNV. 784 Fv., b. 554 Fv. *Bogø Land* l. in VNV. 3100 Fv. b. 1800 Fv. *Grønsunds Færge*, derimellem b. over in S5V. 742 Fv. *Stenkar Skanse Færgested* tværs over til *Bogø* 433 Fv. *Gouens Færge* [Gaabense] over til *Wolmars Lund* ved *Vordingborg* in NOtN. 3364 Fv. Imellem *Vordingborgs Færge*, *Gattet* til *Massø* [Masnedø] *Land* 112 Fv. Imellem *Massø* og *Kalven* dybt 5 Fv., *Gattet* bredt 224 Fv. *Wolemers Lund* med stor Skov, l. ud in SO. 591 Fv., b. i Midten 147 Fv.

Massø Land [Masnedø] l. in SOtS 1218 Fv., b. 531 Fv. *Massø Kalv* l. in SV. 189 Fv., b. 72 Fv. *Dyreholmen* l. in NV. 183 Fv., b. 23 Fv.

I *Kippinge Vig*: *Storeholmen* l. in StO. 240 Fv., b. 130 Fv. *Lilleholmen* l. in SOtS. 130 Fv., b. 20 Fv. Renden iml. *Storeholm* og *Wolse* [Vaalse] *Landgrund* . . .

Guldborgsund tværs over, $8\frac{1}{2}$ Fv. dybt, à 7, 5, 3 Fv., in NVtV. 86 Fv.

Nykøbings Færgesund over, $3\frac{1}{2}$ Fv. dybt, mellem *Broerne* in VtN. 224 Fv.

I *Guldborgsund* ligger: *Haslø* l. in SO. 696 Fv., b. 667 Fv. *Fladø* og *Kallø* der tværs imod, som *Cartet* udviser, *Sejlings Gattet* iml. disse 2^{de} Øer og *Haslø* er det snævrreste og grundeste, der ikkun dybt 5 Fod, som er $\frac{5}{8}$ Fv. 2^{de} *Barholme* næst *Falsters Land*, og 2^{de} *Kjælsø Holmer* næst *Laaland*. 3^{de} smaa *Holmer* strax oven ved *Guldborgsund* næst *Laaland* ligger.

Suderøen l. in VtS. 300 Fv., b. 70 Fv. Dybet imellem *Land* $\frac{1}{2}$ Fv., $\frac{1}{3}$ Fv. *Vigsøen* krum, l. in SVtV. 636 Fv., b. 120 Fv. Dybet imellem *Land* $\frac{1}{2}$ Fv., $\frac{1}{3}$ Fv. *Siele Revet*, en tør Sandrevle, l. in VNV. 272 Fv. *Kogrunten*, der-

paa dybt $1\frac{1}{2}$ Fv. à $1\frac{1}{3}$ Fv.; begge Siders Sejldyb 4 à 5 Fv. dybt. *Feemø Land* l. in NV. 2400 Fv., b. 1600 Fv. *Fæisø Land* l. in VSV. 3900 Fv., b. 1060 Fv. *Askø Land* l. in NV. 1000 Fv., b. Midten 700 Fv. *Lilø Land* l. in V. 1124 Fv., b. 235 Fv. *Skalø Land* l. in NV. 500 Fv., b. 450 Fv. *Roesø* [Raagø] *Land* l. in NV. 726 Fv., b. 540 Fv. *Roesø Kalv* l. in OtN. 335 Fv., b. 210 Fv. *Linholmen* l. in V. 360 Fv., b. 127 Fv. *Værø* [Vejrø] in VSV. 1380 Fv., b. 400 Fv.

Knudshoved med Vildtbaneskov ved Vordingborg, som regnes lang 2 Mile; b. ved *Knudsby* tværs over 430 Fv., siden udad Landet bredere. *Tørre Røn*, Sand- og Stenrevle, oven Vands l. in Ø. 100 Fv., b. over Midten 10 Fv.; Stenrevet for begge Enderne dobbelt saa langt. *Aunø Land* l. in NV. 1330 Fv., b. 680 Fv.

Svinø Land l. $\frac{3}{4}$ Mil in NV., 3000 Fv., b. 480 Fv. *Dybsø Land* l. in N. 1380 Fv., b. i Midten 480 Fv. *Ennø Land* l. in NV5V. 2400 Fv., b. i Midten 53 Fv., næst Myndet b. 1040 Fv. *Linholmen* l. in Ø. 464 Fv., b. i Midten 254 Fv., *Gavnø Land* in NNO. 1724 Fv., b. 1020 Fv.

Glænø maalt in V., l. 1400 Fv., b. 1200 Fv.; *Øster Fed* ud in ONO. lang 720 Fv.; *Vestre Fed* ud in V. l. 2340 Fv.; begge deres Bredde 12 à 6 Fv., deres Ender b. 60 à 150 Fv. *Ormø* inden for Glænø Ø. Fed b. 60 Fv. *Sævdø* in VNV. l. 1000 Fv., b. 250 Fv. *Ohmø* in NO. l. 2320 Fv., b. 930 Fv. *Agersø* in NtO. l. 2580 Fv., b. 1009 Fv. *Hælleholmen* in NtV. l. 373 Fv., b. 272 Fv. *Egeholmen* in S. l. 800 Fv., b. 407 Fv.

Nagsko Fjord. *Albue Land* ind til Fjordekrogen in SO. 3300 Fv. Den Ø. Side Indsejlingen ligger: *Ennehøje Land* l. in N. 1340 Fv., b. i Midten 300 Fv. *Rømerholmen* l. 100 Fv., b. 30 Fv. *Nordre Vejlø Land* l. in ONO. 460 Fv., b. 360 à 270 Fv. Den S. Side ved Indsejlingen: *Lang* [Langø] *Landet* l. in SotO. 1420 Fv., b. 500 à 210 Fv. *Øya* [Ydø] *Land* er krumt, l. in OSO. 720 Fv. *Bogø Land* l. in S. 750 Fv., b. 150 Fv. *Vejle Skov Land*, begge, in N. 1170 Fv., b. 240 à 350 Fv. *Stensø Land* l. in NØ. 540 Fv., b. 240 Fv. *Færgelholmen* aparte l. in NV. 150 Fv., b. 20 Fv. *Trælholmen* l. in NV. 150 Fv., b. 60 Fv. *Bagerholmen* l. in VSV. 360 Fv., b. 120 Fv. *Gammel Slot Land* [Slotø] l. in SV. 210 Fv., b. i Midten 160 Fv. *Dueholmen* l. in S. 120 Fv., b. 30 Fv.

Rødby Fjord. Udenfore ligger disse Holmer: *Hominis* [Humminge] *Landodde* ud in OSO., l. 600 Fv., b. næst Landet 20 Fv., siden 200 Fv. b. Der et Gat, kaldes *Kramys* [Kramnisse] *Gat*, 5 Al. dybt, over Gattet 70 Fv. Saa *Vesterland*, l. in OSO. 1240 Fv., b. 30 Fv. à 300 Fv. Der et Gat tværs over 1 Al. dybt, b. over Gattet 120 Fv. Saa *Brede Fed Land*, l. in SO. 1160 Fv., b. 200 à 300 Fv. Saa *Dregsmynde* [Dragsminde] *Gat* tværs over 5 Fod dybt, det in SO., 50 Fv. Her Sõtolderen bor paa *Myge Feds Landpynt*. *Myge Fed Land* l. in SotO. 4280 Fv., b. 20, 30, 50, 15 Fv. *Brun Draw*, 5 Holmer paa Rad, inalles in SotO., alle Sundene at overkøre, 1 Al. dybe. *Hyllekrog Land*,

in S0t0. Herfra løber *Røde Sand* lige imod *Giedesby* paa *Gitzer*. *Hyllekrogs Land* er højt 4, 6, 8, 10 Al. Alle disse smalle Landholme af idel Sandgrund med lidt Græs paa; deres Yderstrandkant løber lige hen og gerade, mens Inderkanten i Bugter. Alle disse smaa Sunde at køre over, 1 Al. dybt Vand. Fra Hyllekrogs yderste Ende er en stiv Mil tværs ind til Laaland. Derimellem næst Laaland ligger 3^{de} store Græsholme, der høstes stor Parti Hø til *Aalholms Slot* aarligen. En Holm kaldes *Magleholm*, en anden kaldes *Ager*.

Langeland in NNO. 30030 Fv., gør 7½ Mil, b. 4060 Fv. à 2040 Fv.; *Restina* [Ristinge] *Hoved* tværs ud in VNV. l. 1480 Fv.; *Færgedrejet* ud in NNO. 1140 Fv., b. 250 Fv. *Wressan* [Vresen] in VSV. l. 383 Fv., b. 217 Fv.; Revlen og Klæpen derfra ud in V. 395 Fv., b. 3 Fv., Klæpen b. 15 Fv. *Lange Sand Land* tør in SSO. 400 Fv., b. 8 Fv. *Smørstakens Land* in SSO. l. 233 Fv., b. 7 Fv.

Torø [Turø] in NV. l. 2960 Fv., b. 330 à 420 à 500 Fv. *Iheholmen* [Iholm i Svendborg Sund] in VSV. l. 210 Fv., b. 27 Fv.; Revlen deraf ud in SSV. 180 Fv., b. 6 Fv. *Taassings Land* in SSO. l. 4840 Fv., b. 5360 Fv. *Sæis* [Siø] 2^{de} Lande sammen in S0t0. 1380 Fv., b. 200 Fv. à 480 Fv. *Ralmholm* [Rallen¹⁾] in SO. l. 137 Fv., b. 53 Fv. *Errøe Land* in SO. l. fra *Skiolenæs* af 11600 Fv., b. ved *Æritskiøbings By* 3180 Fv.; Drejet indtil *Guds Gave Land* in OtN. 870 Fv., b. 50 Fv. Samme *Guds Gave Land* in OtN. l. 1780 Fv., b. 1016 Fv. *Errø Hale*, tør Sandrevle in OSO. 500 Fv. og NNO. 400 Fv., inalles 900 Fv., b. 6 Fv. Fra *Ærø Hale* langs Grunden til Langelands *Ristina* [Ristinge] *Færges* OSO. 3000 Fv.

Strynø in NtO. l. 1740 Fv., b. 840 Fv. *Strynø Kalv* in VNV. lang 480 Fv., b. 360 Fv.

4. Isefjord²⁾.

Isserfjordens Forretning, Observationer og Afpejlinger, som jeg haver med mine medhavende Folk befaret, da at jeg d. 4. Jan. A^o 1691 henrejste fra Køge til Roskild over Land, derfra med en Lodsmænd, Christen Mikkelsen paa Bjerget, og kom hjem til Køge igen d. 11. ditto ad Aften, 8 Dages Rejse. Havde med mig min Søn Abraham og Kusken og mine Heste.

Fra Skibsbryggen ved *St. Jørgens Bjerg*, der fra Broen afpejlet til: langs den S. Side forbi alle Landpynterne til *Bouenæs Hjørne* NNV5N., det lige midt over *Æggeholmen*; til *Selsø* Pynt net over *Vædele* [Vedelev] *Klintehage* N2O., 1 Mil.

Fra Hjørnet til *Hvorhagen* [?] forbi Bugten *N. Sandvig*, det V7S., 1½ Fjv., mens tilbage til *Askehoved* forbi en lille Bugt langs Lands NNV5N. ⅓ M.

¹⁾ Holm ved Taasinges Ø. Kyst; paa J. S.s Taasinge-Kort (J. S. Atlas XI, 12) er „Ralm Klint“ tegnet landfast med Taasinge og paa et andet (J. S. Atlas X, 11) som en Holm. —
²⁾ J. S. A., V. Jfr. J. S. Atlas XII, 14 og XVI, 19.

Fra *Hvorhagen* til *Færgebroens* faste Landbakke over noget Bugt VtN. $\frac{1}{8}$ M.; til Hjørnet igen over *Ulve Vigen* [Ølvig] OtN. $1\frac{1}{2}$ Fjv. Fra *Færgebro* faste Landbakke lige ind over *Hersle* [Herslev] Strandvig, det midt imod *Borevejle Skov*, SV. og SVtS., $\frac{5}{8}$ M.; til *Selsø Skov* Pynt NOtO., $\frac{3}{4}$ M.; dette gaar og midt over *Æggeholmen*, som her midtvejs ligger.

Færgebro store Stene oven Vands, Revet udløber der lige ud. For Enden for Revet paa Rad ligger 3^{de} smaa Stenørre, den ene oven Vands, de 2 kaldes *Kragerevet*; dybt imellem og omkring dem $2\frac{1}{2}$ à 3 à 2 Fv. Mens her fra *Færgebro* Landbakke tværs over til Landet VNV., $\frac{1}{8}$ M.

Æggeholmen er en lille aflang Holm med et langt Stenrev for Enden ud in NVV., dog iml. Revet og Landet 3 Fv. dybt.

Katinge Strand strækker sig indad uf. VSV. $1\frac{1}{2}$ Fjr. M., der inderst udi er dybt 6, 5, 4 Fv., udbrede $2\frac{1}{2}$, 2, 3 Fv.

Inde midt fore *Hærslø Strand* af *Sæby Leje* afpejlet: til *Borevejle Skov* midt langs ad *Hersle Strand* Vig SVtS., $1\frac{1}{2}$ Fjv., det gaar strax forbi den *V. Hylleholmen*; til *Roskild* Spir, det S. forbi *Øegaardshuset*¹⁾, det SO3S., 1 M., mens til *Øegaardshuset* SOtO., $\frac{1}{8}$ M. Vogens Bredde der oppe imod *Borevejle*, det smalle b. 300 Fv., mens her ved *Hylleholmen* tværs over *Vigen* stift $\frac{1}{4}$ Mil; herfra til *Selsø Sødæmning* langs Lands NtV., $\frac{1}{2}$ M.; der ved *Dæmningen* Ø. ved er *Kalsnæs Klint*; til *Selsø Landpynt* ONO5O., $\frac{3}{4}$ M., det gaar net her ud med *Færgebro* Landbakke her $\frac{1}{4}$ M.

Fra *Selsø Landpynt* til *Roskild* Spir langs ad Fjorden, det S. 1 M.; til *Eskelsø* S. Pynt SOtO.; til *Færgebroens* Landpynt SVtV. Denne S. Landsiden gaar langs over nogene Bugter hen ad *Kalsnæs Klint* VtS.

Eskelsø strækker sig i Længden langs Gattet in S. og N., l. $\frac{1}{4}$ M., b. $\frac{1}{8}$ M. Dette Gattet fra Land til Land over er 100 Fv. Grunden her imellem langs i Gattet naar 600 Fv. el. 500 Fv. og dyb 2 Al., er det dybeste midt ad dørchgaande. Hin Side *Eskelsø* er fra Land til Land over 150 Fv.; der er et Stenrev tværs fore end 2^{de} Render forbi; imellem den og *Eskelsø* og den og Landet dybt $1\frac{1}{2}$ —2 Al., rette dybeste Renderne, og brede over hver 10 Fv. Ellers er nærmere Landene flakkere, $1\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{4}$ Al.; mens paa midterste Stenrevet $\frac{1}{2}$ Al. Vand.

Fra *Frederikssund* afpejlet: til *Roskild* Spir her midt over *Kalø* og langs over Broen S., $2\frac{1}{4}$ M.; til *Syndby* Færgehus tværs over VNV.; denne Lands Huk imod anden Sides Land Skovhuk, det over Bugt, NV5N., 400 Fv.; her denne anden S. Sides Bugt mod *Udersundby*, det her over Bugt eller langs Landskanten OSO., 200 Fv. *Kalø* er her fra Broen af vel 60 Fv. in SSV.; Øen strækker sig langs in S., l. 366 Fv., b. 70 Fv.

Fra *Kalø* S. Pynt af til *Roskild* midt over *Kjøleholmen* og midt igennem Gattet over Grunden forbi *Selsø* S., 2 M.

Fra *Sundby Færge*, det anden Sides Landhuk, paa den Ø. Landshuk afpejlet: til *Syndby Færge* tværs over imellem Landkanterne VtS., 200 Fv.;

¹⁾ paa Tangen ml. Bogenæs og Herslev.

mens den dybeste Renden tværs over ikkun 120 Fv.; til *Dyrenæs* Pynt N3V., 1 M. lille; tilbage til *Frederikssund* over Bakken SO5S., 400 Fv.; til *Roskild* lidt inde over *Skuleløv* Bakke Pynt, det gaar V. forbi *Køholmen*, det S., $2\frac{1}{4}$ M.

Fra *Dyrenæs* Pynt til *Roskild*, det over *Skuleløv* Bakke gennem Gattet nembst ved Syndby Færgeluk N. [o: S.], 3 M., og *Køholmene* synes da gennem Gattet nembst *Frederikssunds* Siden; til *Auendys* [Aveddysse¹⁾] *Huk* her langs Lands NV5N., $\frac{1}{4}$ M.; til *Oxebroen* [o: *Frederiksværk*] uf. NtO., 1 M.

Fra *Auendys* [Aveddysse] *Hagen* til *Dyrenæs* SO5S., $\frac{1}{4}$ M.; imod *Kongens Bro* [Kulhus] først til *Gaulbjerg* [Goldbjerg] *Hage* NV., $1\frac{1}{2}$ Fjr. M.; der fra *Gaulbjerg* Hag. til *Kongens Bro* VNV., $\frac{1}{2}$ M.

Fra *Kongens Bro* til *Oxebroen* skraas hen over Fjorden ONO3N.; til *Lydens* [Lynæs] *Landhage* VNV2N., $1\frac{1}{2}$ Fjr. M.; til *Lydens Sandrevs* Pynt herfra V., dette Sandrev udskyder fra *Lydens Landhage* vel $\frac{1}{2}$ Mil; til *Rørvigs* Kirke over Toldboden VNV5V., $1\frac{1}{4}$ M.; *Nykøbings* Kirke der over *Nakkeland* V5N.; *Holbæks* Kirke SV7S., 3 M.

Fra *Lydens Landhage* til *Rørvigs Landpynt* eller *Korshagen* NV., $\frac{3}{4}$ M.

Fra *Kyndby Bakke* høje HympeL tilbage til *Kongsbroen*, det over en vid stor Bugt N8O., $1\frac{1}{2}$ M.; til *Jægerspris* NO5O., $\frac{1}{2}$ M. stift; *Vigkrogen* her indad gaar ind denne Side OtS., $\frac{1}{8}$ M.; til *Sposberg* NtV.; til *Lammefjords Gabet* V., 1 M. stift, det gaar strax her forbi *Ohrø* N. Pynt, $\frac{1}{2}$ M.; de begge overet in V.

Paa *Ohrø* af den NNO. Landpynt høje Klintekanten afpejlet tilbage til *Kyndby Berg* over *Kyndby Rev* O., $\frac{1}{2}$ M.; *Kongensbro* NNO3O., 2 M.; *Nykøbings* Kirke NNV3V.; *Rørvigs* yderste Landpynt N.; *Spotzberg* yderste NtO., 3 M.; *Lammefjords* den N. Hage *Kongsørs Næbe* VtN., $\frac{3}{4}$ M.; den S. Hage *Tutze Næs* N. Pynt V5S.; til *Skinkemers* Landpynt, som er en Udhage her V. paa *Ohrø* Land, der over stor Bugt, SVtV., $\frac{1}{2}$ M.; *Holbæks Kirke* over *Tutze Næs* S. Land SV., $\frac{5}{4}$ M.; dette *Ohrø* Land strækker sig i Længde in SVtV5V., $\frac{3}{4}$ M.; Landet bredt over det bredeste $\frac{1}{4}$ el. $\frac{1}{2}$ Fjr. M.

Af *Skinkemers Huk* til *Sposbergs* Pynt NNO.; *Rørvigs* Huk NtO.; *Nykøbing* NNV5N., det strax uden for *Kongsørs* Landkant; ind ad *Lammefjorden* et lille Gab at se, det NV5V.; her skraas over imellem *Tutze Næs* og her, den N. Pynt paa *Tutze Næs* $\frac{1}{2}$ M.; mens her tværs over mod *Høsehals* Landkant, at regne tværs over 600 Fv.; tilbage over Bugten til *Ohrø* N. Huk NO5O., $1\frac{1}{2}$ Fjr. M.; her af *Skinkemers* Landhage udskyder *Skinkemers Rev*, er et Sandrev, in V., 300 Fv. eller mer, det over midtvejs imod andet Land; til *Holbæks Kirke* SVtS., 1 M.; til *Kirsebærholmen* StV., $\frac{3}{4}$ M.; til *Bramsnæs* ved *Elberdams Vig*, det StO., 1 M., derfra gaar *Vigen* op in SSV. el. SV. $\frac{1}{2}$ M., dette Lands V. Side her langs, og saa StO., mens den O. Side, dette imod Land, strækker sig langs SSV.

Fra N. Ende *Tutze Næs* afpejlet mod *Dragsholms Fjord* her langs Lands

¹⁾ Paa Generalstabens Kort ligger „Aveddysse Mose“ indenfor *Næsset* V. for *Dyrenæs Hage*.

til *Hageby Klint*, det VSV5V., $\frac{3}{4}$ M.; til *Aterup* S. Landside Kant V., $\frac{3}{4}$ M.; midt ind ad *Abele Vig* [Sidinge Fjord] NVtV.; til *Kongsørs* yderste Ø. Kant imod *Nakke* NNO5N.; til *Sposberg* NOtN.; til *Kongensbro* NO5O.; *Ohrø* N. Pynt O2N. Dette Tutze Næs Ø. Kant langs først 200 Fv. imod Skinkemers Landpynt og ner ad *Gabet* SotS5S., siden herfra de 200 Fv. gaar Landet indbedre imod *Høsehals Hagen*.

Fra *Kongsørs Næbe* tværs over Gattet til *Tutze Næs* Pynt SotS5S., 780 Fv.; ind ad *Abel Vig* langs indad NVtV., 1 M.; ind ad *Dragsholms Gat* den N. Landkant VtS.; til ditto S. Side Landkant *Hageby Hage* VSV6S.; *Ohrø* N. Pynt Ø.; *Ohrø* S. Landkant SO5S.

Fra *Rørvigs* yderste Pynt *Korshagen* afejlet: til *Klinterberg* over Bugt V2S., $\frac{5}{4}$ M.; *Ebelykke Bjergs* yderste Kant V., 2 M.; mens herfra langs Lands ind i Bugten VSV2V., $\frac{3}{4}$ M.; til *Store Væge* [o: Tisvilde] ONO2O., $2\frac{1}{2}$ M.; til *Sposbergs* Yderkant OSO5O., $\frac{3}{4}$ M.; *Lydens Hage* Landpynt SO., 1 M.; til *Skansenhagen* her over lidt Bugt og bag lidt Huk StO., $\frac{1}{4}$ M. (Ellers og *Overby Kirke* synes uden for *Ebelykke Bjerg* VtN.; siges fra *Ebelykke Bjerg* til *Gniben* 1 M. stift, og herfra til *Gniben* 3 M., og herfra til *Revspynten* 4 M.). Til *Nykebings* Kirke herfra over Land SVtV., $\frac{3}{4}$ M. stift. Flakket her in N. langt ud, vel 1 M. til 2 Fv., kaldes den *Grønne Revle*; der paa denne Side inden om $2\frac{1}{2}$ Fv., mens en Stenklasse NNV. herfra ude $\frac{1}{4}$ M.; ud paa *Middelgrunden* $\frac{1}{2}$ Al., paa *Tolken* $\frac{1}{2}$ Fv. dybt.

Fra *Skansenhagen* til *Korshagen* NtV., $\frac{1}{4}$ M.; efter forrige regnes: til *Sposbergs* Yderhuk, det og *Store Væge* overet NOtO4O., $\frac{3}{4}$ M.; mens til *Store Væge* $2\frac{1}{2}$ M.; da er *Lille Væge* [o: Liseleje] lidt inde bag *Sposberg* skjult, den ligger midt imellem *Spotzberg* og *Store Væge*; imellem begge *Vægene* er noget langvæerts Indbugt ind. Imellem *Lydens Landhage* og *Kongensbro Skov* synes et lille Gat, did OSO3O., $\frac{3}{4}$ M.

Her fra [Skansenhagen] ud til *Middelgrunden* S., 400 Fv.; den er aflang in SV., 300 Fv., 200 Fv. b., dette stift; til *Tolken* SVtS5V., 100 Fv. ude, den strækker sig in SV., 202 Fv. l., 50 Fv. b.; imellem dem *Renden* bred 50 Fv., dyb 5 à 6 Fv.; mens her inden imellem *Hagen* og forbi *Tolken* gaar det bedste Dyb og *Sejlads* dicht ved *Skansenhagen*, 6–7 Fv., det tværs over fra *Lydens Landhage* hid over *Grunden* de 14 Fod, hid forbi in VtN., siden her forbi bag V. om *Tolken* op ad SV., saa S. Ellers er imellem *Middelgrunden* og *Lydens Sand* over 10 Fod at gaa over ind og ud; her midt i Gattet ligger *Store Sand*, bred og langt ud, $\frac{1}{4}$ M. Tværs denne *Landhage* paa den inder Ende 1 Fv., udad $1\frac{1}{2}$, 2, $2\frac{1}{2}$ Fv. dybt. Paa denne Side en lille *Rende*, $1\frac{1}{2}$ Fv. dyb, det gaar saa her fra *Hagen* udad imellem *Store Sand* og *Lille Sand*, som gaar ud fra Landet paa denne Side *Korshagen*. Mens paa hin Side *Store Sand*, imellem den og *Sposberg*, gaar den fornemste bedste store *Rende*, $\frac{1}{4}$ M. bred, indad $3\frac{1}{2}$ —3 Fv. dyb; naar $\frac{2}{3}$ Vand til *Korshagen* og $\frac{1}{3}$ Vand til *Sposberg*, saa lige ind til tværs for *Lydens Landhage*, da bukke

over Grunden lige imod *Skanseshagen* in V. el. VtS., over 14 Fod til *Kongsørs Næbe* SSV., $1\frac{3}{4}$ M.

Saa og fra *Skanseshagen* til *Ohrø Kirke* S5V., 2 M.; til Toldboden her over den Bugt VSV4V., $\frac{1}{8}$ M., det og imod *Rørvig* der lige over hen; den Bugt op bag Hagen ind i Krogen VNV., 200 Fv.; til yderste Kant *Nakkeland*, saa vidt som her synes, SVtS., $\frac{1}{2}$ M.; til *Nykøbings Kirke* lige over Toldboden VSV5V., $\frac{1}{2}$ M.; ud til *Korshagen* langs Lands N5V., $\frac{1}{4}$ M.

Fra *Nykøbings By* ved det NO. første Hus afpejlet: til *Ohrø Kirke*, det strax V. forbi *Ringholmen*, StO., 2 M.; Ringholmen ligger lige her midt for Gattet; til *Nakke* yderste Kant, som herfra kan ses, S0tS., det ved Ø. Ringholm forbi; til *Kongsørs Næbe* Yderlandkant, saa vidt som ses, StO., 1 M.; *Vigen Hou* den gaar ind imellem Ringholmen og *Nakkeland* op in NO., $\frac{1}{4}$ M. op i Landet, er en maadelig smal Indvig. Dybet ind ad Nykøbing tværs *Nakke* 5 Fv., V. ved Ringholmen 4 Fv., indbedre 3 Fv.; mens Ø. om Ringholmen en smal Rende til Hou, $1\frac{1}{2}$ Fv. dyb og 1 Fv., det ind i *Vigen Hou*; mens her midt for Ringholmen er en Udhage imellem Nykøbing og Hou, den kaldes *Engenæs Hage*, derfra ud til Ringholmen flak Vand, kan vade der ud, $\frac{1}{2}$ Al. dybt dagligs. $\frac{1}{2}$ M. S. ved Nykøbing *Vigen*, da *Nakke Hoved* og *Lydens Odde* overet OtN. Atter $\frac{1}{4}$ M. udbedre, da *Nakke Hoved* og *Sposberg* Yderkant overet NO30. Jeg synes, at fra *Korshagen* til *Rørvig* $\frac{1}{2}$ M., saa til *Nykøbing* $\frac{1}{2}$ M., knap saa til *Kongsørs Næbe*, $1\frac{1}{4}$ M. Siges fra *Tutze* yderste N. Pynt til *Dragsholm* 2 M.

Fra *Hageby* N. Landhuk afpejlet: til *Dragsholms Slot*, det straks ved Landbakken den S. Side, VtN., $1\frac{1}{4}$ M.; til *Faarevejle Kirke* VNV5N.; til *Aterup Næs* her tværs over NNO30., $\frac{1}{4}$ M.; til *Kongsørs Næbe* NOtO4O., $\frac{3}{4}$ M.; der tværs over Land *Kongens Bro* NOtO.; *Tutze Næs* OtN3N., $\frac{3}{4}$ M.; disse V. Landshukker langs Lands op med Krogen SV2V., $\frac{1}{2}$ M.

Fra *Bondebyen Maase* [o: Maarsø] afpejlet: til *Houe* [Høve] *Vindmølle* NVtN2N., det her over Land $1\frac{1}{2}$ Fjr. M., over *Dragsholms Fjorden* $\frac{3}{4}$ M., siden over Land til *Houe* $\frac{3}{4}$ M., inalles 2 M.; herfra til *Dragsholm* VNV., $1\frac{1}{2}$ M. stift, det gaar lige over *Svenninge Vejles* yderste Gat, da gaar *Svenninge Vejle* ind, lang $\frac{1}{2}$ M. el. $\frac{3}{4}$ M., bred $\frac{1}{8}$ M., den slipper tværs ved *Dragsholm* $\frac{1}{2}$ M. el. nærmere, den Vig er flak overalt. Nok fra *Moseby* til *Holbæk* herfra OSO., $1\frac{1}{2}$ Fjr. M., mens herfra skraas ned til der *Holbæks Vig* begyndes, did over Land SO., 400 Fv.

Fra *Holbæks Bro* afpejlet: tværs over til det andet Land, der en lille Holme, kaldes *Røn*, did NOtN., $\frac{1}{8}$ M.; *Vigen* herfra op i Krogen her langs V., $\frac{1}{4}$ M. stift.

Fra *Eriksholms* Skovpynt paa *Kirsebærholms* Revet afpejlet: ud langs Revet $1\frac{1}{2}$ Hundred Fv. over *Kirsebærholmen*, den over Landet 200 Fv., NV., 350 Fv.; til *Bouenæs* Landpynt og *Nakke Hoved* overet, det at regne til *Bouenæs* N., $1\frac{1}{2}$ Fjr. M.; til *Holbæks Bro* over Bugt V., $1\frac{1}{2}$ Fjr. M. *Holbæks*

Fjord midt langs op forbi Holbæk til Enden VtN.; *Ohrø* V. Kant *Skinkemers* Landhage NtO.; *Ohrø* S. Landpynt NtO., $\frac{1}{2}$ M.; *Ohrø* S. Holm, som Revet gaar til, did OtN.; *Vejle* [Vellerup] *Vig* herfra O., $\frac{3}{4}$ M.

Noget udbedre paa Isen derfra, da begge *Tutze Næs* langs Strækning NNV5N., der strax hos og begge Skovhukkerne af *Eriksholms* Skov overeet in, det til den inderste, SSO., $1\frac{1}{2}$ Fjr. M. stift.

Fra der *Ohrø* S. Pynt og Holmen overeet, det NNO.; da til *Eriksholms* inder Skovhuk StO., det fra *Ohrø* til Hukken $\frac{3}{4}$ M.; der forbi Skovhukken gaar *Elberdams Vig* op bedre in SVtS., $\frac{1}{2}$ M., og bred $\frac{1}{4}$ M., saa $\frac{1}{8}$ M., og flak Vand oppe i *Elberdams Vig* og Dynd.

Fra *Eriksholms* inderste Skovhuk, som kaldes *Hagenæs*, tværs in Ø. ud ligger *Munkeholmen*, en liden Holm med Buske paa og Grund imellem den og Landet, og *Bramsnæs* med Havnen ligger her fra Skovhukken af skraas over Fjorden in NtO., $\frac{1}{8}$ M. Herregaarden *Eriksholm* tilhører General Juel. Gattet igennem Ø. forbi *Ohrø* strækker sig NNO. og SSV.

Fra *Kirkehylinge*, der vi lossered, afpejlet: til *Roskild* SO., $1\frac{1}{4}$ M.; tilbage til *Holbæk* uf. V., $1\frac{1}{4}$ M.; fra *Vejle Vig* forbi *Kirkehylinge* tværs over faste Land til *Hersle* Strandbugt ved *Hylleholmen* SOtO., $\frac{1}{2}$ M.

Observeret: Maalt fra *Roskild* ud til *Selsø* Landpynt fra Vige Krogen udad: til Skibsbro Pynten 60 Fv., til tværs *Kærtinge Hagen* 360 Fv., til *Teglhagen* 600 Fv., til *Gaaserehmens* Pynt 600 Fv.; her midt ud over Gattet er *Vædele* [Vedelev] *Hagen*. Gattet er ikkun smalt over, yderst 200 Fv., mens inden om $\frac{1}{8}$ M., $\frac{1}{4}$ M., $1\frac{1}{2}$ Fjr. M. tværs inderst in V. og Ø.; dybt yderst $2\frac{1}{2}$ Fv., 3 Fv., indad 4, 5, 6 Fv., inderst til tværs *Eloren* [Elleore], som er Holmen, der er det $\frac{1}{2}$ Vejen, did 420 Fv.; tværs *Høje Klint* 180 Fv.; tværs Hjørnet ([senere Tilføjeelse:] dette maa vist være ment *Risø*) 240 Fv.; tværs *Boulunde Klint* 840 Fv.; tværs *Auernakke* Klint 480 Fv.; tværs *Eskelsø* S. Pynt 600 Fv.; saa til *Selsø* første Landkant 180 Fv.

Grunden imellem *Selsø* og *Eskelsø* tværs over imellem begge Landene over 100 Fv., dyb 2 Al., den skyder ud S. uden om Gattet vel 200 Fv. og siden her forbi, imellem vel og 350 Fv., det vare inalles at regne 550 Fv., mest Sand og Græsgrøde med Røder begroet, noget vegagtig, en Stenbro er begyndt over, synes der nogle enkelte middelmaadige Stene som Skæppe store. *Eskelsø* er lang in N. 800 Fv., bred 400 Fv. tværs over; derfra til hin Siden 150 Fv. uf., der imellem et Rev, der $\frac{1}{2}$ Al., 2^{de} Gat imellem der, hvert bredt over Renderne à 10 Fv. hvert, der udi det første 2 Al., det andet $2\frac{1}{2}$ Al.; det øvrige Vand er imod Landene dybt $1\frac{1}{2}$ Al. I V. ud fra *Auernakke* Klint ligger 4 el. 6 smaa Stengrunder, som er dybt imellem, og omkring dem $2\frac{1}{2}$, 2, 3 Fv., de ligger i Kløder [Kløver?] blandt hinanden, de kaldes *Halmtyvene*. En lille Holm, *Anneholmen*, ligger imellem de Grunder og *Eskelsø*; imellem Holmen og *Eskelsø* 2 Al. dybt.

Beretning af Rørvigs Lodsmændene (3^{de}, ved Korshagen): Til *Hesseløen* her

fra *Korshagen* ud in N. 3 el. 4 Mil; Øen strækker sig NV., l. $1\frac{1}{2}$ Fjr. M., b. $\frac{1}{8}$ M. knap; en Klæp ud in NV., $1\frac{1}{2}$ Fjr. M. ud, den af Sand og store Stene oven Vands; derfra til Øen en smal Revle af Stengrusel, $\frac{1}{2}$ Al. paa dagligs. En Klæp af middel Sten $\frac{1}{2}$ Fv. dyb under Vands, fra Øen SO. ud $\frac{1}{2}$ Mil; ude fra den til Øen et smalt Revle, Sten og Sand, $1-\frac{1}{2}$ Al. Paa S. og N. Side dybt nær imod Øen, Stænkesten paa begge Sider: ellers iblandt paa N. Siden blød Grund og S. Siden haard Sand, iblandt Stene. Øen er et højt Land, derpaa Træer af Hyld, Torn, Abul [Abild] og Krat. Siges fra *Sposberg* til *Store Væge* $2\frac{1}{2}$ M., derfra til *Gilleleje* $1\frac{1}{2}$ M. Her fra *Korshagen* til *Klintebjerg* VSV., $\frac{5}{4}$ M. Tværs over til *Sposbergs Yderkant* $\frac{3}{4}$ M.; fra *Korshagen* til *Holbæk* $3\frac{1}{2}$ M.; til *Kongsørs Næbe* 2 M. Dybet denne Side Hesseløen 14 Fv. De siger her fra *Korshagen* til *Griben* 3 M., mens til yderste *Revslynten* 4 M. De mener fra *Revet* til *Hjelm* 4 M., mens jeg mener 3 M.

Imellem Roskild og Køge ved *Snaderløv* [Snoldelev] *Kirke* afpejlet: tilbage til *Roskild Spiren* NN5N., 1 M.; til *Køge Kirke* StO3S., $1\frac{1}{2}$ M. *Stevns Pynt* herfra var vist SOTs3O., tvivles. *Københavns Spirene* OtN3N., $3\frac{1}{4}$ M. Ved *Ølse Høje* til *Roskild Spire* NtV2N.; til *Køge Kirke* SSO4O., $1\frac{1}{2}$ Fjr. M. Fra *Valby Bakke* til *Roskild Spire* V1N., til *Rundetaarn* ONO3O.

5. Kippinge Vig¹⁾.

Kippinge Vigs Observationer, Afpejlinger, Maal og Lodning, som jeg haver befaret, da jeg over Land var did henrejt Vinteren, paa Isen forrettet, d. 1. og 2. Febr. og fremdeles A° 1691.

Afpejling af *Storeholms* V. Kant, dets høje Klint, $\frac{1}{4}$ nær N. Ende og $\frac{3}{4}$ ud til S. Ende, Holmen langs in StO.: til *Dyreholmens* yderste NNO3N., $\frac{1}{2}$ M.; *Ohrehoveds By*, det lidt ind over *Elemans* Landhuk, NO., $\frac{1}{4}$ M.; til *Lilleholmen* OSO.; til *Bjerget*, det gaar lige imod *Restine Kirke*, did $1\frac{1}{2}$ Fjr. M., SSO2S., $\frac{1}{8}$ M.; til *Tange Banke* S2V., $\frac{1}{4}$ M.; midt ind ad *Kippinge Noer* S.; til *Kippinge Kirke* SSV.; til *Bredings Hoveds* Pynt SV. uf., $\frac{1}{8}$ M. stift; til *Bore Nakke*, lidt ind over *Bredings Hoveds* Pynt, det SV. uf., $\frac{1}{4}$ M. stift; til *Volse Kirke* VSV2V. uf., $\frac{1}{2}$ M.; *Volse Lands* yderste Kant, som her kan ses, NVtN.; der strax uden fore *Knudshoveds* Pynt, did NVtN.; *Stenrevet* herfra ud er en oven Vands, *Stenør* yderst paa, NNV. uf., 200 Fv.; der lige ud fore og en *Stenør* oven Vands, fra den ind til *Volse Land* er grundt af Sand og Sten; imellem begge disse runde oven Vands *Stenørre* gaar *Renden* in NNO. ud, saa at *Renden* gaar herfra og der tværs ud imellem, siden ud videre in NNV., 3 Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv.

Maalt *Storeholmen* langs, StO., 240 Fv.; bred ved den N. Ende ONO., 130 Fv. *Lilleholmen* langs, SOTs., 130 Fv.; b. ONO. 20 Fv. Fra *Storeholms* yderste Ende midt for *Gattet* af *Landgrunden* maalt til *Kippinge Kirke* SSV.,

¹⁾ J. S. A., V. Jfr. J. S. Atlas XVI, 20.

1740 Fv.; først 6 Liner, 1 Fv., $1\frac{1}{2}$ Fv. [dybt?], her tværs *Volse Landhage*; nok 4 Liner, her tværs *Bredings Hoveds* S. Pynt; nok 4 Liner, her tværs *Bore Nakke Dyb*, 3, $2\frac{1}{2}$, 2 Al., blødt; nok 3 Liner, der Sand-Landflakket, $\frac{1}{2}$ Al. dybt; nok 11 Liner mod Kirken, overalt blødt, $1\frac{1}{4}$ à 1 Al. dybt; nok $1\frac{1}{2}$ Line ind til Landkanten, Sandflak, $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$ Al.; inalles $29\frac{1}{2}$ Line. NB. disse Tværmærker gaar alle at regne skraas imellem Bjerget imod dem andre.

Fra *Storeholm* tværs over til *Volse Land*: 30 Fv. ud til 1 Fv. dybt; 20 Fv. ud til $2\frac{1}{2}$ Fv. dybt; 100 Fv. over Dybet, $2\frac{1}{2}$, 3, $2\frac{1}{2}$, 2, $1\frac{1}{2}$, 1 Fv. dybt; 50 Fv. paa 1 Fv. til $\frac{1}{2}$ Fv., saa over Flakket ind til Landdybet $1\frac{1}{2}$ Al., 1, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ Al. til Landkanten, Sand og Sten. Inalles VSV., 330 Fv.

Fra *Bjerget* tværs over Vigen mod *Bredings* Hoved: 180 Fv. ud alt Sand og $\frac{1}{2}$ Al. dybt; 150 Fv. blødt, $2\frac{1}{4}$ — $2\frac{1}{2}$ Al.; 100 Fv. Sand, $1\frac{1}{2}$ — $1\frac{3}{4}$ Al.; 120 Fv. 2 Al., blødt; 230 Fv. Landflak, Sand, $1\frac{1}{4}$, 1, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ Al. dybt til Land; inalles VNV5 [?], 780 Fv.

Fra *Storeholm* til Ø. Landdybet $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$ Al., Sand, 150 Fv.; fra *Storeholm* til *Lilleholmen* Sand, $\frac{1}{2}$ Al., 150 Fv.; fra *Lilleholmen* til Landet Sand, $\frac{1}{2}$, 1, $\frac{1}{2}$ Al., 90 Fv. *Kippinge Noer* yderst udi tværs over Sand, $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$ Al., 70 Fv.

6. Samsø¹⁾.

Samsø Land jeg med mine medhavende Folk maalte Længde og Bredden paa alle de Steder, som behøves, med Liner til Fods gaaende, og begyndte der paa Landet d. 29. Augusti Morgen tidlig at maale og imidlertid paa alle Orter med min Pejlskompass at afejle, og forretted som følger:

Afpejlingerne:

Fra *Veesbor* til *Ønshøj*, her over lidt Bugt, det lige mod *Røsnæs* Pynt, OSO50., til *Grydens Pynt* NVtN.; til *Kaalby Kirke* NtO30.; til *Romsø* SSO.; *Fyns Hoved* S.; *Ebeløen* VSV.; *Endelaue* Skov V.; *Bjørnens Knude* og *Rosenvals* Skovhuk der strax S. ved *Endelaue* Skov . . .; til *Gyllenæs* VNV.

Fra *Grydernæs Pynt* til *Veesbors Pynt* SotS., $\frac{1}{12}$ M.; til *Breefoed*, det og lige mod midt paa *Tunø*, NtV., til *Brefod* $\frac{1}{12}$ M.; saa fra *Breefoed* til *Kaalby Sten* uf. N., $\frac{1}{16}$ M.

Fra *Brunby Bals* Huk der Vaarhøj til *Kaalby Kirke* V3S.; til *Staalhøj* Yderklint NNO40.; til *Værø* NOtN.; her ind i Krogen eller *Ballen* først NNV. og saa NtV.; siden skyder Bugten videre lige ud mod *Bætzer Kirke* N.; til *Bætzer Kirke* her over Bugten N3V.; til *Tranbjerg Kirke*, eller det er *Onsbjerg Kirke*, NV.; til *Brunby* VNV.; her et Stykke langs Lands hen StV.,

¹⁾ J. S. A., V. Jfr. J. S. Atlas XI, 13.

$\frac{1}{8}$ M.; siden til *Lille Vorhøj* SSV., $\frac{1}{8}$ M.; saa over lidt Bugt til *Øenshøj* SVtS., $\frac{1}{18}$ M. el. mere.

Fra *Staalhøj* til *Bætzers Revs Landpynt* over 8 Linder, det NNO.

Fra *Bætzers Kirke* til *Bætzers By* Midten NOtN., 7 Linder; *Tranbjerg Kirke* VSV5S. over *Torup*; *Onsbjerg Kirke* V4N.; *Lille Agerup* NNV4V.; *Bispegaarden Østerby* VNV4N.; *Brundby* over *Langmark* Midten SVtS., 5 Linder.

Fra *Ringebjerg Pynt* tilbage langs *Lands S.*, $\frac{1}{4}$ M.; til *Onsbjerg Dyr* SO5O.; til *Onsbjerg Kirke* OSO4O.; til midt paa *Tunø* NNV.; her gaar ud *Ringebjerg Sand* in V. og VNV. og NV. ud fra disse 2^{de} Høje; til *Endelau Skov* SVtV.; til *Nordby Lands V. Kant N.*; til *Vorbjerg* og *Stawnsby* NOtO., det synes Byen midt imellem begge Bjergene og langs denne Landkant 300 Fv. langt; siden Ø. til *Inderkrogen* ind OSO.

Fra *Majhøj* til *Kaalby Kirke* og det dicht forbi *Krogsgaard* NVtN.; til *Permelil* N3O.; *Tranbjerg Kirke* N6O.; *Veesbor* VSV4S.; *Øerby* NOtN3O.; der Vesten ved synes *Brunby*, did NOtN3N.

Fra *Brunby V. Høj* til *Bispegaard*, det over *Tranbjerg Ø. Ende*, det og imellem *Nordby* og *Nordby Kirke*, det N.; *Nordby Lands Østerkant* imod *Helmæs Pynt* N3O.; saa *Maarup* $1\frac{1}{2}$ Gr., saa *Nordby* 1 Gr., saa *Bispegaard* N., saa *Kirken* N1Gr. V., saa *Asmenør* NtV3N.; til *Tranbjerg Kirke* NtV5V.; til *Onsbjerg Kirke* NtV6V.; til *Onsbjerg Dyr* NVtN1N.; til *Kaalby Kirke* over *Permelil* N. Ende, det VSV.; til *Veesbor* SV5S.; til *Bratingsborgs Gaard* SSV2V.; til *Skovens V. Ende* og *Ørby V. Ende* overet SSV.; til *Skovens Ø. Ende S.*; til *Staalhøj* NO2O.; til *Værø* NO.; til *Høensepolen* og *Linholmen* over *Bætzers By* og Ø. ved *Kirken* og midt over *Langemark*, denne Strækning over alle disse NOtN5N.; *Kie Holmen* [Kyholm] NNO5O.; *Havnehuset* dicht V. ved *Jortholmen* NNO., det og midt over *Torup*; *Toftbjerg* og *Stawnsby* NtO.; *Store Vaarbjerg* midt over *Østerby* NtO3N.

Fra *Øerby* til *Bratingsborgs Gaard* SV5S.; til *Veesbor Slots Mur* SV8V.; *Kaalby Kirke* VNV.; *Permelille* NNV3V.; *Brunby* NNO3N.; *Skovens V. Pynt* SSV5V., dens Ø. Kant SSO5S., der og *Øenshøj* in SSO5S.; *Brunby Bals* Huk ONO.; *Kalundborg Spir* OSO5S.

Fra *Onsbjerg Dyr* til *Kaalby Kirke*, det over alle Byer paa *Rad*, StV3V.; *Øerby* og *Skovens Østerende* og *Øenshøj*, det StO2O.; *Røsnæs S. Kant* over *Tranbjerg Kirke*, der som gl. *Bratingsborg Slot* i gamle Dage stod, dette SO5O.; til *Staalhøj* lige over *Tolderens, Vaastrup* [Vadstrup], OtN., og det strax S. ved *Bætzers By* og lige mod *Sejrv* vestre Ende; til *Bætzers Kirke* O5N.; *Langemark* over *Torup* S. Ende, det O4S.; *Værø* lige over *Eskeholmen* og *Alstrup* S. Ende og *Agerup* og *Østerby* V. Ende, det NOtO.; *Kieholmen* og *Langørs Havnehus* og *Jortholm*, det over *Toftbjerg* V. Ende og *Bispegaard* og midt over *Onsbjerg By*; *Stawnsby* Ø. ved *Vaarbjerg* og her Ø. ved *Onsbjerg Kirke* og over *Sielvigs* Inderkant, det NOtN.; *Nordby Land* V. Kant N., og dets Ø. Kant N8O.

Fra *Onsbjerg Kirke* til *Staalhøj* O4S.; til *Torup*, det lige over *Vaastrup* [Vadstrup] OtS3S.; til *Tranbjerg Kirke* SSO3O.

Fra *Armhoveds Høj* ved *Langør* ud til Langørs Havnehus StO., det imod *Staalhøj*; ud til *Siæløren* og den derhos liggende Bo N., 200 Fv. der fra Land; den anden Undervands Bo i *Kieholms Sund* ligger fra den første af udbedre 100 Fv. in ONO.; den 3^{die} Stenbo under Vands disse 2^{de} denne tværs for Kieholmen i Sundet, denne ligger in V. fra Kieholmen af uf. 250 Fv. el. 200 Fv.; herfra [Armhoveds Høj] til denne sidste yderste Boen strækker sig NOtO4O., det hen over Armhoveds den anden Banke; til *Kieholmens* V. Kant NOtO.; her synes *Bætzers Revs Pynt* og *Linholmen* der ville slutte sig sammen, det in O4N.; *Værø* synes midt imellem begge Lind- og Kieholmene uf. NNO5O.; og *Rompen* synes imellem Lindholm og *Værø*.

Fra *Asmenørs Hage*, det Nordby Lands V. Kant langs, først 300 Fv., NNV4N., der er en lille Huk med Aalegaard paa [v: Fugledal Hage]; *Abels-hoved* ved *Aars*, did NVtN2V.; *Tuns* Ø. Knob [Østerrøn] NVtV3N.; *Tunø* Ø. Landende VNV5N.; den S. Kant Tunø VNV5V.; *Gyllenæs* VSV5V.; *Endelaue* Skov SV4S.; *Ringbjerg* Pynt StV.; her langs Lands ind i *Hæa Krogen* [Hede-krogen] det Ø., derfra frembedre end noget Bugt, det over Bugt OSO5S.

Beretning af Lodsens: Lige her fra Asmenørs Pynt mod Ringbjerg overalt 8 Fv., 9 Fv., udad dybere, indad alt 8, 7, 6 Fv. helt indad i Bugten, overalt nær ved Landgrunden er 5 Fv., og udad udi Renden 12, 16, 18 à 20 Fv., hvilket jeg og selv største Del har krydset og befundet saa i Sandhed var.

Af *Bøjbjerg Høj* til *Østerby* 2 Liner, SOtO., det og imod *Torup* og *Lange-mark*; til *Onsbjerg Kirke* SVtV.; til *Vaastrup* SSV5V., *Tranbjerg Kirke* SSV.; til *Staalhøj* O4S., det dicht N. ved Bætzers By; til *Bætzers Kirke* SO5O. (*Aagerup* og *Alstrup* paa Line ikkun imellem Byerne NOtO.; siden fra *Aagerup* til *Toftebjerg* paa Line NtV., er ikkun imellem disse Byer alene regnet).

Af *Itzehoved* yderste Pynt afpejlet: til *Hjelm* NOtO.; *Hasens Ør* Yderkant NO4N., det lige her ud over denne tørre Sand paa Itze Rev; til *Ebeltoft Kirke* NNO4O.; til *Helnæs* Pynt N5O.; *Mols* Yderkant NNV2V.; *Aars Kirke* NV3N.; *Tunø* V. Kant VSV5V., det langs dette Lands Kant et Stykke hen, siden bøjer dette Lands V. Kant mer og mer om SV. og SSV. til *Asmenør*.

Her fra *Itzehoveds* Pynt ud til Stenen med Kosten paa, den ligger herfra lige ud imod Ebeltoft fra Landet NNO., ud 200 Fv.; saa siden der fra Stenen ud til den tørre Sandrevle 200 Fv. Samme Itzehoveds Rev rækker ud vel lang, in NO., $\frac{1}{4}$ M., og bred $\frac{1}{8}$ M. el. uf. 300 Fv. bred.

Berettes: Dybet her imellem Revet og Landet forbi Stenen er ikkun 4 à $3\frac{1}{2}$ Al. dybt; dog gaar Landflakket her og ud nær imod Stenen, saa og Flakket fra Revlen nær imod Stenen, mens Landflakket skyder her længst ud in NV. forbi Stenen med en Huk eller Sandhage.

Berettes og af Lodsens at være dybt imellem *Tun* og *Nordby Land* 16 à

18 Fv. en smal Rende, ellers 12 à 14 Fv. Imellem *Lilgrunden* og *Middelgrund* 7 Fv.; iml. *Tun* og *Middelgrunden* 7 à 8 Fv.; nærmest *Middelgrunden* er dybest. V. for Grunderne er overalt ikkun 6 à 7 à 8 Fv., mens iml. *Mols*, *Helnæs* og *Middelgrunden* er hel dybt, 12, 16 à 18 Fv., og udad forbi *Helnæs* mer, 20—24 Fv., det har jeg der og befundet.

Berettet og Østen Nordby Land Linen fra *Itzehoved* Pynt mod *Kieholm Sund* er langs 6 Fv., og nærmere mod Nordby 5, 4 à 3 Fv., mens ud Øster ved samme Line er en Rende N. om *Værø*, der udi mod *Helnæs* 8, 10, 12 Fv., nærmere *Helnæs* dybere, 18 Fv. og mer nær hos *Helnæs*.

Imellem *Hjelm* og *Jydland* $\frac{1}{2}$ M. eller $1\frac{1}{2}$ Fjr. M. og dybt 9 Fv.—8 Fv., og en Sten [jfr. S. 179] der imellem; mens forbi *Skadegrunden* i Renden 12—16 Fv., nærmere *Helnæs* Pynt 18 à 20 Fv.

Her Øster ud for *Kragemose* et lille Stykke ud er godt rent Sættei, kaldes *Kragemose Havn*, at sætte fra Landet af 200 el. 300 Fv. ud, derpaa 3, 4, 5, 6 Fv. Vand, er godt beskyt af *Itze Rev* og af Landet for smaa og maadelige Skuder, som kan gaa over gennem Gattet inden *Itze Rev*, naar for stærk ostlig el. sydostlig Vind uformodenlig skulde komme.

Imellem *Tun* og *Lilgrunden* er mest flak, 3 Fv., vel en Rende nembst ved *Lilgrunden*.

Imellem *Lil-* og *Middelgrunden* er og et bredt Flak noget sydlig paa 3 Fv., dog derhos dybere Render.

En smal dyb Rende nær Ø. om *Samsø* paa 20 Fv.; ellers ud in Øster bedre falder Dybet ikkun 12 Fv.

Længden.

Fra *Væsbø Slots* Murs yderste Vandkanten maalt in Nordlig til *Itzehoved*, der Landets yderste Spids, som følger:

NtO30: Fra *Væsbø Strand* til *Kaalby* $22\frac{1}{4}$ Line à 61 Fv., 1357 Fv.; Byen lang til Kirken 5 L., 305 Fv.; til *Haarmark* 9 L., 549 Fv.; Byen lang 2 L., 122 Fv.; til *Pøllemark* 9 L., 549 Fv.; Byen lang 4 L., 244 Fv.; til *Selse* [Sælsing] *Gaard* 7 L., 427 Fv.; til øverst paa *Onsbjerg Dyr* 8 L., 488 Fv.

NOtN. og *NOtN3N.*: Til *Onsbjerg Kirke* sidste Mur 7 L., 427 Fv.; til tværs for *Bispgaard* 13 L., 793 Fv.; til *Sjælvijs* første Krog 3 L., 183 Fv.; til tværs for *Toftebjerg* 15 L., 915 Fv.; til *Store Vaarbjerg* første Kant, der *Indervigens* første Bugt, did 7 L., 427 Fv.; til over det Bjerg og til *Lille Vaarbjerg* Midten 5 L., 305 Fv.; til tværs for *Stavnsby* ved Gærdet 7 L., 427 Fv.; til *Indervigens* sidste Kant 7 L., 427 Fv.; saa vidt gaar *Sjælvijs* *Inderkant* mest lige ud.

NtV.: Nok 19 L., her tværs er *Asmenørs Hag* imod *Tunø By* in *VNV.*, hid 1159 Fv.; nok 15 L., her *Asmenørs Huk* tværs, det in *VtS.*, hid saa vidt 915 Fv.

N.: Nok *Morgenen* maalt til tværs *Maarup* 5 L., 305 Fv.; til tværs

Nordby Kirke 6 L., 366 Fv.; til tværs *Nordby* 11 L., 671 Fv.; til *Bølykke* [Byløkke] *Skaar* 11 L., 671 Fv.; til midt for *Kragemose Havn* 10 L., 610 Fv.; til *Itzehoveds Pynt* eller Landets yderste $10\frac{1}{4}$ L., 625 Fv.

Ganske Samsø Lands Længde $217\frac{1}{2}$ L., $13267\frac{1}{2}$ Fv.

Langs aparte maalte fra Bratingsborgs Gaard og lige ned til Stranden in S3V.: $11\frac{1}{2}$ L., 702 Fv.

Bredderne.

Maalte in V38. først tværs over fra *Brunby Bals* yderste Vandkant ved *Varhøj* til *Kaalby* tværs over Landet det bredeste, først til midt imellem begge Byer *Brunby* og *Ørby*, imellem dem NNO. og SSV., hid til 23 Linier, 1403 Fv.; nok til tværs *Permelil* 2 L., S. ved Byen, hid 11 L., 671 Fv.; til *Kaalby Kirke* $12\frac{1}{2}$ L., 763 Fv.; ned til Stranden ved *Kaalby Sten* 14 L., 854 Fv. Landets Bredde her tværs over $60\frac{1}{2}$ Liner, 3751 Fv., hver Line her til 62 Fv.

Bredden maalt in *Osten* fra *Ringbjerg* tværs over til *Staalhøj*: Fra *Ringbjerg Huks* Strandkant først saa vidt som tværs *Sjælvijs Krog* er 13 L., 793 Fv.; fra *Sjælvig* tværs op til *Bispgaard* 5 L., 305 Fv.; til *Bøgebjerg Høj* 5 L., 305 Fv.; til tværs *Bætzers Bys* første Kant 20 L., 1220 Fv.; til Byens sidste Ende 5 L., 305 Fv.; til *Staalhøjs* Strandkant, 14 L., 854 Fv. Landets Bredde her tværs skraas over 62 Liner, 3782 Fv., hver Line her til 61 Fv.

Bredden in *Øster* fra *Asmenør* tværs over til den østre Strand, først 7 L., her inderste Klintekrogen og tværs for Kirken, 427 Fv.; nok 10 L., her tværs ved *Maarup*, 610 Fv.; nok 5 L., her tværs *Sjælvijs* inderste Landkant og *Vaarbjerg*, 305 Fv.; nok $5\frac{1}{8}$ L. ned til den *Øster* Kant til Stranden, 313 Fv. *Nordby* Lands Bredde her $27\frac{1}{8}$ L. à 61 Fv., 1655 Fv.

Bredden tværs over den smalle *Heea* [ø: Hede] *Halsen* fra *Sjælvig* over til den østre Strand, det maalte in *NO.*, $8\frac{1}{4}$ L. à 61 Fv., 503 Fv.

Bredden tværs fra *Sjælvig* ud til *Langørs* yderste *Østerpynt*, alt dette in *Øster*; først maalte til *Højen* tværs *Langørs Hus*, did $21\frac{1}{2}$ L., 1312 Fv.; nok fra *Højen* ud til *Armhoveds* yderste *Østpynt*, det $4\frac{1}{2}$ L., 275 Fv.

Nok tværs (alt dette in *Nord*) fra *Langørs Holmens* Havnehuset 1587 Fv.; af *Holmens* yderste Landkant over langs ind til Landkanten 5 L., 305 Fv.; nok tværs over *Højen* til *Sjælørens* Landkant $6\frac{1}{4}$ L., 381 Fv.

Nok midten paa *Armhoveds Landhals*, der tværs over maalte Bredden fra Stranden over in *Syden*, tørt høj *Lyngland* og *Mark* 150 Stok à $5\frac{1}{4}$ Al., nok lav Grund med Græs og *Tørveskær* 200 Stok, inalles 612 Fv.

Nok tværs fra *Indervigen* over in *Vester* til *Sjælvig* ved det norder *Gærde*, 4 L., 244 Fv.

Nok tværs fra *Indervigs sønder Bugt* ved *Store Vaarbjerg*, det tværs over in *V.* ned til *Sjælvig* 136 Stok à $4\frac{1}{2}$ Al., 250 Fv.

7. Røsnæs¹⁾.

A° 1691 d. 5. Septbr. paa Hjemrejsen fra Samsø, da paa Røsnæs jeg maalte, afpejlede, observered og forrettede som følger:

Af *Røsnæs yderste Pynt* afpejlet: til *Vesborg Pynt* og til *Ønshøjs Pynt* overøet VNV6V., 2¹/₂ M., det strækker her ud langs over Røsnæs Rev; Revet her rækker og noget N. bedre; Revet her ud in VNV. ¹/₄ M. stift og 200 Fv. bredt; den S. Kant af Revet afgaar dicht ud med, naar *Kaldenborgs Spir* synes dicht uden ved Kanten ved *Boegen Bjerg* [Bavnebjerg], det in SOtO.; mens nærmere Revet maa man ej komme paa den S. Side, mens paa den N. Side Revet er branddybere nærmere op til Revet; der paa Revet er og temlig stenet, mens mod den S. Side Revet er Sand og Plækker med Sten iblandt; paa Revet er ikkun dybt 1, ¹/₂, 2 Fv. Til *Hønsepølen* [Hønepullen ved Besser Rev] NNV3V.; til *Værø* N5V.; *Sejrø V. Pynt* eller *Knib* NO2N.; *Sejrø O. Pynt* ONO.; den N. Sides Udhukken her paa Røsnæs, did O2N. over stor Bugt, det lige imod *Dragsholms Bjerg* [Vejrhøj]; til den S. Side Røsnæs, nemlig *Bogenbjerg Kant*, did SO., ¹/₄ M., det gaar og over en Bugt; til *Asnæs Pynt* SSO6S.; til Midten paa *Romsø* SSV3S.; *Staurshoveds Pynt* SSV2V.; der imellem *Staurshoved* og *Roms* synes et temmeligt Gab imellem; til *Fynshoveds Pynt* VSV5S.

Maalte fra Røsnæs Pynten 400 Stok OSO., her tværs *Bogenbjergs* første Kant; her tværs ude, 100 Fv. fra Landet, in VSV. ligger den høje sorte Stenen oven Vands, kaldes *Sverting*. Nok maalte OtS., 260 Stok; her afpejlet til *Asnæs Pynt* S2V.; *Roms* SSV2S.; *Musholmen* over *Asnæs Landet* Stykke, det StO2S.; til *Ebeløen* V3S.; *Bjørns Knude* V4N. *Veesholm* lige imod *Horsens Fjord* og det langs ud ad Røsnæs Pynt, det in VNV5V.

Nok maalte videre imod *Kirkevig Krogen* in OSO5O., 300 Stok, her tværs for *Bjørnstrup*, som er den yderste Bondeby. Siden nok videre til Kirken dicht i Vigen, did at regne ¹/₈ M., end udi Vigen østligere endnu ¹/₈ M.; her afpejlet til *Asnæs Pynt* og *Roms* overøet, det in SVtS., og ud til *Bogenbjerg Yderkant* V5N.; ud til *Kohoved* [Kohorn] over noget Bugt, det in SSO.; fra *Kohoved* ind til *Kallenborgs By* uf. ¹/₂ Mil stift.

Men tværs for *Kohoved* paa *Vejen* afpejlet, havde *Vrødtz* [Vrøjs] og *Nexels* yderste Kanter overøet in ONO5O., det gaar over noget Bugt her paa denne V. Side *Vrødts Landhalsen*.

Item inden for *Vrød*, inderst i *Allesau* [Alleshave] *Vejle*, inderste Krogen, der man over kører, her afpejlede langs Landkanten ud ad Røsnæs NVtV., dog dette her nembst over lidt bugtig, ud til *Allesaf Landpynt* NtV4V., ¹/₄ M.; den indre Landkanten hen til Krogen inderst ved *Allesaf Land* N2O.

¹⁾ J. S. A., V.

8. Ebeltoft Vig¹⁾.

Ebeltoft Red. Samme Sætter eller Skibsred for Ebeltoft, som kaldes *Pilken*, som er 7 Fv. dyb udi Midten, og om paa Ø. og V. Siden à 3 Fv. dyb, samme 7 Fv. Dyb findes, naar som faste Landhagen, kaldet *Alshagen*, naar den samme slutter sig imod *Hælenæs Landpynt*, det in SV., saa og Raadhuset med Spiren imod de 2^{de} smaa høje Hympler, som paa den højeste Bakke ligger strax oven ved Byen imod hinanden, det in OtS. Dette er rette Reden. Den inderste Rende og Reden strax ved Byen 2 Fv., 2^{1/3} Fv. rundt om *Middelgrunden*, mens paa Middelgrunden, som strax der uden ved ligger, 8 Fod dybt (6. Juni 1697).

[*Pikkelgrunden*]. Paa *Pækels Grundens* NO. Ende 3 Fv.; afpejlet Mærkerne: Ebeltoft Bys nordeste Hus imod de 2^{de}, som er den nordeste Hympe, det in SO60.; og Als Landhage Pynt imod Samsø, her eller *Sueig* [ø: Svej²⁾], som falder S. for Nordby Land, det in SSV. Dette er snart midt i Vigen, dog mesten nærmest den N. Landside. Maalte med Liner langs Grunden in VSV.: 1 Line, 24 Fv., bekom 3 Fv., 2^{1/2} Fv., 2^{1/3} Fv. dybt; 1 Line, 58 Fv., bekom 2^{1/6} Fv., 1^{5/6} Fv., 1^{2/3} Fv., 8 Fod, 1^{1/2} Fv., 1^{1/2} Fv. dybt; 1 Line, 94 Fv., deraf først dybt 1^{2/3} Fv., 2 Fv., 2 Fv., 2^{1/3} Fv., 2^{1/3} Fv., 2^{2/3} Fv., 2^{5/6} Fv., 3 Fv., 3 Fv. dybt. Er 176 Fv. lang og uf. halv saa bred. Paa Grunden er Sandplækker og nogle Steds Stenklammer, og om paa alle Sider omkring Grunden strax er 4 à 5 Fv. dybt (22. Juni 1697).

Mikkels Grund. 300 Fv. fra Pækels Grunden findes *Mikkels Grund* in SSV. imod Nordby Land. Paa Mikkels Grunden er 3^{1/2} Fv. dybt, en maadelig Grund, Sandplækker, og imellem Grundene er 4 à 4^{1/2} Fv. dybt (22. Juni 1697).

[*Koldskjær Grunden*]. En Stenør straks ved Landgrunden, ligger udfor Handerup Strand. Samme Stenør begynder strax uden for Landgrunden, strækkende sig ud in SSV., 100 Fv. lang, 40 Fv. bred, derpaa 1 Fv. dyb. En Del kalder denne Grund *den lodne Hovedgrund*. Omkring og uden ved Sejldyb, 3 Fv., 4 Fv., 4^{1/2} Fv. overalt indtil nær den nordre Landgrunden (22. Juni 1697).

9. Kalø Vig³⁾.

Kalø er en omflødt høj Holm; der ovenpaa har været et Slot, som hs. H. Exc. Gyldenløve lod nedbryde, aleneste et Stykke af Muren endnu derpaa igen stander. Fra samme Holm ind til faste Landodden, uf. 200 el. 300 Fv. langt, ligger en Stenbro, af Jord og Sten opfyldt; paa Midten har været en Vindebro, mens den nu ogsaa er med Jord og Sten udfyldt. Landodden med stor Skov paa en Udhuk deraf ret in N. fra Kalø kaldes *Hestehaven*, en Huk

¹⁾ J. S. A., IX (1697). — ²⁾ Svej Langaas i Nordby Sogn, Samsø. — ³⁾ J. S. A., IX (1697).

med Skov paa . . . [?] Uden for Kalø Slot in S. ligger en aflang tør Sandrev, med lægt Vand tør oven Vands, derpaa en Del store Sten, hvilken kaldes *Kalø Røn*, og in Syden paa denne Side paa faste Landet et Hoved eller Landodde, kaldes *Vrejnæs* [Vrinnere] *Hoved*, ingen Skov, mens Ager paa. Fra Kalø Slot in Øster indskyder en Vig, kaldes *Egens Vig*; strax der ovenfore paa en liden Banke ligger *Egens Kirke*, og der strax Ø. fore ligger *Egens By*. Næst V. ved Høstehaven ligger en Bugt, kaldes *Felebon* [Følle Bund?] der nembst S. hos ligger *Honds Hoved* med Skov paa. Dybderne berettes mig i *Vrejnæs By*, at der er imellem Kalø og Rønnen et smalt Indløb 5 Fv. dybt, iml. Rønnen og Vrejnæs Hoved er 6 Fv. dybt, inde udi Egens Fjord er 6 Fv. dybt, sikker Havn; mens fra Kalø imod *Aars* strax 7 Fv., 8 Fv. dybt, og længer ud, nærmere mod *Schiørs Hoved* [Skødshoved] 9 à 10 Fv., og mere længer ud.

Rolse Vig [Knebel Vig] er hartad rund, over $\frac{1}{4}$ Mil el. $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil tværs midt over paa alle Kanter; mens yderste Gattet tværs over iml. begge Landhagerne er uf. 250 Fv. à 300 Fv. Ved den N. Side Vigen, dicht ved Vandet, ligger *Rolse Gaard*, en *Kirke* strax hos; Ø. ved Vejen ligger *Knæbel Kirke*, og Byen strax hos ovenfore. S. ved Vigen ligger Byen *Taarup*. SSV. ved Vigen ligger *Tved Kirke* og By. SV. vel oppe næst Strandkanten mod den V. Side ligger Byen *Dæyered* [Deigret]. Dybder i Rolse Vig er: yderst i Gattet 7 Fv., inden udi Gattet 9 Fv., inde i Rolse Vig mesten overalt 6—7 Fv. dyb, en sikker Havn for Storm, mens der af Landet findes intet synderligt der i Vigen at have at bestille, enten Udslibning eller Indslibning (24. Juni 1697).

10. Kattegat¹⁾.

Skadegrunden strækker sig sin Længde in SVtV. og NOtO., uf. $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil, og bred 500 Fv. Paa den NO. Ende er Sten, derpaa $1\frac{1}{2}$ Fv. dyb; paa den alleryderste Ø. Kant er slemme Stenklammer, $1\frac{1}{2}$ Fv. dyb paa, og der uden ved strax hos er Sejlrenden, 4 à 8 Fv., mer og mer dyb, 10 à 12 Fv. i Renden strax hos. Midt paa Skadegr. er lys Sandplækkebund, $2\frac{1}{2}$ —3 Fv., den SV. Ende paa Skadegr. begyndes tværs ud for *Lushagen* paa *Hælenæs*. Tværsmærket paa Skadegr.'s NO. Pynt er dette: Herfra til det højeste Bjerg paa Hælenæs, kaldes *Elmes* [o: Ellemands] *Bjerg* in NVtV., det over den S. Ende af den lange Strandklint, som fra Wiekield [?] ud in S. udstrækker. Dette er her fra Skadegr. tværs ind til Hælenæs Landkant $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil (15. Juni 1697).

[*Klørgrunden* og *Bjarkes Grund*]. *Middelrevet*, et smalt Stenrev, strækende sig NO. og SV., derpaa Stene, 3 Fv. Herfra til Hjelm ONO60., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil. Strax igen dicht hos Grunden 7 Fv., saa 14 Fv., strax 24 Fv., 20 Fv., saa et Sandplækkeflak. *Sønder Sandflakket*, 4 Fv., 4 Fv.; herfra til Hjelm NOtN., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil stift el. $\frac{1}{2}$ Mil (15. Juni 1697).

¹⁾ J. S. A., IX (1697).

Moselgrunden. Fandt Stenrevet, af slemme Stene, strækkende sig in SSV. og NNO., 200 Fv. langt, 30 Fv. bredt. Fra Stenrevet til Hjelms SV. Pynt NNV., $\frac{1}{8}$ Mil, eller 600 Fv.; til Hjelms NO. Kant NtO6O. Paa Stenrevet $1\frac{1}{8}$ Fv. Loddede derfra mod Hjelm 3 Fv., $3\frac{1}{2}$ Fv., 3 Fv., $3\frac{1}{2}$ Fv., $3\frac{1}{2}$ Fv.; nærmere Hjelm havde vi 5 Fv., 3 Fv., her paa 200 Fv. nær Hjelm. Grunden haver intet Navn, mens kunde vel kaldes *Moselgrunden*, eftersom Fiskerne undertiden paa de stor Stene med Jærn river op og tager mange store Mosler til Fiskekroge (15. Juni 1697).

[*Klokkegrunden*]. Imellem Hjelm og Hasens Ør efter den omtalte Sten søgte og krydsede vi hen og tilbage usigelig ofte med Chalup og Jolle, med os havde de 3^{de} Lodser af Ebeltoft, og ingen Sten kunde finde, og dets mangfoldige Krydsningers Dybde ikke her kan indføres, som vi den ganske Dag fore der imellem. Aleneste tegnes denne ene Stræknings Lodninger, nemlig fra Hjelms Skjold SV. Ende imod Hasens Ør in NVtV.; da strax ved Hjelms Skjold havde 10 Fv., 15 Fv., her et Bøsseskud nær Skjolden, 14 Fv., 13 Fv., 18 Fv., 16 Fv., 15 Fv., 19 Fv., $19\frac{1}{2}$ Fv., 21 Fv., 21 Fv., 20 Fv., 20 Fv., 20 Fv., 18 Fv., 15 Fv., 12 Fv., 9 Fv., 7 Fv., 5 Fv., 4 Fv., $3\frac{1}{2}$ Fv., 3 Fv., 3 Fv., 3 Fv., nær ind imod Hasens Ør. Aften Kl. 5 fandt vi Stenen, som dog er en temmelig stor Stengrund, af mange Stene samlet, uf. 50 Fv. lang, strækkende sig in NV. og SO. og 30 Fv. bred. Paa Stenrevet er $1\frac{1}{2}$ Fv. dybt, og samme Stenrev ligger alleryderst ved Kanten af Sandflak-Landgrunden, som fra Hasens Ør eller Jydland tværs ud mod Hjelm sig udbreder $\frac{1}{4}$ Mil fra faste Landet ud til samme Stenrev. Paa samme Stenrev sætte vi en Bøje med Flag paa, derfra afpejlet til Hasens Ør Pynt NVtV., til Elsegaards Strandklint østre Kant N6O., og her tværs til Jydlands første Kant $\frac{1}{4}$ Mil, til Hjelms S. Pynt in OSO., $\frac{1}{2}$ Mil. Og imellem Hyllested Skov Ø. Kant og en Skov imod Havknud, som kaldes Katholms Skov, der imellem den og samme Hyllested Skov in ONO6O. synes et aabet Portrum imellem, naar som man er paa Stenrevet. Samme Rev haver intet Navn, mens mig synes, den bør kaldes *Ørs Stenen*. Vi loddede fra Stenrevet ind imod Landet, strax ved Revet inden ved: 7 Fv., 6 Fv., 5 Fv., 5 Fv., 4 Fv., saa $3\frac{1}{2}$ Fv., 3 Fv., ganske ind nær imod Landet, og strax uden omkring samme Stenrev gaar den sorte dybe Sejlrende, dyb 10 Fv., 12 Fv., 15 Fv. og mere (16. Juni 1697).

Blak. Stenen Blak er stor: vel 7 Al. lang, derpaa har ligget 7 Sælhunde paa een Gang, 4 Al. bred, ligger med daglig Vande oppe udi Vandbrynen; hos Stenen er 4 Al. dybt, og idel Stenør 100 Fv. udenom. Den ligger fra *Annaks* [Arnakkes] Pynt ude in SSV4V., det 300 Fv. ude lige imod *Elsegaards Klint*; udenom $1\frac{1}{2}$ Fv. à 2 Fv. dybt. Fra Blak ind ad Landet Annak idel Stenrev, en Del Sten derpaa ikkun 1 Al.— $\frac{1}{2}$ Al. Vand. Nærmest Landet 1 Fv. dybt, Sandbund med nogle Stene iblandt (12. Juli 1697).

[*Tangen*]. *Grundfortan.* Sejlet NtV., $4\frac{1}{2}$ Fv., $3\frac{1}{2}$ Fv.; nu in NtO. paa Grund-

fortan, hver $\frac{1}{16}$ Glas: $2\frac{2}{3}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $\frac{1}{16}$ Glas; herfra Fjelderup SV., $\frac{3}{4}$ Mil. Sagte Luft, sejlet over Grundfortan in NNO., $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $\frac{1}{16}$ Glas, $2\frac{1}{6}$ Fv., $2\frac{1}{6}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $\frac{1}{16}$ Glas, $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv.; nu in NOtN., $\frac{1}{16}$ Glas, $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $\frac{1}{16}$ Glas, $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $\frac{1}{16}$ Glas, $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{1}{2}$ Fv., $\frac{1}{16}$ Glas, $2\frac{1}{2}$ Fv., $2\frac{5}{6}$ Fv., $2\frac{5}{6}$ Fv., 3 Fv., $\frac{1}{16}$ Glas, 3 Fv., $3\frac{1}{6}$ Fv.; nu in NOtO., $\frac{1}{16}$ Glas, $3\frac{5}{6}$ Fv., 4 Fv., 4 Fv., 4 Fv., 4 Fv., 4 Fv., 4 Fv., 4 Fv., 4 Fv., $4\frac{1}{2}$ Fv., $4\frac{1}{2}$ Fv., 4 Fv.; nu in ONO. $4\frac{5}{6}$ Fv., 5 Fv.; herfra til Stavnehoved S., $\frac{1}{2}$ Mil, til Fjelderup SVtV., 2 Mil (29. Juli 1697).

Grenaa Red og Grunde. Maalte fra *Grindø By* ned til Gattet in OSO.: fra Byen til tværs Bondebyen *Bræstrup* 240 Stok, til Pakhuset 530 Stok, til Bolværkets yderste Landbryn 35 Stok; er 805 Stok à $5\frac{1}{4}$ Al., 1408 Fv.

Ved *Grindø Gat* afpejlet: til *Grindø Kirke* VNV.; til *Havknuds* yderste Landpynt gerade langs Lands in StV., 1 Mil; til *Stenskrog* Landpynt NO., $\frac{3}{4}$ Mil, her nembst over Bugt; til *Navergrundens* yderste Kant in SSO5O., $1\frac{1}{2}$ Fjr. Mil., derpaa 9 Fod. Herfra ud paa *Grindø Red* 500 Fv., 3 Fv. dyb, og lige ud Sejlrenden ud imellem *Navergrunden* og *Kalkgrunden*, temmelig bred og ren, og dyb inderst 4 Fv., 5 Fv., imellem og ud ad Bugten 6 Fv., 6 Fv., 7 Fv. dyb. Samme Indsejlingsmærke er der Pakhuset; fra Reden af til *Kalkgrunden* NOtO., 500 Fv. Inden om *Kalkgrunden* dybt 4 à 5 Fv. dørchgaaendes. Paa *Kalkgrunden* fandt jeg hvide Kalkstene blændet 2 Al. dyb. Fra *Kalkgrunden* til Pakhuset V—VtS., $\frac{1}{4}$ Mil; da er Kirken midt imellem 2 Skove in VtN. *Kalkgrunden* er noget smal, og siges skal ikke række længer ud, end *Stenskrogs* Grunds Landpynt rækker. *Pulderen* er $\frac{1}{4}$ Mil fra Reden, gaar den fra faste Landet ud, et lidet Stykke af Sten. Paa *Navergrunden* er og middel Sten, og Klør paa; mens imellem Naveren og Landet 3 Fv., ren Sand, saa og imellem Naveren og *Pulderen*, ren Sand, 3 Fv. dybt, at gaa langs Lands fra *Havknud* af in N. imod en Hympel, holdendes over den Ø. Kant af *Klinten*, som ligger ved *Stranden* inden for *Kalkgrunden*. Dette gaar ind imellem *Naveren* og *Pulderen*, 3 Fv. dybt (1. Aug. 1697).

Lysegrunden. Satte med Skibet paa *Lysegrundens* S. Kant. Her paa Skibet afpejlet til *Kullen* O3S., til *Hesseløen* SSV5V. Strax med *Chalupen* udfoer paa *Lysegrunden* med Sejl og Aarer, krydsede over *Grunden* vidt og bredt in NV. og SO. og in N., befandt den længst strækkendes in N. og S., vel over 1 Mil lang og $\frac{1}{2}$ Mil bred eller mere, den SO. Part af idel ren hvid Sandgrund, derpaa 3 Fv. og mere, in SO. 4 à 5 Fv. dybt, mens paa den NV. Part paa *Grunden* er mange Plækker af maadelig *Stenknoder* med stakket *Kløver* paa, dog grov *Sandbund* imellem *Stenplækkerne*; mens overalt, baade paa *Sand-* og *Stengrunden* befandtes 3 à $3\frac{1}{2}$ Fv. dybt; aleneste en *Sted* paa en *Stenplæk* $2\frac{2}{3}$ Fv. dybt. Ingensteds kunde *Grunden* finde; dog den nordeste og yderste Ende af *Lysegrunden* kunde vi ikke faa Tid at komme til, for-

medelst hastig paakommende Regnbyge og stærk Storm, Strøm og Topsø imod os gik, saa vi med største Besvær og stor Arbejde til at naa Skibet med Chalupen maatte os fra Grunden om Bord forføje, med Fare og stærk Arbejde, og udi $6\frac{1}{2}$ Timer havde ude været og søgt efter Grunden. Og det Stenrev med store Stene paa 1 Fv. dybt, som Rørvigs Fiskere tilforn mig haver berettet og der paa den NV. Ende paa Lysegrunden skulde findes, og derpaa en stor hollandsk Galliot nu for 7 Aar siden stod der fast, og de hannem om Bord var, hvilken Stengrund jeg endnu ikke fandt. Mens tvivler, om den skulde ligge paa den nordre Ende af Lysegrunden, der som jeg denne Gang ikke kunde komme (15. Juli 1697).

Hastens Grund. Paa Hastens Grunds S. Ende afdrejede, sejled in NtO. langs ned den N. Side ved Grunden alt langs ved 5 Fv. Sandbund og Plækker, indtil forbi den N. Ende Grunden 7 Fv.; vendte og sejled in SV. et lille Stykke, stille Vejr, satte paa 6 Fv. N. strax ved Grunden, søgte Grunden, et aflangt Stenrev uf. 500 Fv. langt in N. og S., med derpaa nogle Stenhympler, 200 Fv. bred; det grundeste er 1 Fv.—8 Fod—2 Fv., ellers er omkring Revet et bredt, langt udstrækkende Sandflak, med Græsplækker og mest ud in S., derpaa 3 à 4 Fv. og længst med 5 Fv. dybt. Samme Flak er 3—4—5 Fv. dybt, er vel inalles uf. lang $\frac{1}{2}$ Mil og ren Sandgrund. Fra Hastens Grunds Stenrev afpejlet: til *Hjelm* VtS3S., uf. 3 à 4 Mil; til *Raagaard* [Rugaard] VNV., uf. 3 Mil; til *Sjællands Oddes Pynt*, eller *Dragsholms Bjerg* [Vejrhøj], vidste ikke sikkert, hvilket der af Skibsmærset ikkun lidet kunde ses, det in S., uf. 4 Mil stift; til *Hesseløen* OSO6O., 4 Mil (14. Juli 1697).

11. Anholt Rev og Knob¹⁾.

22. Juni 1694 maalt *Anholts Rev* fra Fyren af, som strækker ud in Øster 5 Gr. N. til *Knubben*, fra Fyrens Landpynt først:

53 Fv. — $\frac{1}{3}$ Al. dybt	100 Fv. — 1 og $1\frac{1}{2}$ Al. dybt	53 Fv. — 1 og $1\frac{1}{6}$ Fv. dybt
53 " — 1 "	53 " — $\frac{2}{3}$ og $1\frac{1}{2}$ Fv.	100 " — $\frac{5}{6}$ og $\frac{2}{3}$ "
53 " — 1 "	25 " — $\frac{1}{2}$ "	100 " — $1\frac{1}{6}$ og $1\frac{1}{3}$ "
100 " — 1 "	53 " — $\frac{1}{2}$ og $\frac{2}{3}$ "	53 " — $\frac{5}{6}$ "
100 " — 1 "	100 " — 1 Al.	25 " — $\frac{5}{6}$ "
53 " — $\frac{1}{3}$ og 1 "	100 " — $\frac{1}{3}$ og $\frac{2}{3}$ Fv.	53 " — 1 og $\frac{5}{6}$ "
25 " — 1 "	53 " — $\frac{1}{2}$ "	100 " — $\frac{2}{3}$ "
53 " — 1 "	53 " — $\frac{1}{2}$ "	25 " — $1\frac{1}{3}$ og $1\frac{1}{6}$ "
100 " — 1 "	53 " — $\frac{1}{3}$ og $\frac{2}{3}$ "	25 " — $1\frac{1}{3}$ "
25 " — 1 "	53 " — $\frac{2}{3}$ "	100 " — $1\frac{1}{3}$ "
25 " — 1 "	53 " — $\frac{5}{6}$ "	53 " — $1\frac{1}{6}$ "

¹⁾ J. S. A. VII.

25 Fv. — $1\frac{1}{6}$ Fv. dybt	100 Fv. — $1\frac{1}{3}$ Fv. dybt	100 Fv. — $1\frac{1}{6}$ og $1\frac{1}{3}$ Fv. dybt
53 " — $1\frac{1}{3}$ "	53 " — $1\frac{1}{3}$ "	100 " — $1\frac{1}{6}$ og 1 "
100 " — $1\frac{1}{3}$ "	25 " — $1\frac{1}{2}$ "	53 " — $\frac{5}{6}$ "
100 " — $1\frac{1}{3}$ og $1\frac{1}{6}$ "	53 " — $1\frac{1}{2}$ "	53 " — $\frac{2}{3}$ "
53 " — $1\frac{1}{6}$ "	100 " — $1\frac{1}{3}$ "	53 " — $\frac{1}{3}$ "
53 " — $1\frac{1}{6}$ "	25 " — $1\frac{1}{3}$ "	53 " — $\frac{1}{6}$ "
53 " — $1\frac{1}{6}$ "	25 " — $1\frac{1}{3}$ "	53 " — $\frac{1}{6}$ "
53 " — $1\frac{1}{6}$ og $1\frac{1}{3}$ "	100 " — $1\frac{1}{6}$ "	53 " — $\frac{1}{6}$ "
53 " — $1\frac{1}{3}$ og $1\frac{1}{2}$ "	53 " — $\frac{5}{6}$ "	25 " — $\frac{1}{12}$ "
53 " — $1\frac{1}{2}$ "	25 " — $\frac{2}{3}$ "	19 " — $\frac{1}{12}$ "
100 " — $1\frac{1}{2}$ "	53 " — $\frac{2}{3}$ og $1\frac{1}{2}$ "	

dette til den inderste Ende af Knubbens tørre Sandrevle; er altsaa Revets Længde til Knubbens tørre Landpynt inalles..... 3893 Fv. Knubben, som er tør oven Vands, med smaa Stengrusel paa, er lang 170 " 4063 Fv.

og 7 Fv. bred, strækker sig in NO.; her strax uden for Knubben er 24 Fv. dybt. Revet under Vands er bredt over ungefer 300 Fv., og til begge Sider af det er dybt skaardyt 12 Fv. Afpejlet tilbage fra Knubben til Fyren V5S.

12. Læsø Trindel¹⁾.

15. Juni 1703 . . . satte her, havde til *Trindelen* SSO., $\frac{1}{2}$ Mil, og til *Læsø* vel $2\frac{1}{2}$ Mil, til *Øster Hals Kirke* in SV5V. vel 3 Mil. Efterm. Kl. 3 med Chalupen foer til *Trindelen*, havde 7 Fv., 7 F., 7 F., $6\frac{1}{2}$ F., 6, 6, 5 Fv., her paa 100 Fv. nær *Trindelen*, nok 5 Fv. paa 50 Fv. nær *Trindelen*, og strax ved *Grunden* 3 og 2 Fv.

Trindelen er 3kantig, en Pynt in Øster, den anden Pynt in NNV., den Side lige frem, den tredje Pynt in VSV., lige ud. *Trindelens* Grund er i hver Kant lang à 50 Fv. Dybet paa den øster Pynt knapt 1 Al. dybt og brantdybt derhos, 2—3 Fv., staar stejl op brant som et Tag; idel smaa Stengrusel, som Nødder og Æble store, som Æg og som Næve store, og nogle iblandt store som Hoveder, nogle faa som en Skæppe store; adskillige Kulører: brune, blaa, graa, hvide. Dybet paa Midten 1 Fv. dybt, paa de vesterste Ender $1\frac{1}{2}$ Fv. dybt, mens strax hos tager Dybet 2—3 Fv., saa 50 Fv. nær er 5 Fv., 100 Fv. nær 6 Fv. dybt, det paa alle Sider omkring *Trindelen*, saa og idel Stenknalle-Grund, mens længer fra omkring er hvid Sand, saa og brun Sandgrusel; paa selve *Trindelen* er ingen smaa Sand og ingen større Sten, end som sagt er; mens rundt omkring paa 300 à 400 Fv. er 7 Fv. dybt og vel 8 Fv.

¹⁾ J. S. A., X. En ganske overensstemmende Skildring findes i R. Juels Journal.

Afpejlet paa Trindelen til *Østre Hals Kirke* SV., uf. 3 Mil, der syntes aleneste Taarnet og lidt af Taget og intet af Landet, uden alenest Sanddynen¹⁾; da var klart sigtigt Vejr, Magsvejr, SSO., stærk S. Strøm. Til *Fladstrands Knude* V5N.

Løjtnant Rasmus Juel stod paa Trindelens Grund til Knæerne; jeg optog Sten, en Otting fuld. Aften Kl. 7 lette Anker.

¹⁾ R. Juel: Sanddynerne, som ligger V. paa Landet.

IV. JENS SØRENSENS KORTTEGNING.

1. Betænkning over „Neptune Français” (Paris 1693)¹⁾.

Concept til min anbefalede Forretning, det nye franske See Atlas [at] skulle igennemse og imod mit Arbejde aprobe og revidere, og alle Puncter tilkendegive, A° 1694.

Eftersom hs. Exc. højædle velb. Hr. Gen. Adm. Lt. Niels Juel med samtlige Herrer Admiralerne paa H. K. M. Vegne haver befalet, at jeg skulde for mig tage den nye franske See Atlas, som forleden Aar, A° 1693, er trykt i Paris i Frankrig, og samme Bog imod mine indrettede nye Sø Corter paa Admiralitetet igemensøge, og specificere alle de Orter, hvor som Forskel imellem Tegningerne eller Fauter befindes, hvilket jeg strax hørsomeligst det haver efterkommet, og saa vidt som vores danske Lande og Strømme udi mine indrettede Sø Cort Tegninger angaar, befindes udi den franske 3^{de} Stykker, neml. det andet, tredje og fjerde Bestik; derudi befindes adskillige og mangfoldige Steds i Tegningen at være forseet og Fauter udi, hvilke en Del af dem efterfølgende specificeres; og er disse, som jeg haver observeret:

1. Alle Lande, Øer, Holme, Grunder og Rev deres rette Figur og Skikkelse, deres rette Storlighed, Længde og Bredde, med deres Odder og Udhukker, deres Viger og Bugter, om det ethvert paa sin rette Sted efter Compas og Maal ret skikket er eller ikke.

2. Strømme og Sunders rette Maal og Bredde tværs over fra Land og til Land og deres Bugters rette Strækning og Skikkelse med hvis Holme, Grunder og Rendens Dybder derudi er.

3. Vandenes Dybder, hvor som mest Magt paa ligger, saa vidt man kan have formaaet at befare og aprobe.

Alt saadant, som forbemelt er, hvilket højlig Magt paa ligger de fornemste og navnkjendigste Orter og Punkter herefter foran opregnes, og der lige imod forklares, hvorledes det udi den franske Bog i Tegningen befindes. Mit Arbejde i kgl. Maj. Tjeneste haver jeg allesteds med største Omhyggelighed og Umage yderligen mig om beflitted at befare, observere og ret aftegne, saa godt og saa vidt som et Sø Cort bør og behøves, som jeg af medhavende Folk og mine Bøger kan bevise, og udi mine Corter findes og kendes kan, om man vil behage og dem grundelig igemensøge med Passeren, alle Ting efter Maalestokkene og Compasstrækningerne udi mine og de fremmede Corter, samt deres rette Figurer, det ene imod det andet aprobe, være sig fransk og alle hollandske, da skal befindes, hvad Forskel der er imellem det,

¹⁾ J. S. A., XIII.

som er accurat, med Flid befaret, observeret og betegnet, og det som faut efter andres Beretninger og efter andres Sø Corter og andre Tegninger, som hidindtil gjort ere, eller urigtige Tegninger afcopiet og anlagt er, om disse Orter, som saa mange Mile afbeliggende er fra de Steder, hvor de Mænd boer, der samme Corter haver indrettet; og vel muligt, at de Personer disse Lande, Strømme og Lejlighed selv personlig aldrig haver med Øjen beseet, saa dem derudi er ikke at fortænke, mens dem bør Løn eller Ære, som sig vil bemøje og besvære udi saadant Arbejde, som ikke alene for sin egen, mens til sin Næstes Gavn og Nytte hensigter. Om saa denne Forskel, Forseelser og Fauter udi et Sø Courts Tegninger skulde ikke estimeres eller regnes at være noget magtpaaliggende eller angelægen, da haver jeg mine vel 12 Aars Tid og store usigelige Flid og Besvær herpaa ilde anlagt, og naar som jeg henser til min Forbedring derudaf, da bliver jeg nu træt og ked derudaf. [Herefter 18 Sider detaljerede Bemærkninger]¹⁾.

2. Betænkning over Rosenfelt og Geddas svenske Søatlas (Amsterdam 1694)²⁾.

a. Det svenske Kortværks Titel og Fortale.

General Hydrographisk Chart-Book afwer Østersiön og Katte-Gatt . . . først aff . . . Vice-Admirals, wölb. Herr Werner v. Rosenfelts i några År med Flijt fattade Observationer, jemwül sedermera aff äthskillige egne Tijd efter annan gjorde Special Hydrographiske Chartor ihoopdragen, sammanfattat och aftecknat A^o 1694 af Petter Gedda, Styrmans-Capitein och Directeur afwer Lotseriet under Hs. Kgl. Maj. i Swerige. I Amsterdam hoos . . .

[Af Fortalen]: . . . Ickedesmindre så hafwa de till datum afwer Østersiön uthgifne Pas-Cort befunnits af så stoora fauter och misslag, att deruthi næppeligen nogon rætt cours, fast mindre något wist bestick kunnat passas, uthan de Siöfahrande merendeelen måst lijta på egen befahrenheet af god gissning och landkænningar samt grundens igenkännande etc., hwartuthinnan de doch som oftast uthi longwahrigt mørkt wæder samt stormar och variable winder, då Coursen uthan Landkenning ofta måste förändras, ingen wiss rættelse hafwa kunna, som doch paa Corten mæst ankommer, uthan således af sine falska Cort færledde³⁾ kommit på een læger wall med siöskada, eller elliest så widt ifrån leeden afdrijfwit, att reesan derigenom mærkeligen förhindrat blifwit . . . hafwer hærtill oorsaken warit, att ingen uppå wist och seekert fundament hafwer sådanne sig påtaga kunnat att förfærdiga, afoorsak, emedan ænnu ingen inriikes warit, som dertill hafft tilfælle eller

¹⁾ Jfr. hertil Kortbilagene II og III. — ²⁾ J. S. A., XIII. Jfr. Kortbilagene IV og V. — ³⁾ forledte.

behørig assistance, uthan . . . Styrmans-Capiteinen *Johan Månsson*¹⁾ . . . allenast hafwer han doch medelst mangel af behørig wetenskap uti Geometrien och Mathematiquen intet kunnat bracht sit wærk til det ønskade ændemåålet . . . Fast mindre hafwa dee fremmande och uthlænska nogot hærutinnan reussera kunnat, emedan dee såmyckit mindre lægenheet och frijheet hafft, till allting, som sig bør, øfwer alla Oorter att observera, och førdenskull dee så enormiter med hwarandra finnas differente, att på *nogra Oorter heela 4 à 5 Compas-Streek på en lijten distance differera, samt latitudines locorum eller Oorternes bredder inmoot två grader ifrån hwarandra æro åtskilde*²⁾, hwilket før de siøfahrande, som ingen egen befahrenheet ernått, såmyckit meera anledning gifwer till att confundera och irra sig, intet weetandes hwilkendeera dee helst och særkrast föllia motte, och i så motto sig i största hazard sættia. . . Hwarføre . . . hafwer førbemelte Herr Vice Ammiral såsom den, der samma wærk aldraførst begynt, så wel som jagh underskrefne med Konglige Majestets egne Styrmen, folck och faartygh åår ifrån åår nu øfwer femton åårs tijd alla Cousterne omkringfahrit, hafwandes man största deelen med egen erfarenheet Geometrice aftaget, men een deel betjent sig af de accurateste Landmætares Chartor, som på siøsiðdan af dem funnits giorde och af Kongl. Landtmætar-Contoitet . . . communicerade blifwit, læggiandes dertill hwad som kunnat desidereras angående de ytterste Grunden, Skæær, Klippor, Bankar och Diupheeter, som længst till siø stræckia. . . Allenast hafwer man och herwed till at mærkia, att ehuruwel mathematisk raison fordrar, *det alle Chartorne borde wara efter veritable meridianer opdragne, så hafwer man doch allenast den generale Chartan, som inbegriper en stoor tracht af jordens rundheet, med wæxande latitudinis grader samt rættwijsande Compas-streek opdragit, men de æfrige particulier-Chartor, emedan de innehålla alenast een lijten distance hwardera, med fligt lagt efter miswijsande Compas-streek, eller såsom revera*³⁾ *Compassen på hwart øhrt uthwijser, alldenstund uppå sådånna kortta fahrwattn de mæsta siøfahrande lijtet eller intet wårda sig om Compassens mis-wijsningsførgodande, uthan heller rætta och stella sina courser efter som Compassen eenfaldigt uthwijser, kunnandes de curieuse*⁴⁾ ændå nogsamt see uthaf de små uthi special Chartorna anteknade Compasser, hwad rætta meridianer eller Syd- och Nordstreeken æro, såsom och æfwen desliques af samma slags Compasser i General Chartan aftaga, hwad misswijsningen ær; *hwarføre man och uppå bemelte Special-Charter jamwæl både lengd- och bredd-graderne uthlembnat*⁵⁾, men i det stället sielfwa General-Chartan med Norrebottn efter wæxande grader inrættat, på det hwar och een deraf den veritable bredden

¹⁾ Jfr. S. 10. Hans „Pass cort øfwer Östersiødn“ er udateret, men tilegnet Dronning Christina (1632—54). Jens Sørensen angiver dets Udgivelsesaar til 1644 (jfr. S. 230). Det er paany udgivet af *Sven Lønborg* i *Swedish Maps. First Series. Sthlm. 1907.* Jfr. *Lønborg: Sveriges Karta. Uppsala 1903. S. 104.* — ²⁾ forskellige. — ³⁾ i Virkeligheden. — ⁴⁾ videbegærlige. — ⁵⁾ udeladt.

eller Polus høgden så væl som longitudinem eller længden på hvar och een Ohrt må finna kunna.

b. Jens Sørensens Betænkning.

Højædle og velbaarne Herre, Hr. Niels Juel, Ridder, kongl. Maj. Gehejmeraad og Admiralitets Præsident, saa og General-Admiral-Lieutenant, min gunstige Hr. Patron!

Eders Excell. forleden d. 14. Septbr. leverede mig 2^{de} Stykke Kongens Bøger og nye Sø Carter, det første gjort i Sverige af Vice-Admiral Rosenfelt og Sø Carths Directeur Captein Petter Giæda A° 1694, det andet Sø Carths Bog gjort i Amsterdam af Johannes Lodtz A° 1697¹⁾, og E. Exc. befalede, at jeg samme Sø Carths Bøger imod mine gjorde og indleverede nye Sø Carter, som i Kongens Tjeneste gjorde ere, skulde conferere, hvad Forskel eller Fauter befindes dermed kan og utydelig tilkendegive. Alligevel om jeg end ikke vilde gerne indvende mig udi noget Klammeri, eller saadan deres velmente Forretning, som de til deres Konges og Øvrigheds respective Tjeneste og gemene Søfarendes Conservation hensigter, deres gode Intention med saa usigelig stor Besvær og Møje, som til saadan Værk fordres, i nogen Maade tale ilde om eller laste, mens heller deres velmente omhyggelige Flid og Gerning vilde gerne berømme. Mens eftersom E. Exc. mig haver befalet min Sandhed at give til Kende, kan jeg ikke forbigaa noget, hvis mig vitterligt er, derom til Anvisning at forklare, neml.:

Viceadmiral Rosenfelt udi Sverige sig befittede udi Sø Carterne at forbedre, dertil kom Petter Giæda hannem til Hjælp, og uanset Petter Giæda endda var ved Søfarten ikke noget befaren eller bevant, som han mig selv refereret haver, dog strax gave de hannem udi Sverige Titel af Sø Capitain og Sø Carths Directeur, og dertil fik at bruge Kongens Jagt Fama med Søfolk og 24 Lærestyrmænd under sin Commando at fare med. Rosenfelt med Giæda fik og Kongens Brev paa, foruden deres aarlig Løn og Kostpenge, at nyde $\frac{1}{3}$ Part udaf alle de Lodspenge, som udi alle Sveriges Havner og Strømme aarligen falder, hvilket til nogle Tusende Daler aarligen indbringes, foruden andre Indkomster af alle Lodserne og Styremænd, som Petter Giæda bekommer og haver Magt, hvilken af dem han synes, at cassere eller dygtiggøre. Tilmed haver og alle Herrerne og Admiralitetet der godvillig rakt dem Haand med al fornødentlig Assistents og Befordring, at de ingen Modstand eller Forhinder haver vidst af at sige; saaledes haver de med Lyst gaaen fort til Trykken dermed.

Angaaende Øster Søn, da befinder jeg, at den hollandske Bog lige efter den svenske er afcopiet og udi andre Kobberplader med nettere og renere Kobberstikkeri indrettet i alle dets Figurer, mens dertil lagt Nord Søn; hvorfore behøves aleneste at tale om det første, som af de Svenske er gjort og indrettet.

¹⁾ Denne Udgave synes altsaa at være postdateret, siden J. S.s Betænkning er dateret 1696.

Udi Kattedattet og over ganske Øster Søen befindes, at de haver Compas Strækningerne villet corrigere og forandre, og alle Compas Streger, hele eller halve Streger, de nordlige for meget til Østers og de østlige for meget til Sydters forlagt, og saa fremdeles, om de høje Herer paa Admiralitetet behager saadant nøje observere og tage udi Consideration, om det ikke vil de Søfarende en uret Kaas foraarsage til stor Ulykke og Skade.

De haver Misvising villet beregne, og den udi deres Carter over Øster Søen betegnet og. Een Sted i Cartet ved Borenholm paa Bestikket Nr. 1 haver de Misvisingen betegnet 1 Streg til Østers og der Compas efter lagt. Anden Sted i Cartet ved Borenholm paa Bestikket Nr. 4 haver de Misvisingen betegnet 1 Streg til Vesters og der Compas Stregerne derefter lagt; dette gør tvende Compasstreger Forskel i deres egne Carter, det er en stor Forseelse.

Saa og ud for Blegens Land at observere deres Misvisings Betegning: Nr. 1 een Streg til Østers, og udi Nr. 9 Misvisingen der betegnet in Nord, og Compaserne paa enhver Sted saaledes anlagt.

Saa og Norden ved Gulland i Nr. 9 betegnet den in Nord, mens i Nr. 5, Nr. 6, Nr. 8 Norden ved Gulland tegnet den en hel Streg til Vesters og Compas Stregerne i ethvert Cart paa den Sted efter de Misvisinger saaledes anlagt.

Norden ved Revel i Nr. 1 tegnet Misvising een Streg til Østers, og i Nr. 6 og 7 een Streg til Vesters, der giver det og Forskel 2 Streger i Compaset, Compasen paa ethvert Sted saa anlagt.

I Kattedattet i Nr. 1 betegnet $\frac{2}{3}$ Streg til Østers, og i Nr. 3 paa samme Plads betegnet een hel Streg til Vesters, det gør og $1\frac{2}{3}$ Compasstreg Underschied.

Mig synes forunderligt om dette, som vil blive de Søfarende en stor Forvirring og Confusion udi deres Sejlads, eftersom Skipper og Styremænd, som her udi Øster Søen fare, de regulerer og retter deres Kaas fra Ort til Ort lige efter den Compasstreg, som de paa Cartet finder betegnet, og sig efter nogen Misvisings Beregning til Aftrækningen ingenlunde regulerer, og Compaset som udi det svenske Cart efter Misvisningen skal være anlagt, dem paa hver fem Mile Rejse paa hver Compasstreg en Mil ud af sin Kaas fauter, og mangel Ulykke og Skade deraf kan aarsage.

De 2 Slags Mile Skala udi det svenske Cart, neml. svensk og tysk, synes mig og utroligt, at nogen af dem skal være rigtig træffede, og for Exempel vil jeg et Prov og Specification herhos indføje, ud af adskillige Carter de længste Strækning er langs og tværs udsøgt med enhver Cartes Compas Strækning og Mile Maal specificere, som alle imod hinanden i Hast kan confereres, saa og derhos forklare Mile Maalet, som de Svenske selv maalt og med Milestene afdelt haver Landevejen fra Helsingborg op til Christianopol, og den anden Vej til Baahus, om E. Exc. vilde behage det observere, hvilken af dem det rigtigste kan befindes.

Jeg haver til Dato ikke udi noget Sø Cart eller Land Cart fundet For-

klaring, hvor mange Alne 1 tysk Mil ret bør holde, eller i deres Cart anregnet, at Cartet derefter skulde være indrettet; aleneste i Sø Carter tales om Grader, og i Land Carter tales om Roder, og ingen af dem nogen sikker Distant's beviser eller i Alenvis forklarer, eller hvad Slags Alne, enten danske, tyske eller svenske, saasom derimellem er Different's:

18 danske Alen gør 20 tyske eller lybske Alen.

22 $\frac{1}{2}$ dansk Alen gør 24 svenske Alen.

1 dansk Mil gør 12000 danske Alen.

1 svensk Mil gør 18000 svenske Alen eller 16875 danske Alen.

Udi dette svenske nye Sø Cart er 2 Slags Mile Skala, neml. svensk og tysk, og udi Cartet

i Nr. 1 træffer det 8 svenske Mil imod 11 tyske Mile, det gør hver tysk à 12272 Al. dansk,

i Nr. 3 indtil Nr. 8 træffer der 6 svenske Mile imod 8 tyske Mile, bliver der hver tysk Mil à 12656 Al. dansk.

I Skaane haver de Svenske Landvejen til svenske Mile maalt og med Milestene afdelt, neml.:

fra Helsingborg til Christianopol 24 $\frac{1}{2}$ Mile svensk,

det svenske Cart haver der 18 $\frac{1}{2}$ Mil svensk,

fra Helsingborg til Baahus er maalt 24 Mile svensk,

i det svenske Cart haver de 19 Mile svensk.

Om een tysk Mil skal regnes at være 12000 tyske Alne, da burde en tysk Mil i Carterne betegnes i mindre Distans end som en dansk Mil, efterdi de tyske Alne ere kortere end danske Alne.

[Se Oversigtstabellen S. 230].

Iblandt deres egne svenske Øer, Holme, Skær og Havner, som de burde accurat og klarligen have i Carterne betegnet, befinder jeg mangfoldige Fauter udi deres Tegninger, som vilde falde for vidtløftig alle Ting at opregne, dog en Del specificeres, neml.:

Fra Paternoster, Wigsiden, hallandske og skaanske Side til Kullen.

Marstrands Ø, Havnen og paa begge Sider Indsejlingerne, med Holmene og blinde Klipper haver de ikke ret betegnet, er

faut..... f

De derhos liggende Klouer [ø: Kløfver] Øen, Hærholmen [ø: Erholm] og de andre Øer med Sille Sund ganske *udeglemt*..... o

Den store og brede Indsejling imellem Marstrand og Paternoster..... f

Elgø, Lønnø [ø: Løfø?], og Blaakullen paa sine omflødte Øer med Huse paa..... o

De 7 Øer med Havnen Hatte [ø: Hättan] o

De 5 Øer Lille Brattø, Saltø, Almø, Kjælsø

[ø: Källø] og Steningsø [ø: Stenungsø]

med Havnen imellem..... o

De 3 Kraagerøerne med Huse paa..... o

Baahus Indsejlings Gat..... f

De 7 yderste store Øer med Kirke og mange

Huse paa, neml. Rørø, Hypel [ø: Hyppeln],

Stuø [ø: Stufø], Heelsø [ø: Hällsø]

Øckerø, Hønø og Fodø..... f

Store Kalfsund og Lille Kalfsund med

Bjørckø, Kalven, Grødø, Waalholmene

[ø: Varholmene], Maagholmen og andre,

alle med Huse paa..... o

Hisingens Land med omliggende Holmer. f

De 10 Stykke svenske store Øer med Ræfsund

igemen, med Kirke og mange Huse paa f

Proba, de længste Compas Strækninger¹⁾, langs og tværs, udi underskrevne Sø Carter imod hinanden at observere.

Efter det moderne Kort faas følgende retvisende Kurser og Distancer:

Efterskrevne Strækninger og Distantser regnes fra Land og til Land at forstaa	Dansk ny Sø Cart at indrette, d. M. à 12000 Al. d., Jens Sørensen		Svensk ny Cart, tysk M. . . . svensk M. à 18000 Al. sv., Petter Giæda A° 1694.			Hollandsk Cart, Ny Cart A° 97, Johannes Lodtz.		Svensk Cart, Johan Maansen, A° 44. ²⁾		Hollandsk Cart til Tromp, Hindrich Doncker, A° 77.		Hollandske Hindrich Donckers Cart A° 64.		Kvartmil à 1852 m.	
	Danske Mile	Tyske Mile	Sv. M.	Tyske Mile	Tyske Mile	Tyske Mile	Tyske Mile	Tyske Mile	Tyske Mile	Tyske Mile	Tyske Mile	Tyske Mile			
Fra Kullen til Skauens Revs Pynt . . .	NNV2V	25	NVtN	22	17	NV	24½	NV6N	28	NNV	20½	NV6V	23	NVtN	105
— til Paternosters yderste Pynt . .	N6V	25	NtV	22	17	NNV	22½	NtV	26½	N6V	24	NNV	21	NNV3N	101
fra Paternosters Pynt til Skauens Landpynt	VSV	8½	VtS	9½	6½	VSV	8½	VSV	15	SVtV2S	8½	—	—	VSV3V	27
— til Baahus Slot lige tværs over in	OtS6S	3½	OtS	4	—	O6S	4	OSO	9½	OSO	8½	—	—	O7S	16
fra Falsterbo Landpynt til Stevns NO. Kant	V	3¼	VSV	2¼	1½	V	2	VtS	2	V	2½	—	—	V3N	15
— til Dragørs By	NtV	3½	NNV	3½	2½	NNV	3½	NtO	4	NVtN	4½	—	—	NNV2N	14
— til Sandhammers Landpynt gerade	O6N	10½	O6N	9¾	7	O3N	10½	O	10	O	11	—	—	O	45
— til Syder Udden lige frem	OtN6N	31	OtN6N	28¾	19¼	ONO	28¾	OtN4N	31	ONO	34	OtN6N	32½	ONO	132
fra Sandhammers Landpynt til Nargøen lige frem	ONO3N	108¾	NOtO4N	101	80½	NOtO4N	105	ONO6N	110	NOtO3O	105½	NOtO3O	105	NO8O	416
fra Hammershus til Udcliffe	NOtO	11½	NNO6O	10½	7½	NNO6O	10½	NO	14	NO4N	13	NO3N	12½	NO6N	50
fra Broers Rev [ø: Dueodde] til Reserhoved [ø: Rixhøft]	O6S	31½	O6N	29	—	O6N	30	O3S	30	O	32	O4S	31½	O4S	114
— til Libau	OtN2O	56	ONO4N	52½	—	ONO2O	55½	OtN	58	ONO6O	58	—	—	ONO	222
fra Pillou Gat til Norre Udden . . .	NVtN6N	46	NV6N	44	—	NV6N	47	NVtN	47	NVtN	51	NVtN1N	50½	NNV7V	170
fra Landsort til Reserhoved	S3O	52	StO	49	—	StO	51	S3O	50	S6O	54	S6O	54½	S4O	233
— til Dagerort	OtN	34½	OtN	34½	—	OtN	35	O	36½	O3N	41	O2S	40	O5N	132
fra Wismers Stad til Skauens Pynt	N	57½	NtV6V	48	35½	NtV	52	NtV	62	N4V	53	NNV3N	53	N6V	233
fra Dassers [ø: Darassers] Landpynt til Dagerort gerade	NOtO	102	NO	93	—	NO3O	100	NOtO	101	NOtO3N	108	NOtO	104½	NO4O	414
fra Traumynde Gat til Falsterbo Landpynt	NO	28½	NOtN	22	16	NNO	22½	NO6N	28	NO	25	NOtN	22	NO6N	108
— til Hammershus	ONO6O	39	NOtO	29½	21½	NOtO	33½	NO6O	37	ONO6N	35	NOtN3N	36	ONO8N	158

¹⁾ Det maa erindres, at Kurserne for alle de gamle Korts Vedkommende maa opfattes som misvisende. Jens Sørensen's Kort udviser som før nævnt en gennemsnitlig Misvisning af c. 7° V. — ²⁾ „Pass cort öfver Östersiödn af Johan Månsson, älderstyrman“. Udateret. Jfr. S. 227.

Sejladsen ind til Gottenborg imellem Winge og de svenske Øer	f	Borenholms Lands Figur og rette Sted ..	f
De 5 Havner, neml. Stubholms Havn, Danneval [ø: Stallarbugten], Krogholm [ø: Kråkhholm], Leerkil [indenfor Vinbergholm], Hava [ø: Hagen] Strand	o	Davids Grund, Adlers Grund	f
De der langt udenfor liggende Bjergholme, neml. Brægerne [ø: Tranebräcka], Kongen, [Ø. og V.] Røn, og Svarte Skær udeglemt og uret	f	Det tvende Grunder ud fore Simbershavn, som de have betegnet, de ere mig ubekendt NB.	
Defarlige blinde Klipper Grondboen, Kaageboen og Røe Røsen [ml. Svartskär og Røn]	o	Det brede Flak paa 6 Favne Sand Grund imellem Tornebusk [ø: Dornbusch] og Møen	o
I Kongsbakke Fjorden Holmer, Øer og Indsejlingen	f	Stenshoveds Bergs Udhuk med Kivigs Bugt	f
Heiterøerne [N. og S. Herta] og Sætteri, baade Fjord, Havn, Closter Fjorden med dets Holme og Skær	f	Aahus Rød, Grunder og 2 ^{de} Indsejlinger .	f
Baliø [ø: Balgø] og Balø Fjord, Klaabag og Skær	f	Nogle Holme udfør Aahus Gat haver de tegnet, som ikke er der	f
Croneleje Vig [S. for Varberg] og Svarte Skær Mørop [ø: Morup] Tange med Holme	f	Landøen, som de Svenske var i Sinde Christianstad did paa at indflytte, denne store Ø med sin skønne sikre Havn hos, med de andre hosliggende store og smaa Øer, Holme, blinde Klipper og Stenrever, de ganske faut betegnet	f
Det høje Bjerg Smørstakken paa Udhukken, Marsten, Grimsholmen med Havn, Fugl Holmen med Havn	o	Leerholmen [ø: Lägerholm], som langt udeligger med Havn eller godt Sætteri Norden ved samme Ø	o
Skalle Udhuk og andre Udhukker	o	Sølvitsborgs store Vig og skønne Skibshavn, den udi sin rette Figur med Hukker og Bugter og dets mange Øer, Holme, blinde Rev og Klipper inden i og uden fore, Sejldybderne, alt	f
[Hallands] Wærøen, Sundet, Holme og andet Engelholms Bugt [ø: Skelderviken]	f	Saxe Vig Figur med sine mange store og smaa Øer, Holmer og inden i og langt hen ud, alt	f
Udhukken Wiby [ø: Weiby] Bakke, Gryde Holmene samt Halse Havn	o	Uden for Sølvitsborgs Vig paa begge Sider Indsejlingen liggende den store Ø Udkjørnet [Utkörningen] med sine Holme og Stenreve, Thiman med sit lange Stenrev, Langørsrevet, Thunøren og mere	o
Dybderne iblandt disse oven skrevne Orter, hvor som Magt paa ligger	o	Egenæs, Silenæs, Skieetonaben, Birkenaben, Kragenaben med Hællevig, og de andre Viger	o
<i>Fra Kullen til Falsterbo, den skaanske Side.</i>		Hanø Lands rette Figur eller rette Sted .	f
Svineboerne, som er 5 Stykke blinde Stengrunder	f	Laxeøren enten ret Figur eller ret Sted .	f
Udhukken med Byen Wigen paa	o	Havnerne Stilerød [ø: Stilleryd] Vig, Vegrom Vig og Ladepladser	o
Domstens og Siufstens [ø: Hittarp] Odder og Rever	o	Yderst ud fore Carlshavn ved Indsejlingen Elleskæret og de farlige og skadelige blinde Klipper Studene [ø: Lak Knallarne]	o
Raa Stenhage, Landodden med Stenrevet Teglovns Bugten og Glomsle Bjerg Udhuk Udfør Landsrone Grunden Graaerne ej langt nok ud imod Wen	f	Østen ved Carlshavn Næsvig, Honemara Vig, Sanvig	o
Hælerpe Aa og Bugten imod Barsebæk ..	f	Mahra Vig, Guva Vig og Jærna Vig og Havner med sine uden liggende Holmer og Skær og Indsejlinger i rette Figur .	f
Barsebæks Landodde, Stenrevet Kullerne og de 15 Favne dyb der udføre	f	Stenen Gaasen ved Sejladsen paa begge Sider indad til Jærna Vig	f
Søye Aa, som og kaldes Feten	o	Hoby	f
Lærnakke Stenrev	f		
Høels Bugt omkring udi Høel	f		
Falsterbo Rev, Figur og Dybde derpaa ..	f		
En Tønde, som de Svenske paa Falsterbo Rev har tegnet, der som ingen Tønde ligger	f		

- Tærnø med sin kostelige skønne dybe og sikre Havn for Orlogsskibe, dette have de ikke i sin rette Figur tegnet f
- Salttærnan, som er en lang Ø langs ved Landet med en sikker Havn inden om Egøen, Gaasefeten med hos liggende Holme og Grunder f
- Stenen Sverting [0: Storagrund] midt i Rondeby Indsejlingen og Sejladsen ind paa begge Sider 0
- Carls Crona Ø med sine til Lands liggende 5 Broer over 4 Holmer med Skanser paa og paa vestre Siden liggende Saltø, Kolø, Allø og smaa Holme, paa østre Siden liggende Stobholmen med Skanse og Bro dertil og andre Holme med Skansen Basseren og Skansen Krudthornet, paa søndre Side liggende Lindholmen og de andre med Skanserne og Flaaden inden ved Giede Skæret og de andre Holmer, samt Indsejlingen med sine rette Dybder paa ethvert Sted, alt dette maatte de vel udi alleting have utydelig og klarligere betegnet udi sine rette Figurer, saa at man kunde se, at de endelig hjemme hos dem selve den højt estimerede Admiralitets Stabelstad med alt sit omliggende samt blinde Klipper og Indsejlinger kunde vide at betegne sin rette Figur, der som de selv holder Hus paa f
- hvilket langt utydeligere udi mine Tegninger skal kunne bevises.
- Inden ved Broen Landodderne Wæmøe og Hæstø og alt op til Lykkeby f
- Værkø og Fæisø og Selø f
- Udklippe 2^{de} Holmer med Fiskerhytter med dets udstrækkende Stenrev in SO. Den anden vestre Indsejling til Carls Crona, som kaldes Kalfskær Sund eller Arpø Sund, de derhos paa begge Sider liggende Arpø og Kalfskæret med Indsejlingen der blindt betegnet f
- Calmar Stad og Fæstning, som ligger paa en omflødt Holm med Bro ind til Landet, saa og Slottet, som ligger paa en Udhuk eller med Bro ind til Landet, dette haver de paa faste Landet betegnet f
- Calmars Skibshavn til 2^{de} Broer af Staden og Tierrehovet, som er paa 2 Holme, foruden 2 smaa Holme til Beskyt 0
- Skibsbyggeholmen, saa og Holmen med Reberbanen og Orlogsskibs-Broen, Bro didhen ud fra Staden 0
- Orlogsskibs-Havnen ved Biærkenæs haver de og hel blindt betegnet f
- Sejldybet durchgaaende igennem Calmar Sund, som falder NNO, den stor Magt paa ligger accurat at tegnes, det udi det svenske Cart f
- Ved Grimskær Skanse imellem Stengrunderne og mellem Prikkerne forbi Staden og den blinde Sten med Tønden paa forbi Skolaholmer, saa og hen forbi Skiægånæs Sejldybet og alt, de over alt hel fordunklet og uklart betegnet f
- Stockholms Leden eller Sejladsen fra Landsort hen op til Stockholms Stad over dette finder jeg i det svenske Cart paa adskillige Pladser uklart og uret betegnet, neml. Landsort i sig selv, item Elsnabe Havnen f
- I Dallerne Skanseholmen og Indsejlingsgattet og en Del andet f
- Det trange Gat Stendør, dernæst den brede store Fjord derfra op til Koehavn og Krytzerhavn f
- Diurahavn, som er en kostelig god og sikker Havn paa 10, 8 à 6 Favne dyb udfor Krohuset og Rum for mange Skibe, dog haver de dette hel uret og forblommet tegnet f
- Derfra Sejladsen op igennem Tværbommen og Winstrømmen, Soggefiæren med Holmen Sogan, alt f
- Stichsund med Vraget udi, som Coufferdiske og Faretøj sig igemen trænger, og den derhos liggende Ø, der Orlogsskibene skal uden om sejle, alt dette f
- Selve Stockholms Stad med Norebro og Graamunkeholm, som alt er omflødt, Skibsholmen og Saltcompani-Holmen, Diurgaarden, Nordmalm, Sydermalm, Danwigen, og de store ferske Mællerna, alt dette haver de ikke betegnet i sin rette Figur, som ndi et Sø-Cart burde være tegnet f

Belangende vores allern. Arve Konges Lande og Strømme, neml. Kattegattet, Øresund, Lille og Store Bælt, og de andre Strømme og Farevande, tillige med Kongens Lande, ganske Sælland, Jydland, Holstein, Fyen, Als, Ærø, Langeland, Taasingen, Torø, Laaland, Falster, Møen, Samsø, Hæseløen, Anholt og Læsø, med mangfoldige flere Lande, Øer og Holme, med om dem liggende farlige Sand og Sten Grunder, som jeg udi 3^{de} Rejser med Kongens Skibe og Chaluper og Søfolk med allerstørste Omhyggelighed og Flid haver befaret og brugt dertil tjenlige og gode Instrumenter til Vands og til Lands, maalt og afpejlet og alle Ting paa det accurateste aftegnet, saa jeg ved mig at forsikre, at mine indleverede Carter ere rigtige, hvilke 2^{de} store Carter udi stort Bestik E. Exc. tillige med Admiralerne inde paa Admiralitetet tilforn haver udi Commission fore haft og approberet, de nu paa Biblioteket ere.

Udi denne nye svenske Søbog befinder jeg Lande og Strømme over samme forbemeldte danske Lande og Strømme udi deres Sø Carts Tegninger efterskrevne Fauter, som efter følger:

<i>I Øresund.</i>		Køge Bugt hen om forbi Køge til Stevens	f
Lappen uret betegnet	f	Stevens Land med alle sine Hukker	f
Diskens Flak og Sætter, Renderne om ude glemt	o	Kalkgrunden og Fæltskov Rev	o
Saltholmens langt udstrækkende slemme Stenrever, baade Nord og in Syden, samt Sækkerevet og Stenrøsen, som udstrækker til tvært for Dragørs By udi Farevandet, den saa mange Skibe støder paa og Dragørs Baade maa losse dem af igen der	o	Præstø Bugt og Fjord og Holmer	f
Udi deres Cart Nr. 10 haver de en Tønde ved Saltholmsgrunden betegnet, der ingen er	f	Feed, Jongsø Hoved og deres store Udgrunder	o
Norder Flint og Syder Flint	f	Ganske Møens Lands Figur med alle sine Hukker, Ulshalen og Bugter, alt ganske	f
Trindelen som er en Stemhympe	o	Falsters Land med alle sine Udhukker, Indviger, Bugter, Grunder og alt aldeles er	f
Brede Grunden og det farlige Stenrev Lille Grunden, disse	f	Laaland med alle sine Udhukker og Viger, mange omliggende Holme, og Hyllekrog, Røesand og andre Grunder, alt er ganske	f
Dybderne imellem og omkring disse Grunder	f	Sejladsen ind over Sanden forbi Ulshalen samt Æggeskæret [o: Ægholm], Nyjords Land med Byen paa, Degneholmen, Tyreholmen, Linholmen, alt er glemt	o
Hølbugten der inden omkring	f	Kosterland med By paa, og Færgesundet	o
Falsterbo Revs Figur og dets Dybde	f	Borings Bjergs Land [o: Borren], Egeholmen	o
Nivaa Bugt og Skovshoveds Udhuk	f	Landet Lang, Tiærø [o: Tærø] med Byer paa	o
Københavns Red, Dybde, Stoben og Refshalen	f	Disse Strømme og Grunder	o
Middelgrundens Figur og rætte Sted	f	Grønsund igemen forbi Stobkøbing og forbi Gouens [o: Gaabense] Færgæ med alle dets Udhukker og Bugter	f
Kasterope Knæ Sætter, Ravnene, Dragørs Red og Søndre Stengrund, alt dette	o	Tolken den store Grund	f
Sækkedybet, Fladøer og Holmene bag Amagers Land, med Sejlrenden der bag ind	o	Guldborsund Skikkelse med Hukker, Bugter, Grunder og Sejllyber og derudi liggende Haslø med By paa [nu landfast],	

Kielsø [o: Kejlsø], Fladø med Huse, Kalø, Barholmene og blinde Klipper, alt.....	o	ning og Sted med alle sine Udhukker, Viger og Bugter	f
Fejø, Fæmø, Askø og Roø [o: Raagø], alle disse med Byer og 3 Kirker paa..	f	Dægerø [o: Dejrer], Lilø.....	o
Værø [o: Vejrer] med By paa, Roø Kal, Skalø, Lilø, Lindholmen, Vixø, Suderø, Sjælerevet [Skjellerev] og alle dets om- liggende mange Grunder, alt sammens.	o	Halmø, Langholmen, Lilleholm, Ulkeholm, Storeholm, Fægeholm og Sundet ved Restina [o: Ristinge] Hoved	o
Gaunø med Herregaarden, Linholmen.....	o	Sejlrenderne og Dybderne imellem disse.	o
Enø med By, Dybsø med Hus.....	o	Als Land rette Figur, Storhed og Sted, med sine Udhukker, Viger, Bugter og Rev og Grunder, alt	f
Svinø med stor By, Aunø med Hus.....	o	Synderbor Fjord eller Durchsejling ganske	f
Tørre [o: Agnø] Røn og andet	o	Pøls Rev, Pøls Sand, Grunder Sand [?], Kalkgrunden, Middelgrunden og andre disse Farligheder ganske.....	o
Glænsø og Sævedø med Byer	o	Alse Stenrøn [o: Hesteskoen], Alse Sandrøn [o: Søndre Stenrøn], disse meget farlige ulykkelige Grunder midt i Farten og..	o
Vænegrunden, Kirkgrunden og andre	o	Barsø Land med By paa	o
Ohmø og Agersø med Byer og Kirker ...	o	Hælnæs Land med Kirke og By, Ihlum med Hus	o
Helleholmen og Egeholmen med Huse og mægtig store Grunder	o	Torø, Bogø, Brandsø, alle med Huse paa.	o
Staalgrunden og Ohmø Tofte.....	o	Aarø med By, Linerom, Bastholmen, alt.	o
Spro [o: Sprogø] Land med sine Rev....	f	Aarø Sund og alle de andre Sejldybder og mange farlige Grunder, altsammens	o
Langelands rette Længde, Figur og Sted. Vressen med sin Grund og rette Sted ...	f	Fæmø [o: Fænø] med By, Fæmø Kalv, Svinø.....	o
Langesand, Trillen, Smørstakken, Røe- grunden, Loehavn [o: Lohals] og dets Dybder	o	Midelfart Sund rette Skikkelse, Grunder og Dybder, Udhukker, Bugter og Viger	f
3de Holme ved Langeland haver de	f	Ebøløen og alle Øer og Holmer ind imod Bouense, dets Havner og Grunder.....	o
Torø [o: Turø] Land med Kirke og By ..	o	Ottense Fjord, der inden liggende Øer med Huse paa Holmene, Sejlrende og Grunder	o
Taassingens Land med alle sine Udhuk- ker og Bugter er alt	f	Fyenshoved og de Øer med Huse samt Havnen og farlige Stenrever	o
Svendborsund med Ieholmen og mange blinde Grunder udi	f	Romsø med Hus, Reesø [o: Reersø] med By, Musholmen med deres omliggende Grunder og Skibs-Sætterier	f
Seisø [o: Siø], Ralm [o: Rallen], Boneholm og Vaarteholm [o: Vogterholm]	o	Jernø, Alerø og Vors [o: Vaarsø], med dets omliggende Grunder og Sejldybder, alt	o
Strynsø og Kalven, med Kirke og Byer...	o	Endelau og Tunø, med Kirker og Byer, samt Tunø Knob og de mangfoldige store Grunder, samt Sejldybder og alt, aldeles	f
Bredholmen, Græsholmene	o	Samsø Lands Skikkelse, Storhed og Sted med Skibshavn og Holmer udi, Skibs- Sætterier omkring Landet, Grunder, alt sammens	f
Ottø [o: Odden], Mejlø, Terneholm [SV. f. Mejlø].....	o	Kieholmen [o: Kyholm], Lindholmen og Holmen Romp.....	f
Sejlrenderne og deres Dybder imellem Øerne	o	Kiehølm Sund med de blinde Grunder og Sejldyber er	o
Birkholmen med Huse, Egeholmen, med Sejlrenden imellem.....	o		
Jortø med Huse, og Hjelm's Hoved	o		
Skarø med Kirke og Byer paa, Drejø, Flæskholmen og dets Grunder og Sejl- dybe	o		
Svelmø, og Bjørnsø med Hus paa	o		
Korshavn, og Auernak med Byer og Kirke paa	o		
Løyø [o: Lyø] med Kirke og By paa	o		
Knol, samt mange blinde Grunder og Sejldybder imellem.....	o		
Ærø Lands underlig Figur, Storhed, Stræk-			

Værøen og Boserne med Værø Sund og Kraagerevet [ø: Hatter Rev]	f	Anholts Land med sine Rev og Grunder .	f
Værø Flak, Hjelm og dets Grunder	f	Læsø Land med sine omliggende Holme og mange farlige Grunder, alt sammens	
Sejers med Rever og Sejldybder	f	hverken rette Skikkelse eller paa rette	
Nexel og Vrød [ø: Vrøj] og Havnen, alt.	o	Sted	f
Sælands Odde og Sælands Rev	f	In Summa: Landene ganske Sælland, Jyd-	
Isserfjordens Skikkelse med sine Øer, Holme, Grunder og Sejldyb	f	land, Holstein, Fyen og de andre Lan-	
Hæsøens Skikkelse mod sine Rev og Lysegrunden, alt sammens hverken paa		denes Figurer med Fjorder, Havner og	
rette Sted eller Skikkelse	f	Viger, alt haver de urigtig betegnet, hvilket alt sammens anderledes og rig-	
		tigere udi mine Carter kan findes.	

Mens saasom jeg ud af min Enfoldighed i Hast kortelig ej anderledes befinder at slutte, uden eftersom de over deres egne Lande og dets tilliggende Øer, Holme, Skær, oven og under Vands liggende farlige Stenrever og blinde Klipper, samt Landenes Fjorder, Viger og Bugter, Havner og Sejldybderne imellem dem og ind til Stæderne og Havnerne ikke accuratere eller klar og udtydeligere deres rette Figurer, enhvert efter sin Storlighed, Strækning og paa rette Steder at have kunnet anlagt og betegnet, saasom en ret Grundrids og udi et Sø Cart bør, efterdi de selv boende ere og haver haft Magt det alt at befare, altsaa vil jeg dem og have excuseret udi alt det, som vores allern. Arve-Konges Lande og Strømme angaar.

Vice Admiral Rosenfelt och Sø Carts Directeuren Petter Giæda A° 1694 d. . . . December, paa deres Hjemrejse fra Holland de da udi Køge losserede og komme til mig udi mit Hus og bade mig om at maatte faa se noget, hvad jeg om deres Skær havde tegnet, eftersom de til Holland havde faaet Skrivelse, at jeg udi deres Stæder Gottenborg og de andre havde været. Jeg excuserede mig vel, mens eftersom de lode mig bese deres Tegning, som de da alt udi Holland havde da ladet i Kobber stikke og trykket, saa syntes mig ikke at frygte, uden at lade dem se, at jeg og havde kunnet forstaa saadant Arbejde, og viste dem det, som jeg mange Aar tilforen over deres Orter paa mine Købmandsrejser aftenet havde; da jeg overbeviste dem, at mine Tegninger over deres Orter var accuratere og bedre end deres, hvilket de begge ikke kunde imodstaa, uden med største Berømmelse maatte mig bifalde og give Magt, saaledes i Sandhed at være, og derhos referered Petter Giæda, *ikke noget Land eller Grund at have maalt, enten deres Længde eller Bredde, mens fornemmeligen ikkun brugt dertil Astrolabium*, hvilken jeg ved, at den til Sø Carts Indrettelse er ikke tjenlig, uden aleneste til Landmæteri og for Ingeniørsværk at bruges paa Land.

Denne lille Forklaring om en Del af de navnkyndigste og mest Magt paa liggende Øer, som længst ude fra Landet nembst yderst ude ved Farten og Sejladsen ligger langs den hallandske Cust, udaf hvad Fassun de ere og hvorledes jeg dem haver maalt, som følger [Maalene er udeladte her]: Hallandske Wærø, Thylø, Maløen, Nidingen, Holmen Suarte Siærit, Holmen

Røen, Holmen som de kalder Kongen, Holmen Brægarne, Tislarne, Øen Winga.

Paa begge Sider ved Lille Kalfsund maalt Øerne Kalven, Bjørkø.

De andre mangfoldige Øer, deres Længde og Bredde at opskrive skulde blive for vidtløftig, mens udi mine Tegninger befindes det rigtig.

Hermed nu saa kortelig sluttes, og altid forbliver E. Exc. allerydm. Tjenere

Jens Sørensen,
Sø Carls Directeur.

Køge d. 3. Novbr. A° 1696.

Stormægt. Arvekonge, allern. Herre!

Efter E. K. M. allern. Befaling haver hs. Exc. Hr. Gen. Adm. Lt. Niels Juell forleden d. 14. Sept. til mig leveret 2^{de} nye Sø Carte Bøger, den ene gjort i Sverig, den anden i Holland, dog begge trykt til Amsterdam, at jeg samme imod mine Sø Carter skulde conferere og allerund. tilkendegive, hvorledes samme Carters Arbejde befindes. Saa haver jeg efter samme hs. Exc. Ordre sligt foretaget, Fauterne efterset og optegnet hvis derved bør observeres. Mens nu jeg dermed indkommer, har hs. Exc. mig befalet saadan min skriftlige Forklaring til E. K. M. at indlevere, hvormed jeg mig og hermed allerund. indstiller. Og som E. K. M. forleden ved Nytaarstider mig allern. befalede udi stor Bestik at indrette mit sidste Rejses Arbejde over Jydland og Holsten fra Skaun til Hamborg, saa er nu samme her ved Haanden, om E. K. M. allern. maatte behage det videre at efterse. Jeg indtil min Dødsstund forbliver etc.

Jens Sørensen,
Sø Carls Directeur.

København d. 5. Novbr. A° 1696.

3. Fortegnelser over Jens Sørensens Kort.

I det foregaaende blev der givet en Oversigt over Jens Sørensens kartografiske Virksomhed indtil det Tidspunkt, da han flyttede fra Køge til Christianshavn, altsaa ved Nytaarstid 1713 (jvfr. S. 78), idet der for hans 10 sidste Leveaars Vedkommende kun blev medtaget nogle enkelte yderligere. Naar vi nu skal prøve paa at danne os et Skøn over Omfanget af hans samlede Virksomhed, vil det derfor være naturligt at begynde med at opstille en Liste (A) over disse tidligere omtalte Arbejder indtil 1712, en Liste, der altsaa vil indeholde baade de endnu eksisterende *daterede* Kort og dem, der nu kun kendes af hans egen Omtale af dem. Dertil vil vi saa føje en Fortegnelse (B) over Resten af hans bevarede *daterede* Kort fra 1713—23 og de af ham selv omtalte fra samme Tidsrum, samt en Fortegnelse (C) over saadanne Kort, der omtales andensteds og udtrykkelig tillægges ham. Naar saa hertil endelig lægges Antallet af de endnu eksisterende *udaterede*, men sikre

Jens Sørensen Kort i Søkort-Arkivets Katalogs Afd. I, som der ikke har været Lejlighed til at omtale i det foregaaende, skulde der altsaa fremkomme en nogenlunde fuldstændig Oversigt over hans samtlige Arbejder. Dog maa det paa den anden Side stærkt understreges, at paa Grund af den Vagthed, hvormed de enkelte Kort ofte omtales af ham selv eller andre, maa ikke saa faa Poster i en saadan Oversigt nødvendigvis blive Gengangere, saa Endresultatet maa tages med alt Forbehold. Især er det naturligvis vanskeligt at identificere de udaterede Kort, der alle foreligger i en mer eller mindre ufærdig Tilstand, med de vage Beskrivelser, han selv eller andre giver her og der, og Vanskeligheden forøges end yderligere derved, at mange af disse Kort i deres nuværende Skikkelse er mer eller mindre beskaaret, maaske endog kun foreligger som Brudstykker af tidligere større Helheder, saa at man nu vil benævne et saadant Kortblad ganske anderledes end i sin Tid, da det var fuldstændigt.

Til Sammenligning med denne Oversigt vil vi dernæst meddele den i Jens Sørensens Dødsbo optagne Fortegnelse over der forefundne Kort (D), samt Søkort-Arkivets første Fortegnelse (1784—85) over de til dette overdragne Kort af ham (E), og til sidst vil vi saa endelig opstille en Liste (F) over alle hans bekendte nu eksisterende Kort og drøfte Muligheden af hans Forfatterskab til enkelte andre eksisterende anonyme Kort.

A. Jens Sørensens Kort indtil 1712, nu eksisterende eller af ham selv omtalte¹⁾.

- | | |
|---|---|
| 1. Blegens Landkyst med Carlsrona, „mit allerførste Søkarts Tegning“. 1684. (S. 9 og 74). | 10. Præstø Fjord. 1690. (S. 41). |
| 2. Afrids og Forklaring over Carlsrona. 1685. (S. 10 og 74). | 11. Bogø. 1690. (S. 41). |
| 3. Calmar Stad maalt og aftegnet. 1685. (S. 10). | 12. Fæmø, Fejø, Askø, Vejro. 1690. (S. 41). |
| 4. (Relation ²⁾ og) **Kort over Carlsrona. 1686. (S. 11—12). Kgl. Bibl. | 13. Guldborg Sund. 1690. (S. 41). |
| 5. Afrids over Calmar Sund med Staden. 1686. (S. 12). | 14. *Næstveds Bugt og Øer. 1690. (S. 41). |
| 6. Et kobberstukket Kort. 1686. (S. 36). | 15. Glænø og Skelskør. 1690. (S. 41). |
| 7. Maalt og aftegnet Danzig. 1688. (S. 14—15). Jfr. Søk. Ark. I, 51. | 16. Skelskør i stort Bestik. 1690. (S. 41). |
| 8. Køge — Vordingborg, Grønsund. 1690. (S. 41). | 17. Omø og Agersø. 1690. (S. 41). |
| 9. *Falsterbo og des Tilliggende. 1690. (S. 41). | 18. Korsør. 1690. (S. 41). |
| | 19. Nyborg. 1690. (S. 41). |
| | 20. Sprogø. 1690. (S. 41). |
| | 21. Nyborg—Taasinge. 1690. (S. 41). |
| | 22. Vresen og Smørstakken. 1690. (S. 41). |
| | 23. Svendborg Sund. 1690. (S. 41). |
| | 24. **Taasinge. 1690. (S. 41). |
| | 25. Kerteminde—Knudshoved. 1690. (S. 41). |
| | 26. Romsø—Odense og Fynshoved. 1690. (S. 41). |

¹⁾ En Stjerne foran Kortets Titel betyder, at Kortet endnu eksisterer (hvor intet andet er opgivet, findes det i Søkort-Arkivet). To Stjerner betyder, at Kortet er reproducet i J. S. Atlas. — ²⁾ Siden Trykningen af Ark 2 er selve Relationen blevet offentliggjort af G. Clemensson i Karolinska Förbundets Årsbok 1917.

27. Æbelø. 1690. (S. 41).
 28. Middelfarsund og Kolding. 1690. (S. 41).
 29. Vejle Fjord og Horsens Fjord. 1690. (S. 41).
 30. Tunø og Tunø Knob. 1690. (S. 41).
 31. Aarhus, Ebeltoft, Samsø. 1690. (S. 41).
 32. Samsø og Vejlrø. 1690. (S. 41).
 33. Korsør—Sjællands Odde. 1690. (S. 41).
 34. Musholm og Reersø. 1690. (S. 41).
 35. Øresund, Kullen, Gilleleje. 1690. (S. 41).
 36. Københavns Red. 1690. (S. 41).
 37. **Isefjorden. 1691. (S. 42).
 38. **Kippinge [Vaalse] Vig. 1691. (S. 43 og 74). Opført i Krigskanc. Fortegn. c. 1750.
 39. Knudshoved og Vordingborg. 1691. (S. 43).
 40. Amager. 1691. (S. 43).
 41. **Samsø¹⁾. 1691. (S. 43 og 74).
 42. Røsnæs. 1691. (S. 43).
 43. „Det første store Cart“. 1691. (S. 43).
 44. 14 Stkr. nye Kort. 1692. (S. 46). Heri er vel indbefattet: **Kortet over Farvandet om Laaland samt Syd om Følster, Langeland og Sydfyn, 1692 (Søk. Ark. I, 40; J. S. Atlas XVII, 21); samt et Kort over Als, der omtales i Journalen 1692 (J. S. A., VI²⁾).
 45. *Køge By og Havn. 1693. (S. 47).
 46. 9 Stkr. Kort. 1693. (S. 47).
 47. Østersøen. 1693. (S. 48 og 74).
 48. Kattegat. 1695. (S. 50).
 49. **Fladstrand og Hirsholmene. 1695. (S. 50). Kgl. Bibl.
 50. 2 Kobberplader til Søkort udstukne. 1695. (S. 51).
 51. **Limfjorden. 1695. (S. 54).
 52. Jyllands, Sønderjyllands og Holstens Vestkyst fra Skagen til Elben. 1695. (S. 54).
 53. *Hamborg og Altona. 1695. (S. 54). Kgl. Bibl.
 54. **Elbmundingen fra Hamborg. 1695. (S. 54).
 55. **De vestslesvigske Øer. 1695. Jfr. Søk. Ark. I, 9. (S. 55).
 56. Jylland og Hertugdømmerne. 1696. (S. 57, 62 og 74).
 57. Generalkort over de danske Farvande. 1696. (S. 57 og 66).
 58. Udkast til et Generalkort fra Lindesnæs til Hamborg og fra Listerdyb til Bornholm. 1697. (S. 57 og 74).
 59. Søcartsbogen, med 21 Kort. 1701. (S. 63 og 78).
 60. *Neustadtbugten. 1701. (S. 64).
 61. *Wismar. 1701. Søk. Ark. I, 52.
 62. **Femern. 1703. (S. 68).
 63. Travefoden og Lybæk. 1703. (S. 68).
 64. *Pillau og Königsberg. 1703. (S. 68).
 65. *Vigsiden op til Indløbet af Christianiafjord. 1705. Rentegnet af R. Juel 1707. (S. 71, 73 og 74). Opført i Krigskanc. Fortegn. c. 1750; nu i Norges Sjøkartverk, Kristiania.
 66. Afrids i stort Bestik over Larkulens Havn. 1706. (S. 71).
 67. Norske Kyst fra Christiania til forbi Arendal. 1706. Omtales af E. J. Jessen.
 68. Køge Havn. 1707. (S. 72 og 74).
 69. Kattegat³⁾. 1707. (S. 74).
 70. Norske Kyst fra Færder til Arendal. 1707. (S. 74).
 71. *Grundrids over hds. kgl. Maj. [o: Enkedronning Charlotte Amalies] Land Stevns Herred. 1709. (S. 76). Kgl. Bibl.
 72. *De danske Farvande fra Christiania til den nordtyske Kyst. 1709. (S. 76).

¹⁾ Heraf eksisterer der desuden 2 Kopier, forsynede med Sofie Amalie Moths Vaaben-skjold, den ene i Søk. Ark. (Ant. Kort II, 71), den anden i det kgl. Bibl. — ²⁾ „Min³⁾ [o: NB.]: Ao. 1693 d. 27. Juni var Abraham Høyer i Kbh. og sendte det *Alsø Landkort* hjem til Hr. Christian i Adserbali paa Als fra Kbh. med Skipperen Hans Jensen, af Adserbali Sogn hjemme, med sin Galliot. Herom ved Skipper Hans Persen, Als, den halte, som nu boer paa Vandkunsten i Kbh., han ved Besked om alt dette“. — ³⁾ J. S. bruger „Katte-gat“ som Betegnelse for baade det nuvæ. Kattegat og Skagerak. Dette har aabenbart dengang været den almindelige Sprogbrug her til Lands, jfr. Nr. 73; ligesaa i Adm. Copi-bog 1693, p. 99 a: „Om han udi Kattegattet, det er at sige mellem Skagen og Lindesnæs, nogen Caper finder . . .“ Omvendt brugte Hollænderne samtidig Benævnelsen „Skagerak“ om det nuværende Kattegat, f. Eks. J. og C. Antoni: *The Lightning Column*, 1675, og Hendr. Donckers *Søatlas*, 1669. „*Neptune Français*“ har „*Mer de Dannemark ou Schager Rack*“ = Skagerak + Kattegat.

73. Kattegat fra Sundet til Christiansand. 1710. (S. 76).
74. Kattegat fra Landskrona—Kalundborg forbi Paternoster—Skagen. 1710. (S. 77).
75. *Skagen—Paternoster til Christiania og Arendal. 1710. (S. 77). Norges Sjøkartverk.
76. *Sjælland med de kgl. Godser. 1711. (S. 77).
77. *Præstø Bugt. 1711. (S. 77). Opført i Krigskanc. Fortegn. c. 1750.
78. *Carlskrona. 1712. (S. 78). Opført i Krigskanc. Fortegn. c. 1750.
79. *„Accurate Special Søe Cart of uer Indseylingen fra Lands Ort til Stockholm“. Køge 1712.

B. Jens Sørensens Kort 1713—23, nu eksisterende daterede eller af ham selv omtalte¹⁾.

80. *Pillau og Königsberg. Chrhvn. 9. Aug. 1713. (S. 78).
81. *Stockholm. 28. Febr. 1714.
82. *Kalmar. 12. Marts 1715.
83. **Faksebugten og Bøgestrømmen. 20. Maj 1715.
84. *Farvandene omkring de danske Øer. 5. Maj 1715.
85. **Kalmar Sund. 19. Aug. 1715.
86. „Det andet sidste Østersø store Cart“. Afleveret 13. Okt. 1715.
87. „Landte Ryen“ [ø: Rügen] med en Del af Pommern (før 13. Okt. 1715).
88. „Første store Østersø special Cart“ (før 13. Okt. 1715).
89. „Blegenske Specialkort“ (før 13. Okt. 1715).
90. *„Store udtidelige accurate special Land og Sø Cart over ganske Skaane og Blegenske Land, dertil Orlogsflaaden strax udsendte d. 8. Juni 1715“. (Søk. Ark. I, 43).
91. **Farvandene om Sydsjælland, Møen og Nordfalster. 24. Juli 1716.
92. „Alleraccurateste Søe Cart of uer Danmarches Lande og Seylings Strøme, Øresund, Storre Bælt og Lille Bælt . . . samt og nest omliggende Jydsche, Holstensche og Schaansche Landkøster“. 13. Novbr. 1717. Maalestok: 1 Mil = 77 mm²⁾.
93. „Alleraccurateste Søe Cart of uer gandsche Kattegatted . . . item bege Siderne, Jydsche og Suendsche Landtkøster“. 9. Nov. 1717. Maalestok: 1 Mil = 76 mm²⁾.
94. „Alleraccurateste Søe Cart of uer en Del af Nordsche Landkøsten, nembl. fraa
- Marstran af hen til Chrestiania og ud igien hen til Arendal“. 9. Nov. 1717. Maalestok: 1 Mil = 38 mm²⁾.
- 95 og 96. „Tvende Søe Carter of uer same of uen bemelte Nordsche Landkøster fra Marstrand hen op til Chrestiania og ud igien hen indtil Arendal, disse 2de Carter udi hel stor Bestich, special hel tydelig Betegning“²⁾.
97. Ao. 1717, d. 16. Dec. jeg paa Slottet i Runde Gemak til Monsr. Hans Simensen leveret, at indlevere til Kongen, mit indrettede *allermindste fine Søe Cart over Danmarks Lande og Strømme*, som var mit Mesters Kunststykke, det jeg Ao. 1693 da havde befaret, sejlet, krydset etc.²⁾.
98. „Alleraccurateste Tegning of uer Laaland, Falster og Møens Lande, samt Gulborsund, Grønsund og Seylادتzen ind of uer Sanden forbi Ny Jords Land forbi Førgen, Koster, Lang, Borings Berg, Tærø og Massø, forbi Wordingborg, item Kippinge Wig, Nagscho Fjord med Albua og i Fiorden ligende 18 Stkr. Holme og Øeer med Folch paa beboendis“. 30. Dec. 1717. Maalestok: 1 Mil = 115 mm. (Indleveret d. 31. Dec. 1717). „Dette Laalands med Falster og Møens Cart var høyt: 6 Quarter, og bredt: 10 Quarter“²⁾.
99. „Kiøbenhavns Stads Afritz. Den kgl. Residentz Stad Kiøbenhavns rette Cituation, Grondritz udi alle sinne Linimenter, inden og uden Valds, til Lands og til Vands, saa som alle Ting sig nu befinder in Natura“. 18. Maj 1718.

¹⁾ Se S. 237, Note 1. — ²⁾ J. S. A. XIV.

- Højde: 12 Kv. 2 Tm., Bredde: 13 Kv. 3 Tm.¹⁾.
100. *Ao. 1718 d. 22. Jan. paa Slottet jeg i Runde Gemak ved Monsr. Simensen Tjener indleverede efter Kongens Begær og Forlangende mit indrettede Hamborger Cart til med Altona Stads Afriids, til med Indsejlings Dybderne og Grevenhofs Lande, midt for Hamborger Bom 100 Fv. nær liggende . . . „Ao. 1695 d. 25. May D. kgl. Maytt. allern. til algemene Bæste mig udschieckede Jydlands og Holsteinsche westre Lands Strandkust i alle sine Bogter rigtig at maalle . . . gandsche Hamborger Elve med allerbeste Lodtz, Capitain Hans Dræier af Altona, ieg og udseilet og befoer . . . Det øfrige, selfue Hamborg Stadens Grondritz, hafuer ieg siden [i] dette hosfølgende Hamborger trygte Cart funden og mit derefter saa vidt retted . . .“ 19. Jan. 1718. Maalestok: 500 Fv. = 188 mm.¹⁾. — En formindsket Kopi af dette Kort, med lidt omredigeret og moderniseret Paaskrift, findes i kgl. Bibl. (Frøderik V's Atlas 29,78).
101. *Rosenborg Have. Dat. 10. Maj 1718. Kgl. Bibl.
102. „Mit Medel Kattedgats Cart, derpaa min Paaschreft: Alleraccurateste Søe Cart ofuer Danmarck og Norrige, item andre Provintzer og Lande . . .“ 16. Juli 1718. Højde: 8½ Kv. Bredde: 5 Kv. 5 Tm.¹⁾.
103. „Mit Midel Øster Søe Cart [andensteds tilføjes: „fra Arendal indtil Øeland“]. Derpaa var schrefuen som følger: Efter Deris kgl. Maytts. allern. Forsiufn for alle Sjøfahrendis og algemene Bæste til Oplysning udi deris Sjøfahrt og Seyladtz . . . saa hafuer Deris kgl. Maytt. siden Ao. 1689 mig ordineret og med alle Ting paa Kongens Bekostning Aar efter andit till Sjøes mig udschiecket . . . befahret alt dette suendsche med det danske accurat“. 25. Juli 1718. Højde: 7 Kv., Bredde: 7 Kv.¹⁾.
104. „Kongens det store Begref Øster Søe Cart. Ofuer indbetegnede Søe Cart er min alerunderdanigste Forklaring: De Stormægtigste Høybaarne Arfue Konger ofuer Danmarck og Norrige og merre Prowintzer og Lande, af allernadigst Forsiufn for alle Søefahrendes og algemene Bæste til Oplysning udi deris Søefart og Seiladtz . . . Ao. 1689 allernadigst mig undertegnede til Søe Carts Dierecteur ordineret . . . fligtig omseilet, krytzet, loddet, afpeilet, saa wel inde ved de suendske Søe Stæder, Skipshavner, Dybder og alt, dog behendigt vformerket med Flid inquirerit, med Hazard, dog lycklig, saa tydelig som iblandt woris danske Land Køster . . . Dett øfrige widtløftige Tegning her udi inde i Landene, nemblig i Norrige, i Holsten, i Tydskland, Lifland, i Suærige og Findland, huor ieg personlig icke hafuer werit, dett hafuer ieg efter Andres trowærdigste Carter og Tegninger mig efter rætted, til dette Cartes Fuldkommenhed . . .“ 16. Juli 1718. Højde 11 Kv. 2 Tm., Bredde: 13 Kv. 2 Tm.¹⁾ (Maalestok: 1 Mil = 9,33 mm.). Identisk med Søk. Ark. Ant. Kort I, 1. Opført i Krigskanc. Fortegn. c. 1750.
105. *[a] „Admiralitetets Øster Søe Cart“. Dette jeg ungefær 1/3 færdigt Ao. 1709 d. 8. Aug. paa Billesborg Gaard jeg der lod Kongen dette med 4 andre mine accurate Carter besigtige, da Kongen dem alle behagede, tog dem med sig hjem til Kbhvns. Slot, lofte mig dem igen i Hænde at bekomme, færdig alle at gøre. Siden fandtes en Del af dem paa Ober-Admiralitetet, der jeg dem d. 10. Sept. paa Væggen ophængte; siden har [jeg] ikke maattet faa dem igen, indtil nu d. . . . Ao. 1718 jeg det ene [b] fik til Laans, det fordærved Stykke, som er det fornemste, derfra maatte afskære, og nyt der i Steden igen bedre indretted, og ganske Cartet overalt paa ny forbedrede, lod Kongen det nu bese og fik Forlov, det paa Admiralitetet jeg indleverede d. 13. Aug. 1718. Derpaa er min Paaskrift og Forklaring som

¹⁾ J. S. A. XIV.

- følger: „De stormægtigste høybaarne Arfue Konger ofuer Danmark og Norrige til med andre flere Provintzer og Lande af allernaadigst Forsiufn . . . Det øfrige vidtløftige Tegning inde i Landene, nembl. i Norrige fraa Arendal af hen op til Trondhiem, item inden i Holsten, Mechlenburg, i Pomeran, Prysens, Litouen, Lifland, Findland, Noreboten, huor som ieg icke self personlig inde i Lande ey har verit, det hafuer ieg efter andre trowærdigste Carter og Tegninger mig ofterrætted . . .“ 26. Juli 1718. Højde: 11 $\frac{1}{2}$ Kv., Bredde: 12 $\frac{1}{2}$ Kv.¹⁾ — *a* er utvivlsomt identisk med Søk. Ark. Ant. Kort I, 4 (Liste A, Nr. 72), der netop er dateret 8. Aug. 1709, og *b* er vistnok identisk med Søk. Ark. Ant. Kort I, 2, der bærer følg. Paategning: „Ao. 1718 d. 1. Marti ieg dete af Admiralitetet igien bekom“. Det er i samme Maalestok som Nr. 104, men stærkt beskaaret mod Nord og muligvis lidt mod Øst, hvorved den lange „Forklarings-Paaskrift“ kan være gaaet tabt¹⁾.
106. **Sydkysten af Bleking. 1. Febr. 1719.
107. Carlshavn [o: Karlshamn] (før 29. April 1719)¹⁾.
108. „Ganske Kattedgattet, begge Sider, fra Sjølland hen op forbi Marstrand og Skaven“. (Indleveret ufærdigt 25. Sept. 1719).
109. „Ditto Kattedgattet fra Gottenborg og Skaven hen op til Christiania og om igen til forbi Arendal“. (Indleveret ufærdigt 25. Sept. 1719)¹⁾.
110. *, „Større Bestik, tydelig Specialkort fra Gottenborg op til Christiania“. (Indleveret ufærdigt 25. Sept. 1719)¹⁾. Søk. Ark. I, 21 er maaske et Brudstykke heraf, skønt det paa Bagsiden er betegnet som „Kattedgat“.
111. „Ditto Specialkort fra Frederiksstad tværs til forbi Arendal“. (Indleveret ufærdigt 25. Sept. 1719)¹⁾.
112. „Københavns Stads Cart udi renere Arbejde, Færbe og Skrift, end som mit forrige indleverede var“. (Indleveret ufærdigt 25. Sept. 1719)¹⁾.
113. *, „Over Sælands Land mit begyndte Forslag til rigtig Landcartes Indrettelse“. (Indleveret ufærdigt 25. Sept. 1719)¹⁾. Maaske = Søk. Ark. I, 25.
114. *, „Over Fynske Land til rigtig Landcartes Indrettelse“. (Indleveret ufærdigt 25. Sept. 1719)¹⁾. Maaske = Søk. Ark. I, 35.
115. „Et Cart over Sorø Amt Distrikt, som Hr. Amtmand v. Osten skal have, naar jeg det faar færdig gjort“. (Indleveret ufærdigt 25. Sept. 1719)¹⁾.
116. **Øresund, Kbh. 5. April 1720. Service Hydrographique, Paris.
117. Slesvigs og Holstens Vestkyst (Hamborg—Ringkøbing). 5. April 1720. (Søk. Ark. Kat. 1784—85, Nr. 31).
118. **Københavns Omegn („Prinsesse Sophie Hedvigs Cart Nr. 1“). Kbh. d. 29. Aug. 1720. Maalestok: 1 Mil = 187 mm. Der haves (Frederik V's Atlas, kgl. Bibl.) en formindsket Kopi, dog med J. S.s egenhændige Signatur (S. 74).
119. „Prinsesse Sophie Hedvigs Cart Nr. 2“. Paaskrift: „Efter hines kongl. Høyhed Princese Sophie Hedewigs naadig Skrivelse og Forlangende om et rigtig Landt Cartis Tegning ofuer H. K. H. Gaarde Fredrichsdal og Dronninggaard med dets til og under ligende Landsbyer, Skove, Kiercer, Søer og Marcher etc. . . .“. Kbh. d. 14. Sept. 1720. Maalestok: $\frac{1}{2}$ Mil = 233 mm.

C. Meddelelser om nu forsvundne Kort af Jens Sørensen.

I Krigsministeriets Arkiv opbevares en haandskreven Fortegnelse fra c. 1750 over de Kort, der dengang opbevaredes i Krigskancelliets Arkiv, og heri findes da ogsaa en Del, som udtrykkelig tilskrives Jens Sørensen; disse

¹⁾ J. S. A. XIV.

blev, formodentlig tillige med andre lignende, i 1784 afgivne til det nyoprettede Søkort-Arkiv. De af dem, der er *bevaret* og kan identificeres, er ifølge vor lagte Plan optagne i de forudgaaende Lister A og B, hvor de omfatter Nr. 38, 65, 77, 78 og 104. Men foruden disse omtales i den gamle Fortegnelse følgende nu forsvundne Kort af Jens Sørensen:

120. København. „Et stort Carte med alle Gadernes Navne, tegnet med Blæk af Sø Carls Directeur Jens Sørensen og forfærdiget d. 2. Juli 1718, samt udgivet for det accurateste, som nogen Tid er gjort. Derpaa findes en Del Efterretninger, som f. Ex.: Fra Vesterports Grav til Citadellets yderste Landpynt er 4333 Alen, og fra Nørreports Grav til Christianshavns Ports Grav er 3240 Alen, hvormed bevises, at København er større end Hamborg; og desforuden er derpaa en Del andre curiøse Efterretninger. — Købt paa Bogholder Michelsens Auction in April 1742.“ — Dette Kort er da aabenbart en nøjagtig Kopi af det tidligere omtalte Nr. 99.
121. „Samsø. 1) Et stort Carte med Lodninger omkring Landet. Modtaget fra Adm. Raben“. — 2) „Et ditto med Lodninger. Fra Gen. Major Heinsohn“. — 3) „Et ditto, forfærdiget af Sø Carls Directeur Jens Sørensen 1691—92. Hænger paa Væggen“.
122. 4) „Et ditto med Lodninger. Fra Gen. Lt. Arentskiold“. — Af disse afleveredes Nr. 3 til Søk. Ark. i 1784 (nuv. I, 20; Liste A, 41), Nr. 1 og 4 til samme i 1859 (= II, 71; begge med Sofie Amalie Moths Vaabenskjold); fra Søk. Ark. er Nr. 4 atter i 1908 afleveret til det kgl. Bibl. Nr. 2 synes derimod at være forsvundet.
123. „Et stort Carte af Anholts Rev og Knubben, med Lodninger“. — Er i Søk. Ark. Fortegnelse 1784—85 optaget blandt Jens Sørensens Kort (Nr. 56).
124. „Carte fra Koster til Tønsberg, af Sø Carls Directeur Jens Sørensen, 1719“.
125. „Sylvesborg. En stor Plan med Situation, samt Øen Udhiernet, med Dessein til en Descente, forf. af Sø Carls Directeur Jens Sørensen d. 26. Marts 1716, med Lodninger paa Custen mellem Skaane og Blegind. Fra Geh. Conf. Raad Lerche“. — Forsvundet; jfr. S. 74.
126. „Et langt Carte over Custerne af Blegind fra Christianstad til Udlængerne hin Side Carlsrone, med Landkanten, Havner og Stæder, enhver Tegning efter sin rette Skikkelse og Compas Strækning, med Lodninger anlagt. Herpaa er markeret, at 1 Mil i Sværrig er 18000 sv. Alen, som gør i Danmark 16875 danske Alen paa 1 Mil. Fra Adm. Raben“. — Utvivlsomt af Jens Sørensen, jfr. S. 229.
127. „Et Sepiciel-Cardé over Blæginds Land og Sø Cust fra Christianstad igennem Calmar Sund, med alle Stæder, saa og Carlsrones Situation, Havner, Øer, Holmer, Klipper, Skær og Grunder, med Lodninger. Forfærdiget af Jens Sørensen 1712. Fra Geh. Conf. Lerche“.
128. „Et Carte, hvorpaa er tegnet: 1°. Accurat Special Sø Cart fra Pater Noster til Warberg udi Halland. 2°. Accurat Special Sø Cart fra Pater Noster til Tislarne, hvilket med største Flid og Fare er befaret, nøje observeret og udi stort Bestik ganske tydelig betegnet og til Perfection bragt af Sø Carls Directeur Jens Sørensen, 1711“.

Naar til ovennævnte 128 *eksisterende, daterede* eller *omtalte* Jens Sørensen Kort lægges de 20 ikke tidligere omtalte *udaterede* Kort i Søkort-Arkivets Samling, faas altsaa, med det tidligere (S. 237) tagne Forbehold, i alt et Tal af 148 Arbejder. Men desuden er det sandsynligt, at der blandt Søkort-Arkivets under Afd. II og IV opførte Kort skjuler sig endnu nogle enkelte af Jens Sørensens, og endvidere, at der i Krigskancelliets Fortegnelse for-

uden dem, som positivt anføres under hans Navn, er adskillige andre, der i Virkeligheden ogsaa har stammet fra hans Haand. Disse Spørgsmaal vil blive drøftede senere, naar vi har gjort os bekendt med de øvrige foreliggende Fortegnelser over Jens Sørensens Arbejder.

D. Jens Sørensens Stervbo.

*Extractus Protocolli*¹⁾.

A° 1723 den 5. Novbr. er afg. Sø- og Landkorts Directeurs Jens Sørensens Stervbo aabnet, som forhen var tagen under Forsegling saa vel af Rettens Middel som de Herrer Officerer velædle og velbyrdige Capt. Simon Sivertz og velædle Hr. Capt. Lt. Liebert, og var ved denne Aabning tillige med Rettens Middel nærværende bemte. Hr. Capt. Sivertz og Capt. Lt. Liebert, saa og Enken Madame Bente Valentinsdatter med hendes antagne Lavvæрге Hr. Canc. Raad Scavenii Fuldmægtige Sr. Rhode, saa og Mønsterskriveren Sigr. Jens Pedersen paa den afg. Mands Arvingers Vegne, hvor da, efter at alle de foresatte Segl vare eftersete og ubeskadigede befundne, velbemeldte Herrer Officerer producerede den dennem fra det højlovl. Ober-Admiralitet tilstillede Ordre af 12. Octbr. sidstleden saaledes lydende²⁾:

Som forige Sø-korts-Directeur Jens Sørensen ved Døden er afgangen og det altsaa vil være fornøden, at ved hans Stervbo og Papirers Registering vorder efterset, hvad Carter, Ritzer og Journaler, som han sig kan have efterladt, H. M. Tjeneste angaaende, saa beordres herved Søcapitainen, velædle Simon Sivertsen saa vel som Capitain Lieutenanten Johan Albert Liebert, at de ej alene forseglers hans efterladte Bo tillige med de dertil beskikkede Underrettens Midler, men endog saa tit Boets Registering sker, personlig der møde, da de alle forefindende Sø- og Landkort, item Ritzer, Desseiner og Journaler, som H. M. Lande og Strømme, og ellers i nogen Maade kan vedkomme H. M. Tjeneste og Interesse, have at udtage og siden efter rigtig af dem selv saa vel som Rettens Midler derover forfattet Inventarium til Admiralitetet indlevere. Datum Admiralitetet den 12. Octbr. A° 1723.

<i>Gabel.</i>	<i>Raben.</i>	<i>Judichær.</i>	<i>Troyel.</i>
<i>M. Bille.</i>	<i>Poulsen.</i>	<i>H. Knof.</i>	

Og er da forefundet efterskrevne:

- | | |
|---|---|
| 1. 1 Kort over Blegind. | 3. 6 Stkr. over Blegind og Skaane, i Stykker. |
| 2. 1 dito fra Kattegattet til Øland, ikke færdig. | 4. 1 Afritz paa Christiansøe. |
| | 5. Grundritz af Stettin. |

Udi en Kasse med Laas for fandtes:

- | | |
|---|-------------------------------------|
| 6. 1 Kort over hele Danmark og Østersøen indtil Petersborg. | 7. 1 Kort over Dannemark og Beltet. |
| | 8. 1 Kart over Traven til Lybek. |

¹⁾ Indk. Sager til Adm. 1723, Nr. 283. — ²⁾ Ogsaa i Adm. Copibog S. 1087.

- | | |
|--|---|
| 9. 1 Kart fra Pillav til Kongsberg. | 14. 1 Kart over Blegind. |
| 10. 1 Kart fra Kattegattet langs Viigsiden til Christiania og Køsten til Arendahl. | 15. 1 Sæe og Landkart over Østersøen og Kattegattet indtil Trundhjem, ikke fuldstændig. |
| 11. 1 Kart over Anholt. | 16. 1 stort Kart over Kattegattet. |
| 12. 1 Kart over Calmarsund. | |
| 13. 1 Kart over Lessøe med omligg. Grunde. | |

Nok i en anden Kasse med Laas for:

- | | |
|---|---|
| 17. 1 Kart fra Stevns til Kuln tillige med en Plan over Kiøbenhavn. | 26. 1 Plan over Altona og Hamborg. |
| 18. 1 dito over Ejlenderne tillige med begge Belterne indtil Rygen og Femern. | 27. 1 Sæekart over Blegind i stort og smaat Bestik. |
| 19. 1 Plan over Cronborg, Helsingør og detz omliggende. | 28. 1 Kart over Smaalandene langs Køsten til Stokholm. |
| 20. 1 Kart over Østersøen og Belterne. | 29. 1 Kart over Nordbotten med 1 Stk. af Calmarsund og Calmar. |
| 21. 1 lidet Kort over Kattegattet med Dybets Pejling. | 30. 1 Kart af Stokholms Leed. |
| 22. 1 Kart over Indsejlingen til Aars, Ebbeltoft, Fladstrand, Kongsbaksfjord og Hallands Wærøe. | 31. 1 Kart over Østerbotten indtil Nyenskandse. |
| 23. 1 Kart over Aalborg og Limfjorden, item Iisefjorden og Callundborg. | 32. 1 Plan over Landte Rygen, Pøhl og Dantzig. |
| 24. 1 Kart over Bahuslen, 1 stort og 1 mindre Bestik. | 33. 1 Plan over Wismar, Stettin og Dam. |
| 25. 1 Kart over Vester Jylland og Hamborger Elv. | 34. 1 Kart over Lolland, Falster, Møen, Langeland og noget af Sjælland. |
| | 35. 1 Kort over Fyen, Langeland, Holsten og lille Belt. |

Endnu i en forseglet Kasse:

- | | |
|--|---|
| 36. 1 Sæe Kart over Als og en Del af Holstens Kyst. | 50. 1 Kart fra Marstrand langs Viigsiden til Christiania og Dramen. |
| 37. 1 Kart over Ejlandet Femern. | 51. 1 dito fra Fridericstad til Arendahl. |
| 38. 1 Kart over Danmark og Skaane. | 52. 1 Kort over Bornholm og Christiansøe. |
| 39. 1 Kart fra Paternoster langs Køsten til Christiania og Dramsfjord. | 53. 1 Plan over Kiøbenhavn i stort. |
| 40. 1 Kart imellem Ahrendahl og Øster Risøer. | 54. 1 Kart i stort over Limfjorden og Aalborg. |
| 41. 1 Kart over Sjælland med Sejladsen fra Møen til Stefns. | 55. 1 Plan over Kiøge Stad og Havn. |
| 42. 1 liden dito over Sejladsen fra Møen til Sundet. | 56. 1 Kart over Tossinge Land. |
| 43. 1 Kort over Fyen og Langeland med des omliggende. | 57. 1 Kart over Lolland, Falster, Møen og et Stk. af Store Belt. |
| 44. 1 dito større. | 58. 1 Plan over hele Stevns. |
| 45. 1 Kart over Kattegattet. | 59. 1 Plan over Dantzig. |
| 46. 1 Kart i stor Bestik fra Møen til Kuln. | 60. 1 Kart over Fyen. |
| 47. 1 Kart fra Tonsberg til Kragerøe. | 61. 1 Kart over Siælland. |
| 48. 1 Kart over Aalborg og Limfjorden indtil Skagen. | 62. 1 Plan over Calmar. |
| 49. 1 Kart over Kattegattet. | 63. 1 liden Kort over Indløbet til Lybek. |
| | 64. 1 dito over Femern og Femersund. |
| | 65. 1 Kort med en liden Ejland uden Nafn. |
| | 66. 1 Concept over Kattegattet, ikke færdig. |

- | | |
|---|--|
| 67. 1 Kart over Falster, Lolland, Langeland
Errøe og Als. | 70. 11 adskillige sønderrevne Planer og
Karter. |
| 68. 1 Kart over et Stk. af Bohus Lehn. | 71. 1 Kart over Sorøe Ampt. |
| 69. 1 Kart fra Hamborg Elv langs dend
Jydske Kyst ind i Kattegattet. | 72. 6 uforfærdigede Karter over Sielland. |

Videre fandtes efterskrevne Bøger:

- | | |
|--|--|
| 1. 1 gl. Journal over Siellands Maaling. | 4. 1 Bog om adskillige Pejlinger. |
| 2. 10 Journaler over Kattegattets Sejling,
Krydsing og Pejling. | 5. 1 Extract over Landmaalingen. |
| 3. Nogle gl. Søkarters og kgl. original Breve
fra Ao. 1689. | 6. En Del Journaler over den afg. Mands
Rejser. |

Mere af disse Sager fandtes intet, hvorefter Enken blev tilspurt: om hendes sl. Mand ikke havde en stor indbunden Bog med Søkarters og deslige? Hvortil hun svarede: at hendes sl. Mand vel havde haft en Del af de forhen specificerede Karter i en Bog indbundne, som igen vare udtagne, til den Ende hun og fremlagde Bindet, som havde været om dem.

Saaledes lovlig at være forrettet bekræftes under vore egne Hænder. Actum København ut supra.

S. Sivertsen.
(Segl.)

J. A. Libert.
(Segl.)

Paa Rettens Vegne.
P. Sengeløse.
(Segl.)

Foreskrevne Søkarters og Bøger haver vi underskrevne d. 8. Nov. 1723 til Admiralitets Secretairen efter Admiralitetets Ordre indleveret, som hermed af os testes. Admiralitetet ut supra.

S. Sivertsen.

J. A. Libert.

Ialt omfatter denne Liste altsaa c. 100 Stkr. Kort og Planer, af hvilke dog dengang en Del aabenbart har foreligget samlede paa hele Blade, hvad der bl. a. sikkert har staaet i Forbindelse med Udarbejdelsen af den omtalte Søcartsbog, se f. Eks. Nr. 22, af hvilke de 3 endnu er til [Søk. Ark. I, 19 (J. S. Atlas VIII, 8), 15 og 22 (J. S. Atlas VIII, 10)], og Nr. 25, der begge endnu er til [Søk. Ark. I, 9 og 7 (J. S. Atlas II, 2 og 3)] og ganske øjensynlig oprindelig har udgjort eet Blad; foroven er det ene af dem mærket med et lille „6“, ligesom „Fladstrand“ er mærket med et „10“. — Til disse c. 100 Kort maa jo altsaa lægges, hvad J. S. i Forvejen havde afleveret til Myndighederne, samt de enkelte Kort, han muligvis kan tænkes at have solgt til Private, f. Eks. det ene Ekspl. af det store Kort over København.

E. Søkort-Arkivets første Fortegnelse (1784—85) over Jens Sørensens Kort.

Da Søkort-Arkivet blev oprettet i 1784 paa Foranledning af Capt. Lt. P. de Løwenørn, som selv blev dets første Direktør, modtog det fra de forskellige offentlige Arkiver en Samling tegnede og trykte Søkort, som blev Grundstammen i dets nu saa omfangsrige og værdifulde Kortsamling. Løwenørn lod straks udarbejde et Katalog over Bestanden, som endnu, tillige med flere lignende senere, opbevares i Arkivet, og gennem hvilke man kan følge Samlingens Vækst — og Svind; thi enkelte Numre er efterhaanden gaaet ud, aabenbart fordi de har været saa medtagne, at man ikke fandt det Umagen værd at gemme dem længer.

Fortegnelsen 1784—85 begynder med en Liste paa 80 Nr. over Kort af Jens Sørensen, som skal anføres nedenfor. Om Jens Sørensens Arbejder siger Løwenørn: „Alle disse Kaarter og Tegninger, under Navn af Jens Sørensens, ere alle forfærdigede og til Dels opmaalte af denne Mand, som i Aarene fra 1685 [sc. 1689] og til 1720 [sc. 1723] har været Sø-Kaarte-Directeur, dels med Fartøjer besejlet disse Farvande, og dels paa andre Maader gjort Opmaalinger; dog synes de ikke at være skete efter nogen sande geometriske Regler. Han har aldrig gjort nogen Bredde Observation, og ere desuden disse Kaarter saa overmaade grovt og slet tegnede, at de for disse anførte og flere Aarsager ikke kan være til nogen synderlig Nytte, og det lidet deraf, som kan uddrages, behøver forud megen Undersøgelse. Alt hvad som ikke er Danmark, og endda en stor Del deraf, maa han have uddraget af ældre Kaarter. For største Delen er de meget ilde medhandlede og beskadigede.“

I Søkort-Arkivets Fortegnelse (1895) over dets „Antike Kaartsamling“ er Listen over Jens Sørensens Kort, der stadig staar i Spidsen som Afdeling I, reduceret til 52 Nr. (rettere 51, da Nr. 17 er en langt senere Kopi, udført af A. Lous, se herom S. 257). Dette hidrører dels fra, at der i 1814 som Følge af Freden i Kiel blev udleveret en Del af dem til Norge, dels fra, at nogle af Numrene senere, med eller uden Grund, er skudt ud af Samlingen af Jens Sørensenes Kort og overflyttede til andre Afdelinger af Arkivets antike Kortsamling, og dels endelig fra, at en Del af dem efterhaanden er blevet kasseret som værdiløse. Ved Siden heraf har man imidlertid draget Omsorg for at istandsætte Resten af Kortene, saa de nu saa godt som alle foreligger i en velbevaret Skikkelse. Dette har dog medført, at der er gaaet en Del Oplysninger tabt, som ellers kunde have været til Nytte ved de enkelte Kortblades Identifikation; saaledes er f. Eks. en stor Del gamle Katalogiserings-Numre og Betegnelser blevet skjult ved Opklæbning paa tykt Lærred, gennem hvilket de gamle Skriftræk enten slet ikke eller kun delvis er læselige i Transparent. — Til den oprindelige Jens Sørensen Samling er ved en Aflevering i 1859 fra Krigsministeriet blevet føjet enkelte Nrr.

Vi skal nu anføre Listen fra Søkort-Arkivets Katalog 1784—85 og dertil knyttede de Bemærkninger, der maatte blive Anledning til, samt Henviisninger (i Parentes) til Arkivets Katalog (1895) over den antike Kortsamling.

1. Generalkort, 1709; overmaade stort og meget bedærvet (= I, 4).
2. Generalkort (= I, 10).
3. Generalkort til Øland (= I, 3).
4. Generalkort med Bornholm inkl. (= I, 6).
5. Sjælland med Fyn og Østkysten af Jylland (= I, 24).
6. Hele Sjælland, Møen, Falster og en Del af Laaland, til Dasser Rev, samt Skaanske Kysten fra Kullen til Falsterbo, med Lodskud. (Udeladt i Søk. Ark. Kat. 1817).
7. Ditto, uden Lodskud (Kat. 1817, Nr. 6; mangler i 1895).
8. Kysterne af Sjælland (= I, 25).
9. Søndre Delen af Sjælland med Møen, Falster, Laaland og Langeland, samt en Part af det store Bælt, med en Del af Lodskudene (Kat. 1817, Nr. 8; mangler i 1895).
10. Stevns, Sydsjælland, Møen, Nordfalster. 1703 (= I, 31).
11. Isefjord. 1691 (= I, 28).
12. Farvandet fra Sundet til Stevns. Smaat Bestik, uden Lodskud (Kat. 1817, Nr. 11, mangler i 1895).
13. Farvandet Helsingør til København (= I, 29).
14. Plan af København og Amager, med Part af Sjælland, med nogle Lodskud paa Reden. Smaat Bestik (= II, 120, ikke af Jens Sørensen, men af *Jørgen Dinesen*, jfr. Johs. Knudsen: Det første Blad af den danske Søopmaalings Historie, i Tidsskr. f. Søv. 1916, S. 81 fig.).
15. Situationskort af Kronborg og Egnen deromkring (Kat. 1817, Nr. 14; mangler i 1895).
16. Plan af København (= I, 30).
17. Plan af Køge. 1693 (= I, 32).
18. Ditto. 1706 (Kat. 1817, Nr. 17; mangler i 1895).
19. Præstø Bugt og Havn, med Sandene, Syd kysten af Stevns og Nordkysten af Møen (= I, 33).
20. 3 Stkr. Kort over Strømmen fra Næstved til Karrebæksminde (Kat. 1817, Nr. 19; i Kat. 1895 overflyttet til II, 182; det ene Ekspl. i 1908, afl. til det kgl. Bibl. Paa Bagsiden af det ene Ekspl. staar: Nr. 20, J. S.).
21. Fyn med omliggende Øer (= I, 26).
22. Ditto, uden Lodskud (= I, 27).
23. Hele Fyn (= I, 35).
24. Det sydlige Fyn med Øer (= I, 37).
25. Den sydlige Del af Lille Bælt (= I, 36).
26. Falster, Laaland etc. „Har af alt J. S.s Arbejde den bedste Anseende“ (= I, 40).
27. Taasinge (= I, 38).
28. Plan af Hamborg (= I, 8).
29. Elven fra Hamborg til Tønningen (= I, 7).
30. Vestkysten af „Holstein“ (= I, 9).
31. Hamborg med Elven, Holstenske og Jyd-ske Kysten til forbi Ringkøbing med de derpaa liggende Øer og Grunde, med en Del Lodskud. Dat. 5. April 1720. Stort Bestik. (Udeladt i Kat. 1817).
32. Limfjorden (= I, 18).
33. Limfjorden med Vendsyssel. 1695 (= I, 16).
34. Fladstrands Red (= I, 15).
35. Aarhus Bugten (= I, 19).
36. Samsø (= I, 20).
37. Femern (= I, 39, J. S.s originale Ekspl.).
38. Christiania Fjord med Wiig-Siden ned til Marstrand. [Dette og de 5 følg. Kort er endnu opført i Kat. 1817, skønt man skulde tro, de maatte være afleveret til Norge i 1814. Og da det staar fast, at der da blev afgivet 6 af J. S.s norske Kort, men der ikke synes at foreligge nogen specificeret Oplysning om, hvilke det var, er det sandsynligt, at det er disse (se herom S. 249—50), og at man da har glemt at slette dem af Søkort-Arkivets Katalog. I alt Fald findes de ikke mere i Søkort-Arkivet. — (Nr. 38 er vistnok det, der findes i Norges Sjø-kartverk, fra 1705, retegnet af R. Juel 1707, skønt Titlen ikke ganske svarer til Kortets Omraade)].
39. Christiania Bugten, hvorpaa Kysterne strækker sig paa Wiig-Siden ned til Gottenborg og Norske Kysten til Arendal.

- (Findes endnu i Kat. 1817, mangler i 1895. Se under Nr. 38. Ikke i Norges Sjøkartverk).
40. Ditto. 1710. (Findes endnu i Kat. 1817, mangler i 1895; se under Nr. 38. Vistnok Kortet dat. 19. April 1710 i Norges Sjøkartverk).
 41. Norske Kysten fra Christiania Fjord og til Arendal. Stort Bestik. (Findes endnu i Kat. 1817, mangler i 1895. Se under Nr. 38. Ikke i Norges Sjøkartverk).
 42. Ditto fra Tønsberg til Kragerø. Stort Bestik. (Findes endnu i Kat. 1817, mangler i 1895. Se under Nr. 38. Ikke i Norges Sjøkartverk).
 43. Ditto fra Øster Risør til Arendal. Stort Bestik. (Findes endnu i Kat. 1817, mangler i 1895. Se under Nr. 38. Ikke i Norges Sjøkartverk).
 44. Ditto fra Arendal og lidet østerefter. Meget lidet Bestik. (Udeladt i Kat. 1817. Ikke i Norges Sjøkartverk).
 45. Kattegat. 1695. Overmaade stort, beklædt med Lærred. (Udeladt i Kat. 1817).
 46. Kattegat. 1695 (Kat. 1817). Med en Del Lodskud (= I, 11).
 47. Ditto, uden Lodskud (= I, 12).
 48. Ditto, uden Lodskud og Compas. Temmelig stort (= I, 14).
 49. Ditto, med nogle Lodskud. Lidet Bestik (= I, 13).
 50. Hallands Væderø (= I, 22).
 51. Malø til Marstrand (= I, 21).
 52. Varbjerg til Gottenborg (Kat. 1817, Nr. 48, mangler i 1895).
 53. Kongsbak (Kat. 1817, Nr. 49; mangler i 1895).
 54. Gottenborg til Marstrand (Kat. 1817, Nr. 50. Muligvis = IV, 82, hvoraf det ene Eksp. er afgivet til det kgl. Bibl.).
 55. Hæsseløen og Lysegrunden (= I, 22).
 56. Lodskudene fra Anholt ud til Knoppen og der omkring. (Udeladt i Kat. 1817, mangler i 1895. Jfr. Liste C, 123, og D, 11).
 57. Generalkort over Østersøen. Stort, slet og uden noget paaskrevet Navn (= I, 42).
 58. Generalkort over Østersøen, indbefattende hele Danmark, in 2plo. (= I, 5 og 41).
 59. Ditto, men som ikke gaar højere Nord end til søndre Delen af Gotland (= I, 2).
 60. Skaane og Bleking (= I, 43).
 61. Svenske Kysten fra Christianstad til Kalmar. Meget smaat. (Kat. 1817, Nr. 56; mangler i 1895).
 62. Ditto. Christianstad til Carlsrona. Meget smaat (= I, 44).
 63. Ditto fra Christianstad til Kalmar. Større Bestik. (Kat. 1817, Nr. 58, udeladt i 1895).
 64. Svenske Kysten fra Aarhus til Elleholm. Meget stort. (Kat. 1817, Nr. 59; mangler i 1895).
 65. Botniske Bugt. Meget smaat Bestik. (Kat. 1817, Nr. 60, mangler i 1895).
 66. Finske Bugten. Meget smaat Bestik. (Kat. 1817, Nr. 61; mangler i 1895).
 67. Falsterbo. (Kat. 1817, Nr. 62. = II, 136, der paa Bagsiden bl. a. bærer Nr. 62).
 68. Landsort til Stockholm (= I, 48).
 69. Stockholm. Meget beskadiget (= I, 49).
 70. Kalmar Sund og Red. 1701. (Kat. 1817, Nr. 65; mangler 1895).
 71. Ditto. 1715 (= I, 46).
 72. Kalmar By. 1685 (= I, 47).
 73. Pillau til Königsberg (= I, 50).
 74. Danzig. 1688 (= I, 51).
 75. Plan af Stettin. (Kat. 1870, Nr. 70: „iturevet“. Mangler i 1895).
 76. Ditto. 1711. (Kat. 1817, Nr. 71; mangler i 1895).
 77. Rygen og Indsejlingen til Stralsund. Lidet Bestik. (Kat. 1817, Nr. 72; mangler i 1895).
 78. Indløbet til Wismar. (Kat. 1817, Nr. 73; mangler i 1895).
 79. Plan af Wismar (= I, 52).
 80. 2 Stkr. Kort over Farten fra Travemünde til Lübeck. (Udel. i Kat. 1817).

Kommissionen af 10. April 1814¹⁾.

I § 21 i Fredstraktaten i Kiel (14. Jan. 1814) var det bestemt, at en Del Arkivalier og Kort vedrørende Norge skulde udleveres til dette Land. Til at foretage denne Udlevering udnævntes ved kgl. Befaling af 10. April 1814 en Kommission, bestaaende af Gen. Major *J. H. v. Kirchhoff*, Gen. Krigskomm. *C. F. Grove* og Gen. Kvarterm. Lt. *W. v. Haffner*. Til at modtage de vedkommende Sager udnævntes fra svensk Side Major *O. J. Hagelstam* og Oberst *A. af Klercker*. I Henhold hertil udleveredes bl. a. fra Søkort-Arkivet en Række ældre og nyere Søkort, hvoraf *C. F. Groves* nye værdifulde Opmaalinger var de vigtigste. Derimod tilbageholdt Løwenørn i første Omgang nogle gamle, efter hans Mening værdiløse Kort, bl. a. Jens Sørensens. Men de svenske Forhandlere krævede ogsaa disse, og Admiralitetet maatte da affordre ham dem. I den Anledning sendte han følgende Skrivelse:

„Til det højkongelige Admiralitets- og Commissariats Collegium.

Det kgl. Colleg. har med Skriv. af 30. Juni tillagt mig Befaling at aflevere de i Bilagene med denne Ordre af den svenske Commission forlangte Sø- og Skærgaardskort over Norge, hvorom tales i Justitsraad Jessens Bog²⁾ p. 34, saasom Kapt. *Johan Heitmans* Kort over Norges Søkyster, ligesom *Jens Søfrensens*, en under Titul „Accurat Søekaart over de norske Landkyster med Friderikshald, Frideriksstad, Moss og Soonstern fra Færder og Tønsberg til Arendal, Aar 1706“.

Betræffende Johan Heitmans Kort, som forlanges, da findes Forklaring derover i samme Bog p. 27—28; hans Tegninger og Observationer er aldrig fundne her i Arkiverne, men Arbejdet er, som man videre ser i Bogen, bleven overgivet til en Kobberstikker i Amsterdam, og som ydermere p. 34 anmærkes, er igen bleven forbedret af den bekendte v. Keulens Søkort-Fabrik i Amsterdam. Tvende Kort over Nordsøen, et plat og et retvisende, som for mere end 100 Aar siden blev derfra udgivne, er Frugterne deraf og nu kun tilfældig kan findes i gl. holl. Sætlasser³⁾. Jeg behøver vel ikke at anmærke, at disse hollandske Kort er saaledes under al Kritik, at ikkun de største Ignoranter af Sømænd kan for Tiden gøre Brug deraf, da i de nyere Tider, selv fra Sverrig, særdeles forbedrede og fuldkomnere Kort er udgivne over dette Farvand.

Ang. Jens Søfrensens Søkort over de norske Landkyster, da har jeg vel ikke fundet det, som er betegnet med Aarstallet 1706, men et af 1710 samt nogle andre over de norske Kyster, i alt 6 Stkr. af samme Haand, som jeg giver mig den Ære at fremsende. Det blotte Øjekast viser den Mands Kundskaber og Fremgangsmaade til at aflægge Kort. Ikke for man kunde have

¹⁾ Rigsarkivet. — ²⁾ E. J. Jessen: Kongeriget Norge. I, 1763. 4^o. — ³⁾ De findes i Søk. Ark. (Ant. Kort, XII, Nr. 12 og 13).

den allermindste Nytte af disse Tegninger, kunde være Aarsag til at have opbevaret og ladet dem henlægge, da Søkortarkivet blev oprettet, men blot at tjene som en Slags Efterretning om, hvad der i ældre Tider er foretaget i dette Fag.

Saaledes har jeg for at opfylde Ordren i sin Extension videre den Ære at fremsende efter medfølg. Liste adskillige Søe og Skærgaardskort over Norge, som ogsaa kun har været henlagt af foranførte Aarsag, og som jeg anser at være lige saa unyttige og for en Del lige saa ringe som bemeldte Jens Sørensens, og som af saadan Aarsag upaatvilelig har været forbigaaet og ikke udlagt til Aflevering af den i høje Coll. Skriv. af 12. April udnævnte Comm., da man vel har skammet eller undset sig ved at aflevere sligt Makulatur. Det h. Coll. kender det selv, at der ingen reel Opmaaling har været over de norske Kyster, førend de af Hr. Gen. Krigskomm. Grove foretagne.

Søkort Arkivet d. 9. Juli 1814.

Lowenørn.“

F. Jens Sørensens nu eksisterende Kort.

I Søkort-Arkivets antike Kortsamling.

Originaler:

- I, 1. Generalkort. 170 × 206 cm, opkl. p. tykt Lærred, med Stokke. 1 Mil = 9,33 mm. Modt. fra Krigsmin. 1859.

Omfatter den sydl. Del af den skand. Halvø til Trondhjem og Helsingfors, hele Danmark og Hertugdømmerne, Nordtyskland og Østersøprovinserne. Omtalt af J. S. som „Kongens store Begref Østersø Carte“ (Liste B, Nr. 104).

- I, 2. Generalkort. Ufuldstændig Kopi af ovennævnte Kort. 52 × 148 cm, uopkl. 1 Mil = 9,29 mm. Med egenhændig Bemærkning af J. S.: „A° 1718 d. 1. Marti ieg dete af Admiralitetet igien bekom“. Paa Bagsiden gl. Nrr. 59 (Kat. 1784—85) og 54 (Kat. 1817).

Gaar lige saa langt mod V. og S. (med Rammestreger) som Nr. 1; mod Ø. kun til Riga, dog med Spor af Rammestreg; mod N. vilkaarlig afskaaret efter Limfjorden—Windau. Navnenes Mængde og Stavemaade er forskellig fra Nr. 1. Vistnok det, som omtales af J. S. som „Admiralitetets Østersø Cart“ (Liste B, Nr. 105b).

- I, 3. Generalkort over de danske Farvande med Østersøen til Øland. 97 × 110 cm, opkl. paa Lærred. 1 Mil = 13,85 mm. Kat. 1784—85 Nr. 3.

Ingen Rammestreg paa nogen Side. Gaar mod N. til Tjern, mod S. til Hamborg. Slet ingen Lodskud. Smukt og omhyggelig udført.

- I, 4. Generalkort over de danske Farvande. 360 × 165 cm, opkl. p. tykt Lærred. Har været forsynet med Stokke. 1 Mil = 37,275 mm. Sign.: „Kiøge d. 8. Augusti 1709. Jens Sørensen“. Kat. 1784—85 Nr. 1 („Overmaade stort og meget bedærvet“).

Strækker sig fra Christiania til Hamborg og fra Horns Rev („4 Mile ud fraa Land en tør Plade“) til Malmø—Stralsund. Meget rigt paa Navne og Lodskud. Stærkt

beskadiget, lappet med hvide Lapper overalt. Over Kortet er senere trukket et kvadratisk Net med Sider, der repræsenterer $\frac{1}{2}$ Mil, formodenlig som Hjælpelinier ved Kopiering i større eller mindre Bestik. Kvadreringen er aabenbart tænkt lagt retvisende, den udviser en Afvigelse af 13° Ø. fra Kortets misvisende N.-Linie. Paa Bagsiden: „No. 1, J. S.“ og „Kort over Norge“ (!). Har i sin Tid været et overordenlig smukt Kort og vilde, hvis det var bedre bevaret, have været det smukkeste af J. S.s nu eksisterende Arbejder.

- I, 5. Generalkort over de danske Farvande med Østersøen og Finske Bugt. 56×107 cm, opkl. paa tykt Lærred. 1 Mil = 4,6 mm. Dobbelt Rammestreg som de til „Søcartsbogen“ bestemte Blade; i Hjørnet foroven t. v. et lille utydeligt Nr. „1“. Kat. 1784—85 Nr. 58, hvilket Tal (foruden andre, ulæselige) findes paa Bagsiden.
- I, 6. Oversigtskort over Danmark. 68×64 cm, opkl. paa tykt Lærred. 1 Mil = 9,3 mm. Kat. 1784—85 Nr. 4, hvilket Tal (foruden andre, ulæselige) findes paa Bagsiden. I Hjørnet foroven t. v. et lille „2“ („Søcartsbogen“). Reprod. i J. S. Atlas, I, 1.
- I, 7. Elbmundingen til Hamburg. 27×63 cm., opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 37,5 mm. Kat. 1784—85, Nr. 29. Reprod. i J. S. Atlas II, 3.
Har været bestemt til „Søcartsbogen“ og oprindelig staaet sammen med Nr. 9; jfr. Stervbo-Listen Nr. 25.
- I, 8. Elben ved Altona og Hamborg. 54×62 cm., opkl. paa tyndt Lærred. 1 Mil = 773 mm. Kat. 1784—85 Nr. 28, hvilket Tal, bl. a., findes paa Bagsiden.
- I, 9. Vestkysten af Sønderjylland og Holsten. 64×27 cm., opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 21 mm. I det ene Hjørne Nr. „6“ („Søcartsbogen“, jfr. Nr. 7). Kat. 1784—85 Nr. 30. Reprod. i J. S. Atlas, II, 2.
- I, 10. Farvandene fra Skagerak (med Christiania Fjord) til Østersøen (med den nordtyske Kyst). 350×92 cm, opkl. paa Lærred. 1 Mil = 37,5 mm. Kat. 1784—85 Nr. 2. Reprod. i J. S. Atlas V, VI og VII, 6.

Smukt tegnet og velbevaret Kort, kan betragtes som en Kopi af den tilsvarende Del af Nr. 4. Navne (muligvis med Undt. af de største) og Lodskud ikke paa-skrevne af J. S. selv. Paa Falsterbo Odde er afsat „Fyren“, ligesaa paa Kullen, Anholt og ved Skagen By (paa Grenen en rød Prik [det nye Fyr? jfr. S. 51 og 88]). Paa Nidingen en rød Prik uden Betegnelse.

- I, 11. Kattegattet. 124×87 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 37 mm. Kat. 1784—85 Nr. 46, hvilket Tal findes paa Bagsiden (dog lidt usikkert). Desuden gl. Nr. 16 (Stervbo-Listen?).

Der er aabenbart arbejdet paa Kortet i flere Omgange, da Blækket har forskellig Farve. Ved Læsø: „Trindelen ieg endnu ei fundet“ (altsaa før 1703).

- I, 12. Kattegattet. Kopi af foregaaende. Ufuldført. 131×88 cm, opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 37,25 mm. Kat. 1784—85 Nr. 47 (paa Bagsiden).

Grundene er ikke udprykkede; et smalt Stykke er føjet til forneden, paa hvilket

der slet ingen Navne findes. Kun nogle faa Lodskud ved Skagen, Fladstrand og Hisingen samt tværs over Kattegat.

- I, 13. Kattegattet. 56 × 64 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 17,43 mm. I Hjørnet lille Nr. „7“ („Søcartsbogen“). Kat. 1784—85 Nr. 49.
- I, 14. Kattegattet, vestlige Del (fra Skagen til Gyllenæs, med Læsø, Endelave, Samsø og Røsnæs). 128 × 40 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 37,25 mm. Kat. 1784—85 Nr. 48.
- Dette Kort er et Brudstykke af et større, formodenlig et Kattegatskort. Slet ingen Lodskud, Grundene ikke udprykkede.
- I, 15. Fladstrand og Hirsholmene. 27 × 31 cm, opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 148 mm. I Hjørnet lille Nr. „10“ („Søcartsbogen“). Kat. 1784—85 Nr. 34.
- I, 16. Limfjorden, Thy og Vendsyssel. 210 × 83 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 74,2 mm. Kat. 1784—85 Nr. 33. Den østlige Halvdel (Vendsyssel) reprod. i J. S. Atlas IV, 5, hvor ogsaa den udførlige „Forklarings-Paaskrift“ er meddelt, som henviser til J. S.s Rejser 1694 og 1695.
- (I, 17. Kopi af foranstaaende, givet til Søk. Ark. af Viceadm. Lous [Kat. 1797, Nr. 602]; se herom S. 257).
- I, 18. Limfjorden. Delvis Kopi af Nr. 16. 146 × 95 cm, opkl. p. tykt Lærred. Kat. 1784—85 Nr. 32 (paa Bagsiden). Reprod. i J. S. Atlas III, 4.
- I, 19. Aarhus Bugten med Gyllenæs, Endelave, Samsø og Hjelm. 29 × 31 cm, opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 37,5 mm. Til „Søcartsbogen“, jfr. Stervbo-Listen Nr. 22. Kat. 1784—85 Nr. 35. Reprod. i J. S. Atlas VIII, 8.
- I, 20. Samsø. 120 × 79 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 320 mm. Kat. 1784—85 Nr. 36 (paa Bagsiden). Reprod. i J. S. Atlas XI, 13, hvor „Forklarings-Paaskriften“ er gengivet; denne henviser J. S.s Opmaalinger 1690 og 1691. Kopier se Liste C, Nr. 121, og S. 256.
- I Søk. Ark. Kat. 1784—85 denne Bemærkning: „Ser meget godt ud“.
- I, 21. Svenske Kyst fra Paternoster til Nidingen. 91 × 44 cm, opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 69,5 mm. Kat. 1784—85 Nr. 51.
- Ingen Rammestreg paa nogen af Siderne, men paa Ø. Siden Maalestok. Paa Bags. med Blyant: Kattegat. Altsaa maaske Brudstykke af et Kattegatskort. Jfr. Liste B, 110.
- I, 22. Hallands Væderø. 25 × 33 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 233,4 mm. Til „Søcartsbogen“, jfr. Stervbo-Listen Nr. 22. Kat. 1784—85 Nr. 50 (paa Bagsiden). Reprod. i J. S. Atlas VIII, 10.
- I, 23. Hesselø med Lysegrunden. 57 × 45 cm, opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 362,8 mm. Kat. 1784—85 Nr. 55. Reprod. i J. S. Atlas VIII, 9.
- I, 24. Farvandene omkring de danske Øer. Dateret „Christianshavn d. 5. Maj 1715“. 56 × 64 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 18,4 mm. I Hjørnet lille Nr. „11“ („Søcartsbogen“). Kat. 1784—85 Nr. 5.
- I, 25. Farvandene omkring Sjælland. 109 × 105 cm, opkl. p. tykt Lærred. Ingen Mileskala (Maalene udviser en Maalestok af 2 Gange den i Nr. 4, altsaa 1 Mil = 74,5 mm). Kat. 1784—85 Nr. 8.

Kortet er et Brudstykke, uden Rammestreger. Det nordligste Sjælland (fra Helsingør) mangler. Detaljeret Tegning af Stevns og Midtsjælland (Sorø—Ringsted Egnen). Det er sikkert det af J. S. d. 25. Sept. 1719 indleverede „begyndte Forslag til et rigtig Landkorts Indrettelse over Sælands Land“ (Liste B, Nr. 113, og staar i Forbindelse med hans Plan om en Opmaaling af de kgl. Godser (jfr. S. 76 og 81).

- I, 26. Bælterne og den vestlige Østersø. 230×112 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 74,15 cm. Kat. 1784—85 Nr. 21. Reprod. i J. S. Atlas IX og X, 11.

Vilkaarlig beskaaret mod N. og Ø. „Store Bælt“ begynder ml. Femern og Laaland, og Samsø Bælt regnes med dertil. „Lille Bælt“ begynder ml. Als og Ærø og gaar til Fynshoved—Samsø.

- I, 27. Bælterne og den vestlige Østersø. 232×112 cm, uopkl. 1 Mil = 74,15 mm. Paa Bagsiden: „Stort Bestik over begge Bælterne fra Femern af til Ebeltoft“. Kat. 1784—85 Nr. 22.

Rammestreger mod N., V. og S. Søk. Ark.s Kat. 1895 kalder det en Kopi „af nyere Datum“; der er dog næppe nogen Grund til ikke at regne det for et egenhændigt Arbejde af J. S.

- I, 28. Isefjorden. 85×70 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 148 mm. Kat. 1784—85 Nr. 11. Reprod. i J. S. Atlas XVI, 19.

Stærkt beskadiget; den østlige Del (Roskilde Fjord) afrevet. Udførlig „Forklarings-Paaskrift“ (se J. S. Atlas), der henviser til J. S.s Opmaalingsrejse 1691 (jfr. S. 204—210).

- I, 29. Sundet fra Helsingør til Kastellet og Landskrona. 54×44 cm, opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 111,2 mm. Kat. 1784—85 Nr. 13.

Kortet er kun et Brudstykke og stærkt beskadiget.

- I, 30. Plan af København, med Stubben og Revshalen. 55×30 cm, opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 596 mm. Paa Bagsiden: „Planen af Kiøbenhavn, saa og Fahr vandet fra Sundet til Falsterbo omkring Sjælland“. Kat. 1784—85 Nr. 16 (paa Bagsiden). Reprod. i J. S. Atlas XIII, 15.

Sandsynligvis bestemt til „Søcartsbogen“. Rammestreg paa alle 4 Sider. Den gamle Betegnelse paa Bagsiden er altsaa kun rigtig, hvis der oprindeligt paa samme Blad har været et Kort over hele Sundet. Men dette har vistnok ogsaa været Tilfældet, jfr. Stervbo-Listen Nr. 17, og Kat. 1784—85 Nr. 12.

- I, 31. Farvandene om Sydsjælland, Møen og Nordfalster. Dateret: „24. Juli 1716, Christianshavn“. 190×151 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 222 mm. Kat. 1784—85 Nr. 10. Reprod. i J. S. Atlas XIV, 17.

Rammestreg paa alle 4 Sider. Den lange, dog tildels ulæselige „Forklarings-Paaskrift“ er gengivet i J. S. Atlas. I Kat. 1784—85 angives Datoen til 23. Dec. 1703, og et Sted findes der ogsaa svage Spor af „d. 23.“; Beskrivelsen passer ellers paa dette Kort. Tryggevælde Aa, Stevns Aa og Kildeaaen (Vestgrænsen for Stevns) er her, som paa andre af J. S.s Kort, tegnet som et smalt Sund; paa samme Maade tegner J. S. ogsaa paa andre Kort Aaløb eller side Engdrag, f. Eks. Kongeaa, Flintinge Aa paa Laaland, de sjællandske Aaløb (paa Nr. 25) etc.

- I, 32. Grundrids af Køge Stad med Havn og Red. Lang „Forklarings-Paaskrift“ med Titel: „Grund Reeds af Kiøge Stad, Hauen og Reedens

- rette Skichellse“ og Datering: „Kiøge d. 4. Jan. Ao. 1693“. 57 × 73 cm, opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 2625 mm. Kat. 1784—85 Nr. 17.
- I, 33. Faksebugten og Bøgestrømmen. Dat. 20. Maj 1715. 65 × 57 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 149 mm. Kat. 1784—85 Nr. 19. Reprod. i J. S. Atlas XV, 18, hvor „Forklarings-Paaskriften“ er gengivet.
- I, 34. Kippinge Vig, Nordfalster. 87 × 57 cm, opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 710 mm. Modtaget fra Krigsministeriet 1859. Reprod. i J. S. Atlas XVI, 20, hvor „Forklarings-Paaskriften“ er gengivet. — Kippinge (Vaalse) Vig er nu tørlagt.
- I, 35. Farvandet omkring Fyn. 65 × 71 cm, opkl. p. tykt Lærred. Ingen Mileskala, men Maalene udviser 1 Mil = 74,5 mm. Kat. 1784—85 Nr. 23.
- Kortet mangler Rammestreger og er vistnok beskaaret paa alle Kanter. Sandsynligvis det Kort, som afleveredes af J. S. d. 25. Sept. 1719 („over Fynske Land, til rigtig Landkorts Indrettelse“, se Liste B, Nr. 114).
- I, 36. Lille Bælt. 66 × 58 cm, opkl. p. tyndt Lærred. Ingen Mileskala, kun Plads afsat dertil. Maalene udviser 1 Mil = 74,5 mm. Kat. 1784—85 Nr. 25.
- Mange Lodskud, men næsten ingen Stednavne.
- I, 37. Lille Bælt. 48 × 63 cm, opkl. p. tykt Lærred. Ingen Mileskala, men Maalene udviser 1 Mil = c. 50 mm. Kat. 1784—85 Nr. 24.
- Næsten ingen Navne og slet ingen Lodskud, Grundene ikke udprykkede. Beskaaret mod N. og S. „H“ i „Holstein“ hænger udenfor Kanten. Har muligvis været bestemt til „Søcartsbogen“.
- I, 38. Taasinge med Omgivelser. 80 × 56 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 242 mm. Tilegnet Niels Juel. Dat. „Kiøge d. 8. Dec. 1690“. Kat. 1784—85 Nr. 27. Reprod. i J. S. Atlas XI, 12, hvor „Forklarings-Paaskriften“ er gengivet.
- I, 39. Femern. 44 × 51 cm, opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 130 mm. Dat.: „D. 5. Sept. Ao. 1703, Lyø. J. S.“ Kat. 1784—85 Nr. 37. Reprod. i J. S. Atlas XX, 26.
- Foruden J. S.s originale Ekspl. ejer Søk. Ark. en Rentegning (modt. 1859 fra Krigsministeriet, har tilhørt Adm. Raben), hvori dog Lodskudene synes at være paaført af J. S. selv.
- I, 40. Lille Bælt samt Farvandene Syd om Fyn, Langeland, Laaland, Falster og Møen. 88 × 195 cm, uopkl. 1 Mil = 75,3 mm. Dat.: „Kiøge 1692, Jens Sørensen“. Kat. 1784—85 Nr. 26 („Har af alt J. S.s Arbejde den bedste Anseende“). Den østlige Halvdel reprod. i J. S. Atlas XVII, 21.
- Den nordlige Del af Kortet er dels kun skitseret, dels mangler den.
- I, 41. Farvandene fra Kattegat til den Finske Bugt. 57 × 111 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 6,1 mm. Kat. 1784—85 Nr. 58.
- Gaar V. kun til Aarhus—Svendborg, men synes at være beskaaret ved Opløbningen.

- I, 42. Landene om Østersøen, Finske og Botniske Bugt. 121 × 141 cm, uopkl. 1 Mil = 6,2 mm. Kat. 1784—85 Nr. 57 („Stort, slet, uden noget paaskrevet Navn“). Hele Danmark er afrevet.
Rammestreg paa alle 4 Sider. Gaar mod V. til V. for Norge, mod Ø. til Ø. for St. Petersborg. Ingen Lodskud; Flodløbene medtaget.
- I, 43. Sydlige Del af Sverige, med Østsjælland, Møen og Bornholm. 133 × 186 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 49,2 mm. Kat. 1784—85 Nr. 60.
Meget detaljeret over Skaane og Bleking.
- I, 44. Sydkysten af Bleking. Dat. 1. Febr. 1719. 56 × 179 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 97,3 mm. Kat. 1784—85 Nr. 62. Reprod. i J. S. Atlas XIX, 24, hvor „Forklarings-Paaskriften“ er gengivet.
- I, 45. Carlsrona. „Accurate Søe Cart ofver Carls Crone Stads Situation . . . Perfectionered af Jens Sørensen i Kiøge, 1712“. 55 × 65 cm, opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 230 mm. Modt. fra Krigsministeriet 1859.
- I, 46. Kalmar Sund. „Calmer Stad og Calmer Sunds Situation og Dørch-Seyling“. Dat. 19. Aug. 1715. 127 × 45 cm, opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 144 mm. Kat. 1784—85 Nr. 71 (paa Bagsiden). Reprod. i J. S. Atlas XIX, 23, hvor den vidtløftige „Forklarings-Paaskrift“ om J. S.s 4 Rejser gennem Sundet er gengivet.
- I, 47. Kalmar. „Ao. 1685 in Augusti udi Staden Calmer jeg inquirerit og maalt . . . d. 12. Marti Ao. 1715“. 60 × 46 cm. 1 Mil = 1947 mm. Kat. 1784—85 Nr. 72 (paa Bagsiden).
- I, 48. Stockholms-Leden. „Acurate Special Søe Cart ofuer Indseylingen fra Landsort til Stockholm. — . . . perfectionerit Ao. 1712“. 56 × 65 cm, opkl. paa Lærred. 1 Mil = 47 mm. Kat. 1784—85 Nr. 68 (paa Bagsiden). I Hjørnet lille Nr. „21“ („Søcartsbogen“).
- I, 49. Stockholm. Dat. 28. Febr. 1714. 61 × 56 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 sv. Mil = 920 mm. Kat. 1784—85 Nr. 69.
- I, 50. Indsejlingen fra Pillau til Königsberg. „Acourate Søe Cart ind adt Pillou og op til Staden Kionigsbærgh, det jeg selv personlig befahret . . . Ao. 1704 in Juli. Item Kionigsbærger Stad langs og tuærts maalt, saa og Pihllov By og dets Castæl . . .“ — Dat. „Jens Søfrensen paa Christianshafn 1713, d. 9. Aug.“ 64 × 93 cm, opkl. p. tykt Lærred. 1 Mil = 142 mm. Kat. 1784—85 Nr. 73. Paa samme Kortblad to Kartoner, der gengiver Hovedkortet i $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{12}$ Maalestok.
- I, 51. Danzig. 57 × 32 cm, opkl. p. tyndt Lærred. 1 Mil = 296 mm. Kat. 1784—85 Nr. 74 (paa Bagsiden). Vistnok bestemt til „Søcartsbogen“.
- I, 52. Wismar. „Situations Cart over Wismars Fortification, som er paa ny 1688 bleuen fortificerit. 1701“. 56 × 33 cm, opkl. p. tykt Lærred. 200 Roder = 79 mm. Vistnok til „Søcartsbogen“ (Nr. „17“).

- II, 47. Kattedgat, Sundet og Bælterne („paa Grundlag af Jens Sørensens Kort“). 138 × 244 cm, uopkl. 1 Mil = 37,3 mm. (∅ = I, 4 o. fl.). Modt. fra Krigsministeriet 1859. Paa Bagsiden: „No. 28. Sælland med Kattedgat“.

Kortet er ufuldendt. Hele Jyllands Vestkyst mangler, ligesaa Bohuslens Kyst N. f. Tjørn og det meste af Østersøens S. og V. Kyst. Paa Gedser Rev zigzagformede Rækker af Lodskud. Rammestreg paa alle 4 Sider. Det er et Spørgsmaal, om Kortet er helt eller delvis et egenhændigt Arbejde af J. S.; men i alt Fald er det en tro Kopi af hans Kort.

- II, 71. Samsø. Med Sofie Amalie Moths Vaabenskjold. 104 × 68 cm, opkl. paa Karton. 1 Mil = 266 mm. Modt. 1859 fra Krigsministeriet (af Krigskanc. Arkiv, jfr. Liste C, 122).

Kopi af I, 20 og utvivlsomt et egenhændigt Arbejde af J. S. Har i sin Tid tilhørt Adm. Raben.

- II, 88. Sundet og Bælterne. Paa Bagsiden: „No. 31. Belterne, Sundet og Renden [∅: Drogden], af Adm. Raben“ [∅: kommet til Krigskanc. Samling fra Adm. Raben]. Modt. fra Krigsministeriet 1859. 82 × 75 cm, uopkl. 1 Mil = 25,1 mm. Paa Gedser Rev: „Gitzer Reus Plade ungefer, mens endnu skal befaris“ (jfr. S. 46, 61 og 65).

Kortet er formodenlig helt eller delvis rentegnet af en anden, men er i alt Fald en tro Kopi efter J. S.

- II, 136. Falsterbo og Omgivelser. 96 × 63 cm, uopkl. 1 Mil = 330 mm. „Fyren“ er afsat. De faa Navne næppe egenhændige af J. S. Kat. 1784—85 Nr. 67; 1817 Nr. 62; 1874 Nr. 38. Har altsaa lige til Katalogiseringen 1895 staaet opført blandt J. S.s Kort.

- II, 179. Farvandene om Laaland og Falster. „Carta ofver Laaland samt en Deel af Falster og Seeland“. 108 × 97 cm, opkl. p. Lærred. 1 Mil = 112,5 cm. Kat. 1784—85 Nr. 113. Reprod. i J. S. Atlas XVIII, 22.

Et smukt tegnet og velbevaret anonymt Kort, hvorpaa ogsaa hele den indre Situation i Landene er medtaget. Det er en tro Kopi af J. S.s Kort, om end næppe rentegnet af ham selv. Vandmærket i Papiret findes c. 1700. De brugte Signaturer og Forklaringen af dem (se J. S. Atlas) stemmer ganske med J. S.s Skik. Nogle Oplysninger ved Laalands Sydvestkyst og Langelands Østkyst kan muligvis være paaskrevne af J. S. selv. Naar Søk. Ark.s Kat. 1895 angiver F. C. Fisker som den mulige Forfatter og henfører det til 1791, synes denne Antagelse at savne Grund.

- II, 182. „Situations Carte over Strømmen fraa Karbeks Mynde til Nestued“. 57 × 46 cm, uopkl. 1 Mil = 468 mm. Kat. 1784—85 Nr. 20; 1797 Nr. 20; 1817 Nr. 19. 2 Ekspl.

Kortet er altsaa i Søk. Ark.s ældre Kataloger stadig opført under J. S. Et tredje Ekspl. afgaves 1908 til det kgl. Bibl. Jfr. S. 41 (Kort Nr. 7). Utvivlsomt af J. S., Skriften dog næppe egenhændig.

- II, 228. En Del af Præstø Fjord. Paa Bagsiden (Krigskanc. Registrering): „No. 16. Søe Carte over Præstøe Bugt, med Dessen der at gjøre en

Havn. Af [o: modtaget fra] Adm. Raben“. 128 × 86 cm, uopkl. 1 Mil = 2800 cm. Modt. fra Krigsministeriet 1859.

Da Adm. Raben døde 1727 (kun 4 Aar efter J. S.), maa Kortet altsaa være ældre end dette Aar. Utvivlsomt af J. S., jfr. S. 77, Navnene dog ikke egenhændige.

Senere Kopier.

- I, 17. Limfjorden. Orienteret mod N. V. „Dette Søe-Chart er i Aarene 1694 og 1695 optaget af da værende Søe Charts Directeur Jens Sørensen, som til samme Arbejde havde til Brug Fregatten Frøken Elschen, med kongelige Officerer, Søefolk, Challouper og Instrumenter, hvormed hand befoer og opmaalte i Aalborg Fiord op til Løgstøer, ud til Pynten af Schagens Rev og viidere ud til Læssøe. Liigeledes med Miile Vogne til Lands opmaalte Jylland; samt med Baade og medhavende Lotser befoer og opmaalte alle Hukker og Viiger fra Læmwig og gandske Liimfiorden igiennem, saaledes som paa Chartet findes antegnet“. 43 × 109 cm. 1 Mil = 37,5 mm. Kat. 1797 Nr. 602, hvor det oplyses: „Givet af Viceadm. Lous“ († 1797).

Meget smukt udført Kopi i halv Maalestok af Kort Nr. 16, formodentlig tegnet af A. Lous selv.

- IV, 63. Skagerak til Skagen og Gøteborg med Christiania Fjord. 138 × 57 cm, uopkl. 1 Mil = 33,6 mm. Kat. 1797 Nr. 194; 1817 Nr. 365.

I Kat. 1817 er tilføjet den Bemærkning: „Har i sin Tid været anset for et godt Situations-Kort. Af Jens Sørensen“. Den samme Bemærkning gælder forøvrigt ogsaa Nrr. 366—370, svarende til 1895, IV Nr. 64 (se nedenfor), 67 (A. Kierulff: Carta over Svine Sund og Idde Fjorden), 61 (do.: Carta over Rørvig, Larkolven og Sohn), 60 (do.: Carta over Huus Wiig og Giers Øen, hvor hs. Exc. Hr. Widse Statholder Gabel har proponeret Plads for en Esquadre, hvor og Galejerne 1718 var oplagt, 1773) og 59 (do.: Carta over Wrængen, som er et Løb imellem Notter-Øen og Thiømen-Øen. Har været proponeret til Anlæg for en norsk Esquadre, 1773). Til de 3 sidstnævnte kan godt være benyttet Kort af J. S., Kortet Nr. 63 stemmer nøjagtig med J. S.s andre (se f. Eks. Nr. 10), bl. a. i Maalestokke (dansk og norsk).

- IV, 64. „Karta over Christiania Fjorden med den Nordske Kust indtil Fride-richshald samt et Støkke af Svendske Kust indtil Marstrand. Copieret [af Kierulff, if. Kat. 1797] efter et fra Admiralitetet medgivet gammelt Kaart og saa vit den Nordske Kust betræffer befunden ved gjorde Observationer i Aaret 1773 af Contre Admiral Fisker at svare temmelig vel, hvoraf torde haabes det samme betræffende den Svendske Kust“. 57 × 185 cm, uopkl. 1 Mil = 75 mm [o: dobbelt Maalestok af J. S. Nr. 10]. Kat. 1797 Nr. 196; 1817 Nr. 366.

Kortet er ugraderet, hvad ikke kan tænkes i 1773 om et nyt anlagt Kort. Jfr. iøvrigt Nr. 63.

- IV, 102. „Rigtig og sandferdig Søe Cart over Blegenske Landkantens Hafner og Steder“. 16 × 48 cm, uopkl. 1 Mil = 99 mm. Kat. 1784—85 Nr. 215. To Maalestokke: 4 Mil dansk à 12000 Al., 3 Mil svensk à 18000 Al.

Kopi fra Midten af 18. Aarh., dog med enkelte Ændringer, efter J. S.s Kort Nr. 44, der har flere Navne.

I det kgl. Bibliotek.

Originaler og Kopier.

1. „Hamburg og Altona med Indsejlingen og nembst hos omligende til Landtz og til Wands rette Situation og Wandets Dybder og min Maalning, som jeg Ao. 1695 d. 2. Septbr. udi Hamborg rundt om Staden decht inden Wallen dog uformerchet maalte“. 60 × 47 cm. 1 Mil = 196 mm. Frederik V's Atlas 29,78.

„Allerund. enfoldig og kort Forklaring over denne min Hamborger Grundtegning. Ao. 1695 d. 25. Maj behagede det H. K. M. til det alm. Bedste at udsende mig for de jydske og de holsteinske vestre Lands Strand-Kyster med deres Bugter rigtig at opmaale, med Compas afpejle, og saaledes betegne, som de sig in Natura befinde. Hvorefter jeg med mine Folk og Milevogn fra Aarhus igennem Stæderne til Skagens yderste Odde og derfra langs den vestre Strandkant i Jylland og Holstein haver foretaget Opmaalning, og alt, hvad jeg merkværdigt har forefundet, lige indtil Hamborg og Altona rigtig optegnet. Hamborger Elven befoer jeg i Følge med den da berømte Lodscapitain Hans Drejer af Altona og observerede paa alle Steder det fornødne. Min Ankomst til Altona var den 1. Septbr., og Dagen derefter begav jeg mig til Fods ind i Hamborg, hvor jeg strax inden for Volden dog uformærkt opmaalte Stadens Runddel, saaledes som det her findes med rødt betegnet. Stadens Grundrids i sig selv har jeg siden i andre trykte Kort forefundet og min Tegning derefter indrettet og forbedret, ligesom og herpaa findes Altona Bys rette Situation, Maal, Længde og Bredde, samt en Forestilling af de Grevenhofske Lande uden for Hamborger Bom, som Hamborgerne med Flid i deres Korter udelader. Allerund. indleveret af Jens Sørensen. Chrhavn. d. 19. Jan. 1718“. — Copieret af H. Arbien (Tegnelærer ved Landkadetakademiet 1745, † 1766).

2. Fladstrand og Hirsholmene. Dat. „Kiøge d. 5. Marti Ao. 95. Jens Sørensen“. 70 × 94 cm. 1 Mil = 260 mm. Reprod. i J. S. Atlas VIII, 7, hvor Indskriften er gengivet. — Frederik Vs Atlas 35,78.
3. Københavns Omegn. „Carta over et Stükke af Sieeland, som efter det original Kort af Herr Søe og Land Cardts Directeur Jens Sørensen er bleven proportioneret“. Lang Forklarings-Paaskrift, med egenhændig Underskrift: „Jens Sørensen, Søe og Landt Carths Directeur. Kiøbenhavn d. 29. Augusti 1720“. 60 × 44 cm. 1 Mil = 97 mm. — Frederik Vs Atlas 36,22. Reprod. i J. S. Atlas XIV, 16.

Et af de til Prinsesse Sophie Hedvig tegnede Kort, jfr. S. 82 og 241.

4. „Rechtig Acourat Grund Ritz offuer hindes kongl. Mayestets [o: Charlotte Amalies] Land Stævns Herredt“. Acc. Nr. 1908, 320. Afl. af Matrikelkontoret. 143 × 114 cm, opkl. paa Lærred. 1 Mil = 293 mm.

„Dett ieg allerunderdanigst forleden stærcke Winter Ao. 1709 med min Mihle Wogn hafuer offuer alt langs og tuers maalt og befaret efter Mihle Wogen, Compas og Instrumenter, alle dets fornødene Ting observerit og tegnit till hindes Mayestets Tieniste og sl. hoylovlig allergloerwerdigste Ihukommelse. Min allerdybeste og skyldigste allerunderdanigste Tieniste for hindes Mayestet ofuer sit Land Stæuns Herret, at hindes Mayestet allernaadigst wille behage dette att besee, dets Gaarde med Kiercker, Bonde Byer, Windt Møller, Skoue, Wand Strøme og ferske Søer, saa mange Fafne Dybde betegnet, dett huor og huad ethuert paa sin rette Sted formaar. Og hues mehre som paa dette Papir ennu kunde mangle, som icke betegnit er, skall ieg med det snareste forbødre, efter min allern. Arve Konge og Herris allernaad. Ordre og Befalning. Kiøge d. 9. Augusti Ao. 1709. Jens Sørenson. S. D. Dr.“

5. Samsø. Med Sofie Amalie Moths Vaabenskjold. 98 × 73 cm, uopkl. 1 Mil = 264 mm. Modt. 1908 fra Søk. Ark. (jfr. foran S. 238 Nr. 41 og S. 256).

Dette Eksp. har i sin Tid tilhørt Gen. Lt. Arentskiold.

6. „Situations Carte over Strømmen fraa Karbeks Mynde til Nestued“. 47 × 58 cm, uopkl. 1 Mil = 468 mm. Modt. 1908 fra Søk. Ark., jfr. S. 237 Nr. 4 og S. 256.

7. Rosenborg Have. 61 × 82 cm, uopkl. 100 Fv. = 273 mm. Modt. 1911, af den Windingske Samling¹⁾. „Denne Grond Ridtz efter min Maalning og Tegning. Chrestianshavn d. 10. May Ao. 1718. Jens Sørensen“.

Paa Bagsiden en formindsket Periferi af Kortet med Indskrift: „Kongens Rosenborgske Have udi mitt indreted Kiøbenhavns Cart træfer denne Storlighed og Form, som dette er, Jens Sørensen“.

8. Odsherred og Hornsherred. „Speciel Land Cort over Sælands westre Deel“. 49 × 63 cm, uopkl. Ingen Maalestok. Kopi fra Midten af 18. Aarh.

I Norges Sjøkartverk, Kristiania.

1. Skagen—Gøteborg til Christiania og Arendal. 145,7 × 99,4 cm. ·1 Mil = 37 mm. Se S. 248, Nr. 40, og S. 249.

„Accurateste Sæ Cart ofuer denne betegnede Destrect, der indtil Dato af nogen giort er; her udi er høylig angelegen og magtpaaligende de smaa × Krydtzer der allesteds blinde farlige og schadelige under Vands Sten Grunder at obseruere og i Agt tage at afschye. Zifrene paa Vandit forstaais saa mange Faune dyb. Det øfrige betegnede kand enhver Søefarende nochsom forstaa Meningen. Kiøge 19. April 1710. Jens Sørensen“.

¹⁾ Nylig fremdraget af Bibliotekar Holger Larsen.

2. „Carte af Søe Custen langs Wigsiden fra Paternoster til Begyndelsen af Indløbet til Friderichshald, Friderichstad og Christiania Fiorden, optagen og paa Papir anlagt Anno 1705 af Jens Sørensen og dette giort i Reent 1707 af R. Juel“. 246,2 × 97,8 cm. 1 Mil = 191 mm. Jfr. S. 237, Nr. 38.

En Kopi, hvis Tegnamaade slet ikke ligner J. S.s.

I Service Hydrographique, Paris.

1. Øresund¹⁾. Dat. „Kiøbenhafn d. 5. April Ao. 1720, Jens Sørensen, Søe og Landt Carters Directeur“. 115 × 80 cm. 1 Mil = 74 mm. Reprod. i J. S. Atlas XII, 14, hvor den lange Forklarings-Paaskrift er gengivet (Portefeuille 8, 2, 10). I det ene Hjørne Paategningen: „Provenant de D'Estaing“.

4. Jens Sørensens kartografiske Metode.

Som man vil have set af det foregaaende, bestaar Jens Sørensens Opmaalingmetode af de to Elementer: *Kompaspejlinger* og *Udmaaling af Distancer*. Det er jo en Fremgangsmaade, der saa at sige frembyder sig af sig selv, og som da ogsaa endnu længe efter hans Tid blev benyttet i stor Udstrækning. Først i det 19. Aarh. er Kompaspejlinger blevet opgivet som Grundlag for de danske Søopmaalinge. Som *Løwenørn* udtaler (jfr. S. 246), har Jens Sørensen ikke foretaget en eneste Breddeobservation, og om paalidelige astronomiske Længdebestemmelser blev der jo ikke Tale før i Slutningen af 18. Aarh.; Triangulation anvendtes i større Udstrækning først fra Midten af 18. Aarh., i Danmark første Gang ved Udarbejdelsen af Videnskabernes Selskabs Kort over Danmark, der begyndte at udkomme 1766. Jens Sørensens Metode tør da siges at have været fyldestgørende for hans Tid og for Formaålet, naar den blot blev anvendt med tilbørlig Omhu, og at dette har været Tilfældet, vil efter en nøjere Undersøgelse af hans Kort ikke kunne bestrides. Man behøver blot at foretage en overfladisk Sammenligning mellem hans Billeder af de danske Lande og Øer og de Kort, der paa den Tid fandtes af Landet enten her hjemme eller i Udlandet for at se, hvor fremragende hans Arbejde er. I denne Anledning er der som Bilag (I) til nærværende Skrift udført en Gengivelse af *Joh. Mejers* store Oversigtskort over Danmark fra 1650, som opbevares paa det kgl. Bibliotek og aldrig før har været reproduceret i sin Helhed; det tilhører altsaa Tiden umiddelbart forud for den Periode, hvori Jens Sørensens Virksomhed falder. Ogsaa Danmarks-Kortet i „*Neptune Français*“ fra 1693 (Kortbilag II), altsaa fra Jens Sørensens egen Tid, der endda er langt bedre, end hvad man ellers finder i udenlandske Atlasser i Samtiden, viser Jens Sørensens Overlegenhed, der træder endnu mere

¹⁾ Fremdraget af Dr. Arnold Ræstad, Kristiania.

frem ved Sammenligning med det svenske Sætlat fra 1694 (Kortbilag IV og V).

Til yderligere Oplysning om denne Sag er der i Søkort-Arkivet udført det interessante Forsøg, at man har taget nogle af Jens Sørensens Kort og i dem indlagt det moderne Korts Konturer for paa den Maade at faa konstateret, hvor nær Jens Sørensen har truffet det rette, og man har med Flid dertil valgt netop saadanne, hvor hans Metodes Mangler maatte komme til at træde stærkest frem (se Kortbilagene VI, VII og VIII).

Det følger jo af Jens Sørensens Metode, at hans Kort maa betragtes som Platkort; han har ikke forstaaet sig det mindste paa Projektion og vilde formodenlig heller ikke have anset det for nødvendigt at bruge nogen saadan; hans Kort er derfor alle ugraderede, baade i Længden og Bredden, skønt man paa den Tid ellers plejede at forsyne Søkortene med Bredder, der rigtignok ofte var meget fejlfulde, saa Fordelen ved dette „videnskabelige“ Apparat maa have været meget tvivlsom i Praksis. Det er i denne Henseende højst lærerigt at se, hvorledes Peter Gedda udtaler sig herom i Fortalen til det svenske Sætlat (S. 226): Han har med Vilje kun graderet Generalkortet, som spænder over en større Del af Klodens Flade, men udeladt baade Længde- og Breddelinjer paa alle Specialkortene, fordi Navigationen i de mindre Farvande alligevel sker paa Grundlag af det misvisende Kompas og Landkendinger. Dette Ræsonnement kunde Jens Sørensen med endnu større Grund gøre gældende med Hensyn til de danske Farvande, og hans Kort taber intet af deres Værdi som Hjælpemidler for den praktiske Sejlads derved, at de ikke er graderede.

En Fejl, der nødvendigvis maa blive Følgen af Jens Sørensens Metode, er jo den, at da Kompassets Misvisning ikke er ganske ens overalt i de danske Farvande, maa denne Forskel komme til at influere paa Kortet og fremkalde visse Forskydninger i Retningen Ø.—V. I 1905 var Forholdet det, at der fra Hanstholm og ned langs den jyske Vestkyst var en Misvisning af $12\frac{1}{2}$ — 13° V., i Kattegat og Storebælt omkring 11° , i Sundet omkring 10° , ved Trelleborg allerede kun $6\frac{1}{2}^{\circ}$, og ved Bornholm fra 10° helt ned til $5\frac{1}{2}^{\circ}$ V. En tilsvarende lokal Forskel har der sikkert ogsaa været paa Jens Sørensens Tid; han udførte sine Pejlinger med misvisende Kompas, og der er i hans Optegnelser end ikke det svageste Spor af, at han skulde have taget Hensyn hertil og reduceret sine Observationer fra de forskellige Lokalteter enten til retvisende eller til nogen bestemt normal Misvisning. Paa den Maade bliver hans Nord og Sydlinier i Virkeligheden de magnetiske Meridianer, der altsaa maa divergere mod N. og saa at sige spærre Kortet ud i østvestlig Retning. Naar dette Forhold alligevel ikke gør sig stærkere gældende paa Jens Sørensens Kort, end Tilfældet er, skyldes dette sikkert den Omstændighed, at naar man holder sig til Omraadet mellem den jyske Halvøs Østside og Sverrigs Vestside, altsaa Kattegat, Sundet og Bælterne,

som er Jens Sørensens egenlige Virkefelt, har denne Forskel vel, ligesom nu, kun beløbet sig til højst et Par Grader, hvad der ikke vil kunne spille nogen stor Rolle, naar Talen er om et i det hele saa lidet eksakt Grundlag for Kortet.

Foruden den lokale Forskel i Misvisningen vil jo ogsaa dens aarlige Forandring gøre sig gældende og bringe Forvirring, hvis man bliver ved gennem en længere Aarrække at udføre Pejlinger og basere sine Kort paa Observationer fra vidt forskellige Tider. I Nutiden aftager jo den vestlige Misvisning med 4—5' aarlig, paa Jens Sørensens Tid er den sikkert tiltaget med noget lignende. I København var den 7° V. eller lidt mere¹⁾ i 1692, altsaa ved den Tid, da Jens Sørensen begyndte sit Arbejde i Kongens Tjeneste, og da hans Opmaalingsarbejde i de danske Farvande i det væsenlige afsluttedes med Togtet 1703, kan Misvisningen i den Tid næppe have forandret sig mere end højst 1°, saa dette Moment er af ganske underordnet Betydning.

Naar man nu vil prøve at indtegne det moderne Kort i Jens Sørensens, maa man derfor vælge en Projektion, der falder saa nær som muligt sammen med et Platkort, og for et større Omraade, der har sin væsenlige Udstrækning i N.—S., gaar det navnlig ikke an at tage et Mercator-Kort; ellers vil man begaa Uret mod Jens Sørensen. Vi skal nu se lidt nærmere paa de af Søkort-Arkivet anstillede Tegneforsøg.

Bilagskort Nr. VI viser da det i J. S. Atlas (I, 1) reproducerede Oversigtskort over Danmark, Jens Sørensens Kystlinier med fuldt optrukken Streg (hans Grunde med Punktering), og det moderne Kort med stiplede Linie. Det benyttede moderne Kort er Generalstabens Oversigtskort i 1:500000, der er tegnet i konisk Projektion med Tangering langs Parallelen 56°. Reduktionen er foretaget paa Linien Skagen—Gedser. Et saadant Forsøg maa siges at være en meget haard „Belastningsprøve“ for et 200 Aar gammelt Kort, tegnet af en Lægmand uden matematiske og astronomiske Forudsætninger. Man kan derfor ikke nægte Jens Sørensen den største Anerkendelse for Udfaldet, især naar tillige tages i Betragtning, hvor hurtig hans Arbejde i Virkeligheden er gaaet. Hele den jyske Vestkyst fra Skagen til Elben optog han paa 4—5 Maaneder i 1695, og hans Opmaalinger i de danske Farvande indskrænker sig i Hovedsagen til 5 Sommertogter (1690, 92, 94, 97 og 1703). Det mest imponerende er vel nok, at Blaavandshuk falder saa godt som nøjagtig paa sin Plads, kun forskudt 4—5 Km mod SV. Aarhus ligger lige paa sin Plads, København, Svendborg, Assens, Fredericia og Skive saa godt som; selv Husum er kun forskudt en halv Snes Km. Djursland og alle de større Øer dækker hinanden næsten fuldstændig.

De største Forskydninger, paa 10—15 Km, findes ved den nordtyske og den svenske Kyst, og sidstnævnte Sted er det jo ikke usandsynligt, at det

¹⁾ Jfr. „Ole Rømer og Kompassreformen 1692“ (Tidsskr. f. Søv. 1916, S. 540 ff.

kan være Uregelmæssigheder i Misvisningen, der har noget af Skylden for, at Kattegat er blevet for bredt. At Øer som Læsø og Anholt kan komme til at ligge noget forkert, er let forstaaeligt; fra dem er jo intet andet Land synligt, hvortil der kan pejles, saa deres Position kunde kun bestemmes ved Hjælp af udsejlede Kurslinier fra bestemte Punkter paa den jydske Kyst o. a. St. Men alt i alt kan det nok uden Overdrivelse hævdes, at den foretagne Prøve i høj Grad falder ud til Jens Sørensens Fordel, og at der ikke findes noget Danmarkskort før Videnskabernes Selskabs et halvt Aarhundrede senere, som i den Henseende kan tage det op med hans.

Kortbilag VII viser Udfaldet af et lignende Forsøg med Jens Sørensens Limfjordskort (J. S. Atlas III, 4); det moderne Kort er reduceret over Linien Hals—Bovbjerg. Ogsaa her viser Jens Sørensens Tegning en overraskende Nøjagtighed, naar man ser hen til, hvor uhyre indviklede disse Egenes Kystomrids er. Den vestlige Del indtil Løgstør „forrettede“ han i Løbet af 1 Maaned (22. Juni—23. Juli) paa sin Milevognsrejse 1695 (jfr. S. 100—129), den østlige Del især paa Sommertogtet 1694.

Endelig har man gjort Forsøget med Jens Sørensens Kort over Sønderjyllands Vestkyst (J. S. Atlas II, 2; Kortbilag VIII). Reduktionen er foretaget over Linien Blaavandshuk—Husum. Som det ses, er hele Fastlandets Kyst og Fanø fortrinlig tegnet, og det samme gælder i Virkeligheden ogsaa de andre Øer hver for sig; men de er forskudt mere eller mindre, indtil op mod 7—8 Km, fra deres faktiske Position, hvad der sikkert hænger sammen med Usikkerheden ved Pejlinger mellem de lave Øer indbyrdes og mellem dem og Fastlandet.

Det viser sig da, at Jens Sørensen har valgt en forstandig Middelvej som Grundlag for sit Arbejde. Han misbilliger Peter Geddas „videnskabelige“ Stedbestemmelser med Astrolabium, som han mener kan være godt til Lands, men ikke duer til Søs, og deri har han sikkert Ret. En saa gennemført Afpejling, som han foretager Skridt for Skridt paa sine Rejser, maatte virke langt sikrere end Maalinger med de ufuldkomne astronomiske Instrumenter, der stod til Raadighed paa den Tid. Og saa kontrollerede han jo endda atter og atter sine Pejlinger med direkte Distancemaalinger ikke blot paa Landjorden, men ogsaa, hvor det var muligt, over Vand, med Liner, Stokke, Milevogn og paa andre Maader. Hans Kompaspejlinger er udført med en Nøjagtighedsgrænse af 1 Grad, og de maa i det hele og store være gjort med Omhu, ellers vilde hans Resultat være blevet et ganske andet. Det er værd at lægge Mærke til, hvor omhyggelig han noterer sine Pejlingsliniers Forløb, om 2 eller flere Punkter kommer overeeet paa dem, om det ene Punkt ligger lidt til den ene eller anden Side for det andet, om Kystlinien bugter sig udad eller indad o. s. v. Til Søs har han jo kun kunnet tage Distancemaal ved Gisning efter Tid og Fart; til Hjælp herved brugte han Sandglas, der løb ud i $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{8}$, $\frac{1}{16}$ eller $\frac{1}{32}$ Time, som ogsaa benyttedes ved Oplodningen,

og det findes derfor altid anført i hans Journaler, hvor mange Knob han sejler og efter hvilket Glas Lodskudene er taget.

Det er en af Jens Sørensens Fortjenester at have fastlagt saa godt som alle for Sejladsen farlige Grunde i vore Farvande i Kortet, og dette gælder specielt nogle af de farligste, f. Eks. Læsø Trindel, hvis Eksistens ganske vist havde været kendt af de Søfarende fra de ældste Tider, men hvis Beliggenhed var saa mangelfuldt kendt, at ikke engang Læsøboerne selv var sikre paa den (jfr. S. 50 og 222). En af de meget faa farlige Grunde, som han *ikke* fandt, er Schultz's Grund, skønt et af Flaadens Skibe „Svenske Løve“ havde lidt Skibbrud paa den i 1681, hvorom der oven i Købet findes en Bemærkning i en af hans Noterebøger; men de Oplysninger, han havde faaet derom, var saa uklare, at han maatte tro, det var sket paa Hastens Grund¹⁾, og den oploddede han i 1697.

Naar Jens Sørensen var ude paa sine Rejser, havde baade de kgl. Embedsmænd og Privatfolk Ordre til at yde ham al mulig Hjælp og Bistand. Han var utrættelig i at udsperge Lodser, Fiskere og andre stedkendte Folk om Besejlingsforhold o. s. v., og der findes i hans Journaler en utrolig Mængde Enkeltheder af den Art, et Materiale, som sikkert er enestaaende for den Tid i vort Land, og rimeligvis i adskillige andre med.

¹⁾ Jfr. Tidsskr. f. Søv. 1918, S. 150 ff.



.

NAVNEREGISTER

- Aa** 168.
 Aabybro Aa 87, 92, 93.
 Aagesen, Dorthea 146.
 Aahus 2, 41, 55, 74, 79, 80, 84, 85, 231, 248.
 Aal 138.
 Aalborg 44, 50, 53, 86, 87, 92, 93, 194, 195, 244.
 Aalborg Fjord 194, 257.
 Aalborg Gat (Limfjordsmundingen ved Hals) 190, 195.
 Aalborghus Amt 86.
 Aalbæk 87—89.
 Aalholm 203.
 Aalum, N., 97.
 Aargab 133.
 Aarhus 41, 53, 79, 80, 84, 85, 179—81, 213, 218, 238, 244, 247, 252, 254, 258, 262.
 Aarø 46, 234.
 Aas Nabbe 121.
 Aas Odde 120.
 Aas, Sønder 146.
 Aastrup Amt 86.
 Aasum 169.
 Abelhoved 85, 213.
 Abele Vig (Sidinge Fjord) 207.
 Adlergrund 231.
 Ager (Storager) 204.
 Agerby 124.
 Agerholm, Christen Andersen (Præst) 132.
 Agersborg 117.
 Agersund 118.
 Agersø 41, 203, 234, 237.
 Agerup, Lille 212.
 Agerø 122.
 Agger 97, 100, 128.
 Aggerkanal 31.
 Agnø 203, 234.
 Albuen (Nakskov Fjord) 203, 239.
 Albue, Lille (Sild) 161.
 Albue, Store (Sild) 161.
 Alkersum 156.
 Allerslev Sogn 19.
 Allerup 143.
 Alleshave 216.
 Alrø 234.
 Almø 229.
 Als 31, 44, 46, 233, 234, 238, 244, 245, 253.
 Alshage 217.
 Alsted 105, 106.
 Alstrup (Samsø) 213.
 Altona 54, 55, 238, 239, 244, 251, 258.
 Amager 32, 43, 198—202, 233, 238, 247.
 Amrom 55, 156—160.
 Ammendrup 19—21.
 Ams Digehuk 156.
 Amsterdam 55, 64, 225, 236, 277.
 Amtoft 119.
 Andeholm 209.
 Andersen, Hans (Sognefoged) 145.
 Andersens Ør 121.
 Andris, Johan (Slusebygger) 148.
 Anholt 44, 50, 59, 67, 185—190, 233, 235, 244, 248, 263.
 Anholt Fyr 52, 251.
 Anholt Knob 188, 221—22, 242, 248.
 Anholt Rev 198, 221—22, 242.
 Anna Cathrine („Moster“) 169.
 Anst 168.
 Appelland 155.
 Arbien, H. (Korttegner) 258.
 Arendal 72, 74, 77, 238—41, 244, 247—49, 259.
 Arenfelt, Ellen 90.
 Arenfelt, Jørgen (Rugaard) 183, 186.
 Arentskiold (Gen.Lt.) 242, 259.
 Armhoved 213, 215.
 Arnakke (Djursland) 181, 183, 219.
 Arpø 232.
 Arup 107, 119.
 Asaa 194.
 Ascheberg (Greve) 6.
 Askehoved 204.
 Asker Klep 102.
 Askø (Smaalandsv.) 41, 203, 234, 237.
 Asmindør 212.
 Asnæs 216.
 Asperup 168.
 Assels, Øster 101.
 Assens 46, 262.
 Astrup 111, 112.
 Atterup 207, 208.
 Aveddysse 206.

- Aventoft 148.
 Avernakke (Roskildefj.) 209.
 Avernakø 234.
 Avnslev 169.
 Baadsgaard 113.
 Baagø (Lillebælt) 234.
 Baastad 188.
 Babberup Mølle 14.
 Bagerholm (Barneholm) 203.
 Balck, Frants Jensen (Skriver) 46.
 Ballum (Aggertangen) 98.
 Ballum (Slesvig) 145—147.
 Balgehagen 133.
 Balgen 132.
 Balgø 231.
 Bangsbo Aa 192.
 Barfoed, N. L. 32.
 Barholmene 202, 234.
 Barsebæk 231.
 Barsø 234.
 Basseren 232.
 Bastholm 126, 234.
 Bavelse 76.
 Bavnebjerg 216.
 Been 105.
 Benedicht, Laurens (Bogtrykker) 10.
 Bentzen, Niels (Købmand) 29.
 Bergen 79, 80.
 Berlings Sand 165.
 Bertelsen, Knud (fra Køge) 14.
 Bertelsen, Mads (Sognefoged) 129.
 Besser 211.
 Besser Rev 212.
 Bille, M. (Schoutbynacht) 243.
 Billesborg 76, 240.
 Billum 138, 140.
 Birkelse 87, 93.
 Birkenaben 231.
 Birkholm 234.
 Birket-Smith, S. (Overbibl.) 30.
 Bisgaard 212.
 Bjarkes Grund 218.
 Bjelke, Christian 146.
 Bjergby 87.
 Bjerrum, Ydre 144—145.
 Bjerckenhø 232.
 Bjerckø 229, 236.
 Bjørn (Kvartermester) 194.
 Bjørnsholm 108, 116.
 Bjørnshøje 104.
 Bjørnsknude 211, 216.
 Bjørnstrup 216.
 Bjørnø 234.
 Blaabjerg 135.
 Blaadyb 164.
 Blaaakullen 229.
 Blaavandshuk 135, 136, 262, 263.
 Blak (ved Arnakke, Djursl.) 181, 183, 219.
 Bleking (Blegen) 1, 5, 7, 9, 29, 74, 76, 78, 228, 237—44, 248, 255, 258.
 Blickfeldt, Cornelius (Løjtnant) 72.
 Blinde Røn 106, 108, 117.
 Blokhus 89, 91—93.
 Boddum 123, 127.
 Bodsbøl 147, 164.
 Boeslum 181, 182, 183.
 Bogenbjerg 216.
 Bogenæs 204—08.
 Bogense 234.
 Bogø (Grønsund) 41, 202, 237.
 Bogø (Nakskov Fj.) 203.
 Bohus 49, 72, 229, 230, 244, 245, 256.
 Boldikum 156.
 Bolilmark 160, 163.
 Bolund 209.
 Bomfeldt, M. C. (Søofficer) 32, 49, 69.
 Bondeholm 234.
 Borchsdatter, Helvig (Postmester) 132.
 Bordelum 151.
 Borenakke 210, 211.
 Borevejle 205.
 Borksum 156, 157.
 Bornholm (Boringholm) 1, 29, 31, 45, 57, 68, 228, 231, 238, 244, 247, 255, 261.
 Borren 202, 233, 239.
 Borup 181.
 Bosserne 235.
 Botniske Bugt 244, 248, 255.
 Bovbjerg 97—99, 130.
 Bradser Odde 103.
 Bragen 95.
 Brahe, Per (Rigsdrost) 2.
 Bramsnæs 206, 209.
 Branden 110, 116.
 Brandsø 234.
 Brandt, Peter (Overrentemester) 37, 38, 43, 45, 61.
 Brattingsborg 212.
 Brattø 229.
 Bredbjerg 91.
 Brede Aa 146.
 Bredefod 211.
 Bredegrunden (Flinterd.) 199, 233.
 Bredegrunden (Vesterhavet) 91.
 Bredeholm 234.
 Bredfjed 203.
 Bredinghoved 210.
 Bredingshoved 211.
 Bredsted 151.
 Bredstrup 220.
 Bregnedals Hage 112.
 Brøklun 151.
 Brømsø Odde 111.
 Bro Bæk 93.
 Broers Rev (Dueodde) 230.
 Brundby 211, 212.
 Brundby Balle 211, 215.
 Brundrag 203.
 Brunsbüttel 55.
 Brømsebro 2.
 Brøndum 143.
 Brøns 145, 146, 165.
 Bueløv Høj 200.
 Bulbjerg 93—95, 119.
 Buntje 147.
 Buxer Odde 105.
 Bygholms Vejle 118.
 Bylække 215.
 Bælt 31, 32, 36, 196, 197, 243.
 Bælterne 59, 244, 253, 256.
 Bælt, Lille, 31, 41, 66, 233, 239, 244, 247, 253, 254.
 Bælt, Store, 31, 41, 65—67, 233, 239, 244, 247, 253, 261.
 Bøgebjerg (Samsø) 213, 215.
 Bøgestrøm 239, 254.
 Bølørø 125.

- Bønderby 147.
 Bøstrup 114.
 Bevling Slot 99, 128.
Carl X Gustav 29.
 Carl XI 2, 6, 7, 11.
 Carlsrona 9, 10, 12, 27, 74,
 78, 232, 237, 238, 242, 248,
 255.
 Carlshamn 74, 76, 231, 241.
 Cassini 48.
 Charlotte Amalie (Dronning)
 76, 238, 259.
 Charlottenlund 201.
 Christensen, Bonde (fra Ska-
 gen) 88.
 Christensen, Mikkel (fra Ska-
 gen) 88.
 Christensen, Rasmus (Fisker)
 179.
 Christian IV 1, 31.
 Christian V 6, 7, 8, 9, 43,
 46, 47, 50, 62, 69, 74.
 Christian (Prins) 128.
 Christian (Præst i Adserballe)
 238.
 Chr. Albrecht (af Holsten-
 Gottorp) 152.
 Christiania 65, 71, 73, 74, 76,
 77, 238—41, 244, 250, 259.
 Christianiafjord 238, 242, 247,
 248, 251, 257, 260.
 Christianopel 228, 229.
 Christianshavn 1, 19, 25, 236,
 242, 252, 253, 255, 258, 259.
 Christiansand 71, 76, 238.
 Christianstad 1, 3, 4, 5, 6, 7,
 8, 18, 74, 231, 242, 248.
 Christiansø 45, 68, 243, 244.
 Christina (Dronning) 226.
 Christoffer (Styrmand) 177,
 187, 195.
 Clemens, Antoni (Assessor) 150,
 151.
 Clemensson, Gustaf (Histo-
 riker) 237.
Dagebøl 149, 156, 158.
 Dagerort 230.
 Dalberg, Erik 29.
 Dam 244.
 Daler 147.
 Dallerne 232.
 Damgaard 99.
 Damhus Aa 130.
 Damsgaard 122.
 Danneval (Stallarbugt) 231.
 Danvigen 232.
 Danzig 2, 9, 14, 237, 244, 248,
 255.
 Darss 230, 247.
 Darum 143—145.
 Davidsen, Peder (Tolder) 13.
 Davids Grund 231.
 Debel 110.
 Dedsbøl 148.
 Degen Odde 110.
 Degneholm 233.
 Dejgret 218.
 Dejre 234.
 D'Estaing (Vice-Admiral) 260.
 Disken 170, 201, 233.
 Diurahavn 232.
 Diurgaarden 232.
 Djursland 262.
 Doncker, Hendrik (Søkortud-
 giver) 230.
 Donsum 156, 157.
 Dornbusch (Tornebusk) 6,
 231.
 Domsten 231.
 Døverkil 123, 128.
 Draaby 105, 106.
 Dragsholm 42, 206—08, 216,
 221.
 Dragsbæk 120.
 Dragstrup 122.
 Dragør 199, 200, 230, 233.
 Drammen 244.
 Drejer, Mourits (fra Køge)
 12, 13.
 Drejø 234.
 Dreyer, Hans (Lods) 54, 239,
 258.
 Drogden 68, 72, 256.
 Dronninggaard 82, 241.
 Due, Jørgen Skeel (Kanc.
 Raad) 167.
 Dueholm 203.
 Dueodde 230.
 Dun, Jørgen Nielsen (Kom-
 mandør) 137,
 Dunché, Søren (Foged) 140,
 163, 164.
 Dureel, Magnus (Landshev-
 ding) 3, 4, 5, 6.
 Dvalegrunden 191—194.
 Dybsø 203, 234.
 Dyreholm (Dyrefod) 202, 210.
 Dyrnæs 206.
 Dødmandsbjerg 137.
Ebbelykke 207.
 Ebeltoft 41, 50, 176—183,
 213, 238, 244, 253.
 Ebeltoft Vig 217.
 Ebøl 151.
 Eckermann (Historiker) 148,
 150, 151.
 Edoms Herred 153.
 Eemstønen 91.
 Egebæk, Hans (Landfoged)
 156—60.
 Egeholm (Ulfsund) 233.
 Egens 218.
 Egenæs 231.
 Egholm (v. Aalborg) 86, 92.
 Egholm (v. Agersø) 203, 234.
 Egholm (v. Ærø) 234.
 Egsmarkgrunden 179.
 Egum, Kort (Før) 156.
 Ege 232.
 Ejderen 153, 154.
 Ejdersted 153, 154.
 Ejerslev 105—08, 116.
 Ejsing 102.
 Elben 53—55, 64, 74, 78, 84,
 154, 238, 244, 245, 247, 251,
 258, 262.
 Elgø 229.
 Elleholm 74, 248.
 Ellemandsbjerg 218.
 Ellemandsnakke 210.
 Elleøre 209.
 Elleskæret 231.
 Ellidshøj 86.
 Elligers, Marie 19.
 Elsegaard 175, 219.
 Elsnaben 232.
 Elverdam 206, 209.
 Emmerlev 147.
 Emmersbøl 149.
 Emsbøl 156,

- Endelave 211, 212, 234, 252.
 Enehøje 203.
 Engelholm, Oluf Nielsen (Købmand) 6.
 Engelsholm 231.
 Engelst 108, 109.
 Engenæs Hage 208.
 Enghoff, Karl (Historiker) 5.
 England 75.
 Enkeltsten 198, 199.
 Enø 203, 234.
 Erholm 229.
 Eriksholm 208, 209.
 Eriks Grund 92.
 Ertbølle Hoved 108, 112, 115.
 Esbjerg 135, 140, 141, 143, 145.
 Esby 181.
 Eskildsen, Lars (Generaltoldforvalter) 15.
 Eskilsø 205, 209.
 Eskjær 112.
 „Experientz“ 21, 65, 70.
 Faarevejle 208.
 Faksebugt 239, 254.
 False 131.
 Falencamp, Bernt (Landforvalter) 192.
 Falsterbo 31, 32, 41, 44, 61, 65, 230, 231, 233, 237, 247, 248, 251, 253, 256.
 Falsterbo Fyr 52.
 Falsterbo Rev 199.
 „Fama“ 56, 227.
 Fænø 35, 137—144, 163, 268.
 Farup 144.
 Farup, Nørre 145.
 Farup, Sønder 145.
 Farø 202.
 Favtedyb 105.
 Fed (ved Præstø) 77, 202, 233.
 Fedder Hønsing Hallig 159.
 Fegge Klit 106, 116.
 Fegge Røn 106.
 Fegge Sund 107, 119.
 Føjø 41, 203, 232, 234, 237.
 Feldskov Rev 199, 233.
 Femern 61, 68, 238, 244, 247, 253, 254.
 Femern Bælt 31, 44.
 Ferring 99.
 Feten (ved Malmø) 231.
 Filsø 135.
 Finland 240.
 Finske Bugt 248, 251, 254.
 Fiskbæk Aa 114.
 Fisker, L. H. (Contreadm.) 73, 257.
 Fisker, F. C. 256.
 Fjaltring 93, 99, 100.
 Fjaltrings Sø 129, 130.
 Fjand 129.
 Fjand Landodde 129.
 Fjelderup 44, 188, 220.
 Fladbjerg 125.
 Flade Sø 97, 128.
 Fladstrand 44, 50, 87, 89, 191, 192, 238, 244, 245, 247, 252, 258.
 Fladstrands Knude 223.
 Fladør (i Kallebostrand) 199, 233.
 Flakstjert 142, 167.
 Flatø (i Guldborgsund) 202, 234.
 Flint, N. og S. 233.
 Flinterenden 32, 65, 67, 69, 200.
 Flintinge Aa 253.
 Flovtrup 111.
 „Flyende Fortuna“ 6—9.
 Flynder Aa 130.
 Flæskholm 234.
 Foch, Carsten (Skipper) 154.
 Fodø 229.
 Foldingbro 167.
 Folser Vig 110.
 Foretoft 149, 150, 155, 158.
 Fortrap Dyb 158—161.
 Fovrfeld 140, 142.
 Frankrig 75, 224.
 Fredericia 262.
 Frederik III 1, 31.
 Frederik IV 42, 63.
 Frederik IV af Holsten-Gottorp 152.
 Frederiksborg 3, 45.
 Frederiksdal 82, 241.
 Frederikshald 70, 73, 242, 249, 257, 260.
 Frederiksstad (Norge) 241, 242, 244, 249, 260.
 Frederikstad (Slesvig) 153.
 Frederikssund 42, 205, 206.
 Frederiksværk 206.
 Frelsers Kirke 1, 19, 199.
 Frigast (Ltnt.) 196.
 „Frøken Elsket“ 48, 49, 57, 59, 66, 170, 257.
 Fugledal Hage 213.
 Fugleholm 127, 231.
 Fru Mettes Kog 151.
 Fureby 91, 93.
 Furland 104—06, 116.
 Futtrup 122.
 Fyn, Kort over 241, 254.
 Fynshoved 31, 41, 211, 216, 234, 237, 253.
 Fælbugt 103, 126.
 Fælsted 129.
 Fæmø 41, 203, 234, 237.
 Fænø 234.
 Færder 71, 72, 74, 238, 249.
 Færgedrejet 204.
 Færgesholm (Limfjorden) 119.
 Færgesholm (v. Ristinge) 234.
 Færgelandet 203.
 Færker Odde 106, 108, 116.
 Færøerne 31.
 Fævig 121.
 Følle 218.
 Før 53, 55, 149, 155—160.
 Gaabense 202, 233.
 Gaarbæk Odde 118.
 Gaasen 231.
 Gaaser (Ø. Hassing Sogn) 87.
 Gaasefeten 232.
 Gaaseremmen 269.
 Gabel (Vicestatholder) 243, 257.
 Gadborgs Wedel 151.
 „Gak med“ 35, 38.
 Galmsbøl 149, 158.
 Galslu 136.
 Gammellund 123.
 Gammel Mandø 166.
 Gammelskagen 17, 89, 91, 132.
 Gammelsogn 131.
 Gammelør 104, 105, 124.
 Gardie, Magnus Gab. de la 2.
 Garding 154.

- Garnø 203, 234.
 Gedda, Peter (Søkortdirektør) 49, 55—57, 225—230, 235, 261, 263.
 Gedde, Fr. (Admiral) 68, 69, 73, 180.
 Gedesby 204.
 Gedeskæret 232.
 Gedser 44, 46, 61, 65, 67, 204, 256, 262.
 Gerade, Just Nielsen (Præst) 126.
 Giersø 257.
 Gilleleje 41, 59, 172, 201, 210, 238.
 Gisselfelt 45.
 Gjedsted 114, 115.
 Gjeller Hage 100.
 Gjerrild Bugt 183.
 Gjorslev 76.
 Gjørhul Bakke 97.
 Gjermansen, Peder (Møller) 14.
 Gjel 87, 93.
 Gjørding 130.
 Gladdejap 132.
 Glomsløf Bjerg 231.
 Glomstrup 124.
 Glückstadt 54, 55.
 Glyngør 104.
 Glæne 203, 234, 237, 241.
 Glærvig 183, 196, 197.
 Gniben 207, 210, 216.
 Goldbjerg 206.
 Goting 156, 157.
 Graadyb 31, 138, 139.
 Graaerne 231.
 Graamunkeholm 232.
 Graff, Jeronimus (Præst) 149.
 Graner Odde 110.
 „Gravensten“ 26, 82.
 Gravgaard 127.
 Gravlev 86.
 Gredsted 144.
 Grænaa 44, 50, 190, 220.
 Gretterup 111.
 Grevenhof 239, 258.
 Grimsholm 231.
 Grimskær 232.
 Grimstæt 190.
 Grinderslev 112.
 Grondboen 231.
 Grove, C. F. (Søofficer) 249.
 Grubbe, Marie 11.
 Grunnerup 115.
 Grunderne (Drogden) 199.
 Grundfortan (Tangen) 188, 219—220.
 Grundt, Johan (Skattekræver) 16.
 Grydeholmene (Skelderviken) 231.
 Grydnæs 211.
 Grærup 136.
 Grødø 229.
 Grøner, Johan Hansen (Ltnt.) 58, 175, 178, 179, 188.
 „Grønne Jæger“ 45.
 Grønne Odde 111.
 Grønnerevle 207.
 Grønne Tange 114.
 Grønningør 111, 113.
 Grønsund 31—33, 41, 46, 66, 202, 233, 237, 239.
 Gudnæs 122.
 Guds Gave Land (den østlige Del af Ærø) 204.
 Gudsø 168.
 Guldager 143.
 Guldborgsund 41, 202, 233, 237, 239.
 Gulland 228, 248.
 Gullerup 121.
 Gunderup 76.
 Guva Vig 231.
 Gyldenlund 201.
 Gyldenløve, U. Chr. 60—63, 73, 77, 190, 191, 217.
 Gyldenløve, U. Fr. 11—13.
 Gyllenæs 211, 213, 252.
 Gødel Bjerge 134.
 Gøteborg 50, 56, 231, 235, 241, 247, 248, 257, 259.
Haag 64.
 Haarmark 214.
 Haarum Sand 101.
 Haars Ør 122.
 Haderslev 153.
 Haderslevhus 145, 163, 165, 167.
 Haffner, W. v. (Gen. Kvm. Ltnt.) 249.
 Hageby 207, 208, 209.
 Hagen Strand 231.
 Hægelstam, O. J. (Oberst) 249.
 Halland 29, 72, 242.
 Hallands Væderø 50, 185, 188, 231, 235, 244, 248, 252.
 Halliger 155.
 Halmtyvene 209.
 Halmø 234.
 Hals 194, 195, 196, 263.
 Halse Havn 231.
 Hamborg 7, 11, 54, 57, 64, 154, 236, 238, 239, 242, 244, 247, 250, 251, 258.
 Hammermøllen 201.
 Hammershus 230.
 Hanklit 120, 121.
 Hannæs 94, 106, 118.
 Hansen, Christen (Købmand) 132.
 Hansen, Fedder (Borgmester) 17, 54, 88, 89, 117.
 Hansen, Jens (Amtsforv.) 120.
 Hansen, Knud (Forpagter) 18.
 Hansen, Ole (Oberzahlmester) 61.
 Hansen, Søren (Mandø) 166.
 Hanstholm 96, 261.
 Hane 231.
 Han Ør 142.
 Hara Varps Odde 110.
 Harboe, Jens (Oversekretær) 32, 42, 43, 45, 47, 50, 53, 58, 61, 69, 181.
 Harboere 97—100, 128.
 Harndrup 168.
 Harre Vig 104.
 Harte 168.
 Hartvigsen (Ltnt.) 190.
 Hasenør 176, 213, 219.
 Hasnæs 181.
 Hassel 155.
 Haslø 202, 233.
 Hastens Grund 59, 174, 181, 182, 183, 184, 221, 264.
 Hatsted 151, 155.
 Hatterrev 235.
 Havknude 186, 219, 220.

- „Havmanden“ 177.
 Havnehuset (Samse) 85.
 Havns Odde 162.
 Havregrunden 91.
 Havrvig 133, 134.
 Havsand 164.
 Hedehusum 157.
 Hedekrogen 213.
 Heden 138.
 Hee 132.
 Hegelund, Niels (Konduktør) 34, 35.
 Heide 154.
 Heinsonn (Gen. Major) 242.
 Heitman, Johan (Skibsfører) 249.
 Hejlskov 113.
 Helgenæs 85, 181, 212, 213, 217, 218,
 Helgoland 55, 154, 158.
 Helleberg, Henrik (Konduktør) 43.
 Helleberg, Mogens (Konduktør) 43, 47.
 Helleholm 203, 234.
 Helleris 126.
 Helligeist Kirke 199.
 Helligsø 128.
 Hellishagen 96.
 Helnæs 234.
 Helm Odde 162.
 Helsingborg 67, 201, 228, 229.
 Helsingfors 250.
 Helsingør 13, 32, 207, 244, 247, 253.
 Heltborg 126.
 Hemme (Ditmarsken) 153.
 Henne 135, 136.
 Hennebjerg 168.
 Henschen (Oberst) 153.
 Herrevig, Jørgen (Køge) 21.
 Hernumsum 159.
 Herslev 205, 209.
 Herta 231.
 Hessel 111.
 Hesselø 50, 67, 171, 172, 173, 184, 186, 209, 220, 233, 235, 248, 252.
 Hestehagen 86.
 Hestehaven (v. Kalø) 217.
 Hesterodde 124.
 Hesteskoen 234.
 Heverstrøm 154.
 Hiddensee 6.
 Hillerup 144, 145.
 Himmerland 108.
 Hindø 132.
 Hinsels 124, 126.
 Hiort, Peter (Kpiltnt.) 57—60, 69, 170—197.
 Hirsholmene 50, 191, 238, 252, 258.
 Hirtshals 91.
 Hisingen 229, 252.
 Hittarp 231.
 Hjarbæk 114.
 Hjarnø 234.
 Hjelm 32, 50, 174, 175, 177, 178, 210, 213, 218, 219, 221, 235, 252.
 Hjerck 104.
 Hjerpsted 147.
 Hjertbjerg 95.
 Hjerting 138—41.
 Hjortholm (Lysen Vig) 104, 124.
 Hjortholm (v. Samse) 212.
 Hjortø 234.
 Hjulmand, Hans Christensen (Skagen) 88.
 Hjerring 53, 87, 90.
 Ho 138, 139.
 Hobro 86.
 Hoby 231.
 Hoe, Jens Nielsen (Præst) 138.
 Hoffmann, Em. (Overkonduktør) 63.
 Hoge 156, 159, 160.
 Hogt, Recht Lydtson von der (Styrmand, Søkortudgiver) 157.
 Holbæk 9, 42, 87, 206, 208 210.
 Holland 49, 55, 56, 64, 75, 99, 235, 236.
 Hollænderby 200.
 Holmens Kirke 3.
 Holmetunge 199.
 Holmsbjerg (Hansthalm) 96.
 Holmsland 131.
 Holms Tange 107, 118.
 Holstebro 130.
 Holstein 45, 52, 55, 57, 61, 84, 144, 233, 235 247, 254, 258.
 Holsten 78, 84, 154, 236, 238, 240, 244, 251.
 Holsten-Gottorp 55.
 Holten, Gert v. (Gæstgiver) 152.
 Hommerwold, Ole Sandersen (Skibsfører) 9.
 Honemara 231.
 Honnikke Sand 161.
 Horn, Anders Nielsen (Skagen) 88.
 Honeman, Johan (Gæstgiver, Amsterdam) 64.
 Hornsherred 259.
 Horns Næs (Hirtshals) 90, 91.
 Horns Rev 136, 137, 250.
 Horsbøl 149, 158, 160.
 Horsens 41, 216, 238.
 Houborg 153.
 Houers Grund 91.
 Hovsør 107, 119.
 Hovstrup 135, 140.
 Hovvig (Jylland) 131.
 Hovvig (Sjælland) 208.
 Humlebæk 170, 207.
 Humminge 203.
 Humlum 102.
 Hundshoved (v. Kalø) 218.
 Hundrup, Ø., 106.
 Hune 91—93.
 Hunser Odde 127.
 Husby 130.
 Husby Sø 131.
 Husman, Johan (Korttegner) 29, 30, 55, 62, 63.
 Husum 152, 154, 155, 158, 262, 263.
 Husvig 257.
 Hvalp Sund 111, 115.
 Hven 32, 201, 231.
 Hvidbjerg 97, 126.
 Hvidbjerggaard 136.
 Hviding 145.
 Hvidkilde 181, 218.

- Hvidøre 201.
 Hvillingsholm 111, 112, 115.
 Hvilshøj 87.
 Hvorhage 204, 205.
 Hygum 101.
 Hylbjerg 120.
 Hyldeholm 205, 209.
 Hyllekrog 203, 204, 233.
 Hyllested Skov 183, 219.
 Hypeeln 229.
 Hælørpe Aa 231.
 Hællevig 231.
 Hællsø 229.
 Hæstø 232.
 Hättan 229.
 Høft Dyb 154.
 Høgenhav Hvarre 90.
 Høgsbro 145.
 Højbjerg, Søren Madsen (Præst) 120.
 Højen 17, 54, 89, 91.
 Højer 54, 147, 149, 161.
 Høj Odde 140.
 Højris 105.
 Højslev 113.
 Højstrup 76.
 Høl 199, 231, 233.
 Hønepullen 212, 216.
 Høneø 229.
 Høsehals 206.
 Hørnum 159.
 Høve 208.
 Høyer, Abraham 3, 42, 43, 45, 58, 59, 176, 187, 192, 197, 204, 238.
 Høyer, Henrik 3, 20, 31.
 Høyer, Johan Frederik 3.
 Høyer, Steffen 2, 3.
 Hødefjord 257.
 Iholm 204, 234.
 Ilkjer Plet 123, 124.
 Ilumø 234.
 Inslev 168.
 Isefjord 42, 173, 174, 204—210, 235, 238, 244, 247, 253.
 Issehoved 85, 213.
 Jacobsen, Christen (Skagen) 88.
 Jacobsen, Hans (Rolsøgaard) 180.
 Jakobs Hallig 151, 155, 156, 158.
 Jakobs Klet 90.
 Jakobs Sand 158.
 Jandrup 138, 140.
 Jægdindø 102, 103, 124, 125.
 Jølser Tap 111, 114.
 Jens (J. S.s Karl) 84, 85, 89, 133, 148.
 Jens (Præst i Tversted) 87, 90.
 Jensdatter, Anna (gift Nold) 18, 21, 25, 28.
 Jensdatter, Else 19, 21—24.
 Jensdatter, Inger 18, 21, 29.
 Jensdatter, Lene 18.
 Jensdatter, Lene Cathrine 19, 21, 23.
 Jensen, Anders (Foged) 94.
 Jensen, Hans (Konduktør) 34, 35.
 Jensen, Hans (Skipper) 238.
 Jensen, Jens (Kmdkpt.) 32.
 Jensen, Jens (Skagen) 88.
 Jensen, Frants (Sølsborg) 18, 41, 46.
 Jensen, Jesper (J. S.s Søn) 19.
 Jensen, Søfren (J. S.s Fader) 1, 2, 4, 5.
 Jensen, Søren (J. S.s Søn) 19.
 Jensen (Sølvenberg), Steffen 19, 21, 23, 26.
 Jensen, Thomas (Borgmester) 84.
 Jens Ibsens Klethus 131.
 Jesper (Toldfuldm.) 162.
 Jessen, E. J. (Historiker) 249.
 Jested 144.
 Jestrup 128.
 Jetsmark 92.
 „St. Johannes“ 9, 15.
 Johansen (Helsingør), Niels (Skriver) 59, 178, 189, 192.
 Johansen (Læssø), Peder (Skriver) 68, 72.
 Jordsand 147, 161, 165.
 Judichær, O. (Eqvipagemester) 72, 74, 243.
 Juel, Jens (Ghrd.) 61.
 Juel, Niels 36, 38, 42, 47, 51, 53, 55, 60, 209, 224, 227, 236, 254.
 Juel, Rasmus (Ltnt.) 66—72, 223, 242, 247, 260.
 Juel-Rysensteen, Johanne Marie 128.
 Juelsberg 169.
 Junget 109—15.
 Jungshoved 202, 233.
 Justesen, Niels (Skriver) 61, 62, 79.
 Juvre 163.
 Jæbjerg, Søren (Skipper) 112.
 Jædtzen, Lorens (Landskriver) 150, 151.
 Jægersborg 45.
 Jægerspris 206.
 Jærne (v. Esbjerg) 143.
 Jærna Vig (Bleking) 74, 231.
 Jølby 121.
 St. Jørgens Bjerg 204.
 Jørsby 105, 106.
 Kaageboen 231.
 Kaas 103, 124.
 Kaas (Kapt.) 26.
 Kabbel Odde 100, 103.
 Kalfskær 232.
 Kalfsund 229, 236.
 Kalgaard Odde 126.
 Kalkgrunden (v. Als) 234.
 Kalkgrunden (v. Stevns) 199, 233.
 Kalkgrunden (v. Grenaa) 186, 190, 220.
 Kallebostrand 32, 33, 199.
 Kallehave 202.
 Kallestjerten (Lilleø V. f. Tærø) 209.
 Kalmar 2, 10—12, 232, 237, 239, 242, 248, 255.
 Kalmar Sund 239, 242, 244, 248, 255.
 Kalsnæs Klint 205.
 Kalundborg 43, 53, 77, 84, 212, 216, 238, 244.
 Kalvig (Kalø Vig?) 186.
 Kalvslund 167.
 Kalvø (Guldborgsund) 202, 234.

- Kalø (v. Aarhus) 217, 218.
 Kalø Vig 180, 181, 217—18.
 Kalø (ved Filsø) 136.
 Kalø (v. Frederikssund) 205.
 Karby 122.
 Kærebæks Odde 100.
 Karrebæksminde 247, 256, 259.
 Kastellet 201, 242, 253.
 Kastrup 198, 199, 200.
 Kastrup Knæ 198, 233.
 Kastrup Rev 198.
 Katholm 127, 190.
 Kating 154.
 Kattegat 31, 48, 50, 52, 53,
 57, 59, 65—67, 74, 76, 77,
 170, 218—21, 225, 228, 233,
 238—45, 248, 251, 252, 254,
 256.
 Kattinge 205.
 Kavslunde 168.
 Kejlse 202, 234.
 Kejnæs 46.
 Kerteminde 41, 237.
 Keulen, van (holl. Søkort-
 udgiver) 249.
 Keyesen, Hans (Købmand)
 19—21.
 Keytum 161.
 Kiel 246, 249.
 Kierulff, A. 73, 257.
 Kildeaa 253.
 Kilsø 101, 102.
 Kippinge 43.
 Kippinge Vig 74, 202, 210—
 11, 238, 239, 242, 254.
 Kirchhoff (Gen. Major) 247.
 Kirkegrund 234.
 Kirkehylinge 209.
 Kirkevig 216.
 Kirsebærholm 206, 208.
 Kivig 231.
 Kjeldgaard 109.
 Kjelsand 142, 167.
 Kjerlingesten 105.
 Kjettrup 91.
 Kjul 90.
 Kjærgaard 144.
 Kjærsgaard 90.
 Kjærsgaards Mølle 101.
 Kjøbsted 90, 92.
 Kjøholm 205, 206.
 Kjøstrup 168.
 Klaubag 231.
 Klegod 133.
 Klein Hecht 94.
 Klercker, A. af (Oberst) 249.
 Klethusene 95.
 Kletsgaard 107.
 Kleyn, Peter (Amtsforv.) 86,
 89, 140.
 Klintbjerg 114.
 Klintebjerg 207, 210.
 Klint Han 135.
 Klinthøj, St. 114, 115.
 Klintum 156.
 Klitmøller 96.
 Klokkegrunden 179, 219.
 Klosterfjord 231.
 Klov Vig 102.
 Kløfverø 229.
 Kløren 92.
 Klørgunden (v. Fladstrand)
 192.
 Klørgunden (v. Hjelm) 178,
 218.
 Knag, N. Nielsen (Skagen) 88.
 Knappen, Hendrich (Kapt.)
 125.
 Knebel 218.
 Knerulff, A. 73, 257.
 Knips Dyb 159.
 Knipsand 158, 159.
 Knof, H. 243.
 Knold 234.
 Knop, Enevold Henriksen
 (Bonde) 26.
 Knud (Smakskipper) 85.
 Knuden (v. Mandø) 142.
 Knuden (Rømø) 162, 166.
 Knudesand 165.
 Knudgaard 119.
 Knudsbjerg 120.
 Knudsby 203.
 Knudsen, Bagge (Kapt.) 201.
 Knudsen, Jesper (Køge) 14,
 23, 143.
 Knudsen, Niels (Skipper) 105.
 Knudsen, Ole (Skipper) 178,
 179.
 Knudshoved (Fur) 105.
 Knudshoved (Fyn) 41, 237.
 Knudshoved (v. Vaalse) 210.
 Knudshoved (v. Vordingborg)
 43, 203, 238.
 Knuds Odde 111.
 Knussehøj 99.
 Knuth, A. L. (Overkmjkr.)
 39, 45, 47.
 Knøsbjerg 141.
 Knøsgrund 193.
 Kobbergrunden 189, 190.
 Kobberhage 181.
 Kobberød 128.
 Kogrunten 199, 202.
 Kohavn 232.
 Kohorn 216.
 Kok, Simon (Præst) 29.
 Kolby 147, 211, 212.
 Kolding 41, 44, 54, 167, 168,
 238.
 Koldinghus 168.
 Koldskjærgrunden 179, 217.
 Kongeaa 253.
 Kongedybet 198.
 Kongen 231, 235.
 Kongensbro 206, 208.
 Kongsbak 50, 248.
 Kongsbak Fjord 188, 189, 231,
 244.
 Kongsmark 163, 165.
 Kongsøre 206, 207, 208, 210.
 Koresand 163, 165, 166.
 Korshage 206, 207, 208, 210.
 Korshavn 234.
 Korsør 41, 169, 237, 238.
 Koster (Norge) 242.
 Kosterland 202, 233, 239.
 Kotzenbøl 154.
 Kraagerør 229.
 Kråkhholm 231.
 Kraasebænken 199.
 Krabbe (Ghrd.) 26.
 Krabbe, Niels (Ghrd.) 1.
 Krabbesholm Skov 111, 112.
 Kragemose 214, 215.
 Kragenaben 231.
 Kragense 138, 140.
 Kragerø 244, 248.
 Kramnisse 203.
 Krogsgaard 142, 143, 212.

- Kronborg 32, 33, 50, 67, 170, 171, 201, 244, 247.
 Kroneleje 231.
 Krudthornet 232.
 Krydserhavn 232.
 Kulhus 206.
 Kullen 31, 32, 41, 50, 67, 170, 171, 185, 201, 220, 230, 238, 244, (Fyr 251).
 Kullerne 231.
 Kurtz (Hofjuveler) 19.
 Kvals 114.
 Kybe Odde 103.
 Kyholm 85, 212, 234.
 Kyndby 206.
 Källø 229.
 Kæringø 71.
 Kærlingehage 209.
 København, Kort over 242, 244, 245, 247, 253, 259.
 København, Ole Arvesen (Kanonér) 191.
 Københavns Havn 33.
 Københavns Red 41, 72, 198, 238.
 Københavns Stads Afrids 239, 241.
 Københavns Omegn, Kort over 241, 258.
 Købmandssand 142.
 Køge, Kort over 47, 238, 244, 247, 253.
 Køge Bugt 72, 233.
 Køge Havn 47, 72, 74, 238.
 Königsberg 65, 68, 78, 237—239, 244, 248, 255.
 Lak Knallarne 231.
 Lammefjord 206.
 Landbranval 133.
 Landdybet 165.
 Landskrona 7, 11, 18, 77, 201, 231, 238, 253.
 Landsort 10, 230, 232, 238, 248, 255.
 Landøen 231.
 Lange, Knud (Byfoged) 100, 128.
 Langegrund 106.
 Langhorn 151.
 Langeland 204.
 Langemark 212.
 Langenæs (Halligerne) 155.
 Langesand 204, 234.
 Langeskov 169.
 Langholm 234.
 Langlid 138, 139, 141.
 Langer 98.
 Lange Røn 106.
 Langevejle Aa 114.
 Langmand, Claus (Færgemand) 102.
 Langø (Nakskov Fj.) 203.
 Langø (Ulvsund) 202, 233, 239.
 Langøre (Samsø) 85, 213, 215.
 Langørsrevet 231.
 Lappen 233.
 Larkulen 71, 238, 257.
 Larsen, Holger 259.
 Larsen, Morten (Lods) 178.
 Lassen, Jens (Købmand) 79.
 Lauridsen, P. (Historiker) 29—31.
 Lauremberg, Joh. (Kartograf) 29.
 Lavbjerg Odde 101, 102, 125.
 Laxeøren 231.
 Lejrskov 168.
 Lellinge 37.
 Lem 100.
 Lemvig 98—100, 257.
 Lem Vig 128.
 Lendrup 117.
 Lerbjerg (v. Lodbjerg) 97.
 Lerbæk 18.
 Lerche (Geh. Conf. Raad) 242.
 Lerkil 231.
 Lernakke 231.
 Libau 230.
 Liebendantz, Jørgen (Ltnt.) 32.
 Liebert, Johan Albert (Kapt. Lt.) 243, 245.
 Lifhand 240.
 Lild 94.
 Lillegrund (Aarhus Bugt) 85, 214.
 Lillegrund (Flinterd.) 199, 233.
 Lille Knude (Fur) 109.
 Lilleholm (Kipp. Vig) 210, 211.
 Lilleholm (v. Ærø) 234.
 Lillevejle Aa 114.
 Lilleø (Smaaldsvd.) 203, 234.
 Lilleø (v. Ærøskb.) 234.
 Lilleør 99.
 Limfjorden 31, 50, 53, 54, 100, 128, 132, 238, 244, 247, 250, 252, 257, 263.
 Limhavn 200.
 Lind, H. D. (Historiker) 31.
 Linde, Store 26.
 Linderum 46, 234.
 Lindesnæs 53, 57, 65, 70, 72, 238.
 Lindholm (v. Askø) 203.
 Lindholm (Kærbæk Fj.) 203, 234.
 Lindholm (v. Møen) 202, 233.
 Lindholm By (v. N. Sundby) 86, 92.
 Lindholm (Smaalvd.) 234.
 Lindholm (v. Samsø) 212, 234.
 Lindholm (Slesvig) 148, 149.
 Lindholms Odde (Thyland) 123.
 Lintlow, Jakob (Gæstgiver) 153.
 Liseleje 207.
 List 147, 160, 161, 165.
 Listerdyb 31, 55, 57, 158, 161, 164, 238.
 Lithauen 240.
 Liver Aa 93.
 Livø 94, 105—108, 115.
 Lodden Hoveds Grund 179, 217.
 Lodbjerg 90, 97.
 Lohals 234.
 Lomma 200.
 Loots, Johs. (Søkortudgiver) 55, 227, 230.
 „Lossen“ 190, 191.
 Lous, Andreas (Viceadm.) 246, 252, 257.
 Ludvig XIV 48.
 Lund, Fødder (Højer) 148.
 Lund 1, 2, 7, 11, 200.
 Lund (Herregaard) 124, 125.
 Lundbjerg 109.
 Lunden (Holsten) 153.

- Lundgaard (Ribe) 144.
 Lundholm 124.
 Lundholms Hvarv 90.
 Lündiger Lund 150.
 Lundskov Hoved 114.
 Lundø 111, 112.
 Lushage 218.
 Lustrup 144.
 Lybæk 7, 9, 64, 68, 238, 243, 244, 248.
 Lykkeby 232.
 Lynderup 114, 115.
 Lyngby 91, 92.
 Lyngs 128.
 Lyngs Odde 168.
 Lyngvig, Nørre 133.
 Lyngvig, Sønder 133.
 Lynæs 206—8.
 Lyrer, Johan (Skriver) 50.
 Lysegrunden 171, 184, 185, 220—221, 235, 248, 252.
 Lysen Vig 104, 124.
 Lystig, Ole Danielsen (Matros) 185.
 Lyø 68, 234, 254.
 Lägerholm 231.
 Læsø 44, 50, 189, 192, 193, 194, 233, 235, 244, 252, 263.
 Læsø Trindel 50, 59, 60, 65, 67, 68, 185, 188, 190, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 222—223, 251, 264.
 Løgstør 50, 94, 107, 116, 117, 257, 263.
 Løkken 91.
 Lønborg, Sv. (Historiker) 226.
 Lønborggaard 134, 135.
 Lønne 135.
 Lønnø 229.
 Lønstrup 90, 92.
 Løwenørn, P. de (Søkortdirektør) 46, 246, 249, 250, 260.
 Maade 143.
 Maageklaperne 199.
 Maagholmen 229.
 Maal, Bredstedsk 150.
 Månsson, Johan (Styrmand) 10, 226, 230.
 Maarup 212.
 Maarsø 208.
 Madsbod 109.
 Mads (Præst) 99.
 Mads (Tjener) 185, 188.
 Madsen, Hans (Raadmand) 17, 89, 117, 168.
 Madsen, Peder (Købmand) 99, 143.
 Madsen, Per (Lemvig) 128.
 Madvig, P. Olsen (Skipper) 45.
 Maglebylille 199, 200.
 Magleholm 204.
 Majhøj 212.
 Major, Johan Daniel 46.
 Malle Odde 120.
 Malling, Mikkel Mikkelsen (Borgmester) 85.
 Malmø 10, 199, 200, 250.
 Malø 235, 248.
 Malø Sund 188, 189.
 Mandø 55, 141, 145, 163—166.
 Mandø Dyb 166.
 Mara Vig 231.
 Mardal 125.
 Marebæk 140.
 Margrete Lisbet (Fanø) 140.
 Mariager 44, 50, 85, 86.
 Marslev 169.
 Marsten 231.
 Marstrand 73, 177, 229, 239, 241, 244, 247, 248, 257.
 Martensen, Søren (Skagen) 88.
 Masnedø 202, 239.
 Mastegrunden 92.
 Mecklenburg 78, 240.
 Mehrheim, H. W. v. (Gen. Major) 7, 8.
 Mejer, Johannes (Kartograf) 29, 31, 260.
 Mejer, R. 61.
 Mejlby 145.
 Mejlgrunden (Aarhus Bugt) 85, 214.
 Mejlø 234.
 Meldorf 154.
 Melhøring 162.
 Michelsen (Bogholder) 242.
 Middelfarsund 41, 46, 234, 238.
 Middelfart 168.
 Middelgrund (Fur Sund) 110.
 Middelgrund (v. Als) 234.
 Middelgrund (v. Ebeltoft) 179, 217.
 Middelgrund (Isefj.) 207.
 Middelgrund (Øresund) 198, 233.
 Middelgrundsholm 124.
 Mikkelsen, Christen (Lods) 42, 204.
 Mikkels Grund 217.
 Milemaal, dansk, svensk og tysk 228—29.
 Milevognen 17, 21, 23, 44, 50, 53, 55, 76—81, 84, 257—59, 263.
 Mithusum 146, 163.
 Misvisning 228, 261—62.
 Mjolden 146.
 Mjæller (Mæler) Odde 113, 115.
 Monch, Christen (Lemvig) 100.
 Monch, Christen Persen (Skagen) 88.
 Moort, Robert (Kaperkapt.) 6, 8.
 Mors 97, 101, 120.
 Morsum 155, 159, 161.
 Mortensen, Carsten (Kromand) 154.
 Morup Tange 231.
 Morvatter Sand 158.
 Moss 71, 249.
 Mols 181, 213.
 Moselgrunden 178, 218.
 Moth, Sofie Amalie 14, 238, 242, 256, 259.
 Moth, Mathias 61.
 Munkeholm 123, 126.
 Munkholm 209.
 Musholm 41, 216, 234, 238.
 Mygfjed 203.
 Myrtue 140.
 Mälarn 232.
 Møen 29, 39, 41, 46, 231, 233, 244, 247, 253.
 Møgeltønder 147, 148.
 Mølby 165.
 Nabbe 97.
 Nach, Christen (Guldsmed) 86.

- Nakkeland 206—208.
 Nakskov 46.
 Nakskov Fjord 203, 239.
 Nansen, Hans (Borgmester) 28.
 Nargø 230.
 Naveren 190, 220.
 Nebel 159.
 Nederby 109.
 „Neptune Francois“ 48, 224, 225, 260.
 Neuenkirchen 153.
 Neustadt 64.
 Neustadtbugt 238.
 Neuwerck 55.
 Nexø 235.
 Niblum 156, 158.
 Niblum Øver 157.
 Nidingen 67.
 Nidingen (Fyr) 51, 52., 251, 252.
 Nielsen, Jens (Byfoged) 87.
 Nielsen, Oluf (Historiker) 29.
 Nissum 130.
 Nivaa 170, 233, 235.
 Nold, Chr. (Prof.) 19.
 Nold, Chr. (J. S.s Svigersøn) 20, 21, 29.
 Nold, Bodil Maria 29.
 Nold, Bente Cathrine 29.
 Nold, Chr. (Stud.) 29.
 Nordby (Samsø) 212.
 Norddorf 157, 159.
 Norderog 158, 159.
 Nordfrisland 148.
 Nordmarsch 155—160.
 Nordre Flint 200, 202.
 Nordre Røse 199, 233.
 Nordstrand 153.
 Nordsen 31.
 Norrøbotn 226, 240, 244.
 Notterø 257.
 Nyborg 41, 169, 237.
 Nybøl 148, 150.
 Nyenskandse 244.
 Nygaards Hage 103.
 Nykirke 148.
 Nykøbing (F.) 46.
 Nykøbing (M.) 102—106.
 Nykøbing (S.) 8, 42, 206, 207.
 Nyminde 131—135.
 Nymølle 103, 105, 124.
 Nyord 202, 233, 239.
 Nysogn 131.
 Nysø 202.
 Næringen 65.
 Næs (Mors) 122.
 Næsborg 117.
 Næsbydal 108, 116.
 Næsbyholm 76.
 Næs Ende 140.
 Næshørn 156, 160.
 Næsset, se Lindesnæs.
 Næstved 41, 237, 247, 256, 259.
 Næsvig 231.
 Nørby 126.
 Nørgaard (Salling) 112.
 Nørre Klet Hus 129, 130.
 Nørre Sandvig 204.
 Nørresundby 87, 92, 93.
 Nørre Vejle 111.
 Nørskov (By) 125.
 Nørtorp Holm 149.
 Oddeby 101.
 Odden (ved Taasinge) 234.
 Odden (Herregaard) 87.
 Oddegrund 100—102.
 Odense 41, 169, 234, 237.
 Odgaard (Thyholm) 127.
 Odsherred 259.
 Okholm 149, 150, 158.
 Oldehorn 155—57, 160.
 Oldesum 156, 157.
 Oldenswort 153, 154.
 Olpius, Carsten (Kontrollør) 196.
 Olsen, Jacob (Toldskriver) 28.
 Olsen, Svend (Ridefoged) 14.
 Oluf Christian (Fuldm.) 140.
 Omø 41, 203, 234, 237.
 Onsbjerg 211, 212.
 Onsbjerg Dyr 212.
 Ont, Niels Christensen (Ska-gen) 88.
 Orehoved 210.
 Ormø 203.
 Orust 71.
 Osten, v. (Amtmand) 241.
 Ousholm 113.
 Outrup 122, 136.
 Overby 207.
 Overling 146.
 Ovrø 206—209.
 Oxby 136, 137.
 Oxebroen (Frederiksværk) 206.
 Oxendorph, Jørgen Dinesen (Navigationsdirektør) 30—35, 40, 42, 247.
 Pallesbjerg 130.
 Paris 224.
 „Passientia“ 2.
 Paternoster 50, 53, 57, 65, 67, 70, 74, 77, 229, 230, 238, 242, 244, 252, 259.
 Paysen, Pay (Kromand) 150.
 Peersen, Daniel (J. S.s Svoger) 1, 6.
 Pedersen, Jens (Mønsteskriver) 243.
 Pedersen, Niels (Strandfoged) 136.
 Pedersen, Hans (Præst) 143.
 Pelworm 158, 159.
 Per Bents Klet 87, 90.
 Permelille 212.
 Persen, Hans (Skipper) 238.
 Persen, Tomas (Skriver) 71.
 Petersborg, Sankt 243 255.
 Petersen, Hans (Postmester) 153.
 Petersen, Naman (Strandfoged) 157.
 Pikkelfgrunden 179, 217.
 Pilken 179, 217.
 Pillau 65, 68, 78, 230, 238, 239 244, 248, 255.
 Pillemark 214.
 Pine Hus 102.
 Pineodde 101, 102.
 Piper, Kai (Gæstgiver) 86.
 Plessen, Chr. Sigfr. v. 45.
 Plet Odde 127.
 Polderen 190, 220.
 Pommern 239.
 Pontoppidan, E. 30, 151, 156.
 Porren 152.
 Porren Kog 155.
 Poulsen 243.
 Preussen 240.

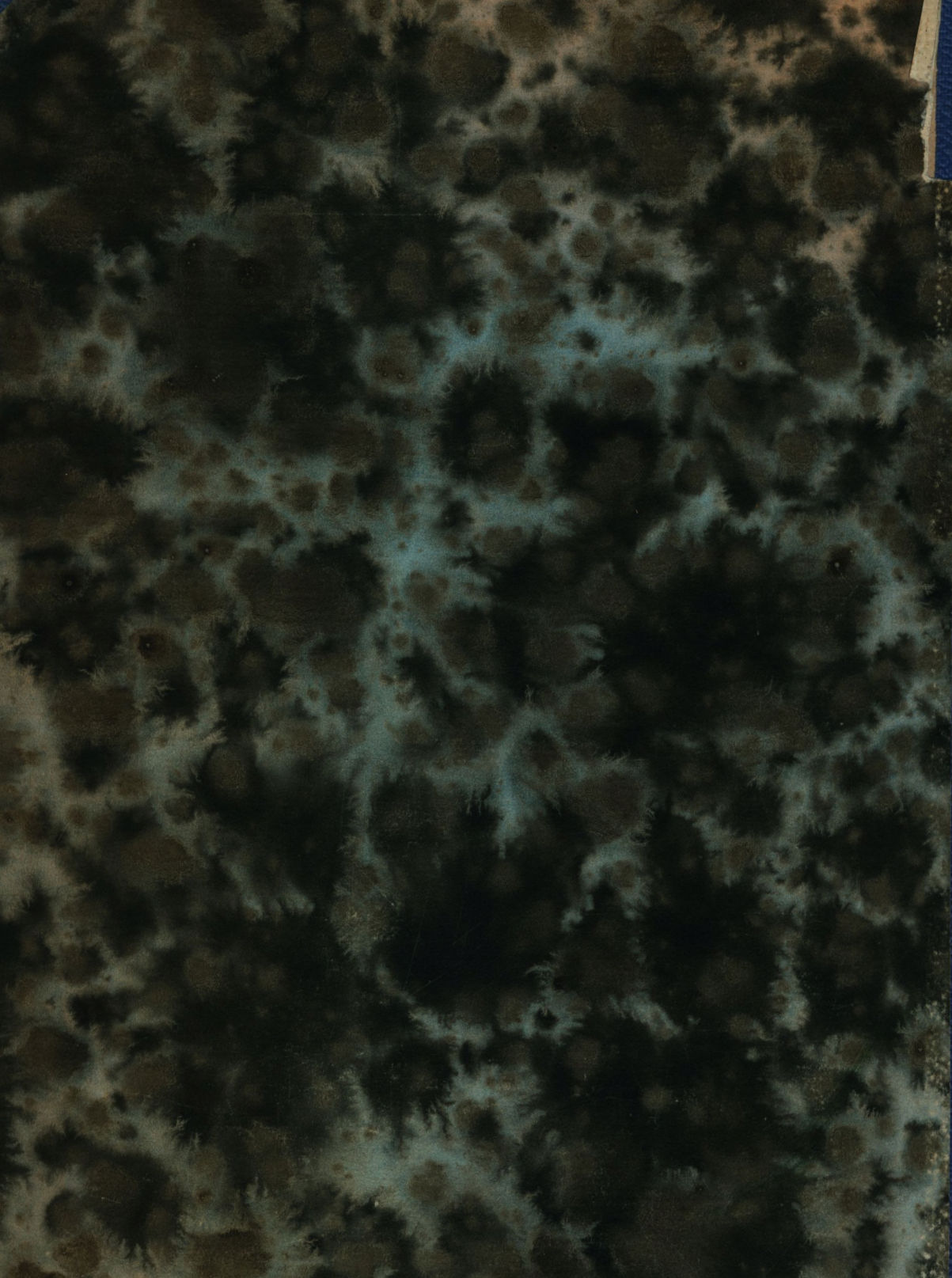
- Præstø 19, 20, 41, 202, 230,
 237, 247, 256.
 Præstø Bugt 77, 78, 238, 242.
 Pufendorf 29.
 Pugevig 74.
 Pulser Vig 110.
 Pøel 244.
 Pøls Rev 234.
 „Quintus“ 61.
 Raa 231.
 Raabjerg 87, 90, 91.
 Raagelund 169.
 Raagø 203, 234.
 Raben, P. (Søofficer) 61, 73,
 192, 242, 243, 254, 256, 257.
 Rallen 204, 234.
 Ramme 128.
 Ramel, Ove (Amtmand) 8.
 Ramsby Dyb 105.
 Randers 44, 50, 85.
 Rasch (fra Darum) 143.
 Raskenborg 169.
 Rasmus (Fisker) 188.
 Rasmussen, Jens (S. Klethus)
 131.
 Ravnstenene 68, 199, 200,
 233.
 Recardus 14.
 Rechter, Carsten de (EQUI-
 PAGEMESTER) 9.
 Reersø 41, 234, 238.
 Refshalegrunden 33, 198, 233.
 Refshammer 104.
 Rejersen, Jens (Skriver) 79.
 Rejsby 145 -147.
 Rem Ende 158, 159.
 Remmen, Store 92.
 Renden, se Drogden.
 Renekol 15.
 Resen, Peter 29—31.
 Restine (N. Vedby?) Kirke
 210.
 Retloffsen, Bone (Digefoged)
 150.
 Reval 228.
 Revs Horn 135, 136.
 Rhode (Fuldm.) 243.
 Ribe 54, 141—46, 166.
 Riberdyb 31, 167.
 Riber Gat 142.
 Riberhus 163, 168.
 Riga 250.
 Rikkøbøl 147.
 Rindegrund 111.
 Ringebjerg 212.
 Ringholm 208.
 Ringkøbing 17, 99, 131—35,
 247.
 Ringsted 169, 253.
 Risgaard 116.
 Risgaard Bredning 110.
 Ristinge 204, 234.
 Risum 148, 150.
 Risum Moor 148, 156.
 Risø 209.
 Rixhøft 15, 230.
 Robusk Odde 122.
 Rodenspicher 153.
 Rodhede 145.
 Rogge, Anders Olufsen (J. S.s
 Svigerfader) 3.
 Rogge, Bente Andersdatter (J.
 S.s første Hustru) 3, 20.
 Rold 86.
 Rolfs Sø 136.
 Rolken 156, 160.
 Rolsø 136, 218.
 Rolsø Vig 180.
 Romele Klint 200.
 Rommersholm 203.
 Romsø 41, 211, 234, 237.
 Ronneby 232.
 Rosenborg Have 259.
 Rosenfelt, W. v. 49, 55, 56,
 225—227, 235.
 Rosenvold 211.
 Roshage 95.
 Roskilde 5, 6, 19, 42, 53, 84,
 204, 209, 253.
 Rost 165.
 Rotholm 111, 115.
 Rovvig 122.
 Rubjerg Knude 90, 92.
 Rud 85.
 Rudbøl 148, 149.
 Rudbøl Sluserne 148.
 Rugaard 183, 184, 186, 221.
 Ruggaard 168.
 Rumpen (Samsø) 85, 213.
 Rundetaarn 210.
 Rungsted 201.
 Ry Aa 87.
 Ryggehest 105.
 Rygen 6, 8, 15, 31, 239, 244,
 248.
 Ryssensten 99, 100, 128, 130.
 Ræstad, Arnold (Dr.) 260.
 Rævehøj 104.
 Rødby Fjord 203.
 Rødding 125.
 Rødegrunden 92, 234.
 Røde Klev 161, 164.
 Røde Røse (Drogden) 199.
 Røde Røse (v. Halland) 231.
 Rødenæs 148.
 Rødsand 44, 204, 233.
 Rødslet 92.
 Røjens Odde 128.
 Rømer, Ole 32—34, 38, 39,
 41, 42, 47.
 Rømø 55, 137, 145, 146, 160
 —165.
 Røn 231, 236.
 Rønne 1.
 Rønnebjerg 100, 108.
 Rønneby 10, 74.
 Rørden, Ridtlof (Lods) 157,
 160.
 Rørvig 42, 206—208.
 Rørvig (Norge) 257.
 Rørø 229.
 Røsnæs 32, 43, 85, 211, 212,
 216, 238, 252.
 Røsten 164.
 Salbjerg, Christian (Lods) 117.
 Salgjer Vig 121.
 Salling 101—103.
 Sallingsund 103—105, 124.
 Saltbæks Vig 121.
 Saltkiv Bjerg 97.
 Saltholm 32, 61, 128, 200—
 202, 233.
 Saltstrømmen 31.
 Salttærnan 232.
 Salte 229.
 Samsø 29, 31, 32, 41, 43, 74,
 85, 211—215, 233, 234,
 238, 242, 247, 252, 253, 256,
 259.
 Sandhammer 230.

- Sandnæs Odde 94, 95.
 Sandvig (Bleking) 231.
 Saxe Vig 231.
 Scavenius (Canc. Raad) 243.
 Schackenborg 147—148.
 Schade, Bodil Sofe (Chr. Nolds første Hustru) 19.
 Scholpin 15.
 Schultz' Grund 264.
 Schøller, Caspar (Canc. Raad) 37, 38, 42.
 Seem 144.
 Sehested (Ghrd.) 26.
 Sejerslev 107, 119.
 Sejlstrup Amt 86.
 Sejrshøj 114.
 Sejre 216, 235.
 Selde 110.
 Selstrup Nabbe 121.
 Selsø 205, 209.
 Sengeløse, P. 245.
 Sennels 120.
 Serridslev 87.
 Serup (Fyn) 168.
 Serup (Thyholm) 125.
 Sevedø 203, 234.
 Seye Aa (ved Malmø) 231.
 Sidinge Fjord 207.
 Sild 33, 155—61.
 Sildenæs (v. Skagen) 91.
 Sillénæs (Bleking) 231.
 Sillerslev 104, 124.
 Sille Sund 229.
 Silstrup Hoved 120.
 Simensen, Christian (Assessor) 6.
 Simensen, Hans (Lakaj) 239.
 Simested Aa 114.
 Simonsen, Hendrik (Gæstgiver) 147, 153.
 Simons Straale 104.
 Simrishavn 231.
 Sivertsen, Didrik (Skipper) 201.
 Sivertsen, Simon (Kapt.) 243, 245.
 Siø 204, 234.
 Sjollegunden 200.
 Sjølland, Kort over 241.
 Sjøllands Odde 41, 221, 235, 238.
- Sjøllands Rev 32, 174, 210, 235.
 Skaane 1, 5, 6, 7, 29, 31, 32, 39, 59, 61, 67, 74, 78, 239, 242, 243, 247, 248.
 Skadegrunden 176, 178, 181, 214, 218.
 Skagen 17, 44, 50, 53, 67, 77, 88—94, 148, 236, 238, 241, 244, 252, 257—59, 262.
 Skagen (Fyr) 51, 52, 54, 88, 251.
 Skagens Rev 230, 257.
 Skagerak 238, 251, 257.
 Skalle Udhuk 231.
 Skallerup 91, 121.
 Skallingen 137—139.
 Skalling Krog 138.
 Skalmør 126.
 Skals 114, 115.
 Skalstrup Ous 130.
 Skale 203, 234.
 Skansehage 207, 208.
 Skanseholm 232.
 Skanør 199.
 Skarre Havn 120.
 Skarreklit 94.
 Skarø 234.
 Skelderviken 231.
 Skelskør 20, 41, 237.
 Skibsholmen 232.
 Skibsted 127.
 Skidenhag 86.
 Skidenholm 106.
 Skidenkro 167.
 Skidenodde 127.
 Skietonaben 231.
 Skinkemers 206, 209.
 Skive 112, 262.
 Skivehus 113.
 Skjærganas 232.
 Skjellerevet 202, 204.
 Skjellet (Mov Sogn) 87.
 Skjern Aa 132—134.
 Skjoldnæs 204.
 Skjærbæk 145, 146.
 Skjødølund By 90.
 Skobøl 152, 153, 155.
 Skolaholmer 232.
 Skovsgaard 168.
- Skovshoved 44, 201, 233.
 Skulbjerg 140.
 Skuldelev 206.
 Skyumør 121.
 Skødshoved 218.
 Slaglille 169.
 Slagelse 169.
 Slesvig 45, 46, 52, 54, 78, 238, 251.
 Slette Aa og Gaard 93.
 Sletterhage 85.
 Slotø 203.
 Slugen 136.
 Smaaland 244.
 Smaalandsvandet 32, 33, 41, 46.
 Smaldyb 157, 158, 160.
 Smit, Didrik (Postmester) 169.
 Smit, Hans Persen (Skipper) 160.
 Smørsand 139, 141.
 Smørstakken (Halland) 231.
 Smørstakken (v. Langeld.) 41, 204, 234, 237.
 Snekkerstens Grund 170.
 Snestrup 168.
 Sneum 143.
 Snoghøj 168.
 Snoldelev 210.
 Sogan 232.
 Soggefjæren 232.
 Soon 257.
 Soonstern 249.
 Sophie Hedvig (Prinsesse) 82, 241, 258.
 Sorø 20, 21, 169, 252.
 Sorø Amt, Kort over 241, 245.
 „Sorte Bjørn“ 189.
 Sougrunden 199.
 Spanager 37.
 Spejel Odde 114.
 Spøsbjerg (Sjølland) 42, 206—210.
 Springforbi 201.
 Sprøge 31, 41, 234, 237.
 Spørring 85.
 Spøttrup 103.
 Staalgrund 234.
 Staalhøj 211, 212.
 Staarupgaard 113.

- Staby 130.
 Stadil 131, 132.
 Starholms Hvarv 90.
 Stavnsby 212.
 Stavns hoved 186, 188, 190, 220.
 Stavrshoved 216.
 Stenbjerg 97.
 Stenbock, Gustav Otto 2.
 Stendør 232.
 Stener Hag 110.
 Stener Odde 158, 159.
 Stenhagen 201.
 Stenkar 202.
 Stenklippen 123.
 Stenkils Bjerg 95.
 Stenodden 100.
 Stenremmen 92.
 Stenremmen, Lille 92.
 Stens hoved (Skaane) 231.
 Stenskrog (Fornæs) 188, 220.
 Stensø 203.
 Stenung sø 229.
 Sterdebøl 151.
 Stettin 243, 244, 248.
 Steuensholt 186, 196.
 Stevns 14, 31, 33, 76, 199, 210, 230, 233, 238, 244, 247, 253, 259.
 Stevns Aar 253.
 Sticksund 232.
 Stilleryd 231.
 Stjert 166.
 Stistrup 115.
 Stobholm 232.
 Stockholm 2, 6, 9, 10, 232, 238, 239, 244, 255, 284.
 Storeholm (Vesløs Vejle) 119.
 Storeholm (Kipp. Vig) 210, 211.
 Storeholm (v. Marstal) 234.
 Store Hoved (Fur) 109.
 Storaa 130.
 Stralsund 248, 250.
 Strandager 130.
 Strandby (ved Esbjerg) 140—143.
 Strandby (v. Løgstør) 112, 115.
 Strandby (v. Fladstrand) 88.
 Strandmøllen 201.
 Strausund 101.
 Struer 102.
 Strynø 204, 234.
 Stubbekøbing 41, 233.
 Stubben 170, 198, 233, 253.
 Stubholm 230.
 Studehagen 118.
 Studene 231.
 Studholm 116.
 Stufø 229.
 Støcken, C. E. v. (Adm.) 180.
 Stør 64.
 Sudeholmsgrund 105.
 Suderø 202, 234.
 Suederoe (Hall. Væderø) 185, 186.
 Sundby (Amager) 198.
 Sundholm 107.
 Sundstrup 114.
 Sundsør 110, 112, 115.
 Sur (Ltnt.) 86.
 Svaneklapperne 202.
 Svartskær 231.
 Svarte Skæret 235.
 Svej (Samsø) 217.
 Svelmø 234.
 Svendborg 41, 46, 254, 257, 262.
 Svendborgsund 234, 237.
 Svendsen, Torbjørn (Landfoged) 161—65.
 Svenske Holm 199.
 „Svenske Løve“ 264.
 „Svenske Sophie“ 82.
 Svenstrup 86, 93.
 Sverting (v. Røsnæs) 216.
 Sverting (v. Ronneby) 232.
 Svineboerne 171, 231.
 Svinesund 257.
 Svinninge 208.
 Svinkløv 93, 94.
 Svino (i Gamborg Fjord) 234.
 Svino (v. Næstved) 203, 234.
 Sådhörn 150.
 Syderog 158, 159.
 Syderdorf 159.
 Sydvents Wedel 151.
 Syrodde 193.
 Syv Sogn 19.
 Sæbesholm 107.
 Sæby 192.
 Sæby (Horns H.) 205.
 Sæbygaards Hage 105.
 Sæden 140, 141.
 Sækkedybet 233.
 Sækken 199.
 Sækkerevet 199, 233.
 Sælborg 140.
 Sælvig 212, 214.
 Sælsinggaard 214.
 Sælø 232.
 Sæløre 213.
 Sæcartsbogen 63, 75, 78—80, 238, 245, 251—55.
 Søgaard 132.
 „Søhesten“ 35, 38, 40.
 Sølvitsborg 1—6, 18, 20, 74, 78, 231, 242.
 Søje Odde 123.
 Sønderbjerg 125.
 Sønderborg 46, 234.
 Sønderby (Rømø) 165.
 Sønderende 157.
 Sønderho 141, 143—145.
 Sønder Klet Huse 129, 130.
 Sønderskov (Vænø) 102.
 Sønderskov (Djursland) 183.
 Sønderskovgaard 167.
 Søndervig 131, 133.
 Søndre Flint 203.
 Søndrehag 120.
 Søndre Røse 199.
 Søndre Stenrøn (v. Als) 234.
 Søndre Hoved (Rømø) 162, 165.
 Søren Jensens Sand 139.
 Sørensdatter, Anna (Cathrine (J. S.s Søster) 1.
 Sørensdatter, Karen (J. S.s Søster) 1.
 Sørensen, Jacob (Krambodsvend) 143.
 Sørensen, Jens (Tjenestekar) 88.
 Sørensen Sælsborg, Peder (J. S.s Broder) 1, 2, 53, 59, 84.
 Sørensen, Peder (Folding Kro) 167.

- Søvig 136.
 Taarbæk 201.
 Taarnby (Amager) 198, 199, 200.
 Taarupgaard 114.
 Taasinge 41, 60, 204, 233, 234, 237, 244, 247, 254.
 Tange 144.
 Tange Banke 210.
 Tangen (N. f. Djursland) 188, 219—20.
 Tangsgaard 101.
 Tarp 138, 140.
 Tarupgaard 169.
 Tavlov 168.
 Teglhage 209.
 Teglovnbugten 231.
 Teglovnshukken 201.
 Teinsen, Johan (Borgmester) 21, 41.
 Terneholm 234.
 Ternø 232.
 Terpager 143.
 Tetenbøl 154.
 Teyssen, Frederik (Skipper) 155.
 Thomassen, Thomas (Proprietær) 90.
 Thomsen, Ras (Lods) 179, 181.
 Timan 231.
 Timas Odde 110.
 Tipperne 134, 135.
 Tise 112.
 Tislarne 236, 242.
 Tisted 96, 107, 119, 120.
 Tisvilde 207.
 Tjæreborg 143.
 Tjærehoved 232.
 Tjemø 257.
 Tjørn 250, 256.
 Toft (Aggertangen) 98.
 Toftbjerg 212.
 Toftum 156, 157 163.
 Tolken (Grønsund) 233.
 Tolvfavngrund 91.
 Torekov 9, 185, 188.
 Tornby 87, 90.
 Torp 128.
 Torsminde 129.
 Torup (Nordsjælland) 173.
 Torup (v. Hanhrd.) 94.
 Torup (Samsø) 212.
 Torup (v. Knebel Vig) 218.
 Torø 234.
 Trabjerg 101.
 Tranebjerg 211.
 Tranebräcka 231, 236.
 Tranger Odde 121.
 Trangmanden 114.
 Trane, Niels (fra Køge) 14.
 Trans 99.
 Trave 68, 238, 243.
 Travemynde 13, 230, 248.
 Trelleborg 261.
 Trend 116.
 Trillen (v. Vresen) 234.
 Trindelen (Flinterenden) 200, 233.
 Troyel 243.
 Tromp, Cornelis 230.
 Trondhjem 240, 244, 250.
 Trondhjemsfjord 31.
 Tryggevælde Aa 253.
 Tryggevælde Amt 76.
 Trælholm 203.
 Trøjborg 147.
 Tudsens 9, 206, 208.
 Tunø 41, 211, 212, 234, 238.
 Tunø Knob 41, 234.
 Tunøren 231.
 Turø 204, 233, 234.
 Tved 144, 218.
 Tvemark 163.
 Tversted 87, 90, 93.
 Tværbommen 232.
 Tyborøn 98.
 Tyges Knude 167.
 Tyholm 123, 127.
 Tyland 100, 119, 252.
 Tylø 235.
 Tyreholm 233.
 Tyskland 240.
 Tæbring 122.
 Tærner Odde 111, 113.
 Tærø 202, 233, 239.
 Tømmerby 95, 119, 143.
 Tønder 147, 149.
 Tønning 145, 148, 153, 154, 247.
 Tønsberg 242, 244, 248, 249.
 Tørre Røn (Agnø Røn) 203.
 Udersundby 205.
 Udhørning (Sild) 161.
 Udstrup 130.
 Ulbjerg 115.
 Uldsækkene 15.
 Ulfborg 130.
 Ulfshalen 233.
 Ulkeholm 234.
 Ullids 114.
 Ulrikka Eleonora (Dronning) 11.
 Ulven (Horns Rev) 136, 137.
 Utklippan 230, 232.
 Udkørningen 78, 231, 242.
 Utlängen 242.
 Waalse 43, 202, 210, 211, 238, 254.
 Vaarbjerg (Samsø) 212, 214, 215.
 Vaarsø 234.
 Vabjerg 132.
 Vadstrup 212, 213.
 Valby 210.
 Valentinsdatter, Bente (J. S.s anden Hustru) 28, 243.
 Vallø 76.
 Wandel, Bagge Jensen (Navig. Dir.) 31.
 Vangs Aa 96.
 Varberg 188, 189, 190, 231, 242, 248.
 Varde 138, 140, 168.
 Varholmene 229.
 Varhøj 215.
 Vartov 201.
 Vasbergen 190.
 Wassen, Jens (Aarhus) 85.
 Vedbæk 201.
 Wedderkopp (Ghrd.) 152.
 Vedelev 204, 209.
 Vedsted, Vester 143, 145, 165.
 Vedsted, Øster 144, 145.
 Weibel, Peder Larsen 12, 22, 41, 43, 50.
 Weibel, Jens 21, 22, 23, 77, 80.
 Weibel, Laurs 22, 23.
 Weibel, Zander 22, 24, 27.

- Vejbjerg 104.
 Vejbjerggaard 101, 102.
 Vejby Bakke 231.
 Vejle 41, 203, 238.
 Vejrhøj 216, 221.
 Vejlø 203.
 Vejrø (Smaalvd.) 41, 203, 234, 237.
 Vejrø (v. Samsø) 41, 50, 211, 212, 216, 235, 238.
 Vellerup 209.
 Vemmetofte 76.
 Vendsyssel 247, 252.
 Venegrund 234.
 Venø (i Limfj.) 101, 102, 124.
 Wesselburen 154.
 Veslø 95, 119.
 Vestborg 211—216.
 Vesterhav 87.
 Vesterland 203.
 Vesterlandene 155.
 Vester Marskland 149, 156.
 Vestersøen 77.
 Vestervig 97, 100, 128.
 Vestindien 177.
 Vestre Grunden 92.
 Vettelsør 105.
 Wibe, Michael 10—14.
 Viborg 18, 114, 168.
 Vibygaard 19.
 Widing Hard 156.
 Vigsiden 53, 70, 229, 238, 242, 244, 247, 260.
 Vigsø (Smaalvd.) 202, 234.
 Witswort 153.
 Viken 201, 231.
 Viksø 95, 107, 120.
 Vile 104.
 Vilslev 143, 144.
 Vilsund 121.
 Vinbergsholm 231.
 Windau 250.
 Vinga 67, 231, 236.
 Vinkel Odde 100.
 Vinstrømmen 232.
 Virksund 114, 115.
 Visby (Ty) 122.
 Visby (Slesvig) 147.
 Visselbjerg 140.
 Wismar 230, 238, 244, 248, 255.
 Vli 64.
 Vadstrup Hage 105.
 Vogens Bro 169.
 Vogterholm 234.
 Vojels 109.
 Voldbjerg 132.
 Wolkenhauer, W. (Geograf) 48.
 Vollersum 154.
 Volmers (Oringe) Lund 202.
 Vondaa 131.
 Vorde Bjerg 115.
 Vordingborg 19, 41, 43, 202, 237, 239.
 Vorupør 97.
 Vosborg 129, 130.
 Vrald 102.
 Vraner Odde 110.
 Wrangel, Karl Gustav 2.
 Vresen 41, 204, 234, 237.
 Vrinnars 180, 218.
 Vrængen 257.
 Vrøj 216, 235.
 Vust 94, 118.
 Wyk 155—161.
 Væ 3.
 Væde 168.
 Wædel, Fridrich (Skildrer) 43.
 Væge, Store (Tisvilde) 207, 210.
 Væge, Lille (Liseleje) 207.
 Vægrom Vig 74, 231.
 Væmø 232.
 Værkø 232.
 Ydø 203.
 Yttersum 156, 157, 159.
 Zuidersøen 64.
 Æbele 41, 211, 216, 234, 238.
 Ægholm (Bøgestrømmen) 202, 233.
 Ægholm (Roskilde Fj.) 204, 205.
 Ærtodde 104.
 Ærø 31, 44, 46, 204, 233, 234, 245, 256.
 Ærø Hale 204.
 Ærøskøbing 204.
 Æskholm 212.
 Æskov 111.
 Æckerø 229.
 Øgaardshuset 205.
 Øland (Nordfris. Ø.) 155, 159.
 Øland 240, 243, 250.
 Ølands Norra Udd 230.
 Ølands Sødra Udd 230.
 Øsehøje 210.
 Østvad 85.
 Ølvig 205.
 Ønshøj (Ljushage) 211, 212, 216.
 Ørby 212.
 Ørding 125.
 Ørndrup 121, 122.
 Øreringene 178.
 Øresund 2, 31, 32, 41, 57, 59, 65, 66, 70, 76, 198, 201, 233, 238, 241, 244, 247, 253, 256, 260, 261.
 Ørhage 176.
 Ørje (Matros) 191.
 Ørodde 126.
 Ørstenen 179, 219.
 Ørum 114.
 Øsløs 119.
 Østerbotn 244.
 Østerby (Rømø) 165.
 Østerby (Samsø) 212.
 Østerhals Kirke (Læsø) 222, 223.
 Østerild 107, 119.
 Østersøen 10, 36, 47, 48, 56, 61, 68, 72, 74, 225—228, 238—44, 250, 253, 255, 258.
 Østerør 114.
 Østrehag 120.
 Øvenum 156.





I. Johannes Mejers Oversigtskort over Danmark. 1650.

**CARTE
DE LA MER DE
DANNEMARK
ET DES ENTRÉES DANS LA MER
BALTIQUE**
Contenant les Bancs, Passes, Isles et Costes
depuis
NORDEN et Le Cap DER-NEUS
jusques a
ROSTOCK et VALSTERBON.
Levée et Gravée Par Ordre du ROY

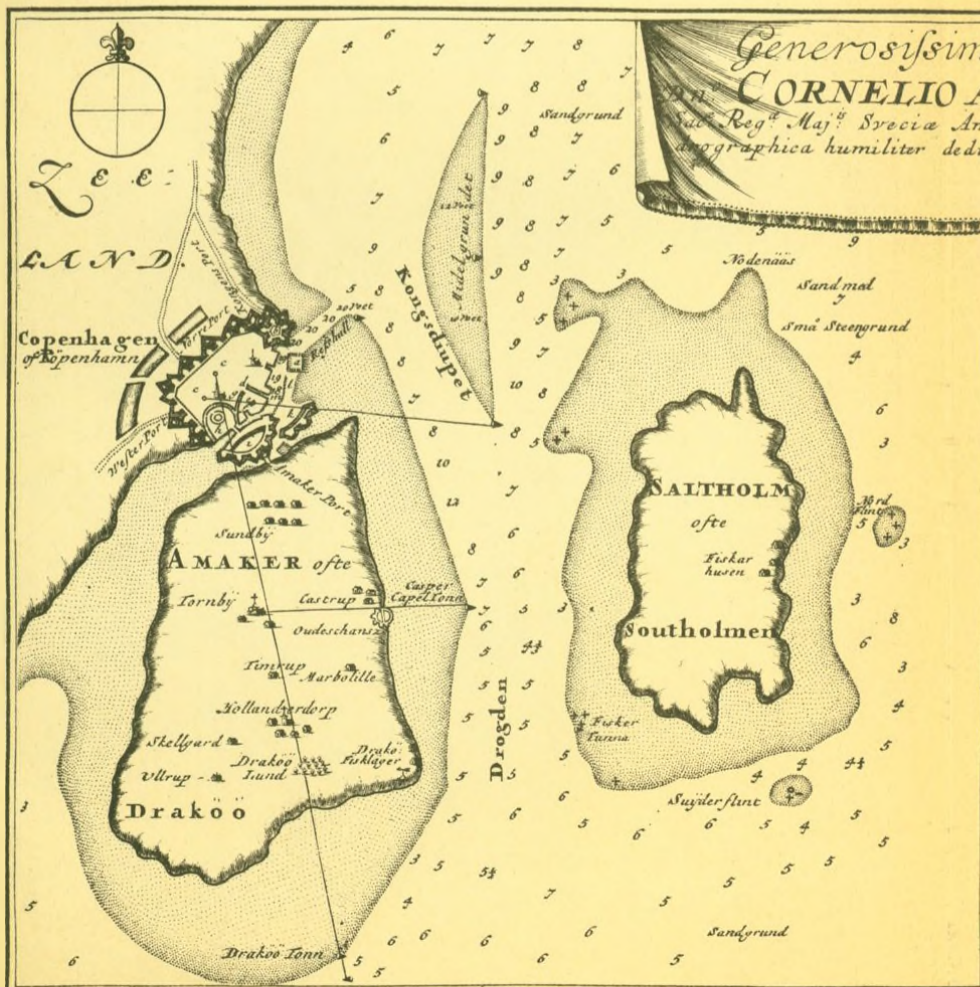
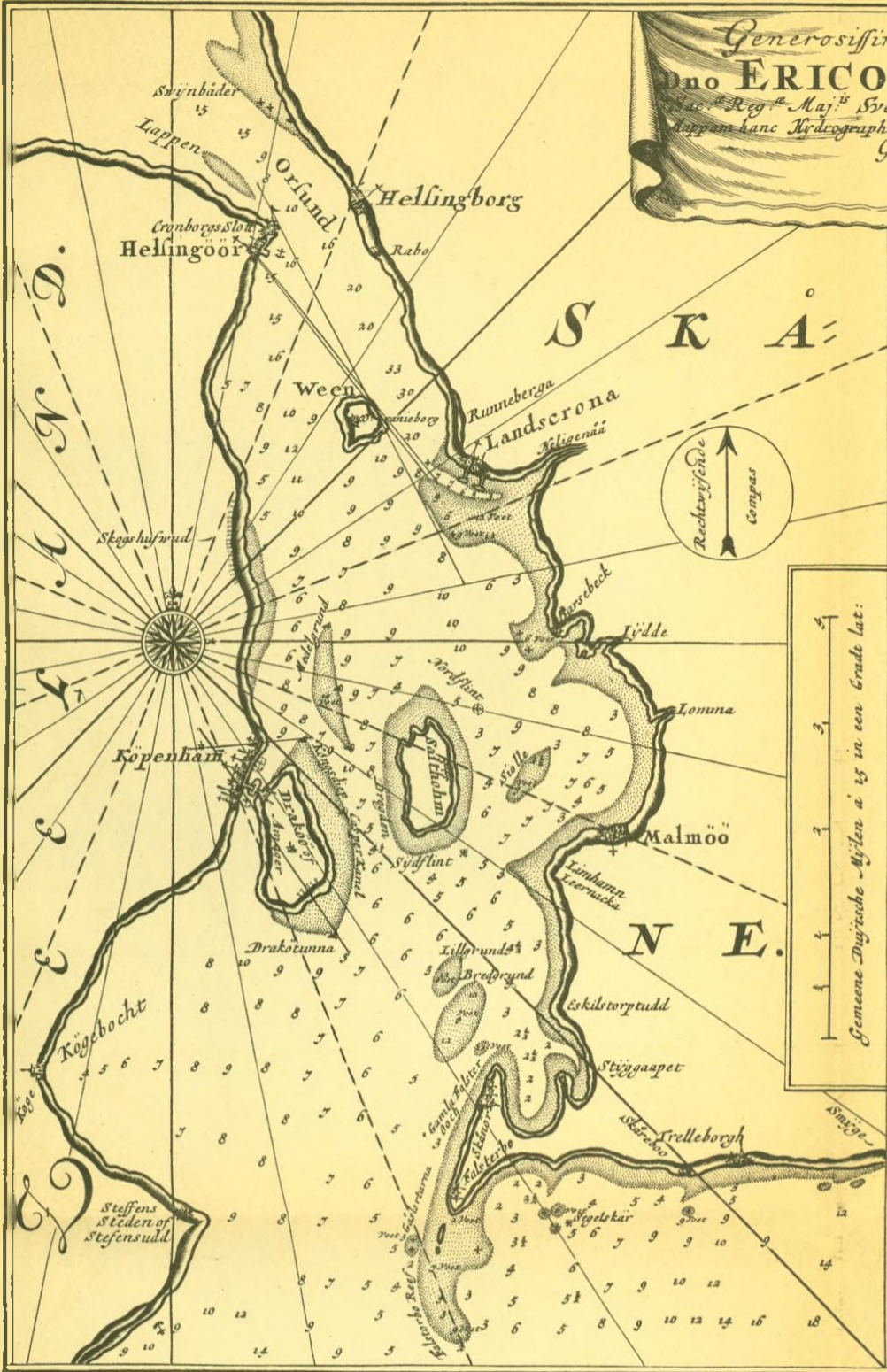


EXPLICATION
Des rochers qui sont depuis l'entrée
de VESER jusqu'à ISLE NORD STRANT
a. Det alde cape.
b. Smit Steer.
c. Kede Sand.
d. Middel Sand.
e. Tantal.
f. Schorberg.
g. Niens Wierck Gronden.
h. Pefrons Sand.
i. Koomar der Sand.
k. Niens Gronden ou banc nouveau.
l. Nyel Sand ou banc des Oiseaux.
m. Quae du Royal Sand.
n. Quae ou plaine des Bancs du Nord.
o. Quae ou plaine de Blacvoort.
p. Blacvoort.
q. Vester Sand.
r. La Rive.
s. Kocke Sand.
t. Baltas plant.
u. Natch.
v. Broc Ruy.
v. Niver.

EXPLICATION
Des rochers qui sont depuis
L'ISLE NORD STRANT
jusqu'à la Rivière de VARDE
a. Sud fill I.
b. Nihal I.
c. Coope I.
d. Nornmarck I.
e. Gred I.
f. Clust I.
g. Nibel I.
h. Arvoborn.
i. R. de la Sib.
k. Rapt.
l. Mabor ou Rec Sand.
m. Boring Sand.
n. Star Sand.
o. Lar Sand.
p. Wodie Sand.

ECHelles
Lignes de France et d'Angleterre à 20 par degré.
Lignes d'Allemagne à 25 par degré.
Lignes d'Espagne à 25 par degré.

II. De danske Farvande, fra „Le Neptune François” 1693.



Explicatio Notarum
 vande Stadt Copenhagen

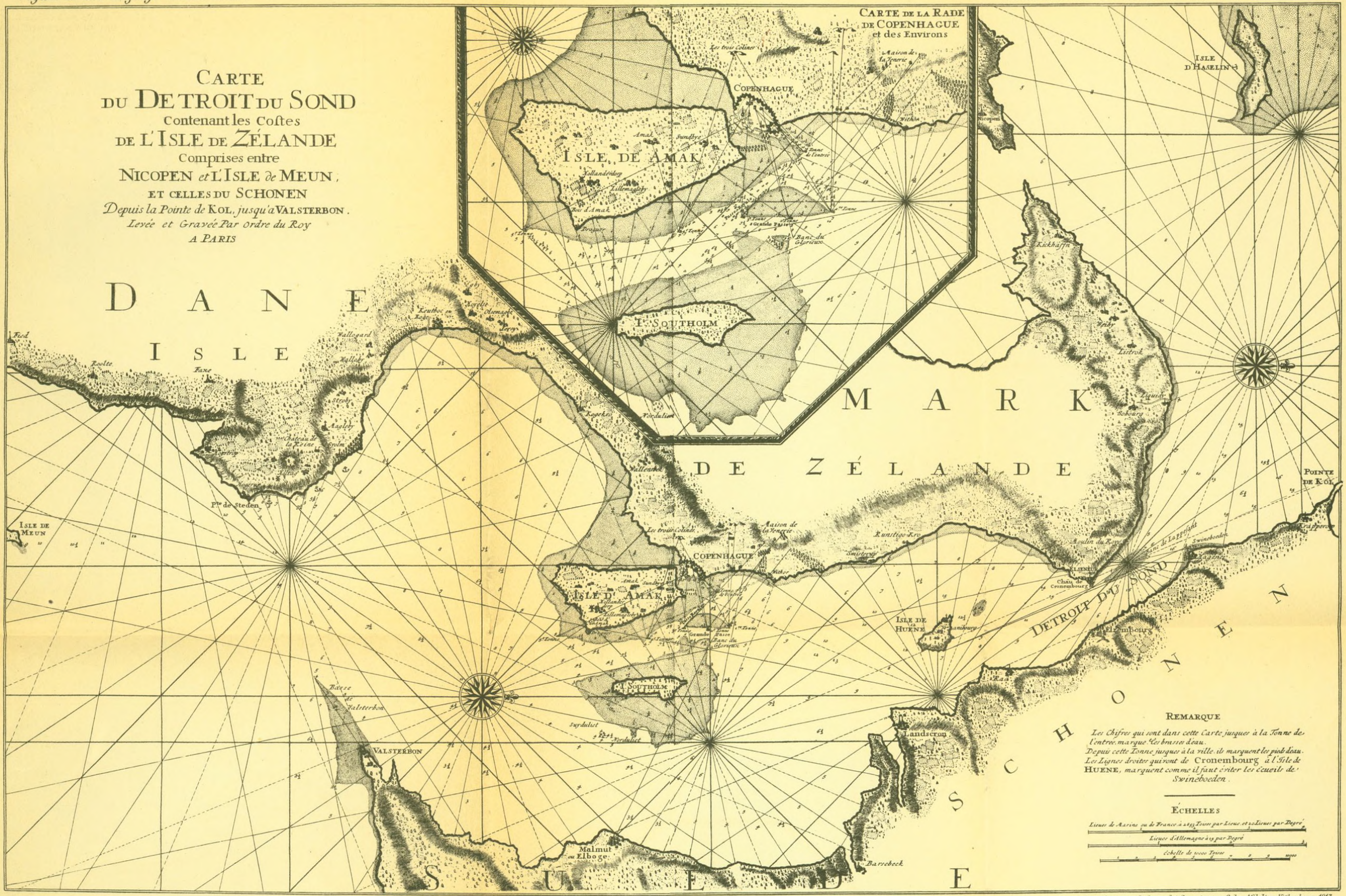
Lit:

- a. de haven voor de Vloot ofte Orlogsscheepen
- b. t. Castiel Fredrichs-haven
- c. De Stadt selfs
- d. De Nieuwe haven of Gulden lews Canaal
- e. Gulden lews Palais of t' huy's
- f. De Dockk ofte nieuwe haven om de scheepen daerinne te bouwen
- g. De Holm-canael
- h. t. Slot, waerinne den Koninck resideert
- i. Christianshaven
- k. Drie nieuwen Bastionen
- l. Eene reys met Paelen om de rechte diepte aen te merken
- m. is t. Haven voor de Copvardijscheepen

— 1 — 2 — 3 — 4 —
 Een Gemeene Duytse Mijle

CARTE
 DU DETROIT DU SOND
 Contenant les Costes
 DE L'ISLE DE ZÉLANDE
 Comprises entre
 NICOPEN et L'ISLE de MEUN,
 ET CELLES DU SCHONEN
 Depuis la Pointe de KOL, jusqu'à VALSTERBON.
 Levée et Gravée Par ordre du Roy
 A PARIS

CARTE DE LA RADE
 DE COPENHAGUE
 et des Environs



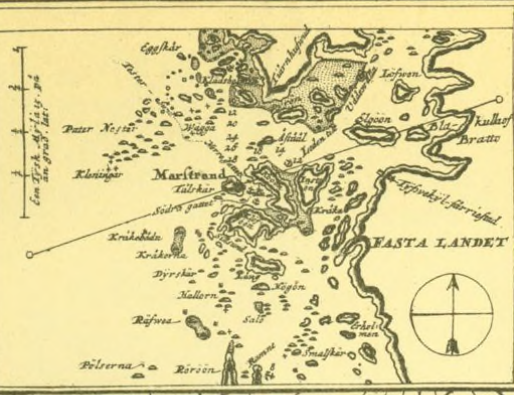
REMARQUE
 Les Chifres qui sont dans cette Carte jusques à la Toise de
 l'entre, marquent le brassé d'eau.
 Depuis cette Toise jusques à la ville se marquent les piés d'eau.
 Les Lignes droites qui vont de Cronembourg à l'Isle de
 HUENE, marquent comme il faut éviter les cœuvres de
 Swineboeden.

ECHELLE
 Lignes de Toises ou de France à six Toises par Lignes et à six Lignes par Degré.
 Lignes d'Allemagne à six par Degré.
 Echelle de 1000 Toises

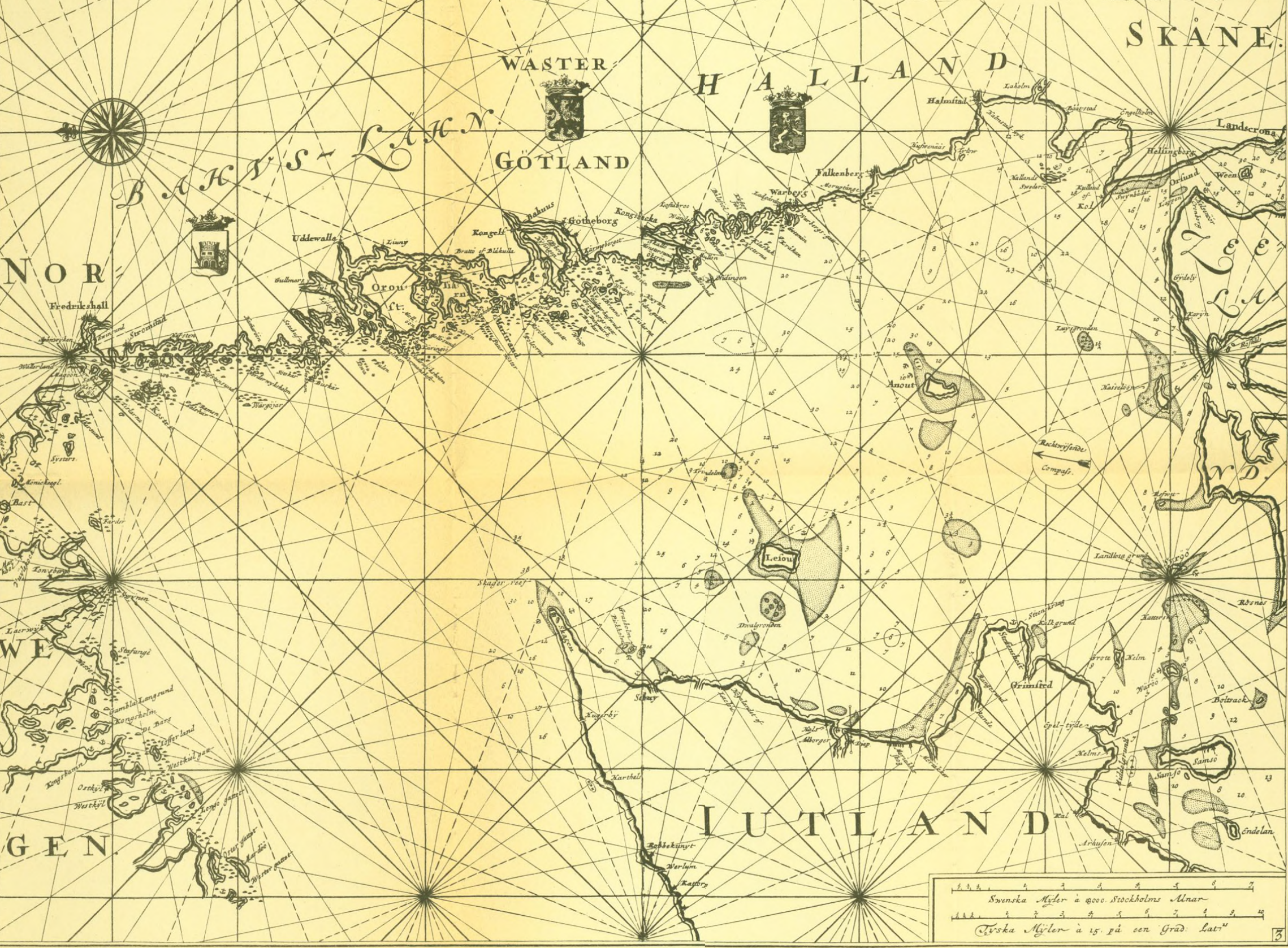
Reproduceret ved Generalstabens topografiske Afdeling Kjøbenhavn 1917.

III. Sundet, fra „Le Neptune François.” 1693.





Illustrissimo et Excellentissimo Comiti
JOHANNI WACHTMEISTER
 Reg^o Maj^o Sueciae Senatori, ac et Ital^o
 Senato etc: etc: Mappam hanc Hydrographiam
 Humillimè offert suo Excellentie
 Humillimus Client
 P. Gedda

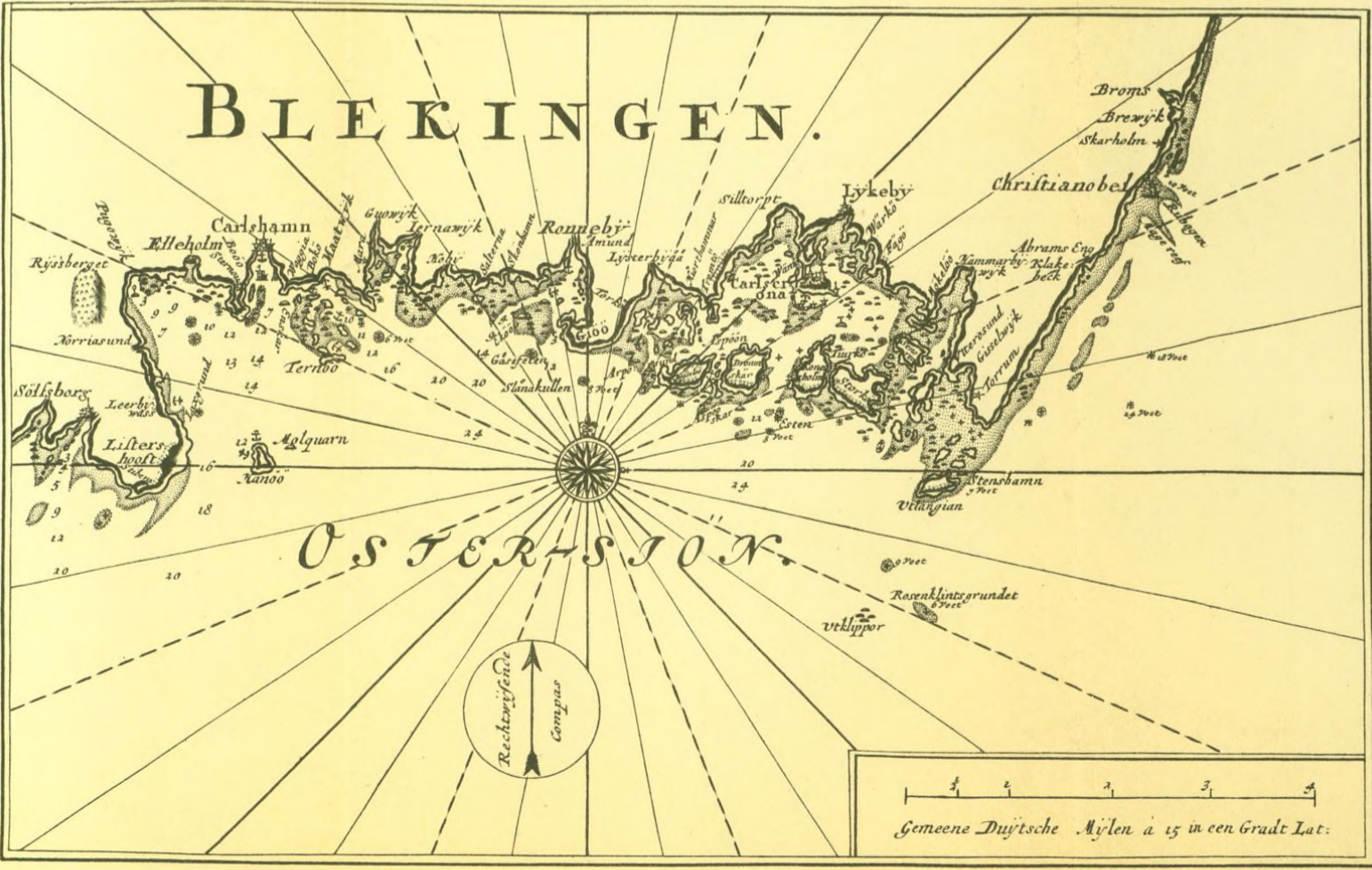


Svenska Miler à 1000. Stockholms Alnar
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
 Tyske Miler à 15. på een Grad. Lat^{ud}

IV. Kattegat og Skagerrak, fra Rosenfelt og Geddas Søatlas. 1694.

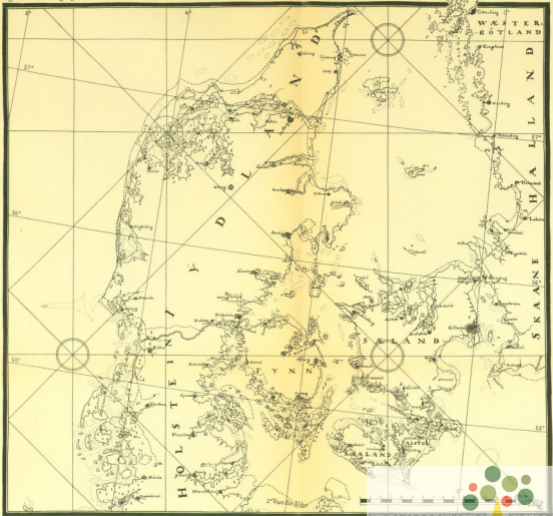
Reproduceret ved Generalstabens topografiske Afdeling Kjøbenhavn 1917.



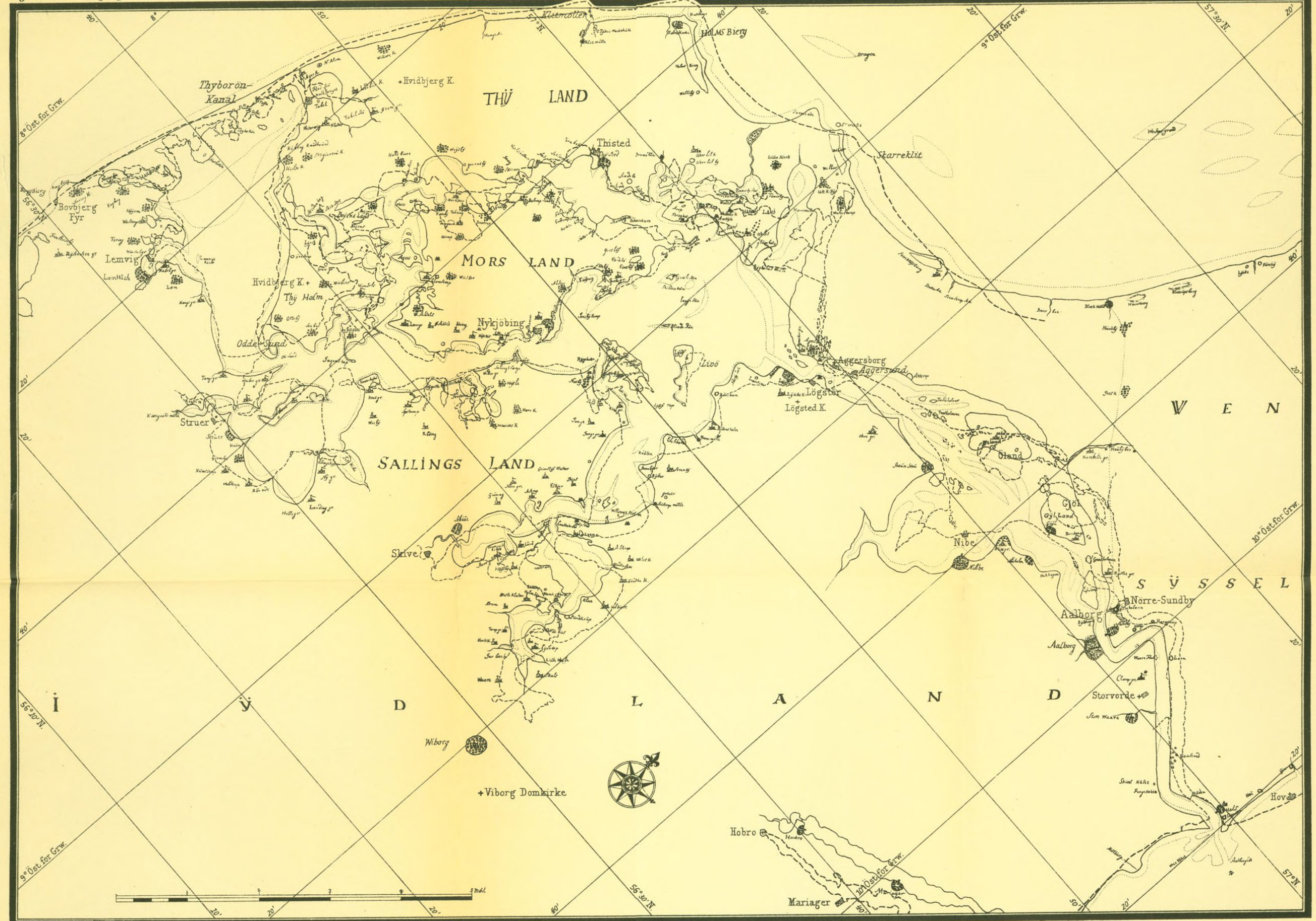


Reproduceret ved Generalstabens topografiske Afdeling Kjøbenhavn 1917.





VI. Jens Sørensens Oversigtskort over de danske Farvande, med det moderne og det gamle med August Linne. SÆLGTSFORSKERNES BIBLIOTEK



VII. Jens Sörensens Kort over Limfjorden, med det moderne Kort indlagt med stiplet Linie.